

Міністерство освіти і науки України
Ministry of Education and Science of Ukraine
Близькосхідний технічний університет
(Middle East Technical University (METU) (Turkey))
Венеціанський Університет Ка-Фоскарі
(Ca' Foscari University of Venice) (Italy)
Інститут філософії НАН України
Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
M.P.Dragomanov National Pedagogical University
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Oles Honchar Dnipro National University

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної наукової конференції

29-30 листопада 2019 р.

Частина I I

Proceedings of the International Scientific Conference
Theory and Practice of Modern Science and Education

Dnipro, Ukraine

November 29-30, 2019

Part II

**Міністерство освіти і науки України
Ministry of Education and Science of Ukraine
Близькосхідний технічний університет
(Middle East Technical University (METU) (Turkey)
Венеціанський Університет Ка-Фоскарі
(Ca' Foscari University of Venice) (Italy)
Інститут філософії НАН України
Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
M.P.Dragomanov National Pedagogical University
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Oles Honchar Dnipro National University**

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

**МАТЕРІАЛИ
Міжнародної наукової конференції**

29-30 листопада 2019 р.

Частина II

**Proceedings of the International Scientific Conference
Theory and Practice of Modern Science and Education**

**Dnipro, Ukraine
November 29-30, 2019**

Part II

**Дніпро
2019**

Редакційна колегія:

Оковитий Сергій Іванович, д.х.н., проф., проректор з наукової роботи Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Токовенко Олександр Сергійович, д.філос.н., проф., декан факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Трампус Антоніо, доктор наук з історії, професор Департаменту лінгвістики та порівняльних культурних досліджень Венеціанський Університет Ка-Фоскарі (Ca' Foscari University of Venice), Італія.

Октай Танзевер, доктор філософії з політичних наук, професор, декан факультету міжнародних відносин Близькосхідного технічного університету (Middle East Technical University (METU)), м.Анкара, Турція.

Ищенко Ігор Васильович, д.політ.н., доц., завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Хамітов Назіп Віленович, д.філос.н., проф., провідний науковий співробітник відділу філософської антропології Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України

Крилова Світлана Анатоліївна, д.філос.н., проф., завідувач кафедри філософської антропології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Висоцький Олександр Юрійович, д.політ.н., проф., професор кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Кривошеїн Віталій Володимирович, д.політ.н., проф., завідувач кафедри соціології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Третяк Олексій Анатолійович, д.політ.н., доц., завідувач кафедри політології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Окороков Віктор Броніславович, д.філос.н., проф., завідувач кафедри філософії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Ключник Руслан Максимович, к.політ.н., доцент кафедри політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля.

Міхейченко Марія Анатоліївна, к.політ.н., доц., доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Т 33 Теорія та практика сучасної науки та освіти. Матеріали Міжнародної наукової конференції. 29-30 листопада 2019 р., м.Дніпро. Частина II. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2019. – 414 с.

У збірник вміщено матеріали Міжнародної наукової конференції «**Теорія та практика сучасної науки та освіти**», що присвячені осмисленню найбільш важливих наукових та освітніх проблем сучасності, окресленню перспектив їх вирішення, розробці стратегій подальшого розвитку наукового та освітнього потенціалу в світовому контексті, узагальненню досвіду викладання та визначенню шляхів реалізації вираженого підходу до оптимізації освітніх практик з огляду на нові виклики та кращі світові досягнення. Рекомендовано для студентів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів, науковців.

© Колектив авторів, 2019

© ДНУ ім. Олеся Гончара, 2019

СЕКЦІЯ VII

ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В. А. Павлова

ПРО ПІДГОТОВКУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ОЧІКУВАННЯ ТА РЕАЛІЇ

На кожному етапі формування нового покоління та розвитку світової економіки перед вищою школою ставилися різні завдання. Проте, незалежно як змінюються внутрішні вимоги й зовнішні фактори впливу, одним з завдань є підготовка молодої людини до майбутньої професії.

Болонський процес, який розпочався в Україні у 2005 р. з підписання декларації, у якості основного положення передбачає орієнтацію на рівень знань й умінь, що відповідають вимогам європейського ринку праці [1].

Але такі завдання вища школа власне ставила протягом всієї історії незалежної України. Що ж змінювалося на певному етапі розбудови вищої освіти і чому питання підготовки випускників до майбутньої роботи залишається актуальним?

По перше, в умовах товарно-грошових відносин важливим є мотивація до досягнення успіхів, здобутків, наявності соціалізованого робочого місця. Нами було вивчено мотивацію вже працюючих та здобувачів вищої освіти [2]. Отримана інформація обстеження респондентів показує, що серед українських менеджерів переважає утилітарний та теоретичний типи орієнтирів, а, відтак, для працюючих в українському бізнесі домінуючим мотивом є отримання матеріальної винагороди за вкладену працю, яку багато з них бажають виконувати творчо. Опитування студентів показало, що для них поки що найважливішими є традиційні (навчання), утилітарні (майбутні доходи) та соціальні (бажання жити у «правильному» соціумі) цінності. Це пояснюється, що в період навчання здобувачі прагнуть до пошуку нових знань та чекають допомоги від оточуючих і бажають їм допомогти. Ситуаційно вони обирають бажання отримати матеріальний зиск у разі ймовірної можливості працевлаштування, хоча б тимчасового, але при цьому у тих, хто навчається спостерігається велике прагнення до пошуку системи, за правилами якої вони могли б на етапі навчання існувати.

З іншого боку, бізнес, де в основному, працюють випускники ЗВО, ставить вимоги щодо володіння ними певним набором компетенцій та бути компетентними. А, відтак, система освіти повинна мотивувати майбутнього працівника до здійснення ефективної діяльності, спрямованої на досягнення цілей компанії.

Для того, щоб забезпечити гнучкість програм нами було започатковано освітній центр «Бізнес для бізнесу ОЦ В2В», метою якого є кваліфіковане консультування підприємців за участю їх колег, що досягли успіху у бізнесі і мають бажання поділитися своїм досвідом, а також удосконалення навчання у вищій школі за підтримки випускників-практиків. Одним з результатів такої співпраці стало виокремлення компетенцій, якими обов'язково має володіти здобувач вищої освіти: необхідність фундаментальних знань в тій чи іншій сфері діяльності; розуміння того, що всі процеси прописані в законодавчих актах, інструкціях; вміння самостійно знаходити інформацію; навички самоосвіти: опрацювати – зробити висновки – пристосувати –

застосувати; знаходження з ким проконсультуватися та про що (поставити чіткі питання). Отже, з одного боку, вища школа має забезпечити навички самостійності, що пов'язано з безліччю завдань в бізнесовій сфері та мінливістю середовища й динамічними змінами світової економіки, а, з іншого – сформуванню вміння роботи на первинних посадах. Ці особливості визначають специфіку освітніх програм у вітчизняній вищій школі.

Розвиток незалежної України на перших етапах характеризувався зростанням кількості закладів вищої освіти різних форм власності. Значна пропозиція призвела до масовості освіти й нівелювання значення вищої освіти через відсутність відбору абітурієнтів. Введення ЗНО, з одного боку, забезпечило конкурсний відбір, а, з іншого – розповсюдило індивідуалізацію підготовки через репетиторство й зміну структури вибору спеціальностей без конкурсних предметів з точних наук. Можна стверджувати, що це сприяло певній структуризації освітньої сфери. Пошуки шляхів до оптимізації кількості осіб з вищою освітою пов'язані з впровадженням компетентнісного підходу та розробкою Стандартів вищої освіти, які з 2018 р. затверджуються Міністерством освіти і науки України. Це призвело до певної систематизації, але з'явилося безліч спеціалізацій і конкурсних пропозицій з однієї спеціальності, що можливо зробить проблемним складання єдиного держіспиту випускниками магістратури, бо немає не тільки стандартизованого інструменту для виміру знань, а й виникнуть труднощі у виділенні обов'язкових дисциплін, що мають вивчатися, через різноманіття навчальних планів.

Тож, для підготовки здобувачів вищої освіти необхідно вирішити низку проблем, серед яких: наявність правового поля, що визначає взаємовідповідальність освіти і бізнесу, а, відтак, трансформативні компетенції; наявність механізмів впровадження нових технологій й інструментів; виділення мотивації здобувачів і забезпечення реалізації їхніх очікувань.

Список використаних джерел

1. Болонський процес і освіта в Україні [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://pidruchniki.com/20080215/pedagogika/bolonSKIY_protSES_ostvIta_ukrayini. 2. Павлова В.А. Компетентності і компетентності у мотивації майбутніх фахівців з підприємництва / В.А. Павлова, В.В. Лук'яненко / Підприємництво, торгівля: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку: матеріали I Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 27 – 28 листопада 2018 року, м. Старобільськ. – С. 406-408.

В. В. Ільяшева

ПРОГНОСТИЧЕСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В УЧРЕЖДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В современном социокультурном контексте актуальной является идея «продуктивной рациональности» (Н. С. Автономова) [1], суть которой заключается в обеспечении устойчивого развития социальных систем посредством прогнозирования контекста их развития, управления кризисами, ресурсами и рисками. В ситуации непрерывных социокультурных изменений особенность управления качеством образовательного процесса (далее – ОП) заключается не столько в «подстройке» под существующие условия и обеспечении качества функционирования образовательной системы (далее – ОС), сколько в обеспечении устойчивого развития ОС, «управлении ресурсами и рисками». Последнее становится возможным благодаря обеспечению прогностичности управления, т.е. интеграции прогнозирования в структуру управления качеством ОП в целом, и проектирования моделей ОС в частности.

В современных условиях интенсивной динамики социокультурного контекста научным основанием обеспечения оптимального функционирования и устойчивого развития ОС, обеспечения качества ОП, управления ресурсами и рисками становится *прогностическая концепция управления качеством ОП* [2]. Данная концепция разработана в контексте взаимодополнительности гуманитарного и технологического подходов и зиждется на идеях: дуального управления качеством образования (Н. А. Селезнева), регулируемого эволюционирования (Г. Н. Сериков), сферной организации мыследеятельности (О.И.Генисаретский, М.Т.Ойзерман, М.В.Рац), продуктивной рациональности (Н.С.Автономова). Основные положения прогностической концепции управления качеством ОП представлены ниже.

1. Прогностичность – инвариантный принцип управления качеством ОП; прогностический подход – методологический подход к управлению качеством ОП, технология прогнозирования качества ОП – одна из приоритетных технологий управления, обеспечивающая качество, эффективность и экологичность будущего ОП.

С позиций технологического подхода, для обеспечения оптимального функционирования и устойчивого развития ОС, для обеспечения и повышения качества процесса и результатов образования необходимо наукоемкое управление. Наука должна выполнять опережающую функцию по отношению к образовательной практике, научные исследования должны выступать основанием управления качеством ОП, а управленческие решения в сфере образования должны быть научно обоснованы еще до их реализации. Поэтому инвариантными технологиями наукоемкого управления качеством ОП становятся педагогическое проектирование и прогнозирование качества ОП. Наукоемкое управление качеством ОП характеризуется ориентацией на постоянное улучшение ОП и достижение запланированных результатов образования. Постоянное улучшение становится возможным благодаря проектированию, в основе которого лежит регулярный мониторинг контекста, факторный анализ результативности, эффективности и экологичности ОП, оценка его качества, возможностей улучшения и потребности в изменениях, непрерывное прогнозирование и построение оптимальных сценариев реализации ОП. Прогнозирование является инвариантным компонентом педагогического проектирования, и позволяет на научной основе спроектировать адекватные изменяющемуся контексту возможные сценарии развития ОС, тем самым обеспечивает качество, эффективность и экологичность ОП.

В контексте гуманитарного подхода, обеспечение непрерывного развития качества «человеческого капитала» требует проектирования уникальных, поликонцептуальных ОС. При этом характер таких систем (их гуманитарность, «человекоразмерность», открытость, динамичность, вероятностность, нелинейность и непредсказуемость развития), проектирование и реализация ОП в условиях многоуровневого и непрерывно изменяющегося социокультурного контекста, актуализируют необходимость управления качеством ОП на прогностической основе, в частности, оценки факторов и условий, обеспечивающих качество ОП, моделирования прогностического фона, гуманитарной экспертизы проектов ОП, оценки «гуманитарных рисков», конструирования адекватных изменяющемуся контексту сценариев реализации ОП, оптимальных с точки зрения качества и эффективности, обеспечения экологичности будущего ОП.

2. Междисциплинарная и трансдисциплинарная стратегии – основные стратегии управления качеством ОП.

Междисциплинарная стратегия управления качеством ОП заключается в использовании междисциплинарного инструментария при анализе и оценке факторов качества ОП, конструировании моделей ОП (моделей «потребного будущего»),

прогнозування якості та ефективності майбутнього ОП. Трансдисциплінарна стратегія передбачає використання в якості основи управління не тільки педагогічних ідеалів, а й всього спектра культурних цінностей (мораль, політика, ідеологія, релігія тощо), а й включає використання гуманітарних критеріїв якості проектів ОП, здійснення гуманітарної експертизи, прогнозування гуманітарних ризиків, забезпечення екологічності ОП.

Список использованных источников

1. Автономова, Н. С. *Открытая структура : Якобсон – Бахтин – Лотман – Гаспаров / Н. С. Автономова.* – М. : РОССПЭН, 2009. – 503 с. 2. Ильяшева, В. В. *Технология прогнозирования качества дидактического процесса в учреждениях высшего образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В. В. Ильяшева.* – Минск, 2017. – 147 л.

Г. А. Сергеева

ІНОЗЕМНА МОВА У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ: НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ

У сучасному світі, в постіндустріальну епоху несировинної економіки, де рівень розвитку країни, а отже і її місце та роль на геополітичній мапі, великою мірою визначається рівнем розвитку людського капіталу, рівнем освіченості і компетентності громадян, а освіта розглядається як важливий фактор існування держави, її безпеки та соціально-економічного розвитку. Зокрема, у дослідженні Левітана К.М. слушно зазначається, що «саме якість освіти, та, насамперед, вищої, усе більше визначає рівень розвитку держав, стає стратегічною сферою, яка забезпечує їхню національну безпеку та науково-економічний потенціал» [1, с. 25]. А отже, у світі все більше уваги приділяється якості освіти. Проблема якості освіти є одним із найважливіших завдань сучасної державної політики нашої країни в освітній галузі і основним викликом, що стоїть сьогодні перед закладами вищої освіти.

Україна, як член світового співтовариства, як держава, яка хоче позиціонувати себе не як країна третього світу, не як «сировинний придаток Європи», а як держава, яка ставить перед собою амбітні цілі доєднатися до спільноти високорозвинених економік світу і забезпечити своїм громадянам достойний рівень життя, робить певні зусилля задля досягнення міжнародних освітніх стандартів, про що свідчать, зокрема, реформи останніх років. Саме досягнення міжнародних освітніх стандартів та підвищення якості підготовки фахівців є метою процесу реформування та трансформації системи вищої освіти в Україні, що вже певний час відбувається в межах реалізації завдань Болонського процесу з імплементації Європейських освітніх стандартів [6].

Саме з метою підвищення якості освіти, серед іншого, було створено Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, на яке відтепер покладено функцію проведення акредитації вищих закладів освіти, процесу, який, за словами керівника секретаріату новоствореного Національного агентства Михайла Винницького, вже давно не був націлений на якість, а передбачав лише перевірку паперів та формальних показників [3]. В результаті, на думку фахівця, в Україні знижувався не лише рівень довіри до процесу і результатів акредитації, а й сама якість вищої освіти. В нашій країні сьогодні функціонує понад дві сотні університетів, проте, зауважує М. Винницький, «в Україні ... піраміда якості. Ми маємо 5-10 дійсно хороших навчальних закладів... Але після них ми маємо якісне провалля» [3]. На нашу думку, кількість вишів, безумовно, потрібно скорочувати, але лише за рахунок тих університетів, які не відповідають оптимальним вимогам та не мають потенціалу до розвитку і покращення якості освітніх послуг, адже Україна – не єдина країна, де існувала проблема забезпечення якості освіти, зокрема вищої. Як не дивно, навіть

Велика Британія, батьківщина Кембриджа і Оксфорда, яка сьогодні є флагманом світової науки і освіти, ще двадцять років тому переживала проблему, яку сьогодні намагається вирішити Україна, і вийшла з цього з успіхом. Там також були топові університети, відомі у всьому світі, а інші заклади вищої освіти занепадали. Зараз же більшість вишів підтягнулись, створивши середній кластер, а топові не втратили своїх позицій, однак різниця між ними наразі вже не така велика. Від цього, безумовно, виграли не лише самі університети, а й економіка країни, оскільки, по-перше, якісні освітні послуги можуть бути прибутковою сферою бізнесу і, якщо вона є потужною, то може розглядатися як окрема галузь економіки, по-друге, високоосвічені фахівці роблять внесок у розвиток всіх галузей економіки країни.

Серед факторів освітньої сфери, важливих для економічного розвитку держави, дослідники визначають і питання мовної освіти, у тому числі й проблему володіння іноземними мовами. Сьогодні змінюється сприйняття ролі, яку відіграє мова у суспільно-економічному та соціальному розвитку суспільства, зокрема й ролі іноземних мов. Мова сьогодні розглядається не лише як засіб міжособистісної комунікації, а й як один із важливих інструментів розвитку людського капіталу, а отже і економічного розвитку країни. Тому успішні, розвинені держави, що націлені на успіх, на досягнення економічних переваг та забезпечення високих стандартів життя для своїх громадян, значну увагу приділяють питанням мов та проблемі іншомовної освіти.

Науковці вказують на тісний взаємозв'язок між рівнем іншомовних умінь та успішністю ведення бізнесу у XXI столітті. Зокрема, дані досліджень, що здійснюються у Великій Британії, доводять, що недостатній рівень іншомовних комунікативних умінь негативно впливає на можливість компаній здійснювати міжнародну економічну діяльність [4], що, у свою чергу, негативно відбивається навіть на такій сильній економіці, як британська. Отже, значущість і вплив іншомовних мовленнєвих умінь громадян на розвиток економіки, обумовлює важливість якісної іншомовної підготовки випусників для глобалізованої економіки та глобального ринку праці. Саме цим, як зазначається у дослідженні О.Ю.Кузнецової, в європейських країнах, в першу чергу, обґрунтовують важливість професійно-орієнтованого вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах, включення їх у навчальні програми вишів та визначення цілей і завдань їх вивчення, а європейські дослідники приділяють значну увагу розробці «педагогічних моделей з урахуванням специфіки іншомовного спілкування у різних професійних сферах» [2, с.79]. При цьому, однак, дослідниця слушно зауважує, що, оскільки студенти можуть змінювати спеціалізацію під час навчання, а в майбутньому і сферу професійної діяльності, важливим є питання визначення стратегії, яка б дозволила підготувати їх до комунікативних ситуацій, які можуть бути відмінними від тих, до яких їх готують впродовж навчання. «Саме ці аспекти наштовхують на те, що вивчення мов має сприяти формуванню здатності і бажання адаптуватися до вимог комунікативних ситуацій, що виникають і орієнтувати молодь на вивчення мов впродовж життя» [2, с.79].

Отже, якщо поглянути на цю проблему з точки зору українських реалій, то висновки є очевидними – освіта, зокрема іншомовна, повинна бути серед основних пріоритетів владних інституцій нашої держави. Зміни у вимогах, що висуває ринок праці до сучасних випускників, обумовлюють зміни і в пріоритетах та цілях викладання іноземних мов на рівні вищої освіти. У цьому зв'язку слід зазначити, що протягом останніх років цьому питанню дійсно приділяється достатня увага. У сфері освіти, у тому числі й вищої, прийнято низку законів, що регулюють управлінські, організаційні та освітні аспекти діяльності закладів вищої освіти. Низка урядових рішень торкається питання покращення якості викладання та рівня володіння іноземною мовою випускниками бакалаврських та магістерських освітніх програм, а

також програми третього освітнього рівня для отримання наукового ступеня доктора філософії. На особливу увагу заслуговує нещодавно прийнятий документ «Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти».

Крім внутрішнього законодавства, існує ряд документів, прийнятих на рівні Європейського Союзу, що регламентують питання вивчення іноземних мов і встановлюють певні вимоги до рівня розвитку іншомовних умінь [6]. І, хоча Україна наразі не є членом ЄС і ці документи не є для нас обов'язковими, вони беруться до уваги як рекомендаційні, оскільки наша країна не лише декларує наміри у майбутньому доєднатися до цього наддержавного утворення, а вже зараз є суб'єктом двосторонніх відносин – є стороною договору про асоціацію між ЄС та Україною, а також приєдналася до низки міжнародно-правових документів у сфері освіти, зокрема Болонської декларації, яка, як відомо, регламентує спільний європейський освітній простір. Сучасні стандарти вітчизняної освіти, що орієнтуються на рекомендації Європейських інституцій, у тому числі пред'являють високі вимоги до рівня мовної освіти висококваліфікованих фахівців.

Аналіз питання політики ЄС в сфері іншомовної освіти становить значний інтерес для розв'язання проблем, пов'язаних зі станом викладання та покращенням результатів вивчення іноземних мов на рівні вищої освіти в Україні, оскільки європейські інституції впроваджують послідовну і виважену мовну політику, що ґрунтується на результатах наукових досліджень, а отже заслуговує на довіру. Досліджуючи питання іншомовної освіти у європейському освітньому просторі, докладно аналізуючи діяльність інститутів ЄС щодо розробки і впровадження мовної політики та щодо питань навчання мов, Кузнецова О.Ю. пише, що в Рекомендаціях Р(98)6 «Про сучасні мови» стосовно сфери професійного іншомовного спілкування зазначено, що необхідно «...звертати увагу на роль мов у трудовому житті і готувати до професійних контактів у обраній сфері [2, с.53-54]. Слід зауважити, що принцип профілізації іншомовної освіти у вишах та її спрямованість на розвиток професійних комунікативних навичок, так званий професійно-орієнтований підхід, що передбачає формування у студентів комунікативних навичок, необхідних для використання іноземної мови у конкретних професійних ситуаціях, вже певний час застосовується і в Україні.

Зміна цілей навчання іноземної мови передбачає зміни в системі та організації навчання іноземної мови. Успішне досягнення поставлених цілей потребувало постановки та вирішення багатьох завдань, таких як визначення змісту навчання, відбір навчальних матеріалів та мовних засобів, що відображають особливості обраної сфери спілкування, виділення об'єктів, що підлягають засвоєнню при формуванні відповідної комунікативної компетенції.

Практичне спрямування вивчення іноземної мови в немовному виші, метою якого є оволодіння мовою як засобом спілкування у рамках обраної спеціальності, визначається нормативними документами. Зокрема, метою навчання іноземній мові у юридичному вузі є формування у студентів професійно-орієнтованої міжкультурної комунікативної компетенції, тобто знань, навичок та вмінь, які забезпечують здатність спілкування іноземною мовою в сферах, пов'язаних з правом та правозастосуванням. Однак, іноземна мова є також важливим засобом оволодіння фахом, оскільки через посередництво іноземної мови студенти отримують додаткову інформацію зі спеціальності, знайомляться з фаховою термінологією, слухають курси, що викладаються іноземною мовою, беруть участь у програмах академічної мобільності студентів та програмах подвійних дипломів. Отже, іноземну мову можна розглядати і як інструмент пізнання фахових понять та

категорій і, певною мірою, як засіб фахової освіти. Всі ці цілі, або функції, іншомовної освіти повинні враховуватись при формуванні навчальних планів та програм, оскільки іноземна мова може використовуватись для досягнення значно ширшого діапазону освітніх цілей.

Практика останніх десятиліть виявила, що простого переорієнтування цілей з вивчення загальної іноземної мови на вивчення іноземної мови для спеціальних цілей, фахової іноземної мови, зовсім недостатньо для досягнення мети, що стоїть перед закладами вищої освіти, а саме підготувати фахівця, який володіє необхідною для свого фаху іншомовною компетентністю.

В питанні якості освіти основною складовою М. Винницький вважає програми, зокрема питання про ціль існування програми є першим критерієм оцінювання вишу. Оскільки, зазначає він, часто буває так, що є освітня програма, проте назвати її мету ніхто не може, тому «програми, які не мають місії та розуміння самих себе, також не будуть існувати». «Чи збігається вона з проголошеною місією університету...? Цей критерій простий, але дуже багато програм його вже не проходять», – пояснює представник НАЗЯВО. Крім того, на його думку, до визначення суті програм, тобто змісту освіти, повинні бути залучені «не лише декан, завкафедри та вчена рада, а й викладачі, які формують реальне освітнє середовище», а також студенти і роботодавці [3].

Отже, зміст навчання та відповідний перелік професійних та предметних компетентностей, у тому числі й іншомовної комунікативної компетентності, повинен визначатися з урахуванням, по-перше, навчальних потреб студента, а сам студент повинен стати активним учасником цього процесу, а не об'єктом та стороннім спостерігачем, по-друге, на основі дослідження вимог ринку праці, конкретних професійних обов'язків випускників вузів в сферах їх майбутньої діяльності. У зв'язку з цим, слід зазначити, що, в Україні поки немає досліджень, присвячених цим аспектам проблеми вищої освіти. В той час як в ЄС дослідники ґрунтовно займаються їх вивченням, а отже цей досвід може бути ефективно використаний і для нашої країни.

Останньою новацією реформи вищої освіти в Україні є впровадження компетентісно-орієнтованого підходу, що змінює акценти та вносить кардинальні зміни у процес розробки освітніх стандартів, визначення складових навчального плану, а головне змісту освіти, що закладається у програмі кожної навчальної дисципліни.

Основною кваліфікаційною ознакою фахівця та критерієм якості освіти сьогодні вважається компетентність. Саме рівень компетентності, на думку експертів, є показником підготовленості випускника до майбутньої фахової діяльності. Поняття компетентності студента є сьогодні основним у проектуванні змісту освіти в програмі певної навчальної дисципліни. В компетентістній парадигмі освіти освітні стандарти встановлюють вимоги до результатів освіти, що виражаються у термінах компетенцій. Компетенції, у свою чергу, визначаються як очікувані результати навчання, якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня освіти, і які становлять собою сукупність знань, умінь, навичок, інших компетенцій, набутих у процесі навчання за певною освітньо-професійною програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Одним із пріоритетних напрямків та, значною мірою, показником рівня професійної підготовки сучасного фахівця є формування професійної комунікативної, у тому числі іншомовної, компетентності. Іноземна мова, зокрема в сфері юридичної професії, є важливою передумовою успішної кар'єри, у тому числі і в державному секторі. Отже, формування професійної іншомовної комунікативної компетентності сьогодні стає основною метою вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти.

Сучасний професійно-орієнтований підхід передбачає формування у студентів

комунікативних навичок, необхідних для використання іноземної мови у конкретних професійних ситуаціях. Крім того, іноземну мову можна розглядати не лише як об'єкт навчання, засіб професійної комунікації, але і як засіб оволодіння певним фахом, як інструмент пізнання. Такий підхід може докорінно змінити саму філософію викладання іноземної мови у закладах вищої освіти, яка повинна бути спрямована на реалізацію принципів професіоналізації та профілізації вищої освіти, сприяти формуванню загальної професійної компетентності. Формування іншомовної професійної компетентності само по собі є відображенням тенденції до професіоналізації викладання іноземної мови.

Ефективне виконання навчальним предметом «Іноземна мова для юристів» цієї важливої функції великою мірою залежить від вирішення багатьох дидактичних проблем, таких як визначення змісту освіти, відбір навчальних матеріалів та мовних засобів, що відображають особливості обраної комунікативної сфери, визначення об'єктів, що підлягають засвоєнню при формуванні відповідної комунікативної компетенції.

Вирішення зазначених завдань, у свою чергу, багато в чому залежить від рівня дослідженості лінгвістичних особливостей юридичного дискурсу, який на даний час є майже недослідженим, що виявляється, зокрема і в змісті сучасних навчальних програм та підручників. Добір змісту програми, крім того, повинен базуватися на аналізі національних та міжнародних освітніх стандартів, загальних вимог до фахівців певної професійної сфери та нагальних потреб студентів, що вивчають іноземну мову за певним фахом та профілем. Дані для такого аналізу можуть бути отримані шляхом опитування студентів, молодих спеціалістів, викладачів іноземної мови та фахових дисциплін, працедавців, аналізу потреб фахівців та вимог роботодавців до рівня володіння іноземною мовою. Вирішення цього питання, вважаємо, також потребує проведення спеціальних досліджень, які в Україні, наскільки нам відомо, не проводились. Проте, подібний аналіз проводять європейські дослідники. Зокрема, цікавою є робота вчених з Польщі та Литви [5], які дослідили вищезгадані питання в своїх країнах та здійснили порівняльний аналіз результатів. Оскільки ці країни розташовані в Східній Європі і донедавна мали багато спільного з Україною, зокрема і в галузі освіти, подібні дослідження мають певну цінність для вирішення аналізованих питань. Проведений ними аналіз засвідчив важливість англійської мови для професійного навчання та розуміння студентами необхідності підвищувати свій рівень мовної компетентності для майбутньої діяльності, а також встановив, що студенти віддають перевагу менш формальним, інтерактивним та практично-спрямованим методам викладання.

Позитивним з точки зору компетентнісного підходу також було би створення умов для практичного застосування мовних знань та мовленнєвих навичок вже під час навчання, наприклад у формі взаємообміну, організації практики в іноземних або міжнародних установах та організаціях, або принаймні створенні лекційних курсів з правових дисциплін, які б читалися іноземною мовою.

Ще одним важливим питанням є визначення пріоритетів у навчанні іноземній мові, що, очевидно, змінюються унаслідок трансформації та зміни цілей навчальної дисципліни «Іноземна мова». Автори досліджень, що проводяться в цьому напрямку [7], серед пріоритетів модернізації сфери іншомовної освіти називають, зокрема, перехід від форми до практики, коли результатом навчання є не знання лінгвістичних форм, а вміння використовувати мову і мовні засоби для реалізації комунікативних намірів; зміщення акцентів з правильності на ефективність, коли вміння та здатність реалізувати комунікативний намір переважають над лексико-граматичною коректністю висловлювань; гнучкість, що передбачає створення

програм орієнтованих на індивідуальні потреби студентів; комунікативність, тобто побудова програми повинна здійснюватись виключно на основі пріоритетності навчання реалізації комунікативних намірів і сприяти організації іншомовної професійної комунікації.

Отже, говорячи про якість навчання в контексті професійної мовної освіти, на наш погляд, слід, насамперед, виважено та практично підходити до визначення змісту освіти, який повинен відповідати вимогам та потребам майбутньої фахової діяльності студентів. Тобто слід якісно вчити не будь-чому, не іноземній мові взагалі, і навіть не іноземній мові певного фаху, а розвивати конкретні навички та вміння, яких спеціаліст в тій чи іншій галузі буде потребувати в своїй практичній професійній діяльності, принаймні саме на них повинна бути спрямована основна увага. Цей параметр, зрозуміло, не є константним і може постійно змінюватись.

Для досягнення певного рівня якості, вважаємо, слід чітко розуміти кінцеву мету будь-якого процесу, у тому числі й процесу мовної освіти у певній професійній галузі. Тобто треба визначити якого рівня мовної компетентності треба досягти в кожному окремому випадку, оскільки у викладачів вищих навчальних закладів, з об'єктивних причин (недостатня кількість аудиторних навчальних годин, неоднорідність академічних груп, часто низький початковий рівень знань студентів та ін.), немає можливості охопити весь мовний матеріал, що стосується певного фаху, а отже слід встановлювати пріоритети.

Одним із чинників, які, на нашу думку, повинні при цьому враховуватись, є умови іншомовного фахового спілкування у сучасному глобалізованому світі. Зокрема, йдеться про те, яку саме мову викладати, оскільки, як відомо, вітчизняна іншомовна освіта досі зорієнтована на класичну англійську мову, у той час як професійна комунікація відбувається не тільки і не стільки з носіями мови, а переважно між представниками різних країн, для яких англійська є другою мовою. Викладання саме так званого Британського варіанту англійської мови є причиною того, що величезна увага приділяється оволодінню мовними знаннями та нормами (граматичними, фонетичними та ін.), тобто формою, а не аспектам практичного застосування англійської мови в майбутній професійній діяльності. Отже, очевидно, слід враховувати існування глобальної англійської мови, так званої Global English, яка, на думку вчених, і є сьогодні мовою міжнародного спілкування.

Підсумовуючи, зазначимо, що, незважаючи на певні позитивні зрушення в питанні створення передумов підвищення якості навчання іноземних мов у закладах вищої освіти, в цьому питанні все ще є низка невирішених проблем. Серед них слід згадати такі: відсутня методологічна основа створення дидактичної моделі формування іншомовної професійної компетентності; вивчення іноземної мови не пов'язане безпосередньо з формуванням професійної компетентності; навчальні програми потребують посилення і формалізації компетентісної складової, структурування змісту освіти з орієнтацією на результати навчання, що є необхідною умовою для прогнозування результатів навчання та керування якістю освіти.

Список використаних джерел

1. Левитан К.М. *Юридическая педагогика: учебник*. М.: Норма, 2008. 432 с.
2. *Проблеми лінгвістики та іншомовної дидактики: теорія, методологія, практика: монографія* / В.П. Сімонок, О.Ю. Кузнецова, Л.О. Голубнича та ін. Х.: ФОП Бровін О.В., 2018. 252 с.
3. Як змінити якість вищої освіти в Україні? Допоможе британський досвід. URL: <http://life.pravda.com.ua/society/2019/11/13/238874/>.
4. ELAN: *Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise* / CILT – The National Centre for Languages (Ed.), 2006. URL: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/languages/policy/strategic-framework/documents/elan_en.pdf.
5. *Specialist English as a foreign language for European public health:*

evaluation of competencies and needs among Polish and Lithuanian students. URL: http://www.researchgate.net/publication/Specialist_English_as_a_foreign_language_for_European_public_health.pdf. 6. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) Approved by the Ministerial Conference in Yerevan, 14-15 May 2015. URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf. 7. European Profile for Language Teacher Education / Final Report/ A Report to the European Commission Directorate General for Education and Culture / Written by Michael Kelly, Michael Grenfell, Rebecca Allan, Christine Kriza and William McEv. September 2004. 142 p. URL: http://edz.bib.uni-mannheim.de/daten/edz-b/gdbk/04/spr/European_profile_frame_en.pdf.

V. A. Frants

POTENTIAL OF VIDEO BLOG AS A COMMUNICATION TOOL FOR MUTUAL RAPPROCHEMENT OF FOREIGN AND LOCAL STUDENTS OF UNIVERSITIES IN THE CONTEXT OF «SOFT POWER WITH MUTUAL EFFECT»*

Presently internationalization is one of the key trends in the field of higher education. In this regard, the soft power gains an important role in the process of attracting foreign students as well as mutual adaptation of the students from abroad and the local ones. Moreover, the successful experience of education of both categories of students in the international environment can influence local and foreign public opinion, build credibility, provide international and intercultural dialogue and understanding.

Following J. Nye, as well as the experts of the Agency «Portland», which annually compile the report «Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power» [9], we consider higher education as the source of soft power of the country. From the other hand, it's influenced and significantly depends on the other elements of the country's soft power like culture, political values, international politics, quality of life, sports etc.

The concept of soft power was developed and popularized by Joseph Nye in the early 1990s. Nye understands soft power as «the ability to get what you want through attraction rather than through coercion or payments». From his point of view, «it arises from the attractiveness of a country's culture, political ideas and foreign and domestic policies» [11, p.11].

In the process of development of J.Nye's scientific research, his view of soft power was undergoing significant transformations. In his works of different years, it is possible to meet both the characteristic of soft power as simple natural attractiveness of the country which is not being created intentionally and used strategically by public authorities (so called «passive soft power»), and its description as purposeful state's strategy («active soft power»). In general, it can be argued that, in the opinion of J.Nye, these two approaches are not contradictory, in reverse, they should complement each other. However, that ambivalent position of Nye has generated discussions in the academic environment, which are still going on and which have led to the division of the theory of soft power into at least two mutually exclusive branches, giving the opposite assessments to the governmental management of the soft power. This division concerns the higher education as a source of soft power too.

The most significant researches considering the higher education through the lens of soft power are S.Lukes, E.Ringmar, P.Bilgin, J.Mahoney, P.McGill Peterson, P.G.Altbach, T.Hopf etc.

Hopf [5] takes the extreme position calling higher education system, and especially universities and graduate schools, attracting foreign students, one of the most important

* The work was implemented in the frames of the project of the Russian Foundation for Basic Research and supported by the grant № 19-011-00471 РФФИ.

institutions of hegemonic reproduction. P.G.Altbach [2] and McGill Peterson [10] also consider higher education as an «active soft power» source but they are less categorical in their statements. Both authors consider the attraction of students and scholars from abroad to higher education institutions as an effective approach to cultivating individuals who will develop an understanding of a given country, and support for it. From their point of view, it also provides mutual understanding between the countries.

One of the crucial in the context of construction of our research methodology is the research approach by Cerny [4]. He emphasizes that soft power exists in social bonds, socialization, everyday perceptions, culture, and discourse. It often depends not on top-down imposition but on bottom-up spontaneity on the part of its so-called «target(s)» From that perspective the video blog looks like one of the effective format to transmit the everyday perceptions, culture and discourse. It also creates more trust from the side of the target audiences because it's something «on bottom-up» and not «top-down». So in that article we'll, inter alia, try to answer the following question: do video blogs provide the information on the everyday perceptions and practices, host community's and foreign students' culture? Or mostly about the education process and some formal parameters like the useful information for applicants, the details about visa or citizenship etc.

The other research of key importance for us is the one by J.Knight [6]. Being the successor of J.Nye, at the same time she takes the contrary position on the educational issues. In the «Moving from soft power to knowledge diplomacy» she notes that international higher education is not traditionally seen as a game of winners and losers – it is focused on exchange and partnership and is based on the strengths of countries/higher education institutions and research institutions. In addition, it provides solutions and benefits to all players who recognize in advance that the benefits will differ among the participants in the process.

Thus, we can see that the researchers of the higher education in the context of soft power were also divided into 2 camps – those who consider the system of international exchanges as a unilateral process, when a more developed state uses the soft power of higher education to meet its economic or political interests, and those who believe that the use of soft power should provide to both sides of the educational process different (economic, political, cultural) advantages. In the second approach, as a concomitant effect, there is a mutual values and cultural enrichment of both sides of the process. That more humane alternative got in the academic environment the name of «soft power with mutual effect».

That approach and that term we take as the basis of our research. So one of the main goals and perspectives of that research is to reveal the potential of the video blogs as the channels for the impact of «soft power with mutual effect». Inter alia the video blog can be such channel if it facilitates the adaptation of the foreign students to the local condition, but, at the same time, gives them possibility to influence the local situation and share their values with the local population. Finally, it should create the conditions to minimize the cultural barriers and to maximize cultural exchange. From that perspective in that article we'll try to answer the following questions: 1) Do the analyzed video blogs give the information for successful adaptation of the foreign students to the local conditions? 2) Do the video blogs reveal the culture and values of the foreign students? 3) Do they provide the discussion and communication?

Also rather important in the context of our research is the approach by D. Baldwin [3] and S. Lukes [7]. That researchers argue that cultural context is of crucial importance for soft power. Both the content of soft power (what characteristics of a soft power subject are attractive to other participants of the social situation) and its effectiveness (the level of its attractiveness) depend on soft power's recipient values (what people find important and valuable at a given moment). The sources of soft power do not exist independently from

social reality. For us that means, among other things, that the content of the video blogs, the target audience of which are foreign students should to a certain extent match their values and expectations. Otherwise it can even cause rejection and strengthen the intercultural barriers. That's why in that article we'll try to answer does the content of the analyzed video blogs match the cultural stereotypes of the foreign students to a certain extent or not. That can be achieved by making the foreigners' compatriot the video blog's host, by making the language of the vlog English or the native language of the foreign students. Also it can be ensured by taking into account the foreigners' cultural taboos. For example, if the target audience is mostly Muslim, the female host doesn't wear the very short skirt.

In addition to these questions, we will consider video blogs in terms of their popularity, as well as the topics covered in them. This will give an understanding of the value of different topics to the target audience.

To make some conclusions we analyzed 10 vlogs about the education abroad of the students from all over the world, at the same time, making the emphasis at the vlogs of or for the students from Central Asian countries, because they are the most numerous in Russian universities. We also focused on the education in Russia, Kazakhstan, China and South Korea because they compete most for the students from Central Asian countries.

The second research tool which we used in addition to the analysis of the vlogs' content was the focus group. It was conducted in May 2018 and included 8 students-participants from the following countries: India (2 students), Malaysia (1), Mexico (1), Zimbabwe (1), Ecuador (1), Kazakhstan (2). The focus group's questionnaire included sections: 1) The factors of attractiveness of the higher education institutions and the reasons of selection of the Ural Federal University; 2) The channels for receiving of information about the universities; 3) The specific of the use of foreign students' video-blogs by students-participants. The last point was the most important and included questions about the general interest to vlogs, interest to particularly vlogs on higher education, the familiarity to some specific vlogs of the foreign students, the content preferences, the trust to vlogs and its authors etc.

We analyzed the YouTube vlogs only.

Before going to the results of the analysis let's consider the internationally recognized indicators of quality of universities. That indicators are commonly used in the worldwide universities rankings, and the information about them is usually transmitted through the university sights. For us it's important to understand which of that indicators are covered in the vlogs, and which are not. It's also important to compare that data to the focus group's results and understand: 1) Are the students familiar with the most influential worldwide universities rankings and the most spread world-class university's criteria; 2) Are they important to the students; 3) Do the students most appreciate the same thing with the rankings' authors and the world-class university theorists or something quite different.

Rick Van Sant lists the following criteria for the world-class university, according to researches: self-positioning, reputation, rating [8, p.50].

He also claims that the main components of the world-class university status are: global presence, international research communities (networks) involving the best scientists from all over the world, history of breakthrough discoveries, developed infrastructure of campuses, resource availability.

Leadership factors are: high concentration of talented teachers, researchers and students; freedom and autonomy and leadership; the strong base of educational technology; the quality of the graduates and the alumni; perfection in training of students, educational process; research, creativity and dissemination of knowledge; activities contributing to the cultural, scientific and civil life of society; advanced / world-class technologies.

Other significant factors are the percentage of employment after studying at this particular University (in leading universities, this figure is about 94%). A career center in the University where the students can communicate with potential employers. The correct positioning by the University of its subject niche, demonstration of the most advantageous areas of educational and research activity.

China's definition of world-class universities, reflected in the Shanghai's ranking focuses mainly on the most measurable indicators, such as citations, publications, Fields Medals, and Nobel Prize awards, especially in the fields that have direct impact on economic development [1].

THE WUR emphasizes that it is built at such the indicators as quantity of professors, including foreign ones; university's budget, including budget for research. Also important are papers in international co-authorship, total number of papers indexed in WoS, Scopus, income from the real economy etc. [8, p.38].

A. Torkunov [12]. claims that the important factor of the successful attraction of foreign students into the world educational centers is not only the high quantity of the particular educational systems, but also non-academic factors, such as the cost of living, conditions for obtaining visas, citizenship after graduation, the level of tolerance of society in the host country and the conditions of integration to it. As shows the study of the experience of foreign students in New Zealand, conducted annually by the Ministry of education of this country, these factors become decisive for foreign students when choosing a country for higher education receiving».

As a result of the blogs analysis, we have formed the following classification: 1) video blogs presented within the universities' Internet channels; 2) personal blogs of foreign students; 3) personal blogs of local students, 4) personal or universities' blogs, hosted jointly by local and foreign students.

For each category, we looked for the blogs with the biggest quantity of subscribers. We reviewed the video blogs of students, as well as the YouTube channels of universities with the best reputation and the greatest number of students of such countries as United States of America, Great Britain, China, South Korea, Kazakhstan, Russia (Stanford and Harvard universities, Oxford, the Korea and Yonsei universities, the universities of Tsinghua and Beijing, MGIMO, RUDN, Moscow state university. Also, as a separate example, we have considered the University of Sheffield's YouTube channel, because it is a bright example of the use of video blogging technologies within the university channel). We considered the universities of the USA and Great Britain, as these countries are recognized leaders in terms of quality and internationalization of the education. These universities and blogs about them can be considered as a kind of model cases. The remaining countries, as already mentioned, have been considered as they compete in the higher education market for students from Central Asia.

The study revealed the existence of the following trends. The predominant type is the blogs of foreign students. In most cases, these are not blogs on the specific topic related to studying at the university, but personal multi-topical blogs. Personal blogs in a minority of cases are maintained by students on regular basis. More often this is only one among multiple topics within the blog. In the case of blogs within the university Internet channels, the regularity and structure of the material is expected to be higher, however, the degree of spontaneity and attractiveness for the target audience is lower. In addition, technologies of videoblogging are used for university channels infrequently. Local students often create stories about their studies, but they rarely cover issues related to internationalization. The rarest format is joint blogging about the university by local and foreign students.

The largest number of blogs, as the study showed, is conducted by foreign students of universities in China and South Korea, the number of blogs of students from the United

States of America and the Great Britain is also significant, but less. At the same time, not a single blog of foreign students dedicated to studying in Russia or Kazakhstan was found. There are only a small number of blogs about the life of foreigners in these countries, briefly touching the education.

The most common topics are: university admission, one day of life at the university, a dormitory tour, the most common stereotypes about the university, university events (sports events, international festivals, etc.). At the same time, these topics are the most popular, gaining the most views. The format of interviews with foreign students is less common, but no less popular. Also popular are topics such as finding work by foreign students or other forms of earnings, recommendations on how to stop being lazy, etc. A number of blogs cover specific personal topics, such as overcoming depression or sadness, but such videos tend to gain a minimal number of views. Also not popular are subjects on specialized scientific topics. Rather spread and popular are stories about the difficulties of living and studying in the country. However, such stories in most cases are descriptive and do not offer recipes out of difficult situations.

Few blogs tell much about the city and the country as well as extracurricular activities at the university. There is no information about the scientific activities and achievements of the university, the contribution of the university and students to the economy and culture, the further destiny of graduates and outstanding graduates. About features of local culture. Information about the culture of foreign students is absent at all.

The assessment of universities in the vast majority of blogs is positive.

The focus group showed that the international students watch video blogs and like that format, but the majority of them have not ever watched vlogs in the field of higher education, the students are not familiar with the specific vlogs of the students or higher education institutions. About one third of the students don't trust vlogs of the other international students because they think that the students like them can't be the experts. But two thirds, oppositely, count that information from students' vlogs is the most useful and credible. The majority of students don't trust the official vlogs of the universities because they consider its content to be highly commercial. One of the students told that he made the decision to study in Yekaterinburg after watching the spot of one European vloggers in which he was showing and commenting his visit to the city.

Among the main reasons for selection of the university the students named the education costs, accommodation opportunities, infrastructure and the quality of life in the city. As the main difficulties from the point of view of adaptation – the adaptation to the specifics of educational process, the difficulties at the beginning of accommodation, the adaptation to the local food and weather, to the severe character of the citizens in communication with strangers. It's interesting that the students didn't emphasize any problems with the adaptation to the local culture.

The majority of students claimed that they are interested in receiving the information about higher education institutions from students' video blogs. First of all, they would like to get information and tips on the educational process, documents, allowing to live and work in the country, the accommodation. They also are interested in information on the city and its peculiarities, but it is not essential information for them.

The focus group also showed that the majority of students is not informed about the characteristics of the world class universities as well as the worldwide rankings and don't consider the higher education's quality parameters, stated in that rankings as the most important, as significant and desirable from the point of view of presentation in the video blogs.

As the main sources of information in the process of the university's selection the students named the websites of the universities and the recommendations of the friends and relatives.

To summarize, we can say the following. Given the rather spontaneous and unstructured nature of most video blogs, cultural stereotypes of foreign students are almost never taken into account. Video blogs provide a lot of information about everyday life, but little reflect the communication processes between local and foreign students, students and teachers. The cultural characteristics of the host and student countries are also rarely and randomly revealed. Video blogs do not provide sufficient information for successful adaptation (recipes, tips, examples). However, video blogs encourage users to communicate – most there is a significant number of comments and questions, and some have a question-answer format. In general, according to the results of the analysis, it can be concluded that the potential of «soft power with mutual effect» of video blogs in higher education is currently underutilized.

References

1. *Academic ranking of world universities (ARWU)*. Retrieved from: <http://www.shanghairanking.com/arwu-methodology-2017.html> 29.03.19.
2. Altbach, P.G. (2012). *Franchising: The McDonaldization of higher education*. *International Higher Education*, 66, pp. 7–8.
3. Baldwin, D. (1979). *Power analysis and world politics: new trends versus old tendencies*. *World Politics*, 31(2), pp. 161–194.
4. Cerny, P.G. (2012) 'Globalization and the Transformation of Power', in M. Haugaard and K. Ryan (eds.) *Power: State of the Art*, Leverkusen: IPSA and Budrich Publishers, pp. 187–215.
5. Hopf, T. (2013) 'Common-sense constructivism and hegemony in world politics', *International Organization* 67(3): 317–354.
6. Knight, G. (2015). 'Moving from soft power to knowledge diplomacy'. *International higher education* 80: 8–9.
7. Lukes, S. (2007). *Power and the battle for hearts and minds: on the bluntness of soft power*. In: F. Berenskoetter and M.J. Williams (eds), *Power in World Politics*. New York: Routledge, pp. 83–97.
8. *Materialy seminaru-konferencii po vypolneniyu planov meropriyatij po realizacii vuzami-pobeditelnyimi programm povysheniya konkurentosposobnosti («dorozhnyh kart»)*. [Proceedings of the seminar-conference on the implementation of action plans by the universities winners of the programs to improve competitiveness («road maps»)]. Moskva, 2014.
9. McClory J. *Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power*, London: Portland, USC Center on Public Diplomacy. 2018. Available from: <https://softpower30.com/wp-content/uploads/2018/07/The-Soft-Power-30-Report-2018.pdf>.
10. McGill Peterson, P. (2014). *Diplomacy and education: a changing global landscape*. *International Higher Education*, 75, pp. 2–3.
11. Nye J.S. *Soft Power and Higher Education*. In: *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. New York: Basic Books, 1999.
12. Torkunov A.V. *Obrazovanie kak instrument «myagkoy sily» vo vneshney politike Rossii [Education as a Tool of Soft Power in the Foreign Policy of Russia]*. *Vestnik MGIMO (U)*, 2012, no. 4, pp. 86-89.

Г. А. Полякова

ХОЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Поряд із системним підходом щодо управління соціально-педагогічними системами, до яких належить і система управління закладом вищої освіти, варто розглянути холістичний підхід. При дослідженні таких взаємопов'язаних підсистем, як управління внутрішнім забезпеченням якості та управління якістю освітнього середовища слід звернути увагу до проблеми цілісності та інтегральної якості.

Поняття холізму та холістичного підходу має свій шлях розвитку та на сучасному етапі наукового пізнання розвивається у теорії систем. Ключовою категорією у цьому підході є поняття холізму. В енциклопедичних словниках визначається, що: 1) «холізм виходить від цілісності світу як вищої та всеохоплюючої цілісності – і у якісному, і у організаційному сенсі, – цілісності, що охоплює собою область психологічної, біологічної та, нарешті, самої зовнішньої, хоча і самої раціональної – фізичної дійсності; всі ці області являють собою спрощення й відокремлення цієї охоплюючої цілісності [8, с.503]; 2) «холізм» – це поняття, за допомогою якого характеризуються теорії, що акцентують (абсолютизують) незведеність досліджува-

ного цілого до його частини» [9, с.644]; 3) поняття «холістичний, пов'язане з розробкою системної методології та системної парадигми в пізнанні» [7, с.290]; 4) у психологічному сенсі «холізм» розглядається як «вихідне положення про те, що поведінку можна пояснити тільки шляхом вивчення індивідуумів як цілісних систем» [6, с.618].

Холістичний підхід в освіті розглядається з різних позицій. Виокремлюються: холістична освіта (О. Буряк, А. Вознюк, Д. Миллер, Т. Поплавская.), холістична педагогіка (С. Форбс, Е.Беляева, Л.Зубкова), холістичне навчання (Е. Беляева, Р.Сундук), холістичний підхід як тенденція розвитку вищої освіти (К.Ваннік, К. Кіренсенко, О.Лапін), холістичний підхід до моніторингу якості освіти (Л.Гриневич), холістичний маркетинг у закладах вищої освіти (К. Ваннік, Н. Герасимьяк, К. Кіренсенко, О.В. Лапін, І.Чайка).

Учені вважають, що холістична педагогіка стосується глибинного всебічного розвитку особистості засобом комплексних впливів, як внутрішніх, так і зовнішніх [1, с.24; 11].

Розкриваючи питання «Що таке холістична освіта?», Рой Міллер наголошує, що «холізм, цілісне мислення – спроба заявити про необхідність зв'язку зі світом», а цілісна освіта – «пов'язана з основними джерелами сенсу і прагне об'єднати кожну особистість з тим оточенням, з якого з'являється сенс: фізичний світ, біосфера, сім'я, місцева історична спільність, культура, релігія і Космос» [5].

На думку О.Буряк, «цілісна (холістична) освіта намагається побудувати навчання відповідно до законів природи, де все мінливе, однак взаємопов'язане» [2,с.54].

На холістичний підхід звернуто увагу і при дослідженні питань якості освіти. Зокрема Л. Гриневич запропоновано запровадження холістичного підходу до моніторингу якості загальної середньої освіти. При такому підході система загальної середньої освіти розглядається як така, «що має різні об'єкти, використовує різні форми оцінювання, різні джерела інформації, та тільки у їх взаємодії та інтеграції отриманих даних може виконувати свої ключові завдання» [3,с.70].

Холістичний підхід отримав увагу і в управлінні соціально-педагогічними та спеціально-економічними системами. Досліджуючи холістичне управління соціально-орієнтованою інноваційною організацією, О.Борис, вважає, щоб цілісно, холістично розглянути управління організацією, необхідно врахувати наступні взаємокоррелюючі аспекти: 4 квадранта (або сектора) – індивідуальний внутрішній, індивідуальний зовнішній, колективний внутрішній і колективний зовнішній; лінії розвитку, які присутні в цих секторах (вертикальне і горизонтальне, зростання і спад, внутрішньо і зовнішнє); рівні розвитку, які стосуються даного предмета (характеризується стадіями, зазначеними вище); стану управлінської діяльності в залежності від ситуації, наявного досвіду і знань; типи організацій, управління якими відрізняється в силу їх особливостей [10, с.145].

Визначаючи складність категорії якості освіти, Р.А.Кубанов виділяє та розкриває такі її прояви: багатоаспектність або багатогранність, багаторівневність кінцевих результатів, багатосуб'єктність, багатокритеріальність, полісинхронність, невизначеність в оцінках, змінюваність та керованість, інваріантність і варіативність [4,с.27].

Розглядаючи складність феномену освітнього середовища, також виявимо його характеристики: 1) багатоаспектність за сутністю об'єкта (умови, ресурси, фактор/чинник, засіб, можливості, область спільної діяльності, духовна спільність); 2) багаторівневність за рівнем оточенням (рівні суб'єкта (здобувача, науково-педагогічного працівника), групи суб'єктів, структурних підрозділів, закладу вищої освіти, регіону, країни, Європейського та світового освітнього простору); 3) багатосуб'єктність (внутрішні та зовнішні стейкхолдери вищої освіти); 4) багатфункціональність за результатом дії (успішна адаптація, розвиток, саморозвиток, формування

компетентностей, професійна соціалізація, професійно-особистісне становлення, реалізація потенційних можливостей суб'єктів освітнього середовища); 5) багатокомпонентність (ціннісно-орієнтаційний, соціально-психологічний, змістовно-методичний, інформаційно-комунікаційний, організаційно-діяльнісний, просторово-предметний (фізичний та віртуальний) компоненти); 6) нерівномірність розвитку та якості компонентів; 7) змінюваність, адаптованість, керованість (залежність від зовнішнього середовища та внутрішніх впливів); 8) суб'єктивність сприйняття суб'єктами, стейкхолдерами відповідно до їх цілей, мотивів, прагнень, задоволеності; 9) варіативність (особливості кожного закладу вищої освіти); 10) багатокритеріальність вимірювання його якості (побудова різноманітних шкал, критеріїв, показників, інструментів вимірювання).

На нашу думку, холистичний підхід є доцільним при дослідженні та моделюванні системи управління якістю освітнього середовища у закладі вищої освіти. Це дозволить цілісно розглядати взаємозв'язок складних категорій якості освіти та освітнього середовища, зокрема їх взаємозалежних проявів: особистість – оточення, внутрішнє – зовнішнє, суб'єктивне – об'єктивне, індивідуальне – спільне (колегіальне), якість – поетапний розвиток – коеволюція, обумовлених включенням закладу вищої освіти до світового освітнього та соціокультурного простору, убудованість у глобальний цивілізаційний розвиток.

Список використаних джерел

- 1.Беляева Е. Ф. Холистичне навчання як інструмент формування життєвої компетентності особистості вчителя // «Сучасні підходи до навчання іноземної мови: шляхи інтеграції школи та ВНЗ» Матеріали IV Міжнародної конференції Харків, 25 квітня 2014 року / Е. Ф. Беляева, Л. М. Зубкова. – С. 23-24. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2014-04-28/conference.pdf>.
- 2.Бурак О. С. Концепція холистичної освіти у процесі формуванні цілісної особистості постмодерну / О. С. Бурак // *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. – 2015. – Вип. 3. – С. 52-56. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2015_3_13.
- 3.Гриневич Л. Холистичний підхід до моніторингу якості освіти / Л. Гриневич // *Освітологія*. – 2014. – Вип. 3. – С. 70-75. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osvit_2014_3_13.
- 4.Кубанов Р. А. Якість освіти: суть поняття та особливості оцінювання / Р. А. Кубанов // *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. – 2013. – № 13(2). – С. 25-31. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_13%282%29_5.
- 5.Миллер Р. Разговор с учителем. Путь и убежище / Перевод Н. Октябревой по материалам выступлений Р. Миллера на международной конференции в Торонто, 2001 // *Первое сентября*. – 2002. – №48(1124). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ps.1september.ru/article.php?ID=200204803>.
- 6.Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. – Х. : Прапор, 2009. – 672 с.
- 7.Соціолого-педагогічний словник / С.У. Гончаренко, В.В. Радул, М.М. Дубінка, В.О. Кравцов та ін. / За ред. В.В. Радула. – К. : «УксОб», 2004. – 304 с.
- 8.Философский энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 576 с.
- 9.Філософський словник соціальних термінів. – Х. : «Корвін», 2002. – 672 с.
- 10.Борис О. А. Социально ориентированная инновационная организация : теория и практика холистического управления / О. А. Борис. дис. на соиск. уч. степ. д.э.к.н. Специальность 08.00.05 – Экономика и управление народным хозяйством : управление инновациями. – Ставрополь, 2014. – 342 с.
- 11.Forbes Scott H. *Holistic Education: An Analysis of Its Ideas and Nature* / H.Scott Forbes. – Solomon Press Book, 2003. – 157 p.

Г. С. Квасикова

ПЕДАГОГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ У ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Вступ. Маркетинг як методологія орієнтованої на споживача ринкової діяльності все більше опановує нові сфери застосування. Протягом багатотисячолітньої історії людства проблеми управління й виховання не перестають бути актуальними, бо розвиток науки, техніки та суспільства висуває все нові й нові вимоги перед тими, хто ці функції здійснює. У сфері освіти функцію виховання та управління

поєднує керівник закладу освіти.

Постановка проблеми. Освіта - невід'ємна складова більшості економічних та соціальних процесів, які відбуваються у сучасному суспільстві, - є важливим чинником створення, формування й вдосконалення людського капіталу та економічного розвитку держави, який, в свою чергу, передбачає збільшення потреби у висококваліфікованих фахівцях. Якісна освіта забезпечує ефективну підготовку кадрів для національного господарства. За таких обставин маркетинг освітньої галузі може знайти своє використання як один із найефективніших інструментів впливу, що покликаний привести ринок освітніх послуг у відповідність до вимог часу.

Метою даної статті є з'ясування місця маркетингу в освітній діяльності, його складових та використання їх у процесі управління навчальним закладом у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками питання маркетингової діяльності в освіті, як відповіді на зміну відповідного зовнішнього середовища, досліджували українські фахівці Т. Оболенська [9], С. Біла [1], С. Ілляшенко [2], О. Кратт [3].

Але комплексні дослідження, які б торкалися теоретичних, методологічних, управлінських та маркетингових проблем у вітчизняній освіті, до цього часу не знайшли свого відображення. Стан наукового розроблення теорії педагогічного маркетингу не відповідає практичним потребам ринку, оскільки вчені хоч і обґрунтовували необхідність докорінних змін в освіті, все-таки не змогли врахувати деякі фактори, які тим чи іншим чином позначаються на розвитку освітньої сфери, зокрема повальну міграцію з регіонів до столиці або взагалі до інших держав, постійно зростаючу диспропорцію в якості знань студентів, що навчаються за денною та іншими формами освіти, погіршення можливості для випускників ЗВО знайти гідне місце роботи. Посилює зазначені фактори і демографічна яма в народжуваності, що характеризувалася найнижчим показником у 1994 році й буде мати наслідки і в майбутньому. Все це підтверджує необхідність проведення досліджень й створення комплексу маркетингу в освітній сфері, що відповідатиме потребам держави і бажанням громадян.

Основні результати дослідження.

Проведені нами дослідження, що знайшли відображення в [4], дають можливість узагальнити визначення основних понять, що стосуються даної теми.

Освітня послуга - це комплекс навчальної і наукової інформації, що створюється у процесі діяльності педагогічного колективу закладу освіти і передається студенту чи слухачу у виді суми знань загальноосвітнього та спеціального характеру, а також практичних навичок для подальшого застосування у професійній роботі з метою задоволення різноманітних потреб особистості, суспільства, держави.

Освітній продукт - це спеціальний інтелектуальний продукт, адаптований до відповідного сегменту освітніх послуг.

Освітній маркетинг - це один із напрямів діяльності з управління навчальним закладом в умовах ринкової економіки, який забезпечує дослідження попиту на освітні послуги та певні знання понад встановлені державою стандарти, впливає на розвиток освітніх потреб громадян шляхом розроблення й впровадження концепції надання їм якісного освітнього продукту.

Педагогічний маркетинг - це вид діяльності, спрямований на вивчення освітнього середовища, створення та розвиток ринку освітніх послуг й стимулювання попиту на них.

Наведені поняття стосуються практично всіх різновидів навчальних закладів,

але ми візьмемо до дослідження два найтипівіші їх представники - загальну середню школу і вищий заклад освіти.

Директора школи, якого не турбує власний авторитет і престиж школи, немає. Менеджер педагогічної діяльності, а саме таким на сьогодні є директор школи, прагне, щоб: а) школа мала свої переваги; б) давала якісну освіту; в) її любили учні; г) її цінували їх батьки; д) їй віддавали належне органи управління. Крім того, чи не найголовнішим для оцінки його діяльності директора на сьогодні є конкурентоспроможність випускників школи в незалежному оцінюванні та подальшому навчанні. Конкурентоспроможна школа сильна духом змагання та вмінням приймати сучасні й правильні рішення. Показником успішного шкільного менеджменту є певна ідентифікація закладу освіти з ім'ям його директора, а не тільки з порядковим номером, новою назвою (гімназія, ліцей тощо), що часто не відповідає місці закладу, чи місцем розташування. Узагальнюючи підходи до усіх рівнів освіти, можна запропонувати таке визначення *конкурентоспроможності закладу освіти* – стан, за якого заклад має високі кінцеві результати, користується підвищеним попитом батьків і має постійну потребу в розвитку.

Сучасна діяльність у педагогіці здійснюється тріадою *менеджмент* → *маркетинг* → *інновації* [7]. Внутрішнім завданням кожного керівника в освітанстві є необхідність спроектувати й підтримувати таке середовище, в якому люди, що працюють спільно, вмотивовані діяти продуктивно й ефективно в напрямку досягнення групових цілей. Цілі окремого працівника й колективу загалом мають співпадати. Зробити це в умовах різкого розшарування населення за рівнем життя нелегко, але ще важче пристосуватися до змін, що відбуваються в соціумі (зовнішньому середовищі), серед яких: а) різкий спад виробництва вітчизняних товарів; б) формування нових соціальних груп (бізнесмени, підприємці, фермери); в) зубожіння духовної сфери (відсутність національної ідеї, поширення маскультури через ЗМІ, Інтернет тощо); г) боротьба церков за вплив на підлітків; д) бажання політичних партій привернути молодь на свій бік та ін.

Проблеми вже згаданого *демографічного спаду* призвели до того, що в 2019 році кількість випускників шкіл та середніх спеціальних закладів освіти вже приблизно відповідає кількості ліцензованих (бюджетних та платних) місць у ЗВО України. *Зовнішнє незалежне оцінювання* (ЗНО) сприяє тому, що найкращі випускники шкіл мають змогу вступати до київських ЗВО та їхати за кордон.

Завдання педагогічного маркетингу дуже широке: 1) зрозуміти, якою є конкуренція закладів освіти, чим вона відрізняється від конкуренції товарів; 2) дослідити особливості освіти як послуги; 3) з'ясувати, яким є комплекс маркетингу закладу освіти; 4) визначити, чим характеризується комунікаційна діяльність у закладі освіти, та ін.

Відомий фахівець у галузі маркетингу освіти Т.Є. Оболенська зазначає, що «співвідношення сучасного ринку освітніх послуг і ринку праці потребує як узгодження й оптимізації пропонування молодих фахівців, так і підвищення кваліфікації присутніх на ринку праці працівників, які мають достатній досвід і конкурентоспроможні на власному сегменті ринку праці» [9]. Підтримуючи тезу, що для ЗВО стратегічні спеціальності характеризуються здебільшого високою витратністю і невеликим попитом в абітурієнтів, акцентуємо увагу на тому, що основним завданням державної підтримки системи вищої освіти в умовах обмеженості асигнувань на її розвиток може стати фінансування саме цих спеціальностей, а також розвитку елітних спеціальностей на бюджетній основі.

Сьогодні через двадцять вісім років самостійного розвитку України та постій-

них нововведень у галузі освіти можна констатувати, що не все нове є прогресивним. Відповідно до [6] у діяльності будь-яких систем, що самоорганізуються, існує декілька моделей конкуренції між системами: *взаємопригнічувальна, однобічно пригнічувальна, однобічно переважаюча, спільна позитивна активність* тощо. Невірна оцінка видів конкуренції та неадекватне втручання в її застосування може призвести до непоправних наслідків. У біологічних системах результатом взаємопригнічувальної конкуренції можна вважати знищення одного біологічного виду іншим, в економічних - прикладом однобічно пригнічувальної конкуренції є злиття в одне підприємство двох українських виробників авіатехніки - «Авіанту» і ХАЗу, що, як відомо, принесло лише шкоду українській економіці: спільна позитивна активність цих підприємств була б набагато кориснішою.

Аналогічні типи конкуренції простежуються і в освітній сфері, на що сьогодні ми маємо зважати. По-перше, це *використання різних мов* у практиці викладання. Історичний досвід свідчить, що в незалежних державах розвиток і конкуренція мов підлягають закономірностям *спільної позитивної активності*, особливо коли йдеться про другу міжнародну мову (англійська в Індії, французька у Бельгії, обидві згадані мови в Канаді тощо). У цих випадках відбувається взаємне збагачення та розвиток співіснуючих мов. Оскільки на сьогодні в Україні нічого подібного не спостерігається і ще зовсім нещодавно російська мова зникла із шкіл силоміць, а не за об'єктивними причинами, страждають як українська та російська мови, так і їх носії. Такий антимаркетинговий підхід вже спричинив велику шкоду, тому що уявне оберігання української мови від позитивно активної конкуренції насправді ізолює її, що для мовного розвитку є згубним. В економічних системах через таку невірну оцінку фактично знищені такі галузі, як приладобудування, електроніка і «на часі» ще декілька. По-друге, згадане вище різке зменшення кількості учнів у школах та студентів у ЗВО може призвести до ліквідації закладів освіти, що є прикладом *взаємопригнічувальної* конкуренції, коли збільшення потенціалу одного конкурента викликає зменшення потенціалу іншого, або злиття закладів освіти, за якого один з конкурентів негативно впливає на потенціал іншого, не зазнаючи істотного впливу з боку останнього (існування одного закладу за рахунок іншого), що є прикладом *однобічно* пригнічувальної конкуренції. У подальшому це матиме негативні наслідки для ринку праці різних сфер господарства України.

Ці приклади не поодинокі і вимагають інноваційних рішень на всіх рівнях управління освітою. Цілком природно припустити, що деякі аспекти класичного функціонування комплексу маркетингу на споживчому, промисловому та інших ринках можна використовувати у педагогічному маркетингу, що впливатиме на формування освітніх потреб учнів, студентів, слухачів та розроблення й впровадження концепції надання їм якісних освітніх послуг. Окремі питання цієї проблеми порушено в [2, 5, 10-12].

Розглянемо основні складові комплексу маркетингу (4P - товар, ціноутворення, комунікаційну діяльність та політику розподілу) стосовно сфери освіти.

Товар у комплексі маркетингу освіти має подвійну сутність: по-перше, це безпосередня якість послуги, яку надає той чи інший на заклад освіти, по-друге, потреба в тих чи інших спеціальностях на ринку праці (це не одне й те саме, наприклад, у юридичному ВНЗ можуть випускати відмінних фахівців, але необхідності в такій кількості випускників просто немає).

Політика *ціноутворення* на освітні послуги залежить від декількох складових: престижності тієї чи іншої спеціальності, іміджу того чи іншого навчального закладу та міста, де цей заклад освіти знаходиться.

Комунікаційна діяльність вищого закладу освіти має такі особливості: 1)стала

періодичність; 2) загальновідомі способи реклами, виставкової діяльності - дні відкритих дверей, виступи в нижчих за рангом закладах освіти, щорічні виставки. У ході дослідження особливостей маркетингу освіти стало зрозумілим, що комунікації повинні здійснюватись на 3-х рівнях: безпосередньо на рівні закладу освіти; на рівні факультетів та інститутів; на рівні кафедр [8].

За іронією долі за часів планової економіки термін *розподіл фахівців* за назвою співпадав з класичним терміном комплексу маркетингу - *розподіл товару*. У теперішній час для вищого закладу освіти його можна трактувати як одержання першого місця роботи, а для школи процес розподілу є стихійним і ефективність її діяльності може оцінюватись за відсотком випускників, що продовжують навчання у ВНЗ на бюджетній основі із врахуванням його рівня акредитації та рейтингу (1):

$$E = \frac{\sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^l n_{ij}}{N} \quad (1)$$

де m - рівень акредитації закладу освіти, на навчання до якого вступив випускник школи; l - рейтинг закладу освіти, на навчання до якого вступив випускник школи; N - загальна кількість випускників школи (за конкретний період); n - кількість випускників, що продовжують після закінчення школи подальше навчання (за конкретний період).

На сьогодні в науковому обігу сфери маркетингу йде дискусія про так 6-те і 7-ме «Р», бо останнім часом 4-х «Р» не вистачає для характеристики всієї багатогранної маркетингової діяльності. У промисловому маркетингу одним з таких нових елементів комплексу маркетингу є *partners* - довгострокові взаємовигідні партнерські стосунки (ДВПС), які замінили постійно діючі господарські зв'язки (ПДГЗ) часів планової економіки, що належать до так званого маркетингу партнерських стосунків. Виникає цілком слушне питання - в чому полягає партнерський маркетинг у сфері освіти: в одержанні постійних замовлень на фахівців-випускників навчальних закладів від адміністрацій органів влади; у постійному супроводі й орієнтації на подальшу роботу тих чи інших студентів конкретними підприємствами чи фірмами; у виконанні студентами окремих наукових, дослідницьких та практичних робіт, у тому числі з маркетингової діяльності для фірм, промислових підприємств, державних установ; у чомусь іншому чи в усьому разом? Остання відповідь виглядає найімовірнішою, бо в умовах України вищий заклад освіти дивідендів від роботодавців не отримує, тому й не має прямих економічних інтересів на ринку праці. ЗВО практично неконтрольовано збільшують кількість першокурсників, що не робилося б, аби своїх абітурієнтів він одержував би безпосередньо від конкретної державної установи, підприємства або фірми через систему фінансування навчання потрібних їм фахівців на підставі економічної угоди. Тут підхід був би іншим, бо товаром ставав би не диплом (документ), а саме кваліфікація й професіоналізм випускника навчального закладу. Саме в цьому полягає перспектива подальших досліджень у сфері педагогічного маркетингу і безпосереднє їх застосування в практиці діяльності Міністерства освіти і науки України.

Висновки. Отже, маркетингова діяльність в освіті спрямована на вивчення відповідного середовища, визначення принципів конкуренції в ньому, створення та розвиток ринку освітніх послуг й стимулювання попиту на них. Саме створення концептуальних засад педагогічного маркетингу дасть змогу пильнувати за балансом потреб держави у фахівцях певних спеціальностей і кваліфікаційних рівнів, іміджем тієї чи іншої професійної діяльності людини. Впровадження системи маркетингу у практику управління освітніми закладами збільшує їх подальшої модернізації.

Список використаних джерел

1. Біла С.О. Інноваційні пріоритети реформування управлінських засад розвитку вищої освіти в

Україні / С.О. Біла // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : збірка матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції. - Суми : Мрія, 2011 - С. 173-177. 2.Ілляшенко С.М. Інтелектуальний капітал ВНЗ як запорука його інноваційного розвитку: сутність, структура, підходи до оцінювання / С.М. Ілляшенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2011. - № 1. - С. 145-154. 3.Кратт О.А. Ринок послуг вищої освіти: методологічні основи дослідження кон'юнктури : монографія / О. А. Кратт. - Донецьк : Юго-Восток, 2003. 4.Телетова С.Г. Маркетингова діяльність як умова модернізації управління школою / С.Г. Телетова, М. В. Листопадна // Наукові пошуки молодих вчених, 13 травня 2011 р., Суми : матеріали наукової конференції. - Суми : Університетська книга, 2011. - С. 312-317. 5.Телетов О.С. Вища освіта і наука в Україні: здобутки, проблеми, перспективи / О.С. Телетов // Сучасні проблеми вищої освіти України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору : матеріали науково-методичної конференції, 6-7 жовтня 2010 р., Суми / за ред. О.В. Прокопенко. - Суми: Сумський державний університет, 2010. - С. 76-83. 6.Телетов О.С. Маркетинговий менеджмент інноваційного розвитку виробничо-технічної продукції / О. С. Телетов // Механізм регулювання економіки. - 2009. - №3. - Т.2 - С. 33-41. 7.Телетов О.С. Маркетинговий менеджмент. Організаційно-педагогічні проблеми / О.С. Телетов, О.Г. Козлова // Інформаційні технології навчання у вищих закладах освіти : збірник матеріалів. - Суми : Вид-во СумДУ, 2001. - С. 12-16. 8.Телетов О.С. Рекламна діяльність вищого навчального закладу / О.С. Телетов, М. В. Провозін // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2011. - № 2. - С. 53-64. 9.Оболєнська Т.Є. Наукові засади формування конкурентного ринку освітніх послуг для функціонування ринку праці / Т.Є. Оболєнська // Теорія і практика маркетингу в Україні : монографія ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф., акад. АПН України А.Ф. Павленка. - К. : КНЕУ, 2005. - 584 с. 10.Телетов А. Для кого реформують образование в Украине? / А. Телетов // Панорама. - 2005. - №23. - 13-19 июня. 11.Телетов А. Хватит ли энтузиазма? / А. Телетов // Новый коллегіум - 2000. - №6. - С. 24-26. 12.Телетова С.Г. Системи оцінювання знань студентів в сучасних умовах / С.Г. Телетова, А.С. Телетов // Інформатизація освіти та дистанційна форма навчання: сучасний стан і перспективи розвитку : зб. наукових праць шостої міжнародної науково-методичної конференції. - Суми : Сумський державний університет, 2004. - С. 106-111.

І. С. Борисова

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ОБМЕЖЕНЬ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У СУЧАСНУ МЕДИЧНУ ОСВІТУ

За оцінками ВООЗ, понад мільярд людей, що становить близько 15% населення світу, живуть з будь-якою формою інвалідності [1, 11]. В Україні за даними офіційної статистики чисельність осіб з інвалідністю на 1 січня 2019 року склала 5,9% від загальної чисельності населення [2, 5, 6]. В нашій державі по сьогодні визначення інвалідності проводиться на основі біомедичної моделі здоров'я відповідно до певної нормативної та методичної бази [3, 7, 8, 9]. Зазначена модель підкреслює, насамперед, медичні аспекти, не дозволяючи достатньо повно розкрити внесок соціальної складової та навколишнього середовища у формування ознак інвалідності та їх вплив на можливість реабілітації та абілітації пацієнта. Саме розуміння «інвалідності» як соціального феномену і вдосконалення ставлення до особи з інвалідністю як до повноправного члену суспільства привели до розробки Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ), яка була прийнята Всесвітньою організацією охорони здоров'я у 2001 році, і схваленої усіма 191 державами - членами ВООЗ [10, 11]. В Україні використання МКФ ще не розпочато. Але уже сьогодні в медичній спільноті існує чітке розуміння необхідності впровадження МКФ у клінічну практику та професійну освіту.

За ініціативою Міністерства охорони здоров'я України наприкінці 2018 року було проведено школу для національних тренерів з питань МКФ, які навчатимуть медичних працівників, працівників соціальної та освітньої сфер користуватись новою для України класифікацією. Навчання було організовано МБФ «Українська фундація громадського здоров'я» (УФГЗ) та відбулося за підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва (SDC).

З метою забезпечення виконання Указу Президента України від 25.08.2015 №501/2015 «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини», зокрема Стратегічного напрямку «Забезпечення права на охорону здоров'я» та розпорядження КМ України від 23.09.2016 р. № 590-р «Про затвердження плану заходів з виконання у 2016 році Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації конвенції ООН про права дитини» [4] силами фахівців кафедри медико-соціальної експертизи і реабілітації ФПО Державного закладу «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» протягом 2019 року були проведені семінари-тренінги «Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я, критерії встановлення інвалідності та отримання реабілітаційних послуг» у 9 областях держави. Слухачами стали лікарі закладів охорони здоров'я, лікарі медико-соціальних комісій, реабілітологи, соціальні працівники. На майстер класах вони отримували практичні навички щодо імплементації положень Міжнародної класифікації функціонування у сучасну медичну практику.

МКФ належить до класифікацій, які застосовні до різних аспектів здоров'я. Вони забезпечують загальні правила кодування широкого кола інформації, пов'язаної зі здоров'ям, і дозволяють на міжнародному рівні описувати і порівнювати популяційні дані про здоров'я.

Специфічними цілями МКФ є: 1) забезпечення наукової основи для розуміння і вивчення показників здоров'я і показників, пов'язаних зі здоров'ям, результатів втручань і визначають їх факторів; 2) формування спільної мови для опису показників здоров'я і показників, пов'язаних зі здоров'ям, з метою поліпшення взаєморозуміння між різними користувачами в різних країнах і різних сферах охорони здоров'я; 3) забезпечення систематизованої системи кодування для інформаційних систем здоров'я.

Таким чином, МКФ може використовуватись як: статистичний інструмент для збору та накопичення інформації (наприклад, при популяційних дослідженнях, епідеміологічному моніторингу або при створенні інформаційних систем); інструмент досліджень для оцінки результатів втручань, якості життя або факторів навколишнього середовища; клінічний інструмент для оцінки потреб, порівняння варіантів терапії, оцінки професійної придатності, реабілітації та оцінки результатів втручань; інструмент соціальної політики для планування заходів соціального захисту, компенсаційних систем, їх політики і реалізації; інструмент навчання для розробки навчальних планів, пропаганди і проведення громадських акцій.

Висновки. Міжнародна класифікація функціонування прийнята в ООН як одна з соціальних класифікацій, на яку посилаються і в якій реалізуються «Стандартні правила щодо створення рівних можливостей для осіб з обмеженнями життєдіяльності». Це зручний інструмент для реалізації прийнятих міжнародних документів з прав людини. В Україні завдяки кагорті Національних тренерів з МКФ розпочато навчання лікарів, соціальних працівників та інших зацікавлених осіб роботі з МКФ. Сучасна медична практика потребує сьогодні використання МКФ за підтримки національного законодавства.

Список використаних джерел

1. *Всесвітня доповідь про інвалідність (2011 р.)* // *Електронний ресурс* – Режим доступу: <http://www.un.org/apps/news/story.asp>.]. 2. *Довідник з медико-соціальної експертизи і реабілітації*/Л.Ю. Науменко, В.М. Березовський, І.С. Борисова [та ін.] /за ред. Л.Ю. Науменка. – Черкаси: вид. Андрощук П.С., 2015. – 456 с. 3. *Наказ МОЗ України від № 561 від 05.09.2011 р. «Про затвердження Інструкції про встановлення груп інвалідності»* [Електронний ресурс] / – режим доступу до документу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1295-11>. 4. *Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна», 2017 р.* [Електронний ресурс] / – режим доступу до документу: <https://menr.gov.ua/files/docs/ukr.pdf>. 5. *Основи медико-соціальної експертизи і реабілітації хворих та інвалідів: навчально-методичний посібник* / [за ред. проф. Л.Ю. Науменка] – Д., 2017. – 336 с. 6. *Основні показники інвалідності та діяльності медико-соціальних експертних комісій України за*

2018 рік: аналітико-інформаційний довідник / [А.В. Іпатов, О.М. Мороз та ін.] / За редакцією в. о. начальника відділу експертизи тимчасової та стійкої втрати працездатності Управління медико-соціальної допомоги населенню Медичного департаменту МОЗ України Дніпро: Акцент ПП, 2019. – 180 с. 7. Порядок оформлення індивідуальної програми реабілітації інвалідів и больных. Приказ Министерства здравоохранения Республики Беларусь № 02-6-2-71 / 3986 от 29.08.95 г. 8. Постанова КМ України № 10 від 21.01.2015 р. «Про затвердження переліку анатомічних дефектів, інших необоротних порушень функцій органів і систем організму, станів та захворювань, за яких відповідна група інвалідності встановлюється без зазначення строку повторного огляду» [Електронний ресурс] / – режим доступу до документу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/10-2015-%D0%BF>. 9. Постанова КМ України № 1317 від 3.12.2009 р. «Питання медико-соціальної експертизи (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 752 від 18.08.2010 № 762 від 20.07.2011; № 485 від 31.05.2012; № 482 від 26.06.2015; № 874 від 21.10.2015; № 569 від 31.08.2016)» [Електронний ресурс] / – режим доступу до документу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1317-2009-%D0%BF>. 10. Disler, P.B. Rehabilitation medicine / P.B. Disler, I.D. Cameron, S.F. Wilson // Med. J. Aus. - 2016. - Vol. 177, № 7. P. 385-386. 11. World Health Organization. International Classification of Functioning, Disability and Health: ICF. Geneva: WHO, 2001. – P. 3-29.

С. П. Волкова

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Питання виховання юнаків і дівчат важливе донині, бо відбувається процес становлення нації в умовах формування сучасної освітньої програми, що зорієнтована на глобальний освітній простір. Відбуваються суттєві зміни в теорії педагогічної науки й у практиці реалізації виховного процесу в закладах вищої освіти. Виховання національно свідомої молоді є складовою частиною національної системи виховання громадянина України. Рушійною силою процесу є звернення до свого минулого – до історичної пам'яті народу, до особливостей світогляду, народних звичаїв і традицій, які вибудовувалися століттями. Без засвоєння національних цінностей і культурних традицій неможливо виховати людину як свідомого громадянина України незалежно від її етнічного та соціального походження, вірування

Парадигмою вищої освіти є не лише підготовка висококваліфікованого спеціаліста, а становлення особистості – збагачення життєвого досвіду духовними цінностями, формування світоглядних орієнтирів та найкращих людських якостей.

Сучасна система виховного процесу зумовлена гуманістичними підходами до формування у студентства педагогічних, культурних, загальнолюдських й особистих цінностей. Створюючи умови для росту особистості, які пронизані повагою й турботою щодо її розвитку, індивідуальний підхід сприятиме самовдосконаленню, самореалізації, урегулюванню рівня емоційної й інтелектуальної перевантаженості в сучасному інформаційному просторі.

Науково доведено, що справжнє виховання є глибоко національним за своєю природою та характером. Цілеспрямоване і систематичне виховання молоді на культурно-історичних традиціях рідного народу сприятиме становленню самобутності й поваги до держави.

Українська нація має свою самобутню історію, гуманістичне світосприйняття, власну філософію буття, оригінальну систему національного виховання. Ідеями національної згуртованості, товариської взаємності і милосердя, звеличення особи пронизані усі сфери творчого процесу, історичного життя українців – право, мораль, економіка, культура, мистецтво, національні традиції та звичаї, виховання здобутки народної мудрості випробувані споконвічним досвідом становлять ідейно-моральне підґрунтя виховання.

Освіта й виховання є найважливішими складовими частинами культури, яка в

усьому світі розвивається за національними напрямками.

«Національне виховання – це історично зумовлена і створена самим народом система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, створена впродовж віків українським народом та покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді, яка реалізується через комплекс відповідних заходів.

Головна мета національного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвинутої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури» [1, с.6].

Національне виховання студентської молоді ґрунтується на таких принципах: демократичності, гуманізації, єдності навчальної та виховної діяльності, послідовності, системності диференціації та індивідуалізації виховного процесу, єдності теорії та практики, врахуванні цілісної природи людини, соціально-психологічних особливостей.

Якщо національна система виховання переобтяжена абстрактними ідеями, знаннями й вони не набувають конкретної національної реальності та форми, такий зміст освіти втрачає свою виховну функцію і, як правило, не перетворюється в погляди, переконання, ідеали, потреби, якості характеру особистості, а отже, доброти молодого покоління й усього українського народу. Така система виховання втрачає як національний характер, так і позбавляється перспективи розвиватися.

Процес виховання повинен організовуватись у єдино цілісному комплексі та становити гармонійне поєднання всіх його складових і слугувати основному призначенню – формуванню духовно багатой, національно свідомої, професійно розвинутої особистості.

Українське суспільство в період бурхливого розвитку покликане творчо осмислити уроки минулого і на цій основі підготувати міцний фундамент для утвердження національної системи виховання. Правильно організоване національне виховання формує повноцінну цілісну особистість, яка цінує громадянську гідність і честь.

Список використаних джерел

1. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти. – К., 1994. 2. Литнєв В. Є. Оновлена парадигма українського національного виховання В. Є. Литнєв [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=216. 3. Про Стратегію національно-патріотичного виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019>. 4. Сележан Й. Ю. Основи національного виховання Українознавство: історичний, філософсько-релігієзнавчий аспекти / Й. Ю. Сележан. – Чернівці.: Книги – ХХІ, 2005. – 306 с.

Н. Р. Грицак

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ УМІНЬ ЖАНРОВОГО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ З УРАХУВАННЯМ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПЕЦИФІКИ (НА ПРИКЛАДІ «РІЗДВЯНИХ ОПОВІДАНЬ» Ч. ДІККЕНСА)

Майбутні учителі зарубіжної літератури повинні опанувати різні види літературного аналізу (культурологічний, лінгвістичний, стилістичний, компаративний, контекстуальний та інші). Особливу увагу варто зосередити на жанровому аналізі, оскільки у шкільній та вузівській методиці вивчення художнього твору цьому виду аналізу не приділено належної уваги. Утім, дослідження художнього твору передбачає звернення не лише до змісту, але до його форми. Саме аналіз в єдності змісту і

форми є неодмінною умовою інтерпретації художнього твору. Відтак, формування умінь і навичок жанрового аналізу художнього твору з урахуванням національної специфіки є вагомим компонентом літературознавчої підготовки студентів-словесників.

На прикладі «Різдвяних оповідань» Ч. Діккенса стисло розкриємо методику формування умінь і навичок жанрового аналізу художнього твору з урахуванням національної специфіки у майбутніх учителів зарубіжної літератури. Насамперед доречно подати визначення жанрового аналізу – це один із видів літературознавчого аналізу, що виявляє типологічні ознаки і індивідуально-авторські особливості жанрової природи художнього твору. Окреслено особливість цього виду літературознавчого аналізу проектує й формат роботи зі студентами.

Перший крок – підготовчий. На цьому етапі студенти говорять про витоки різдвяного оповідання у світовій літературній традиції (зв'язок із календарною прозою, народними віруваннями тощо), наголошують, що саме доба романтизму знаменується розквітом жанру різдвяного оповідання, згадують письменників, що творили у цьому жанрі (М. Гоголь, Е. Гофман, Ф. Достоєвський, М. Лесков, Б. Лепкий, В. Стефанік, А. Чехов, І. Франко та ін.). Цей етап слугує історико-літературним підґрунтям для виявлення характерних ознак виучуваного жанру.

Другий крок. Визначення типологічних ознак жанру різдвяного оповідання. Студенти на цьому етапі вчать розпізнавати і визначати домінуючі структурні елементи жанру різдвяного оповідання, зіставляти їх з іншими жанровими моделями. Так, студенти зазначають, що родоначальником жанру різдвяного оповідання в європейському літературознавстві є Ч. Діккенс. Саме англійський письменник, за влучним коментарем Н. Шевчук, застосував «художні можливості сакрального часу для глибшого розкриття соціальних механізмів історичної дійсності» [1, с. 9]. Оскільки цей етап передбачає теоретичне осмислення жанру різдвяного оповідання, то студентам необхідно опрацювати відповідний літературознавчий матеріал (розвідки І. Буркут, С. Ленської, А. Полякової, О. Приймачук, Н. Шевчук та ін.). Узагальнити теоретичний матеріал студенти можуть, наприклад, створивши «теоретичний буктрейлер». Отже, до типологічних жанрових ознак різдвяного оповідання студенти відносять: дії відбуваються у різдвяні свята; гуманістичний пафос; мотив дива, що будується на різдвяній філософії; наявність фантастичного і реалістичного планів; казкова атмосфера; моральне переродження; протиставлення кінця, смерті відродженню, радості; особливі просторово-часові побудовання; композиція «хаос – диво – гармонія».

Третій крок. Аналіз жанрової форми «Різдвяних оповідань» Ч. Діккенса з урахуванням національної специфіки. Студенти повинні усвідомити, що без розкриття історичного, національного, культурологічного тощо контексту створення художнього твору не можливо досягнути національні компоненти жанрової моделі. Саме через осмислення інокультурної площини твору, естетичних поглядів письменника і національної літературної традиції увиразнюємо національні авторські жанрові ознаки. Наведемо окремі приклади. Так, художній світ різдвяних оповідань ґрунтується на «різдвяній філософії» Ч. Діккенса. В основі цієї філософії є християнські моральні закони, відтак, головний ідеал – дім і родина. Студенти констатують, що яскравими ознаками національного характеру англійців, окрім консерватизму, прагнення зберегти у первісному вигляді історично-створений спосіб життя, педантичності, є уява про щасливу родину, родинний затишок, дім. Тому в оповіданнях значне місце надано саме епізодам гуртування навколо родинного вогнища, атмосфері різдвяного спілкування: «Надходить Різдво, ми збираємося за розкішним святковим столом (усі, звісно, чекають на пудинг), наближається Новий

рік, і ми маємо удосталь смачних страв, щоб провести останній день цього року як належить, а наш святковий пиріг виглядає надзвичайно апетитно». Важливою національною авторською ознакою є використання так званого англійського гумору, для якого притаманно скритність, недомовленість, елементи сатири, каламбуру: «Старий Марлі був мертвим, немов забитий у дверях цвях. Зауважте: я зовсім не маю на увазі, що забитий у дверях цвях якимось по-особливому мертвий, більш мертвий за всі інші цвяхи. Ні, особисто я віддав би перевагу цвяху, вбитому у віко домовини, як найбільш мертвому серед усіх виробів із заліза».

Отже, вивчення жанрової природи інонаціонального художнього твору передбачає дотримання чіткої алгоритмізації навчальних дій, володіння ґрунтовними теоретичними знаннями, вміння виокремлювати стійкі жанрові ознаки і знаходити національно-специфічні риси.

Список використаних джерел

1. Шевчук Н.В. «Різдвяні оповіді» Ч. Діккенса у хронологічно-типологічних зв'язках: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.04 «Література зарубіжних країн». – Львів, 2001. – 20 с.

Л. Є. Хоружева, В. Г. Юнак

РОЛЬОВА ГРА У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

При підготовці іноземних студентів актуальною є проблема поєднання лінгвістичної компетенції з комунікативною. Спостерігаючи процес оволодіння мовною діяльністю студентами-іноземцями, ми переконуємося, що часом лінгвістичні одиниці існують у свідомості тих, кого навчають, зовсім автономно й не використовуються ними для вираження елементів мовної ситуації. Залучення студентів до аналізу допущених ними помилок показує, що на розвитку навичок говоріння позначається не стільки відсутність знань, скільки невміння оперувати ними.

При комунікативному методі навчання відпрацьовування граматичного матеріалу є частиною роботи з формування навичок говоріння. У ході спілкування пізнання закономірностей системи досліджуваної мови відбувається безпосередньо в процесі породження мови, що і є сутністю комунікативної методики. При такому підході мова студентів стає й метою, і засобом навчання. У результаті вони одержують можливість проникнути не тільки в процес володіння, але й оволодіння мовою.

Цьому дуже сприяють рольові ігри. Рольова гра як групова форма роботи припускає групове спілкування й сприяє ефективності навчання. Правильно організована гра надає навчання проблемно-пошукового характеру: студенти утягуються в пошук рішення проблемних завдань, вони аргументують свою думку, сперечаються, погоджуються, оцінюють запропоновані точки зору. Усе це сприяє тому, щоб мова студентів ставала такою, що вільно варіюється, що відповідає практичним потребам, які виникають у контексті реальної розмови. Принцип функціональності визначає адекватний процесу комунікації відбір матеріалу, необхідного для вираження інтенцій. При цьому необхідно враховувати глибокі закономірності, властиві мови.

Формування основних видів мовної діяльності протікає у складному взаємозв'язку з пізнавальною діяльністю, причому остання спрямована або на оволодіння лінгвістичною інформацією, або на оволодіння екстралінгвістичною. Для ілюстрації покажемо, як спрацьовується граматичний матеріал у ході проведення рольової гри «Захист проекту: Моє рідне місто – місто спорту».

На початку заняття студенти повинні бути націлені на участь у рольовій грі – розповідь про красу та неповторність рідного міста. Проведенню гри передувала

активізація лексики, робота над спеціальними текстами, глибоке осмислення важкого граматичного матеріалу, необхідного для розкриття наміченої теми (у цьому випадку – прийменниково-відмінкові конструкції з умовним і допустовим значеннями, складнопідрядні речення з умовними й допустовими підрядними, речення з дієприкметниковими зворотами). Організуючи рольову гру, викладач повинен продумати список проблем, що будуть виноситися на обговорення і сформулювати цільову настанову – створення мікро-етюду. Кожний студент виступає в ролі захисника свого проекту й у ролі опонента. Жюрі обирають самі студенти (можна зі старшокурсників).

Умови проведення гри: пояснення до проекту, міркування учасників гри повинні містити відповіді на вузлові питання (ці питання розробляються спільно зі студентами).

Грамматичний матеріал, що відповідає темі, повинен бути попередньо осмислений студентами: вони повинні засвоїти певні правила, виконати спеціальні вправи. Особливу увагу слід звернути на засоби вираження певних граматичних значень: прийменник + абстрактний іменник у місцевому відмінку (На стадіоні регулярно відбуваються змагання з легкої атлетики); прийменник + віддієслівний іменник у родовому відмінку (Для розвитку спорту уряд вживає заходів); способи оформлення складнопідрядних речень (наприклад, сполучники якщо, якби в умовних складнопідрядних реченнях: Якщо ми любимо своє місто, ми повинні берегти його).

У процесі гри викладач контролює мовну поведінку студентів.

Рольова гра дає можливість об'єктивно оцінити міцність знань і ступінь сформованості мовних умінь і навичок, якими володіють студенти.

Список використаних джерел

1. Балахтар В. В. Психологія і педагогіка [Текст]: навч.-метод, посібник / В. В. Балахтар. – Чернівці : Книги-XXI, 2011. – С. 70-71. 2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики [Текст] : підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2009. – С. 346. 3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-ге, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с. 4. Хуторской А. Ключевые компетенции: Технология конструирования. // Народное образование, 2003. – №5. – С.55 – 61.

К. Й. Гільдебрант

ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ «СУБ'ЄКТ - СУБ'ЄКТНОЇ» ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Сучасна професійна підготовка спеціалістів у світлі вимог впровадження новітніх технологій навчання ставить складні креативні завдання з організації та динамічної трансформації навчально-методичного забезпечення у відповідності до комунікативного спрямування сучасної методичної концепції. Особливо це стосується методики викладання іноземної мови, значення якої за умов сьогочасних глобалізаційних процесів й посилення міжнародного співробітництва перманентно зростає.

Інтеграція українського суспільства у світове товариство потребує досконалого володіння іноземними мовами та постійного оновлення методів та підходів до навчання шляхом впровадження та активного використання інноваційних технологій. У даному випадку традиційний підхід до навчання, який в основному базується на запам'ятовуванні та пасивному відтворенні інформації, відходить на другий план, поступаючись місцем розвитку продуктивного мислення студентів, посилення креативності, акцентуванню комунікативних умінь та навичок в процесі практичної підготовки до реальних ситуацій міжособистісного спілкування. Так звана «суб'єкт -

об'єктна» модель організації традиційного навчання, у якій викладач виступає головним чинником процесу: визначає зміст, методи та стиль взаємовідносин, трансформується у «суб'єкт - суб'єктну» модель, за якої викладач ініціює процес роботи та стимулює перетворення студентів в активних учасників комунікації. При цьому інформація засвоюється й генерується з різноманітних джерел, не виключно від викладача, зростає рівень творчого залучення студентів, підвищується мотивація до виконання різноманітних поставлених завдань, що в свою чергу сприяє формуванню комунікативної, інтелектуальної, соціокультурної, мовної та мовленнєвої компетенцій.

Використання інноваційних технологій на заняттях з іноземної мови можна умовно поділити на два напрямки: 1) залучення нових педагогічних технологій, які сприятимуть новим формам й методам викладання; 2) застосування інтерактивних комп'ютерно-орієнтованих методів навчання за допомогою нових технічних засобів [1, с. 90].

Чільне місце серед перспективних педагогічних інноваційних технологій займають такі методи та форми, як навчання у співробітництві, проектний метод, ігрові технології, портфоліо студента, інтерактивні методи, технологія проблемного навчання. Усі з них можна ефективно використовувати на заняттях з іноземної мови професійного спрямування.

Наприклад, студентам економічних спеціальностей можна запропонувати такий вид навчання у співробітництві як класове дослідження. Цей різновид діяльності не є складним і особливо ефективним на початку заняття в якості мовної розминки, або ж засобу активізації уваги та гарантованої залученості всіх та кожного. Він дозволяє трансформувати звичне уявлення про традиційне заняття, а також надає змогу учасникам навчального процесу дізнатись більше один про одного. Студенти можуть провести дослідження, ким їх одногрупники хотіли стати в дитинстві, і чому обрали ту чи іншу професію; яка частина економіки (мікро- чи макро) викликає у них поглиблений інтерес і чому; які товари споживчого кошику студенти купують щодня, щотижня, раз на місяць, рік; як часто здійснюються покупки онлайн/традиційно – у магазині, тощо.

Дуже подібною до навчання у співробітництві є технологія інтерактивного навчання, яке передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідних ситуацій. Це сукупність способів цілеспрямованої посиленої міжсуб'єктної взаємодії викладача і студента, послідовна реалізація яких створює оптимальні умови для їх розвитку [2].

Застосування інтерактивних комп'ютерно-орієнтованих методів навчання за допомогою нових технічних засобів також являє собою вагомий складову трансформації освітнього процесу, переходу на якісно новий рівень викладання, фасилітацією формування суб'єкт-суб'єктної взаємодії тепер уже у парадигмі «студент – комп'ютер».

Серед найпопулярніших комп'ютерно-орієнтованих методів навчання можна вирізнити застосування електронних підручників та посібників, інтерактивних програм, робота з електронними енциклопедіями та словниками, системами комп'ютерного перекладу і т.д. Значно полегшують процес оцінювання методи комп'ютерної діагностики знань такі як автоматизоване тестування. Серед потужних способів унаочнення навчального матеріалу, а також засобу здійснення пошукової роботи студентів використовується програма PowerPoint, проектор, екран.

Загалом використання сучасних інноваційних технологій, як у якості суто педагогічних методів та форм, так і в поєднанні з інтерактивними комп'ютерними техно-

логіями, є особливо дієвим, адже призводить до зменшення оціночного елемента викладача, налаштовує на суб'єкт-суб'єктну взаємодію, посилює міжособистісний об'єм інформацією і думками, підвищує мотиваційну складову та загалом створює умови за яких студент відчуває власну значимість та інтелектуальну спроможність.

Список використаних джерел

1. Пристай Г. Використання інноваційних технологій у процесі вивчення іноземної мови в початковій школі / Галина Пристай // Молодь і ранок. – 2016. – № 5 (136). – С. 90–93. 2. Скорина М. С. Інтерактивні методи обучения иностранному языку / М. С. Скорина [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/8_NPE_2007/Philologia/20441.doc.htm.

С. І. Коломієць

ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» В МАЙБУТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ З БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ПОДАТКІВЦІВ

Підвищення загальномовної культури майбутніх спеціалістів та їхньої духовної мовної культури неможливе без опанування мови в усіх її аспектах. Мова і професія поняття нероздільні. Вони покликані обслуговувати потреби суспільства, окремих його груп і кожної людини зокрема. Вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» повинні сприяти підготовці фахівців нової генерації, висококваліфікованих, грамотних, з належним інтелектуальним потенціалом, які вільно володіють українською мовою, вільно користуються нею у всіх сферах і особливо – у професійній та офіційно – діловій.

Удосконаленням своєї мови людина повинна займатися все життя. Мова змінюється й розвивається інтелектуально, зростає й сама людина. Сьогодні наша держава потребує від студента, майбутнього фахівця певної галузі, не тільки знання свого фаху, а й високого рівня володіння професійним мовленням.

Не секрет, що при вивченні інших дисциплін основна увага концентрується на загальних професійних компетентностях. Це призводить до виродження гуманітарної культури, неухи до слова, а кожна людина живе словом від коліскової, яка дає поняття про добро і зло, про землю і небо, від маминої казки, яка дає поняття про гідність і невмирущість роду, про історичну долю українського народу [1].

Фахове спілкування – важливий засіб оволодіння професією та спеціальністю, без знань якої сучасний фахівець не зможе ефективно розв'язувати складні практичні завдання. І справді, мовна норма твориться, формується, виробляється в процесі практики, в процесі постійного спілкування людей в різних сферах діяльності [5, с.87].

Вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» сьогодні є досить актуальним і важливим. Д. Корнегі твердить, що ефективність професійної діяльності на 85% залежить від умінь спілкуватися, і тільки 15% - від фахових знань.

Розвиток мовлення майбутніх фахівців бухгалтерського обліку та працівників податкової служби починається із збагачення їхнього словникового запасу. Чим більший лексичний запас, тим ширшає його кругозір, підвищується загальномовна культура та його фахова мовна культура.

Авторитет податківця, фахівця з бухгалтерського обліку в значній мірі залежить від професійної майстерності, знання професійного етикету, вміння проявляти такт до колег та підлеглих, етики ділового спілкування.

Вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» дає можливість розвивати творчі здібності, творче зацікавлення, захоплення, емоцій-

ність; має інтелектуально – логічний аспект: уміння аналізувати, порівнювати, виділяти головне, доводити, обґрунтовувати, систематизувати й узагальнювати, постійно вдосконалювати мовленнєву діяльність.

Вміння поводити себе з людьми належним чином є одним з важливих факторів, який допомагає досягти успіху у службовій діяльності. Існує декілька принципів, які дозволяють це зробити, а саме: пунктуальність, конфіденційність, люб'язність, доброзичливість, привітність, увага до оточуючих, зовнішній вигляд, грамотність [4, с.87].

Необхідно переконати майбутнього фахівця, що без досконалого володіння державною мовою людина не може претендувати на високу посаду, на пристойне місце у суспільстві.

Майбутні фахівці повинні домагатися, щоб мовленнєвого дискомфорту ніхто не відчував. Людині потрібно вміти виступати на зборах, семінарі, мітингу, вести телефонну розмову, спілкуватися в бібліотеці, магазині, в незнайомому місті...сонтні мовних ситуацій.

Рівень професіоналізму людини визначається не тільки ґрунтовним знанням основ свого фаху, а й умінням застосовувати здобуті знання на практиці, реалізовувати їх через слово. Тісний зв'язок між професійною діяльністю людини й актами мовлення, усного і писемного, вимагає підвищеної уваги до мовної підготовки спеціаліста, розвитку в майбутнього фахівця свідомого ставлення до слова як інструмента розв'язання професії.

Головне завдання, яке ми опановуємо на заняттях «Українська мова (за професійним спрямуванням)» - це формування мовної культури студентів, майбутніх фахівців з бухгалтерського обліку, податків, котрі на належному рівні вміли б практично користуватися рідною мовою в найрізноманітніших життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Гриценко Т.Б. Українська мова та культура мовлення: Навч. посіб. / Т.Б. Гриценко – Вінниця: Нова книга, 2003. – 480 с. 2. Мацько Л.І. Культура української фахової мови : навч. посібн. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : Академія, 2007. – 360 с. – (Альма-матер). 3. Українська мова за професійним спрямуванням [Електронний ресурс] : навчальний посібник для студентів технічних спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» / НТУУ «КПІ»; уклад. Ю. Л. Бондаренко. – Київ : НТУУ «КПІ», 2014. – 152 с. Доступ : <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/8146>.

**Л. І. Конопкіна, О. Г. Черкасова, О. В. Мироненко,
Л. А. Ботвінікова, О. В. Фесенко, К. О. Белослудцева, Ю. В. Губа**

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ВМІНЬ У ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ ТЕРАПЕВТИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Основою професійної підготовки лікарів-інтернів на кафедрі внутрішньої медицини І Державного закладу «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України (ДЗ «ДМА») є формування певної системи професійних вмінь. Процес формування таких вмінь включає оволодіння фондом систематизованих знань та вільне оперування отриманими знаннями із застосуванням їх у вирішенні клінічних задач. Ефективність професійної діяльності молодого лікаря зазвичай забезпечується гнучким клінічним мисленням, в основі якого – здатність проводити багатосторонній аналіз на основі тонкої диференціації знань, їх мобільності, оперативності, варіативності. Крім того, система професійних вмінь повинна ґрунтуватись на різносторонності поглядів, узагальненні, легкості перенесення у нову ситуацію тощо [1-4].

Метою нашої роботи було проаналізувати, які саме вміння професійної діяльності можуть набути лікарі-інтерни терапевтичного профілю при вирішенні різних типів клінічних задач.

Матеріали і методи дослідження. Викладачами кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «ДМА» були розроблені різні типи клінічних задач з різних нозологій для розв'язання їх під час проведення практичних занять з лікарями-інтернами терапевтичного профілю. Наприкінці другого року навчання в інтернатурі був проведений аналіз набутих лікарями-інтернами професійних вмінь, на основі чого були розроблені підходи до подальшого удосконалення методів навчання в інтернатурі.

Результати дослідження. Проведений нами аналіз показав, що найбільш ефективними для набуття професійних вмінь лікарями-інтернами терапевтичного профілю є так звані «пошукові задачі», основна мета яких спрямована на пошук різних можливих рішень. Це, перш за все, «задачі з відсутністю деяких ознак», при вирішенні яких лікар-інтерн повинен або уточнити скарги хворого, або деталізувати його анамнез, або обґрунтувати необхідність проведення ще якогось додаткового методу обстеження, або визначити симптом чи симптоми, необхідні для підтвердження передбачуваного діагнозу. Ефективну пошукову діяльність також забезпечують задачі, у яких основні ознаки захворювання взагалі відсутні, проте вказуються симптоми, які не відображають суті патологічного процесу. Такий різновид «пошукових задач» надзвичайно важливий, оскільки ґрунтується на реальних ситуаціях з лікарської практики.

Використання «традиційних клінічних задач зі змінною умовою» розвиває варіативність мислення молодого лікаря. Змінюючи умову задачі шляхом заміни однієї ознаки на іншу або шляхом виключення того чи іншого симптому, викладач має можливість розвинути у лікаря-інтерна вміння швидко змінювати хід своєї думки слідом за зміненними умовами, проводити диференційну діагностику різних захворювань, враховуючи типовий або нетиповий клінічний перебіг захворювання, стадію патологічного процесу, різну динаміку проявів патології.

При вирішенні «задач, котрі мають декілька варіантів рішення», лікар-інтерн, перш за все, розвиває гнучкість свого клінічного мислення, що може стосуватися, наприклад, зміни тактики лікування (або за умов застосування лікарських засобів з різних фармакологічних груп, або за умов формування тих чи інших ускладнень хвороби, або за умов використання ліків у осіб різних вікових категорій тощо). Усе це забезпечує практично необмежені можливості у варіюванні способів рішення однієї і тієї ж клінічної задачі.

На прикладі вирішення «задач, у яких тактика лікування пацієнтів обумовлена поєднаними захворюваннями» формуються вміння подолання стереотипності у прийнятті рішень, а також розвивається психологічна готовність молодого лікаря до багатостороннього аналізу стану хворого при визначенні методів лікування.

Надзвичайно ефективним є розв'язання «задач з клінічною симптоматикою, близькою до теми заняття». Такі задачі висвітлюють особливості діагностики захворювання, яке виходить за рамки теми, що вивчається. Використання цього прийому сприяє подоланню лікарем-інтерном установки на однозначність рішення, яка виникає у тих випадках, коли діагноз обмежується лише тематикою заняття.

Висновки: 1) лікарі-інтерни терапевтичного профілю при вирішенні різних типів клінічних задач набувають різнопланових професійних вмінь, необхідних у їх майбутній професійній діяльності; 2) формування гнучких та узагальнюючих професійних вмінь у лікарів-інтернів терапевтичного профілю потребує цілеспрямованого систематичного використання у процесі їх навчання цілої системи клінічних задач, спеціально розроблених для цього викладачами закладів вищої медичної освіти.

Список використаних джерел

1. Доценко В.І. Інформаційно-комп'ютерні технології як засіб підвищення ефективності навчально-пізнавальної діяльності студентів / В.І.Доценко, Ю.П.Ткаченко // Інноваційні освітні технології у підготовці медичних кадрів. – Полтава, 2010. – С. 59–61. 2. Ждан В.М. Досвід впровадження новітніх інформаційних технологій у післядипломній підготовці лікарів в УМСА / В.М.Ждан, Л.М.Шилкіна, В.Ю.Штомпель [та ін.] // Сімейна медицина. – 2013. – № 4 (48). – С. 25–27. 3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII (Редакція станом на 1.07.2014) // zakon.Rada.gov.ua. 4. Носаченко І. Післядипломна педагогічна освіта: пріоритети та проблеми / І. Носаченко // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : Зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2010. – Вип. 2. – С. 234–242.

О. О. Толстікова, Т. М. Шевченко. С. Ф. Агарков

ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕЯКІ ВІДМІННОСТІ В ТЕРМІНАХ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ В МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ І АНГЛОМОВНИХ КРАЇН

Питання термінології в медицині є надзвичайно важливими і основоположними у сприйнятті сенсу і суті понять. Поширені помилки в перекладі з англійської мови на російську та українську (і навпаки) очевидних назв викликає плутанину і помилки, часом приводячи до неправильного трактуванні і спотворення.

Метою даної роботи явилось висвітлення деяких помилок та неточностей у перекладі розповсюджених назв та термінів.

Так, наприклад, з англійської мови термін Institute (Institution) найчастіше перекладається на російську і українську як інститут, в той час як в англомовному освітньому середовищі воно згадується в значенні установа і не обов'язково займається наданням освітніх послуг.

Цікаво, що термін Faculty зазвичай переводять з англійської як факультет. Насправді ж це позначення професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів. Professor, як правило, перекладається на російську та українську мову як професор в значенні вчений, який має ступінь доктора наук і вчене звання професор. В Європейських та Північноамериканських вузах Professor використовується в значенні викладач. Примітно, що вчене звання доцент при перекладі з російської на англійську мову як правило позначають як docent, хоча повинно бути Associate Professor [1].

Термін Program зазвичай перекладається як програма навчання студентів, в той час як насправді в Європейських вишах це означає спеціальність. А ось навчальний план в англомовному освітньому середовищі - це Curriculum [2].

Медичний вищий навчальний заклад в більшості країн Європи і в США позначається як Medical College, а в Україні під цією назвою зазвичай ховається медичне училище, яке готує середній медичний персонал. Але фактично College в США - вищий навчальний заклад, що виконує функції загальноуніверситетської освіти. Термін навчання в більшості коледжів - чотири роки і його випускники отримують ступінь бакалавра наук.

Що ж стосується медичного вузу, то його випускник - це не магістр, а доктор медицини. Дане кваліфікаційне визначення існує в більшості європейських країн і в Північній Америці. При цьому тривалість і насиченість шестирічного навчання випускника вищих медичних навчальних закладів більше, ніж це передбачено магістерськими програмами з немедичних спеціальностей. Лікар - це «інтегрований», тобто негайно після закінчення вищих медичних навчальних закладів здатний до прикладної професійної діяльності магістр. Лише Великобританія і деякі її колишні колонії називають випускника вищих медичних навчальних закладів

«BBSM» - тобто бакалавром медицини [2].

Слід підкреслити, що у США та в деяких російських дипломах, призначених для випускників-іноземців, записано «awarded the title (conferred upon the Degree) of Doctor of Medicine», тобто буквально «присуджений титул або ступінь доктора медицини», що сприймається дуже авторитетно, з великою повагою до випускника медичного вищого навчального закладу. В той же час вітчизняні лікарі отримують диплом в якому записано «Qualified as a physician», що погодьтеся звучить по-іншому, хоча на ділі відноситься до осіб тієї ж кваліфікації.

Висновки. В заключенні необхідно відзначити, що незважаючи на висвітлені неточності у відзначенні деяких назв, по суті українська вища медична освіта являється сучасною, оздобленою новітніми навчальними досягненнями та конкурентноспроможною у освітньому просторі.

Список використаних джерел

1. Вхождение национальной системы высшего образования в европейский простор высшего образования и научного исследования: мониторинг. дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики»; кер. авт. кол. Т.В.Фініков. –К. : Таксон, 2012. –54 с. 2. Петров С.В., Строев Ю.И., Фионик О.В., Чурилов Л.П. Болонский процесс и опыт англоязычных медицинских программ / Материалы межвузовского семинара «Россия и Европа на пути интеграции в единое образовательное пространство» (п/ред. Микешина М.И.). 3.11.2004. - СПбГУ, 2004.

І. О. Коробова

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СПОРТИВНОГО СПРЯМУВАННЯ

Протягом останніх років значно збільшилась кількість людей, які вивчають англійську мову. Те, що без знання іноземної мови сучасній людині неможливо обійтися, стало очевидним уже для всіх. Головною метою навчання іноземної мови є розвиток особистості студента, здатного використовувати іноземну мову як засіб спілкування в діалозі культур. Вочевидь, практичного результату навченості іноземної мови можна досягти передусім у процесі особистісно-комунікативного навчання, яке передбачає й вирішення завдань, пов'язаних з освітою, вихованням та розвитком особистості.

Сьогодні у світовій освітній практиці провідними є діяльнісний, особистісно орієнтований та компетентнісний підходи, тому важливим стає не наявність у студента певного багажу знань, особистих якостей та здібностей, а й здатність застосовувати ті чи ті компетентності у житті. Для формування комунікативної компетентності студентів на заняттях іноземної мови викладачі шукають найкращі методи, методики, технології та засоби навчання. Одним з найпріоритетніших з-поміж них є інноваційний метод проектів.

Численними науковими дослідженнями було встановлено, що проектна діяльність виступає як важливий компонент системи продуктивної освіти і є нестандартним, нетрадиційним способом організації освітніх процесів через активні способи дій, направлених на реалізацію особово-орієнтованого підходу. Саме метод проектів використовує всі найкращі ідеї традиційної та сучасної методики викладання іноземної мови: різноманітність, що виявляється у варіативності тем, типів текстів та вправ; проблемність, коли іноземна мова використовується для виконання завдань, що характеризуються новизною; навчання із задоволенням, що передбачає надання студентам можливості говорити про те, що викликає у них підвищений ін-

терес, виявляти свій творчий підхід в оформленні та презентації проекту. Слід акцентувати на тому, що саме навчальне проектування, орієнтоване на самостійну діяльність студентів (індивідуальну, групову або колективну), яку студенти виконують упродовж певного часу, покликане сприяти ефективності у навчанні іноземним мовам. Основне завдання цієї технології полягає у створенні умов для активної спільної учбової діяльності студентів у різних навчальних ситуаціях, в яких кожен відповідає не лише за результат своєї роботи, але і за результат роботи всієї групи. Метод проектів дозволяє перетворити заняття в дискусійний, дослідницький клуб, в якому вирішуються цікаві, практично значимі проблеми. Він забезпечує розвиток пізнавальної активності студента, вмотивованого проблемним протистоянням відомого і невідомого, має на меті активізацію процесу пізнання і осмислення нового, а також опанування новими лексичними одиницями, дозволяючи зробити навчання посилюючим для всіх студентів завдяки їх участі в різноманітних проектах.

Основними перевагами методу проектів вважають: моделювання будь-яких життєвих ситуацій; підвищення мотивації вивчення іноземної мови; розвиток самостійності та самовдосконалення; створення комфортних умов навчання; інтеграція міжпредметних зв'язків; підвищення інформаційної культури за рахунок ініціативи, самооцінки та творчих здібностей студента.

До недоліків проектної діяльності можна віднести: проблему суб'єктивної оцінки творчої роботи; переоцінку студентом своїх можливостей; психологічні комунікативні проблеми; технічні накладки, які можуть вплинути як на процес роботи, так і на кінцевий результат роботи.

Незважаючи на деякі недоліки, проектна робота як найкраще вписується в актуальний в даний час компетентнісний підхід, який включає в себе розвиток у студентів трьох компонентів: уміння працювати з різними джерелами інформації; уміння працювати в групі; уміння працювати самостійно.

Особливо ефективним є використання методу проектів у вищих навчальних закладах спортивного спрямування. Він дає можливість студентам-спортсменам однієї академічної групи, які займаються різними видами спорту, на одному практичному занятті з іноземної мови продемонструвати одногрупникам матеріали свого проекту, що вказують на індивідуальні особливості професійного практикування того чи того виду спорту, під час вивчення таких тем, як «Мій робочий», «Моє тренування», «Їжа» та «Моя спеціалізація», бо кожен вид спорту вимагає від спортсмена, формуючи робочий день, враховувати режим тренувань (частина доби, тип та складові тренування, його інтенсивність, фізіологічні особливості, кількість тренувань протягом дня) та особливості харчування (режим харчування, об'єм та енергетична цінність). Презентуючи проект з теми «Моя спеціалізація» кожен студент розповідає історію виникнення, еволюцію розвитку свого виду спорту, переваги та недоліки, індивідуальну красу і неповторність змагань та особистий рівень майстерності у своєму виді спорту.

Таким чином, підсумовуючи вищесказане варто підкреслити, що метод проектів дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість студентові проявляти самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності. Застосування проектної методики на заняттях забезпечує підтримку стійкого інтересу до вивчення іноземної мови, поглиблює та систематизує знання студентів з теми, яка вивчається.

Список використаних джерел

1. Гладка О.В. Формування комунікативної компетенції студентів на основі проектної методики навчання іноземної мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zag->

pedagogika.at.ua/load/formuvannja_komunikativnoji_kompetencij. 2. Дорофєєва О. М. Проектна методика як ефективний засіб вивчення іноземної мови [Електроний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/Ирина/Desktop/метод/Проектна методика як ефективний засіб вивчення іноземної мови – Науковий блог.html. 3. Каліта В.В. Застосування методу проектів у викладанні іноземної мови як засіб створення навчальної середовища формування та розвитку життєвих компетентностей учнів / Вікторія Володимирівна Каліта // Навчально-методичний збірник. – Харків, 2010. – 61 с. 4. Купрікова С. В. Шляхи реалізації проектно-методики при навчанні іноземної мови [Електроний ресурс]. – Режим доступу: [http://pednauk_2013_4_49\(1\).pdf](http://pednauk_2013_4_49(1).pdf)-Foxid Reader-[pednauk_2013_4_49(1).pdf]. 5. Олійник І.П. Використання методу проектів на уроках англійської мови як один із шляхів формування комунікативної компетентності учня [Електроний ресурс]. – Режим доступу: [Oliynik.pdf-Foxit Reader-\[Oliynik.pdf\]](http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Pedagogica/73668.doc.htm/). 6. Шалацька Г.М. Проектна методика та ефективність її застосування в навчанні іноземним мовам [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Pedagogica/73668.doc.htm/.

І. І. Токун, В. В. Резунова

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІЛЕЙ У НЕМОВНИХ ВИЩИХ УЧБОВИХ ЗАКЛАДАХ

Навчання іноземної мови (ІМ) у немовному ВНЗ передбачає, що ІМ є невід'ємним компонентом професійної підготовки фахівця будь-якого профілю, а отже, викладання цієї дисципліни вимагає удосконалення змісту і форм навчання, адаптації останніх до нових цілей.

Питанням професійно-спрямованого навчання ІМ у вищому навчальному закладі присвячено досить багато робіт у зарубіжній і вітчизняній літературі. Вони стосуються різних аспектів професійно-спрямованого навчання ІМ, у тому числі відмінностей між професійно-спрямованою ІМ і загальнонавчальною ІМ. Визначальною рисою навчання ІМ за професійним спрямуванням у вищому навчальному закладі є те, що мовні потреби студентів обумовлюються не тільки їх майбутньою професійною діяльністю, але й поточними академічними завданнями. Це означає, що ІМ інтегрується в предметну сферу навчальної діяльності студентів, тобто навчання поєднує їх спеціальність із навчанням ІМ.

Так, Lorenzo Fiorito [4] підкреслює значний мотивуючий ефект такого поєднання, оскільки студенти можуть застосовувати те, що вони вивчають на заняттях з ІМ, у вивченні фахових дисциплін, а також відзначає позитивний вплив знання спеціального предмета на здатність оволодівати ІМ. Викладач, на думку цього автора, має адаптувати свої загальні викладацькі вміння до викладання ІМ за професійним спрямуванням, звертаючись за допомогою до спеціалістів з певного фахового предмета.

Серед низки завдань, які постають перед викладачем ІМ, зазначений автор особливо відмічає організацію відповідного навчального курсу, що включає в себе постановку цілей і розробку програми з їх реалізації, яка, в свою чергу, передбачає відбір, конструювання й організацію матеріалів курсу. Неабияке значення приділяється автором таким якостям матеріалів, як цікавість і релевантність. Чим з більшою увагою ставляться студенти до змісту того, що вони слухають чи читають, тим більш успішною буде їх діяльність. Тому ІМ має бути представлена в автентичних контекстах, які дають змогу студентам ознайомитися з особливими шляхами використання ІМ саме у тих функціях, які їм доведеться виконувати в їх майбутній професійній діяльності.

Проблемі подолання розбіжностей між ІМ для академічних цілей та ІМ для професійних цілей присвячено роботу іспанських дослідників Guadalupe Acedo

Dominguez та Patricia Edwards Rokowski [3], які відзначають, що мета іноземної, зокрема англійської, мови полягає в обґрунтуванні та посиленні ролі останньої у світі праці. Тому розгляд існуючих недоліків у сучасній освітній системі можна проводити лише шляхом аналізу потреб, що існують у світі бізнесу. За допомогою так званого «лінгвістичного аудиту» (linguistic audit) – дослідження, спрямованого на визначення сильних і слабких сторін в іншомовному комунікаційному процесі компанії, автори спробували проаналізувати ринкові потреби щодо мови. Було розроблено і розіслано робітникам різних компаній спеціальний опитувальник з метою вивчення ситуації з використанням англійської мови на робочому місці взагалі і традиційних чотирьох умінь, зокрема.

Серед висновків, зроблених авторами внаслідок проведеного дослідження, слід відмітити важливість включення до навчальної програми екстралінгвістичних елементів, тобто крос-культурних відмінностей, оскільки саме крос-культурні розходження впливають на стосунки між робітниками і клієнтом. Тобто, культурологічна компетенція має бути інтегрована у процес навчання іноземної мови.

Підкреслюється також значення автентичних матеріалів, які забезпечують практичний зв'язок між академічним світом і зовнішнім (професійним) світом. Пропонується застосовувати у навчанні такі новітні технології, як використання ІМ у факсах, електронній пошті, Інтернеті.

У центрі уваги Siti Hamin Stapa [6] – важливість урахування викладачем навчальних пріоритетів студентів, оскільки у разі незадоволення їхніх потреб, навчальних стилів та очікувань вони переживають сильну фрустрацію щодо навчання ІМ. За допомогою анкетування студентів Малайзійського національного університету було визначено, по-перше, їх ставлення до стратегій навчання англійської мови за професійним спрямуванням, а по-друге, індивідуальні преференції відносно способів опанування змістом навчального курсу, зокрема, відношення до таких форм навчальної діяльності, як робота в парах та групах.

Було встановлено, наприклад, що 79% студентів віддають перевагу роботі в парах і 98% - роботі в групах. Ці дані, на думку автора, ясно свідчать про те, що студенти почуваються більш комфортно, продуктивно та розслаблено, працюючи в парах і малих групах, коли їх голоси чувають, а думки слухають і оцінюють. Виявлено також, що 94% студентів віддають перевагу навчанню за допомогою читання; крім того, 85% студентів до вподоби навчання за допомогою аудіювання та конспектування матеріалу, і тільки 42% студентів вважають корисним анотування.

Автор відмічає, що у багатьох випадках преференції студентів не корелюють із преференціями викладачів. А отже, від останніх очікуються кроки до більш тісного співробітництва зі студентами як у складанні навчальних програм, так і в управлінні заняттями.

Питання мовних потреб студентів як основи для розробки навчальної програми з ІМ за професійним спрямуванням було експериментально досліджено на кафедрі англійської мови в одному з коледжів Кувейтського університету, де викладання ведеться англійською мовою [2]. За допомогою інтерв'ю та анкетування було з'ясовано, що студенти і викладачі спеціальних кафедр по-різному оцінюють важливість іншомовних умінь. Наприклад, викладачі надають майже однакового значення читанню й аудіюванню, тоді як студенти вважають уміння аудіювання більш важливим. Це спонукало кафедру англійської мови переглянути навчальну програму, визнавши пріоритетними уміння читання й аудіювання за рахунок письма, якому до цього часу приділялася більша увага.

Актуальним питанням вивчення ІМ для спеціальних цілей в університеті прис-

вячена робота G.Kavaliauskienė [5]. Зокрема, протягом 3 років за допомогою опитувальників вивчалися погляди студентів щодо їх навчальних потреб і очікувань, труднощів, з якими вони стикаються під час навчання в університеті, переваги студентів стосовно мовленнєвих умінь, а також дані студентської самооцінки впродовж курсу навчання.

Автор відмічає факт недостатнього рівня підготовки першокурсників із загальноживаної англійської мови: 44% із них мають рівень так званих «помилкових новачків» ('false beginners') та «мінімальних користувачів»; 24% - це дуже «обмежені користувачі», 27% - «обмежені користувачі» и 5% мають «пост-елементарний» рівень.

Серед знань і умінь, якими студенти мають оволодіти під час вивчення іноземної (англійської) мови для спеціальних цілей, автор відзначає знання термінів, розуміння професійно-спрямованих текстів та автентичних записів лекцій, продукування письмових текстів та усних презентацій а також участь у дискусіях. Вивчення студентських переваг стосовно мовленнєвих умінь проводилося на I курсі після закінчення першого семестру, а потім ще раз на II курсі після третього семестру, тобто перед іспитом.

Виявилось, що вміння читати професійно-спрямовану літературу дуже важливе для студентів і на першому, і на другому курсі. Уміння усної презентації високо оцінюється студентами другого курсу, які вже мають відповідний досвід у такого роду виступах, на відміну від студентів першого курсу. Таким же чином відрізняються студенти другого і першого курсу у їх відношенні до значення електронного спілкування (останні віддають перевагу традиційному листуванню).

Переклад залишається головним інструментом розуміння як для першокурсників, так і для студентів другого курсу, і тому відповідне вміння оцінюється ними досить високо. Знання граматики важливе для 88% студентів, вміння розуміти на слух мовлення носіїв ІМ - для 94%, а вміння брати участь у формальній і неформальній розмові – для 76% студентів. Вміння спілкуватися по телефону оцінили як важливе всі студенти другого курсу і дві третини першокурсників.

Що стосується вміння розуміти на слух лекції з фахових дисциплін, то важливим його вважають усі студенти другого курсу, оскільки вони вже мали досвід прослуховування записів лекцій протягом двох семестрів, тоді як половина першокурсників оцінили його як неважливе.

Автор відмічає, що загалом студенти не надають великого значення читанню, оскільки більшість із них упевнені, що знають, як читати. При цьому вони не володіють навичками ознайомлювального і пошукового читання, віддаючи перевагу по-слівному перекладу, що робить читання повільним та нудним процесом.

Заслуговує на увагу і такий психологічний аспект навчання ІМ, як страх помилок. Автор зазначає, що його причини є індивідуальними і часто кореняться у попередньому невдалому досвіді, отриманому під час навчання ІМ. Крім того, сором'язливі і невпевнені у собі студенти концентруються на формі і правильності, одночасно знаючи про свої відхилення від існуючих стандартів ІМ. Підкреслюється важливість студентської самооцінки у навчальному процесі і необхідність її заохочення, оскільки упевненість у своїх силах позитивно впливає на результати мовленнєвої діяльності.

Психологічним і лінгводидактичним аспектам навчання професійно-орієнтованого іншомовного читання у вищому навчальному закладі присвячена монографія Т.С.Серової [8]. Серед засобів педагогічного стимулювання, що можуть використовуватися під час навчання професійно-орієнтованого читання, автор виділяє такі: 1) конкретний відбір текстових матеріалів, пов'язаних за змістом з важливими

проблемами профілюючих дисциплін; 2) організація активної професійно спрямованої читацької діяльності студентів завдяки системі спеціальних завдань; 3) включення читацької діяльності у пізнавальну і комунікативну навчальну та дослідницьку діяльність студентів; 4) складання узгоджених із спецкафедрами списків джерел фахової літератури; 5) проведення інформаційних оглядів нових надходжень, інформаційних бюлетенів; 6) організація виставок усіх надходжень літератури; 7) читацькі конференції, диспути; 8) рольові ігри.

Автор детально розглядає принципи організації системи текстів для навчання читання, найважливішими з яких є: 1) принцип професійно-інформативної значимості кожного окремого тексту та системи в цілому, тобто їх орієнтація на майбутню професійну діяльність фахівця; 2) принцип тематичної цілісності системи текстових матеріалів, що передбачає розкриття теми у всій її повноті та глибині; 3) принцип предметної зв'язаності вимагає, щоб усі тексти були присвячені одному загальному предмету, і таким чином містили в собі спільні референти, денотати або ключові поняття, які відносили б кожний текст до однієї проблеми; 4) принцип представленості у системі текстів різних авторів, тобто колективного мислення; 5) принцип збереження авторської оригінальності кожного тексту; 6) принцип жанрової достатності і репрезентативності системи текстів; 7) принцип кількісної достатності текстових матеріалів повинен забезпечити оптимальну кількість текстів, об'єднаних спільною проблемою, яка була б достатньою для формування лексикона читача, для розвитку вмінь усіх видів читання, для привласнення певних знань про предмети, явища і процеси реальності, а також для наступного обміну із партнерами по навчанню знаннями, отриманими з текстів.

Розвиток навичок професійно-спрямованого спілкування у малих групах із застосуванням кейс-методу для навчання ведення переговорів став предметом дослідження L.A. Anissimova [1]. На думку автора, завдяки цьому методу класна кімната може стати майстернею з навчання спілкування й мовленнєвих умінь, удосконалення крос-культурних знань. Функції викладача полягають у тому, щоб бути «довідником» у стратегії ведення переговорів, інструктором, який забезпечує мовні засоби і навчає стратегії ведення переговорів, «фасілітатором», який допомагає створити динамічне партнерство між викладачем і студентом, завдяки чому посилюється вміння вчитися, а отже, комунікативна компетенція в іноземній (англійській) мові. Як партнер, викладач концентрує увагу на забезпеченні студентів зворотним зв'язком відносно лексики, граматичних структур і змісту, а також допомагає їм оволодіти вмінням швидко реагувати під час ведення переговорів. У свою чергу студенти звертаються до викладача по допомогу відносно лексики і структур.

Серед умов, що забезпечують ефективне функціонування малої групи або команди, автор відзначає обізнаність її членів про групові процеси, правильні відносини у групі, вмотивованість та зацікавленість членів у такій роботі, бажання працювати разом, ділитися інформацією і робити правильні рішення.

Автор торкається і такого питання, як матеріал для заняття. Він має відповідати 4 критеріям: точність, новизна, повнота, надійність джерела.

У статті Є.П.Ковязіної [7] наголос ставиться на необхідності створення в навчальних закладах України концепції мовної компетентності, методологічною основою якої повинно стати ефективне навчання практичного володіння сучасним професійно орієнтованим усним і письмовим мовленням. Серед задач, які треба вирішити для практичного втілення цієї ідеї, автор виділяє впровадження активної комунікативної технології в практику навчання іноземної мови і підвищення якості мовної підготовки викладача, який навчає професійно орієнтованої іноземної мови.

На думку автора, однією із головних умов ефективного застосування активної

комунікативної методики є максимальне використання автентичних навчальних матеріалів, оскільки саме такі джерела передбачають широке використання методів занурення в мову.

Автор підкреслює, що викладач, який навчає професійно орієнтованої іноземної мови, зобов'язаний бути компетентним у сфері практичного функціонування цієї мови.

Актуальні проблеми підручника з іноземної мови розглядаються О.В.Чоботарем [9]. Автор звертає особливу увагу на такі важливі характеристики підручника, як оптимальність та ефективність. Оптимальність визначається, як відомо, за двома критеріями: 1) чи досягнуто максимально можливий у даних умовах результат і 2) чи досягнуто цей результат затратами, не перевищуючими мінімально необхідні. Наповнення цих критеріїв конкретними параметрами здійснюється із відповідних програм та еталонів навчання. Автор зупиняється також на таких рисах технологічного підручника, як прагматичність і функціональність. Це означає, що зміст навчання за ним є придатним для безпосереднього використання у реально можливих ситуаціях майбутньої професійної діяльності студентів, а сам підручник здатний реалізовувати основні функції навчання іноземної мови.

Проведений аналіз літературних джерел дозволяє зробити висновок, що навчання ІМ для професійних цілей – це досить складний процес, результативність якого визначається багатьма факторами - об'єктивними і суб'єктивними. Першочерговим завданням кожного викладача ІМ для професійних цілей має бути побудування початкового процесу з максимальним урахуванням цих факторів, неоціниму роль у чому може відігравати ефективний підручник.

Список використаних джерел

1. Anissimova L. A. *Developing small team communication skills in teaching ESP* [http://www.esp-world.info/Articles_4/Anissimova.htm]. 2. Basturkmen Helen. *A needs analysis project at Kuwait University*. <http://exchanges.state.gov/forum/vols/vol36/no4/p2.html>. 3. Dominguez Guadalupe Acedo and Rokowski Patricia Edwards. *Bridging the gap between English for academic and occupational purposes*. [http://www.espworld.info/Articles_2/Bridging%20the%20gap%20between%20English%20for%20Academic%20and%20Occupational%20Purposes.html]. 4. Fiorito Lorenzo. *How is English for specific purposes (ESP) different from English as a second language (ESL), also known as general English?* [<http://www.usingenglish.com/articles/teaching-english-special-purposes.html>]. 5. Kavaliauskienė Galina. *Aspects of learning ESP at university*. [http://www.esp-world.info/Articles_1/aspects.html]. 6. Stapa Siti Hamin. *ESP students' learning preferences: are the teachers aware?* [http://www.esp-world.info/Articles_4/Stapa.html]. 7. Ковязина Е.П. *Концепция языковой компетентности в преподавании профессионально ориентированного иностранного языка*. [<http://www.dlab.kiev.ua/TLLL2001/abstract/koviazinat.doc>]. 8. Серова Т.С. *Психологические и лингводидактические аспекты обучения профессионально ориентированному иноязычному чтению в вузе*. - Свердловск: Уральск.гос.ун-т, 1988. - 229 с. 9. Чоботар О.В. «Технологічний підручник» - які його особливості? [http://deupersp.sitecity.ru/stext_0101231337.phtml].

Т. І. Котляр

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА: ПРІОРИТЕТНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У кожного навчального закладу, як і в кожній людині, є свій день народження, своя біографія. Нам сьогодні 92. З погляду історії – то лише мить, а з погляду людини – це відрізок часу в продовж якого кілька поколінь викладачів готували медичні кадри. Сьогодні початковий заклад готує молодих спеціалістів за спеціальностями «Лікувальна справа» та «Сестринська справа».

В умовах реформування системи вищої освіти, демографічною кризою, всі заклади фахової передвищої освіти опинились в ситуації, коли слід доводити свою

необхідність, перспективність, відповідність високим сучасним вимогам, які висуваються здобувачами освіти, студентами, їх батьками так і роботодавцями.

Для створення та просування авторитету коледжу, було визначено чіткі пріоритети на розвиток. Одним з першочергових завдань постало питання здійснення повноцінного набору шляхом активізації профорієнтаційної роботи та просування позитивного іміджу коледжу. Досліджуючи громадську думку, цільову аудиторію ми почали систематично інформувати населення про діяльність коледжу через телебачення, мережу Інтернету, соціальні сторінки, традиційні відвідування ЗОШ, Ярмарки професій та інше. При подачі інформації про наш заклад, ми зосереджуємо увагу про свій потенціал, успіхи, освітні послуги, які в подальшому будуть сприяти формуванню особистості медичного фахівця, який буде конкурентоспроможним на ринку праці, обов'язково наголошуємо увагу на перспективи, які мають студенти після закінчення коледжу. Тобто заохочення до навчання, перспективність у майбутньому є вагомим пріоритетом та важелем у виборі професії.

Для реалізації будь-яких завдань, потрібні, як мінімум дві речі: творча праця та колектив людей, які тебе розуміють та підтримують. Сьогодні колектив Прилуцького медичного коледжу - це поєднання досвіду з молодістю, мудрістю з креативністю, це колектив одностудентів зі своїм інтелектуальним потенціалом та професійними здібностями, тобто мова іде про науково-методичний потенціал викладацького складу. Освітній процес спрямований на впровадження нових педагогічних технологій, активних форм та методів роботи, професійні компетенції, активній громадській позиції, ініціативності, самостійності, працездатності викладачів. Тому, ще одним із пріоритетних напрямків є розробка і застосування новітніх методичних підходів, що зорієнтовані на сучасного викладача. Якість підготовки студентів залежить від викладачів, приділяється увага росту їх професійної майстерності та підвищення рівня їх кваліфікації. З цією метою проводяться семінари, круглі столи, майстер-класи з питань удосконалення методики навчання, працює Школа викладача-початківця, Школа розповсюдження передового педагогічного досвіду.

Якщо заняття не цікаве, викладач не цікавий – то високих результатів по якості навчання важко досягнути. Завдання викладача – перетворити студента з об'єкта процесу навчання на його активного учасника. Освітній процес у навчальному закладі має орієнтуватися на інтелектуальний розвиток студента, це також одна з пріоритетних цілей нашого педагогічного колективу.

Формуючи позитивний імідж та привабливість коледжу для студентів ми працюємо над зміцненням матеріально-технічної бази коледжу. До послуг студентів два навчальні корпуси із сучасним обладнанням, естетично оформленими навчальними аудиторіями, тренажерними кабінетами, комп'ютерними класами, актову, спортивною залами, медпунктом, їдальнею, бібліотекою, спортивним майданчиком. Триває реконструкція, переобладнання, модернізація кабінетів; кабінети поповнюються фантомами, муляжами, приладами, медичним інструментарієм, мультимедійними системами. Частина кабінетів розташовано на клінічних базах м. Прилуки та прилеглих районів.

Випускника коледжу сьогодні оцінюють не тільки за те, що він знає, а передусім за те, що він вміє. Основою професійної освіти є практична підготовка, яка включає виробничу та переддипломну практику. Практичне навчання на клінічних базах створює умови студентам для самостійного навчання, практичного тренінгу, професійної самореалізації, формування професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної ситуації в реальних умовах. Тому пріоритетними напрямками є забезпечення належної якості професійних знань і умінь студента-медика, який повинен бути професійно компетентним, так як сучасний ринок праці потребує постійного оновлення знань, як наслідок у закладі велика увага приділяється професійній спрямованості процесу.

Гарні результати, зацікавленість у студентів дає тісна співпраця з головними лікарями, зав. відділеннями, старшими медсестрами, які долучаються безпосередньо до практичної підготовки студентів. Добре організована практична підготовка у поєднанні з сучасними матеріально-технічними можливостями клінічних баз коледжу дає можливість поєднати теорію з практикою, оволодіти конкретними вміннями, навичками, а головне відчувати себе фахівцем. Удосконалення та високий рівень практичної підготовки, ще один з напрямів розвитку навчального закладу.

В коледжі значна увага приділяється формуванню напрямку мотивованого ставлення до обраної професії через проведення місячників дисциплін. Викладачі використовують різні форми роботи – це різноманітні конференції, академічні бої, квести, турніри, олімпіади, наукові марафони, акції тренінги, «фахові» конкурси, проводиться науково-дослідницька та пошукова робота. Також, протягом року, в коледжі працює «Школа сприяння здоров'ю», - це проведення просвітницької роботи серед населення, громадських організацій, шкільної молоді – майстер-класи, тренінги, профілактичні тематичні бесіди.

Процес отримання теоретичних знань та практичних навиків нерозривно пов'язаний з формуванням суспільно свідомої і духовно багатой особистості молодого фахівця. Що є ще одним із векторів розвитку. Всі заходи виховної роботи спрямовані на відродження національних, духовних, історичних традицій Українського народу, формування почуття милосердя, національної гідності та свідомості. Значна увага приділяється естетичному та екологічному вихованню, працює волонтерський загін, студенти залучаються до різноманітних спортивних змагань, як внутрішньо училищних так і загальноміських, проводяться заняття з туризму, студенти залучаються до Молодіжної ради міста, співпрацюють з ГО міста.

Викладачі не можуть стояти осторонь від студентського життя. Ми намагаємося бути цікавими для наших студентів, тому також готуємо різні флешмоби, номери художньої самодіяльності. Творча співдружність викладачів та студентів – шлях до професіоналізму фахівця-медика. Це також один із напрямків роботи. Вагоме місце займає співробітництво коледжу і батьків студентів, що не є сумою окремих заходів і прийомів, а є процесом безперервної, цілеспрямованої роботи.

Якщо раніше навчальний заклад був орієнтований на передачу знань і формування певних умінь і навичок, то наразі необхідно розвивати ще і якості особистості та розкривати потенціал студента. У нас панує педагогіка толерантності, розвитку творчих здібностей, звичайно, взаємоповага і щирі взаємовідносини та головне підготовка конкурентоспроможних фахівців на ринку праці.

Нам є чим пишатися в минулому, є про що сказати сьогодні, тому упевнено дивимось у майбутнє!

А. Є. Коваленко, О. Ф. Маслянікова

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку світової цивілізації людство вступило в якісно новий етап, який визначається глобалізацією всіх сфер життя суспільства.

Під глобалізацією, як правило, розуміється загальноцивілізаційний процес планетарного єднання різних сфер людської діяльності.

Такі дослідники як С. Хоффман та П. Малиновський вважають, що глобалізація структурно розвивається в трьох площинах: економічній, культурній та політичній [2, с.29-32,].

Протягом останніх десятиліть процес стрімкої глобалізації значною мірою трансформує національну систему вищої освіти. Інтеграція вітчизняної освіти в Європейський простір стала рушійною силою реформування вищої освіти. Концепція

модернізації вищої освіти в Україні передбачає докорінний перегляд створення програми її зближення з європейським освітнім і науковим простором [1, с. 70 – 71].

Україна приєдналася до Болонського процесу у травні 2005 року. Інтеграційний процес полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті і науці, розширенні власних культурних і наукових досліджень. Дані кроки спрямовані на зміцнення в Україні європейської культурної ідентичності і посилення інтеграції в загальноєвропейське інтелектуально-освітнє середовище. Особливо важливим є виконання сумісних культурних, наукових і освітніх проектів, залучення українських науковців, педагогів і фахівців до загальноєвропейських наукових і освітніх програм. Цей інтеграційний процес має дві складові: формування співдружності провідних європейських університетів під егідою документа, що отримав назву Magna Charta Universitatum (Велика Хартія Університетів), та об'єднання національних систем освіти і науки в європейський простір з єдиними вимогами, критеріями й стандартами [3, с. 76].

Зауважимо, що у національній вищій школі не завжди є розуміння стратегічної мети Болонського процесу, його пріоритетів, а головне – немає чіткого усвідомлення власного місця в ньому, а також програми конкретних дій входження України у європейський освітній простір. Необхідне також розуміння усіма учасниками науково-навчального процесу у вищій школі України того, що Болонський процес не передбачає уніфікації змісту освіти і нівелювання національних особливостей освітніх систем країн-учасниць. Кожна країна повинна зберегти національну самобутність та надбання у змісті освіти і підготовці фахівців, гармонійно поєднуючи їх з інноваційними прогресивними підходами щодо організації науково-навчального процесу у вищій школі та наданням освітніх послуг, властивим вищій школі європейського простору. Говорячи про сучасні тенденції адаптації Болонського процесу в Україні, не можна оминати загальноосвітні тенденції у сфері вищої освіти. Вважаємо, що Болонський процес варто розглядати як наслідок процесів глобалізації та євроінтеграції з усіма його суперечностями та недоліками.

Усі українські студенти хочуть, щоб здобуті ними університетські дипломи були визнані в Європейських та інших країнах. Міжнародне визнання дипломів є однією з головних цілей Болонського процесу, в якому Україна бере активну участь. [4, с.17].

З цього можна зробити висновок, що Україна не повинна копіювати західні стандарти у сфері освіти, а ретельно відбираючи прийнятні методики, технології навчання удосконалювати і покращувати свою систему освіти, імплементуючи європейські методики для інтеграції в Європейський освітній простір.

Отже, на нашу думку, Болонський процес став поштовхом для перегляду та переосмислення вітчизняної системи надання освітніх послуг у вищій школі, а також змусив змінити методи контролю якості освіти за міжнародними стандартами і позитивно вплинув на якість підготовки студентів в українських вишах. Створення європейського простору для вищої освіти в Україні сприятиме високій мобільності як науковців так і студентів і з часом українці стануть більш конкурентноспроможними фахівцями в різних сферах життя.

Список використаних джерел

1. Батечко Н. Болонський процес в Україні: пріоритетні завдання адаптації та виклики сучасності // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Випуск 121 (1).
2. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Глобалізація культури: протиріччя та тенденції розвитку // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». - № 2(33), 2017. – С. 29 – 41.
3. Калінічева Г. Євроінтеграційний поступ системи вищої освіти України: нові можливості чи нові проблеми? [Електронний ресурс] / Г. Калінічева. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1594>.
4. Поставна Т.А. Болонський процес в Україні / Т.А. Поставна [Електронний ресурс]. – Донецьк: ДонНТУ, 2007. – Режим доступу : masters.donntu.edu.ua.

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ УКРАЇНИ:
ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ**

Демократизація публічних відносин, децентралізація державної влади, а також загальна орієнтація системи вищої освіти в Україні на інтеграцію до загальноєвропейського освітнього простору з його стандартами і вимогами до рівня організації, функціонування та правового забезпечення вищої освіти, зумовлюють необхідність побудови стратегії формування та реалізації державної політики та системи управління вищою освітою і розбудови взаємовідносин держави та усіх суб'єктів освітніх відносин на нових демократичних засадах.

Процеси демократизації в державному управлінні у галузі освіти мають свою правову основу. Вихідними для формування державної освітньої політики є міжнародно-правові документи у сфері освіти та Конституція України. Згідно з ст. 13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права [7], Конституція України закріплює два фундаментальні положення щодо сфери освіти: по-перше, право на освіту, а по-друге, гарантії свободи наукової й технічної творчості та розвитку науки [6, ст. 54].

Крім того, інші нормативні акти у сфері вищої освіти в Україні регулюють найбільш важливі аспекти реалізації державної політики у сфері вищої освіти. Зокрема, Л. Горбунова, М. Панова, М. Степко, виокремили такі основні напрями, як гуманізація та демократизація освіти, методологічна переорієнтація процесу навчання на розвиток особистості, удосконалення системи управління освітою, стандартизація змісту освіти, ліцензування, атестація та акредитація вищих навчальних закладів; прийом до вищих навчальних закладів; платні навчальні послуги, організація навчального процесу, наукова та науково-технічна діяльність, фінансово-господарська діяльність, матеріально-технічна база ЗВО та інше [1;2;3].

Згідно із головними завданнями державної політики щодо розвитку освіти, які визначено в Указі Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» від 17.04.2002 р. № 347/2002, в останні два десятиліття такими є «забезпечення доступності здобуття освіти протягом життя для всіх громадян та подальше утвердження її національного характеру», а також, «оновлення змісту освіти та організація навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень» [10].

Разом з тим, державна політика у сфері вищої освіти має також «забезпечити зростання якості вітчизняних вишів, конкурентоздатності їх випускників, а забезпечення академічних свобод та впровадження вузівської автономії» – загалом демократизації університетського життя [4, с.33-35].

Відповідно до положень Закону України «Про вищу освіту», формування і реалізація державної політики у сфері вищої освіти забезпечуються зокрема, шляхом «гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави», а також «розвитку автономії ЗВО та академічної свободи учасників освітнього процесу» [9, ч.3 ст.3]. Автономія ЗВО зумовлює потребу в самоорганізації та саморегулюванні, які є відкритими до критики, служать громадському інтересові, установленню істини стосовно викликів, що постають перед державою і суспільством, здійснюються прозоро та публічно [9, ч.3 ст.3].

Також, глобалізаційні процеси, трансформуючи чинні державно-правові системи, виявляються у зростанні взаємовпливу та взаємозалежності різних сфер жит-

тедіяльності – економіки, політики, культури тощо, безумовно позначаються й на розвитку освітніх систем [8, с. 117]. Для системи освіти глобалізація означає інтеграцію та координацію національних освітніх систем – «інтенсивний обмін світовим досвідом і його впровадження, демократизацію організації та управління навчально-виховним процесом відповідно до найбільш досконалих світових зразків» [12, с. 4].

Мова йде про необхідність формування та реалізації такої нової стратегії державної політики у сфері вищої освіти, що відповідає б як наявним загальноосвітнім (цивілізаційним) тенденціям, так і внутрішнім тенденціям розвитку економічної, соціально-політичної та культурної сфер життя українського суспільства, таким як: «формування ринкових відносин, збільшення потреб громадян у професійному зростанні та самореалізації, потреба особи володіти новими технологіями для впровадження їх в економіку, швидка зміна виробництва, демократизація суспільно-політичних відносин тощо» [5, с. 48].

Загальна тенденція демократизації публічних відносин, а також сама специфіка предмета впливу, зумовлена змістом освітніх відносин та соціальним значенням сфери освіти, визначають низку основних напрямків державного регулювання вищої освіти на сучасному етапі її розвитку, до яких слід віднести: «децентралізацію управління вищою освітою, перерозподіл функцій і повноважень між державними управлінськими структурами, розширення повноважень самоврядування у вищій освіті; активізацію взаємодії влади й суспільства, забезпечення державно-громадського характеру регулювання та контролю у сфері вищої освіти; автономізацію вищих навчальних закладів; оптимізацію мережі вищих навчальних закладів, приведення її відповідно до потреб розвитку економіки та запитів ринку праці; забезпечення високої якості освітніх послуг, їх відповідності світовим стандартам; диверсифікацію фінансування вищої освіти; створення нових державних стандартів вищої освіти, узгодження кваліфікаційних характеристик, стандартів і навчальних програм з освітньо-кваліфікаційними вимогами до робочих місць; інноваційний розвиток вищої освіти, впровадження нових інформаційно-управлінських і комп'ютерних технологій; посилення інтеграції вищої освіти, науки, виробництва, наукової та інноваційної складових у діяльності вищих навчальних закладів; створення систем моніторингу ефективності управлінських рішень, їх впливу на якість освітніх послуг; демократизацію адміністративних процедур у сфері вищої освіти, зокрема процедур обрання і призначення керівників ЗВО, їх атестації, процедур ліцензування, атестації та акредитації ЗВО, контрольно-наглядових процедур» [11].

Отже, основною складовою процесу демократизації системи державного регулювання вищої освіти є її децентралізація, тобто перерозподіл функцій та повноважень між державою і громадянським суспільством, відповідними органами державної влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами.

Загальноосвітні тенденції розвитку освітньої галузі висувають відповідні вимоги до реформування вітчизняної системи вищої освіти. Сучасна державна політика України у сфері вищої освіти має бути спрямована на конкурентний вихід української освіти на світовий ринок інтелектуальних освітніх послуг, інтеграцію наукової, інформаційної та освітньої сфер, реалізацію моделі неперервної освіти.

Списко використаних джерел

1. Вища освіта в Україні: нормативно-правове регулювання: Т. 1. Комплект редакційних матеріалів для оновлення. Ред.: М.Ф. Степко, Л.М. Горбунова. Офіц. вид., 2-ге перероб. і доп. К.: Форум, 2007. 797 с. 2. Вища освіта в Україні: нормативно-правове регулювання: Т. 2 / за ред. Л. М. Горбунової, М. Ф. Степко. Офіц. вид. К.: Форум, 2006. 1600 с. 3. Вища освіта: нормативно-правові акти про організацію освіти у вищих навч. закладах III–IV рівнів акредитації: у 2 кн.; за ред. М. І. Панова. Х.: Право, 2006. 688 с. 4. Зубчик О. А. Университет – основа конкурентного общества. Известия высших учебных заведений. Социология. Экономика. Политика. Тюмень, 2016. – №3(20). С. 33-35. 5. Козарь Т.П. Теоретико-методологічні засади управління вищою освітою як відкритою системою в

контексті соціальних трансформацій. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2010. № 1. С. 50–52. 6. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. 7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042. 8. Нестеренко П. В. Перспективні зміни у правовому регулюванні діяльності вищих навчальних закладів у зв'язку з приєднанням України до Болонського процесу. *Вісник Київськ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка: Серія «Філософія. Політологія»*. – 2010. – Вип. 94/96. – С. 116–119. 9. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. 10. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України: від 17.04.2002 р. № 347/2002. Офіційний вісник України. 2002. № 16. Ст. 860. 11. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України: від 25.06.2013 р. № 344/2013. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>. 12. Яцейко М. Г. Демократизація як законо-мірність модернізації освіти в контексті глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.10 «Філософія освіти». Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2009. 22 с.

О. Б. Давиденко, Т. П. Задорожна

КОНФЛІКТНІ СИТУАЦІЇ У ЗВО УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Якість підготовки сучасного фахівця визначається рівнем його знань та професійними вміннями, що дозволяють йому творчо вирішувати проблеми, що виникають і активно взаємодіяти з людьми. Важливим складником культури педагогічного спілкування є вміння вирішувати педагогічні конфлікти, які неминуче виникають, коли є загострення протиріч, виявлення несумісних цілей та інтересів, зіткнення яких викликає сильні хвилювання.

Метою статті є аналіз сутності й перебігу конфліктів в освітньому середовищі, а також ймовірні шляхи їх подолання.

Конфлікт (лат. *conflictus* – зіткнення) – особливий вид взаємодії, в основі якого лежать протилежні та несумісні цілі, інтереси, типи поведінки людей та соціальних груп, які супроводжуються негативними психологічними проявами.

Важливо розуміти та сприймати конфлікт як проблему, у вирішенні якої беруть участь дві рівноправні сторони, що хочуть одержати перемогу або готові на компроміс.

Проблема педагогічних конфліктів, передусім міжособистісних, у навчально-виховному середовищі ВНЗ може бути у системі: «студент-студент», «студент-викладач», «викладач-викладач», «викладач-адміністрація». Проаналізуємо особливості перших двох видів конфліктів та дослідимо найбільш типові причини, які їх спричиняють.

Міжособистісні конфлікти між студентами досить поширені, особливо в перші роки навчання. Найбільш вагомими чинниками, які спричиняють ці конфлікти є особисті риси характеру, рівень вихованості, низький рівень культури, неадекватність самооцінки.

Зона конфліктів між викладачами та студентами є досить великою. Можна виділити дві граничні ситуації, в яких конфлікти не будуть виникати. Перша ситуація характеризує найвищий розвиток пізнавального процесу і визначається відповідністю вимог і очікувань для переважної більшості його учасників. Друга ситуація безконфліктності є протилежністю першої і характеризується зникненням пізнавального процесу, а також взаємною відмовою викладачів і студентів від вимог до якості навчального процесу. Максимальної сили конфлікт досягає в тому разі, коли одна зі сторін прагне максимально можливої якості навчального процесу, а іншу сторону якість навчання взагалі не цікавить.

Якщо конфліктні ситуації при взаємодії студент-студент вирішуються самими студентами, то у вирішенні міжособистісних конфліктів на рівні викладач-студент основну роль відіграє викладач. Існує декілька загальних способів регулювання конфліктів у навчальному процесі:

1. Метод формулювання правил гри. На вступному занятті викладач дає чіткі критерії оцінок і висуває сукупність вимог, виконання яких необхідне для отримання певних оцінок.

2. Метод примусу до пізнання. Так як, зрештою, доведеться ставити позитивні оцінки всім студентам, то необхідно поставити несумлінних студентів під безперервний контроль.

3. Метод індивідуальних завдань. При використанні цього методу студенти заздалегідь попереджаються, що на заняття розглядаються проблеми та методи їх вирішення, які їм знадобляться для виконання свого індивідуального завдання.

4. Розширення духовного горизонту. Суть цього підходу полягає у встановленні зв'язку між особистісними характеристиками студентів і властивостями, які вимагає їх професія.

Таким чином, навчальна діяльність студента у вищому навчальному закладі – це лише одна зі сторін цілісного професійного та особистісного формування людини. Навчальна діяльність студента – цілеспрямований, регламентований планами і програмами, керований процес засвоєння знань, умінь і навичок, розвитку і становлення особистості студента. Провідна роль у цьому процесі відводиться викладачам. Але не лише викладачі та і самі студенти впливають на процес навчання. Основне завдання викладача і студента знайти оптимальні методи співпраці, при яких їх взаємодія буде успішнішою і плідною.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. *Особистісно орієнтований виховний процес – сходження до людяності* / І. Д. Бех // *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002* : зб. наук. пр. / АПН України. - Х. : ОВС, 2002. - Ч. 1. – С. 37-81. 2. Дурманенко Є. А. *Конфлікти в педагогічному процесі* / Дурманенко Є. А. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – С. 171-232. 3. Пірен М. І. *Конфліктологія* / М. І. Пірен. – К. : МАУП, 2003. – 360 с. 4. Цюрупа М. В. *Основи конфліктології та теорії переговорів: навч. посібник* / М. В. Цюрупа. – К. : Кондор. 2004. – 172 с.

М. М. Навроцька

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У системі післядипломної педагогічної освіти проблема розвитку професійного іміджу педагога ще повністю не окреслена та не досліджена належним чином. Тому серед актуальних завдань післядипломної освіти є наступне: допомогти педагогу усвідомити власний імідж, поглибити знання з іміджології, мотивувати педагогів до розвитку професійного іміджу та створити необхідні умови для вдосконалення цього інтегрального особистісного утворення.

Мета статті – проаналізувати можливості формування у педагогів позитивної мотивації щодо розвитку професійного іміджу в умовах післядипломної освіти.

Мотивація – це процес створення системи умов або мотивів (*motif* – фр., збуджувальна причина, привід до тієї або іншої дії), які впливають на поведінку людини, спрямовуючи її в потрібний бік, регулюючи її інтенсивність, межі, що змушує проявляти ретельність, старанність, наполегливість у справі до досягнення цілей [2]. Формування мотивації можливе лише за умови, коли людині вдається пов'язати мету з особистісними цінностями.

Поняття мотивація охоплює потреби, мотиви, цілі та ін. Науковці трактують мотивацію як сукупність причин психологічного характеру, що визначає активність та спрямованість. Так, С. Занюк зазначає, що «всебічне розкриття причин, якими пояснюється та чи інша поведінка людини, її дії, передбачає аналіз сукупності мотивів, якими зумовлюється конкретна поведінка» [1].

Досить докладно потреби людини досліджував А. Маслоу. Він зазначив, що людська поведінка визначається великим спектром потреб. Він об'єднав ці потреби у п'ять категорій і розташував їх у вигляді піраміди, у визначеній ним ієрархії. В основі цієї піраміди найбільш насущні потреби (їжа, вода, житло), а на вершині – вищі індивідуальні запити (визнання, самовираження, самоствердження) [4].

У теорії потреб А. Маслоу потреби самовираження пов'язані з «прагненням людини до якнайповнішого використання своїх знань, умінь, здібностей, навичок, особистого потенціалу. Потреби в самовираженні мають суто індивідуальний характер. Їх можна кваліфікувати як потреби людини в творчості в найширшому розумінні цього слова. Кваліфікований працівник відчуває потребу в реалізації своїх потенційних можливостей, у зростанні як особистості. Люди із сильною потребою самовираження творчі й незалежні, вони відкриті до сприйняття самих себе й оточення, перебувають у постійному пошуку» [4].

В. Сухомлинський надавав неабиякого значення потребам пізнання. Він писав, що «життя людини було б похмурим й обмеженим, якби в ньому не було незгасної спраги пізнання, бажання сьогодні знати більше, ніж знав учора. У самій глибині людської істоти є невикорінна потреба почувати себе відкривачем, дослідником природи і самого себе. У ранньому віці ця потреба особливо сильна». В. Сухомлинський бачив важливу виховну задачу в тім, щоб «постійно підтримувати, збільшувати бажання дітей бути відкривачами, реалізуючи і розвиваючи цей природний початок спеціальними прийомами і методами. Ці прийоми і методи повинні надихати людину, робити думку більш допитливою, розкріпачувати внутрішні сили. Відчуття сили знань, що піднімає людину, – дуже сильний стимул інтересу до знання». «Ще Аристотель, – писав В. Сухомлинський, – відзначав, що мислення починається з подиву, тобто спонуканням до пізнання може бути саме пізнання як відкриття невідомого, результат – «природним продуктом життєдіяльності» [3, с. 6].

Задля розвитку професійного іміджу в системі післядипломної педагогічної освіти доцільно на курсах підвищення кваліфікації залучити педагогів до майстер-класів з теми «Сам собі іміджмейкер». Доречно запросити різних фахівців: стилістів, візажистів, з компютерних технологій. Останні навчать працювати з програмами, які допоможуть покращити імідж, зокрема зовнішній вигляд педагога. Серед них «Movavi» – програма, за допомогою якої можна не тільки «приміряти» нову зачіску з шаблону, де представлені модні моделі чоловічих зачісок та жіночих укладок, які постійно оновлюються, а й створити її самостійно. Також можна зробити фотокартки, на яких можна прибрати зайві елементи, змінити фон, накладати фільтри та корегувати кольори. Педагогів ознайомити з програмою «Jkivi», яка має функцію авто підбору іміджу. Відповідно до форми обличчя можна підібрати зачіску, найбільш доречний макіяж, певні аксесуари.

Проведення таких майстер-класів допоможе сформувати у педагогів позитивну мотивацію до розвитку власного професійного іміджу. Вони навчатимуться створювати власний неповторний стиль, розширять свій досвід у цьому напрямі, сприятимуть підвищенню самоповаги й адекватної самооцінки педагогами своїх зовнішніх, а подекуди, і внутрішніх якостей.

Список використаних джерел

1. Занюк С. С. *Психологія мотивації: навчальний посібник*. Київ: Либідь, 2002. 304 с. 2. Осовська Г. В., Копитова І. В. *Основи менеджменту: практикум: навч. посіб.* Київ: Кондор, 2005.

Т. І. Мизгіна, Л. М. Курилко, Т. І. Рябека, Ю. Б. Сорока

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА ЕТИКО-ДЕОНТОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ «МЕДСЕСТРИНСТВО В ПЕДІАТРІЇ»

Умови сьогодення обумовлюють нагальну потребу реформування та реструктуризації існуючої системи освіти в Україні у відповідності до вимог єдиного європейського наукового та освітнього простору. Кожна розвинута країна повинна мати концепцію вищої освіти, яка задовольняє національні потреби в фахівцях певного профілю та, разом з тим, забезпечує їхню конкурентоспроможність на світовому ринку праці. Одним з важливих стратегічних завдань освітян України є модернізації системи вищої освіти з метою забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних вимог [1]. Широке впровадження інформаційних технологій у медичну освіту та практичну охорону здоров'я дозволяє надавати студентам систематизовану інформацію, активізувати навчальний процес та сприяти більш ґрунтовному засвоєнню теоретичного матеріалу, оптимізації набуття практичних навичок, розвитку в них клінічного мислення [3].

Необхідність удосконалення форм і методів викладання у медичному вузі диктується та ускладнюється одночасно проведенням реформи медичної галузі в Україні. В умовах реформування первинної ланки медичної допомоги значно зростає рівень відповідальності та вимоги до професійного рівня медичної сестри, тому слід приділити більше уваги ефективності викладання предмету «медсестринство в педіатрії» [2]. Діяльність колективу викладачів предмету під час проведення практичних занять спрямована на вирішення поставлених питань, щодо підвищення мотивації набуття студентами основних знань та практичних навичок, усвідомлення важливості вміння удосконалювати їх. В основі навчання студентів лежить єдина система навчально-виховного, матеріально-технічного і організаційно-методичного впливу. Така організація навчального процесу має певні переваги і характеризується істотним підвищенням якості оволодіння студентами необхідним обсягом знань та навичок, забезпеченням можливості раціонального їх використання в майбутній практичній діяльності. Важливе значення серед педагогічних заходів має успішна організація самостійної роботи, під час виконання якої студенту надається можливість ширше ознайомитися з тією чи іншою темою, набути необхідні практичні навички. Перед викладачем постає задача творчої передачі інформації, що передбачає динамічне отримання знань та вмінь в процесі активної діяльності кожного окремого студента.

Формування особистості фахівця тісно пов'язане з набуттям ним професійних знань та навичок та повинно починатися з перших років навчання у вищому навчальному закладі. Навчальна діяльність колективу коледжу тісно пов'язана з виховною, одним з основних важелів якої є її гуманізація, що сприяє вихованню моральних принципів та етичних почуттів, чуйного ставлення до пацієнтів та їхніх батьків, тому одним з завдань викладання «медсестринства в педіатрії» є формування в студента повного уявлення про особливості спілкування з дітьми різного віку та їх родичами. Під час кожного практичного заняття з педіатричних дисциплін значна увага приділяється етико-деонтологічним аспектам майбутньої професійної діяльності. Студент під керівництвом викладача має можливість під час практичних занять набути навичок такого спілкування та сформувати вірний стиль поведінки в

медичному колективі.

Таким чином, проблема формування у студентів ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності медичного працівника та підготовка висококваліфікованих фахівців, які мають достатні теоретичні знання та оволоділи необхідним обсягом практичних навичок є основним завданням, яке стоїть перед викладачами предмету «медсестринство в педіатрії».

Список використаних джерел

1. Біла книга національної освіти України. Т.Ф.Алексеевко, В.М.Аніщенко, Г.О.Балл. [та ін.] За заг.ред.акад. Кремень; НАПН України. - К.: інформаційні системи, 2010. – 342 с. 2. Коробка О.В., Новак О.В. Якість освіти майбутніх медичних сестер та її моніторинг. /Актуальні питання контролю якості освіти у вищих медичних навчальних закладах. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Полтава, 2018. - С.128-130. 3. Шкурупій Д.А. Особливості методологічних підходів до викладання реаніматології / Сучасні підходи до викладання теоретичних і клінічних дисциплін в медичному вузі. Матеріали навчально-методичної конф. Полтава, 2005. - С.256-258.

О. М. Супченко

УПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ У ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Формування нової генерації висококваліфікованих педагогічних кадрів з інноваційним типом мислення, розвиненою світоглядною культурою, здатних усвідомлювати місце та роль освітніх процесів у світовому культурному просторі є стратегічним орієнтиром розвитку українського суспільства. У зв'язку зі змінами смислових компонентів сучасного суспільства, трансформаціями освітньої парадигми постає нагальна необхідність інформатизації вищої освіти, що включає комп'ютеризацію (комп'ютерне забезпечення), медіатизацію (зростання якості інформації та інформативна спрямованість суспільного розвитку) й інтелектуалізацію (зростання ролі та можливостей для розвитку інтелекту).

Сьогодні висуваються нові вимоги до підготовки конкурентоспроможних фахівців із різних галузей, серед яких – здатність знаходити потрібну інформацію для використання у своїй професійній діяльності, навички користування сучасними технологіями; уміння застосовувати нетрадиційні методи, форми й засоби для вирішення питань успішного формування професійних компетентностей, отримання знань, набуття вмінь і навичок тощо [3, с. 166].

Зазначимо, що важливим кроком у модернізації підготовки майбутніх фахівців стало розроблення і прийняття у 2016 році нової редакції «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні» (далі – Концепція) [1], спрямованої на підготовку і проведення широкомасштабного поетапного експериментального й подальшого інтенсивного масового впровадження медіаосвіти в педагогічну практику на всіх рівнях. Пріоритетним напрямом Концепції проголошується забезпечення медіаосвіти у вищій школі, насамперед при підготовці фахівців педагогічного профілю.

У Концепції вказано, що «медіакультура – це культура сприймання і виробництва сукупності інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, технологій комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передавання інформації. На особистісному рівні медіакультура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі» [1, с. 7].

Відповідно до Концепції головними завданнями медіаосвіти є сприяння формуванню: 1) медіаінформаційної грамотності як комплексу умінь, знань, розуміння і відносин, які дають можливість споживачам ефективно і безпечно користуватися

медіа, усвідомлено обирати, розуміти характер контенту і послуг; 2) медіаімунітету особистості, який робить її здатною протистояти агресивному медіасередовищу, забезпечує психологічне благополуччя при споживанні медіапродукції, що передбачає медіаобізнаність, уміння обирати потрібну інформацію, захищатися від потенційно шкідливої інформації з урахуванням прямих і прихованих впливів; 3) рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції і саморегуляцію взаємодії з медіа на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб; і здатності до медіаторчості; 4) спеціалізованих аспектів медіакультури: візуальної медіакультури (сприймання кіно, телебачення), аудіальної і музичної медіакультури, розвинених естетичних смаків щодо форм мистецтва, опосередкованих мас-медіа, сучасних напрямів медіа-арту тощо [1].

Важливим кроком державного рівня є лист МОН України від 29.03.2013 р. № 1/9–226 «Про запровадження вивчення курсу «Основи медіаграмотності в навчальних закладах», у якому рекомендовано запровадити, починаючи з 2013/2014 навчального року, вивчення курсу «Основи медіаграмотності» у вищих педагогічних навчальних закладах за рахунок годин вибіркової частини освітньо-професійної програми. МОН України розроблено і затверджено програми курсу, а також низка відповідних посібників, що значно полегшує впровадження медіаосвіти в навчальний процес [2]. Вивчення курсу «Основи медіаграмотності» передбачає підвищення рівня медіакультури, набуття сукупності вмінь (мотиваційних, інформаційних, методичних, практико-операційних/діяльнісних, креативних) як компонентів медіакомпетентності майбутнього викладача, орієнтація в сучасному медіапросторі тощо.

Грунтовний аналіз науково-педагогічних джерел, періодичних видань дає підстави стверджувати, що проблема впровадження медіаосвіти в заклади вищої освіти на сьогодні є актуальною, оскільки розкриває великі можливості для професійного становлення майбутніх фахівців і передбачає розвиток критичного мислення для безпечного життя в інформаційно насиченому суспільстві.

Список використаних джерел

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. – Київ, 2016. – 16 с. 2. Лист МОН України від 29.03.2013 р. № 1/9–226 «Про запровадження вивчення курсу «Основи медіаграмотності в навчальних закладах» [Електронний ресурс] – URL : <http://ru.osvita.ua/legislation/other/35473/>. 3. Сипченко О., Набока О., Чугаєва Л. Упровадження медіаосвіти у процес професійної підготовки андрагогів. Гуманізація навчально-виховного процесу : Зб. наук. праць. [за заг. ред. доц. С.А. Саяїної]. Харків ТОВ «Видавництво НТМТ» – 2019. – № 4 (96). – С. 165–179.

А. С. Шуляк

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Організацію освітнього процесу у вищій школі на засадах змішаного навчання досліджують С.М.Березенська, К.Л. Бугайчук, К.А.Лісецький, Н.Ю.Олійник, Т.О.Олійник, Н.В. Рашевська, О.В. Рибалко, Н.Г.Сиротенко, О.М.Спірін, А.Л.Столярєвська, Ю.В.Триус, Г.В.Ткачук, М.А.Умрик, А.Є.Фандеева та ін.

К.С.Лісецький визначає змішане навчання як об'єднання формальних засобів навчання – роботи в аудиторіях, вивчення та опрацювання теоретичного матеріалу – з неформальними: обговоренням за допомогою електронної пошти й відеоконференцій, надання консультацій через Інтернет, закріплення вивчення матеріалу з ви-

користанням мультимедійних засобів навчання та додає, що змішана форма навчання органічно поєднує в собі як денні, так і он-лайн форми навчання, які, доповнюючи та збагачуючи один одного, дозволяють зробити процес навчання максимально ефективним [1, с.47].

Змішане навчання приваблює, у першу чергу, як засіб підвищення якості навчання; крім цього, замість подання інформації в лінійній послідовності, студенти можуть отримувати багатий набір інструментів і джерел інформації для створення власних шляхів навчання; але гнучкий підхід у змішаному навчанні для ефективності вимагає високого рівня майстерності викладача [2, с.66].

Навчальне середовище повинно сприяти активній і самостійній навчальній діяльності, особистій зацікавленості якістю кінцевих результатів, забезпеченням продуктивної діяльності, формуванням особистісних якостей, таких як творче мислення, здатність до нестандартної оцінки будь-яких ситуацій і діяльності, пов'язаної з ними, самореалізація особистості у постійно змінюваних умовах і мобільність у взаємодії із зростаючим обсягом інформації [2, с.110].

Досліджуючи теоретичні і методичні засади практично-технічної підготовки майбутніх учителів інформатики в умовах змішаного навчання Г.В.Ткачук визначила, що основними засадами розвитку інформаційно-освітнього середовища практично-технічної підготовки майбутніх учителів інформатики в умовах змішаного навчання є розробка електронних навчальних курсів, інтеграція онлайн-сервісів в систему управління навчанням закладу вищої освіти, розробка мультимедійних матеріалів, реалізація хмароорієнтованого середовища, використання мобільно-орієнтованих ресурсів, організація педагогічної взаємодії викладача та студентів, яка може здійснюватись засобами синхронної та асинхронної взаємодії інформації [3, с.29].

Отже, змішане навчання поєднує технології традиційного та електронного, якот: дистанційного, мобільно-орієнтованого, комп'ютерно-орієнтованого. Саме їх використання забезпечить ефективне впровадження технологій змішаного навчання у вищій школі та відкриє нові можливості для вивчення навчальних дисциплін у доступній і цікавій формі.

Список використаних джерел

1. Лісецький К.А. До питання про змішану систему навчання // Іншомовна освіта у вищій технічній школі: методи, підходи, технології: Матеріали II Міжнародної наукової конференції. НТУУ «КПІ» 22.11.2012. – С. 46-50. 2. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук, Н.Ю. Олійник, Т.О. Олійник, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренка. – Харків: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. – 284 с. 3. Ткачук Г.В. Теоретичні і методичні засади практично-технічної підготовки майбутніх учителів інформатики в умовах змішаного навчання. : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни) / Г.В. Ткачук. – К., 2019. – 39 с.

І. В. Галушак

САМОРОЗВИТОК – РУШІЙНА СИЛА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*«Мудрі успадковують славу, а нерозумні – ганьбу»
Книга Притч Соломонових*

Могутній цар Соломон, найзаможніший владика свого часу, до якого цариця Савська приїздила послухати слів мудрості та подивитись, як живе народ в його державі, присвятив життя та нахилив своє серце, щоб пізнавати мудрість та шукати знання, аналізувати те, що бачить око, жити в гармонії з собою. Вже в ті часи поняття «мудрість» та «знання» розрізняли.

Якщо «знання» чітко співвідноситься з опануванням нової інформації, надбанням навичок та вмінь, то мудрість в цьому контексті можна розглядати як здатність людини до самопізнання та самоусвідомлення, самоорганізації, саморегуляції, визначення свого місця в цьому світі, вміння отримувати знання та застосовувати їх діяльності. Мудрість допомагає людині розібратись в багатогранних аспектах буття, навчає розрізняти часи («...час розкидати каміння і час каміння громадити...» Еккл.3:5) [1], допомагає зорієнтуватися в течії подій, мати мету, яка мотивує розвиватись, самостійно ставити цілі та знаходити шляхи їх досягнення. Вона допомагає визначати особистісні сенси різноманітних аспектів життя. Мудрість веде особистість до самоактуалізації («...нема чоловікові кращого, як ділами своїми радіти...» Еккл.3:22). Насолоджуватись власним життям, процесом та плодами спорідненої праці – доля самоактуалізованої особистості.

У вік шаленого перевантаження, фізичного, розумового, психічного, важливість вище означених чинників в житті кожної людини важко переоцінити. Досягнути результату і зберегти сили, подолати перешкоди і не зламатися, проживати своє життя за власним сценарієм (наскільки це можливо), не руйнуючи при цьому життя інших, бути успішним професіоналом і кожного дня, йдучи на роботу, вставати з радістю, а не з біллю в голові – всьому цьому неможливо навчити. То де ж вихід? Ще з юних років особистості необхідно надати допомогу в отриманні ціннісних орієнтирів; в формуванні здатності пізнавати себе, свої можливості, розвиватися, змінюватися, приймаючи при цьому себе з кращими і не найкращими якостями; обрати вид діяльності та отримати професійну підготовку; розуміння, що процес самоосвіти, самовиховання, саморозвитку в цілому, є процесом довжиною у все життя.

Багато вчених вважають, що студентський період є особливо чутливим (втім, як і інші періоди життя) до саморозвитку. Саме цей вік характеризується активізацією психологічного та соціального розвитку. Необхідність виявлення, розкриття, розвитку та плідного використання якостей особистості, необхідних для успішної діяльності, набуття особистісного сенсу майбутньої професійної діяльності вимагає переростання освіти в самоосвіту, виховання – в самовиховання.

Саморозвиток можна визначити як цілеспрямоване багатовимірне самозмінення особи, яке слугує меті її максимального духовно-етичного, діяльнісно-практичного самозбагачення і саморозкриття, це самостійне її формування, спрямоване на успішну самореалізацію в суспільстві. Він має свої цілі, мотиви, способи і результати, які визначаються спрямованістю саморозвитку [3].

Таким чином, особливої важливості набуває проблема створення таких педагогічних умов в навчальній системі вищих навчальних закладів, які б допомагали кожному студентові усвідомити необхідність самоосвіти та саморозвитку, обрати оптимальну стратегію особистісного саморозвитку. Але сьогодні виникає протиріччя між необхідністю таких умов та недостатністю спроможності діючих освітніх технологій для реалізації цих умов.

Одним зі шляхів вирішення цього протиріччя є посилення ролі самостійної роботи в освітньому процесі. Мають бути задіяні всі види самостійної роботи: аудиторна, позааудиторна під керівництвом викладача, самостійна робота за власним планом. Саме під час самостійної роботи студент навчається знаходити необхідну інформацію, опрацьовувати її, відбирати важливу, відкидати неважливу, відокремлювати головне, стисло передавати зміст усвідомленого, грамотно використовувати електронно-інформаційну техніку. Ці навички стають особливо важливими сьогодні, коли за останні 20 років об'єм інформації на планеті Земля збільшився в 100 разів [4]. Знання, придбані самостійно, засвоюються якнайкраще. Під час самостійної роботи формуються навички вирішення учбових і професійних задач. організація самостійної роботи малими групами є ще більш ефективною. Вона сприяє розвитку навичок

міжособистісної взаємодії, розподілу обов'язків, виявленню лідерських якостей, навичок само- та взаємної оцінки, самоконтролю. Допомогає виявити свої схильності та якості, визначає напрямки їх розвитку, сприяє усвідомленню професійної приналежності, впевненості в собі, задоволеності собою і, як наслідок, задоволеності життям.

Список використаних джерел

1. Біблія в перекладі Івана Огієнка. 2. Маралов, В.Г. *Основы самопознания и саморазвития [Текст] / В.Г. Маралов.* – М., 2002. – 256 с. 3. Романовський А. Г. *Педагогіка успіху / А. Г. Романовський, В. Е. Михайличенко, Л.Н. Грень НТУ «ХПИ», 2012 - 371 с.* 4. *Електронний ресурс: <https://www.dailytechinfo.org/infotech/1270-cifrovoj-mir-vxodit-v-yepoxu-zettabajta.html>*.

**М. Г. Гетман, Т. А. Сімонова,
Т. В. Лакіза, Л. А. Пісоцька, О. В. Писаревська**

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО АТЕСТАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ

Атестація випускників Державного закладу «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України» (далі ДЗ «ДМА») - це встановлення відповідності рівня знань, умінь та навичок, які опанували студенти при засвоєнні освітньо - професійної програми (ОПП) вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ).

Атестація випускників проводиться у відповідності до нормативно-правових документів: Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (Стаття 6. Атестація здобувачів вищої освіти); Наказ МОЗ України № 749 від 19.10.2009 «Про затвердження та введення навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» кваліфікації лікар у ВНЗ IV рівня акредитації за спеціальностями «лікувальна справа», «педіатрія», «медико-профілактична справа»; Постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 р. № 334.

Атестація випускників складається з декількох етапів. Перша частина – письмовий іспит Крок -2. Друга частина – практично- орієнтований клінічний іспит. Ця частина іспиту містить в собі: роботу з реальним хворим (студент встановлює попередній діагноз та призначає план лікування та обстеження; роботу з симулятивним пацієнтом з використанням 2 елементів об'єктивного структурованого клінічного іспиту (ОСКІ), а також роботу з навчально-наочними матеріалами.

Робота з реальним хворим демонструє вміння студента спілкуватися з хворим, встановлювати попередній діагноз, призначати план обстеження хворого та схему лікування. На першому етапі перевіряється вміння збирати скарги, анамнез захворювання, анамнез життя, володіння практичними навичками (пальпація, перкусія, аускультация) при огляді хворого. При складанні цієї частини екзамену студент демонструє знання сучасних стандартів ведення хворого - лікування та прогноз.

Робота з симулятивним пацієнтом (використання елементів ОСКІ) спрямована на оцінку клінічної та професійної компетентності студента по діагностиці та наданню допомоги при невідкладних станах. Об'єктивний структурований клінічний іспит приймає форму «кола» з рядом «станцій». Таким чином, всі студенти виконують одне і те ж завдання, всім студентам ставлять однакові питання одні і ті ж екзаменатори на кожній «станції».

Робота з симулятивним пацієнтом підвищує об'єктивізацію та стандартизацію оцінювання знань студентів, а також дозволяє оцінити знання студентів та спроможність швидко та якісно надати допомогу при невідкладних станах. Відповідно до списку ОКХ проводиться діагностика та визначення плану надання

невідкладної допомоги при 16 невідкладних станах. В присутності екзаменаторів та членів екзаменаційної комісії з відповідних дисциплін (внутрішні, професійні та інфекційні хвороби; хірургічні хвороби з дитячою хірургією; акушерство та гінекологія) всі студенти працюють зі стандартизованим хворим не більше 15 хвилин.

Наступний етап атестації випускників полягає в вирішенні ситуаційних задач для оцінювання типових завдань діяльності та демонстрації основних умінь та навичок згідно з вимогами ОКХ з використанням фантомів, муляжів, навчально-наочних матеріалів, тощо.

Проведення атестації випускників дає можливість студентам продемонструвати знання, якими вони опанували за шість років навчання з фундаментальних та клінічних дисциплін. Форма проведення атестації випускників удосконалює контроль уміння застосовувати знання з патології внутрішніх органів у процесі подальшого навчання та професійній діяльності відповідно до принципів доказової медицини.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2014).
2. Лист державної організації «Центр тестування професійної компетентності фахівців з вищою освітою напрямів підготовки «Медицина» і «Фармація» при МОЗ України за № 223 від 31.08.2015 року щодо критеріїв складання ліцензійних інтегрованих іспитів «Крок 2. Загальна лікарська підготовка», «Крок 2. Стоматологія», «Крок 2. Фармація, Клінічна фармація». 3. Наказ МОЗ України № 239 від 16.04.2003 «Про затвердження складових галузевих стандартів в вищій освіті з напрямку підготовки 1101 «Медицина» 2003 р., № 20, стор. 567, стаття 902, код акту 25132/2003. – Електрон. Аналог. Друк. Вид.: режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=0314148СС0>. – Дата звернення: 16.04.2017. Назва з екрану. 4. Наказ № 153-ОД від 31.08.2017 р. «Про організацію навчального процесу в ДЗ «ДМА» в 2017/2018 н.р.». 5. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2018 року № 334.

О. М. Кулакова, Т. М. Мелентьєва

ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ ЯКОСТІ ОСВІТИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Сучасний етап розвитку суспільства багато в чому сприяє самовдосконаленню людини, а сучасні технології, інформаційний простір ніби «підштовхує» людини до сприйняття та використання нової інформації як основи саморозвитку. Але цей процес часто має односторонній характер, а іноді навіть позбавлений духовної складової. У людини може сформуватися неадекватна самооцінка, що позначиться на поведінці та стосунках з оточуючими.

Повноцінний розвиток особистості відбувається тільки тоді, коли людина набуває знання і підключається до системи громадських зв'язків. Найбільш ефективно це відбувається в системі освіти, бо вона забезпечує людині необхідні зв'язки, відносини і певну систему навчання. При усіх недоліках системи освіти, тільки вона може задовольнити потреби особистості й суспільства у професійній підготовці.

Освіта, навчання є найважливішою умовою розвитку особистості. Так відомий психолог Л.С.Виготський вважає, що навчання і виховання відіграють провідну роль у психічному розвитку людини: «Навчання може мати у розвитку віддалені, а не тільки найближчі наслідки, навчання може йти не тільки услід за розвитком, не тільки нога в ногу з ним, але може йти попереду розвитку, просуваючи його далі й зумовлювати в ньому новоутворення» [1].

Суспільство повинно бути зацікавлене в постійному розвитку і вдосконаленні освіти як найважливішої умови розвитку особистості. Це може реалізуватися через

підвищення якості освіти. Якість освіти містить три важливих складових: якість змісту освіти, якість процесу освіти, якість результату освіти.

Коли ми говоримо про якість змісту освіти, необхідно розуміти складність і неоднозначність цього поняття, бо кожний суб'єкт може вкладати в це поняття свої уявлення. Наприклад, фірми, підприємства, компанії хотіли б мати фахівців, здатних вирішувати практичні завдання.

Неоднозначним є питання і про якість процесу освіти. Мова йде, насамперед, про забезпечення загальнодоступної освіти. В останні роки в Україні зроблені певні кроки і у цьому напрямку. Мається на увазі збільшення кількості місць у вузах за рахунок державного бюджету. Але при цьому виникли і проблеми, які пов'язані з переходом на тестування як головної умови прийому у вищі навчальні заклади. Можливо, цей перехід і зможе сприяти боротьбі з корупцією у вузах, але тестування як єдиний механізм оцінювання знань майбутніх студентів створює нові проблеми.

Людина здатна швидко звикати до практично механічного способу вибору правильних відповідей із запропонованих варіантів тестових завдань. Та при такому способі про якість знань мова уже не йде. У результаті вузи позбавляються можливості вибору кращих. Необхідно також врахувати, що більшість вузів не зацікавлені у подальшому відрахування студентів за неуспішність, що теж вплине на якість фахівців.

Якість процесу освіти багато у чому залежить і від економічної складової [2]. Тут йдеться як про повноцінне фінансове та матеріальне забезпечення усього процесу освіти, так і включення системи освіти до механізму ринкових відносин. Тут також існує багато проблем.

Невеликий відсоток українських вузів може похвалитися достатнім забезпеченням обладнанням, матеріалами, приладами і т. п. для повноцінної організації навчального процесу. Чиновники часто наголошують, що вузи самі повинні заробляти собі кошти на все необхідне. Але тоді виникає питання, а хто ж буде навчати?

Важливо також пам'ятати, що система ринкових відносин вже не гарантує сучасному випускнику постійне місце роботи на довгий період часу за набутою спеціальністю. Отже, людина має володіти широким набором знань, умінь, навичок, щоб бути затребуваною. При цьому її соціально-психологічні якості стають важливим фактором успіхів. Система освіти повинна враховувати ці вимоги ринку і орієнтувати майбутнього фахівця не на вузькопрофільний знання, а формувати у нього потребу до постійного оновлення знань, до роботи з новими джерелами інформації.

Якість знань залежить і від тих, хто ці знання викладає. Викладачі за свою працю повинні не тільки отримувати гідну заробітну плату, але і мати час на саморозвиток.

Щодо заробітної плати, то намітилися зрушення у бік поліпшення, хоча про гідну оплати викладачеві мова поки не йде. А от про який розвиток викладача може йти мова, якщо його навчальне навантаження у вузі є одним із найбільших у світі. Тобто, уся наукова діяльність, саморозвиток може йти або на шкоду роботі, або родині і повноцінному відпочинку.

Рішення цих і багатьох інших проблем – це комплексне завдання всього суспільства, яке повинно мати бажання побачити існуючі проблеми, обговорити їх з усіма зацікавленими сторонами і знайти шляхи вирішення цих проблем.

Список використаних джерел

1 Выготский Л.С. Проблемы общей психологии // Л.С.Выготский // Собр. соч.: В 6 т. – М.: Педагогика, 1982. – Т. 2. – С.231. 2. Іванова К.А., Кулакова О. М., Мелентьєва Т. М. Дистанційна освіта у вищій школі // Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку / Матеріали Міжнародної наукової конференції 29-30 березня 2019 р. / Наук. ред. О. Ю. Висоцький. – Частина I – Дніпро : СПД «Охотнік», 2019. – С. 240–241.

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗВО КОМУНІКАЦІЙНИМИ ЗАСОБАМИ

Розвиток інформаційного суспільства останнім часом сприяє розширенню окремих видів комунікацій. Особливої ваги в сучасному інформаційному просторі набуває бізнес-комунікація, що включає елементи мови ділових паперів та дипломатичних документів, реклами, PR технологій та ін. Бізнес-комунікація надзвичайно поширена в сучасному суспільстві і, разом з цим, становить актуальний та дещо проблематичний аспект дослідження, адже ціла низка важливих чинників сприйняття мови визначають специфічність зазначеної сфери: ділова мова розглядається мовознавцями не тільки як система знаків, синтаксичних утворень, семантико-синтаксичних структурних аспектів, лексико-семантичних формувань, а і як особливий тип людської діяльності.

Актуальність наукової роботи визначається процесом удосконалення бізнес-комунікацій у ЗВО, підвищенням їх конкурентоспроможності, покращенням контенту сайту ЗВО з урахуванням впровадження програми лояльності для абітурієнтів на основі досвіду іноземних ЗВО.

Дослідженням теоретичної бази бізнес-комунікацій займалися такі науковці, як В.В.Різун, І.І.Безсонова, О.Ю.Дубенко, І.Ю.Яворська, Л.Г.Наумова, Г.Г.Почепцов та інші науковці.

Метою даної наукової роботи є дослідження теоретичних засад бізнес-комунікацій; умов інтеграції ЗВО у бізнес-середовище; розробка засобів вдосконалення та покращення контенту бізнес-комунікацій у ЗВО та напрями підвищення конкурентоспроможності ЗВО.

Для досягнення мети було сформульовано наступні завдання: дослідити теоретичні та методичні засади бізнес-комунікацій; здійснити аналіз контенту бізнес-комунікацій іноземних ЗВО; розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення веб-ресурсу надання освітніх послуг.

Бізнес-комунікації як діяльність суб'єкта – це комплекс зусиль зі створення, розвитку та підтримки репутації в очах цільових груп громадськості та суспільства в цілому задля досягнення рівня довіри до суб'єкта та реалізації цілей у його основній діяльності [1]. Бізнес-комунікації відіграють важливу роль у реалізації стратегічних цілей ЗВО. Враховуючи те, що сучасні ЗВО інтегрують у бізнес-середовище, їм необхідно покращити інтернет-комунікації, завдяки яким, вони стануть більш конкурентоздатними [2]. Оновлення та покращення контенту сайту є першим завданням для вітчизняних ЗВО. Особливу увагу необхідно приділяти соціальним мережам. Незважаючи на те, що вони є, відносно, новим типом комунікативного потоку, проте вже зараз мають значний масштаб охоплення та перспективи розвитку в майбутньому.

Зараз користуються попитом польські ЗВО, а саме: Сілезький університет у Катовіце, Академія Фінансів та Бізнесу, Університет Лазарського (UL), Університет Економіки та Інновацій у Любліні. Впровадження програми лояльності з використанням контенту сайтів, робить їх більш конкурентоздатними перед українськими. Тому доцільно покращити контент сайту вітчизняних ЗВО за європейською моделлю.

Аналіз діяльності університетів довів що університети Польщі дуже лояльні в плані оплати: їх можна виплачувати частинами суми від кожного місяця, по семестрах або відразу за рік. У разі повної оплати за рік або півроку, багато вишів надають ще додаткову знижку (як заохочення) у розмірі 2-15% від загальної суми. Також, серед ЗВО поширена практика знижок на навчання, які можуть бути як для всіх, так і індивідуальні. Крім цього, польські ЗВО активно розповсюджують інформацію

про власний університет з програмою лояльності за допомогою всіх сучасних методів інтернет-комунікацій, а саме: сайти з інтерактивними технологіями, сторінки в соціальних мережах, рекламні листівки та ін.

Тому, вітчизняним ЗВО слід скористатися досвідом польських університетів та впровадити власну програму лояльності для українських та іноземних студентів. Знижка на навчання для студентів, які отримують ступінь бакалавра, повинна становити 7-10% від річної вартості навчання, незалежно від спеціалізації або факультету. Для студентів-магістрів знижка має становити 5-7% від 1,5-річної вартості навчання. В даному випадку, це залежить від успішності студента, його активної позиції в університеті [3]. Що стосується іноземних студентів, для тих, хто отримує ступінь бакалавра, знижка повинна становити 5-7%, для студентів-магістрів, 3-5%. Це залежить від їх громадянства та успішності в університеті. Програму лояльності необхідно впровадити за допомогою засобів інтернет-комунікацій, тим самим, оновив контент сайту та сторінок соціальних мережах ЗВО.

Таким чином, вітчизняним ЗВО слід, використовуючи досвід європейських університетів, впровадити програму лояльності для майбутніх студентів, за допомогою покращення контенту сайту та інших видів інтернет - комунікацій.

Список використаних джерел

1. Бізнес-комунікації. Основні поняття: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua>. 2. Почепцов Г.Г. Соціальні комунікації і нові комунікативні технології / Почепцов Г.Г. // Комунікація. – 2010. – № 1. – С. 19–26. 3. Освіта в Польщі. Вартість навчання: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://toposvita.com/informator-abit/vartist-navchannya/>.

С. П. Панченко, Т. А. Зуб

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ БИОМЕХАНИКИ У СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ И МЕДИЦИНСКИХ ВУЗОВ

Травмы и заболевания опорно-двигательной системы являются важной медицинской и социальной проблемой. Сегодня во всем мире практически ежедневно разрабатываются и внедряются новые материалы для использования в ортопедии, новые конструкции и методики их применения. Эти внедрения имеют своей целью улучшить результаты лечения, сократить сроки нетрудоспособности и максимально быстро вернуть пострадавших к активной жизни. Биомеханика представляет собой науку на стыке ортопедии и строительной механики [1]. С точки зрения медицинской биоэтики [2], биомеханические методы исследования и прогнозирования сейчас являются практически единственным методом отбраковывания небезопасных для здоровья человека металлоконструкций и методов лечения. Вот почему преподавание основ биомеханики актуально и для будущих врачей ортопедов-травматологов и для будущих инженеров.

Очевидно, что учебные программы для студентов медицинских и технических вузов отличаются. Однако удачный симбиоз обоих может привести к положительным результатам в целом. Так, например, для повышения эффективности лечения ортопедических пациентов, что является конечной целью врача-травматолога, необходима корректная постановка задачи, выполнение расчётов инженером с последующей интерпретацией полученных результатов специалистами обоих профилей [3].

Заметим, что студенты технических вузов не владеют данными о строении и функции опорно-двигательной системы в необходимом объеме, и подход в объяснении биомеханических процессов для них состоит в проецировании понятных объектов исследования на анатомические структуры, которые осуществляют опору и движение.

1. Биологические объекты рассматриваются как объемные тела с заданными физико-механическими характеристиками. Так костная ткань моделируется как твердое тело; связки, сухожилия – с помощью элементов, работающих на растяжение (нить, трос); мышцы – как векторы сил, которые приложены к костям и суставам.

2. Геометрия биологических объектов упрощается – сустав представляется как шарнир с заданным количеством степеней свободы, диафиз кости – как пустотелый стержень или балка.

3. Для упрощения расчетов ограничивается количество факторов, которые действуют на объект в зависимости от цели исследования. Можно учитывать не каждую мышцу, которая действует на сустав, а результирующие силы сгибателей и разгибателей, игнорировать действие окружающих мышц при расчете напряженно-деформированного состояния системы кость-накостный фиксатор, рассматривать фрагмент, а не всю кость.

Напротив, студенты медицинских специальностей знают анатомию костей, суставов и мышц. Имеют представление о том, что кость – это рычаг, а мышца – это сила. Однако им сложно понять механические взаимодействия между элементами опорно-двигательной системы.

1. Следует понимать, что существует разница между внешними силами, которые приложены к объекту, и возникающими в нем внутренними усилиями, а также между усилиями и напряжениями. Так что одинаковые внешние силы при разном воздействии могут привести к разрушению объекта.

2. Необходимо знать, что при рассмотрении мышечно-суставного взаимодействия в статике на равновесие опорно-двигательной системы всегда оказывает влияние гравитация, а в динамике необходимо учитывать дополнительные усилия, которые возникают при движении и могут многократно увеличивать нагрузку на суставы, мышцы, связки.

3. Знание законов кинематики позволяет врачу достичь оптимальной репозиции отломков перелома при минимальном усилии, выполнить наименее травматичное вправление вывиха суставного конца кости, а также при помощи наложения гипсовой шины удерживать костные структуры в правильном положении в течение времени, необходимого для анатомического восстановления поврежденной структуры.

Таким образом, включение в курсы ортопедии и травматологии и строительной механики основ биомеханики позволяет расширить кругозор студентов обеих специальностей и в дальнейшем облегчить их эффективное взаимодействие в данной области.

Список использованных источников

1. *Проблемы прочности в биомеханике*. под. ред. И. Ф. Образцова. – М.: Высшая школа, 1988. – 311 с.: ил. 2. *The Declaration of Helsinki* / Goodyear M.D.E., Krleza-Jeric K., Lemmens T. // *Brit. Med. J.* – 2007. – Vol. 335(7621). – P. 624-625. 3. *Диалог травматолога и ортопеда с биомехаником* / В. Е. Бельский, Г. В. Куропаткин. - М.: АО «Солид»: МП «Оригинал», 1996. - 102,[2] с.: ил.

О. П. Юзик

АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ ТА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

Заперечень щодо важливості вчителя інформатики у ЗЗСО не викликає ніякого сумніву. Адже на нього лягає основне навантаження стосовно впровадження засобів цифрової грамотності в навчальний процес школи, добору і розробки педагогічних програмних засобів та їх педагогічно виваженого використання у процесі навчання різних навчальних предметів, організації телекомунікаційних проєктів,

створення умов для формування інформатичних компетентностей учнів. Питаннями професійної підготовки вчителя взагалі та вчителя інформатики займалися В.Ю. Биков, Л.І.Білоусова, М.І.Жалдак, О.П.Казанцева, Е.І.Кузнєцов, О.А.Кузнєцов, М.П. Лапчик, Н.В. Морзе, Ю.В.Пелех, С.А. Раков, З.С.Сайдаметова, О.М.Спірін Т.В. Тихонова, Ю.В. Триус, О.П.Юзик та ін. [1-5]. Проте, на даний час немає публікацій, які б розкривали внутрішню сторону уже підготовленого вчителя інформатики, який працює у школі.

Мета роботи – здійснити аналіз результатів анкетувань, проведених серед директорів ЗЗСО щодо виявлення професійно важливих якостей та професійних компетентностей учителя інформатики.

В опитуванні взяли участь директори ЗЗСО, які перебували на курсах підвищення кваліфікації у Закарпатському інституті післядипломної педагогічної освіти (з 10.01 по 03.02.2017 р.) у кількості 25 осіб; Запорізькому інституті післядипломної педагогічної освіти (23.01 по 27.01.2017 р.) у кількості 16 осіб та Рівненському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти (16.01 по 02.02.2017 р.) – 14 осіб. Разом в опитуванні взяло участь 55 осіб. Їм було надано питання, відповіді яких були анонімними, аби гарантувати їх правдивість. Також було прохання наступного змісту «Ураховуючи свій досвід роботи, просимо Вас об’єктивно оцінити якості, якими наділені сучасні вчителі інформатики». Було запропоновано перелік десяти якостей (професійна компетентність, впевненість у власних силах, творчий, інноваційний підхід у процесі вирішення поставлених задач, здатність іти на ризик, рівень теоретичної підготовки, рівень практичної підготовки, навички роботи з людьми, готовність до інновацій, використання нових технологій, здатність самостійно приймати рішення, прагнення постійно підвищувати кваліфікацію), які слід було оцінити.

До анкетування додавалася інструкція щодо виконання роботи. Зокрема, слід було оцінити наведені якості вчителів інформатики за п’ятибальною шкалою. Критерії оцінювання наступні: якщо якість виявляється «постійно», то слід проставити у таблиці 5, якщо «часто» – 4, якщо «рідко» – 3, «дуже рідко» – 2 та «ніколи» – 1. Результати узагальнили у таблиці 1.

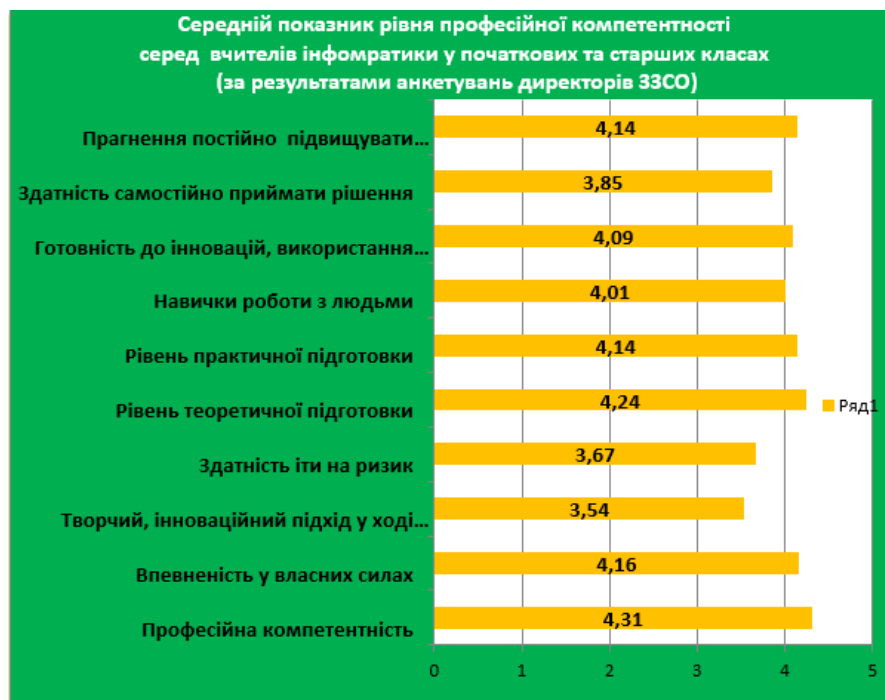

Табл.1. Середній показник рівня професійної компетентності серед вчителів інформатики у початкових та старших класах

На нашу думку, результати анкетувань можуть бути враховані ВЗО України

при підготовці вчителів інформатики.

Дана робота має перспективи досліджень, що стосуються вивчення стану формування професійних компетентностей не лише в Україні, але й за рубежом (Республіка Польща).

Робота виконана в рамках НДР № ДР 0116U00869. Виконавець: Юзик О.П. Науковий керівник: Пелех Юрій Володимирович, д. пед. н.

Список використаних джерел

1. Жалдак М.І. Формування системи інформатичних компетентностей майбутніх учителів інформатики у процесі навчання в педагогічному університеті // *Вища школа*. 2009 – №10. – С. 44-52.
2. Казанцева О.П. Основні складники педагогічної майстерності вчителя інформатики // *Комп'ютер у школі та сім'ї*. №2, 2012. С. 40-42.
3. Пелех Ю. В. Ціннісно-смысловий концепт професійної підготовки майбутнього педагога: монографія / за редакцією М. Б. Євтуха. Рівне: Теміс, 2009. 400 с.
4. Спірін О.М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики [Електронний ресурс] / О. М. Спірін // *Інформаційні технології і засоби навчання*. – 2009. – № 5 (13). – Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.htm>.
5. Юзик О.П. Застосування інформаційних технологій в польській системі підготовки майбутнього вчителя інформатики / О.П.Юзик // *Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі. Проблеми науки, практики та освіти. Матеріали ХХІІІ міжнародн. наук.-практ.конф., Київ, 29 листопада 2017 р.* / Редкол.: І.І. Тимошенко та ін. – К.: Вид-во Європейського університету, 2017. – С.321-324.

O. O. Khaniukov, L. V. Sapozhnicenko, O. V. Smolyanova

THE PLACE OF SCIENTIFIC COMPETENCE AT THE UNDERGRADUATE LEVEL OF EDUCATION

There is no doubt that after graduation from an institution of higher education specialist should have certain skills and competencies, in addition to knowledge of basic disciplines in the chosen specialty. Today, the topic of 21st Century skills is increasingly discussed among teachers: the ability to collaborate, skilled communication, knowledge-construction, self-regulation, real-world problem-solving and innovation, the use of information and communications technology, especially in the context of innovative learning. The signs of the latter are: student-centered pedagogy, extending the learning process beyond the classroom and the use of information and communications technology [1, 3].

In the educational and professional program of the second level (master of medicine) in the field of knowledge 22 «Health care», specialty 222 - «Medicine», some number of competencies which has to master graduate from higher medical educational institution are indicated. In the context of the raised issue, we would like to draw attention to some of them:

- integral competence - the ability to solve typical and complex specialized tasks and practical problems in health care professional work or in a training process that involves research conducting and / or innovation implementation and is characterized by the complexity and uncertainty of conditions and requirements;

- general competencies: an ability to think abstractly, to analyze and to synthesize, an ability to learn and master modern knowledge, skills in using information and communications technology;

- professional competencies: an ability to conduct epidemiological and medical-statistical population health research; processing of state, social, economic and medical information [3].

Modern higher medical education implies continuous improvement of professional skills and competencies during both undergraduate and postgraduate studies. However, the current requirements for specialists, innovative development of the healthcare system

demand for a constant acquisition of qualified professional knowledge and competencies to form critical attitude to received information. This is extremely important in the context of an almost geometric progression of the information volume related to various fields of medicine, an increase in direct and indirect spend on advertising of medicines, methods of examination and treatment. The critical thinking, which defined as the ability to interpret, analyze, synthesize and evaluate information, helps to navigate quickly and correctly in the above-mentioned conditions [1]. It should be noted the ability to interpret and evaluate information is not included in the list of competencies a graduate have to master.

At present, such task is set for the third (educational scientific) level of higher education in the specialty «Medicine». The draft of this education standard provides the following integral competence: the ability to solve complex problems, to conduct independent original scientific research and carry out pedagogical, professional, investigative and innovation activities in the field of medicine [4]. That is, the skills of scientific activity have to be formed only during postgraduate study. In our opinion, this does not fully meet the educational requirements and demands revision. The foundations of scientific research, as a scientific competence, have to be laid at the second (master's) level of the higher medical education.

The acquisition of scientific competence should be one of the goals that both theoretical and clinical departments of institutions of higher medical education set themselves. It can be realized in several variants: a repetition of already known researches in small groups, carrying out of research under the guidance of an experienced teacher, carrying out of own research.

Organizationally, given the traditions of the activities of higher medical education and the contemporary requirements, the activity of student scientific societies (SSS) is the best option for the formation of scientific competence. In the framework of the SSS activity, students under the guidance of an experienced teacher carry out both theoretical and practical research, thus creating the necessary research skills that ultimately gives us the formed scientific competence.

References

1. *21st century learning design: Course 1 - introducing 21CLD [Електронний ресурс] / [L. Shear, L. Gallagher, D. Patel та ін.] // Microsoft EDU. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://preview.education.microsoft.com/en-us/course/8220d07e/overview>.*
2. *Educational and professional program of the second level of master of medicine in the field of knowledge 22 «Health care», specialty 222 - «Medicine» [Electronic resource] // Dnipro. - 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dsma.dp.ua/images/dma/docs/licensia/med-2.pdf>.*
3. Shear L., Gallagher L., Patel D. *Technical Report. Innovative teaching and learning research: findings and implications. – 2011. – P. 24.*
4. *The draft standard of higher education in specialty Medicine 222 (Ph.D.) [electronic resource] // MES. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/proekty%20standartiv%20vishcha%20osvita/2018/12/10/222-meditsina-doktor-filosofii-10122018.doc>.*

**Л. І. Конопкіна, О. В. Мироненко, Ю. В. Губа,
Д. С. Коваль, О. В. Плеханова, О. Б. Строчка**

ЕФЕКТИВНІСТЬ СИМУЛЯЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПРИ ОПАНУВАННІ НИМИ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ

Симуляційне навчання є сучасною комплексною технологією набуття практичних навичок і теоретичних знань за допомогою реалістичного моделювання клінічних ситуацій з використанням додаткового обладнання та/або т'юторів, осіб, що імітують певний сценарій. Розрізняють такі основні види аудиторних симуляційних

занять: тренінги, семінари-тренінги, майстер-класи, бригадна робота, сумісна робота з представниками інших професій, змагання. Не менше значення має і подальша самостійна робота студентів, яка проводиться з використанням манекенів, клінічних задач, у віртуальних клініках тощо.

Визначальним у необхідності впровадження симуляційного навчання стали стрімкі зміни у сучасній медичній допомозі та нові, а точніше – оновлені пріоритети у її наданні: безпека самого пацієнта та інформації, що його стосується, створення умов для якомога меншої кількості лікарських помилок тощо. Необхідність створення нових засобів навчання зумовлена також роботою у правовому полі із застрахованими пацієнтами та неможливість отримання згоди кожного пацієнта на обстеження його студентами. Ще більшою мірою це стосується проведення медичних маніпуляцій та оперативних втручань [1–3].

Мета роботи: впровадити у навчальний процес студентів 4 курсу роботу з манекеном у симуляційному класі та визначити ефективність засвоєння студентами певних практичних навичок.

Матеріали та методи: проведено опитування 184 студентів 4 курсу, які вивчають внутрішню медицину на кафедрі внутрішньої медицини 1 Державного закладу «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України», щодо ефективності опанування ними практичними навичками у стимуляційному класі. Робота проводилась з використанням «розширеного тренажеру з підтримки життя дорослого». Проводилось опанування навичкою аускультативної легень із застосуванням режимів здорового пацієнта та режимів різних патологічних станів.

Результати та їх обговорення.

Опитування студентів продемонструвало значне підвищення зацікавленості їх при роботі на практичних заняттях з використанням тренажерів. 89% студентів відзначили, що більшість аускультативних феноменів були почуті ними вперше. 94% студентів зауважили, що тренажер дозволяє аналізувати той чи інший аускультативний феномен значно довше, ніж при роботі з пацієнтом, що дозволяє зрозуміти механізм його формування та запам'ятати. 92% опитуваних вказали на об'єктивізацію контролю опанування навичкою аускультативної легень за рахунок стандартизованого «пацієнта» та виключення людського фактора. 98% відчували себе спокійніше, ніж біля ліжка хворого під час відпрацювання практичної навички, а також значно впевненіше під час заключного контролю. 38% респондентів висловили бажання відвідати стимуляційний клас повторно для закріплення отриманої навички.

Аналіз відповідей студентів дозволив викладачам кафедри окреслити деякі переваги симуляційних засобів навчання: відсутність у студента стресу при перших спробах спілкування з пацієнтом або при проведенні ним деяких маніпуляцій; можливість багаторазового повторення маніпуляції аж до повного її засвоєння; відсутність залежності від наявності необхідних для навчального процесу клінічних ситуацій; об'єктивізація оцінювання за умов стандартизованого підходу; дотримання етичних норм ставлення до пацієнта та збереження приватної інформації про пацієнта.

Втім, 56% студентів відзначили, що перешкодою для опанування практичною навичкою можуть бути деякі технічні проблеми: виникнення додаткових шумів та «механічність» деяких аускультативних феноменів; відсутність топічного різномаяття шумів, оскільки усі вони вислуховуються в одній точці грудної клітки; відсутність можливості керувати диханням пацієнта, що часто є необхідним для проведення диференційної діагностики і може утруднювати розуміння патологічного процесу.

Висновки: 1) робота з тренажерами у стимуляційному класі дозволяє студентам підвищити ефективність засвоєння практичних навичок; 2) симуляційне навчання студентів з поєднанням різних методик повинно широко впроваджуватись у навчальний

процес медичних вишів; воно повинно не замінити, а лише передувати навчанню у клініці, доповнюючи його на шляху удосконалення лікарської майстерності.

Список використаних джерел

1. *Этапы формирования навыков. Тренировка и тренажеры. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyera.ru/etapy-formirovaniya-navykov-trenirovka-i-trenazhery-929.htm>. Лёвкин О. А. Опыт использования симуляционных технологий при обучении врачей и парамедиков / О. А. Лёвкин, К. В. Сериков // Матеріали XII навчально-методичної конференції ДЗ «ЗМАПО МОЗ України». – Запоріжжя, 2015. – С. 67–68. 3.<https://www.vz.kiev.ua/simulyacijne-navchannya-zolotij-standart-pidgotovki-likariv/>.*

А. О. Білоножко

РОЗРОБКА КОМПЛЕКСУ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ ЗВО

У інформаційному суспільстві соціально-економічний стан країн безпосередньо залежить від того вкладу, які вони вносять у розвиток загальнолюдської цивілізації, в науку, культуру, освіту. Особливе місце в цьому процесі відводиться вищій освіті, яка розглядається як один з головних, провідних факторів соціального, економічного і культурного розвитку держави.

Розвиток освіти безумовно потребує підвищення якості навчання в університетах. Успішна комерційна діяльність ЗВО в умовах обмеженого бюджетного фінансування надає їм додатковий потенціал розвитку. Практично всі навчальні заклади сьогодні надають платні освітні послуги. І це призводить до інтенсивного формування глобального освітнього ринку, який посилює конкурентну боротьбу за абітурієнтів не тільки між українськими ЗВО, а й з зарубіжними, що пропонують освітні послуги на українському ринку. ЗВО необхідно підвищувати свою конкурентоспроможність, впроваджувати інновації в управлінні та досягненні стандартів якості освіти.

Дослідженням теоретичної бази у царині використання інтернет-технологій в сфері освіти, стали праці вітчизняних та зарубіжних науковців Ілляшенко С. М., Міцури О. О., Ковальчук М. С., Попової В. Г., Лухменевої О. П., Калієвої О. М., Пашкус Н.О., Пашкус В. Ю., Приходченко Я. В., Птащенко О. В. та ін.

Мета даної наукової роботи є розвиток теоретичних і практичних засад розробки комплексу інтернет-технологій просування освітніх послуг для закладів вищої освіти.

Інтернет технології дозволяють привнести в роботу ЗВО наступні підходи: 1) використання інформації, розміщеної на навчальних і наукових сайтах мережі Інтернет, для підготовки навчально-методичних матеріалів; 2) організацію представництва навчального закладу в мережі Інтернет; 3) створення інтерактивного модуля, присвяченого змісту дисциплін і розміщення його в мережі Інтернет.

Інтернет-технології – це автоматизована середовище отримання, обробки, зберігання, передавання і використання знань у вигляді інформації, реалізована в мережі Інтернет, що включає машинний і людський (соціальний) елементи [1].

На ринку освітніх послуг необхідно застосовувати інструменти інноваційних технологій, на самперед, для залучення абітурієнтів за допомогою новітніх комунікаційних технологій, які дозволяють ширше охопити цільову аудиторію. На сьогоднішній день таким інструментом є інтернет-технології, які представлені великим різноманіттям методів просування послуг закладів освіти у мережі Інтернет.

Інтернет-технології в університетах можна уявити декількома позиціями: 1) безсумнівно, сайт самого університету і проблема його просування; 2) підсайти і підрозділи головного сайту освітніх підрозділів; 3) все більш активізуються форма

взаємодії студентів і викладачів - електронна пошта, мережі (Viber, Twitter, Facebook, Telegram, та ін.)

У сформованих умовах неможливо обійтися без інтернет-технологій. Якщо рекламні інструменти Інтернету вже досить тривалий час застосовуються в бізнесі, то освіта і комерція, ще недавно сприймалися громадською думкою як несумісні поняття [1].

У дослідженні запропоновано впровадити розроблений комплекс рекламних інтернет-технологій, представлений алгоритм послідовного просування ЗВО через соціальні медіа. Стратегії просування у соціальних медіа визначають базові напрями та орієнтири, а також певні умови та характеристики комунікаційних процесів.

Таким чином, отримані результати дослідження нададуть можливість визначити доцільність використання комплексу рекламних інтернет-технологій в системі вищої освіти.

Список використаних джерел

І. Птащенко О. В. Інноваційний інтернет-технології та менеджмент в системі вищої освіти / О. В. Птащенко, Б. Ю. Камінський // Науковий журнал «Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції». Херсон, ХНТУ, 2016. №22 (11) 2016. С. 42-44.

О. В. Анісенко

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ТЕХНІЧНИХ ВУЗАХ

Актуальність дослідження проблеми формування комунікативної компетенції студентів в технічних вузах в процесі вивчення іноземної мови зумовлена змінами, які відбуваються в державному міжнародному співробітництві, стратегічним завданням якого є «вихід на ринок світових освітніх послуг» [1, с. 2].

Таким чином, студенти повинні уміти здобувати новітню інформацію відповідно професійній підготовці з різноманітних джерел (довідкова література, іншомовна оригінальна література, новітні інформаційні мережі тощо), застосовувати її в процесі навчання і в майбутній професійній діяльності.

Використання іншомовної оригінальної літератури можливе за умов оволодіння студентами іноземною мовою не тільки на рівні здобуття і осмислення спеціальної технічної інформації з іншомовних джерел, але й можливості її використання у процесі інформаційного обміну, який потребує сформованості комунікативної компетенції студентів.

Вперше поняття комунікативної компетенції як соціологічного поняття висунув Д. Хаймс (D. Hymes), доповнивши поняття «лінгвістична компетенція» та «лінгвістична дія» Н. Хомського (N. Chomsky). На думку

Д. Хаймса комунікативна компетенція – це уміння управляти тим, що, де, коли, чому, як говорять люди [8; с. 10]. Він стверджував, що висловленню властиві свої правила, яким підкоряються правила граматики, засвоєння яких забезпечує здатність користуватися мовою в процесі комунікації [8, с. 5].

В дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених існує велика кількість визначень поняття комунікативної компетенції (Н. І Гез, І. А. Зимня,

В. В. Сафонова, Р. П. Мільруд, Н. Д. Гальскова та інші).

І.А. Зимня визначає комунікативну компетенцію як здатність здійснювати мовленнєву діяльність, реалізуючи комунікативну мовленнєву поведінку, на базі фонологічних, лексико-граматичних, соціолінгвістичних та країнознавчих знань та навичок, а також за допомогою вмінь, пов'язаних з дискурсивною, ілокутивною та

стратегічною компетенціями, у відповідності до різних завдань та ситуацій спілкування [5, с.4].

Н. Д. Гальскова пропонує визначення комунікативної компетенції, в якій виділяє тільки здатність організовувати свою мовленнєву та немовленнєву поведінку відповідно завданням спілкування [3, с.115].

Визначення комунікативної компетенції, запропонована Н. І. Гезом, розглядається як наявність умінь співвідносити мовні засоби з завданнями та умовами спілкування, розуміння відносин між комунікантами, уміння організувати мовленнєву поведінку з урахуванням соціальних норм поведінки та комунікативної доцільності висловлювання [4, с.18].

Р.П. Мільруд визначає комунікативну компетенцію в широкому значенні як «сферу успішної дії», яка існує як знання предмету (здатність здобувати мову з пам'яті); комунікативні вміння (дії в ситуаціях спілкування); застосування поза навчальним закладом (ефективне використання іноземної мови) [6, с.17].

Комунікативна компетенція, за В. В. Сафоновою, включає «відповідний рівень володіння мовою та соціокультурними знаннями, навичками, вміннями, які дозволяють студенту змінювати мовну поведінку згідно з функціональним фактором іншомовного спілкування, який створює основу для комунікативного біокультурного розвитку» [7, с. 24].

Таким чином, незважаючи на різні погляди на сутність комунікативної компетенції, дефініцію «комунікативна компетенція» можна розглядати як сукупність мотивованих знань, умінь і навичок, необхідних студенту для здійснення іншомовної діяльності у навчально-професійній сфері.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» від 26 лютого 2002 року. «Освіта України». 2002. Вип. 17. С. 2-8.
2. Анісенко О. В. Особливості формування комунікативної компетенції студентів у процесі вивчення іноземної мови в технічному вузі. *Актуальні проблеми педагогіки: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць. Випуск 3. Частина 1.* Горлівка: Видавництво ГДПШМ, 2006. С. 39-45.
3. Гальскова Н. Д. *Современная методика обучения иностранным языкам. Пособие для учителя.* Москва: АРКТИ-ГЛОССА, 2000. 165 с.
4. Гез Н. И. *Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных исследований. Иностранные языки в школе.* 1985. Вип. 3. С. 17-23.
5. Зимняя И. А. *Речевая деятельность и речевое поведение в обучении иностранному языку. Сборник научных трудов МПШИЯ.* Москва, 1984. Вип. 242. С.3-10.
6. Мильруд Р.П., Максимова И.Р. *Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранным языкам. Иностранные языки в школе.* 2000. Вип. 5. С.17.
7. Сафонова В.В. *Социокультурный подход к обучению иностранному языку как специальности: автореферат. докт. диссерт.* Москва, 1993. 47 с.
8. Hymes, D.H. *The communicative Approach to Language Teaching.* Oxford: Oxford University Press, 1979. 301 p.

Н. В. Белова

КРИЗА ОСВІТИ ТА ФУНДАМЕНТАЛЬНА НАУКА

Сучасний стан інституту освіти в Україні, повторюючи проблеми, що притаманні світовій освітній практиці, ускладнюється внутрішніми факторами, головними з яких є порушення існуючих соціальних та культурних механізмів трансляції цінностей і традицій, що в цілому розбалансовує освіту як системоутворюючу частину культури.

Очікування суспільства на поєднання в моделі освіти власне освітнього та виховного процесів, необхідність чого наголошувалася багатьма філософами та діячами культури, насамперед, Я. Коменським, Ж. Руссо, І. Песталоцці та ін., передбачає, говорячи сучасною мовою, не тільки формування фахівця як індивіда, який спроможний конкурувати на ринку праці, а й забезпечення шляхом його підготовки

певних соціальних потреб, головною з яких, на наш погляд, є підтримка та розвиток фундаментальної науки, що вважається фундаментом якості знання.

Осмилюючи кризу існуючої моделі освіти, А. Шопенгауер відзначав, що «...Коли бачиш чисельні та різноманітні заклади, що створені з метою навчати та навчатися, ...можливо подумати, що рід людський вельми турбується про розуміння речей та про істину...» [1, с. 371], але «...кожні тридцять років виходить на сцену нове покоління, молоде та необізнане. Воно ні прощо не знає і тільки хоче сумарно і як можливо скоріше поглотити результати накопиченого протягом тисячоліть знання...» [там само], і, як вважає філософ, прагне набути тільки *знання*, а не *розуміння*, в той час як знання, як ми вважаємо, є тільки засобом розуміння.

Теоретичне осмислення тенденцій модернізації освіти, створення нових моделей освіти як соціального інституту неможливо без урахування потреб фундаментальної науки та формування наукових та науково-технічних еліт суспільства, підготовка яких здійснюється не тільки у т. з. технічних вишах, вимушених в сучасних умовах здійснювати також підготовку фахівців гуманітарних напрямків (що є доцільним з точки зору комерційної діяльності, але не відповідає стратегічній меті інституту освіти як такого та може викликати питання стосовно набуття студентами необхідних практичних навичок), а і в гуманітарних вишах (оскільки існують гуманітарні науки, що можна віднести до фундаментальних), з огляду на розпорошення уваги як до виховання гуманітарної культури фахівців технічних спеціальностей (напрямів), так і до фундаментальної підготовки фахівців гуманітарних спеціальностей (напрямів).

Вважаємо, що суспільство і держава мають усвідомити нагальну потребу підтримки інституту освіти та фундаментальних досліджень, що здійснюються у його межах, скорегувати існуючу модель планування освітнього процесу, максимально уникаючи принцип ринкової рентабельності як такий, що перетворює освітню сферу на різновид сфери послуг, в той час як освіта знаходиться у самому центрі складних процесів буття культури, транслуючи і відтворюючи цінності, що охоплюють усі структури суспільства.

Список використаних джерел

1. Шопенгауэр А. *Parerga u Paralipomena* / А. Шопенгауэр. – Собрание соч.: В 6т. –Т. 5 : В 2 т. – Т. 2: *Paralipomena* / Общ. ред. А. Чаньшьева. – М.: Терра-Книжный клуб; Республика, 2001. – 528 с.

С. Ф. Азарков, Т. Н. Шевченко, Е. А. Толстикова

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ БАЗАМИ ДАННЫХ (СУБД) MS ACCESS ПРИ РАЗРАБОТКЕ ТЕСТОВЫХ ЗАДАЧ КРОК-3

Тестовые задания являются стандартом при оценке знаний и компетенций студентов и интернов медицинских вузов. Зачастую преподаватели одной кафедры участвуют в разработке тестов по нескольким специальностям, причем количество тестовых заданий составляет сотни. Значительное количество тестов затрудняет их систематизацию, преподавателю требуется дополнительное время, чтобы разобратся в огромном информационном массиве.

В целях оптимизации работы преподавателя при разработке тестовых заданий предлагается использование штатной программы Microsoft Access, которая наряду с Microsoft Windows Word и Windows Excell входит в стандартный пакет Microsoft Office.

Основной блок информации хранится в таблице Tbl_Crock_3, структура которой представлена на рис. 1.

Имя поля	Тип данных
Crock3ID	Счетчик
vrId	Числовой
TestsID	Числовой
pointid	Числовой
mainPointid	Числовой
TestNum	Числовой
CorrectAnswer	Текстовый
Test	Поле MEMO
Ris	Поле объекта OI
Ris2	Поле объекта OI
Ris3значок	Поле объекта OI
Ris3значок2	Поле объекта OI
Lecture	Поле MEMO
Razdel	Текстовый
Obzor	Текстовый
Punct	Текстовый
FileRis	Числовой

Рис.1. Структура таблицы Tbl_Crock_3

Как видно из рисунка 1, в таблице размещается разнообразная информация – текст, графический файл, правильный ответ и т.д.

Для удобства пользования в базу добавлены другие таблицы (не отображены на рисунке), которые включают сведения о разработанном варианте – автор, его место работы (университет, кафедра, специальность, модуль).

Таблица Tbl_Crock_3 имеет реляционную связь с таблицей «занятия», что позволяет пользователю быстро менять тему тестов.

При работе с базой тестов предусмотрена возможность идентификация пользователя по паролю (пароль заранее сообщается преподавателю администратором базы), что позволяет просматривать все варианты тестов базы данных, а редактировать только тесты, созданные пользователем.

University: Дніпровський національний університет | Module: Лабораторная диагностика

Fac: Факультет медичних технологій діаг. | Код змісту: 3.0.0.0 [Загальноклінічні методи]

KafNazv: Кафедра загальної медицини з курсо | Код медичного профілю: 3.1.0.0 [Захворювання легенів]

Код аспекту лікарськ: 3.1.1.0 [Сучасні уявлення про захворювання органів дихання]

Crock3: 13 | TestNum: 13

CorrectAnswer: A

Test: Хворий 42 років на прийомі пульмонолога скаржиться на нічні напади задухи з утрудненим видихом, кашель з мокротинням. Встановлено діагноз: бронхіальна астма. Який показник є найбільш інформативним при мікроскопії мокротиння у цьому випадку ?

FrmDistracts

crock_3_ID	DistrName	Distract
13		Спираль Куршмана
13		Бацилла Коха
13		Бацилла Леффлера (? дифтерія)
13		Эритроциты
13		Лейкоциты
*		

Запись: 13 из 17

Рис.2 Форма ввода-вывода данных

Ввод данных осуществляется из специальной формы (рис.2), пользователь легко может выбрать для работы любой раздел – код змісту, код медичного профілю, код аспекту лікарської діяльності, автоматически подсчитывается количество подготовленных задач.

Таким образом, применение разработанной программы повышает эффективность учебно- методической работы преподавателя и может быть рекомендовано к внедрению на кафедрах факультетов лабораторно-клинического профиля.

Список використаних джерел

1. Електронний посібник до вивчення курсу Основи загальної клінічної лабораторної діагностики./Т.М.Шевченко, П. М. Полушкін. Дніпропетровськ, 2016. С.90-91.

**Л. І. Конопкіна, О. В. Мироненко, О. В. Фесенко,
Л. А. Ботвінікова, Д. С. Коваль, Ю. В. Губа**

ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ МЕДИЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Сьогодні у освітньому процесі значна увага повинна приділятися як набуттю компетентностей, так і розвитку особистості, її культурологічній і комунікативній підготовленості, мобільності, здатності самостійно здобувати знання, формувати інформаційні та соціальні навички [3, 4]. Усе це набуває ще більшого значення в умовах медичного вишу, адже, крім високого рівня теоретичної та практичної, суто професійної, підготовки, робота лікаря вимагає постійного удосконалення знань шляхом самоосвіти, формування високої духовності, вміння коректно спілкуватися з пацієнтом, вести діалог з колегами, швидко реагувати на зміну клінічної ситуації [1, 2].

Якісна підготовка фахівця у закладі вищої освіти значною мірою залежить від ефективного навчального процесу, методу і способу викладання, зрештою – уміння викладача зацікавити студента своїм предметом [5, 6].

Активні методи навчання – це способи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які спонукають їх до активної розумової і практичної діяльності у процесі опанування матеріалу, коли активний не лише викладач, а й студенти. Ці методи розподіляють на імітаційні (ігрові й неігрові) та неімітаційні. До ігрових відносяться ділові ігри, ігрове проектування тощо, до неігрових – аналіз конкретних ситуацій, вирішення ситуаційних завдань тощо [3, 7].

Метою нашої роботи було проаналізувати ефективність деяких активних методів навчання у студентів-медиків четвертого курсу.

Матеріали та методи дослідження. Викладачі кафедри внутрішньої медицини І Державного закладу «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України» до навчального процесу на практичних заняттях зі студентами четвертого курсу включили такі активні методи навчання, як «проблемна дискусія» та «навчаючий тренінг». Були проаналізовані особливості використаних методів, оцінена ефективність засвоєння теоретичного матеріалу студентами, а також шляхом опитування 60 студентів – визначена їх думка щодо зацікавленості темою заняття.

Результати дослідження. Технологія «проблемна дискусія» була використана на занятті з теми «Пневмонії». Усі студенти навчальної групи були розподілені на три підгрупи, рівними за підготовкою в цілому (рівень підготовки студентів визначався за результатами опитування на попередніх заняттях). Кожній підгрупі заздалегідь було доручено підготувати коротеньку доповідь (на п'ять–сім хвилин) за тематикою заняття: Теми доповідей були такими: «Позагоспітальна пневмонія», «Госпітальна пневмонія», «Аспіраційна пневмонія». Студентам було наголошено на важливості висвітлення питань стосовно особливостей етіологічних чинників, клінічного перебігу захворювання, підходів до лікування при кожному виді пневмонії. Під час доповіді кожної з підгруп усі інші учасники дискусії визначали для себе особливості, подібності та відмінності етіології, патогенезу, клініки, підходів до вибору антибактеріальної терапії різних видів пневмоній. Після завершення виступу учасників кожної з підгруп проводилось обговорення проблемних питань, які виникли під час прослуховування інформації. Ця технологія дозволила збагатити уявлення студентів з теми заняття, впорядкувати та закріпити знання. Крім того, жваве обговорення у колективі сприяло формуванню їх комунікативних навичок.

Технологія «навчаючий тренінг» (варіант його – тренінг «поєдинок») використувувалася на занятті з теми «Лікування артеріальної гіпертензії». «Поєдинок» являв собою вербальне змагання двох студентів групи, які мали приблизно однаковий рівень теоретичних знань. Кожен з учасників повинен був озвучити переваги того чи іншого варіанту антигіпертензивної терапії з урахуванням тієї клінічної ситуації, яка була повідомлена студентам заздалегідь. Учасник, роблячи свій «наступний хід», озвучував переваги свого варіанту лікування. Інший учасник у своєму ході озвучував недоліки першого варіанту та пропонував інший, свій варіант, називаючи саме його переваги. Дозволялося спілкування з аудиторією, критика одне одного, навідні запитання. Таким чином, були обговорені механізми дії лікарських засобів, їх побічні ефекти, протипоказання до застосування, особливості використання декількох груп препаратів, а також їх комбінацій. Ця технологія була актуальною при вивченні різних підходів до лікування пацієнта з артеріальною гіпертензією. В результаті учасники розширили свої знання з цього питання та набули навички публічних виступів, оскільки робота в діалозі вимагала вміння чіткого формулювання аргументів, підкріплених конкретними теоретичними знаннями.

У ході аналізу результатів опитування 60 студентів 4 курсу було визначено, що використання вищевказаних методик підсилювало їх зацікавленість у темі заняття, стимулювало до більш активної участі у розборі матеріалу, ніж зазвичай (а згідно з цим – і до більш ретельної домашньої підготовки до заняття), сприяло кращому засвоєнню теоретичного матеріалу. Незначну перевагу мала технологія «проблемна дискусія», оскільки у ході її використання залучається більша кількість учасників.

Висновки. 1. Активні методи навчання, зокрема технології «проблемна дискусія» та «навчаючий тренінг», дозволяють впорядкувати й закріпити теоретичні знання студентів, а також сприяють формуванню у них комунікативних навичок. 2. Активні методи навчання, на думку студентів, сприяють їх зацікавленості у темі заняття та активності при розборі матеріалу.

Список використаних джерел

1. Артюхина А. И. *Практическое занятие в высшей медицинской школе : учебное издание* / А. И. Артюхина, В. И. Чумаков – Волгоград : 2017. – 117 с.
2. Дичківська І. М. *Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб.* / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, – 2004. – 320 с.
3. Дяченко-Богун М. *Активні методи навчання у вищому навчальному закладі* / М. Дяченко-Богун // *Витоки педагогічної майстерності.* – 2014. – Випуск 14. – С. 74–79.
4. Кирланов Т. Г. *Классификация методов активного обучения относительно высшей школы* / Т. Г. Кирланов // *Молодой ученый.* – 2010. – №4. – С. 337–339.
5. Курмангалиева А. А. *Применение активных методов обучения на занятиях по русскому языку в медицинском вузе* / А. А. Курмангалиева, Т. К. Бердалиева, Г. М. Чумбалова // *Международный журнал экспериментального образования.* – 2018. – № 5. – С. 17–22.
6. Савченко В. Л. *Застосування активних методів навчання у процесі підвищення кваліфікації : методичні рекомендації* / В. Л. Савченко, І. О. Горожанкіна – Донецьк : ДООЦППК, 2013. – 60 с.
7. Смолкин А. М. *Методы активного обучения : научно-методическое пособие* / А. М. Смолкин – М.: 1991. – 176 с.

І. М. Вакарчук, М. М. Тишкевич

ВИЩА ОСВІТА: ПЕРСПЕКТИВИ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ «ЯК СТАТИ МІНІСТРОМ?»

Актуальність теми визначена стрімким розвитком інформаційного суспільства, зростанням ролі інформаційно-комунікаційних інфраструктур [3], коли медіа компетентність виходить за рамки канонічних теорій і методів, та формується під впливом як національних так й транснаціональних тенденцій [6]. Відбувається: генерування обміну кращими практиками інноваційних кластерів; сприяння глобальному поширенню знань і швидкому виведенню технологій на ринок [2]. Сучасні

перетворення в нашій країні, що перегукуються з демократичними практиками запобігання корупції в ЄС [1] на всіх рівнях та гілках влади загалом, і окремих галузях економіки зокрема, зумовлюють створення накопичувальної системи, як працездатного механізму реформування галузі освіти для стимулювання отримання знань студентами та запобігання і профілактики хабарництва у закладах освіти та органах державної влади, підвищення фахового рівня спеціалістів і подальшого забезпечення фахівцями для оперативного, тактичного та стратегічного рівнів управління, що є метою дослідження.

Завдання дослідження: створення регіонального банку даних рейтингу студентів, викладачів, фахівців та роботодавців у будь-якій галузі; впровадження накопичувальної системи «Як стати міністром?» для використання отриманих студентами базових рейтингових балів у подальшій професійній діяльності; розробка механізму координації та обміну інформацією між зацікавленими сторонами (заклади освіти, органи державної влади та місцевого самоврядування, роботодавці) з подальшим виходом до Глобальної мережі працевлаштування.

Методика дослідження: системний підхід, положення теорії прецедентів; прийняття рішень і методів багатокритеріальної оцінки, елементи теорії управління проектами, програмами та командами.

Запропоновано на прикладі вдосконалення пасажирських перевезень: I етап – на основі теорії прецедентів [4] пошук проектів аналогічних новому, із яких формуються списки виконавців, що є основою для формування команди нового проекту [5]. Інформація щодо термінів виконання проектів та персоналу для їх реалізації надходить до транспортного управління органів місцевого самоврядування та перевізників для попереднього аналізу строків і вартості нового проекту; II етап – попередньо сформований список претендентів надходить до блоку оцінки, де за допомоги апарату багатокритеріальної оцінки проводиться процедура індивідуальної оцінки кандидатів. Обрані кандидати ранжуються за мірою відповідності портрету ідеального виконавця та приймається рішення щодо остаточного відбору персоналу й призначення на посаду до проекту.

Застосування алгоритму та програмного продукту щодо формування команд проектів в залежності від ієрархії вирішення завдань: I рівень – стратегічний – формування команд проектів центрального органу виконавчої влади з функціями формування загальнодержавних програм розвитку та вдосконалення транспорту, заходи щодо посилення безпеки перевезень, концепції розвитку транспорту за видами тощо; II рівень – тактичний – формування команд проектів урядового органу держуправління та органів місцевого самоврядування з функціями розробки і управління регіональними програмами розвитку транспорту; поточного планування перевезень; формування оптимальної транспортної мережі; підготовки і проведення конкурсу на перевезення; комплексного вивчення попиту населення на перевезення; управління і контролю перевезень тощо; III рівень – оперативний – на рівні персоналу транспорту перевізників різних форм власності з функціями надання транспортних послуг, організації та управління технологіями перевезень, підготовки матеріалів на конкурс; обстеження пасажиропотоків на маршрутах; розрахунку оптимальної кількості транспортних засобів, їх розподілу на транспортній мережі; нормування швидкості та раціонального режиму руху на маршрутах; формування розкладів руху, наряду роботи водіїв та резерву на маршрутах; диспетчеризації та контролю перевезень тощо.

Список використаних джерел

1. *Коррупция в ЕС, ч. 1 (2017).* pavel-shipilin.livejournal.com. URL: <http://pavel-shipilin.livejournal.com/664830.html>. 2. *Образование для инновационных обществ в XXI веке. Саммит «группы восьми» (2006), lib.herzen.spb.ru.* URL: <https://lib.herzen.spb.ru/>

media/magazines/contents/2/2006_11/ obrazovaniye_vest2006_11_03_07.pdf/. 3.Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства (2018), *Studies.in.ua*. URL: <http://studies.in.ua/inform-pravo-shporu/2504-osnovn-risi-suchasnogo-nformacynogo-susplstva.html/>. 4.Харута В.С. Адаптація прецедентного методу для формування команди проектів та програм міських пасажирських перевезень / В.С. Харута // *Управління проектами, системний аналіз і логістика*. Наук. журн.: Ч. 1: Серія: „Техн. науки» – К.: НТУ, 2014. – Вип. 14.. – С. 256-265. 5.Шпильовий І.Ф. Розробка моделі оцінки та методу відбору персоналу команди проекту міських пасажирських перевезень / І.Ф. Шпильовий, В.С. Маруніч, І.М. Вакарчук, В.С. Харута // *Вісник НТУ «ХП»*. Серія: Стратегічне управління, Вип.2 (1174), 2016. – С. 95-98. URL: <https://doi.org/10.20998/2413-3000.2016.1174.21>. 6.Rennie, J.J. (2015). *Making a Scene: Producing Media Literacy Narratives in Canada*. University of Toronto. hdl.handle.net. Retrieved from <https://tspace.library.utoronto.ca/handle/1807/71312>.

Г. А. Гарагуля, О. Г. Черкасова

НОВІТНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА КАФЕДРІ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ 1

*«Я почув та забув.
Я побачив та запам'ятав.
Я зробив та зрозумів».*
Конфуцій

Відомий чеський педагог XVII століття Я. Коменський казав: «Варто було б починати навчання не зі словесного тлумачення про речі, а з реального спостереження за ними. І тільки після ознайомлення з самою річчю нехай йде про неї мова, яка з'ясовує справу більш всебічно ... Якщо іноді немає в наявності речей, то можна замість них застосовувати копії або зображення, спеціально приготовлені для навчання».

В умовах реформування підготовки фахівців, на самперед, лікарів, актуальними є сучасні методики проведення практичних занять. Активне навчання, яке реалізується в різних інтерактивних формах, не тільки направлено на підвищення ефективності засвоєння матеріалу, але і має на меті сприяти більш активному розвитку самостійності студентів у прийнятті рішень в конкретних клінічних ситуаціях.

Активні методи - це способи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які спонукають їх до активної розумової і практичної діяльності в процесі оволодіння матеріалом, коли активний не тільки викладач, але активні і студенти [5].

Ще один із провідних педагогічних методів, симуляційне навчання. Воно доповнює клінічне, завдяки чому виникає можливість значно підвищити рівень компетентності майбутніх лікарів. До того ж це позитивно впливає на організацію самого навчального процесу.

До різновидів симуляційного навчання належать навчальні ігри клінічного типу (дозволяють формувати вміння клінічного мислення) та навчальні ігри організаційно-діяльнісного типу (сприяють формуванню професійних умінь і навичок організаційного характеру)[2].

На кафедрі Внутрішньої медицини 1 для студентів 4 курсу, які навчаються на циклі внутрішні хвороби Модуль 1, в навчальному процесі використовуються всі складові активних методів навчання. Студенти приймають участь у евристичній бесіді та в учбовій дискусії. Залюбки створюють доповіді-презентації для семінар-конференції. Також до учбового процесу залучаються елементи «симуляційної медицини». Вони можуть мати вигляд клінічної ситуації на папері або імітаційної гри. Для виконання цього виду роботи студенти виступають в якості хворого, лікаря, лікаря – лаборанта, функціонального діагноста та фармацевта. За заданими викладачем умовами, студенти мають представити симульовану ними клінічну ситуацію. Студенти не задіяні в завданні, приймають участь у обговоренні. Під час проведення

такого виду роботи, студенти приймають в ній участь в якості доповідачів та слухачів. Імітаційна гра вимагає не тільки знання теми, а і певного акторського мистецтва, що, як виявилось, добре сприймається студентами.

Використовуються завдання з відсутніми вихідними даними, для вирішення яких потрібно отримати додаткові відомості з анамнезу захворювання, інструментальних та лабораторних досліджень і т.д. Тільки при цих самостійно отриманих студентом значущих даних можливо здійснити діагностику і призначити лікування.

Висновки. Всі методики, що застосовуються, дозволяють не тільки урізноманітнити учбовий процес, але й значно сприяють підвищенню компетентностних якостей майбутніх лікарів. Симуляційні види робіт, що застосовуються нами на практичних заняттях зі студентами 4 курсу, дозволяють відшліфувати алгоритми роботи з пацієнтами у різних клінічних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Buck G. H. *Development of simulators in medical education* / Buck G.H. // *Gesnerus: Swiss Journal of the History of Medicine and Sciences*. – 1991. – V. 48. – P. 7-28. 2. <http://zmapo.edu.ua/index.php/metod/394-simulation-technology>. 3. https://nmc-pto.rv.ua/DOK/IMN_2005.pdf. 4. https://nmc-pto.rv.ua/DOK/IMN_2005.pdf. 5. <https://cyberleninka.ru/article/n/simulyatsiyi-tehnologiyi-v-navchanni-studentiv-medikiv-praktichnim-navichkam/viewer>.

В. Ф. Завізон, В. С. Кислицина, Н. О. Чередниченко, Н. О. Давлєтова

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ ДЛЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ВУЗІВ

У зв'язку з постійним реформуванням системи надання знань студентам в сфері вищої медичної освіти ми щодня стикаємося з необхідністю вигадувати нові підходи до навчання. Це відображується в інтерактивних методиках викладання лекцій, в тому числі, збагаченні їх відеоматеріалами, наведенні результатів діагностики та лікування реальних хворих, залучення аудиторії до дискусії на основі щойно прослуханого матеріалу.

Базове розуміння того, як відбувається навчання, має суттєве значення для розробки ефективної стратегії навчання та викладання. За класифікацією Елтона (1977 р.) – розширеними класифікаціями викладання та навчання, – виділяють три основні види навчання: техніки, що направлені на інструктаж мас (великої кількості студентів) – лекції та передачі; індивідуальне активне навчання (запрограмована та спрямована самостійна робота); навчання в групі – інтерактивне (консультації, семінари, розробка проектів). [2] Пасивна модель навчання вважається недостатньо продуктивною, через сприйняття студентами невеликого обсягу інформації (при цьому існують дані, що прослуховування лекції дає 5 % засвоєння інформації, самостійне читання – 10%, демонстрація аудіо та відеозаписів – 20 %.) [3]. Активне самостійне навчання надає можливість зосередитися на заданій темі, проте не показує повною мірою різні точки зору, не стимулює до дискусії. Сильними сторонами інтерактивного навчання у групі визнається глибше розуміння (за рахунок високої когнітивності) та висока активність учників, зосереджених на процесі навчальної діяльності. Завдання педагога при цьому - бути організатором, координатором процесу пізнання, помічником своїх учнів, який, у разі необхідності, уточнює або корегує висловлювання виступаючих, зосереджує увагу на основних моментах [1].

Маючи справу зі студентами-медиками, завжди потрібно пам'ятати, що ми спонукаємо їх не лише зробити найбільш вірогідний висновок щодо проведеного променевого дослідження (враховуючи специфіку предмету), розібратися з основними принципами і алгоритмами диференційної діагностики різних захворювань, але і

готуємо їх до самостійної лікарської діяльності. Найбільш цікавими та ефективними стали для нас методики з ігровими моментами. Так, наприклад, можна використати метод «Повітряної кульки». Викладач підкидає в повітря повітряну кульку. Студент, який піймав її, відповідатиме на запитання викладача, і, якщо має сумніви або не знає вірної відповіді, може «перекинути» своє запитання іншому студенту – «колезі», таким чином, підключаючи «суміжного спеціаліста» до консилиуму. Більш активні студенти з новими ідеями включаються в гру, з проханням стати на час «володарем кульки». Крім того, оцінюється реакція інших учасників навчального процесу, їхнє вміння швидко зорієнтуватися в ситуації та отримати допомогу товариша за необхідності. Створюється модель поведінки в лікарні: «на оперативній нараді», «в приймальному відділенні», тощо. Найбільш активні студенти можуть створювати 2 команди, що змагаються за найбільшу кількість та найкращу інформативність ідей для повноти диференційної діагностики.

Інтерактивні методики проведення практичних занять займають ведуче місце у підходах до сучасного викладання в медичних вузах. Адже саме там, у невеликих групах студентів, можна змодельовувати ситуацію співпраці колег у колективі лікувального закладу. Цей підхід дозволяє не тільки перевірити отримані знання, а і вміння їх застосувати в командній роботі, що обов'язково знадобиться в професійній діяльності майбутнього лікаря, незалежно від його спеціалізації.

Список використаних джерел

1. Gibb A., Price A., *A Compendium of Pedagogies for Teaching Entrepreneurship/ - 2nd Edition, 2014/ - International Entrepreneurship Educators programme, 2018/ <http://ncee.org.uk>. 2. Моделі навчання/<http://viktoriya-onyshak.edukit.mk.ua>. 3. Чернякова Ю.М. Використання інтерактивних технологій як засобу продуктивного навчання.*

О. В. Заїка, К. О. Курган

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМИ BLENDER ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРОЕКТИВНОЇ ГЕОМЕТРІЇ

У курсі проективної геометрії маємо справу із перспективою. На початку вивчення курсу доречним є демонстрація центрального проектування за допомогою отримання різної тіні від плоского тіла на площині (цієї мети можна досягти під час виконання індивідуальної роботи по отриманню тіні [1]). Для унаочнення даного матеріалу є можливість використання програми Blender.

Blender - це безкоштовний і відкритий вихідний набір для створення 3D-моделей. Програма є масивним пристроєм для 3-D моделювання, але для нашого завдання достатня незначна її частина. Взагалі кажучи, всі програми для 3-D моделювання вимагають великих об'ємів оперативної пам'яті та відеопам'яті. Оскільки ми будемо користуватись лише деякими функціями, які не є дуже потужними, для досягнення нашої мети можна використовувати навіть офісні комп'ютери.

Ця програма є повністю безкоштовною і завантажується з офіційного сайту blender.org для Windows, Linux і macOS. Також можна знайти «Portable» версію або завантажити її за посиланням з гугл диску [2]. За бажанням можна прочитати детальну інструкцію по використанню даної програми у книзі [3].

Маючи фігуру дуже легко отримати її тінь, єдина складність - це створити необхідний об'єкт. Хоча трикутник, коло, паралелограм і трапецію (як плоскі пластинки) легко отримати із стандартних шаблонів цієї програми елементарними функціями редагування. Для прикладу створимо трикутник та знайдемо його тінь. Після запуску програми можна побачити три об'єкта: куб, джерело світла (сфера із точкою всередині) та камеру (прямокутна піраміда). Використаємо даний куб для створення плоскої пластини у формі трикутника.

1. Вибираємо куб. В нижній панелі програми знаходимо режим роботи та обираємо EditMode (редагування). Натискаємо англійську літеру A, яка відповідає за виділення всього об'єкта.

2. Відкривши режим редагування, об'єднаємо попарно вершини в одній із сторін куба. Із зажатою клавішею Shift, натискаємо на дві вершини куба, виділивши їх. Комбінацією клавіш Alt+M і вибравши «AtCenter» зливаємо дві точки в одну, аналогічно робимо з іншою стороною. Отримали трикутну призму.

3. Необхідно зменшити висоту нашої призми. Для цього, не виходячи із режиму редагування, у нижній панелі обираємо виділення сторони (полігону). Вибравши одну із основ призми та натиснувши на червоний промінь (OX) зменшуємо відстань між основами (рис. 1).

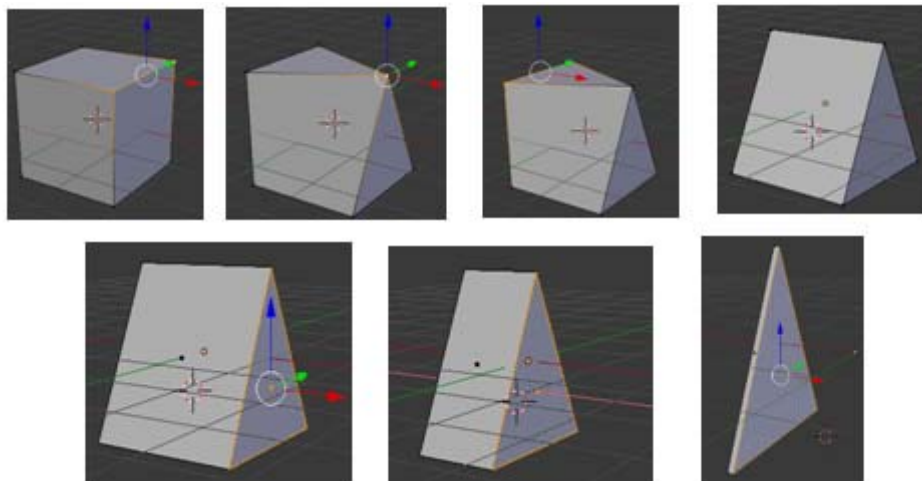

Рис.1. Отримання трикутної пластини

4. Переходимо назад до ObjectMode, де ми можемо: рухати фігуру за допомогою кольорових векторів; повертати її (перейшовши в режим повороту); змінювати її розмір (натиснувши клавішу S).

Паралелограм і коло робляться простіше, відкидається крок 2, й для кола береться циліндр, а не куб, який також є в шаблонах.

Фігуру створили, джерело світла у нас є, необхідно зробити площину, на яку буде падати тінь. Наступний крок.

5. У нижній панелі обираємо Add→Mesh→Plane. З'явилась площина у формі квадрата. Збільшуємо її клавішею S та розташовуємо під нашою фігурою. Всі необхідні елементи готові, зараз ми можемо отримати тінь трикутника на площину перейшовши в режим Rendered. Подальша наша робота заключається в переміщенні джерела світла, змінюючи режим із Solid на Rendered і навпаки.

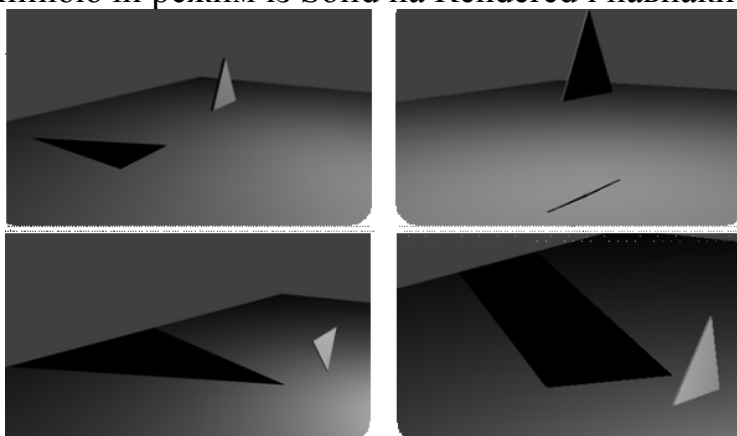

Рис.2. Результати центрального проектування трикутної пластинки

Таким чином студенти можуть наочно переконатися, що тінню трикутника є не

тільки трикутник, кола – не тільки еліпс тощо. Тобто центральне проектування не зберігає ні розміри фігури, ні її зовнішній вигляд. А результат залежить від положення центру проектування.

Список використаних джерел

1. <https://padlet.com/kyxap4yk1/proekt>.
2. <https://cutt.ly/blenderportable>.
3. http://b3d.mezon.ru/index.php/Blender_Basics_3-rd_edition.

О. О. Уварова, О. О. Сікорська, М. М. Кулачинський

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ В КОНТЕКСТІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Здобуття професії – це довгий процес роботи над собою, який вимагає певних якостей та здібностей, що ґрунтуються на вроджених задатках і формуються в процесі діяльності. Професіоналізм - це не лише сама приналежність до професії, а ще й збагачення своєї особистості професійними засобами для успішності і продуктивності діяльності. Сьогодні професійні знання і досвід не гарантують досягнення високого рівня успішності в обраній сфері діяльності. Необхідне вміння викликати прихильність до себе людей, тобто піклуватися про свій імідж. Своім іміджем необхідно займатися всім, чия професійна діяльність пов'язана з людьми. Економіка вносить свої корективи в професійну сферу. Те, наскільки фахівець здатний використовувати свій професійний імідж, визначає його успішність.

Динамічні перетворення українського суспільства, у тому числі, реформування медичної галузі привели до зміни установок користувачів послуг різного роду. Пацієнт висуває підвищені вимоги не тільки до якості медичного обслуговування, а й до змісту самого цього процесу. Лікар працює в інтимному особистісному просторі пацієнта. Тому на етапах професіогенезу важливою стає психологічна підготовка лікарів, розвиток їхніх компетентностей. Для лікарів, чия діяльність реалізується у спілкуванні з людьми, проблема іміджу має особливо важливе значення. Адже імідж - своєрідний інструмент, що допомагає вибудувувати відносини з оточуючими.

Загальний інтерес до акмеології спрямовує на пошук механізмів і шляхів досягнення професіоналізму медичного працівника, збереження професійного здоров'я і професійного довголіття при високих показниках якості праці. Традиційна парадигма спілкування лікаря з пацієнтом обмежувалася наданням медичної допомоги. Сучасна парадигма вимагає освоєння лікарем нових професійних ролей виробника, продавця і одночасно дистриб'ютора послуг. Лікар займає активну позицію в організації взаємин з пацієнтом. Розвиток вміння самопрезентації в спілкуванні відіграє важливу роль у встановленні довірчих відносин. Діяльність лікаря характеризується інтелектуальною складністю, відповідальністю, емоційним вигоранням, ризиками, міжособистісними суперечностями тощо. Тому можна відмітити виражений психологічний компонент в діяльності лікаря, що висуває потребу здобуття навиків і професійної психологічної компетентності на етапі здобуття освіти.

Важливо усвідомити, що імідж – це не тільки зовнішній вигляд людини, не тільки білий халат і стетоскоп, а цілий комплекс інтегральних характеристик, що дозволяють досягти високих об'єктивних результатів у соціальному та професійному плані, відчути задоволення власною ефективністю, задовольнити психологічні потреби пацієнта.

Перспективним напрямком підвищення у подальшому ефективності роботи і усунення проблем є досягнення для цієї мети технології управління іміджем. Свій вагомий внесок до підвищення професійних компетентностей студентів-медиків може внести, наприклад, елективний курс «Імідж лікаря». Існуюча методологічна

база іміджології дозволяє оформити навчальну дисципліну, розробити конкретні поради для майбутніх лікарів, надати їм знання і навички. Цей курс, ґрунтуючись на етиці та деонтології, має стати більш інтегративною дисципліною, сягаючи психології, педагогіки, риторики, PR та ін. Може стати при нагоді студентам 3 курсу перед початком навчання на клінічних кафедрах, чи на старших курсах. Взагалі, робота над своїм іміджем має проходити постійно, а одним із завдань вищої медичної освіти має бути надання сучасної науково обґрунтованої інформації щодо формування та управління професійним іміджем.

*О. В. Усачова, Т. М. Пахольчук,
О. В. Конакова, Є. А. Сіліна, О. А. Дралова*

ПРОВІДНА РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ НА КАФЕДРІ ДИТЯЧИХ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ

Вступ. Невід’ємною складовою у підготовці висококваліфікованих кадрів у системі вищих медичних навчальних закладів України є якість медичної освіти та її практичне спрямування. В сучасному світі почалось відродження гуманітарної освіти. Відбувається розуміння того, що представникам робочих професій та тим, хто зайнятий інтелектуальною працею, потрібні не тільки професійні знання, але й особисті навички. До них можна віднести: критичне мислення, ефективні комунікації, вміння обробляти інформацію, як з академічної, так і з культурологічної точок зору, аналізувати кількісні та якісні дані [5]. На клінічних кафедрах цей напрямок здебільшого реалізовується за принципом викладання дисципліни фахівцями відповідного профілю „біля ліжка хворого» [6]. Виконання цього напрямку при викладанні дитячих інфекційних хвороб не завжди можливе через те, що пацієнт має різний період захворювання і контакт з ним може бути обмежений. Саме тому роль практичного спрямування самостійної роботи студентів у поєднанні з новими методами підготовки лікарів на клінічних кафедрах є актуальним завданням.

Основна частина. Навчання студентів 5 та 6 курсів на кафедрі дитячих інфекційних хвороб викладачі проводять керуючись вимогами, які чітко сформульовані в програмі навчання фахівців [6]. Поєднуючи практичну та самостійну роботи, викладачі сприяють систематизації, закріпленню та поглибленню знань, розвитку пізнавальних здібностей студента, формуванню самостійності, самовдосконаленню та його самореалізації, що значно полегшує процес засвоєння навчального матеріалу та суттєво покращує результативність навчання [2, 7].

Згідно робочої навчальної програми для студентів 5 та 6 курсів медичних факультетів передбачається збільшення об’єму самостійної роботи та можливість їх активної участі у навчальному процесі. Слід зауважити, що за сучасних умов частка самостійної роботи під час навчання в медичному ВНЗ збільшилась і перевищила аудиторну роботу студентів. В останні роки відбулося впровадження аудиторної самостійної роботи, яка на 5 курсі медичного факультету складає 1 академічну годину щодня, а на 6-му курсі кожного дня займає 3 академічні години (при цьому практична робота складає 4 години щодня). Так, на 5 курсі із загальних 45 навчальних годин на самостійну роботу припадає 17 навч.год. (що складає 38%), а на 6 курсі із 75 навч.годин на самостійну роботу припадає 45 навч.год (що складає 60%) [6, 3]. Отже, розділ «аудиторна самостійна робота» є рівноцінним при викладанні дитячих інфекційних хвороб на 6-му курсі медичних ВНЗ.

Проведення студентами аудиторна самостійної роботи вимагає сучасного інфо-

рмаційного забезпечення. Для успішного проведення аудиторної самостійної роботи студентами на кафедрі створено якісно нове методичне забезпечення: переглянуті тексти лекцій, мультимедійні матеріали, методичні розробки для самостійної роботи студентів з обов'язковим повним поданням теоретичного матеріалу за темою, переліком питань до кожної теми, ситуаційних, проблемних задач, тестових завдань з еталонами відповідей до них, переліком рекомендованої літератури. Методичні матеріали та навчально-методичні посібники обговорені на центральній методичній Раді ЗДМУ і розташовані на Web-сторінці кафедри. Наявність електронних носіїв кафедри дозволяє всебічно використовувати навчальну літературу, яка регламентована МОЗ та МОН України.

Більшість студентів потребують вдосконалення навичок для самостійного навчання, поповнення, систематизації та перетворювання знань. Саме викладачі вищої школи повинні цілеспрямовано проводити роботу зі студентами по виробленню навичок працювати з літературою, а також широко використовувати статистичні матеріали, наукову медичну інформацію, періодичні видання, сучасні електронні, мультимедійні засоби, глобальні та локальні мережі навчання [1, 4].

Аудиторна самостійна робота студента, як складова інтерактивної технології, є однією з сучасних моделей навчання, що реалізує новий тип навчальної взаємодії між викладачами і студентами. В традиційній системі навчання, що склалася, основними активними (із погляду здійснення зворотного зв'язку) учасниками інформаційної взаємодії є студент та викладач. Прикладом такої взаємодії служать лекційні заняття, здійснені з використанням мультимедійних презентацій, слайд- і відеофільмів та практичні заняття з використанням демонстраційних таблиць, даних лабораторних та інструментальних досліджень, розбору клінічних випадків хворих. Інтерактивна технологія принципово змінює схему відносин учасників навчального процесу і надає простір для самореалізації студентів у навчанні. Це дозволяє органічно й раціонально поєднати традиційні методи та засоби навчання, з сучасними інформаційними технологіями, що зрештою, як свідчить практика, веде до поліпшення результатів навчання. Нова структура інформаційної взаємодії дозволяє змістити, наприклад, роль викладача у напрямку «наставництва». Викладач вже не витрачає час на передачу навчальної інформації, на повідомлення «суми знань». Час, що витрачається на переказ навчальних матеріалів, вивільняється для вирішення творчих задач. Роль студента, як споживача навчальної інформації, також змінюється. Він переходить на складніший шлях пошуку, вибору інформації, її обробки і передачі.

У студентів 5 курсу ще одним з розділів аудиторної самостійної роботи є самостійний огляд хворого з відповідною патологією і написання навчальної історії хвороби. Допомогає в роботі студентів в цьому напрямку видане співробітниками кафедри навчально-методичний посібник з курації і написання навчальної історії хвороби дітей з інфекційною патологією. На його сторінках наведені вказівки щодо збору скарг, анамнезу життя, хвороби, алергологічного, епідеміологічного та прищепного анамнезів, надано рекомендації щодо клінічного обстеження хворих дітей, формуванню попереднього і заключного діагнозів, проведення диференціального діагнозу, складання плану обстеження, обґрунтування невідкладної і специфічної терапії, а також подальшого диспансерного спостереження. Успішному проведенню і завершенню такої роботи сприяє самостійний пошук і вивчення додаткової літератури і Інтернет ресурсів.

До кожного практичного заняття для студентів 6 курсу згідно теми готуються тематичні хворі та моделі сучасних методів бактеріологічних, серологічних, вірусологічних досліджень для вирішення конкретних діагностичних задач відносно продемонстрованого хворого, що є методом покращення засвоєння практичних навичок з інтерпретації результатів відповідних досліджень. При цьому, враховуючи небезпеку для студента при обстеженні інфекційного хворого і роботу з матеріалом

який був взятий від хворого для дослідження, що може містити патогенні мікрорганізми, ми не завжди можемо використовувати їх для демонстрації. До того ж, беручи до уваги і матеріальні витрати (вартість та кількість поживних середовищ, хімреагентів та інших матеріалів), на кафедрі дитячих інфекційних хвороб для демонстрації проведення певних методів клінічного та лабораторного дослідження використовуються мультимедійні презентації.

Застосування навчальної інформації, здобутої студентами самостійно, переводить процес навчання з рівня пасивного споживання інформації на рівень активного її перетворення, а в досконалому варіанті – на рівень самостійної постановки навчальної задачі, висування гіпотези дослідження та перевірки її правильності.

Реалізація можливостей інформаційної взаємодії в інформаційно-комунікаційному наочному середовищі створює для студента умови для самостійної роботи з навчальної тематики, згідно зі своєю індивідуальною програмою, умов вибору напрямку подальшої динаміки в навчанні. Викладач лише направляє студента на шлях засвоєння знання.

Значні проблемні питання, щодо впровадження аудиторної самостійної роботи студентів, ми вбачаємо у створенні ефективної навчальної обстановки під час аудиторного навчання студентів без участі викладача. Ми вважаємо, що важливим є не лише доступне викладання матеріалу у наведених вище видах засобів, але і створення умов для використання їх під час аудиторної самостійної роботи. Ми пропонуємо на кожне заняття низку диференційних таблиць, які повинні заповнити студенти, задач та завдань, які вони повинні вирішити після ознайомлення з методичними матеріалами. Таким чином досягається мета не лише спонукання студентів до ознайомлення з засобами з теми, що наявні на занятті, але й практично їх використати при реалізації конкретної ситуації.

Крім того, ми використовуємо можливість оцінити якість проведення аудиторної самостійної роботи, за результатами бальної оцінки результатів вирішення діагностичних таблиць, завдань різного рівня (тести, клінічні задачі) тощо.

Отже, створення сучасних дидактичних методичних матеріалів для аудиторної самостійної роботи студентів створює умови для самостійного вивчення теми та об'єктивної оцінки її ефективності за допомогою сучасних контролюючих засобів.

Наш досвід свідчить, що наведені форми самостійної роботи студентів з одного боку допомагають формуванню у них навичок, необхідних для подальшої практичної діяльності, а з іншого - вимагають постійної творчої роботи колективу кафедри, пошуку нового навчального і науково-методичного забезпечення. Правильно і продуктивно організована робота зі студентами під час проведення практичних занять і на аудиторній самостійній роботі допомагає студентам, які обрали для себе професію педіатра або дитячого інфекціоніста, реально уявити її складності і позитивні сторони.

Висновки. 1. Аудиторна самостійна робота студентів забезпечує повноцінне засвоєння всього програмного матеріалу з дисципліни, відповідних практичних навичок і умінь, а також отримання додаткової наукової інформації за предметом. 2. Важливими засобами аудиторної самостійної роботи студентів є забезпечення повноцінними методичними матеріалами, широке впровадження комп'ютерних технологій, Інтернет ресурси.

Список використаних джерел

1. Білозір Л. І. Інноваційні технології та методологія викладання фтизіатрії студентам з англомовною формою навчання в умовах інтеграції медичної освіти /Льницький І. Г., Костик О. П., Чуловська У. Б., Павленко М. Л// Укр. туберкульоз. журнал. - 2013, № 1. - С. 52-56. 2. Вороненко Ю.В. Безперервний професійний розвиток лікарів і провізорів – нові принципи побудови системи / Ю.В. Вороненко, О. П. Мінцер // Нові напрямки впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних і фармацевтичних навчальних закладах України III–IV рівнів акредитації: матеріали Всеукраїнської наукової навчально-методичної конференції. – Тернопіль:

ТДМУ, 2011. – С. 26 – 28. 3. Додаток до «Типова програма з навчальної дисципліни «Педіатрія з дитячими інфекційними хворобами» підготовки фахівців освітньо-професійного рівня «Спеціаліст» у Вищих навчальних закладах МОЗ України. Галузь 1201 «Медицина». Спеціальність 7.12010001 «Лікувальна справа». – Затверджена МОЗ України 26.06.2016 р.» – Протокол №7 від 16.11.2016 р. 4. Дубинянський Ю.М. Застосування мультимедійних технологій в навчальному процесі / Дубинянський Ю.М., Шостка В.І. // «Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору». Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції. – Київ, 2013. – Том IX (51). – С.248-255. 5. Кундеревиц О.В. Пошуки нової парадигми освіти / О.В. Кундеревиц // Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність / Зб. матеріал. міжнародн. наук. конференц. 24-25 травня 2019р., м. Дніпро. / наук. ред. О.Ю. Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотник», 2019. С.369-370. 6. Програма з дисципліни «педіатрія» для студентів медичного факультету вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації МОЗ України складена відповідно до «Навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» кваліфікації «лікар» у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації МОЗ України за спеціальностями 7.110101 - лікувальна справа, 7.110104 - педіатрія, 7.110105 - медико-профілактична справа (Наказ МОЗ України від 25.03.2005 р., №119). Програма схвалена на засіданні Науково-методичної комісії з медицини (протокол № 4 від 24.12.2007 р.). Міністерства освіти і науки України. – Київ. – 2008. – 49 с. 7. Про удосконалення післядипломної освіти лікарів: Наказ Міністерства охорони здоров'я України №1088 від 10.12.2010 р.

O. V. Volik

MODERN INNOVATION TENDENCES IN IMPROVING FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF FUTURE LAW ENFORCERS

This article provides a theoretical justification for the feasibility and effectiveness of using computer technology in the teaching of professionally oriented foreign languages to future law enforcement officers in higher education. The skillful inclusion of the multimedia support of the instructional information in the outline of the practical training scenario by the teacher helps to increase the students' motivation for language communication at different stages of work and is a stimulating factor for the formation of their linguistic and communicative competence. It also draws attention to some of the disadvantages of academic process computerization.

As it is stated in the European Linguistic Recommendations, «only through better knowledge of modern European languages communication and interaction between Europeans with different native languages can be facilitated for supporting European mobility, mutual understanding and cooperation, and to combat prejudice and discrimination» [2, p.15].

The results of the analysis of professional literature show that today the specialist is understood not only as a professional with a certain specialty in the narrow sense but also as a highly cultural person who has not only specific skills of various kinds but also speaks the state and at least one foreign language, and therefore is ready for professional communication. Consequently, the competent language of a specialist is evidence of his professional potential, the content framework of which is also determined by the level of general cultural development of the individual. The language culture is needed by any specialist. It is especially acute for law enforcement officers whose professional activity is characterized by contact, openness, and communicative orientation. A high level of linguistic culture is an indicator of the professional competence of law enforcement officers. State requirements for quality assurance of official business communication in various spheres of life, intensive development of international contacts necessitate the improvement of the system of professional, in particular linguistic, training of future law enforcement professionals. The above mentioned necessitates the search for effective ways of organizing the teaching of state and foreign languages in higher educational establishments of the Ministry of Internal Affairs

of Ukraine, which would be maximally aimed at providing practically oriented language training for future law enforcement officers. Right now, all law students at the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, specializing in Law, who study English, are participating in a free English language learning project «Lingva.Skills» from the Association of Innovative and Digital Education of Academy of Skills.

The free online «Lingva.Skills» platform is an innovative and effective system for anyone who wants to learn to speak English fluently. It is developed on the basis of the Main Territorial Department of Justice. It is currently the largest educational project in Ukraine. With its help, English is being studied for free across the country by civil servants, students, cadets, any organizations, social categories of the population and others. The purpose of the project is to enable every Ukrainian to learn foreign languages free of charge. Those who register on the online platform have the opportunity to study at the levels A1-A2 and B1-B1+. After completing the lessons and testing, participants who have completed all the requirements of the course have the opportunity to obtain a certificate of English.

The system of repetition of the passed material according to the algorithm Super-Memo-5 is used. Each example is accompanied by a graphic image that corresponds to the content of the exercise. The course (A1-A2, B1-B1+) consists of 300 lessons, containing about 17,000 examples. The system of gamification (introduction of game techniques in the educational process) is used and points for correct answers are calculated.

Since September 2019 at faculty №2, lecture of the Department of Humanities Olena Volik has been holding additional classes and consultations on the «Lingva.Skills» course. At the lessons, teachers give examples of working with the course «Lingva.Skills», paying attention to the lexical and grammatical features of the course provide individual advice to each cadet. As a result, 17 cadets have already received certificates and 52 cadets of Faculty №2 have fulfilled all requirements of the course and are waiting for certificates. According to the analysis, cadets who have excellent grades in English are more likely to fulfill the course requirements. Participation of cadets in the «Lingva.skills» project improves not only the foreign oral and written speech, but also enhances their self-esteem and promotes the overall development of the individual.

References

1.Гріднева Л. М. *Формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх працівників правоохоронних органів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»* / Л. М. Гріднева ; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2010. – 20 с. 2.*Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003, – 273 с. 3.Johnson Elanie B. Contextual Teaching and Learning: What It Is and Why It's Here to Stay / Johnson Elanie B. – Thousand Oaks, California : Corwin Press, – 2002. – 196 p.*

О. Г. Ващенко, К. С. Чернишова

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

На сьогоднішній день тема модернізації освіти набула особливого значення. Однією з пріоритетних завдань державної політики є підвищення якості освіти в Україні, забезпечення його відповідності запитам особистості, суспільства і держави. Освіта при цьому виступає ключовим фактором розвитку особистості і суспільства в цілому.

У той час як для багатьох людей слова «соціальні науки» можуть викликати в уяві образи соціальних працівників або вчителів – це є грубим неправильним розу-

мінням діапазону ролей, доступних в цій дисципліні, а також впливу, який вона чинить на більш широкий світ [3, с.85].

В цілому, соціальні науки фокусуються на вивченні суспільства і взаємовідносин між людьми в суспільстві. Громадські науки охоплюють широкий спектр предметів, включаючи економіку, політологію, соціологію, історію, археологію, право.

Суспільні науки здатні дати уявлення про те, як працюють наука та інновації – по суті, це наука про науку [2, с.312].

Зокрема, соціологи мають аналітичні і комунікативні навички, які важливі в багатьох галузях і організаціях.

Гуманітарна освіта сприяє особистісної та професійної самореалізації – від прагматичного планування кар'єри до задоволення духовних запитів, підвищення загальної культури, розвитку самостійного мислення і творчих здібностей. Гуманітарні знання тісно пов'язані з освоєнням нових форм соціальної поведінки, заснованої на гармонізації особистого інтересу і цивільних цінностей, безконфліктним входженням і існуванням в різних соціокультурних об'єднаннях, захистом від професійних стереотипів і обмежень.

Головним завданням розвитку будь-якого вузу є підготовка висококваліфікованих фахівців, необхідних на сучасному ринку праці, а побудова нової стратегії освіти має сприяти соціалізації людини в найширшому розумінні.

Соціально-гуманітарні дисципліни повинні сприяти: підвищенню загальнокультурного рівня розвитку; формування у студентів цивільних, моральних та інших професійно-значущих якостей, обумовлених особливостями професійної діяльності; активної громадської позиції, соціальної і професійної відповідальності; професійно-комунікативної компетентності; потреби в здоровому способі життя, готовності і здатності переносити великі психологічні навантаження та ін.

Гуманітарні дисципліни роблять визначний вплив на розвиток інтелектуального потенціалу особистості і нації в цілому, сприяють сталому розвитку суспільства.

Нажаль зараз можна зіткнутися з проблемою мотивації у студентів при вивченні даних дисциплін; це пов'язано з тим, що такі предмети не є профільними і сприймаються як «непотрібні». І в цій ситуації дуже багато чого залежить від того, наскільки грамотна й організована система соціально-гуманітарної освіти, як викладачі можуть показати студентам важливість отримання гуманітарних знань для їх особистого та професійного життя, а також затребуваність не тільки в сьогоденні, але і в майбутньому [5, с 212].

Мотивація, ймовірно, є найбільш важливим фактором, на який можуть орієнтуватися педагоги, щоб поліпшити навчання.

Дослідження також показало, що підприємства і роботодавці наполегливо прагнуть наймати випускників, які мають «продемонстровану здатність мислити критично, чітко спілкуватися і вирішувати складні проблеми». Само собою зрозуміло, що це ті навички, які отримують всі, хто отримує освіту в цій галузі – гуманітарних наук.

В останні роки українська система освіти наблизилася до європейської та американської завдяки так званому Болонському процесу, тобто переходу на традиційні для Заходу рівні підготовки: бакалавр і магістр.

У відмінності із сусідньою державою – Польща. Усі дисципліни поділяються на обов'язкові, котрі змінити неможливо та «необхідні» для навчання яких, кожен студент обирає сам. Звичайно, що польська система освіти – не є ідеальна. але є в неї багато переваг, які можна було впровадити в українську систему освіти [4,с.193].

Таким чином, організовуючи процес гуманітарної освіти слід враховувати, що весь світ, а разом з ним все цивілізоване суспільство динамічно розвивається в умовах нової історичної епохи. Таким чином, тільки глибоко усвідомлюючи своє минуле

на рівні сучасних потреб і завдань становлення громадянського суспільства, молодь зможе зрозуміти своє місце в сьогоденні і усвідомлено зробити крок в майбутнє.

Гуманітарна освіта має виховувати почуття громадської відповідальності молоді, заохочуючи плюралізм світогляду, аналітичне мислення, вміння орієнтуватися в складних суспільних процесах, активно брати участь у цивільному житті країни. Дисципліни гуманітарного циклу в навчальних закладах повинні сприяти вихованню моральності та основ людяності.

Завдяки використанню інноваційних методів навчання, молодь одержує не тільки фундаментальні знання, а й великий досвід творчої діяльності (аналітичної, пошукової, моделює) і раціональної організації праці. Щоб досягти результативності гуманітарної освіти необхідні нові підходи, що стимулюють мислити критично, формувати власні погляди та думки, засвоювати демократичні принципи і норми.

Список використаних джерел

1. Миронов. А. В. Соціально-гуманітарні знання і освіту в ХХІ столітті // *Миронов А.В. - М. : «Соціально-гуманітарні знання», ч. I, 2009 – 10 с.* 2. Романовський О. О. Шляхи впровадження інновацій, підприємництва та підприємницької освіти в системі національної освіти України // *Романовський О. О, мон., Вінниця: Нова Книга, 2010 – 416 с.* 3. Семеріков С.О. Фундаменталізація навчання інформатичних дисциплін у вищій школі // *Семеріков С.О – мон., Кривий Ріг: Мінерал, 2009 – 150 с.* 4. Соколов Е.В // *Проблеми інтеграції гуманітарного і природничо-наукового знання в сучасній освіті/ А.Е. Буланкіна, А.М.Кондратенко – Litres, 2017 – 441 с.* 5. Хоружий Г.Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти // *Хоружий Г.Ф., Львів, 2012 - 318 с.*

В. Г. Костенко, І. М. Сологор

НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ АНГЛОМОВНОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ФАХОВО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ У ГАЛУЗІ МЕДИЦИНИ НА ОСНОВІ ДІЯЛЬНІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

Значні перетворення у світовому соціально-економічному просторі, що відбулися упродовж двох останніх десятиліть, призвели до змін у освітньому його векторі. Вимогою часу, зумовленою, насамперед, необхідністю підвищувати конкурентоспроможність шляхом розширення міжнародних контактів у сфері надання освітніх послуг, стало упровадження в авторитетних закладах вищої освіти України академічних програм, викладання яких здійснюється іноземною, переважно англійською мовою. Можливість взяти участь у програмах академічного обміну, потреба представити результати своїх наукових здобутків перед світовою науковою спільнотою, і, загалом, багато інших видів наукової та навчальної роботи потребують від викладачів належного рівня володіння англійською мовою. Отже, питання підготовки професорсько-викладацького складу до подолання мовного, а точніше — комунікативного бар'єру у науково-педагогічній діяльності та професійно-повсякденному спілкуванні є системо твірною ланкою у формуванні та удосконаленні професійних знань та умінь.

Метою запропонованої роботи було визначити основні комунікативні труднощі, з якими зіштовхуються викладачі медико-біологічного профілю у процесі викладання фахових дисциплін англійською мовою, виявити чинники, що їх зумовлюють, та окреслити шляхи оптимізації англійської фахово-орієнтованої підготовки спеціалістів на основі системно-діяльнісного підходу з урахуванням здобутків психології та методики викладання іноземних мов.

Матеріали і методи. Наше дослідження є описовим емпіричним дослідженням якісного типу. Дані були отримані упродовж 2013 – 2017 років від інформантів (n =

120) – викладачів Української медичної стоматологічної академії, котрі були зараховані на курси з підготовки до викладання фахових дисциплін англійською мовою. Кількість жінок (67) дещо переважала кількість чоловіків (53); середній вік учасників дослідження склав $36,2 \pm 2$ роки. У роботі спиралися на суб'єктивну та об'єктивну інформацію, отриману шляхом спостереження, анкетування, аналізу робіт курсантів.

Результати та їх обговорення. Як свідчать власні спостереження, досить часто комуніканти, зокрема представники медичної галузі, які лише розпочинають налагоджувати професійні контакти з англomовними колегами чи студентами, зіштовхуються з комунікативними невдачами (Костенко, Сологор, 2009). Це може бути зумовлено низкою факторів, серед яких чимало тих, що складають лінгвістичний компонент комунікативної компетенції. Серед них виокремлюємо недостатнє знання розмовної чи фахової лексики (на відміну від термінологічної), неологізмів, метафор, скорочень, обмежений репертуар граматичних конструкцій, яким володіють слухачі курсів, незнання автентичних граматичних конструкцій, інтонаційних моделей; труднощі, спричинені недостатньою сформованістю комунікативно-мовленнєвих функцій, пов'язаних з низкою психологічних і нейрофізіологічних аспектів, наприклад, нездатність слухати своє мовлення (з метою здійснення контролю щодо його нормативності, прагматичної ефективності), добре сприймати іншомовне мовлення на слух, невміння отримувати інформацію із ситуації спілкування, у тому числі ту, про яку повідомляється невербальними та паравербальними засобами спілкування (інтонацією, жестами, мімікою, положенням тіла, тощо). Проте навіть при бездоганному знанні власної системи мови фахівцям медичної галузі іноді досить складно реалізувати певні комунікативні наміри, тобто, досягти бажаного результату від спілкування. Основним засобом зв'язності при професійному спілкуванні, як правило, постає терміносистема, що є ядром професійної мови (Непийвода, 1997, Hoffmann L., 1996), і саме терміни, зі своїми синтагматичними та парадигматичними зв'язками майже не спричиняють комунікативних перешкод. Хоча слід зауважити, що у вітчизняній та закордонній медицині існують відмінності у тлумаченні деяких понять, відмінності у класифікаціях патологічних явищ, тощо.

Вирішального значення для фахівців-медиків набуває володіння англійською мовою як засобом академічного та професійного спілкування, що передбачає сформованість професійної іншомовної комунікативної компетенції. Останню ми розглядаємо як інтегративну властивість особистості, що характеризується обсягом та характером засвоєних знань, умінь та навичок з іноземної мови, певного медико-біологічного фаху та етики професійного спілкування. На думку учасників дослідження, саме на знання конвенцій, стандартів поведінки в межах згаданих інституцій, включаючи норми вербальної та невербальної поведінки, прийняті в цій професійній спільноті, та, загалом, на формули мовленнєвого усного та письмового етикету і розвиток навичок та вмінь оперувати фоновими знаннями соціокультурного слід звернути особливу увагу, оскільки досить часто опанування іноземної мови відбувалося без урахування соціокультурного контексту її функціонування.

Проведення курсів з мовної підготовки та перепідготовки викладачів, які б забезпечували викладання спеціальних предметів англійською мовою, допомогло виявити низку проблем, для усунення яких необхідна обопільна системна скоординована робота. Створюючи групи, варто враховувати також певні психологічні нюанси. Так, по-перше, доводиться мати справу з людьми різного віку, що може по-різному впливати на процес навчання; по-друге, доводиться враховувати внутрішню ієрархію співробітників колективу. Це означає, що найбільш вдалим є нав-

чання в малих групах, формуючи які можна врахувати і знання мови, і статус слухача, і бажання колективу.

Список використаних джерел

1. Костенко В.Г., Сологор І.М. Педагогічні засади у формуванні іншомовної соціокультурної та професійної компетенції у студентів медиків. *Постметодика*, 2009. 7 (91), С. 10-12. 2. Непийвода Н.Ф. Науковий стиль як нейролінгвістичний код. *Мовознавство*, 2007. 2-3, С.39-44. 3. Kostenko V., Solohor S. M. How to incorporate academic writing pedagogy in undergraduate and postgraduate medical education. *Wiadomości Lekarskie*. 2018, T. LXXI, nr 2, cz II. P. 261–265. 4. Hoffmann L. *Kommunikationsmittel Fachsprache: Eine Einführung*, Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH&Co. 1996.

О. М. Кіндратець

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН НА ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Освіта, яка нині називається «вищою освітою», почала формуватися ще в часи античності. Особливістю вищої освіти того часу було те, що велика увага приділялася філософії. Це був час зародження Західної цивілізації.

Навчальні традиції стародавньої Греції та Риму частково були успадковані сперш середньовічними кафедральними єпископськими школами, а згодом університетами. С.Курбатов називає університет неодмінним атрибутом європейської цивілізації [1, с.96]. Крім лекцій в середньовічних університетах проводилися публічні диспути, на яких найчастіше обговорювалися філософські та богословські питання. Вмінню дискутувати навчала діалектика – один з предметів, що входив до «вільних мистецтв» (так називалися навчальні дисципліни, вивчення яких давало загальні знання та вміння критично мислити). Деякі з цих європейських традицій існували й в Києво-Могилянській академії у XVII –XVIII. Диспути, які проводилися в Києво-Могилянській академії, нагадували ті, які відбувалися в середньовічних європейських університетах.

Практичними вправами для студентів класу філософії Києво-Могилянської академії були «дисертації», які студенти мали виголосити публічно. Диспути заміняли учительську перевірку. Вони проводилися під час читання лекцій і на попередньо задану тему. Щорічно для студентів, які закінчували черговий філософський курс, організовувалися публічні виступи, які виконували роль екзаменів [2, с.218]. Ті навички, які здобували студенти, що вивчали філософію в Києво-Могилянській академії, є потрібними й нині. Однак, в Україні відбулося скорочення кількості годин, що відводилися на вивчення соціально-гуманітарних дисциплін, а з часом вони виявилися майже повністю витіснені з навчального процесу не тільки у вищих технічних закладах, а навіть багатьох класичних університетах. Очевидно, належить оцінити втрати, яких зазнала вища освіта в Україні від такої освітньої політики.

Варто зауважити, що цінність вивчення соціально-гуманітарних дисциплін не тільки в знанні, але і в тому, що студенти навчаються обґрунтовувати свою точку зору, визначати те, які аргументи є слабкими, а які сильними; формулювати судження; прогнозувати тощо. Не можна стверджувати, що інші навчальні дисципліни не заохочують до роздумів, однак соціально-гуманітарні є «лідерами» в цьому, вони в найбільшій мірі сприяють когнітивному розвитку особистості. Під час вивчення саме цих дисциплін можна найповніше використати інтерактивні методи навчання. Відмовляючись від обов'язковості дисциплін соціально-гуманітарного циклу тим самим вищі відмовляють студентам у формуванні важливих компетенцій. Випускники вищів, що вивчали соціально-гуманітарні науки, мають кращі можливості реалізації своїх інтересів, оскільки ще в студентські роки мали змогу навчитися як

самостійно, так і під час обговорення в студентській групі шукати відповіді на складні питання людського буття.

Без вивчення соціально-гуманітарних дисциплін складно сформувати «справжню» (високодуховну та патріотичну) українську інтелігенцію [3]. У політичному житті відсутність критичних суджень приводить до того, що українські виборці раз по раз стають об'єктом маніпуляцій з боку політиків-популістів, захоплення якими швидко змінюється на розчарування.

Негативні наслідки скорочення годин, що виділяються на викладання соціально-гуманітарних дисциплін у вишах, очевидні. Вони перш за все обумовлені освітньою політикою. Однак, не варто забувати й про іншу проблему викладання цих дисциплін – це відсутність розуміння у студентів їх практичної важливості. Існують різні причини цього явища: тривалі дискусії з приводу необов'язковості соціально-гуманітарних знань для студентів природничих факультетів; зміст навчальних дисциплін; рівень викладання; рівень шкільної підготовки; інформаційна перевантаженість студентів в умовах інформаційного суспільства; ілюзія легкості отримання будь-яких знань за допомогою Інтернету тощо. Частина з названих причин впливає на «якісний» склад студентства.

Платон вважав, що істинне знання доступне тільки невеликому колу обраних. Вивчивши все те, що є найбільш корисним для держави, вони зможуть змінити на краще політичне життя суспільства. І це, на думку Платона, стає можливим не тільки завдяки навичкам раціонального способу мислення, а й завдяки досягненню внутрішнього перетворення.

Деякі українські політики, які вважають себе елітою, демонструють дуже низький рівень освіченості. Це не може не позначатися на ефективності державного управління. Соціально-гуманітарні навчальні дисципліни дозволяють сформувати й справжню політичну еліту, й справжню інтелігенцію, а без цього сподівання на швидкий економічний, науково-технічний, культурний розвиток нашого суспільства залишаться марними.

Список використаних джерел

1. Курбатов С. Причини виникнення та специфіка перших європейських університетів // *Людинознавчі студії*. Випуск 26. Філософія. 2012. С.96-111. 2. Антонюк Г. Освіта у Києво-Могилянській академії та формування нової педагогічної культури України в період XVII – XVIII ст. // *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 5. С.212-221. 3. Кіндратець О. Інтелігенція та політична еліта України // *Світогляд*. 2009. №6. С.38-41.

О. В. Кубрак

РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

На сьогоднішній день українське суспільство (і такі країни, як наприклад США, Японія) охоплено проблемою зниження гуманітаризації освіти (зокрема, вищої). Україна вступила в епоху інформаційних технологій, тому на ринку праці зріс попит на технічні спеціальності.

Виходячи з змінених потреб, гуманітарна освіта, в цілому, і викладання гуманітарних дисциплін, зокрема, виявилось під загрозою. Так, відбувається скорочення фінансування факультетів, інститутів та університетів гуманітарної спрямованості, а також зменшення кількості бюджетних місць на гуманітарних напрямках. Таким чином, міркування щодо заданої проблеми повинно виникати за трьома напрямками: 1) роль гуманітарних дисциплін у школі; 2) значущість гуманітарної освіти в сучасному світі; 3) викладання гуманітарних дисциплін студентам, які навчаються за технічними напрямами.

Отже, почнемо з позначеного першого напрямку. Школа як один з найважливіших соціальних інститутів озброює людину, що стала на початок життєвого шляху, певними знаннями, вміннями і навичками, багато з яких засвоюються в рамках вивчення дисциплін гуманітарного циклу таких як: історія, суспільствознавство, українська та іноземна мови, світова художня культура, література. Завдяки цим предметам школяр поступово вивчає явища і процеси суспільного життя, які відбувалися в минулому і існують в теперішньому часі, набуває мовні навички, а також можливість творчого мислення (мислення образами). Більш того, учневі прищеплюються встановлені в суспільстві норми і цінності, а також почуття патріотизму, обов'язку, відповідальності.

Таким чином, через одинадцять років (повноцінна шкільна освіта) через поріг школи в самостійне життя виходить людина, в яку закладені, серед іншого, соціокультурні якості особистості. Звичайно, не всі учні бажають освоювати зазначені дисципліни в силу того, що вони не знадобляться їм у житті або при вступі до ВНЗ (як багато хто вважає), або в силу того, що вони містять великий, часом декларативний, обсяг інформації.

В даний час багато абітурієнтів вибирають гуманітарну освіту (наприклад, вступають до юридичних факультетів). Що ж воно дає людині? Точніше сказати, що дає людині вивчення гуманітарних дисциплін, які входять в навчальний план того чи іншого факультету, інституту або університету, що має гуманітарну спрямованість? Для початку зазначимо, що в перекладі з англійської мови «human» - людський. Звідси, гуманітарні дисципліни спрямовані на вивчення людини і суспільства в цілому як сукупності людей. Обмовлюся, що саме британські ВНЗ (можливо, найменування «гуманітарні» не випадково) займають лідируючі позиції з викладання зазначених нами дисциплін [1].

Як уже зазначалося, в період перебування людини у вищій школі особистість продовжує формуватися. Безперечними помічниками в цій справі виступають гуманітарні дисципліни (філософія, історія, психологія, право, етика і ін.). По-перше, вони вчать людину критичного самостійного мислення, логічного міркування і прищеплюють здатність до аргументації своєї позиції. По-друге, дозволяють всебічно розвиватися. По-третє, завдяки їм люди виявляють різного роду проблеми (світові, в масштабах країни, в рамках регіону, міста, селища і ін.), Прогнозують їх і шукають шляхи усунення. По-четверте, вони формують моральну складову людини. Як справедливо відзначається в літературі: «Гуманітарна освіта може дозволити молодій людині прорватися крізь нестримний безсистемний потік інформації до знання скарбниць власної культури, які формують в першу чергу національну ментальність, систему цінностей, моральних пріоритетів» [2]. По-п'яте, гуманітарні дисципліни розкривають творчий, інтелектуальний, комунікативний потенціал особистості. Окремо варто зупинитися на останньому. Він дозволяє вибудовувати відносини з людьми (спочатку зі студентами, викладачами, з близькими особами, а в майбутньому і з колегами). Ще одне його призначення продемонструємо на прикладі. На юридичних факультетах деяких університетів введені такі дисципліни як: «Професійна етика», «Ораторське мистецтво юриста» і «Письмові комунікації в юриспруденції». Безумовно, ці дисципліни мають гуманітарну спрямованість і дозволяють майбутнім юристам грамотно, ясно, коротко і доступно висловлювати свої думки як письмово, так і усно.

Вони розширюють кругозір, прищеплюють людині загальний рівень культури, формують погляди. Так, наприклад, філософія дає уявлення про світ і про людину в цілому, в той час як юриспруденція наділяє індивіда правосвідомістю. Гу-

манітарні знання дозволяють індивіду бути дійсно освіченим, без цього немає особистості. Метою будь-якої освіти (як гуманітарної, так і технічної) є не тільки підготовка професіоналів, а й розвиток особистості. Тому на питання, чи можливе існування суспільства без гуманітарних дисциплін, можна дати однозначну негативну відповідь. Освіта, на наш погляд, повинно носити комплексний характер, тобто включати в себе як гуманітарну складову, так і фундаментальну (технічну).

Список використаних джерел

1. Гуманитарное образование в Англии [Электронный ресурс] // URL: <https://www.hotcourses.ru/study-in-the-uk/subject-guides/higher-education-in-humanities/> (дата обращения: 02.10.2017). 2. Корнилова Т.В. Роль гуманитарных дисциплин в условиях глобализации учебного процесса // Педагогический опыт: теория, методика, практика. 2015. № 3 (4). С. 265-267. 3. Сабиров А.Г. Формирование отношения студентов к социально-гуманитарным дисциплинам // Социологические исследования. 1998. № 11. С. 84-88.

О. О. Олексин, М. Р. Рачкевич

МІСЦЕ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ В КУЛЬТУРОЦЕНТРИЧНІЙ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Висока динаміка та чисельні протиріччя соціокультурного розвитку сучасного світу висувають на перший план потребу переосмислення еволюційних процесів в гуманітарній сфері, зокрема й педагогічної проблематики щодо інтегративного зв'язку культури та освіти. Модернізація освітніх інституцій через посилення культурних функцій розглядається як необхідна умова подальшої життєдіяльності цих установ у сфері культуротворчої практики та рушійна сила, що забезпечує якість особистісної та суспільної самосвідомості. Тож заважаючи на таку ситуацію, набуває своєї актуальності питання утвердження культуроцентричного підходу в системі вищої школи.

Як свідчить широкий спектр наукових досліджень, взаємозв'язок культури та освітньої діяльності є достатньо тісним. Ще в епоху Просвітництва А. Дістервег сформулював таку важливу засаду педагогічної науки, як культуровідповідність. Суть цього принципу полягає у положенні, що в процесі навчання і виховання варто враховувати умови в яких існує людина, а також культуру даного суспільства [1]. Саме стан культурного розвитку спільноти виступає в якості фундаменту, з якого формується нове покоління людей. А наявний рівень культури висуває перед освітніми інституціями вимогу культуровідповідності, зобов'язуючи діяти у відповідності з духом часу, заради виховання освічених особистостей, фахівців своєї справи.

Ще у минулому столітті в основу вітчизняної системи інженерно-технічної освіти було закладено принцип політехнізації знань, згідно якого першочерговим завданням відповідних вищих освітніх закладів була підготовка кадрів для виробництва. Основний акцент робився на формуванні випускника-спеціаліста, відсуваючи на другий план його особистісний розвиток. Якщо й надалі в освітньому процесі неухильно притримуватися таких засад, то поняття «дипломований спеціаліст» не гарантуватиме наявності в молодого фахівця потенціалу до відтворення культури, не кажучи вже про його готовність до продукування культурних інновацій.

Безперечно, що в сучасних умовах гуманізації освітнього простору закладів вищої освіти вузький техніцизм в інженерній освіті повинен відійти у минуле. Якраз культуроцентрична модель навчання і виховання здатна утвердити взаємовідповідність культури, освіченості та фаховості класного спеціаліста. На нашу думку, даний підхід можна розглядати як інтегративну сукупність культур в різноманітних

сферах буття і діяльності особистості, які формуються в ході реалізації системи неперервної освіти та розвиваються в різнобічному функціонуванні індивіда.

Культуроцентрична модель освітньої діяльності в інженерно-технічній освіті покладає відповідальну місію на систему гуманітарних знань. Як справедливо зауважував К. Ясперс, освітня цінність гуманітарної науки полягає у змістовному наповненні минулого людства, участі в його передачі, у знанні про широту людських можливостей [2, с. 109-165]. І саме вивчення широкого спектру дисциплін суспільно-гуманітарного циклу (філософії, культурології, психології, історії, права та ін.) безпосередньо впливає на становлення в молодого покоління людей системи цінностей інтелектуальної, моральної, політичної, правової, естетичної, релігійної, комунікаційної культури. При орієнтації сучасної педагогіки вищої школи на виховання «людини культури» зміст і завдання професійної освіти слід розкривати не в контексті діяльності з навчання певним знанням і вмінням, а як процес формування особистості-носія тієї чи іншої культури.

Базуючись на культуроцентричному підході, гуманітарна підготовка студентів технічних ЗВО, поряд з професійною, здатна сформувати комплекс компонентів інтегративної культури особистості. У результаті цього процесу з'являються цілі групи якостей, такі як загальнокультурні, соціальні, інтелектуальні, мотиваційні, духовно-моральні, організаційно-ділові та ін.

Зрозуміло, що ефективне застосування культуроцентризму у вищій технічній освіті вимагає вирішення багатьох нагальних проблем на цьому шляху. По-перше, важливо, щоб навчальні програми усіх дисциплін, як гуманітарних, так і професійних, були наповнені культурологічним змістом. В основу навчальної діяльності потрібно закласти ідею фундаменталізації фахової підготовки майбутніх інженерно-технічних кадрів. По-друге, варто збільшити час на вивчення дисциплін гуманітарного циклу, адже планомірне його зменшення з року в рік, чи взагалі виключення окремих із них з навчальних планів закономірно впливають на падіння загальнокультурного рівня майбутніх випускників. По-третє, якісного педагогічного оновлення вимагають сам зміст та методика викладання гуманітарного знання. Тому особливі вимоги стоять перед науково-педагогічними працівниками ЗВО, які в своїй діяльності повинні враховувати усі сучасні тенденції освітнього процесу, будувати його на застосуванні новітніх теоретичних та методичних розробок, не відкидаючи при цьому й ефективних традиційних форм і методів навчання.

Список використаних джерел

1. Дистервег А. *О природосообразности и культуросообразности в обучении* / А. О. Дистервег // Народное образование. – 1998. – № 7–8. – С. 193–197. 2. *Ідея університету: Антологія* / Упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалік, З. Рибчинська; Відп. ред. М. Зубрицька. – Львів: Літопис, 2002. – 304 с.

О. В. Онищук

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ДИСЦИПЛІНИ ТА ФІЛОСОФІЯ У СУЧАСНІЙ ОСВІТНІЙ ПАРАДИГМІ

В контексті сучасної соціально-політичної та духовної ситуації головні орієнтири, які можуть надати молодій людині соціально-гуманітарні дисципліни, бачаться вкрай актуальними і необхідними, оскільки їх вивчення є важливою компонентою підготовки високоосвічених, ерудованих фахівців та одним із суттєвих напрямів підвищення якості академічної освіти в Україні. Відомий французький філософ К. Леві-Строс влучно зауважив, що ХХІ століття буде епохою гуманітарної культури, якщо воно взагалі буде. Ця ідея неоднозначно наголошує на тому, що май-

бутнє людства знаходиться під загрозою, якщо воно не зверне увагу на гуманітарний розвиток людини, не зробить пріоритетними духовні аспекти її життя. Саме гуманістично – аксіологічний підхід, який допомагає вивести людину з нищівної зони споживацтва і меркантилізму, бачиться векторним у вищій освітній парадигмі, що у своїй основі мав би опиратись на основоположні гуманістичні засади добра, гуманізму, толерантності, совісті. Означена сфера включає у своє предметне поле оціночно-ціннісні погляди людини на світ і на саму себе. Іншими словами, соціально-гуманітарні дисципліни є аксіологічно орієнтованими, маючи справу з надситуативними уявленнями, скерованими до ідеалу. В цих галузях людина однаково розглядається як така, що націлена на осмислення і творчу трансформацію реальності. Тут знаходимо інтенцію до виокремлення певних універсальних зразків чи моделей бажаного майбутнього.

К. Мадсб'єрг вважає, що точні науки є гарним способом пояснення багатьох речей у світі, але матеріального характеру. Проте, вони не можуть пояснити нас самих. Не має значення скільки знімків мозку вивчив лікар за день чи скількома способами економіст сегментував ринок, бо без розуміння людини і її поведінки ми безсилі. Коли ми не маємо зв'язку з людиною, яка приймає політичні рішення, висуває технологічну інновацію, то не можемо по-справжньому зрозуміти світ. Для цього і необхідне філософське критичне мислення.[2].

Глобальність погляду на речі і світ і широта охоплення проблем вирізняє гуманітарні дисципліни серед інших і забезпечує інтегративну роль в духовній культурі, пов'язуючи її різні форми. В цьому їхнє освітнє значення. Базова гуманітарна освіта дає нам найбільш фундаментальне орієнтування у світі. Вона покликана прояснювати і пояснювати, будучи вищим мистецтвом споглядання світу та формування мислення. Вона настановує до вибору абсолютних цінностей, до розуміння того, що вони знаходяться всередині людини (і тоді вам не насадять цінності ні вулиця, ні гроші, ні влада). Перспективним у вирішенні окреслених проблем бачиться впровадження відкритої освіти, що опирається на нові методи і прийоми викладання, які базуються на продуктивному і творчому використанні новітніх технологій. Сучасні інноваційні освітні парадигми передбачають формування у студентів не тільки базових, а й метанавичок, які б дозволили людині керувати своїми базовими навичками у непередбачених умовах, адаптовуватися до нових знань, обставин, завдань, що є цінним у сучасному світі. А такі метанавички формуються здебільшого завдяки гуманітарним дисциплінам. На переконання М. Нуссбаум, «один із способів оцінювання будь-якої освітньої схеми - запитати наскільки добре вона готує молодь до життя у формі соціально-політичної організації, яка має ці особливості. Без підтримки належним чином освічених громадян жодна демократія не може залишатися стабільною» [4,с.9].

Серед гуманітарних дисциплін особливе місце займає філософія. На думку М. Епштейна, основним покликанням філософії у XXI ст. є: виховання філософських почуттів, споріднених емоційно і раціонально; обґрунтування філософських дій і філософського стилю життя, які співвідносять поведінку людини і смисл її буття зі світобудовою загалом; поєднання «софії», мудрості, з багатоманітністю практик і професій – полісофійність; співпраця з онтотехнікою у створенні нових світів, мистецтво світотворення, підготовка радикальних наукових і технічних експериментів, які змінюють умови буття і мають метафізичний смисл [3,с.225]. Важливий акцент робить О. Дольська, наголошуючи, на філософії як підґрунті гуманітарної експертизи [1, с.5-6]. Це дозволяє на тлі потужних технічно-технологічних розробок виробити міждисциплінарний дискурс та уможливити ефективне включення новацій зі сторони інформаційно-технічної галузі в комунікацію з громадськістю. Тому, вкрай актуальним є

формування філософії як освітянської стратегії в новій системі освіти.

Список використаних джерел

1. Дольська О. О. Дієвість прикладного характеру сучасної філософії / О. О. Дольська // *Практична філософія*. – 2015.- №1(55). – С. 13-21. 2. Мадсбьєрг К. Осмысление. Сила гуманитарного мышления в эпоху алгоритмов / Кристиан Мадсбьєрг. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2018. – 208с. 3. Эпштейн М. Н. От знания – к творчеству. Как гуманитарные науки могут изменять мир. – М., Спб.: Центр гуманитарных инициатив, 2016. – 480 с. 4. Nussbaum M. C. *Not for profit: why democracy needs the humanities* / Martha C. Nussbaum. – Princeton, Oxford: «Princeton University Press». – 2010. – 179 p.

M. S. Osinska

HUMANITIES MAJORS AND SOFT SKILLS IN THE STEM AREAR: US EXPERIENCE

Rapid changes in technology, which nowadays plays a major role in almost all the leading industries, have raised questions about educational reforms in this area. While it is almost impossible to alter training programs at the same pace as technology fields change, colleges and universities can prepare students by assisting them in developing valuable soft skills, such as adaptability, critical thinking, and collaboration

In terms of these changes, the US educators in the STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) area of study follow two opposite approaches.

The first usually suggests intense concentration on STEM fields: «The key for prospering national economics is an increase of graduated science students. The US growth is predominantly driven by successful high-tech startups, such as Google, Microsoft, and Apple, which have spawned large industries around them» [1, p. 469]. However, arguments of this type remain persuasive only as long as labor market experiences science skills demand.

In recent years the idea of the so-called tech skills gap, also known as hard skills gap, has become popular. On the one hand, it means that there are not enough workers to fill the open positions and on the other hand that students do not receive proper training in STEM fields and are not prepared for their future careers. In other words, companies are looking for higher proficiency and more skills than institutions of higher education provide.

The second influential argument underlines the significance of the humanities to higher technical education. Supporters claim that the learning system has become overfocused on STEM fields and opt for bringing social and humanitarian majors back into consideration [2, p.472]. They state that such courses teach students soft or communicative abilities, i.e. how to think critically, communicate and solve complex tasks. While the supporters of this approach do not deny the existence of hard skills gap, they emphasize that this problem of higher education does not require immediate and radical reforms. Moreover, they claim that it is the concept of the soft talents gap that deserves much more attention [3], as the companies today experience tremendous imbalance in the area of interpersonal skills.

Definitely, soft skills remain valuable in the era of high technologies. Workers of STEM fields should possess communicative abilities in order to use all their science knowledge. For example, it is crucial for tech employees to have high collaboration talents since they are almost always involved in various team projects. Moreover, STEM workers often have to construct effective explanations for members of other departments who do not possess a comparable level of science knowledge. However, tech curricula tend to concentrate on perfecting the students' science skills. What is more, it is predicted that growing trends of AI, global data, and automatization will not only cause the replacement

of low-skilled workers in the next ten-fifteen years but also create new job openings that will require a much more advanced level of soft abilities [3].

Therefore, collaboration, communication, and adaptability are three major abilities, development of which should be integrated into the educational process. So, US educational institutions are now facing the task of increasing interest of students in subjects, showing learners ways to find answers using only their knowledge, and making the development of communicative and collaborative abilities an integral part of the educational process.

References

1. Conard E. *We Don't Need More Humanities Majors. Current Issues and Enduring Questions: A Guide to Critical Thinking and Argument*, edited Sylvan Barnet, Hugo Bedau, and John O'Hara. Bedford, 2017. P. 460-470.
2. Madsbjerg C., Mikkelsen B. *We Need More Humanities Majors. Current Issues and Enduring Questions: A Guide to Critical Thinking and Argument*, edited Sylvan Barnet, Hugo Bedau, and John O'Hara, Bedford, 2017. P.470-482.
3. Newton, D. Colleges Don't Need to Change to Close Skills Gap. Forbes, 2018. [Electronic resource] Access mode: <https://www.forbes.com/sites/dereknewton/2018/05/22/colleges-dont-need-to-change-to-close-skills-gap/#1341abcd4282>.

СЕКЦІЯ VIII
**СУЧАСНА ОСВІТА: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, МЕТОДОЛОГІЯ,
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА. ГЕНДЕРНА ОСВІТА**

Л. А. Шкор

**ВЛИЯНИЕ ПОЛИХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ
НА ТВОРЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ**

Термины «полихудожественное воспитание», «полихудожественное образование», «полихудожественное развитие» были введены в педагогику в 1980-е годы Б.П. Юсовым, доктором педагогических наук, профессором, членом-корреспондентом РАО. Изначально проблемное поле своих исследований Б.П. Юсов связывал с разработкой теоретико-методических принципов, необходимых для формирования всесторонне развитой творческой личности ребенка младшего и среднего школьного возраста в рамках изобразительной деятельности. Акцентируя внимание на образной природе искусства, Б.П. Юсов настаивал на целостности и гармоничности процессов художественного воспитания школьников, достигаемых путем активного интегративно-тематического сотрудничества педагогов по изобразительному искусству, музыке, литературе и учащимся. Ученый отмечал, что этот сложный процесс требует от педагогов и учащихся понимания глубинной взаимосвязи языков искусства, выражаемой в возможности соотнесения звука и цвета, мелодии и графической линии, музыкальной метроритмики и ритмики поэтической строфы, а также единства процессов восприятия, обучения и творчества, которые назывались основой полихудожественного образования в рамках школьных программ.

Таким образом, практическая реализация концепции Б.П. Юсова о полихудожественном образовании школьников выражалась в создании учителями изобразительного искусства, музыки, литературы интегрированного пространства овладения «языками искусства» на основе единой тематики уроков. Б.П. Юсов указывал на необходимость постоянного расширения навыков чувственного восприятия мира, подчеркивая именно образную природу искусства, чтобы сформировать у учащихся устойчивую внутреннюю потребность (мотивацию) к художественно-творческой деятельности.

Рассматривая литературу как особый вид искусства, Б.П. Юсов предложил достаточно убедительный и понятный путь приобщения к искусству школьников. Опора на литературу и вытекающий отсюда разговорно-иллюстративный метод, на наш взгляд, положительно влиял на понимание учащимися коммуникативной, художественно-концептуальной, познавательной-эвристической функций искусства. Осмысление художественных образов, погружение в их вербальный и невербальный контексты, содействует преодолению речевых клише, помогает переосмыслить стереотипы восприятия литературы, взаимодействуя с другими видами искусства, способствует развитию вербального и невербального видов интеллекта, которые необходимы учащемуся для успешной мыслительной деятельности, связанной не только с искусством. Чтение и опыт публичных устных выступлений способствует самоактуализации и детерминации учащихся, совершенствует навыки образно-художественного мышления, что является необходимым компонентом для творческой/активной жизненной позиции в целом. Именно она является основой нестереотипного – креативного – мышления, которое в настоящее время непосредственно связано с педагогической деятельностью и научными исследованиями в об-

ласти педагогики, и является необходимым аспектом в работе конструкторов, архитекторов, дизайнеров и т.д.

Дальнейшая разработка понятий полихудожественного подхода и полихудожественного воспитания была продолжена последователями Б.П. Юсова. Школа Юсова представлена именами Л.Г. Савенковой, Е.П. Кабковой, О.Л. Некрасовой-Кратеевой, Ю.Н. Протопопова, Н.Н. Фоминой, Л.Г. Золотаревой и др. По мнению этих ученых, полихудожественный подход в преподавании изобразительного искусства в школе связан с созданием «активного пространства» для творческой деятельности учащихся, которые сами создают «визуальную среду», отвечающую их собственным представлениям о природе, культуре или жизненных закономерностях. Так возникает понимание гармонии окружающего мира, осознается синтетическая природа искусства и возможности свободных переходов по видам искусства, что, в конечном итоге, формирует у учащихся навыки художественного обобщения. Изобразительная деятельность дает импульс для развития эмоционально-чувственной сферы учащихся, а задача педагогического сопровождения связана с созданием такого предметно-пространственного окружения, которое развивает понимание единства художественных задач, воплощаемых «языками искусства». В концепции интегрированного освоения изобразительного искусства в общеобразовательной школе Л.Г. Савенковой особое значение придается «экологии культуры», которая формируется в соприкосновении созидательно-творческих усилий учащегося с разным миром искусства, а также природой, историей, социумом, технологиями. Е.П. Кабкова полагает, что именно полихудожественный подход формирует «поле резонансного взаимодействия» изобразительного искусства, литературы, музыки, которые раскрывают информационно-коммуникативную природу культуры. В публикациях Л.Р. Золотаревой полихудожественное образование связывается с подготовкой учителей по изобразительному искусству, профессиональные компетенции которых включают навыки вербализации индивидуальных образно-ассоциативных представлений, выявляющих внутреннюю содержательность художественного образа. Процессы понимания и последующей интерпретации визуальной информации в контексте диалога «учитель-ученики» представляют собой не просто устное общение на заданную тему, а сотворчество, выявляющее сходство и различия художественно-эстетического и эмоционально-психологического опыта каждого реципиента. «Смысложизненные ориентации» (термин Н. Фоминой), формируемые средствами изобразительного искусства, изначально помогают достичь школьнику комфортного эмоционального-психологического состояния, а затем, во взрослой жизни, могут стать основой для саморефлексии, необходимой в любой избранной сфере деятельности.

Полихудожественный подход представлен в исследованиях С.А. Бондаревой, А.И. Кисловой, Н.П. Шишлянниковой, Т.С. Ковалевой, Е.Н. Просолова, О.В. Стукаловой, А.М. Егоровой, Г.А. Письмак, Е.А. Заплатиной. По сравнению с вышеупомянутыми, данные исследования обогащают педагогическую науку в аспектах общего музыкального образования. Образный мир музыки напрямую обращается к чувствам учащегося, эмоциональность восприятия художественных образов, воссоздаваемых в мелодических оборотах, метроритмике, ладотональности, вызывает живой интерес у младших школьников. Свойственная детям открытость миру позволяет активно использовать полихудожественный подход, выявляя связи мелодики с интонациями человеческой речи, метроритмики с эмоциональной активностью движения, ладотональности с поэтическими состояниями-настроениями. Согласно исследованиям А.И. Кисловой, полихудожественный подход на основе музыки наиболее логично реализуется через обучение музыкально-ритмическим

навыкам, которые через пластику пантомимы «выводят» учащегося к живописи. Таким образом, в последующей изобразительной деятельности, возникает именно «рисование музыки», а не «рисование под музыку». Ритмика, по мнению А.И. Кисловой, способствует интенсификации развития музыкальных способностей, с одной стороны, а с другой – двигательная активность соответствует психофизическим особенностям младших школьников, помогая продуктивной творческой деятельности. Схожие взгляды высказывает Н.П. Шишлянникова, полагая, что вербально-понятийное мышление и эмпатию у учащихся необходимо развивать с опорой на дисциплины эстетического цикла, показывая многомерность охвата искусством явлений окружающей среды. «Предметоцентризм» естественнонаучного цикла, опираясь на аналитические методы познания, притупляет эмоциональное восприятие, которое необходимо ребенку для освоения социальной среды через установление позитивных коммуникативных контактов. Только искусство формирует художественно-образные методы познания, которые развивают эмоционально-волевую сферу учащегося, поддерживая интерес младших школьников к творческой деятельности.

Свое понимание полихудожественного подхода в преподавании литературы предложила О.В. Стукалова, в своих исследованиях уделяя особое внимание гуманистической ценности человеческих образов, передаваемых посредством художественного слова. Полихудожественный подход в процессе осмысления произведений литературы, способствует духовной активности старших школьников, активизируя их внутренний эмоциональный потенциал при использовании театрально-игровых методов, особенно в создании собственных или коллективных литературных работ по мотивам прочитанного. Г.А. Письмак отмечает, что полихудожественное образование особенно значимо в процессах творческого развития младших школьников, так как оно полностью отвечает этапу их возрастного развития – познание мира через игру. Младший школьник «играет» со словом, с образно-ассоциативными рядами, с оттенками настроений, которые находят свое отражение и выражение через взаимосвязи искусства и природы как наиболее близких в своей содержательности сфер познания, способствующих духовному росту индивидуума.

Преобладание визуальной информации породило в первых десятилетиях XXI в. очередную педагогическую проблему, связанную с «клиповым мышлением/сознанием» учащихся – особым способом мышления, в котором преобладают визуальные образы, возникающие в виде набора разнообразных картинок, не обладающих системными и/или образно-ассоциативными связями. Быстрая сменяемость «клиповых картинок» не предполагает их глубокого анализа, а наоборот, направлена на «скольжение» (сёрфинг) по информационному потоку без выявления его глубокой содержательности. А утрата понятийного мышления (о значении которого многократно писал Л.С. Выготский), ведет к раздробленности сознания, неумению выстроить причинно-следственные связи, и угасанию творческой активности вследствие обеднения живости воображения: в «клиповом сознании» мгновенно возникает подходящая картинка-иллюстрация. Последствия цифровизации окружающего жизненного пространства современными педагогами оценивается скорее негативно: учащиеся уже в младших классах, приобретая зависимость от гаджетов и девайсов, утрачивают понимание необходимости «живого» общения и с окружающими людьми, и с искусством.

Список использованных источников

1. Юсов, Б.П. *Изобразительное искусство и детское изобразительное творчество: очерки по истории, теории и психологии художеств. воспитания детей* / Б.П. Юсов. – Магнитогорск : Изд-во Магнитог. гос. ун-та, 2002. – 282 с.

НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ – ВИСОКО МОРАЛЬНІ, ДУХОВНІ ПЕДАГОГІЧНІ ФАХІВЦІ

Загальне духовне оновлення сучасного суспільства неможливе без відповідного оновлення освітньої галузі. Проблема духовного розвитку особистості майбутнього педагога в умовах оновлення сучасної системи освіти є надзвичайно гострою та актуальною, оскільки саме від рівня духовного розвитку майбутнього фахівця залежить й рівень духовного розвитку підростаючого покоління.

Нові освітні реформи... Чи готові ми до таких кардинальних змін? Багато думок відносно цього: позитивних і негативних. І це є природно. Адже, все нове завжди сприймається з обережністю. «Не можна вливати молоде вино у старі бурдюки, бо вони порвуться...», – говориться у Біблії. Людині зі старою закваскою важко змінити спосіб свого мислення, поглядів, звичних дій і прийняти щось нове. Тому перед нами стоїть нагальне завдання – це оновлення нашого розуму.

Усякий прогрес здійснюється завдяки людям, які не задоволені тим, що в даний момент усім іншим здається нормальним, звичним. Завжди є якийсь шлях – і завжди є кращий шлях. Хтось із мудрих людей сказав: «Ніколи не задовольняйся хорошим, якщо є щось краще!».

Зараз уся увага зосереджена саме на різних технологіях, інноваціях, формах, засобах досягання перебудови освіти. На жаль, більше на «зовнішньому», ніж «внутрішньому». Але ми повинні пам'ятати, що нашим будівельним матеріалом є діти, за виховання яких ми несемо відповідальність. Це ті цеглинки, на яких буде збудований дім – наше суспільство. Що ми посіємо, те і пожнемо! Що ми вкладемо в дітей, такими вони і виростуть: чи розумними, але бездушними, чи розумними людьми, які будуть навчені добру, любові, співпереживанню, готовими на всяке добре діло, людьми, які будуть керуватися здоровим глуздом і духовними, моральними цінностями. Знання надимають, а любов буде! Тому знання і духовні цінності мають бути в єдності. І це одне з найважчих завдань. Педагог не може навчити того, що сам не знає. Педагог не може виховати здорову нову людину, якщо сам не здатний відчувати чужу біль, вміти прощати, дарувати тепло тим, хто є поряд, любити навколишнє, милуватися красою природи, творінням...

«Люби свого ближнього, як самого себе...», – навчає нас Слово Боже. Чи здатні ми змінюватися сьогодні саме в цьому напрямку? Що є цінностями у нашому житті? Адже, справжня «любов довготерпить, любов милосердствує, не заздрить, любов не величається, не надимається, не поводить нечестно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правдою, усе зносить, вірить у все, сподівається всього, усе терпить! Ніколи любов не перестає!» [Біблія. 1 Коринтянам 13:4-8]. Це тест для нас – педагогів, вихователів, батьків, студентів...

Чоловік, побачивши змію, яка звивалась серед хмизу у вогні, вирішив витягнути її з полум'я. Коли він зробив це, то змія вкусила його, викликавши нестерпний біль. Чоловік швидко відкинув змію, і вона знову впала у вогонь. Чоловік схопив металеву палицю, витягнув змію з полум'я і врятував їй життя. Хтось зі спостерігаючих наблизився до людини і сказав: «Ця змія вкусила тебе. Чому ти як і раніше намагаєшся спасти її?». Чоловік відповів: «Природа рептилій – кусати, але це ніяк не повинно змінювати мою сутність – допомагати, навіть, якщо мене боляче поранили».

Дефіцитом сьогоднішнього дня є брак любові, доброти, спілкування між дітьми, батьками і дітьми, вчителями і дітьми, між дорослими. Комп'ютери, смартфони, тести, зайнятість дорослих, відсутність друзів, проблеми, непорозуміння, не

бажання щось змінювати, лінь... Це гарно замасковані злодії, які непомітно крадуть те, що неправильно лежить.

Часто ми маємо справу з емоційно неврівноваженими дітьми, замкнутими, дуже вразливими і чуттєвими, дітьми-«їжачками»... Але водночас – дітьми, які здатні відрізняти щирість і лицемірство, доброту і притворство, правду і брехню. Говорять, що дитсадок, школа – це є другий дім. Якщо так, то чому діти не хочуть йти в садочок, школу. Чому до одних вихователів, вчителів діти біжать з радістю, а до інших ідуть з плачем? Чому діти перестали вчитися? Чому у більшості дітей пропав інтерес до навчання? Відповідь однозначна: причина у нас самих!

Як ми збираємося будувати нову школу? Випускати роботів, які наповнені знаннями? Чому так мало уваги приділяється духовним цінностям? Чому «Християнські програми» в дошкільних закладах, школах здебільшого направлені на вивчення традицій і обрядів, а не вихованню принципам любові, розуміння сутності життя, як справлятися з тими чи іншими проблемами і т.д. А як же чистота серця, зберігання себе в непорочності? Хіба це можливо в час третього тисячоліття, яке несе з собою величезні технологічні, соціальні, психологічні, інтелектуальні, ментальні зміни? Можливо! Задумаймося, яке наше призвання? Якщо виховувати дітей, то давайте будемо це робити належним чином, проявляючи всю свою батьківську любов, турботу, мудрість і терпеливість.

Ми хочемо представити Європі високоморальних, розумних людей, товариських, сміливих, творчих, з великим потенціалом. Хто має готувати таких людей? Педагог! Отже, почнімо з себе...

За одну ніч не можна змінити своє життя. Але за одну ніч можна змінити свої думки, які назавжди змінять наше життя. Не можна повернутися в минуле і змінити свій старт. Але можна стартувати зараз і змінити свій фініш.

На мою думку, найперше, повинна бути переоцінка духовно-моральних цінностей кожного освітянина, батьків і усіх причетних до справи виховання дітей, не залежно від закладу, де вони виховуються, навчаються, займаються гуртковою роботою і т.д. Людина, яка думає, що вона все знає, просто перестала думати. Якщо ми думаємо, що досягли успіху, то нас обов'язково випередять.

Заирнімо у своє серце: чим воно наповнене? «Нема доброго дерева, що родило б злий плід, ані дерева злого, що родило б плід добрий. Кожне ж дерево з плоду свого пізнається. Не збирають-бо фіг із тернини, винограду ж на глоду не рвуть. Добра людина із доброї скарбниці серця добре виносить, а лиха із лихої виносить лихе. Бо чим серце наповнене, те говорять уста його!» [Біблія. Луки 6:43-45].

Колись давно старий індіанець відкрив своєму онукові життєву істину. «В кожній людині йде боротьба, дуже схожа на боротьбу двох вовків. Один вовк представляє зло - заздрість, ревності, образу, егоїзм, амбіції, неправду... Інший вовк представляє добро - мир, любов, надію, істину, доброту, вірність...». Маленький хлопчик, зворушений до глибини душі словами діда, на якусь мить задумався, а потім запитав: «А який вовк в кінці перемагає?». Старий індіанець ледь помітно усміхнувся і відповів: «Перемагає той вовк, якого ти годуєш...».

Отож, не занедбуйте того, що було подароване нам Богом – це життя, і що було доручено в наші руки – це юні душі. «Настав юнака на початку дороги його, і він не вступиться з неї, навіть коли постаріє» [Біблія. Притчі 22:6].

Список використаних джерел

1. Біблія або книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту / переклад проф. Івана Огієнка. - Українське Біблійне Товариство, 2002. – Режим доступу : <https://www.bibleonline.ru/bible/ukr/>

НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІГРОВИХ МОДЕЛЕЙ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР

На жаль, сучасна школа далеко не завжди здатна навчити мислити нестандартно, не по заданих схемах та алгоритмах, закласти основи творчого мислення.

Однією з переваг інтелектуальних ігор перед шкільними завданнями є знищення психологічного бар'єру минулого досвіду, що з'являється у дітей при розв'язанні шаблонних шкільних задач. При відповіді на запитання «Що? Де? Коли?», у більшості випадків необхідно знайти нестандартне рішення [4]. Проте, якщо для відповіді на шаблонне шкільне завдання досить сконцентрувати увагу на даному способі розв'язання задачі, з даного предмету (хімія, фізика.), тобто на чомусь одному, однорідному, то інтелектуальних іграх (таких як «Що? Де? Коли?» та «Брейн-ринг») часто спочатку невідомо, в яку область знань приведе процес пошуку відповіді. У запитаннях «Що? Де? Коли?» і «Брейн-рингу» спочатку немає чітких меж пошуку відповіді, тому на початку обговорення необхідно звузити круг пошуків, поступово обмежуючи рамки відповіді просторово-часовими та іншими критеріями, користуючись підказками, наведеними в запитанні.

Питання «Що? Де? Коли?» складаються таким чином, що для відповіді на питання потрібні не скільки енциклопедичні знання, скільки вміння мислити. У питанні «Що? Де? Коли?» досить часто прихована підказка, яка може ховатися в назві, імені, часі дії, слові, а деколи просто у водному слові або вигуку. Особливо це стосується питань на логічне мислення. Часто підказки завуальовані і їх дуже складно знайти. Є і дещо інший тип питань: питання на образне мислення, здатність мислити нестандартно. Тоді потрібно застосувати аналогію, зіставлення, або представити себе в описі ситуації, і відповідь на питання буде знайдена. Знайти правильну відповідь допомагає вміння логічно міркувати, перебираючи зведення з самих різних областей знання, розвинена асоціативна пам'ять, здібність до швидкого узагальнення розрізнених фактів. Фактично ця методика вперше була описана американським філософом і педагогом Джоном Дьюї [1].

Відомий дослідник методів проблемного навчання А.М. Матюшкін указував, що проблемне навчання передбачає, наступне: «пояснення навчального матеріалу, який потрібно засвоїти, слідує за проблемною ситуацією, яка з'явилася, і відповідала пізнавальної потребі, яка виникла» [5]. На заняттях з використанням ігрових моделей «Що? Де? Коли?» та «Брейн-рингу» пояснення навчального матеріалу йде паралельно з проблемною ситуацією, яка виникла, і відповідає пізнавальній потребі, яка постала. Пояснення може йти як від викладача, так і від одного з учнів. При цьому кожен із гравців команди додає до обговорення свою частину інформації, учні, поділені по командах, по частинах збирають пазл, який повинен скластися в цілісну картинку. Завдання викладача при такому підході - коригувати обговорення команди і перевіряти правильність складеної командою картинки.

Декілька прикладів питань «Що? Де? Коли?»

1. У ході Тридцятирічної війни це місто не витримало тиску ворога та було взяте з боєм. Щоб повернути місту минулу славу, через декілька років після Вестфальського миру бургомістр організував там знамениту демонстрацію. Назвіть це місто.

Відповідь: Магдебург.

Для того, щоб відповісти на це питання, необхідно використовувати знання з історії та фізики. Досить часто питання інтелектуальних ігор сполучають в собі відразу декілька учбових дисциплін. Подібні питання вибудовують «містки» між учбовими дисциплінами.

2. У XIX столітті в Південній Африці розводити свійську птицю вважалося вигідною справою: при невеликому везінні господар птаха міг заробити не тільки на яйцях, м'ясі та пір'ї. Напевно, відомий письменник знав про це, хоча в його розповіді справа відбувається не в Південній Африці, а в Європі. Якщо ви здогадалися, як саме птах міг збагатити господаря, назвіть це оповідання.

Для відповіді на це питання необхідно міркувати за наступною схемою: Чим знаменита Південна Африка? → перше, що приходить в голову – алмази → яке відношення до алмазів мають птахи? → загальновідома пристрасть птахів до дрібних блискучих предметів → гуляючи по відвалах порід в районах здобичі алмазів у пошуках корму, птахи можуть заковтнути алмаз → у якому оповіданні описана подібна інформація? →

Відповідь: «Блакитний карбункул» [2,3].

3. Близько 8000 років тому, після переходу до осілого способу життя, наші далекі предки почали вирубувати та випалювати дрімучі ліси, щоб розчистити територію під ріллю. На думку американського географа Уільяма Ріддімана, завдяки цьому в черговий раз не відбулося те, що на кіноекранах відбулося вже двічі. А що саме?

Відповідь: Льодовиковий період [3].

В цьому питанні поєднуються знання з історії стародавніх часів, географії, екології.

Ще однією позитивною межею інтелектуальних ігор є розвиток образного мислення. Образне мислення не є даністю від народження. Як всякий психічний процес, воно потребує розвитку та коректування. Згідно з психологічними дослідженнями, структура образного мислення є перетином п'яти основних підструктур: топологічної, проектної, порядкової, метричної, композиційної. Вказані підструктури мислення існують не автономно, а перетинаються. Тому необхідно так розвивати образне мислення дітей, щоб не «ламати» його структуру, а максимально використовувати її в процесі навчання.

Приклад такого питання:

4. Ось опис, зроблений в 12 ст. бароном д'Англором: «Коли ми підійшли до них, ВОНИ нам здалися найдивовижнішими зі всього, що нам довелося побачити. Своїми контурами вони нагадували великий алмаз: дуже широкі внизу і вузькі вгорі». У якій країні було зроблено цей опис?

Відповідь: Єгипет

5. Процес згладжування висот земної кори в процесі її діяльності називається пенеппленізацією. А чому присвячена стаття в журналі «GEO» під назвою «Коли ВОНА впала з гори»?

Відповідь: водоспадам [3].

В цьому питанні крім розвитку образного мислення подаються нові знання з географії.

Наступне питання, крім інформаційного навантаження, є також розвивальним: учні повинні навчитися мислити критично, без «шаблонів»:

6. Оса мешкає біля берегів Північної Австралії, діаметр її парасольки досягає 12 см, її отрута аналогічна за складом отруті кобри. Якого прикметника не вистачає в цьому твердженні, щоб інформація стала достовірною?

Відповідь: Морська (мова йде про медузу)

«Брейн-ринг», як і «Що? Де? Коли?», - командна гра. Але в «Брейн-ринзі» головне – це швидкість мислення. Ігрова модель учить швидко приймати рішення в екстремальних ситуаціях, коли часу на обговорення мало, вірно оцінювати свої

сили і ступінь ризику. Стратегія гри, на відміну від «Що? Де? Коли?», ускладнюється тим, що відповідь на питання необхідно дати щонайшвидше. Можна ризикнути і відповісти на першій секунді, а можна продовжувати обговорювати питання, ризикуючи бути випередженими суперниками.

Питання «Брейн-ринга» декілька простіші, ніж питання «Що? Де? Коли?». Вони не можуть бути довгими, тому що повинні сприйматися на слух відразу. Як правило, інтуїція відразу правильно підказує відповідь.

Нижче наведено приклади питань «Брейн-рингу».

1. У Давньому Єгипті жерці, що спостерігали за небесними світилами для календарних обчислень, відмітили, що в різні пори року міняється місцезнаходження зірок на небі. А що з'являлося на небі з початком повені? Відповідь: Сузір'я Водоля

2. 17 жовтня 1989 року в районі Лома-Прієта (Каліфорнія) відбувся могутній землетрус. А яка подія відбулася цього ж дня в затоці Монтерей?

Відповідь: Цунамі

3. Згідно з жартівливою аксіомою Фелікса Кривіна, ВІН має найбільшу широту, тому йому приходить особливо жарко. ВІН зустрічається в назві однієї з країн Африки. Назвіть ЙОГО.

Відповідь: Екватор

Коментар: Екваторіальна Гвінея

4. Ця рослина, яку порівнювали з бджолами, була відома ще за часів Олександра Македонського. А більш звичну для нас рослину почали використовувати лише в 19-му столітті. Назвіть обидві рослини.

Відповідь: цукрова тростина, цукрові буряки.

Ігрові моделі «Що? Де? Коли?» та «Брейн-рингу» доцільне застосовувати на уроках узагальнення і систематизації нових знань, комбінованих уроках, та при перевірці засвоєння знань і умінні застосовувати ці знання на практиці. Ігрові моделі «Брейн-рингу» можна застосовувати при фронтальному опитуванні замість «географічних диктантів».

Крім того, ігрові моделі інтелектуальних ігор дають можливість перевірити засвоєння гідрологічних знань з попередніх класів та умінню застосовувати ці знання при вивченні нового матеріалу.

Список використаних джерел

1. Дьюи Д. *Психология и педагогика мышления* / Пер. с англ. Н.М. Никольской. - М.: Совершенство, 1997. 2. Жданов Д. К., *Можливості інтелектуальних ігор щодо розвитку мислення у дітей // Виховна робота в школі № 10, 2008.* 3. Жданов Д.К. *Екологічний «Брейн-ринг» // Інтелектуальні ігри 5-11 клас, Київ, «Шкільний світ», 2012.* 4. Жданов Д.К. *Проблемне навчання як методологічна основа створення комплексного інтегрованого курсу природничих наук// Позашкілья № 8, 2015.* 5. Матюшин А.М., *Проблемные ситуации в мышлении и обучении, Москва, «Педагогика», 1972.*

Л. А. Крутієва, І. В. Юшко

ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ВІДНОСИН У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний світ швидко змінюється. Нові суспільні явища, події, впровадження новітніх технологій в усіх галузях нашого життя впливають на світосприйняття та свідомість як дорослих так і дітей. На всіх етапах розвитку суспільства мораль, як і право, політика, традиції, звичаї, табу, є важливим регулятором людської поведінки, людських відносин, а моральність (моральна практика) – одним із критеріїв

оцінки вчинків людини. Такі якості, як доброзичливість, турботливість є свідченням людяності особистості – широкого, чуйного, уважного ставлення до людей. Саме гуманне ставлення, або його відсутність у суспільстві зумовлює цілі на досягнення яких буде використовувати інтелект людства.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті визначено стратегічні завдання реформування освіти в Україні, якими є гуманізація та демократизація освітнього процесу. Головною подією на сучасному етапі освітнього процесу в Україні є впровадження у практику роботи ключової реформи Міністерства освіти і науки – Нової української школи. Сутність її полягає в переході від школи знань до школи компетентностей. Дошкільна освіта є своєрідним «фундаментом» Нової української школи, адже доведено, що основи світогляду особистості закладаються саме у дошкільному віці. Сьогодні, у період моральної кризи суспільства, інтенсифікація інтелектуального розвитку дошкільників має поступитися місцем розвивальній та виховній складовим освітнього процесу. Адже, як бачимо, інтелектуалізація соціуму не зробила його кращим – ані добрішим, ані чемнішим, ані мудрішим. Як зазначено у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, головним завданням є розвиток у дитини здатності до самовизначення у життєвому просторі відповідно до вікових можливостей, ціннісного ставлення до природи, рукотворного світу, людей і самої себе [3].

Спираючись на філософські, соціологічні, психологічні дослідження, педагогічна наука активно шукає шляхи виховання гуманної особистості. *Мета статі* полягає в обґрунтуванні доцільності використання волонтерської діяльності в роботі з формування гуманістичних відносин у дітей старшого дошкільного віку.

Гуманність – увага до людей, прагнення добрих стосунків з ними, готовність надавати допомогу, виявляти співчуття і співпереживання. Гуманні почуття виникають на основі зацікавленості добрими стосунками між людьми. Те, до чого діти є байдужими, не збуджуватиме у них ні прагнення наслідувати, ні гордості за добрі справи. Якщо дитину з егоїстичними нахилами залучати до добрих справ, доручень і вчинків заради людей, які її оточують, то у неї виникатимуть і розвиватимуться гуманні почуття, зумовлені задоволенням від досягнутих результатів [5].

Аналіз основних досліджень з обраної теми.

Формування гуманної поведінки старших дошкільників досліджували Л.Врочинська, Н.Цуканова, Л.Артемова, В.Котирло, О.Смірнова. Змістовне наповнення виховної роботи з розвитку гуманних взаємин досліджувала А. Гончаренко і довела, що вони становлять визнання інтересів та потреб іншої людини, постійне спрямування уваги на людину, співчуття та співпереживання, своєчасна та безкорислива допомога, милосердя і доброта. В. Сухомлинський наголошував, що гуманістичне виховання сягає свого вінця, коли у дитини розвивається здатність страждати й переживати за іншу людину, як і здатність радіти за її успіхи [6].

Як зазначає Т.І.Поніманська, мета виховання втілює у собі прагнення до гармонійного розвитку кращих якостей людської особистості, серед яких гуманістична спрямованість є основою всього процесу. Науковець наголошує, що починаючи з 5-го року життя, у дітей треба виховувати усвідомлене ставлення до обов'язків у сім'ї і дитячому садку, вміння самостійно включатися у корисні справи. Данний вік є сенситивним для формування у вихованців вміння пов'язувати правила поведінки зі ставленням до людей. У цьому віці у дошкільників формуються навички спільної діяльності в іграх, праці, спілкуванні. На данному етапі дітей треба починати навчати правилам взаємодії у колективі заради досягнення спільної мети [5]. Старші дошкільники здатні до таких виявів гуманності, як інтерес до життя іншої людини, співчування їй, захист ображеного від кривдника, грубості, справедливе і турботливе ставлення до оточуючих.

Ефективність розвитку гуманних взаємин у дітей старшого дошкільного віку

залежить від дотримання єдності моральних знань і практичної діяльності. Але такий досвід накопичується не в будь-якій діяльності. Добре відомо, що дитина може бути присутньою на певному занятті, маніпулювати предметами та матеріалами, активно засвоювати знання, проте залишається байдужою і зовсім не нарощувати свій досвід гуманної взаємодії в соціумі. Цьому сприяє лише діяльність, яка відповідає таким педагогічним умовам: 1) відтворює життєві ситуації, спирається на дитячі враження від реального повсякденного життя; 2) викликає особисту зацікавленість дитини, розуміння нею соціальної значущості результатів своєї діяльності; 3) спонукає дитину до активних дій, пов'язаних з плануванням діяльності, обговоренням візних варіантів участі, розподілом ролей, відповідальністю, самоконтролем та самооцінкою; 4) середбачає необхідність взаємодопомоги, підтримки, викликає потребу в співпраці.

Формування у дітей старшого дошкільного віку гуманних відносин, знайомство з правилами взаємодопомоги, взаємодії з однолітками та дорослими, на наш погляд, сприяє така форма роботи як волонтерство. Волонтерська діяльність – форма соціальної активності. Вона впливає на моральне становлення дітей; забезпечує реалізацію соціально-активної поведінки і наданні допомоги іншим людям; вдосконалює емпатію, доброзичливість, співчуття, толерантність – основні якості гуманістично спрямованої особистості. Але лише знання не сприяють розвитку моральності – необхідна практика. Саме участь дитини у груповій взаємодії заради допомоги іншим людям сприяють ознайомленню вихованців з правилами співжиття в суспільстві, взаємодопомоги та взаємопідтримки [1].

З метою формування у дошкільників прагнення до гуманістичних дій і вчинків, які б викликали емоційний комфорт, проявів емоційної непримиреності до антигуманного у взаєминах та потреби турботливого та чуйного ставлення до оточення, ми провели експеримент з впровадження волонтерської діяльності з дітьми 6-го року життя «Витоки волонтерства».

На нашу думку, саме волонтерська діяльність відкриває для дитини дошкільного віку світ людей з реальними гуманними взаєминами. Роблячи добру справу разом з однолітками, дошкільник навчається узгоджувати свої цілі, інтереси з цілями та інтересами групи; переживати, відповідати не тільки за себе, а й за товаришів. У спільній діяльності з дітьми дорослий створює ситуації привітності, співчуття, взаємоучасті.

В основу нашої роботи були покладені принципи педагогіки емпатурменту, зокрема: 1) створення умов для формування у дитини впевненості у власних силах і можливостях та відповідальності за результати навчання; 2) ухвалення нею рішень щодо власного стилю життя; 3) забезпечення психологічного комфорту дітей під час занять як за допомогою спеціальних прийомів, так і через доступність змісту (за принципом вибору кожною дитиною тих кроків, які вона хоче і може здійснити); 4) створення умов для прояву у дітей ентузіазму і почуття задоволення від результатів групової та індивідуальної роботи, формування звичок поведінки, що зорієнтовані на стабільний розвиток [1].

Нами були обрані такі напрямки роботи, а саме: пропаганда здорового способу життя, турбота про дітей молодших за віком, допомога людям похилого віку, природоохоронна діяльність.

Під час роботи ми використовували наступні форми роботи: ранкові мотиваційні бесіди, використання «Екрану нашого зростання» (аналіз вчинків дітей, казкових героїв), гурткова робота «Чарівний світ емоцій», ігри на розвиток емпатії, зображувальна діяльність, створення ситуацій морального вибору, створення просвітницьких фільмів, казок та коміксів, використання елементів агітаційних акцій допомоги тощо.

Регулярні повторення протягом дня ситуацій, пов'язаних з наданням допомоги,

давали змогу сформувати у дітей звички діяти відповідним чином. Обговорення з дітьми їхнього власного досвіду, який вони набували в соціальному оточенні ми проводили не менше 2-3 разів щодня: кому допомагали, до кого зверталися за допомогою, що казали, як це відбувалося, як вони почувалися. Наприкінці кожного етапу роботи, обов'язковою умовою було створення для дітей ситуацій успішності, користі та значущості їх роботи для інших людей. В результаті використання волонтерської діяльності у формуванні гуманістичних відносин у дітей старшого дошкільного віку вихованці стали виявляти доброзичливе і турботливе ставлення до людей близького оточення: помічати пропонувати допомогу одноліткам, людям похилого віку. та виявляти прояви непримиреності до егоїстичних вчинків інших людей.

Таким чином, використання волонтерської діяльності має великий потенціал у формуванні гуманістичної спрямованості вихованців з активною життєвою позицією та творчим потенціалом, сприяє утвердженню у свідомості дитини гуманістичних почуттів.

Список використаних джерел

1. Безсонова О. К. *Волонтерська діяльність у закладах дошкільної освіти: старший дошкільний вік* / О. К. Безсонова. – Тернопіль : Мандрівець. – 2019. – 200 с. 2. Бібік Н. М. *Навчально-методичний посібник Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік.* – К. : Літера ЛТД. – 2018. – 160 с. 3. Богуш А. М. *Базовий компонент дошкільної освіти / Авторський колектив* : А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богінч [та інші] – К. : Видавничий Дім «Слово». – 2012. – 26 с. 4. Мухина В. С. *Детская психология* / В. С. Мухина. – М. : ЭКСМО-Пресс. – 2000. – 352 с. 5. Поніманська Т. І. *Дошкільна педагогіка: підручник* / Т. І. Поніманська. – 2-ге видавництво, доповнене. – К. : Академвидав, 2013. – 464 с. 6. Поніманська Т. І. *Дошкільна педагогіка, 4-те видання, перероблене* / Т. І. Поніманська. – К. : Академія. – 2018. – 408 с.

M. V. Scorokhod

EXPERIENTIAL LEARNING. ACTIVE AND INTERACTIVE TEACHING METHODS

Experiential learning – is the process of learning through experience, which is more specifically defined as «learning through reflection on doing». Hands-on learning can be a form of experiential learning, but does not necessarily involve students reflecting on their product. Experiential learning is distinct from rote or didactic learning, in which the learner plays a comparatively passive role. It is related to, but not synonymous with, other forms of active learning such as action learning, adventure learning, free-choice learning, cooperative learning, service-learning, and situated learning.

Experiential learning is often used synonymously with the term «experiential education», but while experiential education is a broader philosophy of education, experiential learning considers the individual learning process. As such, compared to experiential education, experiential learning is concerned with more concrete issues related to the learner and the learning context.

Experiential learning has significant teaching advantages. Peter Senge, author of *The Fifth Discipline* (1990), states that teaching is of utmost importance to motivate people. Learning only has good effects when learners have the desire to absorb the knowledge. Therefore, experiential learning requires showing directions to learners.

Experiential learning entails a hands-on approach to learning that moves away from just the teacher at the front of the room imparting and transferring their knowledge to students. It makes learning an experience that moves beyond the classroom and strives to bring a more involved way of learning.

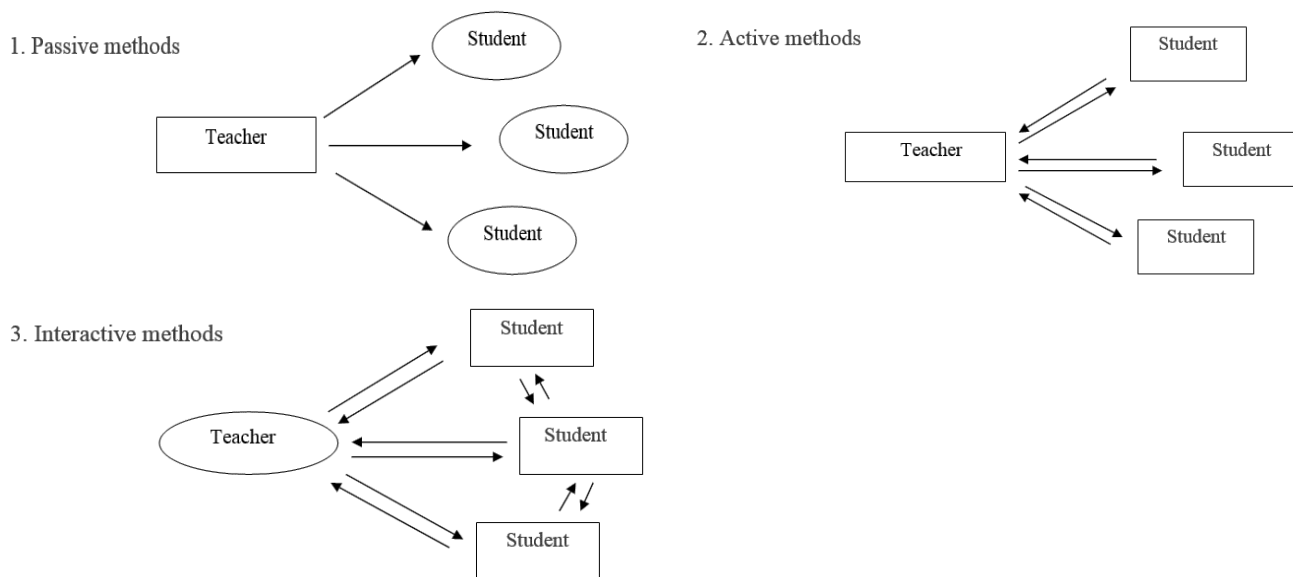
There are many methods of active and interactive experiential learning that can be used in modern teaching practice.

Active Learning Methods (ALM) – a set of pedagogical actions and techniques aimed at organizing the educational process and creating special conditions for motivating students to independent, proactive and creative development of educational material in the process of cognitive activity.

The emergence of active learning methods is associated with the desire of teachers and trainers to enhance the cognitive activity of students or to contribute to its improvement.

There are three types of activity that are manifested in the educational process in the explicit form: thinking, action and speech. Another implicit one is the emotional-personal perception of information. Depending on the type of active learning methods used in the lesson, either one of the types or their combination can be implemented. The degree of activation of students is considered depending on which and how many of the four types of student activities in the lesson are manifested. For instance, thinking (primarily memory) is used in a lecture, thinking and acting in a practical lesson, thinking, speaking and sometimes emotional-personal perception in a discussion, all types of activities in a simulation. This approach is consistent with experimental data, which show that during lecture presentation of the material no more than 20-30% of information is acquired, up to 50% during the independent work with literature, up to 70% in speaking, and with personal participation in the activity under study (for example in a simulation) - up to 90%. The methods can be used both as independent pedagogical developments as well as in combination with traditional ones.

In education, three forms of interaction between the teacher and students have developed, established and become widespread. They are presented by diagrams.

The following are the main interactive teaching methods.

The **round table** is a method of active learning, one of the organizational forms of cognitive activity of students, which allows to consolidate previously acquired knowledge, to fill in the missing information, to form the ability to solve problems, to strengthen positions, and to teach a discussion culture. A characteristic feature of the round table is the combination of thematic discussion with group consultation.

The main purpose of the round table is to develop students' professional skills to express thoughts, argue their thoughts, substantiate proposed solutions and uphold their beliefs. At the same time, information is consolidated and independent work with additional material occurs, as well as problems and issues for discussion are identified.

An important task in organizing a round table is: 1) discussion during the conversation of one or two problematic, acute situations on this topic; 2) illustration of opinions, provisions using various visual materials (diagrams, charts, graphs, audio, video recordings, photo, film documents); 3) thorough preparation of keynote speakers (not limited to reports, reviews, but to express their opinions, evidence, arguments).

The main part of the «round table» on any subject is discussion and debate.

A **discussion** is a comprehensive discussion of a controversial issue in a public meeting, in private conversation, in a dispute. In other words, the discussion consists in a collective consideration of any issue, problem or juxtaposition of information, ideas, opinions, suggestions. The objectives of discussion can be very diverse: education, training, diagnostics, transformation, changing attitudes, stimulating creativity, etc.

The round table in the form of **debate** is based on free expression, exchange of views on the thematic thesis proposed by students. Participants in the debate give examples, facts, argue, logically prove, explain, provide information, etc. The debate procedure does not allow personal assessments, emotional manifestations. The topic is discussed, and not the relation of individual participants to it.

The main difference between the debate and the discussion is the following: this form of the «round table» is dedicated to the unequivocal answer to the question posed - yes or no. Moreover, one group (affirming) is the supporters of a positive answer, and the other group (denying) - supporters of a negative answer. Within each group, 2 subgroups can form, one subgroup selects the arguments, and the second develops counterarguments.

The **brainstorming** method is an operational method for solving a problem based on stimulating creative activity, in which discussion participants are invited to express as many possible solutions as they can, including the most fantastic ones. Then, from the total number of expressed ideas, the most successful ones that can be used in practice are selected. This method is used in deadlock or problem situations.

The essence of the method lies in the fact that the process of putting forward, proposing ideas is separated from the process of their critical evaluation and selection. In addition, a variety of techniques are used to «turn on» the fantasy, to better use the «purely human» potential in finding solutions. For example, sometimes involvement of non-specialists is used, which, due to ignorance, can make «crazy» suggestions, which in turn stimulate the imagination of «specialists».

A **roleplay** is a form of reconstructing the subject and social content of professional activity, modeling relationship systems, and the various conditions of professional activity that are characteristic of a given type of practice.

In a roleplay, training of participants occurs in the process of joint activities. In this case, each solves their own separate task in accordance with their role and function. Communication in a roleplay is not just communication in the process of sharing knowledge, but first of all is communication that imitates, reproduces the communication of people in the process of the real activity being studied. A roleplay is not just co-educational, it is co-operative learning, collaboration skills.

The specifics of the educational opportunities of a roleplay as an active learning method is as follows: the learning process is as close as possible to the real practical activities of managers and specialists. This is achieved by using models of real socio-economic relations in roleplays.

A **case-study** analysis method is a pedagogical technology based on modeling a situation or using a real situation in order to analyze a given case, identify problems, find alternative solutions and make optimal solutions to problems.

A case-study provides an opportunity to study complex or emotionally significant

issues in a safe environment, and not in real life with its threats, risk, anxiety about unpleasant consequences in case of a wrong decision.

A situation is a set of interrelated factors and phenomena, thoughts and hopes of characters that correspond to reality, characterizing a certain period or event and requiring solution by analysis and decision.

The purpose of the students is to analyze these situations and the solutions found using the acquired theoretical knowledge.

A **workshop** is the main means of transmitting a conceptual new idea of author's pedagogical system. For a number of years, a teacher as a professional has been developing an individual (author's) methodological system, including goal-setting, designing, using a sequence of a number of well-known didactic and educational methods, classes, events, own «know-how», considering the real working conditions with different categories of students, etc.

The form of the workshop's work depends on the style of the professional activity worked out by the presenter, who ultimately sets the workshop's starting point in building the general scheme for this interesting event. Workshops contribute to the student's personal orientation, the formation of their artistic tastes and cultural interests, introduce a young person to the world of humanitarian culture.

The purpose of the workshop is a professional, intellectual and aesthetic education of students.

First of all, the development of the student's ability to think independently and outside the box is put in this concept. In the context of a workshop, professional mastery means, first of all, the ability to quickly and efficiently solve an educational problem in the practical field of a chosen subject.

Peer tutoring is a teaching strategy wherein students are paired together to practice academic skills and master content. Teachers may use peer tutoring to help accommodate a classroom full of diverse students who need more individualized attention. There are many benefits and challenges of peer tutoring that teachers should consider before implementing such a program in their classrooms.

Research literature shows peer tutoring can be a highly effective teaching method in the classroom. Let's look at some of the benefits of peer tutoring:

- Peer tutoring allows for higher rates of student response and feedback, which results in better academic achievement.
- Peer tutoring creates more opportunities for students to practice specific skills, which leads to better retention.
- The student tutor gains a deeper understanding of a topic by teaching it to another student.
- Students involved in peer tutoring have shown more positive attitudes toward learning and develop self-confidence.
- Peer tutoring often helps students build relationships and practice appropriate social interaction.

In conclusion, it is worth noting that all of the above methods are much more effective than the obsolete canonical teaching methods that were used 15-20 years ago. The boundaries of the information perception of modern society have expanded; more information is available freely than ever before. However, one must be able to cope with this information flow and be able to distinguish useful data from Internet junk. New methods of experiential learning allow users (students) to learn to self-understand and navigate the information space, which in the future will allow them to feel more confident and correctly apply their knowledge in practice.

Scientific and language consultant: Doctor of Pedagogy, Full Prof. O.B. Tarnopolsky

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФОРМА КОМУНІКАЦІЇ: ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Однією з основних ознак розвитку сучасного суспільства є стрімкий розвиток комп'ютерних інформаційних технологій. Це дозволяє сучасним людям необмежено вчитися, обговорювати питання, зустрічатися та спілкуватися з друзями, подорожувати до будь-якої країни світу та дізнаватися про їх культуру та традиції. Сьогодні Інтернет став невід'ємною частиною нашого життя. Однак слід зазначити, що Інтернет не тільки надає можливість розвивати навички, удосконалювати знання та розширювати сферу інтересів, але також містить реальні загрози як дорослим, так і молоді.

Сучасна молодь не уявляє, як жити без Інтернету в наші дні. Він твердо знаходиться в нашому повсякденному житті. Ми активно використовуємо Інтернет вдома та на роботі, а з розвитком нових технологій Інтернет перейшов на мобільні телефони та смартфони. Це майже завжди дало мені можливість бути в Інтернеті. Поява Інтернету докорінно змінила форму, зміст, механізм та функції соціального спілкування. Але крім того, в більшості випадків Інтернет є також розважальним інструментом, джерелом інформації та засобом спілкування. Однією з таких ознак стала соціальна мережа, і сьогодні вона набула статусу атрибутів, необхідних для нашого життя. Неможливо уявити сучасну людину без соціальної мережі. Спілкування, пошук інформації та друзів, обмін новинами, прослуховування музики, перегляд відео та фотографій. Таким чином, історія функціонування та розвитку цього нового формату спілкування поступово перетворюється на один із нагальних напрямків наукових досліджень.

Соціальна мережа – це веб-сервіс, віртуальне співтовариство, що складається з людей з однаковими інтересами, нахилами, діяльністю, однокласниками. За словами В.М. Сазонова під соціальною мережею розуміється безліч акторів (агентів) які можуть вступати у взаємодію один з одним і зв'язки між якими є соціальними, тобто дружба, спільна робота або обмін інформацією [4]. Сам термін «соціальні мережі» був введений до наукового обігу в 1954 році соціологом Джеймсом Барнсом (в роботі «Класи та збори у норвезькому острівному приході»). До того багато вчених які займалися вивченням суспільства висловлювали думку про важливість розгляду суспільства як складного переплетення взаємин. Найбільшим феноменом всесвітньої павутини є утворення мережевих спільнот та соціальних мереж. Термін «Virtual Community» (віртуальне, або мережене суспільство) розробив Г. Рейнгольд і дав йому наступне визначення: «Віртуальні співтовариства є соціальними об'єднаннями, які виростають з Мережі, коли група людей підтримує відкрите обговорення достатньо довго і людяно, для того щоб сформувати мережу особистих відносин у кіберпросторі». Початок сучасної теорії соціальних мереж поклали в 1951 році Рей Соломонофф і Анатолій Рапопорт. У 1959–1968 рр.. угорські математики Пол Ердос і Альфред Рен'ї написали вісім статей, що описують принципи формування соціальних мереж [1].

Можливості Інтернету і соціальних мереж поки не досліджені повною мірою, але й наявні дослідження засвідчують їх величезний вплив на формування свідомості молоді, мотиви її поведінки, ціннісні орієнтації, стиль життя, вибір мети і шляхів її реалізації. Слід також зазначити, що в сучасній літературі обмаль праць, присвячених висвітленню питання позитивних і негативних аспектів використання соціальних мереж сучасною молоддю. Таким чином, незважаючи на достатньо велику кількість публікацій із цієї проблематики, вона зберігає свою актуальність. Соціальні мережі –

один із соціальних інститутів, який тією чи іншою мірою виконує замовлення суспільства та окремих соціальних груп щодо певного впливу на населення в цілому, в тому числі й на окремі вікові та соціальні категорії [3]. . Вплив соціальних мереж на суспільство може бути частково як позитивним, так і негативним: Залежність від віртуального світу є найпоширеніша проблема. Живе спілкування тепер з легкістю замінить вербальне спілкування в мережі. Спілкування в соціальних мережах на перший погляд здається, абсолютно безпечно. Але ця думка може бути оманлива.

У соціальних мережах не завжди доцільно використовувати соціальні стереотипи та моделі поведінки та норми діяльності для формування соціальної ідентичності та самооцінки. Це поведінковий елемент діяльності в соціальних медіа. Основні особливості Інтернет-комунікації в соціальних мережах - анонімність, відсутність невербальної інформації, встановлення бажаних рис партнерів, спонтанність, прагнення до нетипової та незвичної поведінки (у восьми соціальних мережах, підлітків Агресивність і ненормативність часто спостерігаються, тому що дуже важко контролювати поведінку агера [2]. За допомогою соціальних мереж підлітки задовольняють приховані потреби. Вони не простежуються в його реальному житті, а з'являються лише у мріях і фантазіях. Молоді люди, які проводять вільний час спілкуючись через соціальні мережі, насправді можуть ускладнити заведення нових друзів та спілкування з однолітками, тому зовнішній світ їх ховає. Ще одна причина обмеження часу, витраченого на соціальні медіа, полягає в тому, що більшість людей себе представляє людьми, які насправді не живуть. Жертвами таких шахрайств є люди, які розміщують правдиву інформацію про себе. Весь свій вільний час проводить спілкуючись через соціальні мережі. Світ починає визнавати їх відлюдниками. Жертвами такого обману можуть бути люди, які розміщують реальну інформацію про себе.

За даними вчених більше половини підлітків проводять в соціальних мережах більшу частину свого вільного часу, відвідуючи їх не менше 1 разу на день. А близько чверті з них відвідують свої сторінки на Facebook і Twitter більше 10 разів на день.

За даними соціологічних досліджень 21% зареєстрованих користувачів відвідує свою сторінку в соціальних мережах два-три рази на тиждень, 11% – щотижня, лише 2% бувають на соціальних сторінках щомісяця, рідше одного разу на місяць заходить кожний 20-й користувач. Середня тривалість щоденного перебування в соціальних мережах серед молоді становить більше 3,5 годин. Відомі факти систематичного знаходження окремих людей в Інтернеті по 18 і більше годин на добу, по 100 і більше годин на тиждень. Але питання не в цифрах. За словами доктора Кімберлі Янг, «ступінь мережевої залежності визначається не кількістю проведеного в Інтернеті часу, а сумою втрат в реальному житті» [5].

Гостра тяга до користування соціальними мережами – це свого роду хвороба, яка може виникати через якісь особистісні чи психологічні проблеми, через нереалізовані бажання, а також приховані комплекси і труднощі у спілкуванні, адже у віртуальному світі набагато легше виразити себе, створити ідеальний образ. Там підлітки намагаються розповісти про свої досягнення, «подвиги», таланти, сподіваючись отримати суспільне визнання і заповнити відсутнє спілкування. І все ж, незважаючи на всі негативні сторони соціальних мереж, не можна не визнати, що назад дороги немає. І відмовитися від них уже ніхто не зможе, тому що, якщо це мережа для спілкування, то вона дуже зручна, економна і практична, якщо для роботи і творчості, то здається швидкою, продуктивною і корисною.

Дослідження, проведені нещодавно в Америці інститутом Common Sense Media, показали, що підлітки кращим чином саме через соціальні мережі набувають і розвивають необхідні для подальшого життя навички. Суспільство сьогодні вже повністю комп'ютеризовано, і діти, незалежно від соціального статусу, рано засвоюють всілякі комп'ютерні технології та способи комунікації, набуваючи тим самим різноманітні професійні навички в цій області. Не отримавши ще атестат зрілості, багато підлітків

до 18 років вже стають готовими фахівцями [2].

Деякі вчені взагалі говорять, що наша епоха в принципі істероїдна. Люди найбільше стурбовані тим, щоб так чи інакше опинитися в центрі уваги, і намагаються здійснити це будь-якими способами. Якщо це вдається в руслі самореалізації, то вони щасливі і знаходяться на своєму місці. Проте в багатьох це не виходить, і вони намагаються привернути увагу хоч якось. Найбільш яскраві моменти життя вони переживають, коли відчують, що на них спрямована увага. А на самоті або в натовпі, що практично те ж саме, настає різкий спад і сильна незадоволеність, тому люди намагаються знайти, чим ще привернути до себе увагу.

Варто сказати, що будь-які залежності – це лише симптом того, що суспільне життя все менше відповідає людському. І доволі самовпевнено вважати, що можна вилікувати хворобу позбавленням лише від певних її проявів. Для аналізу та роздумів українській громадськості залишається ще багато матеріалу, проте для конкретної протидії необхідно перш за все діяти всупереч споживацькому суспільству та культивувати такий самий діяльнісний підхід серед молоді.

Список використаних джерел

1. Алмаева В. В. *Виртуальные социальные сети как составляющая современного образовательного пространства [Электронный ресурс]* / В. В. Алмаева. – Режим доступа : <http://ito.edu.ru/2010/Tomsk/III/III-0-1.html>.
2. *Каким образом Facebook и др. влияют на подростков [Электронный ресурс]*. – Режим доступа : <http://www.epochtimes.ru/content/view/61753/81>.
3. Плешаков В. А. *Виртуальная социализация как современный аспект квазисоциализации личности* / В. А. Плешаков // *Проблемы педагогического образования. Сборник научных статей* / [под ред. В. А. Слестёнина, Е. А. Левановой]. – М.: МПГУ – МОСПИ, 2005. – Вып. 21. – С. 48-49.
4. Сазанов В. М. *Социальные сети – анализ и перспективы [Электронный ресурс]* / В. М. Сазанов. – Режим доступа : <http://spkurdyutov.narod.ru/sazonov.htm>.
5. Янг К. С. *Диагноз интернетзависимость* / К. С. Янг // *Мир Интернет*. – 2000. – № 2. – С. 24– 29.

O. B. Tarnopolsky, O. V. Monastyrna

STUDENTS WORKSHOPS AS AN EXPERIENTIAL ACTIVITY OF CONSTRUCTIVIST BLENDED LEARNING APPROACH IMPLEMENTATION IN TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE AT TERTIARY SCHOOLS

Constructivist blended learning approach to teaching foreign languages is based on the theories propounded by J. Piaget, L. Vygotsky, J. Dewey, and J. Bruner and can be defined as the approach providing students with opportunities of «constructing» their own knowledge and skills through practical experience in real-life or modeled activities. In this case, students acquire their knowledge and skills as a by-product of their real-life or modeled activities, thus internalizing (appropriating) the knowledge and skills and not just learning them (O. Tarnopolsky, 2012, p. 13).

The approach is implemented in courses of English as a foreign language at tertiary schools through a wide number of experiential learning activities, such as role plays, brainstorming, discussions, case studies, etc.

However, one of the innovative and most effective, but yet one of the most difficult and challenging experiential learning activities can be considered to be students' workshops.

Students' workshops is a specific form of learner's peer-teaching experience in which one or several students organize and guide some meaningful extra-linguistic activities of their group-mates, those activities being done in the target language (in this way, students' workshops implicitly become language-learning oriented) (O. Tarnopolsky, 2019, p. 19).

This experiential learning activity is aimed at allowing students to organize an academic task on a particular topic, chosen by the student who prepares it, and present it

during regular EFL (English as a foreign language) classes in the course of which all students in the academic group should be engaged in active participation in given tasks and discussions.

Application of workshops in the courses of English as a foreign language at tertiary schools can have a number of benefits not only for the students who participate in them but also for those who organize them. The preparation of a workshop requires work with specific literature and/or electronic sources in the target language. Students collect and summarize information that is necessary, do Internet search using different sources in English, and at the same time positively contributing to their foreign language acquisition.

Students' workshops can positively improve learning atmosphere in the classroom, make students more involved and motivated in the learning process and, in general, make this process more interesting for them, since workshop-organizers have a better understanding of their peers' interests, and are able to take this information into consideration while choosing subject for their workshops.

The idea of giving students a broad autonomy in choosing subjects for their workshops, and most importantly, an opportunity to find and even develop their own learning activities can strongly contribute to cultivation of both workshop-organizers and its participants intrinsic motivation towards foreign language learning since it is a known fact that people enjoy discussing the issues and being engaged in activities that they like and are interested in (O.V. Monastyrna, 2018, p. 314).

However, the enhancement of students' learning motivation can be achieved only under one condition: the topic of the workshop should be interesting for all the students in the academic group and it is a prerequisite for reaching positive learning outcomes of the activity implementation.

Therefore, the conclusion can be made that with proper organization, using students' workshops in the courses of English as a foreign language at tertiary schools can strongly contribute not only to the enhancement of learners' motivation towards mastering the foreign language and improvement of students' language skills, but also to the promotion of supportive and friendly atmosphere in the classroom.

References

1. Monastyrna O.V. *Students teach students. Implementation of peer teaching strategy in EFL classes* / O.V. Monastyrna // *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і Психологія» Педагогічні науки.* – 2018. – № 16. – С. 312-316.
2. Tarnopolsky O. *Constructivist blended learning approach to teaching English for specific purposes* / O. Tarnopolsky. – London: Versita, 2012. – 254 p.
3. Tarnopolsky O. *Students workshops: one of the most challenging experiential learning tasks in courses of English as a foreign language at tertiary schools* / O. Tarnopolsky, M. Kabanova // *Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія.* – 2019. – № 30. – С. 17-25.

Г. Г. Свиридова, В. В. Недвига

СУЧАСНІ ЗАСОБИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Ми живемо в час бурхливих соціально-економічних зрушень, епоху, коли спостерігається справжній бум інформаційно-комунікаційних, медійних технологій, внаслідок чого відбувається постійна трансформація й оновлення ідейно-концептуальних та науково-методичних засад освітнього процесу. Студентська молодь, яка зростає і здобуває спеціалізовану мистецьку освіту в сучасному освітньому середовищі, завдяки новітнім засобам комунікації, зокрема – доступу до мережі Інтернет,

постійно долучена до найцінніших скарбів людської культури, найвизначніших досягнень сучасної науки, найцікавіших явищ музичного життя, внаслідок чого відбувається її інтеграція в загальнолюдський інформаційний простір, що створює безліч можливостей для інтелектуального, морально-естетичного розвитку, реалізації творчого потенціалу особистості.

Сучасна талановита молодь, як правило, володіє гнучкістю мислення, швидко навчається, здатна з легкістю адаптуватися в нових умовах та вбирати позитивний досвід. Але, поряд із цим, подекуди можна спостерігати, що молода людина не завжди спроможна самостійно зорієнтуватися у величезному масиві інформації, яка оточує її усюди, має нестійкі ціннісні орієнтири та слабку мотивацію до навчання, не вміє правильно «розставити акценти» та визначити вектор своєї пізнавальної активності. Внаслідок цього дедалі більше зростає увага сучасної науково-педагогічної спільноти до таких інноваційних технологій, які допоможуть не лише активізувати освітній процес в цілому, а й спрямувати навчально-пізнавальну діяльність студентів на досягнення певного стандарту якості освіти, зробити їх розумову діяльність більш інтенсивною, а результати навчання – вагомішими.

Безумовно, засоби вирішення означеної проблеми треба шукати як у площині науково-теоретичних засад сучасної освіти, так і в існуючій учбовій практиці закладів фахової передвищої мистецької освіти. Національною доктриною розвитку освіти в Україні в XXI ст. визначені пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку освіти. Це: 1) особистісна орієнтація освіти; 2) формування національних і загальнолюдських цінностей; 3) постійне підвищення якості освіти; 4) оновлення змісту та форм організації навчально-виховного процесу.

При цьому одним з найбільш актуальних завдань освіти визнається створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожної людини [2]. Згідно з законом України «Про фахову передвищу освіту» інноваційна діяльність закладу фахової передвищої мистецької освіти спрямована на створення та вдосконалення конкурентоздатних технологій та їх трансформацію у практичну діяльність, що передбачає забезпечення дотримання студентоорієнтованого навчання в освітньому процесі, залучення усіх учасників навчально-виховного процесу як повноправних партнерів до процедур і заходів забезпечення якості освіти [1].

Концептуальні положення, викладені у вказаних нормативно-правових документах, визначають спрямованість сучасної мистецької освіти, перш за все, на пошук інноваційних технологій, у центрі яких стоїть особистість кожного студента як суб'єкта навчальної діяльності. Такими технологіями є: *особистісно-орієнтоване навчання*, за якого увага педагога сконцентрована на цілісній особистості студента, а в полі зору знаходяться не лише його розумовий, естетичний, морально-етичний розвиток, а й духовне та емоційне зростання, перспективи розвитку його творчих здібностей. Технологія особистісно-орієнтованого навчання передбачає активне стимулювання учня до самостійної освітньої діяльності, що має забезпечувати йому можливість самоосвіти, саморозвитку, самовираження в ході оволодіння знаннями. Навчальний матеріал при цьому повинен бути організований таким чином, щоб учень мав можливість обирати форми і методи виконання завдання, а викладач здійснював управління діяльністю, стимулюючи студентів до самостійного вибору й використання найбільш значущих та зручних для них способів опрацювання навчального матеріалу [6, с.103]. Викладач у такому випадку стає не лише джерелом знань, «контролером», а й помічником у розвитку студента як особистості. Це наближує особистісно-орієнтовану технологію до педагогіки співробітництва, основна мета якої – створити оптимальні умови для навчання і виховання кожної особистості відповідно до її прагнень та можливостей шляхом організації взаємодії між усіма соціальними інститутами – навчальним закладом, сім'єю, соціальним оточенням та ін.

Застосування технології партнерства в навчальному процесі дозволяє збільшити обсяг засвоюваного матеріалу, витратити менше часу на формування знань, умінь і навичок, уникнути дисциплінарних труднощів, зумовлених дефектами навчальної мотивації і, разом із цим, спричиняє зростання пізнавальної активності й творчої самостійності дітей.

Практико-орієнтований підхід – активна форма організації професійної підготовки, що реалізується за допомогою насичення навчального процесу елементами професійної діяльності й визначає орієнтацію навчального процесу на кінцевий продукт професійного навчання – конкретизовані види дій, засвоєні студентами в ході роботи з навчальною інформацією у вигляді досвіду.

Аналіз стану освітнього процесу у закладах фахової передвищої мистецької освіти дозволяє дійти висновку, що основним засобом активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів мистецьких коледжів є застосування найновіших форм та методів навчально-виховної діяльності на основі наукових рекомендацій та узагальнення передового педагогічного досвіду роботи. Основу технології складає система завдань і вправ, які викладач підбирає для кожного студента, враховуючи рівень розвитку його здібностей, особливості індивідуальних психологічних процесів, фізичний стан тощо. Важливу роль у цьому відіграють методики проблемного й активного навчання, які спираються не лише на процеси сприйняття, уваги, пам'яті, уваги, а й, насамперед, на продуктивне мислення, поведінку, комунікативні якості.

Навчально-пізнавальна активність студентів як мета навчання, у найпершу чергу, передбачає готовність студента виконувати освітні завдання, свідоме виконання завдань, систематичність занять, прагнення до саморозвитку і самовдосконалення.

До дієвих форм активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів навчальних закладів даного типу відносяться: 1) участь студентів у різноманітних мистецьких конкурсах та змаганнях; 2) концертно-фестивальна діяльність; 3) проведення творчих зустрічей з відомими діячами культури і мистецтва, майстер-класи; 4) організація відвідування концертів відомих музикантів тощо.

Участь у конкурсах, музичних олімпіадах, різноманітних фестивалях і концертах активізує самостійну роботу і творчість студентів, створює можливості самореалізації, мотивує наполегливою працею підвищувати рівень власної конкурентоспроможності, сприяє накопиченню загальнопрофесійного досвіду і формуванню комунікативної компетентності музикантів-виконавців, що є важливим фактором реалізації їх творчого потенціалу у майбутній професійній діяльності.

Значення концертної діяльності як однієї з форм активізації всього освітнього процесу важко переоцінити. Кожна людина хоче бути почутою, побаченою, оціненою і визнаною. Концертні виступи студентів – це результат завзятої, відповідальної й творчої праці. Участь у концертах служить величезним стимулом для подальшого творчого зростання особистості. Різні властивості натури виконавця: воля, інтелект, глибина емоцій, творча фантазія – все це найкраще виявляється у публічних виступах. Крім того, концертна діяльність дає змогу випробувати свої сили у сольному вокальному або інструментальному виконавстві, у якості концертмейстера, артиста ансамблю або оркестру (хору).

Значною мірою цьому сприяє і ансамблева практика, зокрема – використання різних ансамблевих форм – дуетів, тріо, квартетів, акомпанементів вокалу, солісту-інструменталісту тощо – захоплює емоційно, дає поштовх до швидкого вивчення та яскравого втілення художнього задуму музичного твору, що позитивно впливає на результат навчання і водночас формує відчуття власної компетентності, упевненості в своїх силах, які, у свою чергу, є основними чинниками формування у студентів стійкої внутрішньої мотивації до навчальних занять.

Мотивація – надзвичайно важливий компонент мистецької освіти, що також є вельми корисним засобом активізації навчально-пізнавальної діяльності молодих

виконавців, адже саме через мотивацію педагогічні цілі швидше перетворюються на психічні цілі (навчальні установки) студентів, внаслідок чого формується їх особисте ставлення до музики й усвідомлюється її ціннісна значущість для власного особистісного розвитку.

Дієвим стимулюючим засобом музично-професійного навчання є організація творчих зустрічей з відомими діячами культури і мистецтва, відвідування концертів відомих музикантів та їх майстер-класів, коли студенти не лише вбирають прогресивний виконавський та науково-методичний досвід видатних представників музичної еліти. На таких заходах відбувається ознайомлення з новинками навчально-педагогічної літератури, новітнім педагогічним і концертно-виконавським репертуаром, сучасними прийомами гри тощо.

Безсумнівно, потужним стимулюючим засобом, що активізує будь-які форми навчально-пізнавальної діяльності студентів, є цікавість, евристичність, яскравість подання матеріалу викладачем, що передбачає широке застосування проблемного, частково-пошукового та дослідницького методів. Це привчає здобувачів освіти у процесі навчання самостійно вирішувати проблемні завдання, які, як правило, є об'єктивно складнішими за наявний рівень їх теоретичної і музично-виконавської підготовки, знайомить з логікою наукового пошуку в процесі вирішення нагальних навчально-практичних проблем.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про фахову передвищу освіту» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 30, ст. 119 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19> (дата звернення: 14.11.2019). 2. Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента України від 17 квіт. 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 14.11.2019). 3. Зайчук В. О. Сучасні педагогічні технології : дидактично-інноваційний аспект. Т.2. / В. О. Зайчук, А. С. Нісімчук, А. Д. Білан. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2009. – 312 с. 4. Якиманская И. С. Основы личностно-ориентированного образования / И. С. Якиманская. – 2-е изд. (эл.). – М. : БИНОМ. Лаборатория знаний, 2013. – 220 с.

Ю. В. Тодорцева

МОБІЛЬНИЙ ПІДХІД У СОЦІАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНІЙ РОБОТІ ЗІ СТУДЕНТАМИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЇХНЬОЇ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Частота суїцидальних дій серед молоді протягом останніх двох десятиліть подвоїлася. У 30 % осіб студентського віку від 14 до 24 років трапляються суїцидальні думки, 6 % юнаків і 10 % дівчат вчиняють суїцидальні дії. Суїцидальна поведінка як прояв суїцидальної активності, думок, погроз та висловлювань, може проявлятися як у психічно здорових людей, так і при психопатіях, акцентуаціях характеру [1].

Мобільний підхід – це концепція соціально-профілактичної роботи зі студентами, яка побудована на довірі та добровільності, і пропонує підопічним можливість віднаходження власних позитивних ресурсів для подолання складних життєвих ситуацій, що можуть привести до суїцидальної поведінки. Підтримка викладачів, куратора студентської групи, однокурсників, членів родини, кваліфікованого психолога також виступає частиною мобільного підходу щодо стратегії зміни поведінки молоді на більш безпечну. Вважаємо доцільним запропонувати соціально-профілактичну роботу зі студентами для попередження суїциду у молодіжному студентському середовищі.

Соціальна профілактика – це робота, спрямована на попередження будь-якої асоціальної поведінки дітей та молоді, виявлення негативного впливу на життя і здоров'я молоді й запобігання такому впливу. Соціальна профілактика ґрунтується на розпізнаванні несприятливих психолого-біологічних, психолого-педагогічних, соціальних

умов, що зумовлюють відхилення в психічному та соціальному розвитку молоді, в її поведінці, стані здоров'я, а також в організації життєдіяльності й дозвілля.

Завданнями соціальної профілактики попередження суїцидальної поведінки у студентському середовищі виступають: 1) проведення системних та комплексних заходів з профілактики негативних явищ у суспільстві; 2) використання інноваційних форм соціальної роботи, які здатні ефективно впливати на ціннісні пріоритети молоді; 3) формування позитивної мотивації вчинків, підвищення рівня інформованості молодих людей, їхніх батьків та найближчого оточення.

Для створення профілактичних програм необхідно чітко знати принципи, за якими будується профілактична активність: принцип системності, принцип стратегічної цілісності, принцип багатоаспектності, принцип ситуаційної адекватності, принцип концептуальності, принцип легітимності та принцип поліmodalності.

Принцип системності припускає розробку й проведення програмних профілактичних заходів на основі системного аналізу соціальної ситуації в країні. Принцип стратегічної цілісності визначає єдину стратегію профілактичної діяльності, що обумовлює основні стратегічні напрямки, конкретні заходи й акції.

Принцип багатоаспектності включає поєднання різних аспектів профілактичної діяльності: 1) *особистісний аспект*, спрямований на позитивний розвиток ресурсів особистості; 2) *поведінковий аспект*, націлений на цілеспрямоване формування у молоді міцних навичок й стратегій поведінки, що переборюють стрес; 3) *просторово-централізований аспект* припускає активне формування систем соціальної підтримки в рамках превентивного й реабілітаційного простору (тобто, системи соціальних інститутів, соціальних центрів, спрямованих на профілактичну й реабілітаційну активність).

Принцип ситуаційної адекватності профілактичної діяльності - це відповідність профілактичних дій реальній соціально-економічній, соціально-психологічній й наркологічній ситуації в країні. Принцип концептуальності передбачає забезпечення безперервності, цілісності, динамічності, сталості, розвитку й удосконалення профілактичної діяльності. Принцип легітимності припускає реалізацію цільової профілактичної діяльності на основі прийняття її ідеології і довірливої підтримки більшістю населення. Принцип поліmodalності або максимальної диференціації засновано на гнучкому застосуванні в профілактичній діяльності різних підходів і методів, а не концентрації тільки на одному методі чи підході.

Таким чином, своєчасний мобільний підхід у соціально-профілактичній роботі зі студентами ЗВО, відіграє важливу роль у своєчасному попередженні їхньої суїцидальної поведінки.

Список використаних джерел

1. Васильченко Л. В. Суїцид в Україні. Безпека життєдіяльності. 2005. № 8. С. 18-22. 2. Хазратова Н. В. Психологічні проблеми та особистісні кризи студентського віку. Луцьк: Юпітер, 2001. 86 с.

І. М. Суматохіна, І. В. Гуляєва

ПРОФІЛІЗАЦІЯ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Профільне навчання у школі є визначальним фактором модернізації та удосконалення системи освіти країни. Воно передбачає поступове та планомірне оновлення шкіл старшого ступеня та має безпосередньо враховувати інтереси, здібності, нахили, а також можливості учнів, враховуючи також учнів з особливими освітніми потребами, у контексті професійного та соціального самовизначення та відповідати

вимогам сучасного ринку праці [3]. Дніпропетровська область не є виключенням у запровадженні нововведень – профільного навчання у старшій школі, що й стало предметом нашого дослідження.

Дослідження закладів ЗНЗ Дніпропетровської області проводився на основі аналізу статистичної інформації з двох офіційних сайтів – Головного управління статистики у Дніпропетровській області [1] та Інформаційної системи управління освітою (ІСУО) [2]. Натепер у Дніпропетровській області загальну середню освіту надають 955 денні та 15 вечірні загальноосвітні навчальні заклади (ЗНЗ) [1]. ЗНЗ представлені школами різного ступеню підготовки та різного типу (рис.1).

Навчально-виховний процес у ЗНЗ здійснюється як за груповою, так і за індивідуальною формами навчання. Із загальної кількості учнів 2 тис. дітей (0,6%) здобувають освіту індивідуально [1]. Навчанням молодого покоління у ЗНЗ зайнято 28 тис. педагогів. На кожного вчителя, у середньому, припадає по 11 учнів [1].

У 2010 році система шкільної освіти зазнала важливих перетворень. У старшій школі було введено профільне навчання, що формується під знаком гуманітаризації, пріоритету та свободи особистості, що суттєво позначилося на профілізації шкільної освіти. Аналіз інформації відомостей ЗНЗ із сайту ІСУО дозволив виконати їх систематизацію за напрямками та профілем підготовки старшокласників. ЗНЗ мають різні напрями підготовки, а саме філологічний, природничо-математичний, суспільно-гуманітарний, технологічний, спортивний, художньо-естетичний (рис.2).

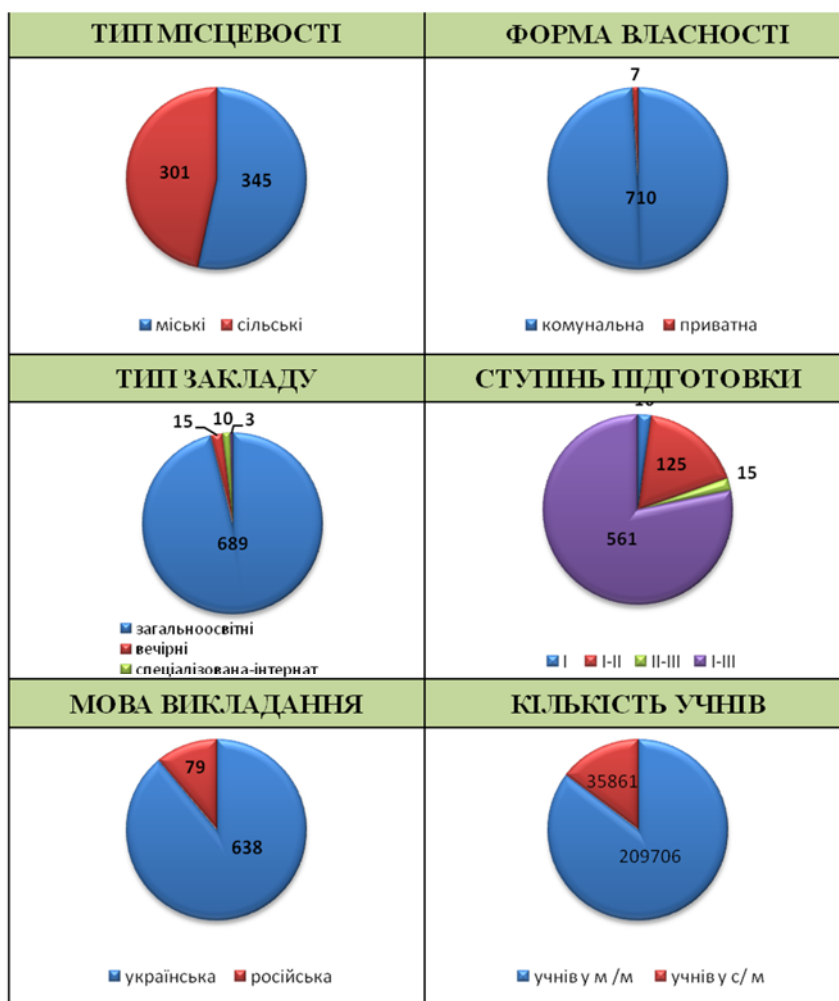

Рис. 1 Розподіл закладів загальної середньої освіти Дніпропетровської області за типами (складено автором на основі [2])

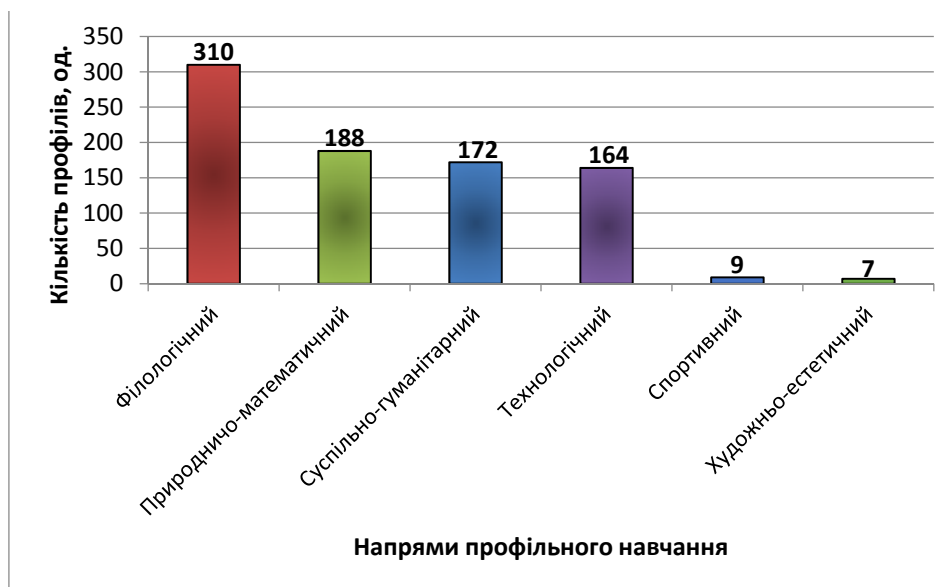

Рис.2 Напрями профільного навчання закладів загальної середньої освіти Дніпропетровської області за типами (складено авторами на основі [2])

Загальна кількість напрямів профілів підготовки старшокласників становить 27. Переважна більшість закладів має декілька профілів підготовки. Крім цього, 104-ри загальноосвітні навчальні заклади вказали у «паспорті» свого закладу «універсальний» профіль підготовки; а 354-х закладів – відсутній (для закладів I ступеня підготовки) або не вказаний профіль. Це підтверджує проведення модернізації шкіл області на основі принципу диференціації, що забезпечує вільного вибору школярами профілю навчання відповідно власного бажання, схильностей, навчально-пізнавальних інтересів та майбутньої професійної самовизначеності.

Серед напрямів профільного навчання домінує філологічний профіль з переважанням «української філології» (з 310-ти навчальних закладів з філологічним напрямом підготовки 230 виключно «українська філологія»). Однак найбільш різноманітним виявлено природничо-математичний напрям, який об'єднує 9 профілів: біолого-фізичний, біолого-хімічний, географічний (біолого-географічний), екологічний, природничо-математичний, математичний, фізико-математичний, фізико-хімічний та фізичний. Математичний є лідером у цьому напрямі (з 188 закладів 112 заявили про математичний напрям підготовки свого навчального закладу). Не набули значної популярності у Дніпропетровській області спортивний і художньо-естетичний напрям профільного навчання.

Висновки. Впровадження профілізації шкільного навчання в Дніпропетровській області є одним із важливих напрямів удосконалення системи середньої освіти, який створює передумови для професійного самовизначення школярів. Переважна більшість ЗНЗ регіону організовує навчально-пізнавальну діяльність учнів відповідно обраного профілю підготовки. Найпоширенішим профілем підготовки старшокласників є філологічний з переважанням напрямку «українська філологія», що свідчить про рівень патріотизму і національної ідентичності молодого покоління.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Дніпропетровській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dnestrstat.gov.ua. 2. ІСОУ – інформаційна система управління освітою України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://isuo.org>; 3. Наказ Міністерства освіти «Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі», від 21.10.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1456729-13>.

**ICEBREAKING AS ONE OF THE EFFECTIVE
INNOVATIVE TEACHING TECHNIQUES TO MOTIVATE STUDENTS TO
LEARN ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES
IN TECHNICAL UNIVERSITIES**

Ukraine has already declared about its tendency to become a partner of all European countries in frames of Bologna process that is why Ukrainian high educational establishments are going to work out curricula of learning English for specific purposes (ESP) according to the European standards of communication in English. Considering social, cultural, economic and political development of our country, its customs and traditions as well as international practice of teaching ESP in high schools, the main pedagogical tasks to study professionally oriented English or ESP at technical universities are: 1) to sustain and stimulate students' motivation to learn a professionally oriented foreign language (English); 2) to encourage students' learning activity and self-consciousness, enlarge their abilities to study and self-study; 3) to develop reflexive and self-evaluative skills of students' study; 4) to form students' skills to study by putting the correct educational aim, plan and organize their own process of study; 5) to evoke personification of the educational process at university; 6) to form additional conditions and opportunities for successful students' socialization in the society by means of English.

The above mentioned tasks are aimed at greater mobility for students, more effective international communication, better access to information and deeper mutual understanding within EU [1, 28].

Knowledge of English at B1+ or B2 levels in high schools presupposes that students are able to use expressive linguistic means to compare and oppose some facts and ideas; build up the consequence of events in English; sum up the most important information; introduce their plans and conclusions; talk about their own experience (professional, linguistic) etc. The students are able to start their conversation in English freely; disagree with some information; ask and answer questions; develop an idea, usually professionally oriented; provide adequate translation; stick to the point of the discussion, have proper phonetic skills. In short, ESP is surely targeted at developing professional language competences enabling them to function effectively in culturally diverse academic and professional environments [1, 10].

To make the process of developing professional language competences interesting and successful, teachers must apply various innovative techniques in their practical classes. They must become the main facilitators of ESP, create friendly to the students educational environment stimulating them for effective professional communication, getting higher language proficiency. In some aspects, teachers must be a sort of icebreakers to start their classes with a bang.

As an English proverb has it, first impression matters. The very first English class in technical high school can either draw the students' attention to the importance of learning ESP or make the process of learning English meaningless. Sometimes it can be problematic to teach a group of students with different background, poor knowledge of general English, who are not a team yet and are shy enough to start a talk in English. To raise their motivation for ESP and the teaching and learning process in university, application of an icebreaking technique can be a successful way out for the teacher [2].

Icebreaking means «breaking the ice». In high school the term means «making students feel at ease with one another». It may be an activity, game or event that is used by the teacher to welcome students and warm up the conversation in a class. To motivate students to learn ESP successfully the teacher requires comfortable interaction, and an opportunity

to use an icebreaker technique is a good chance to build a team, reinforce the topic of discussion, and ensure that the students enjoy their interaction and are engaged in the process of learning ESP. It is very important at the beginning of the learning session when students (especially first-year ones) do not know each other and the teacher as an icebreaker can help them introduce themselves to the other students in the group. In this case the icebreaker becomes one of the most effective tools to engage the interest into the process of academic study and encourage the participation of the students in ESP training. A well selected ice-breaking technique is able to make students comfortable enough to speak up a foreign language. The class will progress quickly and the students won't feel nervous.

There are certain activities that can be practised to break the ice. In technical universities icebreaking activities are also welcome because they do not depend on the age, future specialization, educational establishment or form of study.

One of the widely spread icebreaking activities practised by English teachers in Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas is the so called 'Interesting thing'. The teacher gets students in circle, introduces himself (for example, where he lives, his working experience, scientific interests), and then says something interesting or unique, associated with himself, for example, 'I am fond of fish and have got a goldfish that is 25 years old'. Then the teacher says to the next student to the right or left, 'Please, introduce yourself and say something interesting. Besides, repeat what I have just mentioned as for my goldfish'. Then the teacher goes around. Another person introduces himself and says something unique. His classmate must remember what the previous speakers mentioned, repeat it and add his own information. The last student has got the most difficult task because he must introduce himself and remember the information about all the previous speakers. If the group is not too big – 7-8 students, it is good. But if the group is more than 18 students, it can be divided into two subgroups. This icebreaking activity has got a lot of advantages. The most important one is training listening, communicative and memorizing skills. Possible questions for this activity can include: 1) tell about the most important and interesting facts from the students' life (2-3); 2) speak about the most important reasons why the students decided to enter our university (1-2); 3) say about the most important challenges in life (1-2); 4) talk about what they expect from their future profession (2-3 ideas); 5) tell how they see themselves in 10-year time. What are their duties? Where are they working (country, company)?

If the groups are rather big (more than 24 students) icebreaking activity will be more successful if the teacher gives every student a badge with his/her name because it is not easy to remember the names of all people. When the teacher addresses them personally that can help contact them and start conversation easier. But it should be kept in mind that the teacher must choose an icebreaking activity relevant to the age of the students in group and in accordance with their level of English. Besides, the teacher must plan the activity beforehand taking into account possible drawbacks. If students move around in group and change their partners at tables it will make the icebreaking activity diverse, challenging and interesting. It is the way to help the students get to know others more quickly, encourage their teamwork, the more so, speak English – the target language they are going to learn. Sometimes the teacher can play a 'Story' game or a 'Secret identity' game. These icebreaking activities need more careful preparation both from the teacher and the students. In this case technical specialization of the university makes the process of creating stories more difficult because students must use specific vocabulary and have at least a vague idea about their future careers and famous people in this or that industry.

In summary, icebreaking is significant because communication and participants' comfort levels are important motivators in the process of learning ESP. Fun, laughter and conversation generated by the teacher in the role of an icebreaker warm up the group.

Icebreaking ensures that introductions and initial conversations are the keys to make sure that students enjoy and find value in learning ESP.

References

1. Prohrama z anhliyskoi movy dlia profesiinoho spilkuvannia. Kolektyv avtoriv: H. Ye. Bakaieva, O.A. Borysenko, I.I. Zuienok, V.O. Ivanishcheva, L.I. Klymenko, T.I. Kozymvrska, S.I. Kostrytska, T.I. Skrypnyk, N.Yu. Todorova, A.O. Khodzeva. – K.: Lenvit, 2005, S.28. 2. Fanshtein T. Chtoby led tronulsia, ili Breaking the Ice. URL: https://www.mindtools.com/pages/article/newLDR_76.htm (Last accessed: 10.10.2019).

Н. К. Дьяченко, Л. В. Кузьміна

АКТУАЛЬНІСТЬ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

Проблемі міжпредметних зв'язків у педагогіці завжди приділялося багато уваги. Без зв'язку між навчальними предметами не може бути системних і цілісних знань. Якщо такого зв'язку нема, то ми отримуємо спеціалістів, які завчили величезні об'єми теорії, але не можуть користуватися знаннями на практиці в реальному житті. Результати досліджень, педагогічна практика підтверджують актуальність міжпредметної інтеграції. Викладачі вищих навчальних закладів розуміють, що така інтеграція вносить в процес навчання нову якість - ефективний спосіб розв'язання різноманітних задач. Реалізація міжпредметних зв'язків об'єднує в єдине ціле всі структурні елементи навчального процесу та сприяє підвищенню його ефективності, удосконалює рівень підготовки кваліфікованих фахівців. Міжпредметні зв'язки забезпечують засвоєння знань, формування умінь і навичок у певній системі, сприяють активізації розумової діяльності, здійсненню перенесення теоретичних знань на практику.

За останнє десятиліття в Україні відбулися реформи, які спричинили зміни в системі вищої професійної освіти. Загальновідомим є твердження, що основним джерелом економічного розвитку сучасного суспільства є рівень знань та наукова діяльність. Тому потрібен фахівець-професіонал, здатний швидко реагувати на зміни у відповідній професійній сфері. Особливу значимість набуває наявність у фахівця не тільки вузькоспеціалізованої, а й фундаментальної освіти, на підставі якої можна шляхом самоосвіти йти в ногу з сучасною наукою і технікою. Сучасний ВНЗ дає студентам саме фундаментальні знання, які пов'язані з майбутньою професійною діяльністю.

Спеціальні дисципліни, спеціальні знання можуть забезпечити лише вузьку і специфічну діяльність з досить жорсткими рамками. Людина, в якій би області вона не працювала, змушена реагувати на зміни, на той чи інший комплекс обставин. І тут починають працювати теоретичні знання. Саме фундаментальні знання - основа теоретичної бази дають розуміння проблем, які доводиться вирішувати. При вирішенні різноманітних проблем безперечно роль відіграють математичні методи та можливість застосування математичного апарату. Формування математичних знань повинно бути орієнтоване на його подальше використання у професійній діяльності. Математика є тим знаряддям, яке буде потрібним протягом подальшого навчання і роботи. Доцільно розвивати у студентів правильне уявлення про роль математики взагалі, використання її методів при вирішенні нових наукових і технічних завдань.

Оскільки математика є найважливішою частиною професійної підготовки майбутнього фахівця, то викладачі математики у ВНЗ повинні знати зміст загальнопрофесійних і спеціальних дисциплін, щоб зрозуміти, які математичні знання особливо гостро потребують фахівці даної галузі вищої освіти. Це допоможе зблизити

викладання математики з вимогами практики, поліпшити систему математичної, а отже, і професійної підготовки, наповнити курси такими фактичними прикладами, задачами і завданнями, які будуть найбільш близькі і цікаві студентам, як майбутнім фахівцям. Дуже актуальною є проблема органічного поєднання професійної і фундаментальної освіти яка здійснюється, насамперед, шляхом встановлення міжпредметних зв'язків.

Міжпредметні зв'язки знаходять своє відображення в навчально-методичних комплексах дисциплін, які спрямовані на застосування різних засобів реалізації міжпредметних зв'язків, забезпечення реалізації всіх функцій процесу навчання в комплексі; забезпечення діяльності викладача – викладання та діяльності студентів – навчання. При цьому відбувається охоплення вузлових питань всього навчального матеріалу, з урахуванням їх використання на суміжних кафедрах і охоплення всіх ланок навчального процесу – подача матеріалу, засвоєння й закріплення, контроль в комплексі.

Всі сфери сучасного суспільного життя характеризуються високим рівнем інформатизації, включаючи освіту. Комп'ютерні технології використовуються не тільки в галузі комп'ютерних наук. Комп'ютер є добрим помічником в багатьох дисциплінах. Викладач, який вільно володіє комп'ютерною грамотністю, має можливість зробити процес навчання більш різноманітним, яскравим і динамічним. Тому, коли викладачі різних дисциплін об'єднуються та обговорюють методику викладання кожного окремого заняття, знаходять спільне через можливості комп'ютера – студентами легше сприймається весь матеріал (з вищої математики, нарисної геометрії, інженерної графіки й дисциплін інженерного напрямку). На кафедрі вищої математики достатній досвід по співпраці викладачів математики та креслення. Відбувається знайомство і закріплення матеріалу вже на кількох дисциплінах, від декількох викладачів, що значно підвищує якість знань, мотивацію та інтерес з боку студентів.

Безсумнівна особливість сучасного навчально-виховного процесу являє собою поєднання традиційних форм навчання з застосуванням новітніх комп'ютерних та інформаційних технологій і систем:

-*лекції*: презентація слайдів разом з коротким коментарем навчального матеріалу дозволяє структурувати інформацію;

-*практичні та лабораторні заняття*: дає можливість поглибити теоретичні знання, розвинути навички самостійного опрацювання;

-*самостійна робота*: виконання розрахунково-графічних робіт, курсових та дипломних проектів;

-*контроль знань*: об'єктивна система оцінки знань зі зворотнім зв'язком.

Отже, проблема міжпредметних зв'язків є комплексною. Організація навчального процесу на основі міжпредметних зв'язків може торкатися *окремих занять, конкретної теми*, що підлягає вирішенню міжпредметної проблеми, декількох різних дисциплін, або *цілого циклу* навчальних дисциплін.

Міжпредметні зв'язки відіграють важливу роль у вирішенні завдань всебічного розвитку особистості; забезпечують поєднання репродуктивної та пошукової пізнавальної діяльності студентів, здійснюваної під безпосереднім керівництвом викладача; активізують пізнавальну діяльність студентів і процес засвоєння, що сприяє формуванню позитивної мотивації вивчення будь-якої дисципліни та закладають основи загальної культури.

Список використаних джерел

1. Антонов Н.С. Интегративная функция обучения / Современные проблемы методики преподавания математики - М., 1985. - С. 25-38. 2. Бельский Г.И. О сущности и видах межпредметных

связей / *Некоторые теоретические и практические аспекты межпредметных связей* - М., 1982. - С. 3~22. 3. Гнеденко Б.В. *Математика и математическое образование в современном мире*. - М.: Просвещение, 1985. - 192 с. 4. Кудрявцев Л.Д. *Современная математика и ее преподавание* - М.: Наука, 1980. - 144 с. 5. Шаврова О.Б., Дьяченко Н.К. *Использование математической системы MathCAD при изучении высшей математики. Сборник тезисов Крымской Международной Математической Конференции (КММК-2013)* - Судак, 2013. - Т. 2. - С. 25. 6. Шаврова О.Б., Кузьмина Л.В. *Використання міжпредметного зв'язку для організації і методики навчального процесу у ДДАУ. Матеріали X всеукраїнської науково-методичної конференції «Проблеми підготовки фахівців-аграріїв в навчальних закладах вищої та професійної освіти»*. - Кам'янець-Подільський, 2014. - С. 149-152. 7. Шаврова О.Б., Дьяченко Н.К., Кузьмина Л.В. *Поєднання технічних засобів навчання з традиційними методами контролю та корекції якості знань. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Математика в сучасному технічному університеті»*. - Київ: НТУУ «КПІ», 2015. - С. 372-373.

И. В. Евстигнеев

КЕЙС-МЕТОД (CASE BASED LEARNING) В ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ МЕДИЦИНСКИХ ВУЗОВ

Одно из важных направлений в современном высшем медицинском образовании – усиление практических аспектов подготовки будущих врачей. В настоящее время одним из активно используемых в обучении студентов является кейс-метод (*Case Based Learning*), дающий возможность глубокого и многогранного понимания сложной проблемы [1,5]. Кейсы для студентов по внутренней медицине – интегрированное средство анализа конкретной клинической ситуации. С целью повышения качества обучения внедряются и используются активные и интерактивные формы проведения занятий, разборы конкретных клинических случаев. Кейсы, как правило, содержат жалобы пациента, анамнез заболевания и жизни, данные объективного осмотра, результаты некоторых лабораторных и инструментальных исследований.

Важным является оптимальная структура кейса, позволяющая студентам четко и быстро оценить и понять поставленную проблему и провести ее анализ, также важно наличие иллюстративного материала (фотографии и т.д.). Вопросы, сформулированные в кейсе, должны отражать этапы диагностического процесса и иметь определенный уровень сложности [2]. Студенты, анализируя клиническую ситуацию, выделяют ведущий клинический синдром, определяют первичные диагностические гипотезы и среди них наиболее вероятную. В процессе проведения дифференциальной диагностики составляется план обследования из основных и дополнительных методов обследования. Среди них определяются наиболее значимые для постановки диагноза, позволяющие получить результаты для определения критериев заболевания.

Важным этапом является оценка действий студентов, объяснение допущенных ошибок. Эталоны ответов на вопросы должны быть аргументированы, понятны, четко быть связаны с условием кейса, опираться на современные приказы, методические рекомендации, протоколы МЗ Украины, европейские рекомендации.

Кейс-метод дает возможность проводить активный проблемно-ситуационный анализ, обучать тактике в конкретной клинической ситуации, выработке обоснованного принятия решений [3,4]. Кейс-метод относится к имитационным и активным, позволяет применять теоретические знания к решению практических заданий, являясь методом конкретных клинических ситуаций. Кейсы развивают аналитические, исследовательские и коммуникативные навыки, совершенствуют аналитическое мышление. Метод дает возможность выработать стратегию, определить тактику, совершенствовать стиль принятия решений. *Цель метода – совершенствовать*

ние навыков и опыта при: 1) работе с большим объемом информации, оценке деталей, описанных в ситуации; 2) выявлении и решении проблем; 3) анализе и синтезе информации; 4) оценке альтернатив; 5) принятии решений.

Правильно составленный кейс должен удовлетворять следующим условиям: 1) соответствовать четко поставленной цели создания; 2) иметь соответствующий уровень трудности; 3) иллюстрировать несколько аспектов проблемы; 4) не устаревать слишком быстро; 5) быть актуальным на сегодняшний день; 6) предлагать типичные ситуации; 7) развивать аналитическое мышление; 8) предлагать дискуссию.

Этапы создания кейса: 1) формирование дидактических целей кейса: выявление «зоны ответственности» за знания и навыки студентов; 2) определение проблемной ситуации; 3) построение проблемной карты кейса, включающей информацию, которую необходимо отразить в тексте; 4) написание текста кейса; 5) оценка правильности и эффективности кейса; 6) составление окончательного варианта; 7) внедрение кейса в учебный процесс.

Основные этапы решения кейса студентом: 1) Ознакомление с особенностями кейса. 2) Выделение основной проблемы. 3) Предложение концепции для мозгового штурма. 4) Анализ этапов для принятия решения. 5) Предложение решения, оценка последовательности действий.

Основная задача кейса как метода – обучить студентов решению сложных неструктурированных задач, которые невозможно решить аналитическим путем. Формируется умение выработки оптимальных решений, предпринимать конкретные действия, аргументировать и отстаивать свою позицию. Кейс как метод активного проблемно-ситуационного анализа повышает эффективность учебного процесса, стимулирует активную познавательную деятельность, способствует развитию навыков принятия решений будущими специалистами.

Список использованных источников

1.Chen AW, Chair SY, Sit JW. Cased-Based WebVersus Face- to- Face Learning: A Mixed-Method Study on University Nursing Students. *J Nurs Res.* 2016 Mar; 24(1): 31-40. 2.McLerns F. Case-Based Learning and its Application in Medical and Health-Care Fields: A Review of Worldwide Literature. *J Med Educ Curric Dev.* 2016 Jan-December; 3: JMECD. S20377. Published online 2016 Apr 27. 3.Samadbeik M, Yaaghobi D, Bastani P. The Applications of Virtual Reality Technology in Medical Groups Teaching. *J Adv Med Educ Prof.* 2018 Jul ; 6(3): 123-129. 4.Sayre JW, Toklu HZ, Ye F et al. Practice Evidence-Based Medicine in Graduate Medical Education. *Cureus* 2017 Aug; 9(8): e1546. Published online 2017 Aug 7. 5.Shaterialali M, Changiz T, Yamani N. Optimal clinical setting tutors and learning opportunities in medical education. A content analysis. *J Educ Health Promot.* 2018; 7: 130. Published online 2018 Oct 29.

I. О. Гутнік

ІНТЕРАКТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ НЕВІДКЛАДНИХ СТАНІВ В КУРСІ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ

Одним із основних етапів в підготовці майбутнього лікаря є вивчення курсу внутрішньої медицини. Невідкладні стани в клініці внутрішніх хвороб – актуальна частина циклу, від засвоєння якої залежить ефективність допомоги, що отримують хворі, особливо в умовах, коли від її якості залежить життя [1]. Таким чином перед викладачем часто стоїть складне питання: як разом з необхідними теоретичними знаннями передати студенту конкретні практичні навички, що можна буде використати безпосередньо у «ліжка хворого»?

Забезпечення методичною літературою та відкритий доступ через Інтернет-мережу до всіх найсучасніших рекомендацій провідних медичних організацій в галузі

внутрішніх хвороб – повністю вирішують проблему забезпечення студента-медика теоретичною інформацією. Проте, засвоєння алгоритму невідкладної допомоги в умовах реального стаціонару інтенсивного лікування є практично неможливим. Отже, в такому випадку, слід використати широкий арсенал інтерактивних технологій навчання, прийнятих в сучасній медичній освіті [1,3].

Серед найбільш популярних інтерактивних методик можна виділити: рольові та ділові ігри, робота зі студентами в режимі «акваріум», робота з комп'ютерними програмами-симуляторами, методика «стандартизований пацієнт», відпрацювання практичних навичок на спеціалізованих манекенах [1,3].

Рольові та ділові ігри є вкрай ефективними способами роботи в межах практичного заняття [2,5]. Відпрацьовуються найбільш поширені невідкладні стани в клініці внутрішніх хвороб, наприклад: гострий коронарний синдром, гіпертонічний криз, коми асоційовані з цукровим діабетом та ін. Студенти із задоволенням формують пари або групи учасників за зразком «пацієнт-лікар», «пацієнт-лікар-супровід чи персонал лікувального закладу». Творчий підхід студента проявляється в підготовці необхідної ситуативної обстановки (використання друкованих матеріалів, макетів обладнання тощо). В такому разі чітко виконуються інструкції ситуаційного завдання, увага приділяється збору додаткових даних, поліпшуються комунікативні навички студента. Робота на практичному занятті в стилі ігор сприяє формуванню системи професійних навичок на теоретичному та практичному рівні. Спостереження за групою в режимі «акваріум» сприяє виявленню помилок та розробці кроків удосконалення, що можна обговорити зі студентами під час де брифінгу [2].

Сучасна комп'ютерна симуляція дозволяє покращити розуміння студентами таких розповсюджених патологій, як порушення ритму та провідності серця. Чисельні програми, багато з яких доступні в online-режимі, пропонують зразки кардіограм, ситуаційні кейси до них, та відображають в реальному часі динаміку змін кардіограми при різних тактиках лікування [4].

Перспективою даного підходу є використання манекенів, які можна використовувати в якості тренажерів для серцево-легеневої реанімації, внутрішньовенних та внутрішньом'язових ін'єкцій, виконання плевральної пункції та інших невідкладних маніпуляцій [1].

Висновки. Впровадження інтерактивних методик для засвоєння алгоритму надання невідкладної допомоги в клініці внутрішніх хвороб сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу студентами, розвиває комунікативні навички майбутнього лікаря, покращує запам'ятовування послідовності дій медичного персоналу в умовах інтенсивної допомоги хворому.

Систематизація матеріалу, можливість аналізу помилок та розробки конкретних кроків для покращення навичок студента при використанні інтерактивного навчання, підвищує мотиваційну складову заняття, формує позитивний взаємозв'язок групи та викладача.

Список використаних джерел

1. Симуляційне навчання у медицині – складова частина у процесі підготовки лікаря-спеціаліста / М. М. Корда, А. Г. Шульгай, С. Й. Запорожан, М. Ю. Кріцак. // *Медична освіта*. – 2016. – №4. – С. 17–20.
2. Волкова Н.П. *Інтерактивні технології навчання у вищій школі* / Н.П. Волкова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. – 360 с.
3. *Навчання студентів медичних вузів на клінічних кафедрах з використанням методики «стандартизований пацієнт»* / [О. О. Ханюков, Є. Д. Євудіна, Л. В. Сапожниченко та ін.]. // *Вісник проблем біології і медицини*. В. 1. Т. 2 (149). – 2019. – С. 241–245.
4. *Особливості методологічного підходу до викладання курсу фізіології з використанням комп'ютерної симуляції в системі сучасної медичної освіти в Україні* / О. Г. Родинський, О.М. Демченко, Г.О. Родинська, І.О. Гутнік. *Медична освіта*. 2017. № 1. С.38-42.
5. *Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб.* / М. М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2006. – 352 с.

УНІВЕРСИТЕТ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний світ дуже стрімко і невблаганно змінюється, виникають нові тенденції розвитку в усіх сферах суспільного буття, що безперечно, не може не залучати в означені процеси і освіту. Освіта, і насамперед, та, яку надає університет являє собою фокус в якому повинні збігатися всі тенденції і зміни, що відбуваються в суспільстві. Тому з'ясування того, яким має бути університет в сучасному світі постає як необхідна умова його подальшого розвитку і функціонування.

Найголовнішими характеристиками сучасності є: глобалізація; знання стає пріоритетним в системі цінностей сучасного суспільства; дуже стрімко розвиваються і впроваджуються в усі сфери суспільного буття новітні технології, насамперед, інформаційні. За таких умов університет стає центром відтворення і збереження інтелектуального потенціалу суспільства. Звісно, і інші освітні заклади вирішують цю проблему, проте саме університет в силу своєї природи стає тим місцем, де відбувається виробництво і відтворення інтелектуальної еліти суспільства.

Для того аби окреслити коло проблем сучасного університету, слід визначитися, що і як повинно викладатися в його стінах виходячи з особливостей періоду в якому існує університет.

Не секрет, що майбутні фахівці, які навчаються в університетах, вже не можуть вдовольнитися знаннями в окремій галузі науки. Сучасна наука являє собою розгалужену систему знань і носить міждисциплінарний характер. І саме тому для того, аби досягти успіху в майбутньому студенти університетів потребують знань, які існують в поєднанні різних дисциплін, які інколи можуть здаватися непоєднуваними. Так при отриманні знань в галузі природничих наук, або інформаційних технологій сучасна суспільна практика диктує необхідність глибокої гуманітарної бази у майбутніх спеціалістів. Сьогодні, наприклад, багато університетів і бізнес-шкіл світу експериментують з поєднанням гуманітарних наук і бізнес-дисциплін. В Copenhagen Business School існує департамент менеджменту, політології і філософії. А в Bentley University викладаються курси, які поєднують менеджмент і кінознавство, а також макроекономіку і політологію. І дійсно бізнес і гуманітарне знання не суперечать одне одному. За статистикою Уортонської бізнес-школи, сьогодні в бізнес йдуть як правило студенти з гуманітарним бекграундом – майже 44 %, в той час, як з технічним – 24% [1]. З цього приводу А. Баумейстер зазначає: «Сучасний університет спонукає до того, щоб людина вчилася поєднувати у навчанні та роботі знання з різних спеціальностей – гуманітарних і технічних, – оскільки справді важливі прориви відбуваються саме на перетині, тобто на міждисциплінарному рівні і просто філософ чи економіст не має шансів» [2]. Отже, сучасний стан науки, її розвиток і міждисциплінарний характер наукового знання, сучасний рівень розвитку суспільної практики і виробництва ставить нові завдання перед університетами, які являють собою місце відтворення інтелектуальної еліти. І тут постає питання, а наскільки можливим є вирішення означеної проблеми в умовах сучасного розвитку новітніх технологій, пов'язаних також і з інформаційно-комунікаційною революцією.

Доволі складним постає завдання перед сучасними університетами в означеному контексті. Дигіталізація освітнього процесу, а саме освітніх програм, наступ дистанційної форми навчання майже фізично витісняють викладачів, живе спілкування з ними. Більшість викладачів і професорів виявляються не тільки неспроможними існувати в умовах нових викликів ери дигіталізації, а й виявляються надлишковими щодо постійної зайнятості в університетах. На наш погляд ця проблема заслуговує на найбільш серйозну і пильну увагу, і нехтування нею призведе до негативних наслідків. Оскільки живе спілкування завжди було і залишається основою освіти.

Проте сьогодні змінюються суттєво і форми навчання. Мітіо Каку з цього приводу зазначає, що прийде час, коли навчання буде базуватися не на запам'ятовуванні, а на інтернет-технологіях і гаджетах, а комп'ютери і гаджети трансформуються у крихітні лінзи, які і будуть надавати необхідну інформацію. І оскільки мозок студента не буде перевантажуватися некорисною інформацією, ми таким чином вивільнимо його від «зайвого» для творчості і аналізу [3]. Навряд чи така перспектива може влаштувати тих, хто намагається отримати справжнє знання. Тому, як наголошує А. Баумейстер, «завдання університету, на противагу соцмережам, (інтернету в цілому) - формувати у людини багатий культурний бекграунд задля того, щоб та могла робити правильний вибір у найрізноманітніших ситуаціях. І саме побудова канону, визнання майстрів – перший крок до збагачення цього бекграунду» [2].

За таких умов перед університетами постає завдання розробки таких програм, які будуть з одного боку враховувати виклики сучасності, а з іншого зберігати те цінне, що несе в собі класичний університет.

Професор інформатики Стенфордського університету Дафна Коллер веде активну роботу з впровадження онлайн-освіти для тих, хто не може дозволити собі навчатися в престижних університетах світу. Вона є засновником безкоштовного майданчика такої освіти – Coursera. При цьому в своїх виступах вона наголошує, що розуміє - навряд чи студенти чомусь можуть навчитися, якщо просто будуть переглядати відео. Тому відео, які пропонують розробники безкоштовних онлайн-лекцій майданчика Coursera, це не просто відео. Кожні декілька хвилин відео зупиняється для того, аби студенти змогли відповісти на те, чи інше питання. А сучасний стан розвитку інформаційних технологій дозволяє легко перевіряти правильність відповідей [4]. Хоча, щодо цих курсів, виникає проблема, коли мова йде про гуманітарні дисципліни. Сама Коллер визнала, що обмежувати їх виключно тестовими завданнями неможливо, потрібне живе спілкування. Оскільки перевіряти роботи в онлайн-режимі можливо будь-якого типу, але не ті, які пов'язані із завданнями на критичне мислення. Більш того, вона наголошує, що університет як явище в жодному разі не застарів і онлайн курси розглядає як допоміжний засіб в отриманні освіти.

Звісно проблеми і перспективи сучасного університету вимагають уважного і детального розгляду. Проте найголовнішим повинен стати висновок, що за умов сучасного розвитку всіх рівнів і систем суспільної практики, університет як такий не може «зникнути в мережі Інтернету», а повинен стати тим місцем, де відбувається відтворення не просто людини, а людини, як носія культури і інтелекту.

Список використаних джерел

1.Осеян Е. *Культура в деле. Зачем топ-менеджерам гуманитарные знания* // [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.forbes.ru/tegi/forbescapital-0>. 2. *Університет майбутнього – коли навчання не закінчується: [Інтерв'ю з д-ром філос. наук А.Баумейстером /вела А.Левантович* // [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://theukrainians.org/andriy-baumeister/>. 3.Громова Т. *Мітіо Каку: учеба уже не будет базироваться на запоминании.* // [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsnews.ua/society/mitio-kaku-ucheba-uzhe-ne-budet-bazirovatsya-na-zarotinanii-28082014231600>. 4.Дафна Коллер: *Чему нас учит онлайн-образование.* // [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://ideanomics.ru/lectures/14119>.

О. Ю. Кравченко

МЕДІАОСВІТА ТА МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Створення єдиного європейського простору вищої освіти дає можливість випускникам застосовувати отримані під час навчання знання, уміння та навички не лише у межах однієї країни, але й у міжнародному вимірі. Оскільки випускники

європейських закладів вищої педагогічної освіти мають володіти однакою наборою необхідних для здійснення фахової діяльності компетентностей, освітянам усіх країн Європи слід послуговуватися спільним арсеналом педагогічних підходів та освітніх технологій. З погляду світової та європейської педагогічної спільноти, важливою вимогою до підготовки фахівців у вищій педагогічній школі є запровадження медіаосвіти та медіаграмотності. Це пов'язано з тим, що для розуміння процесів, які відбуваються в сучасних мас-медіа, молодій людині потрібно володіти особливими знаннями, комунікативними та інформаційними вміннями й навичками, здатністю до критичного аналізу (тобто медіаграмотністю), які можна сформувати завдяки організованій та цілеспрямованій медіаосвіті.

Впровадження медіаосвіти у вищій педагогічній школі відповідає загальноєвропейським вимогам до вищої освіти. Бути медіаграмотним означає розуміти всі засоби комунікації, насамперед масової, та формат (наприклад, друковані газети та журнали, радіо та телебачення, кабельні засоби передавання інформації, CD, DVD, мобільні телефони, текстові формати та формати для фотографій і графічних зображень), в яких здійснюється передавання та подання даних, інформації та знань. Даючи характеристику поглядам Дж. Поттера у підручнику «Медіаосвіта та медіаграмотність» автори Валерій Іванов, Оксана Волошенюк зазначають, що медіаграмотність – це не категорія. Немає нульового рівня медіаграмотності, як і немає найвищого рівня, якого може досягти людина. Медіаграмотність – це континуум, тобто безперервний, багатогранний процес. Сила переконань особистості базується на кількості та якості структурованих знань, якими вона володіє.

Вирішити проблему модернізації вітчизняної вищої педагогічної школи на новій, інформаційній основі можна, скориставшись новим методологічним баченням основ освіти в реаліях інформаційного суспільства, запропонованим академіком В. І. Луговим. Урахувавши фундаментальну роль інформації в організації окремої людини, суспільства та освітньої сфери в цілому, український науковець висунув авторську теорію освіти в інформаційному суспільстві – культурно-інформаційну. В основу зазначеної теорії покладено поняття про інформацію як фундаментальну категорію освіти, такими як є матерія для філософії чи рух для фізики [4, с. 55-56]. Вченим виділено чотири інформаційні механізми програмування діяльного існування людини: 1) генетичний код; 2) індивідуальна наукованість; 3) соціумно-індивідуальне наслідування; 4) соціально-культурне програмування.

Перший є у всіх живих організмів на Земній кулі, другий – тільки у тих, які мають нервову систему. Поява третього детермінується не тільки достатньо високим розвитком нервової системи, але й соціумним способом життя. Для четвертого ж обов'язковим є існування інформаційно насиченої культури, яка вбирає в себе всю інформацію і водночас служить їй джерелом. Ці механізми, поєднуючись та взаємодоповнюючи один одного у визначеній природою послідовності, зумовлюють досягнення людиною функціональності, компетентності, а відтак – й успішності в житті. Таким чином, ключовим моментом у питаннях модернізації освіти в умовах інформаційного суспільства, де інформація перетворюється на критичний ресурс та основний предмет людської діяльності, стає врахування інформаційного фактора. Для цього необхідно, врахувавши сутнісні сили людини (тобто потреби, здібності, уміння) стосовно опрацювання інформації, визначити, адекватно розробити та застосувати специфічні навчальні технології відповідно до видів інформації та психічних механізмів їх забезпечення (якими відповідно є абстрактне мислення, емоційне переживання, творча уява, товариськість та художня уява) [4, с. 56-57].

До пріоритетів, які мають забезпечуватися в першу чергу, належать перехід від освіти «на все життя» до освіти впродовж життя, дистанційна освіта, забезпечення

зажиттєвого соціальнокультурного програмування становлення людини заради її успішності в житті. Підсумовуючи викладене, В. Луговий висловлює переконання, що освіта буде успішною в нових умовах, якщо модернізацію освіти пов'язати із її інформаційною роллю [4, с. 59].

Визнання фундаментальної ролі інформації приводить до нового розуміння основного завдання освіти – допомогти людині опанувати інформаційні потоки, сформувати такі комунікативні вміння, які забезпечать адекватність процесу передачі та отримання інформації, відбору релевантних комунікаційних засобів та сприятимуть природному переходу від формального навчання до освіти впродовж усього життя.

Однак на противагу традиційним освітнім технологіям, медіаосвіта бачить свою мету не в тому, щоб надати індивіду певну суму знань (які надзвичайно швидко старіють і втрачають актуальність в умовах постіндустріального суспільства), а вчить його здобувати та оновлювати свої знання впродовж життя, користуватися новітніми технологіями, організовувати процес самоосвіти. Медіаосвіта навчає критично використовувати інформаційні ресурси, запропоновані мас-медіа; користуватися комунікаційними та комп'ютерними технологіями; виробити відповідні стратегії для підвищення власного освітнього рівня та застосовувати їх впродовж всього життя. Саме ці якості, з погляду науковців, характеризують окрему групу педагогічних (освітніх) технологій – інноваційні освітні технології [1, с.5]. Медіаосвіта сповідує особистісно-орієнтований принцип навчання, що відповідає прагненням сучасної педагогіки та пропонує широкий спектр власних моделей, методів та технологій.

Отже, медіаосвіта та медіаграмотність є необхідною передумовою встановлення раціональних комунікаційних взаємозв'язків між суб'єктами комунікації й виступає як дієвий чинник модернізації вітчизняної вищої педагогічної школи в контексті приєднання нашої держави до європейського освітнього простору.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Інформаційні технології в системі інноваційної освіти / Віктор Андрущенко, Анатолій Олійник // *Вища освіта України*. – 2008. – № 3. – С. 5–15. 2. Єрмоленко А.О. Медіакомпетентність як необхідна складова професійної майстерності сучасного педагога / А.О. Єрмоленко // *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Вип. № 137 (Серія: Педагогічні науки). – Чернігів: ЧНПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2016. – С. 330–333. 3. Іванов В.Ф., Волошенко О.В. *Медіаосвіта та медіаграмотність*. – К.: Центр вільної преси, 2012. – 352 с. 4. Луговий В. І. *Інформація, інформаційне суспільство та інформаційна роль освіти (теоретико-методологічний погляд)* / В. І. Луговий // *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова* : зб. наук. пр. – Вип. 11. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – С. 55–60. – (Серія 7. Релігієзнавство. Культура. Філософія).

В. О. Котеля

ВПРОВАДЖЕННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Сьогодні Україна здійснює перехід до нової парадигми вищої освіти, зорієнтованої на підготовку фахівців відповідно до європейських освітніх стандартів. Впровадження у навчальний процес нових навчальних технологій є умовою раціональної та конструктивної організації цього процесу.

На сучасному етапі розвитку вищої освіти спостерігаємо формування нової моделі навчального процесу. Навчальний процес багатьох закладів вищої освіти України забезпечено різними ефективними технічними засобами: комп'ютерами, інтерактивними дошками, проекторами, дисплеями тощо. Проте ці засоби використовуються, на жаль, не у повному обсязі їхніх можливостей. Причин цьому

декілька. По-перше, створено недостатньо електронних підручників, електронних посібників та інших електронних навчально-методичних матеріалів, які б забезпечували реалізацію поставлених навчальних цілей на різних етапах вивчення іноземної мови. По-друге, розроблено недостатньо методик зі створення названих матеріалів та роботи з ними. По-третє, необхідно обґрунтувати методичні принципи ефективного використання презентаційних мультимедійних навчальних матеріалів [1]. Комплексне використання презентацій як дидактичного і технологічного засобу навчання та контролю під час аудиторної і позааудиторної роботи студентів відповідає не тільки сучасним світовим моделям освіти, а й сучасним вимогам тих, кого ми навчаємо. Основними можливостями та перевагами мультимедійних засобів у разі їх застосування у навчальному процесі є: 1) одночасне використання студентом декількох каналів сприймання інформації у процесі навчання, за рахунок чого досягається інтеграція інформації, що надходить різними органами чуття; 2) можливість симулювати складні мовленнєві ситуації; 3) візуалізація абстрактної інформації шляхом динамічного представлення процесів [2].

Застосування названих технологій здатне різко підвищити результативність активних методів навчання для всіх форм організації навчального процесу: як на етапі самостійної підготовки студентів, так і на практичних заняттях. Мультимедійні презентації навчального матеріалу активно використовуються на різних етапах практичних занять: як на етапі введення нового матеріалу, так і на етапі перевірки засвоєння вивченого матеріалу. Побудова процесу навчання із залученням аудіо-коментарів, відео, анімації дозволяє поступово, крок за кроком роз'яснювати найскладніший матеріал, а музичний супровід приносить естетичне задоволення. У результаті використання мультимедійних презентацій якість і рівень засвоєння студентами навчального матеріалу істотно зростає [3].

Викладачі можуть використовувати комп'ютерні програми як засіб для об'єктивного оцінювання і визначення рівня мовної підготовки студентів під час проведення контролю та як засіб економії часу на виявлення прогалин у знаннях студентів на етапі перевірки засвоєння мовного матеріалу або у процесі самостійної роботи на практичному занятті. Все це позитивно впливає на підвищення рівня знань студентів та мотивацію до вивчення мови [4]. На практичних заняттях із мови у класі з мультимедійними засобами навчання можна використовувати програми Learning-apps, Smart Notebook і Kahoot. Усі необхідні дії у вправах виконуються на екрані за допомогою спеціального маркера. Ці програми дають можливість створювати різні види інтерактивних завдань: – Image match – «Відповідність»; – Key word match – «Ключове слово»; – Multiple choice – «Множинний вибір»; – Category Sort – «Поділ на групи»; – Sentence arrange – «Упорядкування». Такі завдання викликають зацікавленість студентів, а їх виконання потребує менше часу, ніж аналогічні вправи в зошитах. Також у мультимедійному класі викладачі активно використовують відеоролики з ситуативними діалогами на побутові теми для розвитку навичок спілкування та аудіювання за допомогою занурення у мовне середовище.

Отже, активне використання мультимедійних технологій під час вивчення іноземної мови відкриває як нові можливості для оптимізації навчального процесу на цьому етапі, так і ставить перед викладачами завдання, спрямовані на розробку нових форм і методик викладання іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Антонова О.Є. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема / упоряд.: Філімонова Т.В., Тарнавська С.В., Орищенко І.О. Київ, 2015. С. 8–15. 2. Бондаренко В. Інноваційні технології як фактор розвитку сучасних інформаційних комунікацій інформаційно-аналітичного обслуговування дистантних користувачів бібліотеки. Наукові праці Національної бібліотеки України України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2011. Вип. 32. С. 207–221. 3. Лалак Н.В. Інтерактивна

Р. М. Ключник

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ТЕКСТОМ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ-ПСИХОЛОГАМ

Сутність роботи з текстом полягає не лише в тому, щоб навчити студентів уважно читати та здобувати з тексту релевантну інформацію, яка визначає основну думку, але й у прагненні навчити правильно розподіляти інформацію на складові частини, виділяти в ній основні моменти, знаходити схожі явища в рідній мові.

Методика роботи з будь-яким текстом з фаху базується на дотекстовому, текстовому та післятекстовому етапах. Спробуємо пояснити це на прикладі теми «Living in fear» (за підручником «Straightforward») [1, с. 36-37].

Під час дотекстового етапу доцільно актуалізувати вже засвоєний лексичний та граматичний матеріал. Так, студентам пропонується відповісти на питання: *What are you afraid of? What were you afraid of as a child?* Під час бесіди з цієї теми студентам варто використовувати для позначення об'єктів не лише іменники (*I am afraid of wild animals; I was afraid of strangers as a child*). Можна також запропонувати використати пасивну форму герундія: *Everybody is afraid of being killed*. Заголовок тексту «Fears & Phobias FAQs» можна використати для обговорення зі студентами-психологами різниці між поняттями «страх» та «фобія». Крім того, пропонується прочитати та перекласти українською мовою фрази, які будуть пропущені в нижченаведеному тексті.

На текстовому етапі студентам пропонується уважно прочитати текст, вставивши пропущені фрази. Після цього варто перейти до вправ з однокорінними словами. Наприклад, студентам пропонується така таблиця:

Таблиця 1. Complete the table with words from the text

<i>noun</i>	<i>adjective</i>	<i>negative adjective</i>
1)	2)	<i>fearless</i>
<i>anxiety</i>	3)	
4)	<i>risky</i>	
<i>reason</i>	<i>reasonable</i>	5)
<i>caution</i>	6)	
<i>harm</i>	<i>harmful</i>	7)

Правильні відповіді мають виглядати наступним чином: 1) *fear*; 2) *fearful*; 3) *anxious*; 4) *risk*; 5) *unreasonable*; 6) *cautious*; 7) *harmless*. Слід звернути увагу, що негативних прикметників не можна утворити від іменників *anxiety*, *risk*, *caution*.

Переконавшись у тому, що для студентської аудиторії всі вищенаведені слова є зрозумілими, можна запропонувати вставити пропущені слова з таблиці у речення. Наведемо приклад такого речення: *I would never take a _____ with money*. Студенти заповнюють пробіл словом *risk*.

Можна запропонувати студентам ще раз прочитати текст та підібрати заголовок до кожного з абзаців.

На післятекстовому етапі доречно запропонувати студентам написати невелике есе про проблему фобії та страху, аргументуючи свою думку. В якості додаткового

завдання можна знайти фрагменти з інтерв'ю відомих людей (політиків, акторів, бізнесменів), які зізнаються у тому, що бояться тих чи інших речей.

Окрім базового підручника, студенти мають працювати з додатковою літературою, у тому числі тією, яка не прямо відноситься до їх майбутньої професії, але яка є корисною з точки зору загальної ерудиції. Так, у статті «Fear Not: A Critical Perspective on the Terrorist Threat in Europe» містяться цікаві твердження щодо страху перед тероризмом. Можна запропонувати студентам обґрунтувати чи спростувати наступну тезу: *Fear is now part of our daily lives and that is a major victory for ISIS... We should actively seek to defeat our fear, much as we seek to defeat ISIS* [2, с.4]. Крім того, студенти можуть самостійно знайти в цьому чи іншому тексті твердження про страх, що стосується окремих аспектів суспільного життя та міжнародної політики: збройних конфліктів, революцій, масових заворушень.

Підводячи підсумок, погодимося з баченням Т.Лихачової, яка зазначає, що складне інтегроване вміння розуміти прочитане не означає простого декодування інформації, графічно зафіксованої в тексті, натомість передбачає активу мисленнєву діяльність людини, що включає емоції, уяву, актуалізацію наявного досвіду [3, с. 70]. Таким чином, лише комплексна робота над текстом дозволить студентам оволодіти компетентностями, які передбачені на певному рівні вивчення англійської мови.

Список використаних джерел

1. Kerr P. *Straightforward Upper Intermediate Student's Book. 2nd edition* / P. Kerr, C. Jones. – Macmillan, 2012. – 176 p. 2. Renard T. *Fear Not: A Critical Perspective on the Terrorist Threat in Europe* / T. Renard // *Security Policy Brief*. – 2016. – No. 77. – URL: <http://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2016/09/SPB77.pdf?type=pdf>. 3. Лихачёва Т.Ю. *Этапы работы с текстом и формирование различных технологий извлечения информации на уроке иностранного языка* / Т.Ю. Лихачёва // *Эксперимент и инновации в школе*. – 2011. – № 4. – С. 68-71.

Т. П. Зарудко

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ВИКЛАДАННЯ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ПІДГОТОВЦІ ФАРМАЦЕВТА

У сучасній системі фармацевтичної освіти інтегрування, комплексний підхід є одними з найбільш перспективних і актуальних. Тому неабияке значення для забезпечення такого процесу є свідоме і чітке розуміння поняття «міжпредметна інтеграція». Одним із засобів, що використовуються для досягнення інтеграції в змісті і формах навчання, є міжпредметні зв'язки, які сприяють формуванню цілісних знань студентів. Це дає змогу, з одного боку, надзвичайно глибоко вивчати явище, а з другого – охоплювати його з усіх точок зору [2]. Міжпредметні зв'язки є основою інтеграції хімії з іншими навчальними предметами: фармацевтичною хімією, аналітичною хімією, фізикою, біологією, фізіологією тощо. Системний міждисциплінарний метод навчання дозволяє підготувати фармацевта з якісно новим рівнем мислення. Міжпредметна інтеграція вирішує завдання органічного поєднання нової теми з попередніми і подальшими знаннями, визначення логічних зв'язків між різними дисциплінами, розділами, темами, визначення місця та призначення різних дисциплін у майбутній професійній діяльності й об'єднання в одну систему [2, 3].

Серед специфічних особливостей вивчення хімічних дисциплін у підготовці фармацевта можна виділити: взаємозалежність між цілями хімічної та фармацевтичної освіти; універсальність і фундаментальність даних курсів; особливість побудови їх змісту залежно від характеру й загальних цілей підготовки фармацевта; єдність вивчення хімічних об'єктів на мікро- і макрорівнях з розкриттям різних

форм їхньої хімічної організації як єдиної системи й різних функцій, що виявляються нею (хімічних, біологічних, біохімічних, фізіологічних та ін.), залежно від їхньої природи, середовища й умов; залежність методологічного, евристичного, прогностичного, світоглядного потенціалу фундаментальних хімічних знань від рівня їхньої системності й структурної організації; залежність дидактичних і професійних цінностей від зв'язку хімічних знань і вмінь із реальною дійсністю й практикою, у тому числі фармацевтичної, у системі «суспільство – природа – виробництво – людина», обумовлених необмеженими можливостями хімії в створенні синтетичних матеріалів і їхнім значенням у фармації та медицині, розвитком нанохімії, а також у вирішенні екологічних і багатьох інших глобальних проблем людства [1, 2].

Таким чином, місце хімії в системі наук визначає її місце у фармацевтичній освіті. Вона є не лише допоміжним інструментом для розв'язання окремих питань, а перш за все загальнокультурною базою для засвоєння системи принципів і структур, які складають основу дисциплін, що вивчаються. Освіта має бути орієнтована на виховання хімічного мислення, яке в своєму розвинутому вигляді означає здатність створювати хімічні структури, уміння аналізувати їх властивості, а також інтерпретувати результати аналізу.

Список використаних джерел

1. Бобрицька В.І. Освітня політика України у сфері здоров'язбереження дітей та молоді / В.І. Бобрицька // *Матеріали Міжнародного симпозіуму «Освіта і здоров'я підрастаючого покоління»: Зб. наук. праць.* – К., 2016. – Вип. 1. – С. 98–103. 2. Лукашук М.М., Хмеляр І.М. Професійна спрямованість навчання хімії у системі підготовки медичного працівника середньої ланки / *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України.* – 2010. - № 1. – С. 1-15. 3. Рева Т. Д. Характеристика якості професійної підготовки майбутніх провізорів / Т.Д. Рева // *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету.* – Вип. 28, 2014. – С. 214–219.

Г. П. Бигар, П. Л. Бигар

СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Проблема формування здоров'я та ціннісного ставлення до нього постає важливою й у вихованні й навчанні школярів, а саме, особливої увагу заслуговує процес формування здоров'язбережувального середовища загальноосвітньої школи. На думку Г. Тушиної, процес формування здоров'язбережувального середовища загальноосвітньої школи буде результативним, якщо: здійснюється збереження і розвиток здоров'я учнів з урахуванням впливу на нього соціальних і педагогічних чинників; реалізується комплексна діагностика здоров'я школярів, корекція виявлених порушень рівня фізичного розвитку і підготовки, психофізіологічної адаптації, показників фізичного, психічного та соціального здоров'я учня; здоров'язбережувальне середовище загальноосвітньої установи створює оптимальний режим для реалізації рухової активності школярів, збереження і розвитку їх здоров'я, відносин партнерства учня та вчителя тощо; реалізуються педагогічні технології збереження і розвитку здоров'я школярів тощо. О. Менчинська, розкриваючи основи конструювання здоров'язбережувального процесу навчання в сучасній школі, доводить, що очікувати позитивної динаміки показників стану здоров'я учнів можливе за таких умов: включення у процес побудови здоров'язбережувального життєвого простору на основі особистісно-орієнтованої взаємодії усіх суб'єктів освітнього процесу (адміністративного апарату, педагогів, батьків, самої дитини) на основі погодження цілей і

мотивів діяльності, способів спілкування в ході конструювання здоров'язбережувального процесу навчання.

Вона пов'язана з такими чинниками: зміна ставлення педагога до учня; зміна ставлення вчителя до завдань навчально-виховного процесу; зміна ставлення до себе і свого здоров'я, усвідомлення свого внутрішнього світу, ступеня впливу на дітей і здійснення професійно-педагогічної діяльності з позиції здоров'язбереження учнів; теоретико-методична підготовка вчителя щодо проблеми збереження, зміцнення і формування здоров'я школярів. Створення здоров'язбережувального середовища – це спільна діяльність усіх учасників освітньої взаємодії (вчителів, учнів, батьків, педагогічних та медичних працівників, адміністрації закладу тощо), тому вважаємо, що саме взаємодія розкриває сутність сучасного педагогічного процесу [1].

Актуальною в сучасній педагогіці є проблема полісуб'єктної взаємодії з метою здоров'язбереження в рамках системи «вчитель – учень – батьки». Професійна діяльність учителя є унікальною за своєю спрямованістю та структурованістю. У зв'язку з розвитком суспільства, техніки та технологій відбувається перетворення і розширення її функцій. Це особливо яскраво проявляється у напрямі здоров'язбереження. Як зазначає Н. Карапузова, саме вчитель повинен «забезпечити інтелектуальний, фізичний, моральний, естетичний, емоційно-вольовий розвиток особистості дитини, здійснювати пропедевтичну роботу в напрямі здоров'язбереження. Він закладає майбутній потенціал здоров'я, формує нове покоління громадян, здатного до життєтворчості і здоров'язбереження впродовж життя».

На основі результатів сучасних досліджень щодо умов ефективного створення здоров'язбережувального середовища, акцентуємо увагу на ролі учителя як активного суб'єкта здоров'язбережувального середовища, який реалізує ключові завдання здоров'язбереження: визначення цілей здоров'язбереження учасників освітнього процесу; проектування змісту здоров'язбережувальної освіти; конструювання та реалізація форм, методів, технологій та засобів профілактичних заходів і здоров'язбережувальної діяльності; діагностування стану здоров'я та рівня здоров'язбережувальної компетентності учасників освітнього процесу; удосконалення предметно-просторової інфраструктури закладу з метою здоров'язбереження його суб'єктів та ін.

Створення здоров'язбережувального середовища – це спільна активна полісуб'єктна діяльність учасників освітньої взаємодії, що спрямована на проектування та реалізацію умов (середовища), які забезпечують здоров'язбережувальний ефект у системі взаємодії «вчитель – учень – батьки». Здоров'язбережувальний ефект, на нашу думку, повинен стосуватися усіх учасників освітньої взаємодії. Професійна діяльність вчителя сьогодні віднесена до найбільш стресогенних і напружених у психологічному відношенні [2].

Тому, дотримуючись принципу співтворчості здоров'язбережувальної педагогіки, який передбачає взаємну повагу і взаємну зацікавленість, пошук способів конструктивної взаємодії «вчитель – учень – батьки» та забезпечує зміцнення здоров'я не тільки учнів, а й усіх суб'єктів освітнього процесу, вважаємо за доцільне заради досягнення показників успішності в навчанні не нехтувати здоров'ям кожного суб'єкту освітньої взаємодії, а формувати ставлення до власного здоров'я і здоров'я рідних, як до найвищої індивідуальної й суспільної цінності.

Список використаних джерел

1. Ващенко О.М. Особливості побудови здоров'язбережувального освітнього середовища початкової школи / О.М. Ващенко // Здоров'я та фізична культура. – 2014. – №4 (292). – С. 2-9. 2. Дудко С. Г. Закономірності та принципи здоров'язбережувального навчального середовища початкової школи / С.Г. Дудко // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Педагогіка і психологія: зб. статей. – Ялта, 2014. – Вип. 43, ч. 1. – С. 52-57.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Сьогодні інформаційні технології стали невід'ємною частиною усього цивілізованого світу, вони значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток країни. Широкомасштабна інформатизація суспільства ініціює формування інформаційно-комунікативної сфери, роблячи доступною інформацію будь-якого виду для кожної людини. Забезпечується така можливість засобами інформаційних технологій, завдяки яким людина здатна накопичувати, зберігати інформацію, працювати з будь-якою інформацією, застосовувати її в професійній діяльності.

Осторонь цього процесу не може нині стояти освіта.

В основі соціально-економічного розвитку інформаційного суспільства лежить не матеріальне виробництво, а виробництво інформації та знань. Для будь-якої країни ступінь її економічного і технологічного розвитку, добробуту суспільства пропорційні середньому рівню знань, умінь, навичок і кваліфікацій її активного населення [4, с.5].

З розвитком інформаційних технологій зростає їх роль та використання у сфері освіти. Світовим трендом у сфері освіти стають відкриті онлайн-курси MOOCs і медіа-освіта. Автори наголошують на тому, що впровадження нових технологій навчання та досконале оволодіння ними вимагають певної внутрішньої готовності як викладачів, так і здобувачів вищої освіти до серйозних перетворень, що відповідають умовам швидкозмінного інформаційного суспільства [1, с.50].

Використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі дозволяє підвищити якість навчального матеріалу й підсилити освітні ефекти від застосування інноваційних педагогічних програм і методик. Комп'ютерні технології та Інтернет дають змогу викладачу краще подати навчальний матеріал, зробити його більш цікавим, наповнити його високим ступенем наочності, швидко перевірити знання студентів та підвищити інтерес до навчання.

Саме за допомогою інформаційних технологій викладач має можливість отримувати найостаннішу інформацію, спілкування з колегами, активно застосовувати дидактичні засоби навчання.

Застосування та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на сьогодні є пріоритетним напрямком реалізації державної освітньої політики. На виконання Закону України «Про освітні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр.» від 9 січня 2007 року прийнятого Верховною Радою України, освітня галузь почала активно модернізувати процес професійної підготовки фахівців різних спеціальностей, впроваджуючи інформаційні та комунікативні технології навчання. Зараз відбувається розробка та удосконалення Закону України «Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки», де вводиться поняття електронної освіти (форма отримання освіти, що здобувається з використанням виключно інформаційно-комунікаційних технологій) та основні шляхи її реалізації.

До педагогічних працівників однією з вимог є оволодіння ІКТ не тільки на рівні текстового редактора або користувача, а й на рівні володіння комп'ютерних програм і застосування їх в навчальному процесі. І друга вимога цього закону не тільки викладач використовує ІКТ, а й повинен навчити студента користуватися ІКТ і вміти застосовувати їх на практиці. Я знаю дехто скептично ставиться до цього, але використання інформаційних технологій ні в якому разі не заперечує використання

традиційних технологій, викладач повинен гармонійно поєднувати традиційні технології і бути адаптованим до нового інформаційного середовища.

Інформатизація освіти - процес забезпечення сфери освіти методологією і практикою розробки та оптимального використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання і виховання [2, с.2].

Інформаційно-комунікаційні технології мають великі можливості для особистісного розвитку людини, розкриття її потенціалу, тому на сучасному етапі значну роль відіграють дистанційні форми та технології навчання й виховання. Сьогодні без широкого застосування дистанційного навчання навчальні заклади не можуть перемагати в конкурентній боротьбі на ринку освітніх послуг та забезпечувати підготовку кваліфікованих фахівців на сучасному рівні.

Основні принципи дистанційного навчання – це встановлення інтерактивного спілкування між студентом та викладачем без забезпечення їх безпосередньої зустрічі і самостійне освоєння певного масиву знань і навичок за обраним курсом при використанні певних інформаційних технологій [3, с.167].

До сучасних інформаційно – комунікаційних технологій навчання в світі належать: Інтернет- технології; мультимедійні програмні засоби; офісне та спеціалізоване програмне забезпечення; електронні посібники, система дистанційної форми навчання та електронної методичної підтримки в аудиторії.

Отже, серед основних шляхів застосування інформаційних технологій в освіті можна виділити наступні: 1) створення інформаційних середовищ навчальних закладів; 2) створення педагогічних програмних засобів (ППЗ); 3) застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час здійснення проєктивного і дослідницького навчання; 4) застосування мультимедійних засобів навчання; 5) розробка дистанційних курсів; 6) застосування інформаційних технологій в управлінні навчальним закладом; 7) використання засобів Інтернет з метою пошуку інформації, розробки програмно-методичного забезпечення навчальних закладів, професійного і психологічного консультування; 8) створення Web-сайтів навчальних закладів; 9) здійсненні профорієнтаційної роботи в закладах освіти; 10) розробка і використання контролюючих програмних продуктів; 11) створення електронних бібліотек, медіатек тощо.

Список використаних джерел

1.Абдалова О. И. Использование технологий электронного обучения в учебном процессе / О. И. Абдалова, О. Ю. Исакова // Дистанц. и виртуал. обучение. – 2014. – № 12. – С. 50–55.
2.https://allreferat.com.ua/uk/pedagogika_metoduka_vukladanny/kontrolnaya/5888. 3.Гозман Л. Я. Дистанционное обучение на пороге XXI века / Гозман Л. Я., Шестопал Е. Б. – Ростов-н/Д. : Мысль, 1999. 368 с. 4.Триндаде А.Р. Информационные и коммуникационные технологии и развитие человеческих ресурсов // Дистанционное образование. – 2000. – № 2. – С. 5-9. 5.<http://intkonf.org/muts-lb-rol-informatsiynih-tehnologiy-v-osviti/>. 6.<https://conferences.vntu.edu.ua/paper/download>.

І. О. Переславська, Н. В. Никоненко

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З АУТИЗМОМ

Прискорений темп науково-технічного розвитку, перманентність і швидкість змін у всіх сферах людської діяльності, мозаїчність і візуалізація інформації – характерні ознаки сучасного соціокультурного простору. Потреба суспільства у всебічній творчій активності людини зростає і вимагає формування діючої особистості, яка здатна творчо розв'язувати безліч різноманітних нагальних проблем, конструктивно працювати в динамічних умовах життя. Зважаючи на це, важливо

підготувати та адаптувати особистість дитини з аутизмом до сучасного світу, а також сприяти її всебічному розвитку. При цьому, доцільно спрямовувати розвиток особистості дитини у творче русло.

Методологічну й теоретичну основу роботи складають фундаментальні психолого-педагогічні дослідження особливостей формування творчої особистості, які здійснювали такі дослідники як М. Дяченко, В. Лихвар, І. Мартинюк, В. Моляко, Л. Овсянецька; принципи психолого-педагогічного сприяння становленню і розвитку особистості (Л. Божович, М. Боришевський, Г. Костюк, Т. Титаренко).

Узагальнення наукових підходів дозволило визначити, що творчий потенціал, як динамічна структура особистості, включає комплекс творчих задатків, які проявляються і розвиваються у творчій діяльності, а також комплекс психічних новоутворень особистості протягом її вікового дозрівання.

Творчою ж можна розглядати особистість, здатну до постановки та оригінального вирішення задач з високим рівнем мотивації до реалізації своїх ідей. Серед важливих психологічних особливостей творчих людей відзначають: незалежне мислення, свіжість та цілісність сприйняття, інтуїцію та емоційно-вольову сферу особистості [2, с. 41].

Так як винятковість феномену «аутизм» полягає в тому, що поряд із невідповідністю критеріям психічного розвитку звичайної дитини, в аутистів відзначаються надзвичайно високі показники інтелекту в структурі особистості, то варто спрямовувати розвиток особистості на розкриття творчого потенціалу. Науковці навіть виділяють такий оригінальний спосіб мислення, котрий названий аутистичним.

Вагому роль у формуванні творчої особистості дитини відіграють соціальні інститути, перш за все, сім'я та заклад освіти як мікросоціальне середовище успішного навчання і розвитку дитини [3].

Основними шляхами формування творчої особистості дитини молодшого шкільного віку з аутизмом визначено: цілеспрямований педагогічний вплив на психічні функції дитини, розширення її пізнавальних інтересів та робота над емоційно-вольовою сферою. В роботі з розвитку творчих здібностей, а саме фантазії, мислення, інтуїції, натхнення, доцільно в процесі навчання користуватися прийомами синтезування образів уяви, ознайомлення зі стратегіями творчого мислення, розвитку сенсорних здібностей та формування мовленнєвих умінь.

Творчі здібності існують в кожній дитині. Тому задача педагога – побачити індивідуальну креативність учня і прагнути розвивати її. Метою сучасної школи є забезпечення подальшого становлення особистості дитини, цілеспрямоване виявлення і розвиток здібностей, формування вміння і бажання вчитися.

Аналіз наукових джерел щодо проблеми творчої особистості дозволив зробити висновки, що за допомогою спеціально організованих педагогічних занять, які спрямовані на розвиток творчих здібностей та особистісних характеристик дитини можна впливати на процес формування творчої особистості дитини молодшого шкільного віку з аутизмом. При цьому, слід спиратися на розвиток пізнавальної сфери (увага, сприймання, пам'ять, мислення), на розвиток творчої уяви, творчого мислення та на розвиток деяких рис творчої особистості.

Список використаних джерел

1. Давоян Є. Обдарованість і аутизм: контент-аналіз дослідженості проблеми / Є. Давоян // Навчання і виховання обдарованої дитини. - 2014. - Вип. 2. - С. 112-119. 2. Скрипник Т. В. Феноменологія аутизму / Т. В. Скрипник // Монографія. – К.: Видавництво «Фенікс», 2010. – 320 с. 3. Хворова Г. М. Комплексна психолого-педагогічна технологія корекції розвитку активності дитини з аутизмом / Г. М. Хворова // Автореферат дисертації. Київ 2010. – 19 с. 4. Шульженко Д. І. Аутизм – не вирок / Д. І. Шульженко. – Львів: Кальварія, 2010. – С. 75-77.

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ
ПРОДУКТИВНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СВІТЛІ ВИМОГ
ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ФАХОВУ ПЕРЕДВИЩУ ОСВІТУ»
ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ РАМКИ КВАЛІФІКАЦІЙ**

В сучасних умовах політичних та соціальних зрушень, в світі вимог Закону України «Про фахову передвищу освіту» традиційною проблемою педагогіки є змістове наповнення та постійне оновлення навчальних програм різних рівнів і типів, органічне поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій. Інноваційні трансформації методологічних засад застосування продуктивних педагогічних технологій – явище складного, багатогранного процесу, що включає соціальні, політичні, духовні, діяльнісні компоненти функціонування педагогічної науки в усьому розмаїтті її зв'язків, стосунків і процесів. Теоретико-методологічна проблематика методологічних засад включає в себе такі поняття, як «освіта», «освітня політика», «методологічні засади поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій».

Системність методологічних та методичних засад (саме визнаних часом продуктивних педагогічних технологій) слід, на нашу думку, трактувати першим основним компонентом до побудови системи навколо процесу передачі знань, інформації як базису. Другим важливим компонентом є розуміння тієї обставини, що системність забезпечується лише за умови підпорядкування всіх елементів глобальної мети системи, яка є її призначенням. Структура системи окреслюється визначеною метою, а частини системи, які не беруть участі в досягненні головної мети, маргіналізуються і з часом відмирають. Третім компонентом є добре налагоджений у рамках системи інформаційний, кадровий, фінансовий обмін (в умовах створення нової системи і якості фахової передвищої освіти на перший щабель постають питання організації та керівництва виробничою практикою студентів, залучання провідних фахівців підприємств та установ до формування навчальних планів, рецензування навчальних програм, проведення окремих лекційних та практичних занять).

Четвертим компонентом, з урахуванням здатності системи розвиватись, адаптуватися до нових умов, є утворення нових зв'язків, елементів зі своїми локальними цілями і засобами їх досягнення. Особливе місце при цьому має посідати постійний моніторинг їх відповідності головній меті та належна гармонізація.

Реалізація концептуальних основ забезпечення і вдосконалення якості фахової передвищої освіти неможлива без використання і таких інноваційних навчальних форматів як студентоцентроване навчання при вирішенні типових виробничих ситуацій та неперервного удосконалення професійного розвитку студентів шляхом формування особистісно-орієнтованих професійно-спрямованих потреб, результатом яких є здатність з успіхом функціонувати в середовищі, адекватно відповідати на виклики нашого суспільного буття та реагувати на спектр нових можливостей, взаємодіяти з іншими системами суспільства.

Державно-політичні та соціально-економічні перетворення в Україні кінця ХХ століття мали істотний вплив на освіту. За короткий строк відбулась її адаптація до принципово нових умов політичного життя, до вільного розвитку демократичного суспільства. Тому, ще однією окремою проблемою, що потребує негайного методичного обґрунтування є також розвиток трансдисциплінарної освіти в контексті рекомендацій ЮНЕСКО, впровадження нової для українського освітнього простору такої

форми навчання як дуальна освіта. Діюча система освіти істотно відстає від процесів, які відбуваються в суспільстві. Застарілий і переобтяжений зміст сьогоденної освіти, його відірваність від реальних потреб особистості дисонують із реальними можливостями, які відкриває перед освітою інформаційне суспільство. На наш погляд, саме інноваційні технології використання програмних засобів, формування навичок роботи в комп'ютерних мережах, вміння створювати бази даних і використовувати Інтернет-ресурси. Це нові принципи органічного поєднання навчання і пошуково-дослідної роботи в освітньому закладі. Очікуване посилення пошукової, творчої діяльності викладачів і студентів сприятиме постійному оновленню освіти, яка адаптуватиметься до останніх досягнень науки та відповідних галузей, а також активному включенню студентів до самостійної професійно зорієнтованої діяльності в рамках розробки індивідуального проекту під керівництвом викладача-дослідника.

Список використаних джерел

1. Вітвицька С.С. *Основи педагогіки вищої школи* / С.С. Вітвицька. – К., 2006 – 400 с. 2. Закон України «Про фахову передвищу освіту» // *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, №30 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>. 3. Кузьмінський А.І. *Педагогіка вищої школи: Навч. посібник. - Вид. 2, стереотип. - К.: Знання, 2011. - 486 с.* 4. Наволкова Н.П. *Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій* – Х.: Основа, 2011. - 176 с.

К. О. Надтока, В. В. Купрас

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ КОСООКІСТЮ

У сучасних умовах розвитку суспільства, де відбувається швидка зміна інформаційного та фізичного простору, дітям дошкільного віку для успішної адаптації та функціонування в суспільстві необхідно володіти вмінням просторового орієнтування. Орієнтування в просторі – одна із актуальних і складних проблем, що входять у сферу соціальної адаптації дітей із косоокістю.

Методологічну й теоретичну основу роботи складають фундаментальні психолого-педагогічні дослідження особливостей просторового орієнтування й просторових уявлень дошкільників, які в різний час здійснювали Г.О. Люблінська, Б.Г. Ананьєв, І.С. Якиманська, М.В. Вовчик-Блакитна, М.М. Шемякін, Т.А. Музейібова, С.Л. Рубінштейн та ін. Зокрема, особливості орієнтування в просторі дошкільників із косоокістю вивчалися В.А. Кручинініним, Л.А. Дружиніною, Л.І. Плаксіною, Л.В. Рудаковою, Л.І. Солнцевою, Л.М. Шипіциною, О.М. Подколзіною та ін.

Узагальнення наукових підходів дозволило визначити *простір* як форму існування матерії, яка не залежить від нашої свідомості, об'єктивну реальність.

Просторове орієнтування визначається дослідниками як: складна інтермодальна асоціація, заснована на взаємодії різних аналізаторів; процес практичного застосування просторових уявлень; комплексне багаторівневе поняття, що об'єднує у собі орієнтування у великому й малому просторі різних напрямів та рівнів.

Г.О. Люблінською розроблені наступні елементи початкового орієнтування дітей дошкільного віку в малому просторі.

1. Орієнтування на власному тілі. Діти опановують вмінням позначати розташування частин свого тіла відповідними просторовими термінами, порівнювати реальні просторові відносини з їхніми відображеннями в дзеркалі.

2. Орієнтування на площині стола. Діти навчаються розташовувати предмети на поверхні стола та словесно позначати просторове розташування іграшок і предметів.

3. Орієнтування на аркуші паперу. Дошкільники визначають праву і ліву, верхню і нижню сторони аркуша та середину [1, с. 66].

Початкове орієнтування у великому просторі – це знайомство з розташуванням об'єктів найближчого оточення дитини в приміщенні будинку й довкола нього (орієнтування у квартирі, у приміщенні навчального закладу, на вулиці, використання термінів праворуч, ліворуч, угорі, унизу, спереду, позаду, далеко і т.д.) [2].

Відображення простору і просторових відносин у дітей із косоокістю носить дифузний, нерозчленований характер.

Порушення окорухових функцій викликають помилки при виокремленні дошкільниками таких просторових ознак предметів як форма, величина, об'єм. Дітям складно зорозово оцінити відстань між предметами, визначити віддаленість предметів «від себе» [4, с. 206].

У дітей із патологією зору виявлена несформованість системи уявлень на власному тілі: у дошкільників виникають помилки при визначенні правої і лівої сторін та позначенні просторового розташування частин тіла. Значні труднощі викликає також орієнтування в просторі навколо себе. Діти із косоокістю відчують великі складнощі в збереженні напряму рухів, часто змінюючи їх через здійснення контролю за рухами тільки одним оком, яке краще бачить [3, с. 116].

У значної частини дошкільників спостерігаються порушення в мікро- і макроорієнтуванні: діти здатні виділити тільки окремі ознаки простору при орієнтуванні на площині, не встановлюючи зв'язок між ними й предметами; система орієнтирів і точок відліку не сформована в них навіть у старшому дошкільному віці. Опосередковане словом уявлення простору перебуває на рівні приблизних словесних позначень, а наявні уявлення здобувають найчастіше вербальний характер.

Список використаних джерел

1. Кондратенко С.В. Стан сформованості навичок просторового орієнтування у молодших дошкільників з порушеннями зору / С.В. Кондратенко // *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. Вип. 3. [зб. наук. праць]. – К. : Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2012. – С. 65-69. 2. Люблинская А.А. Особенности освоения пространства детьми дошкольного возраста // *Формирования восприятия пространства и пространственных представлений у детей*. – М.: АПН РСФСР, 1956. – Вып. 86. 3. Особливості розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями зору: науково-методичний посібник / Л.С. Вавіна, І.М. Гудим, С.В. Кондратенко, К.С. Довгопола. – К. : Педагогічна думка, 2012. – С. 111-118. 4. Чопик Л.І. Сучасний стан проблеми формування просторового орієнтування у слабозорих дітей дошкільного віку / Л. І. Чопик // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова* : [зб. наук. праць]. Серія 19 «Корекційна педагогіка та психологія». – К. : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – Вип. 10. – С. 203–209.

О. В. Маковічук

РЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Суттєве місце в інтелектуальному та творчому розвитку дитини, згідно Концепції Нової української школи, сьогодні займає проектно-технологічна діяльність, яка розглядається як універсальний спосіб пізнання і перетворення дійсності: від ідеї до її реалізації. Вона спрямована на формування у школярів системи творчо-інтелектуальних і предметно-перетворювальних знань і вмінь, їхньої здатності розв'язувати проблеми в різних сферах діяльності [1].

Організація проектно-технологічної діяльності на уроках трудового навчання в початковій школі дає змогу сформувати в учнів життєво важливі основи технологічних знань і вмінь, залучити їх до різних видів практичної діяльності з урахуванням економічної, екологічної і підприємницької доцільності, соціального досвіду; сприяє розвитку творчого потенціалу учнів, їх професіоналізму й активної життєвої позиції, здатності робити свій внесок у становлення підрастаючого покоління, а

отже, в соціально-економічний розвиток сучасного технологічного суспільства; також покликана виховувати морально-трудова якість.

Основними складовими проектно-технологічної діяльності є дизайн-проекування (як процес розроблення проекту), технологія виготовлення (як виготовлення спроектованого особистісно й соціально значущого виробу з обраного виду діяльності) і рефлексія (як духовно-ціннісне усвідомлення смислу, основ і наслідків власної діяльності, презентація освітніх результатів.).

Особливістю проектно-технологічної діяльності є те, що учень повинен виявити та вивчити проблему, зібрати і проаналізувати необхідну інформацію, розробити ескіз власного виробу, виготовити його і привселюдно захистити свій проект, тобто організувати свою практичну діяльність у всій проектно-технологічній послідовності від ідеї до її втілення та реалізації в моделі, виробі [1, с.3].

Найголовнішим результатом кожного учня в процесі проектно-технологічної діяльності є сформована проектно-технологічна компетентність – усвідомлене володіння способами й операціями проектно-технологічної діяльності для успішного розв'язання проблеми (створення і виготовлення об'єкта праці) в соціально-комунікативній взаємодії з іншими. Проектно-технологічна компетентність – це цілісність, яка збалансовує рівновагу триєдності сфер розвитку особистості: інтелектуальної, емоційної і вольової. Вона єднає основні функції технологічної освіти: навчання, виховання та розвиток [2, с.121].

Проект (продукт чи послуга), який створюється у результаті проектно-технологічної діяльності розглядається як самостійно розроблений і виготовлений учнем об'єкт, що володіє суб'єктивною чи об'єктивною новизною і має особистісну чи соціальну значимість.

При організації вчителем проектно-технологічної діяльності на уроках, в учнів формуються такі якості, як уміння працювати в колективі, брати відповідальність за вибір, рішення, розділяти відповідальність, аналізувати результати діяльності.

Методика організації проектно-технологічної діяльності вчителя й учнів ґрунтується на забезпеченні можливості реалізовувати інтереси й прагнення кожного учня. Таким чином розвивається і постійно підтримується їхня мотивація до самоактуалізації, яка визначає ефективність процесу формування їхньої предметної проектно-технологічної компетентності.

Таким чином, проектно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання формує навички самостійної орієнтації в науковій, навчально-методичній і довідковій літературі, учить добувати потрібну інформацію самостійно; активно розвиває основні види мислення; сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, навчає мислити від абстрактного до конкретного; дозволяє учню усвідомлювати себе творцем своєї діяльності; підсилює позитивну мотивацію навчання, тому що виріб створюється з урахуванням власних інтересів, потреб і можливостей; формує творче системне мислення, технологічну культуру і технологічну етику; привчає школярів до цілеспрямованої діяльності, що є основним компонентом перетворення матеріалів, сировини, енергії й інформації; сприяє формуванню культури ділового спілкування, умінь аргументовано захищати свої позиції, мислити оригінально та своєрідно; розвиває уяву, що є могутнім стимулом народження нових ідей, пошуку альтернативних рішень, їх аналізу і синтезу, що в майбутньому стане основою інноваційного мислення; формує внутрішній план дій і реалізує його на практиці.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти; від 21 лютого 2018 р. № 87: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoju-osviti>. 2. Мачача Т. С. Проектно-технологічна спрямованість змісту навчання предмета «Технології» в основній школі / Тетяна Святославівна Мачача. – К., 2015. – 128 с. 3. Сидо-

С. І. Рудаченко

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ ЗГІДНО ПОТРЕБ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап функціонування вищої професійної освіти вимагає нових підходів до підготовки конкурентоспроможних фахівців, які набувають упродовж навчання не лише можливості оперувати отриманими знаннями, а й здатні пристосовуватися до потреб сучасного ринку праці.

В умовах реформування системи вищої освіти в Україні провідного значення набуває компетентнісна стратегія в процесі підготовки молодших спеціалістів з права, яка спрямована на формування їх професійних компетенцій, враховуючи обраний напрям підготовки та регіональні особливості окремих галузей, що знаходить своє відображення в оновленому законодавстві держави. [2].

Модернізація освітнього процесу спрямована на досягнення гарантованих результатів як у межах традиційних форм навчання студентів, так і збільшення занять дослідницького характеру, організації пошукової, навчально-пізнавальної діяльності студентів. [4, с.163]. Тому, для підвищення ефективності навчання конкурентоспроможних фахівців в умовах інформаційного суспільства, формування професійних компетенцій у майбутніх фахівців, викладачі Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу впроваджують практику використання студентами електронних підручників та працюють над розробкою методичного забезпечення інформації, яка складає їх зміст, а саме: лекції, витяги з чинного законодавства, задачі та правила, оповідання, графічні зображення - тобто, матеріали, необхідні для забезпечення дисциплін, обраного напрямку, доповнюючи тим самим традиційні форми та методи навчання.

Не менш важливою особливістю сучасної підготовки конкурентоздатних фахівців є інтегрована система підготовки, яка об'єднує теоретичне навчання студентів за певним напрямом з їх професійною діяльністю на підприємствах (організаціях, установах). [3, с. 386]. Формування особистісних та професійних компетентностей молодших спеціалістів з права реалізується при проходженні студентами відділення «Правознавство» виробничої практики, яка відбувається на підставі конкретного договору про цільове призначення підготовки молодшого спеціаліста з обов'язковим урахуванням побажань та зауважень майбутніх роботодавців щодо розвитку співпраці з навчальним закладом. Проходження практики в судових та правоохоронних органах м. Харкова та області обов'язково має індивідуально-орієнтоване спрямування - кожний студент отримує конкретне завдання яке відображає специфіку діяльності бази практики, метою якого - є вироблення у студентів умінь та навичок самостійного розв'язання навчальних, дослідних та організаційних завдань. Виконання індивідуального завдання під керівництвом, як викладача від ХДАДК, так і представника з боку роботодавця, всебічно активізує діяльність студентів, розширює світогляд, підвищує ініціативу, робить проходження практики конкретнішим і спрямованим на більш якісну підготовку студента до професійної діяльності.

Підсумовуючи вищевикладене, слід визначити, що конкурентоспроможні фахівці мають володіти професійними вміннями і навичками, що ґрунтуються на сучасних спеціальних знаннях певної галузі виробництва та високим рівнем професійної компетентності, що ґрунтується на критичному мисленні та здатності застосовувати теоретичні надбання на практиці.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята 28.06.1996 р. на V сесії Верховної Ради України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 2. Про освіту: Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380). 3. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія: Навчальний посібник/ К.: Знання, 2005.- 655 с. 4. Пащенко М.І., Красноштан І.В. Педагогіка. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 228 с.

І. В. Ільїнова

З ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ ОНОВЛЕНОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Основи професійно-практичної підготовки студентів формуються під час проходження навчальної та виробничої практик і це спрямовує студентів на опанування аналітично-виробничих функцій юридичної діяльності установ, організацій, підприємств та передбачає формування навичок комунікативної діяльності, здатності до професійної діяльності в галузі права [2].

Педагогічний колектив ХДАДК впроваджує оновлену систему правової підготовки студентів, яка передбачає наявність у них не лише певної сукупності знань і умінь, отриманих під час вивчення правових дисциплін, а і набувають навички правозастосовувальної практичної діяльності. Тобто, випускники коледжів відрізняються від фахівців іншого кваліфікаційного рівня ґрунтовною практичною підготовкою, яка в свою чергу надає можливість для формування компетентностей соціально-економічних аспектів, необхідних для виконання технологічних процесів і здійснення управлінських функцій. Саме такі конкурентоспроможні фахівці необхідні державі в галузі права на первинних посадах: архіваріуси, секретарі суду, юрисконсульти, інспектори соціальних служб, фахівці кадрової служби.

На нашу думку, формуванню цих компетентностей сприятимуть - робота з вирішення ситуаційних завдань, технологія аналізу виробничих ситуацій. Наприклад, під час вивчення теми «Трудові спори», щоб вирішити запропонований трудовий спір, студент повинен опрацювати КЗпП України, знайти там необхідні правові норми, що допоможуть врегулювати ситуацію та запропонувати власне бачення даної проблеми. Комунікативні задатки майбутнього молодшого спеціаліста постають як сукупність професійно обумовлених і особистісно значущих цінностей, знань, умінь і якостей особистості, що забезпечують ефективне професійне спілкування. Професійне спілкування строго формалізоване і протікає в особливому процесуальному режимі з дотриманням певних, суворо окреслених форм комунікацій, таких, наприклад, як прийом заяв у громадян тощо. Окрім письмових джерел, що несуть інформацію, молодший спеціаліст повинен вміти працювати з електронними носіями, зокрема добре володіти роботою в системі «Ліга-Закон» та «І-Рлех», знати як робити в базі даних та вміти їх створювати тощо. Така компетентність у молодшого спеціаліста з права формуватиметься в процесі використання комп'ютерних технологій, впровадженням контекстного навчання. Здатність розв'язувати проблеми та приймати рішення – це вміння, які будуть супроводжувати фахівця протягом усієї його професійної діяльності. Фахівець первинної посади в галузі права повинен вміти впливати на оточуючих, розуміти закони та вміти ними оперувати, аналізувати досвід зарубіжних країн, знати як себе поводити у колективі з колегами. Така компетентність формується у процесі моделювання професійної діяльності, за допомогою технології аналізу виробничої ситуації та ділових ігор.

Практична підготовка осіб, які навчаються у закладах фахової передвищої освіти, здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях (базах практики) згідно з укладеними закладами фахової

передвищої освіти договорами або у структурних підрозділах закладу, що забезпечують практичну підготовку [1].

Практика зі спеціальності 081 «Право», як правило проводиться на базах: окружних судів м. Харкова, окружного апеляційного адміністративного суду м. Харкова, відділів поліції м. Харкова, відділів державної виконавчої служби Харківського міського управління юстиції, ХДАДК (у юрисконсульта, відділі кадрів, архіві) – згідно двосторонніх договорів.

Студент-практикант протягом проходження практики вивчає структуру і організацію органів місцевого самоврядування, місцевої державної адміністрації, судових та правоохоронних органів, юридичних служб підприємств, установ, організацій, вищих навчальних закладів тощо; відомчі та інші нормативні документи, якими визначається їх діяльність, форми і методи, за допомогою яких вирішуються поставлені перед ними завдання, функціональні обов'язки співробітників-юристів базових органів. За дорученням керівника практики готує проекти постанов, рішень, планів, відповідей на скарги і заяви громадян тощо, а також виконує окремі завдання, пов'язані із застосуванням теоретичних знань і набутих практичних навичок.

Тому, ми робимо висновок, що саме практична інтеграція юридичної освіти з практикою вирішує комплекс завдань, серед яких основним є професійно-орієнтовне викладання на проблеми практичної юридичної діяльності, формування професійних якостей фахівця, адаптивних властивостей, усвідомлення своєї професійної потреби. Крім цього, це забезпечує швидке залучення студентів до практичної діяльності і можливість їх подальшого працевлаштування в умовах сьогодення, ринку праці необхідні фахівці, які можуть реалізувати знання на практиці і студент-початківець зможе взяти цей практичний досвід саме при проходженні практики.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про фахову передвищу освіту»// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 30 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>. 2. Положення про організацію проведення практик в Харківському державному автомобільно-дорожньому коледжі, затверджене наказом по коледжу від 09.10.2017 року № 01-05/444.

А. В. Шульга

РОЗВИТОК МОТИВІВ І ПРОФЕСІЙНИХ ІНТЕРЕСІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З НЕПОВНИХ СІМЕЙ

У сучасному українському суспільстві спостерігається збільшення кількості неповних сімей (кожна п'ята сім'я з дітьми в Україні – неповна), що в свою чергу зумовлює необхідність підготовки майбутнього вчителя до роботи з батьками дітей з неповних сімей, зокрема з батьками молодших школярів.

Однією з педагогічних умов вдосконалення підготовки майбутнього вчителя початкової школи до роботи з батьками молодших школярів з неповних сімей є розвиток мотивів і професійних інтересів, гуманістичної спрямованості у роботі з батьками молодших школярів з неповних сімей.

Оскільки в основі цієї умови закладено психологічні чинники, які впливають на мотиваційну сферу особистості, тому для розкриття цієї педагогічної умови необхідно розмежувати такі поняття як інтерес, потреба та мотив.

Психологія значна увагу приділяє мотивації, яку розуміють як сукупність мотивів, що формуються в процесі життя людини. Тому мотиваційну сферу студента як майбутнього вчителя щодо забезпечення взаємодії з батьками молодших школярів

рів з неповних сімей розуміємо як сукупність мотивів, сформованих у процесі професійної підготовки, і які впливають на ефективність роботи з батьками молодших школярів з неповних сімей

Студентом потреба переживається та сприймається як прагнення або бажання у професійній діяльності, при усвідомленні ним потреби (що і є мотивацією) у роботі з батьками молодших школярів з неповних сімей формується мотив (як необхідне, обґрунтоване рішення, що відображається у певній готовності до такого виду діяльності). Потреба пробуджує студента до взаємодії з батьками учня, тоді коли мотив – спонукає до діяльності, пов'язаної із задоволенням потреби у роботі з батьками молодших школярів з неповних сімей [2]. Своєрідним проявом мотиву є інтерес людини, тому в основі професійного інтересу до роботи з батьками молодших школярів будуть мотиви, в яких відображається спрямованість майбутнього вчителя на даний вид професійної діяльності, що супроводжується позитивним емоційним забарвленням і активним прагненням до здійснення взаємодії з батьками молодших школярів з неповних сімей [1, с.329] (див.Рис.1.).

1. 	2. 	3. 	4.
Потреба у роботі з батьками молодших школярів з неповних сімей	Усвідомлення потреби у роботі з батьками молодших школярів з неповних сімей (мотивація)	Мотиви щодо здійснення взаємодії з батьками молодших школярів з неповних сімей	Професійний інтерес до роботи з батьками молодших школярів з неповних сімей

Рис. 1. Взаємозв'язок між потребою, мотивами та професійним інтересом до роботи з батьками молодших школярів з неповних сімей

Головне завдання викладача вищої школи для забезпечення реалізації цієї педагогічної умови є мотивування майбутніх педагогів до здійснення роботи з батьками молодших школярів з неповних сімей, тобто створення умов, за яких відбувається процес впливу на особистість студента, з метою стимулювання до взаємодії з сім'єю школяра за допомогою активізації мотивів щодо здійснення даного виду професійної діяльності [3].

Тому для розвитку в майбутнього вчителя початкової школи професійної мотивації викладачам необхідно: 1) здійснювати роз'яснювальні роботи, залучати до диспутів та дискусій щодо різних аспектів майбутньої професійної діяльності як в процесі вивчення педагогічних дисциплін, так і при організації в академічних групах годин куратора уже з перших днів перебування студента у вищому навчальному закладі; 2) надати студентам можливість на практиці знайомитись з педагогічним досвідом кращих педагогів, їх передовими технологіями та інноваціями; 3) залучати студентів до виконання цікавих творчих педагогічних завдань, до науково-дослідної роботи; 4) стимулювати до участі у науково-практичних конференціях, читаннях, до написання наукових публікацій.

Список використаних джерел

1. Агапова М. Б. Формування професійних інтересів учнів професійно-технічних навчальних закладів як акмеологічна проблема / М. Б. Агапова // Акмеологія – наука XXI століття: розвиток професіоналізму: матеріали другої міжнар. наук. – практ. конф. – Київ: КНПУ ім. БД Грінченка. – 2008. – С. 328 – 331. 2. Киричук О. В. Основи психології: Підруч. для студ. вищ. закл. освіти / О. В. Киричук, В. А. Роменець, В. О. Татенко, І. П. Маноха, В. М. Пискун, Т. С. Кириленко, Т. М. Титаренко. – 4 – те вид., стер. – К. : Либідь, 1999. – 632 с. 3. Максимець С. М. Психологічні особливості професійної мотивації педагога / С. М. Максимець. // Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи: Матеріали шостої міжнародної науково – практичної конференції/за ред. Саух І. В. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С.423 – 428.

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Кілька століть тому мова українців суттєво відрізнялася від теперішньої. Ще більше відмінностей було на різних етапах її буття у глибині віків. Адже розвиток мови – це постійні зміни її звукового ладу, лексичного арсеналу, граматичних виявів. Пізнання джерел, суті, наслідків цих змін допомагає зрозуміти складний природний процес формування українського народу і його сучасної мови, вплив на нього і позамовних чинників. Відомий педагог В. Сухомлинський стверджував: «щоб проникнути в таку тонку й неосяжну, величну й багатогранну річ, як мова, треба її любити». Любов і повага до рідної мови має закладатися в підсвідомості українців ще в дитинстві. У сучасному суспільстві гостро постає питання щодо вивчення української мови як державної. У Законі України чітко зазначено: «Державна мова – закріплена законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, установах та організаціях, на підприємствах, у державних закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики тощо» [2]. Але на сьогодні актуальні деякі нагальні потреби суспільства для широкого вживання державної мови.

Навесні 2019 року Кабінетом Міністрів було прийнято Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної». На думку співавтора цього документа, голови комітету Верховної Ради з питань культури і духовності М. Княжицького: «цей закон закрит більшість «білих плям» щодо статусу української мови, але при цьому не обмежив права національних меншин» [1]. Українська мова відтепер є одним із символів державності. Посадовці та кандидати на посади, майбутні громадяни України, медики, менеджери державних та комунальних підприємств, працівники патронатних служб і освітяни повинні вільно володіти мовою. Стаття 3 цього закону окремо підкреслює і визначає такі найсуттєвіші його завдання: «1) захист державного статусу української мови; 2) популяризація діалектів і говірок української мови та їх збереження; 3) застосування української мови відповідно до вимог українського правопису та інших стандартів державної мови; 4) забезпечення розвитку української мови для зміцнення національної ідентичності, збереження національної культури, традицій, звичаїв, історичної пам'яті та її подальше функціонування як державотворчого чинника української нації; 5) поширити українську мову у світі та сприяти задоволенню мовних потреб закордонних українців і громадян України, які проживають або тимчасово перебувають за межами України та ін.» [1].

Варто замислитися над тим, як фахівці різних сфер, а саме: у державному секторі та в органах місцевого самоврядування, в громадських організаціях, в освіті та науці, в медицині, в енергетиці та промисловості, в кіно та театрі, в медіа та на інтернет-сайтах, у діяльності війська та силових структур, у сфері послуг та інше, мають діяти задля вивчення та покращення знань стосовно державної мови. Традиційно склалося, що російська мова частіше вживається ніж українська в деяких регіонах країни.

Згідно з результатами опитування стосовно рівня знань державної мови, використання її в повсякденному житті, бажання більш детально вивчати мову або ж не знання її взагалі, яке нами було проведено восени 2019 року серед мешканців міста Дніпро, нами з'ясовано, що 85% серед опитуваних налаштовані на більш детальне вивчення державної мови, при цьому 82% із них володіють українською мовою, а тільки 18%, на жаль, ні. На наше питання: «Чому не володіють мовою?» опитувани мешканці міста пояснювали ряд причин: немає можливості, часу, потенціалу, натхнення, інколи бажання та інше. Більшість із них зазначала, що набуття знань є

дуже «нудною справою, згадуючи шкільні підручники». Разом з тим, вони стверджували, що з дитинства звикли чути російську мову під час спілкування в їхніх сім'ях. Із зазначених причин можна зробити певні висновки та знайти шляхи вирішення щодо цих проблем. Дуже важливо, щоб діти в дошкільному віці, під час навчання в школі, в закладах вищої освіти свідомо отримувати знання щодо української мови, бо це є підґрунтям, яке сприяє в подальшому вживанні та володінні нею в більш зрілому віці. До того ж, усвідомлення людьми того, що українська мова є державною, сприяє об'єднанню нації, як єдиного цілого, де більшість населення проживає на свої етнічній території.

Функціонування мови в будь-якому суспільстві – складний процес, у якому перетинаються, взаємодіють найрізноманітніші чинники соціального, політичного, культурного та наукового життя. Українські науковці-соціологи активно досліджують мовні проблеми і намагаються знайти обґрунтоване їх вирішення. Так, наприклад, М.П. Кочерган торкається питання взаємовідносин мови і мислення, мови і мовлення, національного характеру мови. Дослідник оцінює мову як соціальне явище і ставить її в один ряд із соціальними чинниками, такими як виникнення держави, поява навчальних закладів, розвиток різноманітних галузей промисловості, виникнення та розвиток науки, різних напрямів у культурі тощо [3]. Оскільки без мови не можливе існування будь-яких соціальних сфер життя, наприклад, інтернет, то дуже важливо забезпечувати корисною інформацією стосовно української державної мови через інтернет-ресурси. З приводу цього, має медіа, газети, журнали, книги, радіо, телебачення, інтернет, кінематограф, рекламні щити й панелі та інші лінії зв'язку широко поширюють та розповсюджують українську мову. Наприклад, численна публікація словників та дитячих книжок в яскравому форматі або в ігровій формі сприяє швидкому та довгостроковому запам'ятовуванню матеріалу. На державному рівні ставляться питання щодо підвищення кваліфікації робітників, пропонуються безкоштовні курси з вивчення української мови, організуються консультації при міських та обласних бібліотеках міста та в інших навчальних закладах.

Отже, українську мову як державну варто вивчати з дитинства, адже штучне розповсюдження мови не призведе до значних результатів, особливо в російськомовних містах. Якщо не буде ніякої ініціативи з боку національних громад, пересічних громадян країни та влади, то всі змоги будуть даремні.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (Відомості Верховної Ради, 2019, № 21, ст.81 зі змінами, внесеними згідно з Законом № 113-IX від 19.09.2019/м. Київ, 25 квітня 2019 року, № 2704-VIII. 2. Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. 3. Кочерган М. П. Лінгвістичні погляди Вільгельма фон Гумбольдта // Загальне мовознавство – Літературне місто <http://litmisto.org.ua/?p=15021>.

Н. М. Дубина

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Ідея диференційованого підходу до учнів у процесі навчання належить до вічних проблем школи і є найважливішим із загально – дидактичних принципів. Необхідність реалізації якого в шкільній практиці зумовлена тим, що забезпечити формування особистості дитини, засвоєння нею знань та вироблення в неї практичних умінь і навичок, розвиток її здібностей та обдарувань можна лише шляхом індивідуалізації навчання.

Під диференціацією розуміють таку форму індивідуалізації, коли учні, схожі за

певними індивідуальними особливостями, об'єднуються в групи для окремого навчання.

Актуальність проблеми полягає в тому, що процес засвоєння знань є індивідуальним, але багато в чому і однаковим у дітей класу. Враховуючи їх загальні психологічні особливості, ми тим самим забезпечуватимемо розуміння матеріалу кожним учнем. Але досягти цього нелегко, оскільки здібності до навчання в дітей різні. Щоб учень на уроці постійно був зайнятий виконанням посиленого завдання, слід, глибоко вивчивши індивідуально – психологічні відмінності учнів, відповідним чином поєднувати фронтальні, індивідуально – групові та індивідуальні форми роботи. Велику допомогу тут надають диференційовані завдання.

Індивідуалізація навчання – це система засобів, яка сприяє усвідомленню учнем своїх сильних і слабких можливостей навчання, підтримці і розвитку самобутності з метою самостійного вибору власних смислів навчання.

Традиційна освіта не є повною мірою індивідуалізованою, функціональною та ефективною. У вчителя рідко буває можливість реалізувати інтереси, здібності та життєві плани учнів у рамках традиційного уроку. Вирішити це можна тільки за умови диференціації, що гарантує глибоке засвоєння навчального матеріалу всіма учнями на основі розвитку їх розумових здібностей та у відповідності з їхніми можливостями.

Працювати можна двома способами: 1) при однаковому обсязі завдань різний рівень їх складності; 2) при завданнях приблизно однакового рівня складності різний їх обсяг.

Принцип поступового підвищення складності (від простого до складнішого) при подачі програмового матеріалу дає можливість диференціювати завдання залежно від рівня підготовленості різних груп учнів: одне і те саме завдання, розраховане на групу школярів середнього рівня підготовленості й сприймання, можна відповідно спростити, знизивши оцінку на бал, або ускладнити, піднявши її на бал.

Поступово змінюючи ступінь складності диференційованих знань, можна вводити питання й завдання, які особливо стимулюють мислення учнів.

Звичайно, дуже цікавими й перспективними є нестандартні типи уроків: урок – гра, урок – казка, урок – усна мандрівка, урок – диспут тощо.

Нові інформаційні технології кардинально вплинули на всю систему освіти, зачепивши її зміст, форми і методи навчання, що привело до зміни вимог щодо моделі випускника вищого навчального закладу.

Використання сучасних інформаційних технологій обумовлює: 1) доступ до світових систем знань і культури країн мову, яких майбутній учитель доносить до учнів; 2) рансляцію знань, напрацьованих людством, до кожного користувача єдиного інформаційного простору (тобто забезпечує взаємо обмін професійним досвідом) необмеженість свободи, творчості, що є запорукою високої професійної кваліфікації учителя іноземних мов; 3) вільне формування вчителем свого світогляду; розвиток гуманітарної спрямованості навчання; розповсюдження форм домашнього і дистанційного навчання; 4) адаптацію особистості майбутнього вчителя до мінливих умов економічного функціонування життя у цілому [2, с.10].

Безперечно, використання нових інформаційних технологій навчання не заперечує традиційних технологій, але проблема інформаційної адаптації людини у новому інформаційному середовищі змушує переглядати зміст традиційних технологій з частішим нахилом до вибору ефективніших методів і засобів надання освітніх послуг.

Диференціація та індивідуалізація навчання допомагає залучити до роботи кожного учня, знайти найоптимальніший підхід до груп школярів різних рівнів, дає можливість учневі засвоїти максимум інформації.

Такий підхід не травмує психіку дитини, не принижує її людської гідності, оскільки учень сам вирішує скільки балів йому потрібно.

Список використаних джерел

1. Дементієвська Н.П., Морзе Н.В. *Комп'ютерні технології для розвитку учнів та вчителів//Інформаційні технології і засоби навчання: Зб. наук. праць/За ред. В.Ю.Бикова, Ю.О.Жука. – К.: Атака, 2005. – С. 76–95.* 2. Мадзігон В.М. *Проблематика та перспектива інформатизації освіти/ В.М. Матюх. – К.: Либідь, 2006. – 112 с.* 3. Пометун О., Пироженко Л. *Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. – А.С.К., 2004.*

І. В. Бойко, Н. М. Гончаренко

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Європейський вибір України є багатоаспектним. Угода про асоціацію з Європейським Союзом прояснила політичні та економічні умови співпраці, однак Європа не обмежується політичними інституціями та економічним простором. Створення в Україні сучасної вискооефективної системи освіти є однією з найважливіших умов конкурентноздатності держави на європейському ринку.[1] У цьому питанні велика роль має бути відведена саме професійній та фаховій освіті, метою якої є модернізація відповідно до запитів суспільства і промислово-інноваційного розвитку економіки і права, інтеграції в європейський освітній простір.

Особливої актуальності набуває питання мобільності, конкурентоспроможності та рівня кваліфікації працівників.[2] Об'єктивною є потреба щодо підвищення якості професійної підготовки кваліфікованих фахівців з права (секретар, діловод, інспектор з кадрів, інспектор з соціальної допомоги, секретар виконавчого комітету, секретар судового засідання, архіваріус, паспортист, кодифікатор) з урахуванням вимог роботодавців. Розв'язання цього завдання потребує випереджувального підходу, впровадження інноваційних технологій навчання, сучасних інформаційних засобів, оновлення змісту професійного навчання, залучення соціальних партнерів до розроблення державних освітніх стандартів.[1] Державні стандарти мають спрямовуватися на формування у випускників мінімуму обов'язкових компетенцій, що будуть покладені в основу навчальних програм і доповнюватися новим змістом з урахуванням сучасних і перспективних потреб та запитів роботодавців, конкурентоспроможності закладів професійної освіти на національному та європейському ринку праці.

Важливим є також питання щодо проведення незалежного оцінювання якості компетенцій випускників, яких вони набули в процесі трудової діяльності чи шляхом неформальної освіти. Така практика існує в багатьох країнах Європейського Союзу й дає позитивні результати (наприклад, в Іспанії, Данії, Нідерландах). За таких умов працівник зацікавлений у постійному підвищенні своєї кваліфікації, набутої різними шляхами. Для реалізації такої моделі в Україні необхідно створити незалежні інституції сертифікації кваліфікацій [2].

Перспективи розвитку професійної освіти визначаються пріоритетними напрямками соціально-економічного поступу України, утвердженням національної системи освіти як головного чинника економічного, юридичного і духовного розвитку українського народу, необхідністю адаптації до демократичних і ринкових перетворень у суспільстві. Необхідно зазначити, що співпраця навчальних закладів втілюється у створення сучасних навчально-практичних центрів за галузевим спрямуванням, які концентрують найсучасніші досягнення виробничих та педагогічних технологій для впровадження їх у підготовку виробничого персоналу.[2] Формування ефективної системи надання освітніх послуг вимагає вивчення європейського досвіду, створення відповідної законодавчої бази й активного залучення усіх

зацікавлених сторін партнерства до вирішення освітніх проблем, оновлення змісту та структури освіти, створення системи забезпечення її якості, досягнення її конкурентноздатності на національному та європейському ринку праці. Тому, на нашу думку, подальший розвиток освіти неможливий без досягнення освітніх стандартів підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням національних особливостей.

Список використаних джерел

1. Гриневич Л. М. Вітчизняна педагогічна теорія про розвиток освіти в Україні у контексті євроінтеграційних процесів / Педагогічний процес: теорія і Практика. – 2015. – №1. – С. 5–10. 2. Артикуца Н.В. Освітні інновації у контексті євроінтеграційних процесів // Болонський процес і вища освіта в Україні та Європі: проблеми й перспективи. – 2007. – С. 15–23.

Н. І. Загребельна, Д. Б. Вишнівський

ПЕРЕВАГИ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ

Швидке становлення інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах життєдіяльності людини призвело до розуміння їх переваг та перспектив використання. Охоплення сучасного суспільства інформацією та доступ практично кожного до мережі Інтернет, дає можливість широкого впровадження сервісів на основі хмарних технологій. Найбільш перспективною напрямком їх впровадження стає освіта. Саме в освіті хмарні технології можуть продемонструвати неабияку ефективність та змінити навчальне середовище, а також зробити освіту більш доступною.

Хмарні технології (cloudcomputing) визначають як динамічно масштабований вільний спосіб доступу до зовнішніх обчислювальних інформаційних ресурсів у вигляді сервісів, що надаються за допомогою мережі Інтернет. Вперше термін був використаний у даному контексті в 1997 році на лекції Рамнат Челлаппа [8, с. 17]. Хмарні сервіси надають можливість віддаленого доступу до інформації з можливістю її обробки та зберігання. В освітньому процесі дана технологія сприяє забезпеченню принципів безперервності та доступності освіти.

У зв'язку із ефективністю хмарних сервісів на даний час їх розроблена велика кількість із різним функціоналом та особливостями застосування: 1. Хмарна платформа Microsoft Office 365 з можливістю створення, редагування документів Word, Excel, PowerPoint та інших. 2. Хмарна платформа Google Apps Education Edition. 3. Досить зручними у використанні є також хмарні сховища. До найбільш відомих відносять GoogleDrive, SkyDrive, Dropbox, eDisk 4. OfficeWebApps-додатків. 5. Електронні журнали і щоденники та інші [2, с. 97-99].

Оволодіння навичками, які необхідні для життя в сучасному світі можливе, утому числі і за умови використання хмарних технологій. Дані сервіси допомагають розвивати: інформаційну грамотність, вміння орієнтуватися у великих масивах інформації та знаходити в них найнеобхідніше, навички комунікативної взаємодії та співпраці, здатність ефективно організувати свій час, розуміння взаємозв'язків між різними процесами та інше.

Організація навчального процесу з використанням хмарних технологій має ряд переваг, такі як: використання сучасних надбань у галузі інформаційних технологій для унаочнення навчального матеріалу; поділення навчального матеріалу на логічні підрозділи; індивідуалізацію навчання з урахуванням можливостей та здібностей студента; контролювання з боку викладача навчального процесу на всіх його етапах; самостійне обирання студентом тих методів навчання, які для нього є найбільш корисними; здійснення самоконтролю з боку студента; привчання студента до самостійної праці [1, с.106].

Уявити своє життя сьогодні без сучасних технологій практично не можливо. Комп'ютер став надійним помічником в усіх сферах людського життя. Сучасні діти

не мислять свого життя без Інтернету з його можливостями спілкування. Соціальні мережі, здавалося б, відбирають багато часу в сучасній молоді і змінити такий стан речей неможливо. Однак можливо скористатися новими інформаційними розробками в освітній діяльності, тим самим зробити її більш сучасною та ефективною. Спираючись на досвід зарубіжних країн бачимо, що впровадження в освітній процес хмарних технологій дає можливість ефективно вирішити проблему комп'ютеризації освіти.

Процес комп'ютеризації освіти дає можливість активізувати навчальний процес та створити мотиваційне середовище для навчання. Хмарні сервіси сприяють оптимізації навчального часу, що дає можливість побудувати суб'єкт-суб'єктний процес навчання більш ефективно, зосередившись на відпрацюванні навичок, розвитку логічного мислення, формуванні компетентностей що мають бути притаманні сучасній молодій людині. Вільний доступ до інформації що надають хмарні технології дає підстави стверджувати, що усі учасники освітнього процесу матимуть рівні можливості та зможуть реалізуватися незалежно від матеріальних статків, національної приналежності та стану здоров'я.

Список використаних джерел

1. Архіпова Т. Л. Технології «хмарних обчислень» у вищій школі / Т. Л. Архіпова, Т. В. Зайцева // Інформаційні технології в освіті. – 2013. – Вип. 17. – С. 99-108. – Режим доступу: URL : http://ite.ksru.edu/webfm_send/743.
2. Вакалюк Т. А. Актуальні питання сучасної педагогіки. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Острозь, 1-2 листопада 2013 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 97–99.
3. Воронкін О. С. «Хмарні» обчислення як основа формування персональних навчальних середовищ // Збірник наукових праць: матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції FOSSLviv 2012, Львів, 26-28 квітня 2012 р. – Львів, 2012. – С. – 143-146.
4. Морзе Н. В. Педагогічні аспекти використання хмарних обчислень / Н. В. Морзе, О. Г. Кузьмінська // Інформаційні технології в освіті. – 2011. – № 9. – С. 20–29.
5. Сороко Н. В. Інтеграція сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес: зарубіжний та вітчизняний досвід (на прикладі викладання рідної мови в старших класах) / Наукові записки. – Випуск 77. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2008. Частина 1. – 354 с., с. 113–118.
6. Хмарні технології в освіті: матеріали Всеукраїнського науково-методичного Інтернет-семінару (Кривий Ріг – Київ – Черкаси – Харків, 21 грудня 2012р.). Кривий Ріг: Видавничий відділ КМІ, 2012. – 173 с.
7. Michael Miller. Cloud Computing: Web-Based Applications That Change the Way You Work and Collaborate Online. Que Publishing, 2008. – 312 p.
8. William Y. Chang, Hosame Abu-Amara, Jessica Sanford. Transforming Enterprise Cloud Services. Springer, 2010. 428 p.

І. І. Піц, Ю. А. Безушка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТА ШЛЯХИ ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сьогодні булінг є одним із найпоширеніших явищ в загальноосвітніх школах, за яким ховається цілий ланцюг соціальних, психологічних та педагогічних проблем. Практично немає жодного класу, де б не було учнів, які стають об'єктами глузувань, принижень та знущань.

Перші систематичні дослідження проблеми булінгу почалися в 60-70-х роках ХХ-го століття скандинавськими вченими, азгодом інтерес до проблеми булінгу виявили і британські дослідники. В Україні проблема булінгу тільки починає розроблятися.

Термін «булінг» походить з англійської мови («bullying», «bully» – «хуліган», «забіяка», «задирака», «грубіян», «насилник») і означає тривале фізичне або психологічне насилля. Шкільне насильство – це вид насильства, за якого має місце застосування сили між дітьми або вчителями по відношенню до учнів.

Булінг визначається як утиск, дискримінація, цькування; цей термін означає тривалий процес свідомого жорстокого ставлення (фізичного, психологічного тощо) з

боку дитини або групи по відношенню до іншої дитини або інших дітей [1,с.44].

На основі аналізу літературних джерел (Р. Берон, О. Глазман, Д. Єршов, Л. Рудь та ін.), ми дійшли до висновку, що потяг до шкільного насильства у дітей молодшого шкільного віку залежить, насамперед, від характеристики спрямованості та самосвідомості особистості (низький рівень сформованості моральних уявлень, неадекватна самооцінка і рівень домагань); індивідуально-психологічних (емоційна нестабільність, високий рівень особистісної тривожності, низький рівень розвитку інтелекту, несформованість навичок самоконтролю поведінки та функцій прогнозування її наслідків) та соціально-психологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку (статус у колективі однолітків, низький рівень соціальної адаптації, несприятливий емоційний мікроклімат в сім'ї, характер і система виховання тощо) [3; 4; 5]. Отже, існують певні передумови для виникнення і розвитку шкільного насильства, які зосереджені у стійких рисах характеру і схильностях особистостей.

За даними наукових досліджень, схильність до насильства залежить також від того, в якій сім'ї виховується дитина. Науковці дійшли висновку, що жорстоке поводження з дитиною у сім'ї призводить не тільки до здійснення агресивних вчинків нею у процесі спілкуванні з однолітками, але й до розвитку агресивності та схильності до насилля й жорстокості у зрілому віці. Зазвичай, в поведінковому репертуарі таких дітей відсутні «сценарії» конструктивного розв'язання конфліктних ситуацій. Якщо ж дитина боїться образити дорослого, то переносить агресію на слабшого [2].

Проте, шкільний булінг може бути й інструментом, за допомогою якого реалізуються різноманітні механізми психологічного захисту. Середнай типовіших захисних реакцій, які виникають у дітей молодшого шкільного віку, можна назвати: пасивний протест, опозицію, імітацію, емансипацію, компенсацію й ізоляцію. Насильство може бути актуальним для всіх захисних реакцій, крім пасивного протесту.

В результаті аналізу емпіричних даних, одержаних за анкетною для вчителів початкових класів, нами було з'ясовано, що вже у початковій школі майже усі школярі вміють образити, принизити інших словом. Встановлено, що в учнів молодшого шкільного віку переважають такі форми насильства, як: фізичне (удари, штовхання, побиття); психологічне, що передбачає вербальну агресію (придумування образливих прізвиськ, насміхання, обзивання, погрози, плітки), невербальну (жести, міміка, поза) і непрямую агресію (підбурювання, цькування й залякування в електронній мережі, через SMS-повідомлення); виключення з групи (ігнорування, ізоляція, зневажання); економічне насильство (відбирання речей, грошей, обідів, псування предметів).

Встановлено, що профілактика шкільного насильства – це довготривалий процес, спрямований на запобігання прояву негативних чинників, що впливають на формування шкільного насильства. У процесі дослідження нами було обґрунтовано основні шляхи профілактики та подолання шкільного булінгу серед учнів початкової школи, а саме: формування активного стилю життя для забезпечення задоволення потреб та інтересів молодших школярів; зміна ризикованої малоадаптивної поведінки учнів на адаптивну; здійснення просвітницької діяльності серед батьків, учнів та вчителів, спрямованої на протидію булінгу в умовах навчального закладу.

Вирішальна роль у боротьбі зі шкільним булінгом належить вчителям, проте впоратися з даною проблемою вони можуть тільки за підтримки керівництва школи та батьків.

Список використаних джерел:

1. Барліт О. О. *Форми і методи подолання (мінімізації) соціально-педагогічної та психологічної проблеми булінгу в освітньому середовищі* / О. О. Барліт // *Горизонти освіти : Науково-методичний журнал*. – 2012. – № 2(35). – С. 44-47. 2. Бэрон Р. *Агрессия* / Р. Бэрон, Д. Ричардсон. – СПб.: Питер, 1998. – 352 с. 3. Глазман О. Л. *Про психологічні особливості учасників булінга* / Ольга Львовна Глазман // *Известия Российского государственного педагогического университета им.*

А. И. Герцена. – 2009. – № 105. – С. 159-165. 4.Ершов Д. А. Школьное насилие как социально-педагогическая проблема / Д. А. Ершов // Актуальные проблемы семейной педагогики. – Х. : ИФИ, 2012. – 136 с.; 5.Рудь Л. І. Насилля та жорстокість в учнівському колективі / Л. І. Рудь // Психолог. – 2011. – № 39 (471). – С.17-20.

У. В. Авраменко

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ ДІТЕЙ ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСІВ

Вже понад 15 років в Україні впроваджується інклюзивна освіта, найбільш суттєві зрушення в цьому процесі відбувалися з 2016 року, коли було розпочато масштабний державний проект «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації»

ЮНЕСКО визначає інклюзивну освіту як *«процес звернення і відповіді на різноманітні потреби учнів через забезпечення їхньої участі в навчанні, культурних заходах і житті громади, та зменшення виключення в освіті та навчальному процесі»*.

У вузькому сенсі інклюзивна освіта – це спосіб організації освітнього процесу, таким чином щоб здобувачі освіти з особливими освітніми потребами мали змогу навчатися в загальному освітньому середовищі з необхідною підтримкою та не зазнаючи утисків.

Спеціальні освітні заклади нерідко бувають далеко віддаленими та мають інтенратну форму, що виключає дитину з родинного кола, тому важливими перевагами інклюзивної освіти перед спеціальною є можливість дитини навчатися поруч з домом та реалізація права на виховання в родині. Крім того, освіта в спеціальному освітньому закладі створює занадто адаптовані умови, коли все, навіть інші діти пристосовані до дефекту, що не дає дитині можливості адаптуватися у реальному світі. Ряд досліджень впливу інклюзивної освіти на якість навчання та соціалізації нормо типових дітей зазначають, що при незначному зниженні академічної успішності відзначається помітне зростання рівня емпатії, покращення навичок спілкування, розвиток толерантності.

Перехід до інклюзивної освіти передбачає певні структурні зміни, включаючи елементи реорганізації соціально-педагогічної роботи з сім'ями. Актуальність такої роботи визначається значним впливом сім'ї на формування, розвиток, виховання та соціалізацію особистості, до того ж формуючи своє ставлення до інших людей і до світу взагалі, орієнтуються насамперед на позицію, яку демонструють дорослі.

Справжня інклюзія, на відміну від псевдо-інклюзії, передбачає створення інклюзивного простору на трьох рівнях: матеріально-технічному, методичному та суспільному.

Соціально-педагогічна робота з сім'ями інклюзивних класів вирішує ті самі завдання, що і соціально-педагогічна робота з сім'ями в класичній школі, але в структуру діяльності додаються нові компоненти, спрямовані на супровід, підтримку та розвиток реабілітаційної культури сімей дитини з обмеженими можливостями здоров'я, а також системна робота з формування та розвитку інклюзивної культури та толерантного ставлення до осіб з інвалідністю у сімей нормо типових дітей.

Ряд вітчизняних науковців ототожнюють толерантність з терпимістю, та позиціонують її як поняття антонімічне нетерпимості, тобто під толерантністю розуміється терпимість до позицій, що відрізняються від точки зору суб'єкта.

Для нашого дослідження ближче поняття толерантності як світогляду, що в основі має цінування природної, суспільної та культурної різноманітності, тому може розглядатись і як доброзичливе або терпиме, стримане ставлення до індивідуальних або групових відмінностей.

Шляхом формування інклюзивної культури є розширення меж суспільної

свідомості. Нові установки мають позиціонувати особу з інвалідністю не тягарем та неповноцінним членом соціуму, а людиною зі своїми потребами та можливостями, що за сприятливих умов може відігравати активну роль у житті суспільства, та спроможна досягти суттєвих здобутків.

Конончук А.І. стверджує, що допомога родині в розв'язанні проблем сімейного виховання різного роду, полягає включно і в процесі надання допомоги з розв'язання труднощів в реалізації родинної педагогіки, а діяльність по стабілізації внутрішньо сімейних стосунків та допомогу батькам у реалізації виховної функції можна визначити як процес підвищення педагогічної культури [2].

Формування толерантного ставлення до осіб з особливими потребами – головна умова створення толерантного освітнього середовища. Поняття толерантне освітнє середовище – це педагогічна умова, що створює атмосферу ненасильства, безпечної та демократичної суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Не менш важливим компонентом в соціально-педагогічній діяльності є розвиток реабілітаційної культури батьків дитини з ОМЗ, Суровід родини з метою створити оптимальний реабілітаційний маршрут для дитини, який би не виснажував дитину, але в той же час розкривав її потенціал та максимально компенсував вади.

Тож використовуючи в своїй роботі поняття соціально-педагогічна робота з сім'ями інклюзивних класів ми маємо на увазі вид діяльності, що стимулює досягнення здатності школярів та їх сімей до здорової соціальної взаємодії, а також здобуття якісної освіти та досягнення оптимального рівня соціалізації школярів з інвалідністю, шляхом взаємовпливів усіх суб'єктів педагогічного процесу, цілеспрямованої організації дружнього освітнього простору та розвитку у дітей та їх батьків прагнення свідомо брати участь у соціальних ініціативах, обміні інформацією, знаннями, навичками та досвідом діяльності.

Список використаних джерел

1. Конончук А. І. Соціально-педагогічна робота з сім'єю з підвищення педагогічної культури батьків Психолого-педагогічні науки. 2012. № 5 с.3

Ю. М. Багно, О. М. Сергійчук

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Серед пріоритетних напрямків реформування й модернізації вищої педагогічної освіти слід вказати на необхідність створення педагогічного освітнього середовища, що забезпечуватиме реалізацію компетентісного підходу та гармонізацію інтелектуальних, емоційних і духовно-моральних основ в атмосфері університетського життя. Одним із аспектів, що набув особливої актуальності в сучасних умовах – є підготовка майбутнього вчителя до впровадження інклюзивної освіти та організації інклюзивного навчання.

На сьогодні процеси інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в заклади освіти набудуть значного поширення і стануть успішними за умови зміни ставлення в суспільстві до таких дітей та до ідеї інклюзії в цілому, покращення матеріального забезпечення системи сучасної освіти, здійснення необхідної фахової підготовки майбутніх педагогів та розробці науково-методичних аспектів інклюзивного навчання з метою допомоги дітям з особливими потребами.

Упровадження інклюзії дозволить Україні заявити про свою європейськість не лише географічно, а реально продемонструвати демократичні, гуманістичні принципи організації освіти. Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив актуаль-

ність означеної проблеми (І. Білецької, М. Ворон, В. Засенко, С. Ендрюс, Д. Ендрюс, Л. Данком, А. Колупаєвої та ін.).

Особливостями підготовки майбутнього вчителя до інклюзивного навчання є формування здатності вчителя акцентувати увагу на сильних якостях кожної дитини, її талантів, а також усвідомленні вчителем, що відмінності дітей є їхніми перевагами, а не проблемою.

Підготовка майбутнього педагога до інклюзивного навчання на засадах компетентнісного підходу вимагає певної послідовності у вивченні навчальних дисциплін. Зокрема, у ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» навчальні робочі плани передбачають обов'язкові та вибіркові компоненти, які у свою чергу мають: цикл дисциплін загальної підготовки, що передбачають загальну підготовку (ключові компетентності майбутньої професійної діяльності); цикл дисциплін професійної підготовки, що сприяють професійній підготовці (формування базової компетентності студентів на основі сформованих ключових компетентностей). Вибіркові компоненти мають вибіркові блоки: один блок дисциплін – за вибором навчального закладу, інший – за вибором студента, що мають на меті формування спеціальної компетентності майбутніх фахівців.

У процесі підготовки майбутнього педагога до інклюзивного навчання особливої ваги набувають знання педагогічних закономірностей та принципів інклюзивного навчання, психологічних особливостей вікового та індивідуального розвитку дитини, її психологічних, фізіологічних та соціальних особливостей; уміння обирати оптимальні методи навчання і виховання; уміння створювати освітньо-розвивальне середовище, для розвитку кожної дитини в умовах інклюзивного навчання; здатність забезпечувати розвиток дитини та її навчальних досягнень в умовах інклюзивного навчального середовища; організовувати освітній процес на засадах принципу індивідуалізації завдяки створенню індивідуального навчального плану та індивідуальної програми розвитку.

Підготовці майбутніх учителів до інклюзивного навчання сприяє організація самостійної роботи студентів: вивчення нової навчальної літератури з проблем упровадження інклюзивного навчання; складання тез, плану та конспектів уроків з урахуванням потреб дитини; написання рефератів, доповідей, оглядів за додатковою та періодично літературою; складання тестів та питань взаємоконтролю та самоконтролю з питань інклюзії; складання моделей певних процесів або систем.

Дидактичними засобами з виконання студентами самостійної роботи, наприклад з курсу «Інклюзивна педагогіка», виступають першоджерела, педагогічні праці видатних педагогів минулого і сучасності, нормативно-правові документи, тренувальні завдання і вправи, сучасна науково-педагогічна література, навчальні фільми або сюжети останніх подій, сучасні методичні розробки, технічні засоби (комп'ютери, аудіо відеотехніка, портативний проектор).

Нові вимоги до підготовки педагогічних кадрів зумовлюють необхідність створення цілісної системи побудови педагогічної практики, що передбачає єдність окремих її етапів, наступність змісту та смислового наповнення, взаємозв'язку з психолого-педагогічними дисциплінами. Зміст педагогічних практик спрямовано на закріплення теоретичних знань, набуття і вдосконалення практичних умінь та навичок, формування професійної компетентності щодо реалізації державних стандартів. Зокрема у процесі практики студенти мають надавати допомогу вчителю у: здійсненні моніторингу прогресу дітей; роботі малих груп або індивідуально з окремими дітьми в той час, коли вчитель працює зі всією групою або іншими дітьми; підготовці навчальних матеріалів; проведенні спостережень, здійсненні відповідних записів; вирішенні проблемних ситуацій та управлінні поведінкою учнів у класі; проведенні

інструкцій, розроблених вчителем; застосовувати та підтримувати стан обладнання в класі, включаючи проектор тощо; організовувати екскурсії; виконанні учнями навчальних завдань, розроблених вчителем; знайомство з документацією асистента вчителя, графіком роботи, нормативними документами.

Особливої ваги набувають індивідуальні консультації студента з викладачем у період педагогічні практики з питань складання характеристики на конкретного учня (гіперактивні діти, діти з труднощами у навчанні, діти, які проживають у складних соціальних умовах); аналізу індивідуальних планів та індивідуальних програм розвитку дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання; вивчення і врахування суб'єктивного досвіду дитини, її основних позитивних характеристик (особливостей пізнавальних процесів, мислення, способу сприйняття навчальної інформації); підбору оптимальних вправ та завдань для таких дітей, з врахування їхнього індивідуального темпу та способу засвоєння навчального матеріалу.

Означене вище дозволяє майбутньому вчителю не лише набути знання та практичні уміння і навички з вивчення індивідуальних особливостей дитини, її здібностей, особливостей розвитку, індивідуального темпу навчання, а й мобілізувати всіх учасників освітнього процесу до співпраці, зокрема і батьків, забезпечувати створення ситуації успіху для кожної дитини у класі, пристосовувати середовище до потреб дитини та співпраці у наданні дитині додаткових послуг.

Відтак, підготовка компетентного педагога до інклюзивного навчання полягає, на наш погляд, у формуванні здатності здійснювати освітній процес з урахуванням психофізичних, вікових особливостей та індивідуальних освітніх потреб дітей з особливими потребами в загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчанням та здатність здійснювати цілеспрямований підбір методик, технологій для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н.М. Дятленко, Н.З. Софій., О.В. Мартинчук, Ю.М. Найда; під заг. ред. М.Ф. Войцехівського. – К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 172 с. 2. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 18.05.2012 р. № 1/9-384 «Про організацію інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах» [Електронний ресурс] : – Режим доступу : old.mon.gov.ua/images/files/0newssj/05/18/1_9-384.doc.

Н. М. Авер'янова, Т. С. Воропаєва

РОЛЬ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ У РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ «РОЗУМНОЇ СИЛИ» ЯК ОСНОВИ ДЛЯ ДЕКОНФЛІКТИЗАЦІЇ СОЦІУМУ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ ОКУПОВАНИХ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Відомо, що в сучасному глобалізованому світі лідирують ті країни, що мають достатню кількість висококваліфікованих кадрів, розвинуту освіту, науку, технології, які визначають рівень їхньої конкурентоспроможності. Тому освітня система, як важливий соціокультурний інститут, є не тільки одним з головних чинників соціально-економічного, політико-правового й культурного розвитку сучасної держави, але й її людського потенціалу. З огляду на світові тенденції, освіта почала переходити з рівня національних пріоритетів на рівень пріоритетів світового масштабу, набуваючи глобального характеру, адже темп розвитку певного суспільства багато в чому залежить від стану освіти й науки. Інститут освіти є одним з найдавніших соціальних інститутів людства. Найважливішим чинником становлення й ви-

живання людства було його прилучення до знань, їх накопичення і передача підростаючим поколінням упродовж століть. Саме за допомогою освіти нові покоління інтегруються в уже існуючу систему життєдіяльності конкретного соціуму. Передаючи за допомогою освіти накопичений культурно-історичний досвід, будь-яке суспільство транслює новому поколінню не тільки достовірні знання, а й усталені норми, традиції, базові цінності, мову, матеріальну і духовну культуру, формуючи світоглядні орієнтири, ментальність і різні форми колективної ідентичності.

Керівник інноваційних проектів у сфері освіти компанії Accord Group Ігор Старенький повідомив, що українським Урядом ухвалена Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р., зазначивши, що прийнятий також і базовий закон «Про освіту», який окреслює основні принципи функціонування освітньої галузі та закладає правові передумови майбутньої реформи. Окрім цього заплановано розробити, затвердити і запровадити новий державний стандарт базової середньої освіти, який би враховував набір необхідних компетентностей для успішної самореалізації особистості. Вкрай важливим у цьому стандарті є те, що окремим блоком подана саме STEAM-компетентність. Ігор Старенький підкреслив, що у цьому питанні необхідно «врахувати європейський досвід. Так, наприклад, згідно з рекомендаціями Європейського парламенту та Ради (ЄС), передбачено 8 основних компетенцій для навчання протягом усього життя, їх ще називають еталонними рамками: 1) спілкування рідною мовою; 2) знання іноземних мов; 3) математика та загальні знання у сфері науки та техніки; 4) навички роботи з цифровими носіями; 5) навчання заради здобуття знань; 6) соціальні та громадянські навички; 7) ініціативність і практичність; 8) обізнаність і самовираження у сфері культури» [8]. Нова керівниця МОН Ганна Новосад заявила, що «збирається продовжити реформу системи освіти, розпочату попередниками» [7]. Дуже добре, що Міністерство освіти і науки продовжує впровадження в освітній простір України європейського досвіду компетентнісного підходу. Але названі фахівці не враховують того, що в Україні вже шостий рік триває неоголошена війна, і тому в змістовне наповнення 6-ої, 7-ої та 8-ої компетенцій має бути включена й українознавча компетентність, яка (як показують наші дослідження) є не тільки ключовим чинником подолання наслідків інформаційної війни, що ведеться проти України, але й підтверджує фундаментальну роль сучасної освіти у реалізації стратегії «розумної сили» як основи для деконфліктизації соціуму та реінтеграції населення окупованих українських територій.

На нашу думку, проблему подолання збройного конфлікту в Україні та реінтеграції населення окупованих територій варто розглядати через призму стратегії «розумної сили», оскільки оптимальне вирішення даної проблеми неможливе без застосування такої стратегії [3]. Відомо, що концепція «м'якої сили» американського науковця Джозефа Ная (молодшого) вперше була опублікована у 1990 р. в його праці «Покликання до лідерства: динамічна природа американської сили» [9]. «М'яка сила», на думку автора, полягає у спроможності досягати бажаних цілей шляхом переконання інших осіб та за допомогою «м'яких» засобів, без застосування сили або примусу. «М'яка сила» – це спонукання інших бажати отримати ті ж самі результати, які хотів би отримати і той, хто впливає на інших, це також здатність вправно залучати інших до співпраці й досягати взаєморозуміння. У наступних своїх публікаціях Дж. Най дав більш повне пояснення «м'якої», «жорсткої» та «розумної» сили. «М'яка» сила визначається ним через спокусу, привабливість, м'яку аргументацію тощо. «Жорстка» сила використовує агресію, насильство, шантаж, погрози, санкції тощо. «Розумна» сила є комплексним поєднанням «м'якої» та «жорсткої» сили. Особливістю «розумної» сили є чітка мета, спрямування всіх ресурсів на отримання ефективного результату, чітка стратегія досягнення мети й досвідчене та компетентне керівництво. Обидві сили є важливими, але

викликати симпатію і привабити когось набагато дешевше, ніж змусити щось робити силою [10; 11].

При запровадженні нової освітньої політики у більшості пострадянських країн не завжди враховувалось, що стабільність розвитку будь-якого **постколоніального суспільства** може бути нівельована за умов некритичного запозичення чужого досвіду, хаотичних економічних реформ і ринкових інновацій, якщо ці запозичення та інновації не збалансовані з культурною самобутністю даного соціуму, його ментальністю й колективною ідентичністю, а також зі специфікою поточної суспільно-політичної, соціально-економічної та геополітичної ситуації (зокрема, принципи сучасної української освітньої політики мають бути суттєво скориговані в умовах тривалої гібридної війни проти України та міждержавного збройного конфлікту неокolonіального типу [1; 2]). Наприклад, процеси консолідації українських громадян та подальшого цивілізаційного розвитку України суттєво ускладнюються не тільки тим, що вони відбуваються в період глобалізації, але й наявністю неоголошеної гібридної війни проти України, яка триває вже шостий рік. Президент України Володимир Зеленський заявив: «Ми будемо робити дуже потужну інформаційну війну, щоб припинити вогонь на Донбасі» [4]. П'ятий Президент України Петро Порошенко також робив схожі заяви. Зокрема, 26 серпня 2017 р., на урочистому зібранні з нагоди 50-річчя Світового конгресу українців він підкреслив, що інформаційна війна є ключовим елементом російської гібридної війни. Роком раніше, 24 серпня 2016 р. Петро Порошенко наголосив на необхідності ефективної протидії російській інформаційній війні шляхом підвищення обізнаності про Україну та поліпшення її іміджу за кордоном. Отже, формування українознавчої компетентності громадян України як ключового чинника подолання наслідків інформаційної війни є стратегічно важливим завданням для українського суспільства, набуваючи особливої актуальності в умовах російської військової агресії.

Відомо, що Україна приєдналася до процесу трансформації національної освіти на компетентнісних засадах, підтримуючи запровадження компетентнісного підходу до освіти, необхідність якого було проголошено на засіданні Європейської ради ЄС у 2000 р. В кількох базових документах було представлено стратегію спільних дій країн Європи у сфері освіти. У робочій програмі «Освіта й підготовка в Європі» було акцентовано на необхідності розробки системи базових компетентностей. В результаті тривалої роботи експертів з 31 країни світу було розроблено Європейську довідкову систему цих компетентностей для навчання людей упродовж життя). Дана система має служити довідковим інструментом для розвитку компетентностей в національних системах освіти. В Україні є багато дослідників, які ретельно вивчають дану проблематику (В. Аніщенко, О. Березюк, Н. Бібік, А. Василюк, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Єрмаков, В. Ковальчук, К. Корсак, Н. Лисенко, О. Локшина, А. Михайличенко, О. Овчарук, О. Пометун, І. Родигіна, О. Савченко, І. Тараненко, О. Ткаченко, С. Трубачова, К. Тушко, Р. Чернишова, І. Ящук та ін. [6]), але ніхто з них не звернув увагу на необхідності формування українознавчої компетентності у громадян України, про що ми наголошували на багатьох наукових конференціях, починаючи з 1999 р. Адже проведені нашою дослідницькою групою багаторічні дослідження (1991 – 2019 рр.) показали, що респондентам з розвинутою національною та європейською цивілізаційною ідентичністю властивий високий рівень українознавчої компетентності. Отже, українознавча компетентність впливає не тільки на розвиток національної та європейської ідентичності, але й на формування патріотичних почуттів, соціальної й громадянської зрілості, на становлення цілісного світогляду громадян України, а також суттєво допомагає деконфліктизувати українське суспільство та ефективно протидіяти антиукраїнській інформаційній агресії [5; 12].

Таким чином, європейський досвід компетентнісного підходу має запроваджуватись в освітній простір України з урахуванням поточної суспільно-політичної,

соціально-економічної та геополітичної ситуації. В контексті реалізації стратегії «розумної сили» (як основи для деконфліктизації соціуму та реінтеграції населення окупованих українських територій) не тільки середня і вища освіта в Україні мусять стати компетентісно орієнтованими, постає питання обов'язкового формування українознавчої компетентності у представників української політичної еліти, управлінського апарату, депутатського корпусу, керівників українських ЗМІ, журналістів тощо. Адже підвищення українознавчої компетентності цих осіб дозволить подолати ті негативні процеси, які заважають цивілізаційному поступу України (незавершеність українського державо- та націєтворення; відсутність справжньої національної еліти; повільне формування громадянського суспільства і правової держави, української політичної нації та модерної української ідентичності). Це також дозволить адекватно захистити український інформаційний простір; забезпечити інформаційно-психологічну безпеку українських громадян; підняти на більш високий рівень політичну культуру населення України; подолати соціально-психологічні стереотипи утопічного і тоталітарного походження та комплекс національної неповноцінності; сформувати у всіх верств населення усвідомлення єдності України та спільності інтересів її громадян; подолати штучний розкол України; досягти стану незворотності державотворчих процесів і стабілізації політичного й соціально-економічного життя; довести до логічного кінця незавершений процес консолідації української нації (на протигагу посиленню регіональної сегментації країни); виховувати національно свідомих громадян і духовно сконсолідувати українство на основі європейських ідеалів, базових цінностей та української національної ідеї. На жаль, окремі заяви, дії та вчинки багатьох представників української політичної еліти, управлінського апарату, депутатського корпусу, у яких не сформована українознавча компетентність, не сприяють ні європеїзації України, ні формуванню громадянського суспільства, ні просуванню України до євро-атлантичних структур. Більше того, ці заяви, дії та вчинки порушують гуманітарну та інформаційно-психологічну безпеку громадян України. Для цього достатньо здійснити контент- та інтент-аналіз повідомлень деяких радіо- і телеканалів, а також проаналізувати всі виборчі кампанії упродовж років незалежності, коли поширення українофобії та антиукраїнських заяв стало майже нормою.

Ще 3 лютого 2015 р. тодішній Віце-прем'єр-міністр України В'ячеслав Кириленко наголосив, що за підсумками наради щодо обов'язкового вивчення філософії, історії України та українознавчих дисциплін у вищій школі, потрібно усвідомлювати «необхідність збереження викладання філософських, історичних і загалом українознавчих дисциплін у вищій освіті», підкресливши, що «кількість години буде не зменшуватися, а збільшуватися». Але на практиці, на жаль, все відбувається навпаки: 1) тільки окремі ВНЗ пропонують курс українознавства для своїх студентів; 2) учні середніх шкіл практично не вивчають українознавство; 3) кількість науковців, які розробляють актуальні проблеми сучасного українознавства, неухильно зменшується, майже всі вони працюють не на повну ставку, а на 75%, 50%, або й на 25% ставки. Натомість українські ЗМІ продовжують транслювати неадекватні заяви окремих депутатів, журналістів та квазі-експертів, у яких абсолютно відсутня українознавча компетентність, через що вони не розрізняють етнос і націю, етногенез і етнічну історію, етнічну й національну культуру, етнічну й національну ідентичність, етнічну й політичну націю, етнічні й національні меншини, Русь і Росію, упосліджуючи українську мову й етнокультуру, сприяючи деукраїнізації України, популяризації імперських ідеологем та просуванню «руського мира». Остання проблема є надзвичайно важливою, оскільки неадекватний переклад словосполучень «русский мир» як «руський мир», а «Русская церковь» як «Руська церква» (ці антиукраїнські словосполучення вже потрапили і в наукові статті, доповіді, дисертації тощо) активізує інформаційну війну проти України руками самих громадян України, які не знають, що

«русские» – це порівняно пізній етнонім (набагато пізніший, ніж етнонім «русини»), який за своєю формою є субстантивованим прикметником. Слово «русский» має перекладатися українською мовою лише як «російський» (тобто більш адекватним українським перекладом словосполучення «русский мир» є словосполучення «російський світ»), але оскільки в російській мові слова «русский» і «российский» розрізняються за своєю семантикою, зокрема, словосполучення «русская нация» означає російську етнічну націю, а словосполучення «российская нация» означає російську політичну націю. Отже, пропагуючи не «российский мир», а саме «русский мир», ідеологи Кремля (які раніше могли тільки мріяти про те, що самі українці будуть перекладати російське слово «русский» як «руський») не тільки позбавляють українців права на культурно-історичну, державно-політичну, етномовну та цивілізаційну спадщину Київської Русі (історична назва цієї держави – «Руська земля»), посилюючи свої імперські прагнення, але й заявляють про необхідність етнічної асиміляції українців (адже «русские и украинцы – это один народ»).

Отже, необхідно посилити гуманітарну складову внутрішньої політики України, розробити й впровадити цілісну систему соціальних і гуманітарних технологій для формування й підтримки почуття колективної самоповаги громадян України до себе, для підвищення рівня патріотизму й розвитку української колективної ідентичності, які є важливою базою і для консолідації суспільства, і для подолання регіональної сегментації та дезінтеграції України, і для формування сучасної української політичної нації. Вкрай важливим є формування українознавчої компетентності громадян України як своєрідної «вакцини» від «Русского мира» і ключового чинника подолання наслідків інформаційно-психологічної війни та російської збройної агресії.

Таким чином, без формування українознавчої компетентності громадян України неможливе ні ефективне подолання наслідків інформаційної війни, ні повноцінна реалізація стратегії «розумної сили» як основи для деконфліктизації соціуму та реінтеграції населення окупованих українських територій. Формування українознавчої компетентності громадян України підтверджує фундаментальну роль сучасної освіти, яка має служити інтересам суспільства, формуючи освічену, моральну, творчу особистість, спроможну не тільки якісно виконувати соціальні й професійні завдання, але й бути добропорядним та відповідальним громадянином.

Список використаних джерел

1. Авер'янова Н.М. Гібридна війна: російсько-українське протистояння // *Молодий вчений*. 2017. № 3 (43). С. 30–34.
2. Авер'янова Н.М., Воропаєва Т.С. Міждержавний збройний конфлікт на теренах України: неоколоніальний вимір // *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 145 (№ 6). Ч. 2. С. 7–11.
3. Авер'янова Н. М., Воропаєва Т. С. Стратегія «розумної сили» як основа для припинення збройного конфлікту в Україні та реінтеграції окупованих територій // *Гілея: науковий вісник*. Випуск 147 (№ 8). Ч. 2. С. 7–13.
4. Война в Донбассе. Зеленский заявил о плане и информационной войне. – URL: <https://news.liga.net/politics/news/voyna-v-donbasse-zelenskiy-zayavil-o-plane-i-informatsionnoy-voyne> , 21 квітня, 2019 р.
5. Воропаєва Т. Вплив українознавства на формування національної ідентичності особистості в сучасному освітньому просторі // *Українознавство*. 2010. № 4. С. 45–52.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В. Овчарук. К.: К. І. С., 2004. 112 с.
7. Реформа освіти в Україні: нова очільниця МОН назвала два головних пріоритети. – URL: <https://www.unian.ua/politics/10683171-reforma-osviti-v-ukrajini-nova-ochilnicya-mon-nazvala-dva-golovnih-prioriteti.html> , 12 вересня 2019 р.
8. Старенький Ігор. Чи готова українська система освіти до STEAM? – URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/05/18/236898/> , 18 травня 2019 р.
9. Nye J. S. *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. New York : Basic Books, 1990.
10. Nye J. S. *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go it Alone*. New York : Oxford University Press, 2002.
11. Nye J. S. *Soft Power. The Means to Success in World Politics*. New York : Public Affairs, 2004.
12. Voropayeva T. S. *Formation of collective identity of citizens of Ukraine in the post-colonial period* // *Virtus: Scientific Journal / Editor-in-Chief M.A. Zhurba*. October # 27. 2018. P. 23–26.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Професійні компетентності майбутніх фахівців мають велике значення для успіху кожного підприємства та економіки країни в цілому. Тому інвестиції в професійну освіту є інвестиціями в майбутнє.

Досягнення високої якості освіти - одна з найбільш актуальних проблем освіти в країнах Євросоюзу. Так, в листопаді 2003 року в Копенгагені була прийнята Декларація Європейської Комісії з розвитку співпраці в області професійної освіти в Європі, в якій первинним завданням залишався розвиток співпраці в області забезпечення якості з акцентом на обмін моделями і методами, а також вироблення загальних критеріїв і принципів якості для професійної освіти [2].

На сьогодні Європейський Союз виступає одним із провідних світових лідерів у сфері підготовки кваліфікованих кадрів, який завдячує цьому дуальній системі професійної освіти і навчання.

Термін «дуальна система» (від лат. *dualis* – подвійний) був введений у педагогічну термінологію в середині 60-х років минулого століття у ФРН – як нова, більш гнучка форма організації професійного навчання. Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в рамках організаційно-відмінних форм навчання.

Основне завдання упровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання [4].

Німецька дуальна модель навчання знаходить визнання на міжнародному рівні і практикується у ряді провідних країн світу, таких як: Австрія, Угорщина, Боснія і Герцеговина, Хорватія, Сербія, Словенія, Македонія, Чорногорія, Швейцарія, Португалія, Данія, Нідерланди, Франція та ін. Систему навчання однієї країни неможливо просто скопіювати, необхідно проаналізувати і адаптувати до освітніх умов в певній країні.

Секрет якісного навчання та швидкого працевлаштування за спеціальністю, на думку німецьких освітян, слід шукати в правильній комбінації теорії та практики, місця навчання та місця роботи, співпраці університету та підприємства.

Під час здобуття професійної освіти німецькі студенти вивчають теорію в аудиторії, а потім відразу застосовують отримані знання на практиці - на підприємстві, за що навіть отримують заробітну платню. Саме такий підхід поєднання навчання у закладах освіти з навчанням на робочому місці й називається дуальною освітою.

У Німеччині впродовж вже декількох десятиліть взаємодія освіти з виробничою галуззю і постійний аналіз тенденцій розвитку цього союзу дає позитивні результати. Дуальна модель навчання має на меті залучення значних ресурсів підприємства за для підвищення професійної компетентності майбутнього фахівця. Попри те, що жодне підприємство не зобов'язане проводити навчання, і жоден підліток не зобов'язаний в ньому брати участь, близько 70% вікового контингенту приходять сьогодні на навчання за дуальною формою.

Навчання за дуальною системою в Німеччині дозволене тільки для професій, що вимагають спеціальної підготовки, зміст яких, як і вимоги, що висувуються до них,

контролюються державою. Залежно від виду спеціальної підготовки, навчання триває від двох до трьох з половиною років. Оскільки майже неможливо точно передбачити середньострокові і довгострокові зміни професійних вимог у рамках навчання майбутні фахівці готуються до гнучкого реагування на нові тенденції в професійному розвитку. Тому навчання майбутніх фахівців спрямовано на професійну мобільність в майбутньому і готовність до підвищення кваліфікації. Студент приступає до навчання не лише з пошуку закладу освіти, але і з пошуку підприємства, в якому проводитиметься практичні заняття. Навантаження студентів розраховується так, що близько 40 % відводиться на лекційне заняття, а приблизно 60% - на практичні. Таким чином, основний навчальний час витрачається на формування компетенцій студента за фахом. Така форма навчання співпраці, врегульована законодавством, повністю себе виправдовує в наступних галузях економіки: ремесло, промисловість, торгівля, сфера послуг, сільське господарство, державна служба тощо.

Не менше 25% студентів, що вступають до закладів вищої освіти Австрії, цікавляться, чи зможуть вони вчитися і одночасно працювати. Безперечною перевагою здобуття освіти в Австрії є можливість офіційного працевлаштування. Десять годин в тиждень дозволено працювати студентам бакалавріату і двадцять - магістратури.

Престижна вища освіта сьогодні в 90% ситуацій гарантує можливість працевлаштування. Більше того, уперта статистика свідчить про те, що кар'єрне зростання безпосередньо залежить від якості освіти і фундаментальності знань, отриманих у закладах освіти [3].

В Україні за 2017-2018 навчальні роки розпочали впровадження елементів дуальної форми навчання 52 заклади професійної (професійно-технічної) освіти в 25 регіонах за 54 професіями; внесені зміни до змісту освіти та графіка навчально-виробничого процесу відповідно до запитів роботодавців з урахуванням вимог державних стандартів з конкретних робітничих професій; розроблено 19 проектів освітніх стандартів на основі компетентнісного підходу та блочно-модульної побудови навчального процесу; розпочато тісну співпрацю із роботодавцями з метою розширення кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти, переліку професій для упровадження елементів дуальної форми навчання у 2018-2019 н.р. у понад 100 закладів освіти та збільшення переліку робітничих професій, за якими здійснюється підготовка з елементами дуальної форми навчання.

Дуальна модель навчання має ряд переваг для усіх суб'єктів, залучених в освітній процес, особливо для майбутніх випускників. Критеріями досягнення очікуваних результатів є:

для закладу освіти: 1) підвищення конкурентоспроможності закладу освіти на ринку освітніх послуг; 2) доступність до актуальної інформації про поточний стан розвитку професій та видів економічної діяльності, за якими заклад освіти готує фахівців; 3) підвищення якості освіти за рахунок адаптації освітніх програм до вимог роботодавців; 4) розширення можливостей для прикладних наукових досліджень; 5) розширення можливостей для підвищення кваліфікації викладацького складу;

для здобувача освіти: 1) поєднання отриманих теоретичних знань з практичним досвідом роботи на одному чи кількох підприємствах, в установах чи організаціях; 2) збільшення шансів на отримання постійної роботи відразу після закінчення закладу освіти; 3) наявність до закінчення навчання стажу роботи, необхідного для подальшого професійного зростання, а також реалістичного бачення власного кар'єрного шляху; 4) отримання практичного досвіду під час навчання та можливості отримання грошової винагороди в процесі навчання;

для роботодавця: 1) вплив на процес підготовки фахівця з необхідними знан-

нями, вміннями і компетентностями; 2) отримання кваліфікованих фахівців, готових працювати на належному рівні без додаткових витрат на первинне ознайомлення з робочими процесами на підприємстві, в установі чи організації або на перепідготовку; 3) відбір (під час навчання) найталановитіших здобувачів освіти для запрошення на роботу після закінчення навчання [1].

Список використаних джерел

1. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р.
2. Торопов Д. А. Обеспечение качества профессионального образования в Германии: автореф. дисс. д-ра педаг. наук : 13.00.01 – Казань, 2005. – 42 с.
3. <https://edu-vienna.com/ucheba-v-avstrii/vysshee-obrazovanie-v-avstrii>.
4. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita>.

Л. М. Байдюк, М. В. Сич

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ АУДІО-ЛІНГВАЛЬНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Аудіо-лінгвальний метод, створений Чарльзом Фрізом (1887-1967) та Робертом Ладо (1915) в США в 40-50-і роки ХХ ст., є своєрідним розвитком ідей Гарольда Пальмера. Специфіку цього методу визначає насамперед належність Фріза до іншої лінгвістичної школи. Трактуючи мову з позицій дескриптивної лінгвістики, представленої у працях американського лінгвіста Леонарда Блумфілда, Фріз розглядає її як систему знаків, що використовуються у процесі усного спілкування, вважаючи письмо штучним і не дуже точним способом фіксації звукової мови. Звідси робиться висновок про значення звукової системи мови та про систему моделей побудови речень. Відповідно робиться висновок про те, що одиницею усного спілкування (а значить, і навчання) є речення. Саме звукова система та система моделей речень відрізняє одну мову від іншої і тому складає її основу [1].

Незалежно від кінцевої мети початковий ступінь навчання повинен бути присвячений розвитку усного мовлення, а до навчання читання слід переходити після того, як учні оволодіють мовою в усній формі. Основний зміст початкового ступеня складає граматику, яка подається у вигляді структур (моделей). Лексика в цей період відіграє допоміжну роль, її призначення – ілюструвати звуки та структури, що вивчаються. Матеріал відбирається на основі зіставлення мови, що вивчається, та рідної мови і встановлення типології труднощів, однак у процесі навчання зіставлення не проводиться. Розрізняють рецептивні та продуктивні види мовлення і відповідно до цього проводиться науково обгрунтований відбір матеріалу. Для рецептивного засвоєння структури відбираються за принципом частотності, для продуктивного – на основі вживаності, типовості та виключення синонімів. У першу чергу засвоюються стройові слова, що складають каркас структури, а потім повнозначні. Кількість слів, які учні повинні засвоїти протягом усього курсу навчання, складають: для мовлення – 1000 одиниць, для розуміння на слух і письма – 3-4 тис., для читання – близько 7 тис. Більша частина часу (80-85%) відводиться для практики, і лише 15-20% займають коментарі та пояснення.

Одним із головних завдань у процесі засвоєння іноземної мови є подолання негативного впливу рідної мови. Цим зумовлена важливість дотримання поступового наростання труднощів, виявлених в результаті порівняння рідної та іноземної мов. Ця вимога порівнювати мовні системи відрізняє аудіо-лінгвальний метод від усіх інших прямих та непрямих методів. Найбільше вона реалізується стосовно гра-

матичного матеріалу (для навчання англійської мови на базі рідної іспанської) і найменше – в області фонетики. Вважаючи письмо лише неточним відображенням звукової мови (оскільки воно не передає наголосу, інтонації, пауз та ін.), Фріз і Ладо рішуче виступають проти навчання читання (за винятком техніки читання) на початковому ступені. На їх думку, вчитися розмовляти і розуміти усне мовлення саме й означає оволодівати мовою; навчаючи ж читання і письма, ми припускаємо, що мова учневі вже відома і він оволодіває лише її графічним зображенням [2].

Суть запропонованого Фрізом і Ладо методу, який пізніше був названий американським методистом Нельсоном Бруком «аудіо-лінгвальним», полягає в роботі зі структурами, оскільки, на їх думку, знати мову – це уміти користуватися структурами, наповнюючи їх відповідним мовним матеріалом та вимовляючи їх у нормальному темпі спілкування. Розроблена ними методика роботи зі структурами справила значний вплив на сучасну методіку. У процесі оволодіння структурами мають місце такі послідовні етапи: заучування моделей шляхом імітації, свідомий вибір нової моделі у її протиставленні вже відомим, інтенсивне тренування з моделями і вільне вживання моделі. Для другого та третього етапів створені підручники [3, с. 65-71].

Цикл занять за аудіо-лінгвальним методом розпочинається роботою з коротким (4-6 реплік) діалогом, який містить необхідні для засвоєння граматичні структури. Заключним етапом є вивчення діалогу напам'ять. Усі вправи виконуються усно без будь-якої опори на друкований текст. Темп виконання вправ дуже високий – 20-25 речень за хвилину, а протягом 50-хвилинного уроку – 1000-1500 речень [3, с.87-88].

Отже, в аудіо-лінгвальному методі основна увага зосереджується на структурах, а лексиці не надається особливого значення, що й відрізняє його від прямого методу, де лексичний аспект речення часто є визначальним. Проголошення основним способом засвоєння структур механічне повторення не пов'язаних одне з одним речень нагадує собою граматико-перекладний метод. На відміну від прямого методу, де з самого початку імітується усне спілкування і учнів навчають робити зв'язні висловлювання, в аудіо-лінгвальному методі на початковому ступені зв'язні висловлювання не передбачені (якщо не враховувати обмеженої кількості невеликих діалогів). Орієнтація на імітацію, складання речень за аналогією та багаторазове повторення вивченого дає підставу розглядати аудіо-лінгвальний метод як подальший розвиток прямих методів і віднести його до так званих непрямих методів.

Список використаних джерел

1. Бех П. О., Биркун Л. В. Концепція викладання іноземних мов в Україні // *Іноземні мови*. – 1996. – № 2. – С. 3-8. 2. Бойко О.В. Особливості формування мовленнєвої активності у дітей на заняттях з іноземної (англійської) мови / О.Бойко // *Наукові записки Ніжин. Держ. ун-ту імені М.Гоголя : наук. журн. / за ред. Є.І.Коваленко*. – Ніжин: НДУ, 2006. – С. 45-48. 3. Жлуктенко Ю.О. *Навчання іноземних мов за методичною системою Ч. Фріза – Р. Ладо / Жлуктенко Ю. О.* – К. : Рад. школа, 1969. – 105 с.

Ю. В. Білоус, В. М. Лазоренко

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНО-ГІГІЄНИЧНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Визначені Базовим компонентом дошкільної освіти вимоги до обсягу необхідної інформації, життєво важливих умінь і навичок, системи ціннісних ставлень до світу та самого себе є обов'язковими для виконання всіма учасниками освітнього процесу. Зокрема Базовим компонентом дошкільної освіти передбачено засвоєння

змісту освітніх ліній як завершеного етапу, розрахованого на весь період дошкільного дитинства.

Так, у змісті Базового компоненту дошкільної освіти визначено, що дитина перед вступом до школи має: самостійно виконувати основні гігієнічні процедури; без нагадування дорослого користуватися основними гігієнічними засобами та предметами догляду, знати, що ними користуються індивідуально; прагнути бути охайною, володіти елементарними навичками особистої гігієни та ін. [1].

Реалізація змісту освітніх ліній щодо формування культурно-гігієнічних навичок у дітей дошкільного віку реалізується в таких аспектах:

1. Освітня лінія «Дитина у світі культури» передбачає формування почуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвиток творчих здібностей, формування елементарних трудових, технологічних та художньо-продуктивних навичок, самостійності, культури та безпеки праці.

2. Освітня лінія «Дитина в соціумі» передбачає формування у дітей навичок соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим. Взаємодія з іншими людьми є своєрідним видом входження дитини в людський соціум, що вимагає уміння узгоджувати свої інтереси, бажання, дії з іншими членами суспільства.

3. Освітня лінія «Особистість дитини» передбачає формування позитивного образу «Я», створення бази особистісної культури дитини, її активної життєдіяльності; виховання в дитини позитивного ставлення до своєї зовнішності, формування культурно-гігієнічних, оздоровчих навичок та навичок безпечної життєдіяльності.

4. Освітня лінія «Дитина у природному довіллі» передбачає формування ціннісного ставлення дитини до природи, що виявляється у її природодоцільній поведінці.

5. Освітня лінія «Мовлення дитини» передбачає засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях, зокрема, спостерігати за своїм мовленням та мовленням інших, виправляти помилки, дотримуючись загальної культури мовлення, прагнути творчо самореалізуватися.

6. Освітня лінія «Гра дитини» передбачає розвиток у дітей творчих здібностей, самостійності, організованості в ігровій діяльності та формування у них стійкого інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому. Дитина в результаті активної участі у різних видах ігор вчиться дотримуватися рольових способів поведінки, норм та етикету спілкування [1].

Передусім варто зазначити важливість послідовності формування у дітей культурно-гігієнічних навичок. Так, на другому році життя діти мають вміти підставляти руки під струмінь води в умивальнику, змивати мильну піну з рук, витиратися рушником, пити з чашки, їсти ложкою, користуватися серветкою, носовою хустиною та ін. Трирічні діти вже мають їсти самостійно та акуратно, ретельно пережовувати їжу, правильно тримати ложку, самостійно підгортати рукави перед умиванням, користуватися милом, умиватися та ін. Діти молодшого дошкільного віку мають користуватися столовими приборами, серветкою, їсти акуратно, полоскати рот після їжі, правильно чистити зуби, зачісуватися, дотримуватися правил користування предметами особистої гігієни та ін. [2, с.46].

Як же зацікавити дітей в цьому? Перш за все, варто організувати сприятливу атмосферу, створити всі належні умови для цього, включаючи зручність та комфортність. Культура поведінки за столом одна із складових культурно-гігієнічних навичок. Стимулом для кращого дотримання правил поведінки за столом може бути пам'ятка «Як правильно поводитись за столом», створена самими дітьми під керівництвом вихователя [3, с.11].

До культурно-гігієнічних навичок належить і вміння дотримуватися порядку в навколишньому середовищі. Дітей слід привчати бережливо ставитись до іграшок і

речей, і тоді діти починають розуміти, що затишок у групі – це результат їхньої спільної праці, старанного виконання елементарних доручень [3, с.12].

Результатом оволодіння дитиною різними видами предметної та художньої діяльності є сформоване емоційно-ціннісне ставлення до процесу та продуктів творчої діяльності, позитивна мотивація досягнень; здатність орієнтуватися в розмаїтті властивостей предметів, розуміти різні способи створення художніх образів, виявляти інтерес до об'єктів, явищ та форм художньо-продуктивної діяльності, а також оволодіння навичками практичної діяльності, культури споживання. Культурно-гігієнічні навички – це важлива складова частина культури поведінки дитини дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція): затв. наказом М-ва освіти і науки України від 22.05.2012 р. № 615. [Електронний ресурс]. МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf>. 2. Кузьмова І., Дубина Н. Як виховати в дитини дошкільного віку потребу бути охайною. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2014. №9. С. 46-47. 3. Мулик Н. Культурно-гігієнічні навички як засіб зміцнення здоров'я. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. №9. С. 11-12.

С. В. Білошицький

МЕТОДИЧНА ПІДТРИМКА КЕРІВНИКІВ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ РОБІТ УЧНІВ ЯК АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМОК ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Науково-дослідницька робота учнів (далі – НДР учнів) є невід'ємною складовою діяльності будь-якого закладу загальної середньої освіти. Вона реалізується в різних масштабах та в різноманітних формах – у рамках навчального процесу з окремих предметів, у вигляді проектів, у проведенні досліджень та підготовці НДР для участі в науково-практичних конференціях, інтелектуальних турнірах, конкурсах-захистах МАН тощо. Виконання обов'язків наукових керівників учнівських дослідницьких робіт покладається, як правило, на вчителів відповідних навчальних предметів. Для багатьох педагогів такий вид діяльності виявляється новим, а його зміст – не до кінця зрозумілим.

Проведене автором тез дослідження, спрямоване на виявлення найпоширеніших помилок, яких припускаються керівники НДР учнів у своїй діяльності (та які неминуче призводять до недостатньо високої результативності участі учнів у конференціях і конкурсах), дозволило сформулювати, з-поміж інших, такі висновки й припущення:

1. Педагогічні працівники закладів ЗСО, яким доручається керівництво НДР учнів, часто не мають досвіду здійснення наукових розвідок, відповідно, не володіють методами наукових досліджень; не ознайомлені з вимогами, що висуваються до наукових праць; схильні замінювати науковий підхід ідеологічним або ставитися до написання наукової роботи як до складання художнього чи публіцистичного твору. Крім того, у значної частини наукових керівників недостатньо сформований науковий тип світогляду, що заважає їм сприяти формуванню наукового типу мислення в своїх учнів.

2. Значна частина керівників НДР учнів не повною мірою усвідомлює сутність завдань, що стоять перед ними. Так, педагогічні працівники схильні вважати, що єдина мета їхнього керівництва – створення тексту роботи, тому нехтують такими важливими завданнями, як формування в учнів наукового світогляду, здатності сприймати й аналізувати різні точки зору на ту чи іншу проблему; ознайомлення з

методами наукового дослідження, а також з принципами наукової етики; навчання учнів коректній роботі з джерелами інформації; сприяння оволодінню учнями термінологічним апаратом тощо.

3. Частина наукових керівників неефективно розподіляє обов'язки між собою та учнями-дослідниками на різних етапах здійснення НДР. Відповідно, наприклад, спостерігаються випадки, коли учень практично отримує готовий текст наукової роботи та не проходить весь шлях здійснення НДР, який мав би стати для нього періодом активного навчання, формування нових умінь, інтелектуального розвитку.

Подолання означених проблем вимагає створення системи сервісів, спрямованих на підвищення рівня загальної наукової культури педагогічних працівників (насамперед вчителів закладів ЗСО та педагогічних працівників закладів позашкільля). Особливо ефективними з даної точки зору можуть бути заклади післядипломної педагогічної освіти, оскільки вони мають цілу низку переваг. Ідеться про те, що в більшості заклади ППО мають складну структуру, що поєднує в собі методичні та наукові і навчальні підрозділи. Відповідно, вони відрізняються ґрунтовним розумінням школи та позашкільля й зокрема обізнані з вимогами учнівських інтелектуальних змагань. Водночас вони мають широкий досвід здійснення наукових розвідок, при цьому здатні забезпечувати розроблення методичної продукції для педагогічних працівників, котрі бажають підвищити рівень своєї науково-дослідницької компетентності, а також проводити відповідне навчання на андрагогічних засадах з урахуванням реальних потреб освітян.

Хмельницьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти даний напрямок діяльності реалізується декілька років поспіль. Значний попит з боку вчителів закладів ЗСО та педагогічних працівників закладів позашкільної освіти засвідчує його актуальність, що дедалі зростає. Зокрема інститутом:

- розробляється методична й навчально-методична продукція з питань розвитку науково-дослідницької компетентності педагогічних працівників та зокрема така, що безпосередньо адресована керівникам НДР учнів (ідеться про посібники, довідникові видання, робочі зошити, збірники тренувальних вправ);

- проводяться спеціальні навчальні, навчально-методичні та навчально-консультаційні заходи для керівників НДР учнів та сумісні – для наукових керівників і учнів-дослідників (лекції, засідання школи науковців, вебінари, консультації).

Підвищення результативності участі в інтелектуальних змаганнях (насамперед у конкурсі-захисті МАН) учнів, наукові керівники котрих пройшли навчання в рамках тих чи інших заходів, організованих Хмельницьким ОІППО, дозволяє констатувати ефективність даного напрямку діяльності інституту.

О. О. Бондарева, І. В. Тищенко

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Багаторічна складна праця лікарів розпочинається з навчання у закладі вищої медичної освіти (ЗВО). Для досягнення професійного успіху потрібна злагоджена співпраця студента та викладача за умови надання певних матеріальних умов з боку навчального закладу.

Роль ЗВО як організатора навчального процесу на клінічній кафедрі.

Державний заклад «Дніпропетровська медична академія» (ДМА) забезпечує можливість практичної роботи студентів під час навчання. Адміністрація ДМА відповідно до Статуту державного закладу та Положення про організацію освітнього процесу заключає договір з лікарняним закладом, який не тільки надає площі для розміщення учбових кімнат, наукових лабораторій, інших приміщень кафедр, але і

створює можливості для придбання студентами навичок практичної лікувальної роботи. При цьому співробітники кафедр виконують консультативно-лікувальну роботу у відділеннях лікарні. Згідно із потребами навчального процесу учбові кімнати умебльовані, забезпечені комп'ютерами, муляжами, манекенами. Також студенти усіх курсів мають вільний доступ до сучасної бібліотеки ДМА з електронним каталогом, до читальної зали, підключеної до мережі Інтернет, з доступом до сучасних наукових баз.

Роль викладача ЗВО в здійсненні учбового процесу на клінічній кафедрі. У ДМА навчальний процес здійснюють висококваліфіковані науково-педагогічні працівники, які в більшості мають наукові ступені кандидата або доктора медичних наук, значній частині з них присвоєні звання доцента або професора. Діяльність, права та обов'язки викладачів регламентуються положеннями Статуту ДМА, Положення про організацію освітнього процесу та колективного трудового договору. Як аудиторна, так і самостійна робота студентів здійснюється під обов'язковим керівництвом викладача. Викладачі також безпосередньо відповідають за безпеку студентів під час занять. Окрім читання лекцій, проведення практичних занять, семінарів, методичної роботи викладачі зобов'язані та мають можливість проводити наукові дослідження та оприлюднювати їх результати. Студенти старших курсів мають змогу спостерігати лікувальну роботу викладача та при наявній мотивації і зацікавленості залучатись до практичної та наукової співпраці.

Невід'ємною частиною викладацької роботи є постійне підвищення своєї педагогічної та лікарської кваліфікації.

Роль студента ЗВО в процесі навчання. Право студента на отримання фахових знань забезпечує адміністрація ДМА, яка надає учбові кімнати, спеціальне обладнання та методичне забезпечення, добирає, готує та підтримує висококваліфікованих педагогічних працівників. Натомість студент зобов'язаний відвідувати заняття, вчасно готуватись до занять, виконувати практичні завдання. Будь-який студент може поглиблено вивчати навчальні дисципліни, виконувати власні наукові дослідження під керівництвом кваліфікованих наставників.

Проблеми, які постають під час навчального процесу на клінічних кафедрах.

1. Реформування системи медичного забезпечення в Україні призвело до перепрофілювання деяких лікарняних закладів і скорочення ліжкового фонду відділень, та, в свою чергу, до значного навантаження відділень під час навчального процесу.

2. Профільні відділення розміщені в різних лікарнях міста, віддалених від гуртожитків, бібліотеки, адміністративного центру ДМА, що збільшує транспортні витрати, затрати часу студентів і дещо обмежує їх доступ до каталогу бібліотеки.

3. Не всі профільні відділення на клінічних базах мають сучасне медичне обладнання. Або студенти, певна річ, мають обмежений до нього доступ.

4. Фахові з'їзди, конференції, майстер-класи відбуваються переважно в робочий час. Необхідність підвищення кваліфікації викладачами шляхом участі у конференціях може створювати певні труднощі для проведення навчального процесу зі студентами.

5. Немалу частку кадрового складу кафедр, в тому числі клінічних, становлять викладачі старшого віку (передпенсійного та пенсійного). Це люди з величезним лікарським, педагогічним, життєвим досвідом, який вони можуть і повинні передати молодим колегам. Проте з роками дається взнаки тривале емоційне, інтелектуальне навантаження і величезна відповідальність під час роботи: зменшується фізична працездатність, складніше виконувати різноманітні види діяльності, кожен з яких надважливий.

6. Навчання професії лікаря – досить важка, кропітка праця. Під час вибору фаху лікарю юнаки керуються переважно емоційною складовою – бажанням допомагати людям, бути поцінованими суспільством. Мало хто уявляє, наскільки складний цей

процес, які величезні обсяги матеріалу потрібно засвоїти, якою кількістю навичок оволодіти. Навчання потребує багато фізичних сил та часу, матеріальних витрат (книги, транспорт, спецодяг, тощо). Студенти старших курсів часто змушені працювати після навчання. Праця у лікарнях дозволяє і набратися фахового досвіду, і водночас пізнати певні реалії роботи у медичній сфері: від невеликої зарплатні до можливих труднощів спілкування з хворими та їх родичами. Іноді це викликає розчарування у професії. До того ж підробляння фізично виснажує, погіршує здоров'я, утруднює засвоєння знань.

7. Поглибити свої знання, навчитися методам наукової роботи цілком реально в гуртках студентського наукового товариства, що також потребує витрат часу, певних зусиль для оволодіння навичками збору та обробки наукового матеріалу. Ця робота під час навчання, на жаль, часто не дає безпосередніх винагород, проте підіймає власну самооцінку та може стати трампліном для майбутньої успішної кар'єри науковця.

8. Реформа сучасної системи охорони здоров'я робить акцент на підготовці переважно сімейних лікарів і обмежує можливість швидкої спеціалізації в окремих підрозділах медицини. Відкладення реалізації прагнень створює передумови для майбутньої незатребуваності, відходу з професії та навіть від'їзду для працевлаштування до інших країн.

Висновки. Складний процес підготовки лікаря забезпечується одночасним створенням та своєчасним оновленням матеріальної бази для навчання. Кроком на шляху вирішення певних територіальних та організаційних труднощів може стати створення єдиного комплексу клінічних кафедр, на кшталт університетських клінік. Актуальним залишається ретельна підготовка, збереження та перепідготовка науково-педагогічних кадрів, моральна та матеріальна підтримка працівників ЗВО за умови відповідності їхньої роботи сучасним вимогам. Ретельна профорієнтаційна робота з майбутніми абітурієнтами, ознайомлення їх з умовами та вимогами майбутнього навчання, з подальшою роллю в сучасному суспільстві сприятиме відповідальному та усвідомленому вибору фаху лікаря, збереже час, фізичні та моральні сили студентів та дозволить отримати в майбутньому високопрофесійні, цілеспрямовані лікарські кадри.

О. І. Бондаренко

МЕДІАЦІЯ ЯК ДОПОМІЖНИЙ ІНСТРУМЕНТ СПІЛКУВАННЯ

Все частіше і частіше, ми, викладачі, стикаємося з проблемою комунікації між студентами. Звісно, кожна зі сторін буде перекладати відповідальність з себе на плечі іншої, даючи оцінку поведінці та вчинкам. Але хіба це є вирішенням проблеми? Чи буде вирішенням проблеми, якщо ми будемо «закривати очі», вдаючи, що проблеми не існує або, щиро сподіваючись, що проблема вирішиться сама собою? Як на мене, відповідь очевидна. Чому так відбувається? По - перше, це суб'єктивне сприйняття інформації. По - друге, ми маємо говорити і про перепони в комунікації. Про що саме тут має йти мова? Про недостатню кількість інформації, її надлишок (селекцію) або відсутність конкретизації. Що має робити викладач в такому випадку? Задавати контрольні запитання аудиторії: «Чи маю я щось повторити?» «Чи є додаткові або уточнюючі питання?» тощо. Студенти, в свою чергу, мають не лінуватися та не соромитися перепитувати викладача щодо інформації, яка не зрозуміла або не почута. В цьому не має нічого ганебного. Більшість студентів віддають перевагу промовчати або ж ні в якому випадку не дати виставити себе посміховиськом перед одногрупниками, перепитавши або уточнивши у викладача інформацію, які саме в цей же час заважали своїми балачками почути інформацію,

яку надає викладач. Якщо ми, все ж таки, хочемо досягнути успіху у комунікації, ми маємо конкретизувати інформацію, яку ми хочемо донести. І, не менш важливим є те, що саме ми хочемо донести або яка мета повідомлення. Як рекомендація, буде дуже корисною вправа «вербалізація малюнка» [1].

Медіація – це нова фішка комунікації. Що ж таке «медіація»? Медіація (англ. *mediation* – посередництво) – вид альтернативного врегулювання спорів, метод вирішення спорів із залученням посередника, медіатора, який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби усіх учасників конфлікту [3].

Порівняно з медіацією в інших сферах, медіація у вищих навчальних закладах (ВНЗ) має особливості, зумовлені розширеним спектром завдань. Так, окрім власне вирішення поточного конфлікту надзвичайно важливою є навчально-виховна функція. У медіації студенти навчаються управляти конфліктами, приймати рішення і відповідати за власні вчинки, слухати опонента. Таким чином, ми досягаємо вдосконалення усього арсеналу навичок, володіння якими сприятиме формуванню майбутньої емоційно компетентної нації. Для навчального середовища важливим є акцент на відновленні відносин між учасниками конфлікту та створенні дружньої атмосфери, що сприятиме навчанню.

В чому особливість медіації у ВНЗ? Нині в різних закладах світу представлено різні підходи до запровадження медіації. Один із таких підходів передбачає наявність дорослого медіатора, до якого скеровують учасників конфлікту. Медіатор також проводить зустрічі примирення, студентські конференції, «ice breaking» діяльність. За такого підходу переваги медіаційного врегулювання отримують учасники конфлікту або відновних практик, що проводить медіатор, включаючи взяття відповідальності на себе, усвідомлення вчиненого, відчуття справедливості відшкодування (якщо необхідно) та зниження вірогідності повторення порушення. Саме дорослий медіатор ефективний у роботі із серйозними проблемами, наприклад цькування (не тільки однокласників, а й викладачів) або правопорушень, вчинені учнями.

Найважливішим завданням впровадження медіації у виші, який дуже легко недооцінити, – це просвітницька діяльність [2].

Список використаних джерел

1. Міжнародний форум в Херсон «Community Mediation International», робочий матеріал спікерині заходу *Kemi Vasadze*, 17 травня 2019 р. 2. <http://www.osvitaua.com/2017/05/57985/>. 3. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>.

О. В. Боровець, В. С. Велесик

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У сучасному світі глобалізації та стрімкого розвитку суспільства система освіти модернізується у напрямку інтеграції, що задекларовано в Законі України «Про освіту», в Концепції «Нова українська школа» тощо. Формула НУШ, яка з-поміж інших включає такі компоненти, як компетентнісний зміст освіти та сучасне освітнє середовище, вимагає від педагога будувати освітній процес на засадах інтегрованого підходу [2].

Інтеграцію тлумачать як процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи [1, с.31-32]. Інтегроване

навчання – це сукупність послідовних та взаємопов’язаних дій вчителя й учнів, які спрямовані на формування цілісної картини світу школяра на основі об’єднання матеріалу з різних освітніх галузей (предметів) [2, с.73].

Проблема реалізації принципу інтеграції не нова для початкової школи. Видатний педагог К. Ушинський, поєднавши письмо і читання, розробив синтетичний метод навчання грамоти. Саме інтеграція дозволила поєднати в одне ціле окремі елементи двох видів мовленнєвої діяльності (письма і читання) для успішного досягнення однієї мети: формування в дітей здатності до спілкування за допомогою тексту. Яскравий приклад ефективного впровадження в освітній процес принципу інтеграції – педагогічний досвід В. Сухомлинського, його «уроки мислення серед природи». Це інтеграція основних видів пізнавальної діяльності (спостереження, мислення, мовлення) з метою навчання, виховання і розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Інтегрований підхід був предметом педагогічних розвідок у ХХ столітті і продовжує вивчатися сучасними вченими. Провідними напрямками дослідження теоретичних основ інтеграції є: методологічне обґрунтування проблем інтеграції (С. Гончаренко, Ю. Мальований та ін.); визначення структури інтегрованих знань (Т. Усатенко); проблеми інтегративних процесів в освіті (І. Богданова); розробка шляхів упровадження інтеграції в освітній процес (Л. Вичорова, Т. Горзій) тощо.

Багато вчителів-практиків відзначають, що однією з важливих проблем сучасної освіти є помітне зниження зацікавленості учнів процесом навчання. Підвищити рівень мотивації учіння школярів може інтегроване навчання, через яке здійснюється особистісно зорієнтований підхід, оскільки дитина сама у змозі обирати «опорні» знання з різних предметів з максимальною орієнтацією на суб’єктивний досвід, що склався в неї під впливом як попереднього навчання, так і більш широкої взаємодії з навколишньою дійсністю.

Упровадження інтегрованого підходу в освітній процес сучасної школи розширює можливості формування ключових компетентностей здобувачів початкової освіти. Перехід від традиційного навчання предметів до навчання на засадах інтеграції – це шлях до реалізації багатьох принципів освіти: від формування цілісної картини світу, уміння об’єднати в єдину цілісну систему вузькі галузеві проблеми, до реалізації принципу національної спрямованості освіти, який передбачає інтеграцію освіти з національною історією, традиціями, культурою, відкритість освіти, що зумовлює інтеграцію у світові освітні простори [4, с. 70].

Предметні межі зникають, коли вчителі заохочують учнів робити зв’язок між дисциплінами й спиратися на знання і навички з кількох предметних областей. Організуючи інтегроване навчання, педагог повинен усвідомлювати, що інтеграція – це не поєднання, а взаємопроникнення двох або більше предметів, це об’єднання їх у єдине ціле на основі спільного підходу; посилення інформаційного змісту та емоційне збагачення сприймання, мислення і почуттів школярів завдяки залученню додаткового цікавого матеріалу, що дає можливість з різних боків пізнати явище, поняття, досягти цілісності знань учнів.

Реалізація інтегрованого підходу в освітньому процесі Нової української школи забезпечує досягнення низки завдань, серед яких: формування в учнів цілісного уявлення про навколишній світ, системи знань і вмінь; досягнення якісної, конкурентоздатної освіти; створення оптимальних умов для розвитку мислення учнів у процесі вивчення загальноосвітніх предметів; активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках; ефективна реалізація розвивально-виховних функцій навчання [3].

Отже, інтеграція навчання має на меті вже у початковій школі закласти основи цілісного уявлення про природу і суспільство, сформувати в учнів власне ставлення до законів їх розвитку; дати можливість дітям молодшого шкільного віку подиви-

тися на предмет або явище дійсності з різних сторін у логічному та емоційному аспектах.

Список використаних джерел

1. Козловська І. Теоретико-методологічні основи інтеграції знань у навчальному процесі: основи дидактичної інтегративності. Початкова освіта. 2012. №11. С.31-35. 2. Нова українська школа: поради для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плєяди», 2017. 206 с. 3. Пінчук Г. Г., Титар О. В. Інтеграція навчального процесу як чинник розвитку пізнавальної активності учнів. URL: <http://osvita.ua/school/lessons>. 4. Просіна О. Інтеграція в НУШ. Інтегрований підхід в освітньому процесі. Методист. 2018. № 2. С. 68-71.

Я. Л. Ванджура, Р. В. Деніна, І. Ю. Ванджура, Г. Г. Барила

ФОРМУВАННЯ ПРОСВІТНИЦЬКО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ В КОМПЕТЕНТНІСНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА

Майбутнє вітчизняної системи охорони здоров'я на пряму залежить від фахівців галузі, які використовують свої навички та здібності, прагнуть до самовдосконалення і вмотивовані до успішної професійної діяльності. Безперечно, основною складовою медичної практики є лікар, тому саме від його роботи залежить діяльність лікувального закладу у цілому.

У повсякденному житті компетентним спеціалістом вважають людину обізнану, освічену та авторитетну у певній галузі. Однак у сучасному визначенні поняття «компетентність» акценти зміщуються від знань та навиків до ознак фахівця, які дають йому змогу досягнути очікуваних суспільством результатів.

Сучасний освітній процес закон України «Про освіту» визначив як систему науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей. Тому виняткову роль в освітній діяльності вищої школи законодавець відводить компетентному підходу в підготовці фахівців і дає визначення терміну «Компетентність - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність».

Основою компетентності лікаря називають професіоналізм. Суспільство висуває певні вимоги до фахівців, у тому числі і до молодих спеціалістів, які можна вважати базовими компетентностями професіонала. Наприклад, спеціаліст - це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі повної загальної середньої освіти та базової вищої медичної освіти за напрямом підготовки здобув спеціальні знання та уміння, має певний досвід їх застосування для розв'язання складних професійних завдань, передбачених для відповідних посад галузі охорони здоров'я.

В освітній діяльності із студентами-медиками ми орієнтуємося на здобуття ними загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, визначених освітньо-професійною програмою вищої освіти підготовки фахівців ІФНМУ. Просвітницькі навички, про які йде мова, відносяться як до інтегральних, так і до загальних компетентностей за вимогами національних рамок, таких як, наприклад: здатність діяти соціально, відповідально, свідомо. В свою чергу профілактичні навички є складовою спеціальних компетентностей, таких як: здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції, а також здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів, до визначення тактики ведення осіб, що підлягають диспансерному нагляду тощо.

Сьогодні профілактична та просвітницька діяльність є дуже вагомим аспектом

в практиці сучасного лікаря, адже його завданням є, власне, попередити, не допустити розвитку захворювання, або ж запобігти, відтермінувати розвиток ускладнень при вже існуючій патології. Адже загальновідомий факт, що така тактика стосовно пацієнтів набагато легша в затраті трудових та економічних ресурсів. З огляду на світове бачення цієї проблеми (більшість рекомендацій стосовно найпоширеніших захворювань на нашій планеті), робимо висновок, що всюди підкреслюється вирішальна роль здорового способу життя та інших профілактичних заходів у зниженні ризику подальших несприятливих подій і смертності.

Отже, освітня діяльність науково-педагогічного працівника медичного університету має бути зосереджена на компетентнісному становленні особистості лікаря, який буде здатний продемонструвати, після завершення освітньо-професійної програми або окремих освітніх компонентів, результати навчання - знання, вміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти, перш за все через просвітницьку та профілактичну професійну діяльність. Тому дуже важливо формувати у майбутніх медичних фахівців навички: - профілактичної діяльності - під час різних форм навчально та практичної роботи; - просвітницької діяльності - методами та засобами аудиторної, так і позааудиторної роботи.

Г. О. Вовченко

ЕВОЛЮЦІЯ ОСВІТИ. ДУХОВНА ТРІАДА: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

Основним напрямом роботи сучасної школи є всесторонній розвиток дитини, формування компетентностей, що дозволять влитися в суспільство достойним освіченим громадянином своєї держави. Поряд з цим не варто забувати, що ефективність оволодіння дитиною комбінацією знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну діяльність та подальший саморозвиток можливо лише, якщо дитина не відчуває тиску та дискомфорту, не перебуває під дією стресу зумовленого психологічним, фізичним, економічним насильством, має адекватну самооцінку, відчуває себе частиною колективу та бачить сенс у своїй діяльності.

Таким чином, уроки фізичної культури, малювання та музики мають, на нашу думку, стати простором для вільного самовираження дитини, простором, що пропагує активну життєву позицію, фізичне та духовне здоров'я, вільне самовираження та творчість.

За словами Гіппократа «Життя – це рух, а рух – це життя», дітям, які пізнають цей світ через активну діяльність, рухатися життєво необхідно, однак класно-урочна система побудована на вмінні дитини протягом 35-40 хвилин сприймати інформацію сидячи. Зовнішній контроль з боку вчителя за активністю дитини на уроці та майже повна відсутність контролю на перервах, завищена вимогливість щодо самоконтролю у дитини в початковій школі з огляду на переважання ліберального підходу до виховання у сім'ї, крайні стилі виховання від гіпо- до гіперопіки у сім'ї, а отже відсутність єдності вимог сім'ї та школи призводять до збільшення часу необхідного для процесу адаптації дитини, до «зламу» у її свідомості, що в свою чергу викликає поведінкові проблеми та складнощі в засвоєнні знань та формуванні умінь, негативізм.

Жан-Жак Руссо та послідовники його теорії «вільного виховання» закликали відмовитися від обмеження рухливості дитини від самого народження, оскільки це закладено у дитині природою як сила, що підштовхує до розвитку [3].

Джон Локк, виховуючи справжнього джентльмена, наполягав на використанні

вчителем активності дитини, її невгамовної енергії, в навчальній діяльності, заняттях різними видами спорту, ремеслами, творчістю, що максимально розкриває потенціал дитини [3].

Навіть, девізом величного «Наутилуса» Капітана Немо («20 тисяч льє під водою» Даніеля Дефо) є вислів «Рухливий у динамічному», тобто дитина по своїй природі рухлива, пізнає цей динамічний світ саме через діяльність і активність, надмірна активність або млявість може говорити про певні фізіологічні або психологічні порушення.

Таким чином, уроки фізичної культури, мають виконувати наступні функції:

- адаптивну – має стати осередком формування класного колективу;
- психотерапевтичну – до занять 1-2 рази на місяць має долучатися психолог та у тандемі з вчителем фізичної культури проводити роботу зі зняття стресу у дітей з елементами тілесно-орієнтовної терапії;
- оздоровчо-профілактичну – діяльність на уроці не має складатися з виключно безпечних вправ з йоги, елементи ЛФК, спортивних ігор, знайомства з різними видами спорту відповідно до віку;
- розвиваюча – мають розвиватися фізичні навички, психічні процеси, естетичні уявлення дітей про здорову людини;
- духовноутворююча – «в здоровому тілі – здоровий дух», уроки мають супроводжуватися обговоренням питань правильного раціону харчування, біопозитивного мислення, правильного «здорового мислення» мислення.

Уроки фізкультури мають перейти до розряду факультативів, які будуть викликати бажання їх відвідувати, аж ніяк не мають відвідуватися примусово. Ми вважаємо, що необхідно відмовитися від оцінювання на уроках фізичної культури, а нормативи мають слугувати лише в якості моніторингу фізичного розвитку дітей та підлітків на кожному віковому етапі. Додатково раз на два місяці пропонуємо запрошувати на уроки спортсменів, які б розповідали про серйозність великого спорту та необхідність повсякчас піклуватися про власне здоров'я, про своє здоров'я та здоров'я оточуючих як про найвищу цінність.

Список використаних джерел

1. Андрєєва О. В. *Теоретико-методологічні засади рекреаційної діяльності різних груп населення* : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 / О. В. Андрєєва. – Київ, 2014. – 44 с.
2. Гончарова Н. Н. *Инновационные подходы к организации мониторинга физического состояния школьников в процессе физического воспитания* / Н. Н. Гончарова, Ю. А. Юхно, Г. В. Лукьянцева // *Физическое воспитание студентов*. – 2012. – № 5. – С. 43–47.
3. Зайченко І. В. *Історія педагогіки: навч. посібник: У 2 кн. Кн. 1.: Історія зарубіжної педагогіки* / І. В. Зайченко. – К.: ВД «Слово», 2010. – 624 с.
4. Кравчук Я. *Формування у школярів інтересу до виконання фізичних вправ* / Я. Кравчук // *Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення*. – 2009. – № 2. – С. 67-71.

Д. А. Гонтар

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Стратегія сучасної освіти полягає в тому, щоб дати можливість усім без винятку учням виявити свої таланти і творчий потенціал. Освіта має перетворитися на процес безперервного розвитку особистості. Завдання педагога в сучасній школі – не викладати свій предмет, а розвивати особистість його засобами [3, с. 4]. Зараз особливо важливо розвивати пізнавальну, науково-дослідну діяльність учнів, формувати інтерес до процесів пізнання, до способів пошуку, засвоєння, перероблення та застосування інформації, що дозволило б школярам легко орієнтуватися в сучасному світі [3, с. 5]. Значну роль у цьому відіграють навички критичного мислення.

Спробуємо проілюструвати окремі елементи методики розвитку критичного мислення старшокласників на уроках всесвітньої історії у 9 класі на прикладі теми «Великобританія у ХІХ ст.».

На етапі мотивації навчальної діяльності учнів варто застосувати прийом проблемного запитання, зокрема: «Більшу частину ХІХ ст. саме Велика Британія посідала провідні позиції у світі. У могутній імперії ніколи не заходило сонце, британський флот вважався найбільшим і найшвидшим. Британські товари вирізнялися дуже високою якістю й при цьому зберігали найнижчі ціни, а банки країни були найбагатшими та найнадійнішими. Чому саме Англія стала символом «довгого» століття?» [1, с. 36].

На етапі закріплення вивченого матеріалу доцільною стане робота над наступними питаннями проблемного характеру: 1) До середини 20-х рр. ХІХ ст. в Англії заборонялося вивозити за кордон машини, але потім цю заборону було скасовано. Чому? 2) Чому в зовнішній політиці християнська Англія частіше підтримувала мусульманську Туреччину, а не інші християнські країни Європи? [1, с. 41].

Для того, аби пов'язати вивчений матеріал з розвитком Великобританії на сучасному етапі, можна використати прийом «Інформаційний лист»:

Інформаційний лист №1. Велика Британія у ХІХ ст. Наприкінці 60-х рр. Велика Британія добувала вугілля в п'ять разів більше, ніж Німеччина, і в чотири рази більше, ніж США. У 1860 р. Велика Британія споживала на своїх фабриках стільки бавовни, скільки всі країни світу загалом. Потужність парових двигунів у британській промисловості досягла в 1870 р. 4,5 млн кінських сил, що в півтора раза перевищувало показники Німеччини й удвічі – Франції. До середини ХІХ ст. в країні була зосереджена половина світового виробництва чавуну, вугілля й бавовняних тканин. На деяких заводах Великої Британії працювали по 10 тис. осіб та більше. Половина населення країни вже тоді жила в містах. Це був найвищий показник питомої ваги міського населення у світі [4, с. 55].

Інформаційний лист №2. Сучасна Великобританія. Економічна роль Великої Британії в сучасному світі визначається промисловою, банківською, страховою, судофрахтовою та іншою комерційною діяльністю. Близько 30% її валового національного продукту складає обробна промисловість, 45% - сфера обслуговування, що включає транспорт і зв'язок, роздрібну торгівлю, страхування, банки та інші фінансові установи, охорону здоров'я й освіту. Велика Британія входить у десятку країн світу – лідерів із виплавки чавуну й сталі. Британська кольорова металургія – одна з найбільших у Європі. Вона працює майже повністю на привізній сировині, тому виплавка кольорових металів тяжіє до портових міст. У сільському господарстві Великої Британії зайняте лише близько 3% працюючого населення країни [2, с.28-29].

Запитання для роботи над інформаційними листами: 1) У середині ХІХ ст. Велика Британія була економічно найбільш розвиненою країною світу, її громадяни мали найширші демократичні свободи. Як Ви думаєте, який взаємозв'язок існував між рівнем економічного розвитку й політичними порядками Британії? [4, с. 59]. 2) Які переваги могла отримати Велика Британія від свого статусу «світового банкіра» та «світового візника»? [1, с. 41]. 3) Яким чином історія економічного та політичного життя Великобританії ХІХ ст. пов'язана із сучасним розвитком країни? У чому це проявляється?

Висновки. Критичне мислення допомагає людині визначити власні пріоритети в особистому та професійному житті. Воно передбачає прийняття індивідуальної відповідальності за зроблений вибір, підвищує рівень індивідуальної культури роботи з інформацією, формує вміння аналізувати та робити самостійні висновки,

прогнозувати наслідки своїх рішень і відповідати за них, а також дозволяє розвинути культуру діалогу в спільній діяльності [3, с. 54].

Список використаних джерел

1. Д'ячков С. В., Литовченко С. Д. *Всесвітня історія: [Підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закладів]* / С. В. Д'ячков, С. Д. Литовченко. – Х.: Вид-во «Ранок», 2019. – 192 с. 2. Довгань Г. Д., Сиротенко А. Й., Стадник О. Г. *Країнознавство: [Довідник]* / Г. Д. Довгань, А. Й. Сиротенко, О. Г. Стадник. – Х.: Веста, 2010. – 480 с. 3. Коновалова М. В., Куликова Ю. О., Семиволос О. П. *Педагогічні технології: інструментарій, механізми, технологічна карта* / М. В. Коновалова, Ю. О. Куликова, О. П. Семиволос. – Х.: Основа, 2016. – 96 с. 4. Щупак І. Я. *Всесвітня історія: [Підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл.]* / І. Я. Щупак. – К.: УОВЦ «Оріон», 2017. – 208 с.

B. V. Demchenko

DIFFERENTIAL LEARNING IN PHYSICS, DIFFERENTIAL LEARNING, METHODS AND MATERIALS IN USING IN MODERN UKRAINIAN EDUCATION

Currently, more and more attention is paid to the introduction of new, non-traditional teaching methods in the education system, as well as modern pedagogical technologies that teach students how to find, learn and draw conclusions.

These non-traditional methods should be aimed at the acquisition of active and independent knowledge, the development of thinking and the development of scientific views. It is also necessary to pay more attention to scientific and methodological activities to increase the effectiveness of the educational process.

Currently, the education system is one of the main and priority tasks of educational institutions for the development of students' abilities in each subject. It is not enough to equip students only with knowledge and skills. [1].

In the context of modern globalization, the training of highly qualified personnel and the training of modern competitive specialists education system poses a number of tasks. Researches have shown that traditional education, based on the active work of the teacher in the classroom and focusing only on the idea of unification, aimed at obtaining ready-made knowledge, is not justified in practice [1]. Currently, the social order of education in the community has undergone fundamental changes: it is designed to provide each student with a wide range of opportunities to achieve the specific goals of education, taking into account his interests, abilities and aspirations. The education system serves as a tool for the implementation of social order in the context of educational development tasks.

The best way to take into account the interests, abilities and aspirations of students in physics is to differentiate the educational process.

Creating an environment conducive to learning is a key task for educators to develop their abilities and interests.

According to some scientific and pedagogical studies and research, literature and articles, there are certain problems in the fundamentals of differentiation in the teaching of physics. [3].

According to scientific and pedagogical research and the results of scientific and applied research, the ability of students in the class to recognize and assimilate is not the same. Their personal qualities, abilities and interests depend on the family environment. In addition, the educational content that students must study cannot be correlated with the perceptions and abilities of each of them. Because every student in the class has different abilities. It is difficult to find two students with similar abilities. The knowledge and skills provided to students in the program are in line with the skills of some students, while others are unheard of and are a burden for many other students. As a result, students with

the same educational content and the same complexity of knowledge and skills do not provide their dynamic development. Accordingly, it is proved that the idea of organizing the educational process on a unified basis is not justified, that why actuality differentiating students in the group in accordance with the level of knowledge, abilities, assimilation and understanding of students in the learning process. [2].

I believe that the required level of knowledge will not be achieved if students do not develop a differentiated approach in the lesson and preliminary knowledge is not formed. Especially in the process of education of physics it is advisable to identify students' interest in science and organize the educational process, differentiating them from different levels of concepts, quality level of knowledge. In addition, if the learning process is based on a differentiated approach to the interests of students, their activity will increase, their knowledge will increase, their interest in science will increase, their independent and free thinking will be developed, and their knowledge will be systematized. [3].

The process of teaching physics is a complex process in its features. An interesting process of differentiated learning can lead to a better understanding of topics, as well as to a more active. All this can be useful for implementation in the modern base of Ukrainian education in order to expand the effectiveness of teaching physical sciences. [3].

References

1. Blessing E. Investigating Differential Learning Outcomes of Students in Physics Using Animation and Textual Information Teaching Strategies in Ondo State Secondary School / E. Blessing, M. A. Ademola. // *European Journal of Sustainable Development*. – 2017. – №1. – P. 1–7.
2. Hyland D. Outcomes of a service teaching module on ODEs for physics students / D. Hyland, P. Kampen, B. Nolan. // *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*. – Published online: 14 Dec 2017 – P. 743–758.
3. Papaioannou A. Interdisciplinary Teaching of Physics in Physical Education: Effects on Students' Autonomous Motivation and Satisfaction / A. Papaioannou, D. Milosis, C. Gotzaridis. // *Journal of Teaching in Physical Education*. – 2019. – P. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1123/jtpe.2018-0315>.

Є. М. Дитятковська, В. В. Дмитриченко

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ТЕМАТИЧНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ ПО АЛЕРГОЛОГІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ ХІРУРГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Мета роботи: Ознайомити лікарів, чия діяльність пов'язана з хірургічним втручанням, із різними типами алергічних реакцій і їх класифікацією. Скласти алгоритми збору алергічного анамнезу, навчити попереджати розвиток алергічних ускладнень, а при їх виникненні швидко і правильно надавати невідкладну допомогу.

Завдання збору анамнезу: 1. Виявити всю сукупність побутових, професійних контактів з алергенами, відповідальними за розвиток алергічного захворювання. 2. Встановити можливу спадкову схильність до виникнення алергічного захворювання. 3. Визначити вторинні екзогенні та ендогенні фактори, що впливають на перебіг захворювання.

Правильно зібраний анамнез дозволяє не тільки з'ясувати характер захворювання, а й припустити його етіологію, запідозрити розвиток алергічної реакції на ліки.

У пацієнтів з алергією на ліки необхідно звернути увагу на наступні моменти: 1) з'ясувати які ліки застосовував пацієнт до появи небажаної реакції; 2) уточнити час, що минув між прийомом медикаментів і виникненням реакції; для істинної медикаментозної алергії повинен бути період сенсibiliзації 7-10 діб, за винятком прихованої сенсibiliзації (наприклад, перехресна харчова алергія на томати, цитрусові виключає прийом аспірину, нестероїдних протизапальних засобів; на тверді сири – пеніциліну; у медичних працівників – сенсibiliзація до препаратів, з

якими вони працюють) [8]; 3) дізнатися тривалість лікування препаратами та шляхи їх введення [1-7].

Висновки. 1. При проведенні занять з курсантами звернути увагу на зростання чисельності алергічних хвороб у всьому світі. 2. Необхідність їх розпізнавання шляхом збору алергологічного анамнезу. 3. Навчити курсантів правилам перехресту лікарських препаратів і продуктів харчування з метою попередження алергічних реакцій під час хірургічних маніпуляцій. 4. Навчити швидко надавати адекватну медичну допомогу при виникненні гострих алергічних реакцій.

Список використаних джерел

1. Всемирная организация по аллергии: Руководство по профилактике аллергии и аллергической астмы. / Под ред. SG. O. Janasson Tari, Haantela. Аллергология и иммунология. – 2005. – Т. 6, №1. – С.81–91. 2. Зайков С. В. Диагностика и лечение аллергии к стоматологическим, ортопедическим материалам / С. В. Зайков, П. В. Гришило, А. П. Гришило // Клінічна імунологія, алергологія, інсектологія. Спецвипуск № 2. – 2014. – С. 12–18. 3. Значение наличия хронических воспалительных заболеваний в возникновении полиаллергонепереносимости протезных материалов / К. А. Лебедев, А. И. Дойников, Т. Г. Робустова, [и др.] // Стоматология. – 2006. – № 3. – С. 19–27. 4. Лебедев К. А. Физиологические механизмы воспаления и атопическая аллергия / К. А. Лебедев, И. Д. Понякина // Физиология человека. – 2000. – Т. 26. – № 6. – С. 84–90. 5. Михайлова Е. С. Состояние гигиены полости рта и заболевания пародонта у больных с непереносимостью стоматологических конструкционных материалов / Е. С. Михайлова // Пародонтология. – 2006. – Т. 38. – №1. – С.49–54. 6. Мойсейчик П. Н. Аллергии в ортопедической стоматологии. Сообщение 1: побочные реакции при протезировании / П. Н. Мойсейчик, Г. П. Богдан // Современная стоматология. – 2002. – № 1. – С. 34–36. 7. Новиков П. Д. Механизмы аллергии на лекарства и гаптены / П. Д. Новиков, Д. К. Новиков // Иммунология, алергологія, інфектологія. – 2000. – Т. 4. – С. 48–64. 8. Dytyatkovska E. Patterns of molecular sensitization in adults in Dnipro region (Ukraine) / E. Dytyatkovska, K. Gashynova, V. Panov // Allergy. – 2019. – Vol. 74. – P. 831–832.

Я. В. Дудка

ВПРОВАДЖЕННЯ ІКТ ЯК СПОСІБ ЗАЦІКАВЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Професійна (професійно-технічна) освіта є складовою системи освіти України. Професійна (професійно-технічна) освіта є комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури. Професійна (професійно-технічна) освіта здобувається у закладах професійної (професійно-технічної) освіти [1].

Мета професійної освіти в Україні: реалізація права громадян на здобуття професії (первинну професійну освіту), а також допрофесійну підготовку, перепідготовку та підвищення їх кваліфікації; задоволення потреб економіки країни у кваліфікованих і конкурентоспроможних на ринку праці робітниках; сприяння реалізації державної політики зайнятості населення; забезпечення умов функціонування і розвитку закладів професійної освіти-різних форм власності та підпорядкування [4].

Дефіцит робітничих професій в Україні виник уже давно, і в останні роки відповідна тенденція лише загострювалася. Розрив між попитом на робітничі професії та їх пропозицією на ринку праці стрімко зростає [8].

Однією із основних проблем ПТНЗ України, залишається застаріла матеріальна база та низький рівень знань учнів, які приходять навчатись до ПТНЗ після 9-х та 11-х класів. Більшість учнів не зацікавлені у навчанні за обраною ними професією, тому, це спонукає викладача до пошуків нових способів викладання та навчання зі свого предмету.

Сучасний світ – це інформаційний світ, в якому більшість інформації ми отримуємо через Інтернет, з використанням телефонів, ноутбуків та інших технічних засобів. Впровадження інформаційних технологій у навчально-пізнавальну діяльність учнів – це один із шляхів.

Тому, чому б не використовувати сучасні інформаційно – комунікаційні технології на уроках загально – освітньої, професійної – теоретичної підготовки, на уроках виробничого навчання. Це один із найбільш діючих способів зацікавити учнів, які досі думають, що заклади професійної – технічної освіти, це місце, де можна не навчатись і нічого не робити.

Кожний предмет має свої особливості, тому кожний викладач або майстер виробничого навчання сам вирішує, яким чином та на яких темах можна використовувати ІКТ, для формування не лише ключових, а і професійних компетентностей, а основна мета ПТНЗ це випуск компетентнісного та конкурентоспроможного робітника. Проте, це важко зробити, тому що більшість учнів професійно – технічної освіти мають середній бал атестату після 9-го класу 5-6 балів.

Отже, ІКТ найбільш діючий спосіб зацікавлення даних учнів. Прикладом може бути професії: 5122 «кухар», 7412 «кондитер», 7122 «муляр», 7133 «штукатур», 7141 «маляр», 7132 «лицювальник – плиточник» та багато інших. Ці професії постійно розвиваються, з'являються нові будівельні технології або нові способи приготування продуктів. Усе це підштовхує викладачів та майстрів виробничого навчання до того, що потрібно слідкувати за усіма світовими тенденціями в даних професіях. Як ПТНЗ може випустити компетентнісного робітника, який зможе конкурувати зі своїми колегами, як що він не володіє інформацією про нові тенденції в своїй професії?

Завдяки наявності сучасних технічних засобів навчання в кабінетах та майстернях в училищі, викладачі та майстри виробничого навчання використовують ІКТ під час занять або виробничого навчання.

Найбільш розповсюдженими програмами та сервісами є такі:

1. Програма PowerPoint призначена для розроблення презентацій.

Презентація - це набір слайдів, у яких текст поєднується з графічними об'єктами, рисунками, звуком, відео та мультиплікаційними ефектами. Це найбільш проста форма подачі інформації, проте вона цікава, якщо вона насичена великою кількістю візуальних додатків [2].

2. LearningApps.org - онлайн-сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи. Він є конструктором для розробки різноманітних завдань з різних предметних галузей для використання і на уроках і на заняттях виробничого навчання [3]. Під час роботи з цією програмою учні можуть використовувати свою телефони для свого навчання.

3. QR-код - це новий вид штрих-коду, в якому кодується різна інформація (відео, книжки, тести та ін.). Його використовують для компактного кодування певної інформації, яку можна швидко зчитати за допомогою власного телефону [7]. Це технологія прискорює пошук інформації учнями, кожний викладач має можливість закодувати під цим штрих – кодом власну інформацію. У підручниках НШУ, з предметів загально – освітньої підготовки, ця технологія використовується у кожній темі.

4. Сервіс Glogster був запущений у 2007 році. Він є соціальною мережею, яка дозволяє користувачам створювати безкоштовні інтерактивні плакати. Інтерактивний плакат – це електронний освітній засіб нового типу, який забезпечує високий рівень задіявання інформаційних каналів сприйняття наочності навчального процесу [5]. Найбільш ефективно використовується на уроках професійно – теоретичного навчання, даний сервіс можна також використовувати учнями для створення власного плакату, як одне із творчих завдань.

5. Серед величезної кількості соціальних сервісів особливу увагу слід приділити сервісам Google. Google Диск – віртуальне сховище даних, з можливістю організації власного робочого простору. Він дає можливість організації спільної роботи з колегами або з групами. Google Клас надає можливість викладачам організувати звичний навчальний процес через Інтернет. Викладачем створюються класи і додаються в них учні, відправляються їм завдання, організовуються тематичні обговорення. Учні отримують повідомлення і завдання через сервіс та виконують його он-лайн в Google Документах прикріплюючи свою роботу [6]. Дані сервіси формують взаємозв'язок викладач – учень поза межами ПТНЗ. Завдяки цим сервісам, учні, як були відсутні за різними причинами, можуть вивчити матеріал, який був на уроці, деякі учні можуть цей матеріал повторити.

Під час викладання своїх предметів, а саме: історії та географії, намагаючись кожного уроку використовувати один із раніше описаних сервісів. Найбільший інтерес в учнів викликає сервіс LearningApps.org. Вони із захопленням використовують телефони під час певної частини уроку. Для них важливо, що на уроці вони тримають свій телефон у руках з дозволу викладача, та отримують оцінки. Це спонукає їх до більш активної роботи на уроках.

Отже, зараз відбувається активне впровадження в навчальний процес ІКТ, зокрема, мультимедіа та інтерактивних технологій. Використання інформаційно-комунікаційних технологій не тільки має позитивний вплив на процес засвоєння навчального матеріалу, а і сприяє інтересу та зацікавленості в учнів до предмету й навчання в цілому.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про професійну (професійно – технічну) освіту [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>. Доступ: 30.10.19. 2. Професійна освіта [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/profesiyno-tekhnichna-osvita>. Доступ: 30.10.19. 3. Як примирити профтехосвіту і ринок праці [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://dt.ua/EDUCATION/yak-primiriti-proftehosvitu-i-rinok-praci-279499_.html. Доступ: 30.10.19. 4. Інформаційні технології та технічні засоби навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/18421120/informatika/programa_stvorennya_prezentatsiy_powerpoint. 5. Інтернет сервіси в освітньому процесі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://internet-servisi.blogspot.com/p/learning-apps.html>. Доступ: 31.10.19. 6. Що таке QR-код і як ним користуватись [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://help.mob.org.ua/post/725/>. Доступ: 31.10.19. 7. Сервіс для створення постерів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gloster2511.blogspot.com/2017/04/gloster.html>. Доступ: 1.11.19. 8. Сервісу Google для освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/servisi-google-dla-osviti-4762.html>. Доступ: 1.11.19

І. О. Донець, О. П. Шамрук

РОЛЬ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПИТАНЬ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ

Заклади вищої освіти всіх типів являють собою особливий мікросоціум гендерної соціалізації сучасної молоді, що сприяє можливості особистісного, громадського та професійного вибору молоді людини. Вдало організоване освітнє середовище закладу вищої освіти відіграє значну роль у формуванні гендерної чутливості й подоланні негативних проявів гендерних стереотипів. Зокрема, через зміст, організацію, форми виховання, вибір предметів, статеву сегрегацію дівчаток і хлопчиків з певних курсів і предметів, розподіл доручень та міжособистісне спілкування відтворюють традиційну ієрархічну систему гендерних ролей у суспільстві. У повсяк-

денній практиці навчального закладу гендерний підхід передбачає організацію досвіду рівноправного співробітництва осіб різної статі в освітньому процесі із заохоченням видів діяльності, що відповідають дійсним інтересам і можливостям особистості, а не стереотипним вимогам до неї як представника певної статі [6, с. 26–28].

Гендерна освіта ще не стала інтегрованою складовою державної освітньої політики, а врахування гендерних підходів у різних аспектах діяльності навчальних закладів залишається недостатнім. Навчальні програми, курси, підручники багато ще не достатньо враховують сучасні тенденції розгляду цих актуальних проблем.

На законодавчому рівні питання гендерного підходу в освіті знайшло відображення у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків» (№ 2866 – IV від 8 вересня 2005 р.), 5 розділ стаття 21 якого присвячені саме сфері освіти, зокрема в ньому зазначається, що навчальні заклади забезпечують: рівні умови для жінок і чоловіків під час вступу до навчальних закладів; виховання культури гендерної рівності, рівного розподілу професійних і сімейних обов'язків та ін. Також в даному Законі України наголошується на важливості забезпечення проведення експертизи навчальних програм, підручників та навчальних посібників для навчальних закладів щодо відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [3].

Варто відзначити, що для вітчизняних навчальних закладів останнім часом характерним є підвищення уваги гендерної проблематики і впровадження гендерного підходу в освітній процес. Заклад вищої освіти в контексті гендерного підходу має забезпечити умови для: розвитку гендерних компетенцій як ключових життєвих компетентностей у контексті європейських освітніх практик; розвитку гендерної чутливості і гендерної толерантності як демократичних стратегій мислення; навчання молоді аналізу уявлень про самих себе і своє призначення як жінки/чоловіка в різних сферах життєдіяльності людини попри психологічний тиск статевих стереотипів і упереджень та ін. [4].

Утверджуючи принцип рівних можливостей, Європейський Союз головну увагу зосереджує на новій гендерній концепції, а саме: від принципу однакового ставлення, що передбачає рівні права і можливості для всіх громадян – до стратегії позитивної дії. Ця стратегія передбачає зміщення акцентів із забезпечення рівних можливостей до забезпечення відповідних соціальних умов, які сприяли б утвердженню фактичної гендерної рівності [5].

Мету гендерної педагогіки вбачають у пом'якшенні гендерних стереотипів через створення толерантних умов для формування особистості дитини [1; 2]. Відтак, важливого значення набувають знання й усвідомлення всіма працівниками закладів вищої освіти суті гендерних стереотипів, а саме – яким способом ці стереотипи виправдовують й утверджують нерівність статей та як навчити дівчат і юнаків розпізнавати гендерні стереотипи і звільнитись від їх впливу [4]. Отже, гендерний підхід в освіті є одним із складових особистісно-орієнтованого підходу до навчання і виховання особистості, має враховувати її індивідуальні особливості відповідно зі статтю і забезпечувати на основі цього вибір змісту, форм і методів навчання і виховання, створення розвивального освітнього середовища відповідно з її природнім потенціалом. Гендерна педагогіка – це педагогічна система, яка враховує волевиявлення двох соціальних статей як рівних у можливостях і правах з урахуванням їх гендерних інтересів і потреб.

Список використаних джерел

1. Адамчук О., Мірошніченко А. Гендерний підхід до професійної діяльності. Реалізація гендерної політики на сучасному етапі розвитку суспільства: стан, проблеми, перспективи: тези доповідей. Хмельницький: Видавництво НаДпсу, 2018. С. 14–15.
2. Говорун Т. Подолання гендерних стереотипів у навчально-виховному процесі. Матеріали Всеукр. гендерного освітнього форуму (17–18 лютого 2010 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.gender.at.ua/publ/4-1-0-61.

3. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08 вересня 2005 № 2866 – IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2866-15>. 4. Реалізація гендерної політики в управлінні освітою: навчально-методичний посібник. За заг. ред. Протасової Н.Г. – Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. 176 с. 5. Лебедева Л., Рахімова О. Досвід Європейського Союзу у питаннях гендерної рівності. Реалізація гендерної політики на сучасному етапі розвитку суспільства: стан, проблеми, перспективи: тези доповідей. Хмельницький : Видавництво НаДпсу, 2018. С. 161-163. 6. Основи теорії гендеру : навч. посібник. Київ: «К.І.С.», 2004. 536 с.

І. Ю. Кір'янова

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Освіта є стратегічною основою розвитку особистості, суспільства, нації, її держави і запорука майбутнього. Вона є засобом відтворення і нарощування інтелектуального та духовного потенціалу народу, виховання патріота і громадянина.

Дбайливе ставлення людини до природи складається не тільки з уміння використовувати її плоди. Дуже важливим є те, щоб усвідомлення значимості природи та природних ресурсів стало внутрішнім надбанням особистості. Тому потрібно формувати екологічну свідомість майбутніх поколінь, що проходить найбільш ефективно, якщо педагогічний процес екологічного виховання враховує усі процеси формування екологічної свідомості.

Тому основний зміст виховної роботи з екологічного виховання включає: вучення дитини до елементарних екологічних принципів, розвиток естетичних почуттів через спостереження за природою, формування екобезпечної споживчої культури, ведення здорового способу життя та формування екологічно відповідальної поведінки. Успішному розв'язанню складових екологічного виховання сприяє впровадження особистісно зорієнтованих виховних технологій у практику діяльності закладів освіти.

Найбільш адаптованими для умов закладу дошкільної освіти є такі: ігрові педагогічні технології (інтелектуальні, економічні ігри), проектна технологія (розробка соціальних проектів), технології колективних творчих справ, групові дискусії, тренінги.

У формуванні екологічних компетентностей дітей ми виділяємо дві форми прояву: природоохоронна діяльність та екоспоживання, тому у річному плані роботи, планах освітньо-виховної роботи педагогів виділений окремо розділ «Формування екологічної поведінки». Зазначені в ньому різноманітні види діяльності, які сприяють вихованню почуттів відповідальності за стан природи та готовності до збереження оточуючого світу: заходи «Ми діти твої, Земля!», «Зазирає у природу рідного краю», бесіди пам'яті «Дзвони Чорнобиля», «Планета у нас одна», екологічні тижні «День Землі», «День Води», «День Довкілля», екологічні конференції «Ми обираємо здоровий спосіб життя», консультації для батьків «Що в упаковці і що на упаковці?», виготовлення буклетів з тем: «Здоров'я», «Лікарські рослини», «Сміття», «Вода», виставки плакатів «Людина і довкілля», виставки фотогазет «Цей дивовижний світ природи», конкурси малюнків: «У кожному малюнку сонечко», «Земля просить допомоги», конкурси дитячих віршів на тему: «Мій дім – частина України» та інші.

Із задоволенням вихованці закладу та їх батьки беруть участь у соціальних та екологічних проектах: «Посади дерево - збережи навколишнє середовище», «Чисте повітря», «Добро жменями» (збираємо пластикові кришечки).

Завдання сучасної освіти – виховати активного громадянина, який

зможе надалі сприяти вирішенню соціальних проблем. Зміни навколо нас можуть починатися з малого – з посаженого дерева, з допомоги ближньому, і що вчинок волонтера спричиняє позитивний приклад, який можуть наслідувати інші.

Тому наш заклад приймає активну участь у багатьох волонтерських акціях: акції «Допоможемо разом» (збір одягу, взуття, іграшок, книг, різноманітних речей, які потрібні дітям пільгових категорій), тісна співпраця з міським благодійним фондом «Ор-Авнер», добровільні внески через організацію «СВІТ ДОБРА».

Наш садочок тісно співпрацює з батьківською громадою: батьки активно залучені до процесу прийняття рішень щодо якості освіти дітей та участі у громадському житті закладу.

Найбільш вдалі форми співпраці з батьками: робота з озеленення території закладу, складання звітів про економне використання ресурсів в родині, участь в екскурсіях екологічною стежиною, участь у створенні екологічних буклетів, листівок, плакатів, малюнків.

Таким чином, формування екологічної свідомості в освітньо-виховній роботі дошкільного закладу сприяє: засвоєнню дітьми знань щодо стану довкілля, формуванню принципів екологічної етики та етики відповідальності, вихованню патріотичних почуттів, любові до рідного краю - складових екологічної освіти для сталого розвитку, засвоєнню основних знань та умінь щодо здорового способу життя, гармонізації стосунків між людиною та природним середовищем.

Зміна стилів у поведінці дитини розпочинається з формування культури раціонального та заощадливого споживання енергії та ресурсів, вимогливого ставлення до якості товарів, формування високої споживчої культури.

І тут важливим є пошуки шляхів підвищення енергоефективності всього живого простору, до якого слід віднести принцип ресурсо- та матеріалозбереження. З цією метою в закладі налагоджені зв'язки з громадським рухом та організовані: проведення акцій «Батарейки, здавайтесь!» (дітлахи разом з батьками зібрали майже 1000 відпрацьованих елементів живлення для утилізації), випуск листівок з проблем енергозбереження для розповсюдження серед населення, участь у проекті «Екоклас», проведення тренінгів для педагогів на тему: «Культура спілкування з природою».

Наш заклад – маленька часточка великого організму, який зветься інноваційне природне середовище. Ми надихаємо дітей і дорослих кожного дня робити маленькі кроки, які здатні внести вклад у великі зміни в усьому світі. Будемо вірити, що маленькі справи – великі зміни.

*O. G. Dudko, O. V. Glubochenko,
V. L. Vasuk, P. Ye. Kovalchuk, M. V. Gasko*

IMPROVEMENT OF EDUCATION FOR FOREIGN STUDENTS BY MEAN OF APPLICATION OF LECTURE TESTS

Learning process for foreign students has some peculiarities for theoretical and practical study of «Traumatology and orthopedics» and needs proper methodological coverage [1]. The main steps in mastering theoretical and practical skills of the discipline start from the first years of education learning «Propedeutics of Internal Diseases». Students are studying many basic subjects within four previous years of education.

The «Traumatology and orthopedics» educational course includes 90 tutorial hours, 40 hours of those are for practical classes. These hours are divided into several blocks, so called sub-modules. All tutorial materials are arranged according to educational program approved by Ministry of Science and Education of Ukraine [2]. The first sub-module

teaches the principles of examination and treatment patients with injuries and orthopedic pathology, as well as such general topics as «Traumatic disease», «Principles of nonsurgical and surgical treatment», «Amputations», «Outpatient department». The second submodule teaches the diagnostics and management of local injuries that are grouped into «Upper extremity», «Pelvic and spine» and «Lower extremity» topics. The third submodule teaches the diagnosis and treatment of degenerative processes and inflammation diseases around the body, congenital and gained deformities. Another 40 educational hours are scheduled for self-learning. On-line electronic tutorial resources has been developed since 2011 on the base of Moodle website of the BSMU University and includes two main resources «Traumatology and orthopedics» with methodological information and «Orthopedics MCI» with tests, that are available in teaching and testing modes [3].

But the most complicated questions are usually discussed within lectures and there are five main topics (10 educational hours) scheduled for them. The amount of the educational material for each topic is very big, especially for such topics, as «Introduction to the subject «Traumatology and orthopaedics». Regeneration of bone tissue. Principles of treatment orthopedic patients. Traumatic illness. Polytrauma: combine injuries – clinical and diagnostic signs, treatment» and «Closed and open fractures. Gunshot fractures. Modern principles of fracture treatment. Traumatic osteomyelitis». Listening to the lectures requires high concentration from students despite many distracting things like mobile phones, tablets, surrounding friends. To stimulate students attention special lecture test was developed. It includes 25 questions, that deals with main points discussed within the lecture. Big amount of students that are usually present on lecture (up to 200 student) makes it very complicated and long process to check this test manually so electronic technologies were used. Continuous development of modern methods of education, such as distant learning and PC testing systems is going on and it gives us additional possibilities that can optimize educational process. The test was uploaded into noodle-based site of the University. There were 5 answers assigned for each question. Multiple choice answers were used when each answer was contributing to the total score. In cases when two correct answers were present 0,5 points were added for each one, in cases with three correct answers – 0,33 points, in cases with four correct answers – 0,25 points for each one that was chosen. If incorrect answer was chosen – equal amount of points were deducted. Test was given twice – at the beginning and at the end of lecture for the lecture 1 and 2. Students used their phones and tablets to pass the test in real time on-line. There were 89 participants for the first lecture and the average score increased from 19 % to 65 % for the first lecture, and from 24 % to 67 % for the second lecture with 115 participants. The results showed that within both lectures students significantly improved their knowledge and in both cases the main goal was achieved. Another tendency was noticed – that students attention for the following lectures was increasing despite the fact that complexity and amount of the material was increasing as well.

Conclusions. Application of lecture test can improve educational process and can be recommended for everyday use. With implementation of modern techniques, as online and PC learning systems this process becomes more simple. There are many factors that are effecting learning process and only complex approach can led to significant improvement.

References

1. Melnyk I.V., Polishchuk M.O. (2017). *Navchalno-metodychne zabezpechennia pidhotovky studentiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh MOZ Ukrainy: stan ta pershocherhovi zavdannia [Educational and methodical supply of students' training in higher education institutions of Ministry of Healthcare of Ukraine: state and primary tasks]. Medical Education., 3, 13-21 [in Ukrainian].*
2. Buryanov O.A. (Eds.). (2017). *Traumatology and Orthopedics Manual. Medicine, 187.*
3. Dudko O.G. (2018). *Managing «Traumatology and orthopedics» educational course for foreign students in Bukovynian State Medical University. Education., 1, 125-28.*

НОВІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОБОТІ КАФЕДРИ АКУШЕРСТВА ТА ГІНЕКОЛОГІЇ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Кафедра «Акушерства та гінекології» Дніпропетровської медичної академії Міністерства охорони здоров'я України протягом багатьох років розробляє та впроваджує нові освітні технології у навчальний процес з метою покращення якості та ефективності навчання, а також створює належні умови для полегшення оволодіння практичними навичками.

Ще одним напрямком практичної направленості навчання є розроблені впровадження для опанування практичних навичок за дисципліною «Гінекологія» за системою об'єктивно – структурованого клінічного іспиту (OSKI) для студентів медичного факультету 4 курсу навчання.

Підґрунтям для впровадження нововведень було ретельне вивчення навчальної технології та досвіду методичної освіти закордонних медичних навчальних закладів. Дана інформація ретельно аналізувалась та адаптувалась до Української вищої медичної освіти та крок за кроком впроваджувалась у нашій академії. Суть освітньої новації була предметом дискусій на різних адміністративних рівнях, а також доповідалась і дискутувалась на різноманітних медичних та освітніх конференціях і форумах.

Протягом декількох років кафедра «Акушерства та гінекології» Дніпропетровської медичної академії Міністерства охорони здоров'я України проводить науково-практичні конференції з міжнародною участю, у якій задіяні представники МОЗ, МОН молодь спорту та працівники всіх без виключення медичних ВНЗ України. На таких форумах обговорюються нововведення та результати їх впровадження.

Даний метод відображає сучасний тип оцінювання знань, та використовується в медицині. Цей вид контролю надає можливість студенту продемонструвати знання виконанням практичних навичок, що внесені до методичної розробки і є обов'язковими для засвоєння.

Розроблені впровадження практичних навичок за дисципліною «Гінекологія» для студентів медичного факультету 4 курсу навчання – це вид контролю, під час якого студенти на 10 змодельованих станціях демонструють виконання практичних навичок: 1.Проведення гінекологічного дослідження (бімануального, ректального, ректовагінального). 2.Огляд шийки матки в дзеркалах. 3.Забір матеріалу з піхви, уретри та цервікального каналу для мікроскопічного та бактеріологічного дослідження. Оцінка ступеню «чистоти піхви». 4.Проведення пункції черевної порожнини через заднє склепіння. 5.Введення внутрішньо маткової системи у порожнину матки. 6.Забір матеріалу для проведення PAP тест. 7.Забір матеріалу для морфологічного дослідження методом біопсії. 8.Обстеження молочних залоз. 9.Проведення вишкрібання порожнини матки (діагностичного та фракційного). 10.Проведення операції сальпінгектомії при порушеній трубній вагітності.

Навчальний процес проходить в стимуляційному класі на тренажерах та гінекологічних фантомах з необхідним набором інструментарію для відпрацювання практичних навичок надання медичної допомоги. Для покращення засвоєння матеріалу, студенти необмежені в доступі до відеотеки, інтерактивної дошки з виходом в мережу інтернет.

Викладач консультує студентів та надає вичерпну інформацію по кожній станції, а саме: 1) обладнання (розрахунок на одного студента); 2) сценарій для студента з покроковою інструкцією виконання практичного завдання згідно відведеного

часу; 3) чек – лист.

Під час складання практичних навичок студенти демонструють теоретичні знання в практичних навичках, а також комутаційні здібності та психологічну готовність до прийняття рішень. Засвоєння теоретичного матеріалу супроводжується набуттям інтегральних, загальних і фахових компетентностей.

На виконання кожного завдання відводиться певний час. Проводячи контроль, викладач не спілкується з студентом, він лише оцінює адекватність дій і виставляє оцінку, на підставі балів, котрі студент отримує при заповненні чек-листа.

При технічно правильному виконаному завданні та демонстрації комунікативних навичок, згідно алгоритму, студент отримує 1 бал; при правильному технічному виконанні завдання та неповній демонстрації комунікативних навичок, згідно з алгоритмом студент отримує 0.5 бала; при неповному технічному виконанні завдання, згідно з алгоритмом, студент не отримує балів (0).

Максимальна кількість балів яку студент може отримати складає 10.

Складаючи практичні навички, елемент дискусії студента з викладачем повністю виключається, усі роз'яснення та коментарі обговорюються після проходження. Особливістю цієї системи є не стільки практична спрямованість, скільки те, що правильні відповіді на кожне завдання визначені заздалегідь. Ця система комплексна, ефективна та неупереджена щодо визначення рівня знань. Вона здобула підтримку не лише серед викладачів, а й серед студентів. Це свідчить про високий навчальний характер подібних форм перевірки виконання практичних навичок.

Безумовно ця система відрізняється від традиційних форм відпрацювання практичних навичок тим, що студент може самостійно працювати з навчальним матеріалом, який містить конкретну мету навчання, банк інформації та методичні вказівки щодо досягнення поставленої мети.

Нова система оцінювання діяльності студентів забезпечує нову рису в стосунках між студентом і викладачем – максимальну відкритість, прозорість інформації, про досягнення і недоліки в навчальному процесі.

Отже, незважаючи на перепідготовку викладачів, забезпечення новим методичним матеріалом та фантомами для опанування практичних навичок в симуляційних класах, впровадження нових прогресивних технологій, все це направлено на зміну уподобань студентів, що до стилю навчання та необхідність зменшення розриву між теорією і клінічною практикою. Все більше уваги приділяється безпеці пацієнтів, етичним питанням, збільшенню відповідальності медичних працівників, високому рівню необхідної професійної кваліфікації і швидкій еволюції процедур і методик.

Усе це вимагає адаптування навчальних програм з використанням усіх наявних освітніх інструментів для забезпечення безпечної та ефективної підготовки перед тим, як студент почне активно працювати з пацієнтами.

І. М. Щербакова

ОПТИМІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ СПЕЦДИСЦИПЛІН У КОЛЕДЖІ

Під оптимізацією освітнього процесу у сучасних закладах фахової перед вищої освіти розуміється вибір таких методик навчання, що дозволять отримати найкращі результати при мінімальних витратах часу і зусиль з боку як викладачів так і здобувачів освіти. У сучасному світі це можливо тільки за допомогою новітніх інформа-

ційних технологій, які дозволяють оперувати великим об'ємом інформації і працюють з великою швидкістю, реалізуючи можливість кращого засвоєння матеріалу, оптимізації освітнього процесу і посилення мотивації здобувачів освіти до учбової діяльності. Відповідно різко зростають вимоги до викладача, оскільки він не тільки має досконало знати свою дисципліну, чітко уявляти сферу сучасного застосування набутих студентами умінь та навичок, слідкувати за розвитком наукових знань у своїй галузі, а й адаптуватися до умов швидкого розвитку інноваційних засобів навчання. Здійснювати освітню діяльність з комплексним інформаційним впливом викладачеві допомагають засоби сучасних інформаційних технологій: мультимедійні презентації, інтерактивні дошки, комп'ютерно-програмні засоби інтенсивного вивчення предмета, навчання через Інтернет (в т.ч. дистанційне) тощо. Викладач стає навігатором у світі інформації, що передбачає набагато більшу самостійність слухачів у пошуках і засвоєнні нових знань. Таким чином досягається високий рівень інтенсифікації освітнього процесу.

Враховуючи відсутність мультимедійних матеріалів, розроблених спеціалізованими закладами або фірмами, наприклад зі спеціальності «Гірництво», викладачі спецдисциплін коледжу самостійно розробляють і активно використовують різноманітні електронні учбові засоби. При цьому перед викладачем, який створює наприклад презентацію до лекційного заняття постає подвійна проблема. По-перше, необхідність враховувати специфіку, своєрідність конкретної навчальної дисципліни. По-друге, мультимедійні технології, що використовуються при цьому, повинні відповідати цілям та завданням курсу навчання і органічно вписуватися в навчальний процес [1].

Зауважимо, що при викладанні дисциплін гірничого циклу переваги використання мультимедійних програм стають помітними практично відразу. Використання електронної підтримки лекцій та мультимедійних презентацій лекцій суттєво полегшує повсякденну роботу викладача й сприяє підвищенню рівня знань студентів.

На першому етапі викладання дисципліни доцільно використовувати проведення лекцій-візуалізацій, які створюються за допомогою програми Microsoft Power Point. Базою для підготовки мультимедійної презентації служить власний електронний пакет лекцій. При викладанні дисциплін гірничого циклу, а деякі з них вивчаються ще до того як студент пройшов практику на виробництві, особливо важливо доповнити слайди фотоматеріалами, схемами, таблицями. При цьому відпадає потреба у зберіганні та використанні великої кількості плакатів та макетів, що використовувались раніше з метою більш якісного унаочнення лекційного матеріалу. Більше того, з впровадженням мультимедійних технологій обсяги і якість наочності зростають багаторазово. Стає дієвою інформативна і синтезуюча роль навчання: розвивається слухова та зорова пам'ять, поглиблюються знання з фахових дисциплін. За наявності у студента примірника мультимедійної лекції з'являється можливість самостійної роботи з матеріалом. Це може бути корисним для повторення матеріалу перед іспитом чи захистом кваліфікаційних робіт, самостійного опрацювання теми у разі хвороби студента та у випадку дистанційної форми навчання.

Студенти зазвичай активно співпрацюють з викладачем, доповнюють презентацію власною інформацією, здобутою знову ж таки з мережі Internet, періодичних видань, виробництва або інших джерел. Наприклад, при підготовці таких презентацій з дисципліни «Руйнування гірських порід», члени гуртка гірничих дисциплін не тільки доповнюють їх зробленими власноруч фотоматеріалами з виробництва, але і використовують слайди з прикладами зразків шахтної документації. Це дозволяє значно підвищити якість підготованих інформаційно-аналітичних оглядів про ро-

боту дільниць з видобутку вугілля. Перехід від одного слайду до другого і можливість повернення до попереднього забезпечує ефективність такого аналізу. Отже, перелічені переваги лекцій-презентацій сприяють розвитку професійних інтересів, стимулюють викладача та студента до пошуку додаткової інформації, що позитивно впливають на поглиблення та зміцнення знань, умінь та навичок.

Досвід показує також доцільність поєднання мультимедійних технологій з елементами ситуативно-проблемного навчання. Застосування ТЗН для постановки проблеми або опису ситуації забезпечує однозначне розуміння задачі і дозволяє уникнути зайвих помилок при прийнятті рішень.

Таким чином можна зробити висновок про доцільність, і навіть необхідність використання ММТ при викладанні спецдисциплін, що сприяють стимулюванню когнітивних та мотиваційних аспектів навчання, оптимізації педагогічної взаємодії викладача та здобувача освіти, глибшому засвоєнню студентами матеріалу дисципліни і відповідно формуванню у здобувачів освіти професійних компетентностей.

Список використаних джерел

І.Пінчук О.П. Проблеми визначення мультимедіа в освіті: технологічний аспект. //Нові технології навчання. Наук.-метод.зб. – К, 2007, вип. 46, с. 55-58.

І. М. Шостак

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Досягнення позитивних змін у житті українського суспільства значною мірою залежить від творчості й активності його членів, що зумовлює потребу в особистостях з розвиненими творчими здібностями та умінням застосовувати їх на практиці. Її реалізації мають сприяти усі освітні галузі та передусім – галузь дошкільної освіти.

Це практичне освітнє завдання отримало обґрунтування у низці теоретичних праць, присвячених проблемам творчості (О. Лук, Г. Падалка, В. Роменець), творчих здібностей особистості (В. Андреев, Д. Богоявленська, О. Грушко, В. Дружинін, О. Лентьев, О.Матюшкін, В. Моляко, Л. Музика, Я. Пономарьов, В. Роме-нець, Б. Теплов, В. Чорноус, О. Шумілін, В. Шубінський).

Особливості прояву та формування творчих здібностей у дітей дошкільного віку висвітлили О.Аматьєва, В.Афоніна, І.Біла, А.Булаківська, Л.Виготський, Л.Добріна, Л.Дормідонтова, О.Кульчицька, О.Матюшкін, Л.Печонкіна, Т.Піроженко. У контексті виявлення шляхів формування творчої активності дошкільників важливим бачиться висновок дослідників з приводу обґрунтування впливу провідної діяльності (гри) на творчий розвиток дитини (Л.Артемова, О.Борисова, Н.Гавриш, К.Карасьова, Г.Лаптева, С.Новосьолова, Т.Піроженко, С.Ренке).

Згідно з висновками О. Кульчицької, творчі здібності дитини – це такі її властивості, які дають змогу побачити у звичайному явищі нові можливості його функціонування або включення його як частини у нову систему, забезпечуючи цим можливість продукувати нові ідеї, творити нове і оригінальне [5, с. 25]. Відповідно ознаками творчих здібностей можна вважати спостережливість, почуття нового, самостійність, ініціативність, багату фантазію, мотивацію до творчості.

При цьому, як слушно стверджує О. Грушко, процес розвитку творчих здібностей є керованим, зумовленим педагогічним впливом [4, с. 170]. Одним із них є залучення дошкільників до сюжетно-рольових ігор (побутових, соціально-історичних, географічних тощо), в яких вони моделюють реальне життя (ролі дорослих,

уявні ситуації, використовує предмети-замінники), створюють власний сюжет розвитку життєвих подій, апробують різні схеми їх перебігу, реалізують пошук шляхів розв'язання ігрових ситуацій.

Згідно з висновком О. Андрощук, така ігрова діяльність «створює умови для творчого самовираження дитини, а творчість є щонайпотужнішим засобом її розвитку» [1, с. 165]. Обґрунтовуючи значення сюжетно-рольової гри для творчого розвитку дитини, автор зазначає, що її учасники не тільки виконують певні ролі, але й нерідко фантазують, доповнюючи їх зміст на основі власного досвіду, висловлюючи свої оцінки і ставлення, виступаючи ініціаторами, організаторами гри, пропонуючи нові ідеї щодо її виконання [1, с. 163].

Важливо також підкреслити, що розвивальна дія сюжетно-рольової гри на творчі здібності зумовлена свободою вибору вихованцем виконуваної ролі, умов та розвитку ігрової дії, яка відбувається під час розгортання сюжету. У зв'язку з цим, як підкреслюють Л. Артемова, А. Богуш, Н. Луцан, сюжетно-рольова гра надає дитині можливість для виявлення самостійності та для самореалізації – діти самі обирають тему та сюжет гри, обговорюють і самі розподіляють ролі, уточнюють і навіть змінюють їх інтерпретацію у ході розгортання сюжету [2; 3].

Таким чином, у сюжетно-рольова гра утворює умови для розвитку творчих здібностей дошкільників, задовольняючи при цьому її інтереси і потреби, спонукаючи до творчих пошуків і знахідок на шляху їх задоволення.

Список використаних джерел

1. Андрощук О. В. Роль гри у розвитку творчих здібностей старших дошкільників / О. В. Андрощук // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент [Електронний ресурс]. – 2014. – Вип. 16. – С. 161–168. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2014_16_19. 2. Артёмова Л. В. Театрализованные игры дошкольников : кн. для воспитателя дет. сада / Л. В. Артёмова. – М. : Просвещение, 1991. – 127 с. 3. Богуш А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Вид. друге, доп. : навч. посіб. / А. М. Богуш, Н. І. Луцан. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 304 с. 4. Грушко О. В. Досвід компонент-аналізу структури творчих здібностей молодших школярів // Наук. записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця : ТД «Едельвейс і К», 2004. – Серія : Педагогіка і психологія. – Вип. 9. – С. 167–171. 5. Кульчицкая Е. И. Одаренность и ее выявление у детей дошкольного возраста (Методические рекомендации) / Е. И. Кульчицкая, В. А. Моляко и др. – Київ : «Знание», 1993. – 105 с.

В. М. Швирка

ПОТЕНЦІАЛ КВЕСТУ ЯК СУЧАСНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ЗВО

Реформи в сфері освіти і модернізація сучасного суспільства змушують викладачів вищої школи удосконалювати свої знання, переглядати погляди і шукати нові форми, методи, прийоми, технології організації освітнього процесу. Так з'явився освітній квест, який стрімко набирає популярність і дозволяє індивідуалізувати процес навчання, задіяти весь освітній простір і створити найкращі умови для розвитку і самореалізації учасників освітніх відносин.

Питаннями створення та використання квестів в навчальному процесі займаються вітчизняні та зарубіжні дослідники, серед яких Я. Биховський, Н. Кононець, О. Мішчагіна, І. Сокол, Г. Шаматонова, Б. Дожд, Т. Марч та ін.

Розробниками веб-квест технології як навчального завдання вважаються Б. Додж і Т. Марч. Вони пропонують використовувати квест-технології для інтеграції Інтернету в різні компоненти навчальної діяльності.

Використання квест технології у закладі вищої освіти доцільно, так як в останні роки змінилися вимоги не тільки до змісту, але і до технологій навчання, змінилася

освітня парадигма - не передача знань і їх трансляція, а виробництво знань спільно зі студентами. Потрібна була «перебудова» професорсько-викладацького складу під новий тип студентів («покоління Z»).

В основу використання квест-технологій покладені: 1) принцип проблемності, який передбачає подання навчального матеріалу у вигляді проблемних ситуацій і залучення студентів в спільний аналіз і пошук рішень; 2) принцип ігрової діяльності - використання гри за допомогою розігрування ролей, мозкової атаки, блиц-гри і тощо; 3) принцип спільної колективної діяльності, який передбачає проведення дискусій при аналізі і вирішенні проблемних ситуацій, що дозволяє створити активну, творчу і емоційно позитивну атмосферу.

При цьому створюються умови виникнення самоорганізації колективної діяльності студентів.

Переваги використання квест-технологій у навчальному процесі закладу вищої освіти полягають у тому, що: 1) студенти бачать перед собою кінцевий результат - річ, яку вони зробили своїми руками; 2) проведення занять даним методом дозволяє навчити вирішувати нові, нетипові завдання, виявити ділові якості.

Таким чином, квест-технологія враховує потреби, можливості і схильності студентів; формує інтерес до виконання квесту з боку всіх його учасників; самоорганізує і потребує відповідального ставлення учасників до виконання квесту; націлює на створення кінцевого проектного продукту, який відрізняється від традиційного результату навчання зв'язком з професійною діяльністю і самостійністю виготовлення.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. *Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навч. посіб.* / ред. Гуревича Р. С. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с. 2. Дідух Л. І. *Використання Веб-квест у розвитку іншомовної компетенції. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* Київ-Вінниця, 2013. Вип. 34. С. 275-283. 3. Сокол І. М. *Підготовка вчителів до використання квест-технологій в системі післядипломної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Класичний приват. ун-т. Запоріжжя, 2016. 284 с.* 4. Bernie Dodge. *Some Thoughts About WebQuests.* 1995 [URL : http://webquest.sdsu.edu/about_webquests.html (дата звернення : 12.12.2017).

О. В. Кундеревиц

ЕТИЧНА СКЛАДОВА В СУЧАСНІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ: СВІТСЬКИЙ І РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТИ

Своєрідність етики полягає в тому, що за своєю природою і призначенням вона покликана бути з'єднувальною ціннісною ланкою культури, завдяки своїм універсальним і загальнолюдським орієнтаціям. Ця особливість етики в найбільшій мірі заявляє про себе в сучасній ситуації, яка пов'язана з постмодерністською кризою традиційного знання і ідеології. Мораль громадянського суспільства - це новий етап розвитку моралі, нова система цінностей, головна серед яких - «права людини», що є орієнтиром у розвитку громадянського суспільства в Україні. Інноваційним, в розумінні громадянського суспільства, сьогодні є повернення до його розуміння в площині етики і педагогіки [1].

Духовно-моральний компонент середньої освіти необхідний для розвитку особистості, виховання моральності, правосвідомості, відповідальної поведінки школярів. З усіх навчальних предметів, які пропонувалися після 1991 року до державного компоненту загальноосвітньої школи - громадянська освіта, практичне право, екологія, філософія для дітей і т.д. - було обрано: етику і християнську етику.

Спроби ввести в школах предмет, що дає дітям уявлення про релігію - невід'ємної частини будь-якої національної культури, - робилися вже давно. І хоча на державному рівні вони «гальмувалися» на рівні керівництва МОН, в ряді шкіл і навіть цілих регіонах (наприклад, у Західній Україні) подібні уроки вже проводяться кілька років: розроблені відповідні програми, підручники, методичні посібники. Відомо, що стаття 35 Конституції України говорить: «Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання ... Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа - від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова». Тому, питання про викладання «Християнської етики (Етики віри)» залишається однією з найбільш обговорюваних в суспільстві тем. Є й альтернатива до цього курсу.

Навчальний предмет «Етика» був обов'язковою програмною дисципліною в середній школі в 5 і 6 класах з 2005-06 навчального року. Мета навчального курсу - сприяти поширенню етичного знання в середній школі. У 5 класі матеріал розподілений за двома розділами: «Людина та її діяльність», «Світ починається з мене». Програма 6 класу послідовно доповнює пройдені теми 5 класу. У 6 класі це вже чотири розділи: «Цінності людини в сучасному світі», «Людина - частинка Всесвіту», «Моральне вимір спілкування», «Цінності громадянського суспільства».

В Україні проживають представники багатьох національностей, релігій і світоглядних груп. Всі вони мають рівні права на реалізацію своїх освітніх потреб у державній та муніципальній системі освіти. Демократичний характер української держави передбачає можливість задоволення специфічних освітніх запитів та інтересів представників різних світоглядних груп в українському суспільстві.

У європейських країнах, де церква також відокремлена від держави, існує кілька підходів до викладання знань про релігію в державних загальноосвітніх закладах. У більшості країн в школах офіційно (конституційно, спеціальним законом або розпорядженням органу управління освіти) запроваджено і реалізується самими школами курс навчання релігії, обов'язковий для всіх учнів. При цьому може бути надана можливість заміни одного курсу на предмет іншої конфесійної спрямованості або етичну дисципліну. Як приклади можна привести: Німеччину, Фінляндію, Великобританію, Бельгію, Грецію, Ірландію, Польщу, Естонію, Туреччину.

Проблема світськості (відношення світської культури та релігійної) у нас прямо пов'язані з можливістю або неможливістю викладати релігію в школі. Коли ми говоримо про власне правовий статус релігії в системі освіти, можна посилатися на два документа - закон «Про освіту» (стаття 8, 9) і закон про свободу совісті (Конституція України стаття 35).

Н.Ф.Козирев у своїй монографії «Релігійна освіта у світській школі», розглядає комплекс педагогічних проблем, що виникають у зв'язку з включенням релігійної складової в зміст шкільної освіти, а також, показує сучасні моделі не конфесійної релігійної освіти, на основі аналізу зарубіжного досвіду [2].

У катехізічному підході передбачено, що ми розглядаємо предмет інтроспективно, як люди, що знаходяться всередині цієї системи цінностей і не піддають її критичному перегляду. Це некритичний підхід. Саме в цьому і звинувачують авторів і викладачів курсів «Християнської етики (Етики віри)» в українських школах. В не конфесійних формах освіти розробляється критичний підхід до віри, який, виявляється, досить успішно працює як для віруючих, так і для невіруючих. Неконфесійна релігійна освіта визначається Козиревим Н.Ф. як «освіта, в якій акт віросповідання не є складовою частиною освітнього процесу» [2,с.128]. І це, напевно, правильно, якщо ми хочемо включати релігійний компонент в освіту на педа-

гогічних засадах. Тому що освіта, як така, і віросповідання дуже різні форми самовираження і різні види духовної активності людини.

Список використаних джерел

1. Кисельов С.О., Кундеревич О.В. Традиційне та інноваційне в уявленнях про громадянське суспільство в Україні // Національний університет «Києво-Могилянська Академія». Наукові записки. Том 57 – Київ, 2006 - С. 9 2. Козырев Н.Ф. «Религиозное образование в светской школе» СПб: 2005, 636 с.

А. В. Козинська

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В умовах швидкого розвитку техніки, науки та виробництва, динамічні зміни на ринках праці, торгівлі, послуг та стрімкий перехід від індустріальних до інформаційних технологій ставить перед суспільством завдання ефективної організації управління цими новітніми технологіями. Важливу роль в управлінні відіграють менеджери та керівники різних рівнів та сфер діяльності. У сфері освіти відбуваються глобальні зміни, тому заклади освіти мають забезпечувати конкурентоспроможність на ринку надання освітніх послуг, що має вміло забезпечувати керівник закладу освіти.

Важливим аспектом для реалізації мети управління закладом є планування, оскільки в плануванні реалізується не лише цільовий компонент освітнього процесу як системи, але й аналіз прогнозування внутрішнього і зовнішнього середовища закладу, потреб і можливостей, вироблення різноманітних концепцій, самоаналіз ефективності планування тощо [5, с.90].

Управління закладом загальної середньої освіти передбачає певні функції. Так, В. Маслов виділяє три групи функцій управління [4, с. 7]. Перша група: планування, організацію, контроль, аналіз та регулювання. Друга група: керівництво навчально-виховної роботою, підвищення кваліфікації працівників школи, забезпечення зв'язку з навколишнім середовищем і організаційно-господарської і фінансової. Третя група: аналіз соціально-психологічного аспекту управління. Всі три групи, на думку автора, становлять основу управлінської діяльності керівника закладу загальної середньої освіти [2, с. 510].

Саме з цього, можна сказати, що планування є однією із функцій управління закладом загальної середньої освіти.

Функція планування полягає у визначенні мети і шляхів її досягнення. Від вміння правильно спланувати роботу значною мірою залежить ефективність освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти.

Проаналізувавши різні підходи до поняття «планування» діяльності закладу загальної середньої освіти приходимо до висновку, що планування – це функція управління, сутність якої полягає у визначенні перспектив, цілей та шляхів їх досягнення [3, с. 13].

На сьогоднішній час у кругах спеціалістів, пов'язаних з освітою, переважають розмови про модернізацію, а не реформування освіти. І це, на мою думку, правильно – і у буденному сенсі, і по суті. У буденному сенсі тому, що суспільство, яке сповна відчуло гіркоту реформ останніх років, досить негативно сприймає саме слово «реформа». По суті, тому, що в освіті потрібна саме модернізація, а не реформа. Реформа - це переналаштування, переорганізація. Модернізація - це зміна у відповідності з потребами та вимогами сучасності [1].

Можна сказати, що модернізація системи планування – це комплексне, всебічне

оновлення системи планування роботи закладу освіти та всіх елементів системи відповідно до сучасних вимог системи освіти.

Для успішної роботи системи планування роботи закладу загальної середньої освіти необхідно створити організаційно-педагогічні умови щодо модернізації системи планування роботи закладу загальної середньої освіти: 1. Делегування повноважень між керівником закладу загальної середньої освіти та його підлеглими. 2. Проектування та перспективне бачення діяльності закладу щодо планування роботи закладу загальної середньої освіти. 3. Дотримання у процесі планування усіх вимог Статуту закладу та нормативних документів, виконання усіх передбачених цими документами процедур створення, погодження та затвердження документації щодо планування роботи закладу загальної середньої освіти.

На підставі запропонованих організаційно-педагогічних умов щодо модернізації системи планування роботи закладу загальної середньої освіти та при їх успішному виконанні буде здійснюватися модернізація системи планування роботи закладу загальної середньої освіти

Список використаних джерел

1. Катеринчук О. В. Модернізація системи освіти [Електронний ресурс] / О. В. Катеринчук // Наукові конференції – Режим доступу до ресурсу: <http://intkonf.org/katerinchuk-ov-modernizatsiya-sistemi-osviti/>. 2. Ковальчук В. І. Планування діяльності закладу загальної середньої освіти в умовах освітніх змін / В. І. Ковальчук, Т. М. Єрмак // Молодий вчений. – 2018. – № 4(2). – С. 510-516. 3. Мартинець Л. А. Управлінська діяльність керівника навчального закладу : [навч. посібн.] / Л. А. Мартинець. – Вінниця, 2018. – 196 с. 4. Маслов В. І. Научные основы та функции процесса управления общеобразовательными научными учреждениями [Текст]: Науч. пособие / В. І. Маслов. – Тернополь: Астон, 2007. – С. 7-8. 5. Панченко А. Планування діяльності загальноосвітнього навчального закладу: управлінський аспект / А. Панченко // Освітологія. – 2014. – Вип. 3. – С. 88-93.

А. С. Литвиненко, О. А. Сорочинська

«МЕТОД ПРОЕКТІВ» У ФОРМУВАННІ ОСНОВ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Державними документами про освіту: Концепції екологічної освіти, Законі України «Про дошкільну освіту» чітко окреслено необхідність формування природознавчої компетентності. Різні аспекти окресленої компетентності дошкільників висвітлено в доробках В. Бусленко, Н. Горопахи, К. Крутій, Г. Марочко, В. Маршицької, З. Плохій, Г. Тарасенко та інші. У своїх публікаціях вони визначають природознавчу компетенцію дошкільника як складову життєвої компетентності, що становить конкретні знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання. Отримані знання мають стати тими засобами, які будуть використовуватися дитиною в повсякденному житті й мотивувати її поведінку [1].

Одним із дієвих засобів формування компетентності дошкільника є метод проектів. Це метод проблемного навчання, спосіб організації поетапної практичної діяльності на основі взаємодії педагога і вихованця задля досягнення мети, яка визначена проблемою зазначеного проекту. Застосування методу проектів у дошкільному закладі має на меті стимулювання інтересу дітей до певних екологічних проблем і розв'язання їх через діяльність, а також практичне застосування набутих знань та розширення можливостей дітей у самореалізації. Тому, метод проектів дає змогу широко охопити всі види діяльності дитини, оскільки акумулює в собі пізнавальну, ігрову та творчу діяльність, охоплює всі аспекти життєдіяльності дітей у дошкільному

закладі та вдома. На думку Н. Рижової метод проектів забезпечує системність та результативність реалізації завдань виховання екологічної культури у дошкільників [2].

Наукове дослідження було проведено на базі Бердичівського закладу дошкільної освіти №25 (ЗДО). Опитування педагогів дошкільного закладу (10 осіб) засвідчило, що при виборі методів навчання і методу проектів зокрема, вони враховують низку факторів, а саме: вікові особливості дітей (10 виборів / 100%); матеріально-технічне забезпечення (6 виб. / 60%); специфіку групи та їх рівень підготовки (3 виб / 30%); мотивація дітей (5 виб. /50%).

Науковим дослідженням було охоплено старших дошкільників у віці 5-6 років (контрольна група – 20 осіб та експериментальна – 21 особа). На констатувальному етапі дослідження було помічено, що рівень природознавчої компетентності дітей був: високий (КГ – 15%, ЕГ – 17%), середній (КГ – 66%, ЕГ – 68%), низький (КГ – 25%, ЕГ – 22%) (рис. 1).

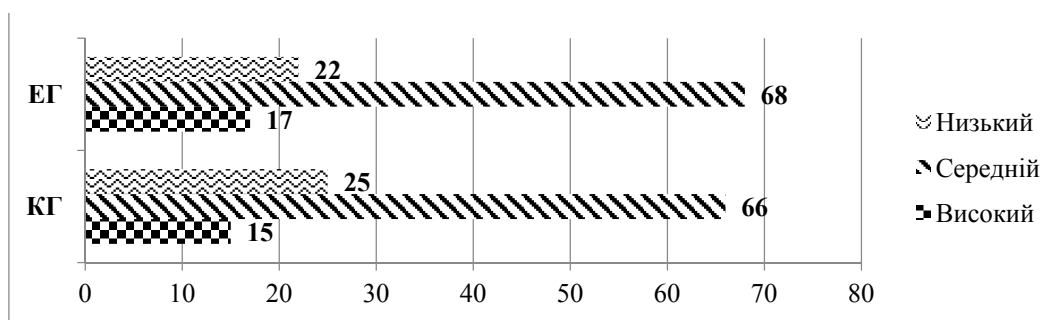

Рис. 1. Результати рівня сформованості природознавчої компетентності дошкільників (констатувальний етап експерименту)

У ході формувального експерименту нами було організовано роботу над творчим проектом «Гарбузові посиденьки» та оформлено інформаційний куточок для дітей. У ньому розмістили результати роботи над проектом: ілюстрації, цікаві об'єкти (маленькі гарбузи різних форм і видів, вироби з гарбузів), репродукції картин із гарбузами, ілюстрована кулінарна книга, дитячі енциклопедії тощо. У організації проектної діяльності дітей було залучено їхніх батьків та родичів. Зокрема, діти з батьками зібрали колекцію гарбузів різних розмірів та форм, виготовили корзини, атрибути до свята тощо. Ігровий проект «Ходить гарбуз по городі» передбачав проведення низки сюжетно-рольових ігор.

У ході виконання зазначених проектів було проведено низку бесід: «Лікувальні властивості гарбузів», «Страви з гарбуза»; відгадування загадок про героїв гарбузової родини; виготовлення композиції з гарбуза; малювання натюрморту з гарбузів; складання казки-розмальовки від Дідуса Гарбуза.

Результати формувального етапу експерименту та впровадження методу проектів у освітній процес ЗДО засвідчили його ефективність (рис. 2).

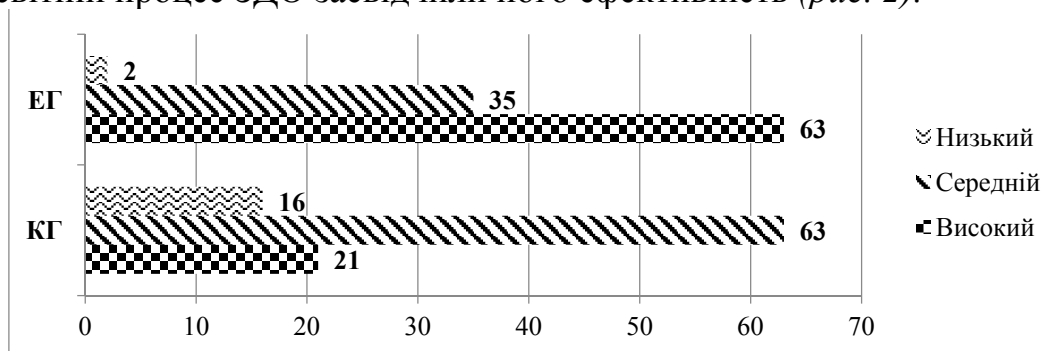

Рис. 2. Результати рівня сформованості природознавчої компетентності дошкільників (формувальний етап експерименту)

Отже, упровадження проектної діяльності в освітній процес ЗДО сприяє вихованню самостійної творчої особистості, здатної приймати рішення, ставити цілі, планувати свою діяльність і прогнозувати її результати.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні [Текст] // Дошкільне виховання. – 2013. – №1. – С. 6–19. 2. Проектні технології у дошкільному навчальному закладі / Ю. Д. Буракова. – Харків : Основа, 2009. – 204 с.

H. S. Maslak, G. P. Chernenko, N. M. Chernousova, H. B. Peleshenko

EDUCATIONAL AND RESEARCH WORK OF STUDENTS AS A WAY TO INCREASE PROFESSIONAL MOTIVATION

With the purpose of forming students as creative personalities capable of adequate and effective solving professional problems, during the study of biochemistry modern innovative teaching methods for education of specialists which are able to successfully act in real problem situations are actively introduced.

An important condition for the successful formation of a competent creative personality is the ability and necessity in the learning process to acquire knowledge in a problematic, multifaceted flow, taking into account interdisciplinary relationships and patterns.

The most effective form of implementation of this approach in higher educational establishments is a continuous system of educational and research work of students, as a component of the traditional educational process [1].

To this end, a project-based form of teaching was introduced into the educational process, which increases the part of students' individual work.

At present, the following main types of organization of students' educational and research work have been formed:

- scientific-research work embedded in the educational process, the content of which is the study of literature, preparation of abstracts, reports, coursework and projects;
- scientific research that complements the educational process.

Here, the main task is to go beyond the curriculum, to individualize this process in order to create a specific, committed to a future profession orientation to specific biochemical topics.

Thus, to increase the professional motivation in studying the tricarboxylic acid cycle work as the main pathway of energy production in the human body, within the framework of individual work interested students carry out the projects related to the scientific search for the features of citrate cycle functioning in various critical states associated with progressive hypoxia - development of acidosis, activation of free radical oxidation, impaired ion fluxes, hypoperfusion.

As all NAD-dependent dehydrogenases under oxygen deficiency are in a reduced state, there is a blocking of the citrate cycle and a sharp decrease in the ATP level, resulting in a disruption of all ion transport systems, which leads to accumulation of sodium in the cell and the release of potassium; the level of ionized calcium increases, water accumulates, hydropic dystrophy is formed. Increased glycolysis is accompanied by lactate accumulation and a decrease in pH. Cellular destruction occurs.

That is why it is important to eliminate energy deficiency as early as possible due to the energy-protecting molecule - succinic acid, the substrate of the respiratory chain mitochondrial complex II, which in the citrate cycle is oxidized independently of NADH and rather efficiently replenishes the energy supply of cells at a much smaller oxygen

demands.

This raises a number of practical questions about the desirable components of perfusion systems (for example, reamberin [2]), preparations for the delivery of succinate to the mitochondria (for example, Mexicor, etc.).

In addition, the completely different side of the use of succinate in medical practice is discussed - the drug gelofuzin (4% solution of succinylated gelatin) is a substitute for plasma and is used as an infusion solution for hypovolemic conditions of different genesis, hypotension, hemodilution.

A separate issue is the biological relevance of the FAD-dependent glycerol phosphate shuttle, which transports hydrogen from the glycolytic NADH to the mitochondria, in the vital organs (brain, skeletal muscles).

Also interesting in this topic is the Reye syndrome, a very dangerous acute condition associated with generalized damage to mitochondria, inhibition of oxidative phosphorylation in children against the background of treating a series of viral diseases with acetylsalicylates.

The most interesting and informative reports are discussed during student research society meetings or student scientific conferences.

Participation of students in such projects certainly increases the motivation for mastering the basic knowledge of the subject, forming the ability to solve independently different in complexity practical and theoretical tasks, which is the basis of personal development on the way of continuous work to improve their professional level.

References

1. Черненко Г.П., Черноусова Н. М. *Современные подходы к организации научно-исследовательской работы студентов / Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних навчальних закладах України на новому етапі».* - Тернопіль, 2013. - Частина 2. - С. 541-42. 2. Афанасьев В.В. *Клиническая фармакология реамберина [электронный ресурс]. Реамберин. Реальная реанимация. Сбалансированная активная детоксикация.* http://www.reambenn.ru/index.php?p=v_3-1-1#3.

А. О. Міненко, Л. П. Гальонко, А. В. Ананьєва

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасні наукові дослідження з удосконалення освіти в Україні, як могутнього засобу впливу на всебічний гармонійний розвиток і свідомість людини, прогресивний розвиток самої державності переконливо доводять, що вибудовується нова модель освіти, яка відповідає закономірностям розвитку ноосфери, вирішенню сучасних проблемам українського суспільства, подоланню наслідків демографічної кризи, відтворенню сталого розвитку.

Нова українська школа – це новий етап становлення та розвитку початкової школи. Уроки природничої галузі, покликані формувати знання молодших школярів про навколишній світ, природу, тварин, рослин та багато іншого. За умов організації освітнього середовища НУШ, ці знання, учні мають отримувати за допомогою різних форм та методів проведення уроків і до таких методів, ми можемо віднести спостереження та екскурсії [4; 5].

Серед авторів, що подають методичні рекомендації щодо проведення уроків з природничої галузі, ми можемо виокремити: Н. Бібік, Н. Коваль, А. Васильєва, І. Грущинська, Л. Нарочна, В. Оніщук та ін. Екскурсії та спостереження на уроках природничої галузі – це захоплююча форма роботи вчителя з класом, в ході якої

діти навчаються орієнтуватися на місцевості, спостерігати, порівнювати, знаходити приклади взаємозв'язку організмів один з одним, з явищами природи, з умовами навколишнього середовища. Саме тому, ми можемо стверджувати, що екскурсії та спостереження на уроках природничої галузі вирішують цілий комплекс освітньо-розвивальних і виховних завдань [1; 2].

У початковій школі діти повинні отримати певну систему знань про неживу та живу природу, освоїти доступні способи вивчення природи і суспільства, освоїти основи екологічної грамотності. Основним завданням вчителя при формуванні спостережливості, ми вважаємо, має бути навчання дітей прийомам спостереження з метою перенесення того знання на об'єкти або явища природи, які вони будуть потім спостерігати самостійно.

Основна ідея нової української школи [4] і нового стандарту початкової освіти [5] полягає у тому, що вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу. Зокрема, таких ключових компетентностей, що стосуються нашого дослідження, а саме: компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження; екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів з розумінням важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства.

При вивченні об'єктів і явищ природи потрібно спиратися на чуттєве сприйняття дітей. Необхідно давати їм велику самостійність в пізнанні світу і ширше використовувати нашу багату навколишню дійсність, не нехтувати екскурсіями на природу як важливим процесом не тільки пізнання навколишнього світу, а й такими важливими процесами як самопізнання, самоідентифікація та саморозвиток дитини [3].

Список використаних джерел

1. Байбара Т. М. *Методика навчання природознавства в початкових класах: навчальний посібник*. Київ: Веселка, 2008. – 334 с.
2. Богуш А. М. *Пізнавальна діяльність, її сутність та види*. Київ-Запоріжжя, 1999. Ч. 1. *Професійна творчість : пробл. і пошуки : зб. наук. пр. ; вип. 16*. С. 8–12.
3. Міненко А. О. *Дослідження актуальних питань розвитку творчих здібностей молодших школярів в педагогічній діяльності учителя початкової школи*. *Наука і освіта : науково-практичний журнал*. 2014. № 8. С. 119–123.
4. *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи*. [Електронний ресурс]. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення 28.10.2019).
5. *Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: затв. наказом М-ва освіти і науки України від 21 лютого 2018 р. № 87* [Електронний ресурс]. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення 28.10.2019).

Л. П. Мартинюк, І. Є. Чупракова

БІНАРНЕ ЗАНЯТТЯ У ФОРМІ КВЕСТУ ЯК ІНТЕРАКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ

Упровадження інноваційних технологій, методик, форм і засобів навчання, виховання і розвитку молоді є сьогодні необхідною умовою діяльності освітнього середовища. Урізноманітнення освітнього процесу у вищих навчальних закладах є засобом активізації пізнавальної діяльності студентів, зростання їх позитивної мотивації до навчання, розвитку креативності комунікативних та інших інформаційно-

пошукових навичок.

Різні аспекти використання інтерактивних технологій знаходять віддзеркалення в працях Биховського Я.С., Ганеєвої А.Р., Сокол І.М., Грибана Г.П. та інших.

Одночасно збереження і зміцнення здоров'я студентів-медиків є важливим завданням КВНЗ «Бердичівський медичний коледж», що передбачає необхідність впровадження інноваційних педагогічних технологій, якими через рухову діяльність можна позитивно впливати на стан психіки, підвищувати тонус клітин головного мозку, активізувати психофізичні процеси, тим самим підвищувати розумову працездатність. Враховуючи вищезазначене, актуальним є пошук сучасних інноваційних засобів, які б раціонально поєднували напружену творчу діяльність з фізичними навантаженнями [1].

Бінарне заняття з української мови та фізичної культури у формі квесту є нестандартною формою навчання з реалізацією міжпредметних зв'язків. Якщо такі заняття дозволяють інтегрувати предмети різних галузей та дають можливість застосувати їх на практиці, то квест виявився альтернативним різновидом організації занять, де студенти не є пасивними учасниками, а знаходяться у фізичному русі, здійснюють пошук інформації, аналізують, систематизують її та виконують певні завдання. Тому така форма є інтерактивним підходом в освітньому процесі. [3]

Для організації і проведення бінарного заняття у формі квесту з української мови та фізичної культури для студентів I курсу ми склали методичну розробку.

Схема методичної розробки бінарного заняття «Спортивно-мовний інтелектуальний квест»

Цільова аудиторія	Студенти I курсу
Навчальні предмети	Українська мова, фізична культура
Термін проведення	Предметний тиждень загальноосвітніх дисциплін
Обладнання	Схема маршруту, пакунок «сюрпризний момент», секундомір, м'ячі, завдання у конвертах (тести, вправи з ключем, запитання, інформація, що зашифрована в QR-кодах), фішки, шведська стінка.
Попередня підготовка	Студентам оголошено про кількість учасників у командах з вибором назв і девізу
Мета квесту	Закріпити і узагальнити знання з питань, що стосуються фізичного виховання та української мови; формувати такі компетентності як пошук і використання інформації, що необхідна для активного виконання завдань програми обох предметів; розвивати пізнавальний інтерес, креативне мислення, набувати спеціальних знань, вміння керувати своїми рухами, роблячи їх швидкими і економними; формувати новітній науковий світогляд, навички здорового способу життя.
Форма проведення	Квест. Учасники проходять маршрут, отримуючи на кожній станції від помічників-організаторів завдання.

Хочемо зазначити, що під час проведення бінарного заняття у формі квесту реалізуються такі цілі: освітні – сприяння розширення світогляду студентів, залучення їх до активного пізнавального процесу, формування і закріплення практичних умінь і навичок, організація самостійної діяльності; розвивальні – формування та розвиток креативності, критичного мислення, логіки, інтересу до певних предметів; виховні – сприяти реалізації особистості, здатної до саморозвитку виховання відповідальності та толерантності, вміння працювати в команді. [2]

Таким чином, залучення здобувачів вищої освіти до участі у такому практичному занятті є необхідною умовою стимулювання інтелектуальної діяльності, зростання творчої і пізнавальної активності, вміння швидко орієнтуватись в ситуації та вирішувати різноманітні завдання, формування здоров'язберігаючої компетентності.

Список використаних джерел

1. Грибан Г. П. Вплив фізичних вправ на розумову та інтелектуальну діяльність студентів: [монографія] / Г. П. Грибан – Житомир: Вид-во Рута, 2008. – С. 119–118. 2. Кононець Н. В. Педагогічні інновації вищої школи: ресурсноорієнтоване навчання / Н. В. Кононець // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Вип. 54. – Полтава, 2012. – С. 76-80. 3. Проектна технологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/18710815/pedagogika/proektna_tehnologiya. 4. Сокол І. М. Квест : метод чи технологія [Електронний ресурс] / І. М. Сокол // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2014. – № 2 (114). – С. 28–32.

С. Ф. Лук'яненко

ВИКЛАДАННЯ БІЗНЕС АНГЛІЙСЬКОЇ

Методика викладання бізнес англійської в ІТ компаніях дещо відрізняється від методики викладання бізнес англійської в інших сферах, скажімо банківській справі або туризмі, а тим більше загальної англійської. По-перше, дуже часто терміни отримання базового рівня стислі і це додає неабиякого стресу як викладачу, так і студентам. По-друге, викладач володіє знаннями, як працює мова, і мало розуміє, як писати коди; а ІТ спеціаліст розуміє, як має виконуватись його робота, але, володіючи професійною термінологією, не знає, як надати необхідну інформацію англійською мовою клієнту. При таких умовах викладач і студенти повинні знайти спільний знаменник, як допомогти один одному. Для цього і необхідно проводити оцінку потреб.

При плануванні занять з ІТ спеціалістами викладачу необхідно концентрувати увагу на розвитку таких ключових компетенцій, як лінгвістична компетенція, комунікативна компетенція та крос-культурна компетенція. Розвиток цих компетенцій відбувається через залучення таких видів діяльності, як читання, аудіювання, говоріння та письмо, хоча комунікативне спрямування все ж таки переважає. Попри те, що є ряд чудових підручників з бізнес англійської, які допомагають розвивати ці компетенції та види діяльності, роль викладача і підбір ним відповідного матеріалу є дуже важливими.

Працюючи над лінгвістичною компетенцією, багато уваги приділяється дієсловам, оскільки вони несуть основне змістове навантаження. Починаємо з таких важливих дієслів, як *deploy*, *approve*, *merge*, *reject*, *assign*, *apply*, *resolve*. Саме вони найчастіше вживаються в чатах та усних діалогах. Листи та імейли від клієнтів також легше розуміти знаючи базові ІТ дієслова.

Комунікативна компетенція вимагає вміння ставити запитання, розуміти поставлені запитання, надавати відповідну інформацію, формулювати свою проблему, писати імейли та звіти. Під час зустріч або дзвінків з клієнтами ІТ спеціаліст повинен розуміти різні діалекти, тому для розвитку аудіювання підбираються діалоги, де залучені як носії мови, так і іноземці.

При написанні ІТ імейлів переважає напів-офіційний стиль, якому притаманна відсутність вичурних фраз, чітка структура, де кожен абзац містить тільки одну ідею і який закінчується спонуканням до певної дії (*call to action*).

Особлива увага при розвитку комунікативної компетенції надається культурі *small talk*. Оскільки це є важлива частина спілкування англійською як в щоденному житті, так і в бізнесі, вивчення вже готових структур або питань з «хвостиками» є дуже помічними.

Крос-культурна компетенція дозволяє уникнути непорозуміння під час спілкування, оскільки представники різних національностей поведуть себе по-різному в тих самих ситуаціях. Можна розуміти слова в реченні, з яким до нас звертаються, але не розуміти, чого від нас вимагають. Особливо гостра тема ввічливості і налагодження стосунків для побудови бізнес відносин.

Одже, в реальному бізнес світі, де нічого не має більшого значення, а ніж успішно укладена угода, знання англійської мови переплітається з іншими вміннями і навичками, які також є предметом викладання бізнес англійської.

Список використаних джерел

1. *Evan Frendo: «How to Teach Business English»– London: Pearson Longman, 2005. – 162 с.*
2. *www.dou.ua.*

С. С. Мітягіна

РОЗВИТОК НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У РАМКАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Сьогодні заклади загальної середньої освіти намагаються активно переймати кращий досвід інших країн і перетворюються на інституції, що ставлять перед собою дедалі більш значущі завдання. Доводячи свою конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг, вони мають задовольняти очікування споживачів цих послуг (учнів та, насамперед, їхніх батьків), що постійно зростають. Найбільш успішними стають заклади, які не лише забезпечують якісний навчально-виховний процес, а й надають учням різноманітні можливості щодо розвитку їхніх творчих та інтелектуальних здібностей. Одним із напрямків діяльності передових закладів ЗСО є здійснення різного роду науково-дослідницької роботи: проведення педагогічних експериментів, підготовка учнівських команд для участі в інтелектуальних турнірах, керівництво науково-дослідницькою роботою учнів для участі в конкурсі-захисті МАН тощо.

Відповідно, вчителі закладів ЗСО стикаються з необхідністю розвивати власну науково-дослідницьку компетентність, і ця відносно нова вимога до професійності педагога часто перетворюється на виклик, впоратися з яким самотужки вчителеві доволі складно. Існує ціла низка чинників, що пояснюють даний стан речей, і серед них, з-поміж інших, такі: 1) значна частина педагогічних працівників не має широкого досвіду науково-дослідницької діяльності (часто він обмежується написанням курсових робіт під час навчання у закладі вищої освіти); 2) у закладах вищої педагогічної освіти зазвичай не приділяється вагомої уваги формуванню й розвитку в студентів наукового типу світогляду, наукового мислення; 3) ментально частина вчителів ніколи не сприймала поняття «учительство» і «науково-дослідницька діяльність» у невід'ємній єдності; 4) традиційний підхід до підвищення кваліфікації не передбачав значної уваги до розвитку науково-дослідницької компетентності вчителів.

У ситуації, що склалася, гострої актуальності набувають створення науково-методичної та навчально-методичної продукції, спрямованої на підвищення рівня загальної наукової культури вчителів, та налагодження функціонування сервісів на допомогу педагогічним працівникам, які опікуються розвитком власної науково-дослідницької компетентності. Ці функції мають взяти на себе (або активізувати діяльність в даному напрямку, якщо вона вже здійснювалася) заклади післядипломної педагогічної освіти.

Одним із закладів, які відносять розвиток науково-дослідницької компетентності вчителів до пріоритетних напрямків у сучасній системі постдипломної освіти, є Хмельницький ОШПО. Його структурний підрозділ – науково-методичний центр організації наукової роботи та моніторингових досліджень понад сім років здійснює роботу, що сприяє навчанню педагогів: організації індивідуальної науково-дослідницької діяльності (основи методики здійснення власних наукових розвідок); підготовці до презентації результатів власної науково-дослідницької роботи (методика

написання наукових статей і тез, підготовка до виступів у рамках наукових семінарів і конференцій тощо); здійсненню керівництва науково-дослідницькою роботою учнів; організації наукових заходів у закладах загальної середньої та позашкільної освіти); здійсненню соціологічних розвідок у шкільному/класному колективі.

Робота, спрямована на розвиток науково-дослідницької компетентності вчителів, здійснюється у вигляді: 1) розроблення науково-методичної, методичної, навчальної, довідникової продукції; 2) проведення навчальних і консультаційних заходів – семінарів, вебінарів, лекцій тощо; 3) забезпечення науково-методичного супроводу самоосвіти педагогічних працівників в аспекті науково-дослідницької діяльності (розміщення на веб-сайті НМЦ методичної продукції, розробленої його працівниками; відеозаписів проведених лекцій-вебінарів; презентацій Power Point (слайдів); матеріалів консультацій); 4) надання вчителям консультаційної підтримки.

У своїй діяльності НМЦ організації наукової роботи та моніторингових досліджень спирається на такі положення: 1) Сервіси та науково-методична продукція мають бути максимально доступними для широкого загалу освітян з таких точок зору, як: зручність отримання інформації; відповідність рівня складності науково-методичних матеріалів рівню освіти та розвиненості певних компетентностей педагогічних працівників. 2) Діяльність із задоволення потреб вчителів в аспекті підвищення науково-дослідницької компетентності повинна базуватися на прогнозуванні. Своєю чергою, прогнозування появи нових потреб педагогічних працівників щодо тематики і напрямків постдипломної освіти та самоосвіти повинно ґрунтуватися на наукових засадах, зокрема забезпечуватися шляхом здійснення соціологічних розвідок.

М. В. Нікольченко, Л. В. Гороховцева

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Розвиток сучасної незалежної України передбачає кардинальні зміни в системі шкільної освіти в державі, запровадження новітніх технологій у процес здобуття нових знань молодим поколінням. Це стосується і викладання курсу української літератури в сучасному закладі середньої освіти. Специфіка суспільного життя в українській державі визначає основне спрямування шкільної діяльності «в гуманізації і гуманітаризації освіти, демократизації всього навчально-виховного процесу. Гуманітаризація освіти передбачає визнання предметів гуманітарного циклу серед інших шкільних дисциплін як найголовніших, найважливіших для формування людини. Гуманізація освіти означає посилення її спрямованості на формування особистості, активне засвоєння у школі тих норм моралі, які вироблені людством протягом багатовікової історії» [1, с. 5].

Випрацьовуючи власну методичну систему, учитель вивчає як традиційні, так і новітні технології і прийоми навчання. Для того, щоб провести продуктивний і цікавий урок, педагогу слід уникати одноманітності, розвиватися і використовувати методичні інновації, що допоможе урізноманітнити урок, зацікавити учнів. Проте слід пам'ятати, що експерименти часто сусідять із ризиками невдачі, тому вони потребують дуже копіткої роботи при виборі стратегії та підготовці до уроку за новою технологією, що має привести до беззаперечного успіху.

Однією з новітніх технологій, що використовуються на уроці літератури, є інтерактивне навчання, сутність якого полягає в активності учнівського колективу, динамічності взаємодії як між власне учителем і учнями, так і між дітьми. Під час інтерактивного уроку вчитель має організувати навчальний процес так, щоб усі учні

були залучені до процесу пізнання, мали можливість виявляти свої знання і висловлювати думки. Підґрунтям плідного проведення і, звісно, появи очікуваних позитивних результатів після такого уроку є спільна діяльність, під час якої кожен учасник робить свій індивідуальний внесок. У доброзичливій атмосфері, де учасники підтримують одне одного, відбувається обмін думками, ідеями, знаннями, спостерігається плідна взаємодія для пошуку спільних рішень щодо розв'язання аналізованої проблеми.

Термін *інтерактивний* походить з англійської мови (англ. *interact*) і означає взаємодію, що є сутністю цього методу. Методист Ганна Токмань зазначає: «Інтерактивне ... навчання – технологія навчання, яка передбачає активну взаємодію всіх учасників навчально-виховного процесу, індивідуалізує участь кожного в колективній (груповій) діяльності із чітко спланованим очікуваним результатом навчання [2, с. 250].

Така технологія навчання заперечує панування однієї точки зору над іншими; усі доповідачі мають брати участь у процесі напрацювання спільного рішення. Учасники навчального процесу повинні взаємодіяти, спілкуватися, вести діалог. Під час уроку літератури дитина занурюється в художній текст, уявно спілкується з автором, літературним героєм, літературознавцем, а вже реально – з учителем, однокласником, учасником діалогу.

Для того, щоб організувати плідний інтерактивний урок, слід дотримуватися певних правил. Учитель має зорганізувати урок так, щоб до роботи були залучені всі учасники навчального процесу. Звісно, слід звернути увагу і на психологічне налаштування учнів, оскільки скутість, традиційність поведінки, самообмеженість заважають дитині розкритися і взаємодіяти з іншими. Кількість учасників процесу також впливає на проведення такого заняття і не має перевищувати 30 осіб. Адекватною і продуктивною буде робота в малих групах. Важливим є також і створення відповідної обстановки у навчальному приміщенні. Ганна Токмань зазначає, що «для роботи столи краще поставити «ялинкою», щоб кожний учень сидів напівбоком до ведучого і міг спілкуватися в малій групі; слід заздалегідь підготувати матеріали, необхідні для творчої роботи» [2, с. 251]. Важливим є дотримання процедури і регламенту уроку.

Під час уроку літератури вчителі послуговуються різноманітними інтерактивними технологіями. Плідним, наприклад, буде колективне творення, опитування за темами твору у формі інтерв'ю перед написанням, під час якого учні ставлять одне одному запитання, читання чернетки в парі, круглий стіл, диспут. Так, можна провести круглий стіл у групах старшокласників після прочитання новели М. Хвильового «Я романтика». Кожен учень пише на аркуші своє судження щодо проблематики твору і передає цей аркуш іншому учаснику, який читає написане і може підтримати чи заперечити висвітлені думки та додати свої. Одна група може висловлювати думки щодо ідейного змісту твору, друга характеризує образи новели, а третя – композиційні і стильові особливості. В кінці уроку учасники процесу оголошують результати. Так з'являється різноплановий та багатоаспектний аналіз твору, що складається з неупереджених, сміливих думок всіх учнів, залучених до творчого процесу.

«У процесі інтерактивного взаємонавчання ... кожний юний читач має відчуття своєї успішності, інтелектуальну спроможність, комунікативність» [2, с. 250]. Інтерактивне навчання сприяє формуванню у школярів умінь і навичок аналізу літературного твору, оскільки під час такого уроку діти моделюють життєві ситуації, намагаються спільно розв'язувати проблеми, використовувати рольові ігри.

Список використаних джерел

1.Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти. К.: Ленвіт, 2000. 384 с. 2.Токмань Г.Л. Методика

Ю. О. Педоренко

ПРОБЛЕМА УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНОЮ ТВОРЧІСТЮ ВЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сучасний розвиток освіти прагне посилення кадрового потенціалу системи освіти, виховання педагогічних кадрів спираючись на власне безперервне професійне та творче зростання, розвиток людини відповідно до її індивідуальних здібностей і потреб оснований на навчанні впродовж усього життя, стимулювання якісної педагогічної праці, яка буде об'єктивно оцінюватись згідно вимог кваліфікаційних характеристик.

Тобто, це означає, що одним із найголовніших завдань загальноосвітнього навчального закладу є: сприяти професійному розвитку педагогів та їх повноцінній адаптації до освітніх вимог; забезпечити умови для формування мотивації у вчителів до самовдосконалення та самореалізації, самоосвіти і саморозвитку; формувати у вчителів стійку потребу у психолого-педагогічних знаннях і розвивати вміння застосовувати їх на практиці; забезпечити неперервність освіти педагогів; залучити вчителів до інтерактивної взаємодії, які б сприяли творчій самореалізації педагога, з метою розвитку професійно-значущих особистісних якостей, тощо [3].

Ми погоджуємось з тим, що сучасна література пояснює педагогічну творчість як процес вирішення педагогічних завдань у змінних обставинах. «Виникнення задуму, його переробка та перетворення в ідею (гіпотезу), знаходження способу втілення замислу й ідеї» – такий досвід творчої педагогічної діяльності набувається за умов систематичних вправ у вирішенні спеціально підібраних завдань, що відображають педагогічну дійсність, й організації як навчальної, так і реальної професійно орієнтованої діяльності вчителя. У забезпеченні ефективного прояву педагогічної творчості значну роль відіграють керівники шкільних методичних об'єднань учителів, заступник директора школи з науково-методичної роботи, директор школи, вчителі-наставники. Творча, продуктивна установка управлінців полягає в прагненні допомогти кожному вчителю, разом із ним розібратися в його творчих пошуках і проблемах, шукати шляхи їх вирішення. Спонукуванням до творчості для вчителя є прагнення до найкращих результатів у конкретних умовах навчання й виховання дітей [2].

Таким чином, педагогічна творчість розглядається як система і можна говорити про процеси її самоорганізації, які визначаються зовнішніми і внутрішніми факторами. До внутрішніх факторів належать: потреба в творчій діяльності, мотиваційна та морально-ціннісна сфера та інші внутрішні джерела творчої активності вчителя. До зовнішніх факторів включають завдання, які стоять перед учителем, вплив соціально-економічного середовища, дослідної діяльності, рівень організації науково-методичної роботи, стан управління навчальним закладом тощо. Одним із зовнішніх факторів, які впливають на формування й розвиток творчої активності вчителя є стан і рівень управління загальноосвітнім навчальним закладом. Креативність вчителя та її прояв в педагогічній діяльності, значно мірою залежить від того, на якому рівні перебуває організація мотиваційного та інноваційного, освітнього середовища в школі, яким чином організована науково-методична робота.

Соціально-економічні перетворення зумовлюють творчу спрямованість педагогічної діяльності, вони вимагають відповідного оновлення освіти, прагнення до освоєння вчителями педагогічних новинок вчителів та застосування їх на практиці, конкуренція загальноосвітніх закладів, що стимулює до пошуку нових методів та

форм організації навчально-виховного процесу і потребує організаційно-педагогічного удосконалення управління творчою діяльністю педагогічного колективу. Суб'єктивний чинник є вирішальним під час процесу творчості, отож вчитель є головною рушійною силою педагогічної творчої діяльності [1].

Отже, проаналізувавши педагогічні джерела та науково-педагогічну літературу з даної теми, ми можемо сказати, що проблема управління педагогічною творчістю вчителів загальноосвітніх навчальних закладів є досить актуальною у наш час. Адже соціально-економічні перетворення зумовлюють творчу спрямованість педагогічної діяльності. Сьогодні педагог є носієм, творцем та модифікатором конкретних нововведень.

Список використаних джерел

1. *Енциклопедія освіти/ Акад.пед. наук України; гол. редактор В.Г.Кремень.-К.:Юрінком Інтер, 2008.-1040с.* 2. *Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя / В.И. Загвязинский. – М., 1987. – 159 с.* 3. *Мартинець Л. А. Управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів у загальноосвітньому навчальному закладі : [монографія] / Л. А. Мартинець. – Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. – 408 с.*

Н. С. Полудьонна

КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЯ: НОВАЦІЯ ЧИ ІННОВАЦІЯ

Нові реалії сучасності вимагають адекватних підходів до підготовки фахівців з вищою освітою. Такий процес пов'язаний з ефективністю педагогічних нововведень. На теоретико-методологічному рівні проблема педагогічних нововведень висвітлювалася з позицій системно-діяльнісного підходу у працях Л.Лазаревої (інноваційна діяльність вчителя), А.Хуторського (інноваційне навчання), О.Бабій (інновації сьогодні, як стандарт завтра), К.Головіної (інновації в сучасній освіті), А.Гостева, В.Ліхолетова (сутність і структура педагогічних інновацій). О.Муратова (взаємодія традицій та новацій), В.Паламарчук (теорія педагогічної інноватики), Н.Юсуфбекова (педагогічна інноватика), І.Дичківської (інноваційні педагогічні технології), В.Загвязинського (інноваційні процеси в освіті), М.Кларіна (інновації в навчанні), Л.Даниленка (умови застосування інноваційних технологій), О.Пехоти і О.Пометун, Л.Подимової (перспективи розвитку інноваційних процесів), В.Сластьоніна (технологічна культура), К.Шилова (класифікація інновацій) та ін.

У зв'язку зі складністю і неоднозначністю феномена «нововведення» не існує й однозначного підходу до його визначення. Дослідники в галузі педагогіки «нововведення» розуміють як новий якісний стан освітнього процесу, який формується у процесі впровадження досягнень педагогічної й психологічної наук з метою його удосконалення.

«Інновація» буквально з англійської означає «нововведення». Тому деякі автори слово «інновація» замінюють словом «нововведення», тобто вважають ці два терміни синонімами з ідентичним змістовним наповненням. Згідно зі Словником української мови [6], інновація розуміється: як нововведення, новітня зміна чи винахід; як нове явище; як діяльність, спрямована на створення принципово нових, вдосконалених або створення більш відповідних умовам технологій. З філософських позицій М.Лапін розглядає інновації як процес створення, поширення і використання нового практичного засобу (нововведення) для нового чи кращого задоволення вже відомої суспільної потреби [3]. А звідси – інноваційне навчання передбачає готовність до дії в нових умовах, дослідження того, що може чи має відбутися.

Термін «новація» також не має єдиного визначення. Так, Н.Краснокутська новацію розглядає як наслідок інтелектуальної діяльності, що відображений у нових способах, принципах, порядках, процесах, що відрізняються від минулих аналогів

[2]. А. Тичинський під новацією розуміє творчий підхід, який у майбутньому може стати інновацією [8]. У перекладі з латинської мови «новація» – це оновлення, заміна, нововведення [7]. Переважна більшість педагогів-практиків розуміє «новацію»² в рамках методики викладання як її раціоналізацію чи вдосконалення.

В рамках нової освітньої парадигми системно-діяльнісного навчання використання нових інноваційних технологій стало важливим інструментом. До їх числа можна віднести й квест-технологію, що останнім часом набуває популярності. Виходячи із сутності розглядуваних понять, технологія квесту, на нашу думку, є новацією дидактичної гри, як інноваційного методу навчання. На думку О. Саприкіна і Л. Вітязь [5], квест є розважальною грою, що має навчальну мету. Основними ознаками квесту є такі ж, що й у дидактичної гри: наявність сюжету, мети, до якої потрібно дійти, виконуючи низку завдань, подолавши перешкоди та дотримуючись правил. Кожне ситуаційне завдання – це ключ до наступного завдання. Основними дидактичними принципами, які лежать в основі квесту є наступні: діяльнісний, психологічної комфортності, творчості [1]. Методика проведення заняття у вигляді квесту за ustalеними міжнародними правилами передбачає наступні етапи: вступ (introduction), інструктаж, постановка завдань (task), проведення квесту (process), оцінка (evaluation), підведення підсумків (conclusion).

Отже, квест-технологія є новаційним феноменом дидактичної гри, що постійно розвивається й у силу чого – безперервно трансформується. Оскільки зазначена технологія являє собою відносно нове явище, у вітчизняній педагогіці досі відсутні єдині підходи до її наукового визначення.

Список використаних джерел

1. *Интересные задания для квестов. Задания для квеста в помещении [Электронный ресурс]. – URL: <http://fb.ru/article/183600/interesnyie-zadaniya-dlya-kvestov-zadaniya-dlya>.*
2. *Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / Н.В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.*
3. *Лапин Н.И. Теория и практика инноватики – Учеб. пособие. – М.: Университетская книга: Логос, 2008. – 328 с.*
4. *Полудьонна Н.С. Ефективність інтерактивних методів у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання (компетентнісний підхід) // Актуальні проблеми вищої професійної освіти : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 березня 2019 року) – Київ : Національний авіаційний університет, 2019. – 172 с. – СС. 114-115.*
5. *Саприкіна О.В., Вітязь Л.Н. Квест-технология как инновационная форма взаимодействия между субъектами образовательного процесса // Молодой ученый. – № 42. – 2018. – С. 76-78.*
6. *Словник української мови – [Електронний ресурс]. – URL: <http://sum.in.ua/s/novacija>.*
7. *Словник іноземних слів – [Електронний ресурс]. – URL: <http://slovo.org.ua/36/53405/244634.html>.*
8. *Тичинський А.В. Управление инновационной деятельностью компаний: современные подходы, алгоритмы, опыт / А.В. Тичинский. – Таганрог: ТРТУ, 2006. – 415 с.*

Н. В. Романюк

МЕРЕЖЕВИЙ ПІДХІД ДО ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ ТА ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗНАНЬ

Формування регіональних мереж відображає загальний феномен, який полягає в тому, що взаємозв'язки всіх економічних суб'єктів є природною складовою економічного і соціального оточення і являють собою форму ринкових та неринкової взаємодій та взаємозв'язків, які утворюють мережу.

Подальшому розвитку мережевого підходу в регіональній економіці сприяє сукупність чинників, які зумовлюють перенесення точок зростання в регіони: наростання впливу мереж на трансформацію систем управління, основних процесів, структуру витрат, інвестиційну та інноваційну діяльність основних сфер регіональної економіки: виробничу, торговельну, сервісну; кількісне переважання в структурі регіональної

економіки суб'єктів малого та середнього бізнесу, які мають спільні цілі, ресурси, інфраструктуру, орієнтуються на потреби певної територіальної громади, мають подібні елементи бізнесової, освітньої, інноваційної культури, несхильні до вивозу капіталу в сусідні регіони, часто активно взаємодіють між собою, тому потенційно можуть бути вузлами регіональної мережі; розвиток засобів комунікацій та зв'язку, оптимізація логістичних потоків, транспорту, що дозволяє здійснювати економічну діяльність навіть у віддалених регіонах; розвиток омніканальності – поєднання ділової активності у форматі офлайн та онлайн за рахунок мережевих інформаційних обмінів; розвиток громадянського суспільства; перерозподіл товарних, інвестиційних, дохідних та фінансових потоків у регіони, зокрема, в результаті наростання процесів децентралізації; нижча вартість робочої сили, нижча вартість життя, комфортність соціального середовища (довіра, відкритість, прозорість, сусідство) окремих регіонів, що зумовлює поселенську привабливість для висококваліфікованих працівників тощо.

Актуальність мережевого підходу стосовно освітньої сфери регіону освіти та регіонального ринку знань зумовлена: поширенням концепцій безперервної освіти (навчання протягом життя / *lifelong learning*), «навчання шириною в життя» (*lifewide learning*); трансформацією механізмів генерування, створення, акумулювання, поширення знань; зміною характеру взаємодій між суб'єктами регіонального ринку знань; посиленням міжнародної конкуренції та міжнародної мобільності в сфері освіти; надзвичайно високим рівнем адаптивності споживачів освітнього продукту до мережевих технологій, методів та інструментів; нівелюванням чинника територіальної дислокації споживачів та надавачів освітніх послуг; розвитком інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій, які забезпечують мережеву взаємодію та формують спільний інформаційно-комунікаційний освітній простір; підвищенням вимог роботодавців до оновлення знань та компетенцій працівників тощо. Мережевий підхід до трансформації освітньої системи регіону та формування ринку знань сьогодні визнається як: «один з перспективних сучасних підходів», «як напрямок та особливий тип інноваційних процесів», «як нова управлінська парадигма», «як нова освітня культура, адекватна мотиваційному полю навчання», як «сучасна практика, конкретні методи та технології».

В сучасних умовах, регіоналізація освіти та науки набуває винятково важливого значення і викликана цілим рядом чинників: суттєвим підвищенням відповідальності органів місцевого самоврядування за забезпечення доступності освіти і розвиток мережі закладів освіти; адміністративною реформою, децентралізацією, посиленням економічної самостійності регіонів, підвищення ролі органів місцевого самоврядування в регулюванні освітнього простору та управлінні освітою; наростанням міграційних процесів (внутрішніх та зовнішніх), дефіцитом молоді, яка здатна забезпечити стійкість контингенту освітніх закладів на перспективу, дефіцитом людського капіталу (фахівців різного профілю і кваліфікації); зростання уваги до регіональних аспектів матеріальної і духовної культури; необхідність формування рівного доступу та рівних можливостей отримання якісної сучасної освіти; роль освіти та науки у продукуванні та реалізації інновацій, регіональної інноваційної політики; регіональними викликами, які сформувалися і продовжують формуватися під дією розвитку виробничих, соціальних, економічних і політичних чинників тощо.

Регіоналізація освіти зумовила розмежування традиційних компетенцій між різними рівнями владних структур, суспільством, громадою, бізнесом, споживачами, формування та освоєння нових компетенцій, створення регіональних освітніх мереж (РОМ) в цілому і набір їх вузлів зокрема. Для забезпечення повноцінного формування економіки знань на рівні регіону, забезпечення взаємозв'язку виробників та споживачів, покупців та продавців, виробництва та споживання знань формується відповідний ринок – регіональний ринок знань – регіонально-локалізована су-

купна потреба споживачів та відповідна пропозиція в виробників знань. Знання, технології та навчання стають ключовими чинниками соціального, культурного, економічного розвитку регіону, особистісного зростання членів територіальної громади, вони «визначають готовність регіональної спільноти до життєздатних інновацій. Знання набувають нового відтінку – воно стає регіонально специфічним. Регіональної особливостю стає знання характерне для певної території, з'являється на ній, і на ній же закріплюється. Білоруські вчені в результаті реалізації проекту «Регіон, що навчається: неформальна освіта для всіх поколінь», обґрунтували висновок, що концепти «інноваційний регіон» та «регіон, який навчається» базуються на інтеграції освіти і навчання в усі процеси на місцевому та регіональному рівнях. Фактично мова йде про створення системи колективної освіти, де навчаються усі: індивідууми, організації, підприємства, місцеві спільноти, міста та регіони [2].

Використовуючи нароби І. Буднікевич та О. Хохуляк [1] щодо понятійного апарату регіональних ринків, регіональний ринок знань можна розглядати як «систему ринкових механізмів, економічних процесів та відносин між суб'єктами ринку у сфері надання та споживання» знань в імпліцитній і експліцитній формах, «які формуються в межах регіону, спрямовані на узгодження інтересів ринкових суб'єктів та реалізуються під впливом інструментів державного регулювання, регіональної політики та саморегулювання» [1]. Знання є сукупністю оформленого досвіду, навичок, умінь (відтворювати, оновлювати та використовувати), адаптованої інформації, цінностей, компетенцій, вигляді ноу-хау, ліцензій та патентів, друкованих та електронних носіїв. Суб'єкти та інфраструктура даного ринку здійснюють знаннєві трансакції – реалізують функцію неперервного створення, акумулювання, збереження, просування та передачі знань для підвищення компетентісного рівня економіки регіону та її суб'єктів.

Високий рівень конкуренції між провайдерами освітніх послуг, вартісне зростання обсягу кон'юнктури (обсягу пропозиції та попиту) ринку знань, зростання державних та приватних витрат на освіту, переорієнтація суспільства на освіту протягом життя визначають нові моделі та стратегії поведінки учасників регіонального ринку знань – інтеграція в освітні мережі різних типів та рівнів. На регіональному ринку знань мережа дозволяє оптимально комбінувати, ефективно продукувати, передавати, використовувати існуючі явні, в тому числі матеріалізовані знання (виражені в техніці, технологіях, інноваціях, в умінні і досвіді, властиві носіям людського капіталу), а також створювати нові знання.

Список використаних джерел

1. Буднікевич І.М. Регіональні ринки юридичних послуг. Монографія / Ірина Буднікевич, Олеся Хохуляк. – Одеса. Фенікс, 2015. – 370 с. 2. Обучающийся регион: образование для всех поколений / материалы заключительного Форума проекта «Обучающийся Регион: неформальное образование для всех поколений», 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dvv-international.by>.

**Н. І. Рублевська, О. А. Шевченко,
Ю. С. Крамарьова, С. А. Щудро, Л. В. Григоренко**

ЗНАЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКА МЕДИЧНОЇ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Система охорони здоров'я сьогодні - це понад три мільйони працюючих, тисячі лікувально-профілактичних, аптечних, десятки науково-дослідних інститутів, центрів, вищих і середніх навчальних закладів, в яких експлуатується різне обладнання, комунікації, електроустановки, котельні, ліфти, водопровідно-каналіза-

ційне господарство, технологічне обладнання харчоблоків та пралень, автотранспорт, посудини, що працюють під тиском, різноманітна медична техніка; застосовуються отруйні речовини і агресивні рідини.

У сучасних умовах професійна діяльність медичних працівників пов'язана з впливом низки негативних чинників різноманітного походження. У шкідливих і несприятливих умовах праці (інфекційні, психіатричні, онкологічні установи та відділення; радіологічна, рентгенівська, фізіотерапевтична, патологоанатомічна лабораторна служби; операційні, стерилізаційні та ін.) зайняті сотні тисяч працівників охорони здоров'я.

Наразі домінує поширена думка, якої дотримується значна кількість фахівців медичної галузі, особливо гігієністи, що серед усіх професій, котрі належать до різних форм інтелектуальної праці, робота медичних працівників є однією з найбільш небезпечних, такою, яка потребує розроблення, наукового обґрунтування та запровадження адекватних і ефективних заходів з охорони праці. Це підтверджується численними фактами виникнення професійних захворювань, травматизму при виконанні професійних обов'язків серед медичних працівників [1,2,4]. У зв'язку з цим, особливої значущості набуває проблема охорони та зміцнення здоров'я самого медичного працівника, формування його ставлення до власного здоров'я та мотивації на здоровий спосіб життя.

Метою навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі», яка вивчається студентами медичних закладів вищої освіти є формування у майбутніх фахівців знань, умінь і компетенцій для забезпечення ефективного управління охороною праці в медичній галузі та створення безпечних та сприятливих умов виробничого середовища і безпеки праці в галузі згідно з чинними законодавчими нормативно-правовими актами.

Вивчення предмету передбачає тісні зв'язки з такими навчальними дисциплінами як «Безпека життєдіяльності, основи охорони праці», «Гігієна та екологія», «Соціальна медицина, організація охорони здоров'я», «Медичне правознавство» тощо.

Основними завданнями вивчення даної дисципліни є забезпечення збереження життя, здоров'я і працездатності медичних працівників у виробничих умовах шляхом застосування комплексу законодавчих, організаційних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, лікувально-профілактичних та інших заходів, спрямованих на профілактику виробничого травматизму та запобігання виникнення професійних і виробничо обумовлених захворювань.

Враховуючи той факт, що охорона праці – це цілісна, комплексна за своїм змістом система заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності, під час практичних занять розглядаються проблеми гігієнічного нормування та приділяється увага обґрунтуванню застосування технологічних, санітарно-технічних, організаційних, архітектурно-планувальних, лікувально-профілактичних, санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів, відповідних будівельних норм і правил стосовно будівництва та експлуатації споруд медичних і фармацевтичних закладів.

Надзвичайно актуальними є чотири складові частини, з яких складається система охорони праці: правові та організаційні питання основ охорони праці з приділенням найбільшої уваги питанням охорони праці в медичній та фармацевтичній галузях; основи фізіології, гігієни праці і санітарії в медицині та фармації; обґрунтування комплексу заходів та засобів з профілактики впливу негативних виробничих факторів та безпеки праці (техніки безпеки); визначення заходів з пожежної безпеки у медичній та фармацевтичній галузях. Враховуючи вище наведене, можна зробити висновок, що лише щоденна, фахова, цілеспрямована робота зі створення

на кожному робочому місці, в кожному структурному підрозділі умов праці відповідно до вимог нормативно-правових актів здатна докорінно покращити стан охорони праці в медичній і фармацевтичній галузі [3].

Список використаних джерел

1. *Проблеми охорони праці, безпеки життєдіяльності та стану здоров'я медичних і фармацевтичних працівників* / І. В. Кочін, О. М. Акулова, П. І. Сидоренко, Т.М. Гут, С. В. Гелдаш, І. Ф. Шило, Д. О. Трошин, О. О. Гайволя // *Запорозький медичний журнал*. - 2012. - № 5. - С. 120-124. 2. *Саргош О.Д. Охорона праці в галузі: навчально-методичний посібник* /О.Д. Саргош, О.В. Катрушов, В.Л. Філатова. – Полтава: 2015 – 241 с. 3. *Пальна В. Систему навчання необхідно удосконалювати* / В. Пальна // *Охорона праці*. – 2010. - № 3. – С. 44 – 46. 4. *Сергета І. Актуальні питання навчання з охорони праці в медицині та фармації*/І. Сергета, Н. Фещук, Л.Краснова//*Охорона праці*.–2006.-№1.–С.41–42.

Я. І. Ружевич

КРОСКУЛЬТУРНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЗАСОБАМИ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Оновлення змісту й технологій виховання спрямоване на визнання пріоритету ціннісних орієнтацій особистості. Основним змістом виховного процесу стає залучення студентів до створених людством цінностей. Саме тому на передньому плані літературної освіти перебувають гуманістичні цінності світової культури, що є передумовою вироблення особистісних критеріїв людяності, толерантності, гідності, взаємоповаги, моральності, які надбало людство протягом тисячоліть.

Зарубіжна література має в цьому сенсі важливу перевагу, оскільки пов'язана з різноманітними текстами, які належать до різних типів культури.

Проблема формування ціннісних орієнтацій у педагогічній літературі досліджується у зв'язку з розвитком і вихованням конкретних цінностей, що мають бути особистісно прийнятні студентами. У цьому контексті А. Здравомислов [1] і В. Ядов [3] наполягають на тому, що ціннісні орієнтації формуються за певних соціально-психологічних умов, конкретних ситуацій, які зумовлюють поведінку людини, та є важливим елементом внутрішньої структури особистості, закріпленням життєвим досвідом кожного конкретного індивіда й сукупністю його переживань [1].

Кроскультурна підготовка передбачає поліпшення взаємодії між студентами – представниками різних культур – та подолання труднощів, пов'язаних із розбіжністю у цінностях, традиціях, мовах. На думку дослідників, кінцевим результатом кроскультурної підготовки є якісні зміни особистості у мисленні, афективних реакціях, реальній поведінці, засновані на ставленнях [2, с. 148].

Кроскультурна підготовка студентів здійснюється і у процесі викладання зарубіжної літератури, тому що її основна мета – підготувати майбутніх фахівців «до ефективного функціонування та співпраці у глобальному середовищі, долаючи конфлікти, засновані на культурних непорозуміннях» [2, с. 145]. Формування готовності до кроскультурної взаємодії пов'язане з необхідністю адаптації до іншокультурного середовища з дотриманням балансу рівності цінностей національної та іншої культур, тому що процеси входження особистості в іншокультурне середовище як взаємний контакт та взаємовплив представників різних культур є надзвичайно складними. Проникнення в іноземну культуру пов'язане з набуттям певних якостей, які притаманні представникам цієї культури. Окрім поверхневих зовнішніх змін, відбуваються і якісні, які пов'язані з ефектом занурення в іншу культуру – соціокультурні трансформації особистості [2, с.193-194].

Художній твір розглядаємо на лекціях і практичних заняттях як явище культури певного народу конкретної історичної доби.

Навчальна діяльність студентів структурується шляхом акцентування на усвідомлення цінностей, утілених у художніх творах; на результат, фіксуючий факт засвоєння особистістю ціннісного потенціалу твору та фактор зміни особистісних якостей студента.

У процесі конструювання технології формування ціннісних орієнтацій студентів засобами зарубіжної літератури завдання були спрямовані на: виховання емоційного ставлення і особистісного осмислення цінностей, ціннісних орієнтацій; на розвиток умінь знаходити та аналізувати прояви морально-етичних норм поведінки через відображення їх у художніх творах, власних учинках; на виховання й розвиток справедливості, милосердя, готовності допомогти іншим, делікатності, тактовності, толерантності; на виховання орієнтації на потребу духовної самореалізації у світі.

На практичних заняттях студенти від розуміння психологічного змісту вчинків і особистості літературних героїв приходять до сприйняття ціннісної позиції автора, його естетичного ідеалу. Рівень сприймання твору зарубіжної літератури значною мірою зумовлений загальною культурою студента, його знаннями в галузі культури й літератури, рівнем розвитку почуттів, культурою естетичних переживань. Зіставляючи твори різних авторів і епох, студенти розмірковують над тим, як вирішувалися героями творів проблеми філософські, моральні та соціальні – про обов'язок і щастя, про особисте та громадське, про сенс і мету життя, тобто здобувати моральні знання у процесі аналізу художніх творів, що є основою формування в них ціннісних орієнтацій.

Систематична робота над матеріалом на практичних заняттях дала змогу вдосконалити вміння студентів аналізувати й зіставляти художні твори та явища всього жанрового спектра; спрямувати увагу на ознайомлення з кращими зразками українських перекладів творів світового письменства та з творчістю майстрів художнього перекладу; розвивати завдяки дослідницькій роботі вміння та навички аргументованого висловлювання власної думки, асоціативне мислення; вдосконалювати знання з теорії літератури; розвивати навички культурологічного, літературознавчого, компаративного аналізу художнього тексту тощо.

Отже, застосовуючи різноманітні засоби виразності, зарубіжна література забезпечує розвиток естетичних смаків і вподобань студентів, формує культуру міжособистісних стосунків, сприяє вихованню людяності, толерантності, милосердя, шляхетності тому що світ літератури – ціннісний.

Список використаних джерел

1. Здравомыслов А.Г. *Потребности, интересы, ценности* / А.Г. Здравомыслов. – М.: Политиздат, 1986. – 223 с. 2. *Кроскультурна взаємодія: теорія, методологія, практика: монографія* / за заг. ред. А.К. Солодкої. – Миколаїв: Іліон, 2014. – 204 с. 3. *Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности* / под ред. В.А. Ядова. – Л.: Наука, 1979. – 264 с.

М. А. Сухолова

ІМІДЖ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ПЕДАГОГА-ВОКАЛІСТА

У зв'язку з переходом на нові стандарти освіти особлива увага приділяється професіоналізму педагога-вокаліста, досягненню високого педагогічного статусу, розвитку інформаційної та особистісної культури, інноваційного творчого мислення. Інноваційне мислення орієнтує педагога-вокаліста на саморозвиток і самоосвіту, сприяє знаходженню нових, оригінальних рішень професійних завдань.

Розв'язати ці складні завдання може лише нове покоління педагогів–професіоналів, покликаних розвивати професійні здібності, виявляти таланти та формувати особистість кожного студента, як майбутнього фахівця з вищою освітою.

Дослідження показують, що більшість з них звертають увагу перш за все на зовнішність викладача і його манеру триматися і пов'язують з ними професійно значущі особистісні якості викладачів.

Досліджувану проблему у вітчизняній психолого-педагогічній науці вивчали (А.Калюжний, Ю.Андрєєва, Д.Давидов, Є.Петрова); психологію індивідуальності (Мерлін, С. Рубінштейн); специфіку сприйняття людини людиною та соціальної перцепції (Л. Божович, Л. Виготський); концептуальні засади та практичний інструментарій іміджології (Л. Браун, Ф. Джефкінс, А. Панасюк, В. Шепель); закономірності становлення педагогічної майстерності освітянських кадрів та формування професійно важливих якостей майбутніх викладачів (Н.Кузьміна, В.Сухомлинський, А. Макаренко). За таких умов виникає необхідність формування нового стилю соціальної поведінки майбутнього педагога-вокаліста, яка б відповідала завданням розвитку суспільства, що, у свою чергу, вмотивовує розкриття проблеми, пов'язаної з формуванням іміджу, і актуалізує потребу її вивчення.

Поняття «імідж» в останні роки активно ввійшло до словника сучасної людини. Імідж педагога-вокаліста – емоційно забарвлений стереотип сприйняття образу педагога в свідомості вихованців, колег, соціального оточення, в масовій свідомості. При формуванні іміджу педагога-вокаліста реальні якості тісно переплітаються з тими, які приписуються йому оточуючими [3]. Він вимагає від педагога-вокаліста підбору індивідуального власного стилю роботи та оволодіння спеціальними технологіями самопрезентації. Вже не достатньо бути просто професіоналом. Особистий імідж педагога є важливим доповненням або необхідною умовою його ефективної діяльності. Імідж педагога-вокаліста є проекцією його особистості і характеризується наявністю власного стилю та сумою індивідуальних характеристик, що роблять його неповторним. Імідж охоплює зовнішність, манеру одягатися, стиль спілкування, поведінки, мислення. Інакше кажучи, це мистецтво «керувати враженнями».

Образ ідеального педагога змальовано й у творах В.О. Сухомлинського, який узагальнив усі вимоги до цілісної моделі особистості та сформулював сто порад учителю школи. Він розкрив поняття «хороший педагог» як людину, яка любить студентів та відчуває радість від спілкування з ними. Особливу увагу він звертав на внутрішню культуру та етику поведінки і спілкування педагога [1].

Н.В.Гузій пропонує розглядати поняття «педагогічного іміджу» як полісемантичну категорію, що характеризує стиль професійно-педагогічної діяльності, манеру спілкування, вміння індивідуалізувати свій образ, надавати йому естетичної виразності. Суспільство висуває вимоги до професійного іміджу педагога, впливає на його зміст. Але із покоління в покоління незмінними залишаються такі якості ідеального педагога, як любов до дітей, учнів, студентів; високий професіоналізм, доброзичливість, щирість, вміння спілкуватися [4].

Образ педагога включає в себе вміння спілкуватися, мистецтво говорити і, що немало важливо, слухати. Правильно вибраний тон розмови, тембр голосу, витонченість рухів багато в чому визначають образ, в якому педагог постає перед людьми. Професійні якості педагога-вокаліста повинні відповідати наступним вимогам психолого-педагогічної діяльності: поважати в студентові особистість; постійно шукати можливість саморозвитку та самовдосконалення; передавати знання так, щоб студент хотів та міг їх освоювати, був готовий їх використовувати в різних ситуаціях. Викладач зобов'язаний бути особистістю. Саме тому, формувати

свій імідж педагогу необхідно значно прискіпливіше, ніж спеціалістам інших професій тому, що саме педагоги формують імідж своїх студентів, та являються їх взірцями, бо він для них – еталонна модель. М.А.Добролюбов писав: «Педагогами повинні бути кращі люди суспільства» [2].

Щоб процес розвитку студента проходив успішно педагогом-вокалістом має бути створено відповідну атмосферу, що великою мірою забезпечується рівнем професійності викладача вокалу.

Список використаних джерел

1. Бутейко Н. Ю. *Комунікативна майстерність викладача: навч. посіб.* / Н. Ю. Бутейко. – КНЕУ, 2006. – С. 46–83.
2. Гузій Н. В. *Педагогічний імідж і професійна культура* / Н. В. Гузій // *Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць.* – К., 1997. – С. 28–31.
3. Зінченко В. *Імідж учителя, або психологія одягу* / В. Зінченко // *Відкритий урок: Розробки. Технології. Досвід.* – 2008. – № 4. – С. 85–86.
4. Попова Л. *Імідж сучасного педагога* / Л. Попова // *Відкритий урок: Розробки. Технології. Досвід.* – 2008. – № 3. – С. 41.

Л. М. Хохлова, І. А. Ананьєва

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ – ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Визначальними критеріями освіти є якість підготовки фахівців, відповідність Європейському ринку праці, мобільність.

Україна обрала курс на розвиток національної економіки та інноваційної моделі. І це об'єктивний процес, пов'язаний із підвищенням ролі і впливу інтелектуальних видів діяльності на всі аспекти життя людини. Сучасний рівень навчання вимагає використання у навчальному процесі інноваційних технологій, спрямованих на опанування студентами основ майбутньої професії. Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного світу, вони значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства. У цих умовах революційних змін вимагає й система навчання. Звідси можна сказати, що актуальність даного питання має місце у сучасному освітньому середовищі, адже нині якісне викладання дисциплін не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають інформаційно-комунікаційні технології. Вони дають змогу викладачеві краще подати матеріал, зробити його більш цікавим, швидко перевірити знання студентів та підвищити їхній інтерес до навчання. Викладач має можливість отримувати останню інформацію, активно спілкуватися з колегами, студентами та батьками. Ця проблема гостро постає при формуванні професійних умінь та навичок, оскільки для ефективнішого їх засвоєння навчальний процес вимагає використання великої кількості наочних матеріалів та інтерактивних засобів, які у свою чергу позитивно сприяють у досягненні навчальної мети.

Жива комунікація невід'ємна від інформаційних технологій, тому на сучасному етапі розвитку технічних і програмних засобів інформації, технології називають інформаційно-комунікаційними. Інформаційно-комунікаційні технології – засоби, пов'язані зі створенням, збереженням, передачею, обробкою і управлінням інформації. Цей широко вживаний термін включає в себе всі технології, що використовуються для спілкування та роботи з інформацією: всесвітню мережу Інтернет, такі її сервіси, як електронна пошта, електронна бібліотека та інші, а також телекомунікації, що надають широкі можливості.

Важливість і необхідність впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчання обґрунтовується міжнародними експертами і вченими. Інформа-

ційно-комунікаційні технології торкаються всіх сфер діяльності людини, але найбільш сильний позитивний вплив вони мають на освіту, оскільки відкривають можливості впровадження абсолютно нових методів викладання і навчання.

Переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальних закладах: 1) підвищення інтересу й загальної мотивації до навчання; 2) індивідуалізація навчання; 3) об'єктивність контролю; 4) формування вмінь та навичок для здійснення творчої діяльності; 5) виховання інформаційної культури; 6) оволодіння навичками оперативного прийняття рішень у складній ситуації; 7) доступ студентів до банків інформації, можливість оперативно отримувати необхідну інформацію; 8) інтенсифікація самостійної роботи студентів; 9) зростання обсягу виконаних завдань; 10) розширення інформаційних потоків при використанні Інтернет.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освітньо-інформаційному середовищі навчальних закладів мають виконувати такі функції: 1) засобу навчання (застосування мультимедійних навчальних курсів); 2) технічного засобу автоматизації процесу навчальної діяльності; 3) ефективного тренажера, що розвиває пізнавальну і творчу активність особистості, спонукає її приймати власні оригінальні рішення, бачити їхній результат, перевіряти їхню правомірність.

Інформаційно-комунікаційні технології здатні: 1) стимулювати пізнавальний інтерес, 2) надати навчально-виховній роботі проблемний, творчий, дослідницький характер і розвивати самостійну діяльність.

Підхід та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес дає змогу готувати конкурентоспроможних фахівців з високим рівнем кваліфікації, який відповідає вимогам сучасності, з творчим мисленням та прагненням до постійного професійного вдосконалення. Здатність до інноваційної діяльності стає значущим компонентом підготовки фахівця будь-якого фахового спрямування.

Особистісна готовність майбутніх фахівців до інноваційної діяльності має включати ряд складових: здатність до саморозвитку, зайняття активної особистісної позиції у реалізації інноваційних пошуків, позитивне ставлення до інновацій.

У навчально-виховному процесі в основному впроваджуються інформаційно-комунікаційні технології, які є ефективними формами засвоєння навчального матеріалу та успішно застосовуються викладачами при вивченні спеціальних дисциплін. Сьогодні основна увага у підготовці майбутніх фахівців акцентується на тому, що навчальний процес у навчальному закладі повинен будуватися таким чином, щоб студенти оволодівали професійними навичками, закріплювали знання й уміння, перетворювали їх на інструмент практичної дії та комунікації. Адже нові знання накопичуються й опрацьовуються довкола самої діяльності, що моделюється, а та в свою чергу породжує потребу у поповненні нової потрібної інформації.

Сьогодення також вимагає від особистості не лише конкретні знання, уміння та навички, а й здатність до продуктивної співпраці з іншими людьми, самостійного й відповідального прийняття рішень.

Найважливішим завданням будь-якого сучасного навчального закладу є підготовка конкурентоспроможного, компетентного, гнучкого фахівця, який здатний досягати визначені цілі в різних надзвичайних ситуаціях та знання якого мають оцінно-ціннісний характер, що визначають стратегію пізнавальної діяльності.

Вивчення та застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання надають можливість викладачам впроваджувати та удосконалювати нові методи роботи, підвищувати ефективність навчального процесу та рівень знань студентів.

Сьогодні все більшого поширення в різноманітних сферах життя набувають ін-

формаційно- комунікаційні технології. Вони виступають як один із інструментів пізнання. В цілому освіта характеризується як велика система, якісне функціонування якої неможливе без використання сучасних телекомунікаційних і комп'ютерних засобів зберігання, опрацювання, передавання, подання інформації.

Нині відбувається активне впровадження у навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяє реалізувати ідеї індивідуалізації та диференціації навчання.

Отже, інформаційно-комунікаційні технології є ефективним засобом формування та підготовки висококваліфікованих фахівців. Використання інформаційно-комунікаційних технологій не тільки має позитивний вплив на процес засвоєння навчального матеріалу, а й сприяє інтересу та зацікавленості студентів. Дидактичні властивості інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють вважати їх ефективним навчальним засобом та інструментом для формування професійних умінь та навичок.

Список використаних джерел

1.Алборова С.З. *Телекоммуникации как средство развития познавательного интереса учащихся: Автореф...дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Северо-Осетинский гос. ун-т им. К. Л. Хетагурова. – Владикавказ, 1999. – 14 с.* 2.*Основні положення доповіді Міністра освіти і науки України Василя Кременя // Освіта. – 3–4 березня 2004. – №11. – С.2.* 3.*Смольяникова И.А. Конгресс конференций «Информационные технологии в образовании» [Электронный ресурс] / И. А. Смольяникова, Ресурсы ИКТ как технологическая составляющая учебной среды для формирования иноязычной компетенции. - Режим доступа: <http://ito.edu.ru/2003/II/2/II-2-2196.html> (21.12.12).* 4.*Ставицька І.В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103> (21.12.12).*

Л. О. Черних

ОСНОВНІ РІВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ

Описання будь-яких педагогічних явищ і закономірностей пов'язане з певними труднощами. Одна з перших серед них – неоднозначність педагогічної термінології. Методика викладання (зокрема, математики), як одна з дидактичних дисциплін, входить своєю предметною галуззю як складова в предметну галузь загальної педагогіки.

Багатозначним є центральне поняття дидактики (методики математики) – поняття «навчання». Будемо розглядати це поняття у зв'язку з організованим навчальним процесом і надавати однакового смислу поняттям «навчання» і «навчальний процес». Щоб розкрити його зміст, використаємо багаторівневий підхід до дослідження цього явища.

В.В.Краєвський [2] виділяє чотири рівні дослідження навчального процесу: на рівні загальної педагогіки, на рівні дидактики, на рівні методики, на рівні психології. На рівні педагогіки навчання розглядається як один з аспектів педагогічної діяльності в цілому (передача суспільного досвіду підростаючим поколінням). На рівні дидактики навчання виступає як єдність викладання та учіння в діяльності по передачі змісту освіти. На рівні методики навчання – це сукупність форм реалізації діяльності викладання та учіння на матеріалі конкретного навчального предмета. На рівні психології навчання розглядається як сукупність взаємодій учителя і учня, в результаті яких відбувається збагачення інтелекту учня, його психічний розвиток.

М.П.Барболін [1] виділяє три рівні в структурі дослідження процесу навчання: перший – рівень пізнавального процесу, другий – рівень методичної системи, третій – рівень взаємодії учасників навчального процесу. При цьому навчальний процес на рівні методики автор розуміє як опосередкований соціально спрямований процес взаємодії вчителя і учня за допомогою змісту навчання конкретного предмета (що виділений вже відповідно до соціального замовлення).

У двох розглянутих підходах до проблеми дослідження процесу навчання відбилися погляди більшості дидактів, психологів, методистів. Цілком очевидно, що ці підходи не суперечать один одному. Потребує певного уточнення рівень дидактичного розглядання навчального процесу і співвідношення цього рівня із загальнопедагогічним і методичним. Будемо виходити з трьох основних рівнів розглядання навчального процесу (загальнопедагогічного, дидактично-методичного, психолого-педагогічного) і дамо їм короткі назви: педагогічний, методичний, психологічний.

«Загублений» тут нібито термін «дидактика» насправді поглинений першим та другим рівнями розглядання процесу навчання. Справа в тому, що, з одного боку, досліджуючи процес навчання на рівні методики, можна знайти деякі закономірності, що є загальними і для методики математики, і для методики вивчення інших навчальних дисциплін. Зрозуміло, що такі найбільш загальні закономірності носять характер дидактичних. З іншого боку, дослідження процесу навчання на загальнопедагогічному рівні з позиції теорії навчання також приводять до дидактичних висновків. Ці міркування можна закріпити, нарешті, і таким аргументом: реальний навчальний процес є цілісним і лише з метою умовного обмеження предмета діяльності дослідника (який спостерігає або проектує цей процес) доцільним буває розділити рівні розглядання цієї цілісної системи.

Основні рівні дослідження реального навчального процесу (педагогічний, методичний, психологічний) дозволяють вивчити окремі грані цілісної єдиної системи. У зв'язку з цим в процесі проектування (як основного виду теоретико-педагогічної діяльності) можливе створення (розробка) відповідних ідеальних систем процесу навчання: загальнопедагогічної, дидактико-методичної, психолого-педагогічної. Виступаючи як підсистеми цілісної системи навчального процесу, вони все ж не є взаємно незалежними, про що свідчать і їхні назви. В структурному відношенні вони характеризуються деякими спільними компонентами. При цьому, у відповідності до філософського смислу категорій цілого та частини слід розуміти, що ці спільні для різних систем компоненти входять до кожної з них не повністю, а різними своїми сторонами (якостями).

Якщо предметом пізнання дослідника є, наприклад, методична система навчання як форма існування реального навчального процесу, то розробка методичної системи передбачає теоретичне конструювання компонентів системи, її внутрішніх та зовнішніх зв'язків з подальшим впровадженням відповідної моделі (ідеалізованого образу) в реальний навчальний процес.

Список використаних джерел

1. Барболин М.П. *Методологические основы развивающего обучения: Монография* / М.П. Барболин. – М.: Высшая школа, 1991. 2. Краевский В.В. *Проблемы научного обоснования обучения. (Методологический анализ)* / А.В. Краевский. – М.: Педагогика, 1977. 3. *Освітні технології: Навч.-метод. посіб.* / За ред. О.М.Пехоти. – К.: Вид-во А.С.К., 2003. 4. Семенець С.П. *Методологія і теорія розвивального навчання математики: монографія* / С.П. Семенець. – Житомир: Вид. О.О.Євенок, 2015.

В. В. Читишвили

ДОВУЗОВСКАЯ ПОДГОТОВКА ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Потребность предоставления лучшего качества высшего образования, в связи с интеграцией в Евросоюз, повлекла необходимость обучения на английском языке. ВУЗы Украины стремятся к увеличению числа иностранных студентов с целью получения интернационального образования. Обучение иностранных студентов начи-

нается с подготовительного факультета. Университет, в частности подготовительный факультет, стремится к созданию такой среды обучения, в которой иностранный студент будет развиваться как человек и специалист.

Абитуриенты приезжают в основном из стран Восточной Азии, языки народов которых принадлежат к совершенно другим языковым семьям.

Таким образом возникает необходимость изучения на английском языке.

Современным миром правят знания. Только высококвалифицированные специалисты сейчас востребованы на международном рынке труда.

Целью подготовительного факультета сегодня - вооружить иностранных студентов базовыми знаниями, последними достижениями человечества, научить их применять знания на практике, находить и анализировать необходимую информацию, применять ее на практике, работая в разных странах мира.

В силу того, что Украина стала частью мирового сообщества, появилась необходимость в кадрах, которые смогут выполнять свои обязанности не только в пределах страны, но и в других странах. Также появился острый интерес к достаточно квалифицированным преподавателям, которые с интересом будут работать с коллегами-смежниками. Процесс активного интегрирования нашей страны в мировую экономику уже идет. Причем изменения происходят в разных сферах: политической, экономической и сфере образования.

Таким образом возникла потребность обучения иностранных студентов на английском языке. Причем – это не эксперимент, а метод обучения.

Иностранный язык – не только предмет освоения, он является средством получения знаний по разным дисциплинам, а также знаний о культуре, истории и экономике страны, о национальных особенностях фармации в сравнении со спецификой в их родных странах. Наряду с этим подготовительный факультет дает навыки делового общения.

Почему же обучение на английском языке? Прежде всего-это требование времени, наших зарубежных вузов-партнеров (включая программу Еразмус+, благодаря которой студенты могут выбрать обучение сразу в нескольких странах Евросоюза). Таким образом университет дает конкурентное преимущество иностранным студентам на рынке труда. Именно обучение на английском языке дает им это неоспоримое преимущество. Студенты, владея профессиональным английским языком, могут знакомиться с большим количеством передовых теорий, мнений, точек зрения и идей, которые существуют в современном мире.

Кроме того, обучаясь на английском и используя его в качестве рабочего инструмента, у студентов появляется возможность быстро получать информацию из первоисточника. Им не нужно обращаться к профессиональным переводчикам или ждать публикации новых иностранных учебников или статей. Это экономит их время и дает возможность оценить и проанализировать информацию самостоятельно, без толкования преподавателя. Более того, доступ к свежей информации позволяет им углубить процесс обучения и повысить качество и количество знаний, предоставляемых в фармацевтическом университете. Многие термины, используемые в фармации, пришли к нам с английского языка.

Таким образом, обучаясь на английском языке, студенты быстро понимают значение терминов, легко запоминают и начинают использовать их в профессиональном контексте, в своих устных и письменных презентациях.

Кроме того, в результате постоянной тренировки и развития всех речевых аспектов английского языка – чтения, говорения, аудирования, написания кратких и длинных отчетов, эссе, итоговых работ иностранные студенты могут грамотно и

професійно общатися і писати на англійському мові. Вони спроможні обговорювати проблеми і аналізувати серйозні питання, пов'язані не тільки з мовою спеціальності, але і по більшій загальній проблемі.

Навчання на англійському мові дозволить читати лекції, запрошеним по різних програмах іноземними викладачами. Під час таких лекцій іноземні студенти активно зможуть залучатися до процесу навчання, створюючи інтерактивне спілкування в аудиторії. Результатом такого навчання будуть вищі результати студентів, які вони покажуть під час проходження стажировок в різних країнах світу.

Іноземні студенти не тільки звикнуть до навчання на англійському мові, але і до постійної аналітичної роботи з великою кількістю матеріалів. Система контролю спонукає іноземних студентів займатися кожен день, готуватися до кожного заняття, активно брати участь в обговореннях, а не заучувати механічно матеріал.

Таким чином, навчання на англійському мові дає можливість іноземним студентам продовжити навчання як в нашій країні, так і за її межами. Необхідно відзначити велике перевагу для викладачів, які постійно вдосконалюють свій рівень володіння англійською мовою.

Висновком необхідно відзначити, що переваги даного методу навчання очевидні. Звичайно ж вчитися і викладати на англійському мові не просто, але відчуття, що ти зможеш подолати ці складнощі заради високої мети мотивує як викладачів, так і студентів.

Завдяки співпраці України і Європейського Союзу в питаннях вищої освіти, відбувається передача передових досягнень європейської системи освіти і їх застосування на практиці з урахуванням специфіки сучасної України. Це дає додаткові можливості і підвищує рівень вищої освіти в нашій країні.

Список використаної літератури

1. Kristen Gatehouse, *Key Issues in English for Specific Purposes (ESP), Curriculum Development*. No.10. October 2001. 2. *Расширение ЕС на Восток: предпосылки, проблемы, последствия*. – М.: Наука, 2003. – С. 292–296. 3. Хоффманн Л. *Україна на шляху до Європи / Л. Хоффманн, Ф. Мьюллерс*. – К.: Фенікс, 2001. – 343 с.

О. О. Бородкіна

ДОСТУПНІСТЬ ГРОМАДЯНАМ УКРАЇНИ УСІХ ФОРМ І ТИПІВ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ: ПРАВОВЕ ПІДґРУНТЯ ТА РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

У Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті зазначається, що одним із пріоритетів державної політики є рівний доступ громадян України до якісної освіти незалежно від національності, статі, соціального походження і майнового стану, віросповідання, місця проживання і стану здоров'я [3]. Це забезпечується безоплатністю і доступністю дошкільної освіти в державних і комунальних закладах, обов'язковістю і безоплатністю здобуття повної загальної середньої освіти в обсягах державного стандарту загальноосвітньої підготовки, безоплатністю вищої освіти на конкурсних засадах у державних і комунальних навчальних закладах [5, с. 254].

Забезпечення рівного доступу до якісної освіти як державна гарантія є пріоритетним напрямом державної освітньої політики в Україні на сучасному етапі. Чинне законодавство, враховуючи рівень економіки і культури, національні особливості українського народу, його традиції тощо, відображає та регулює освітні

державні процеси щодо реформування та перетворення традиційної системи освіти з метою реалізації основних принципів її побудови та управління в Україні.

На нашу думку, основною компетентнісною стратегією державотворення в освітній галузі повинно стати розширення меж доступу громадян України до всіх рівнів освіти, в тому числі можливості навчатися в технікумах та коледжах, що передбачено чинним законодавством, зокрема, статтею 6 ЗУ «Про освіту» [2], в якій сформульований основний принцип надання освітніх послуг в Україні, а саме: «Доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, які надає держава», що значно сприятиме підвищенню професійного престижу підготовки молодших спеціалістів.

Загальноприйнятним є визначення доступності освітніх послуг за двома показниками: фізичною та фінансовою доступністю закладів освіти для більшості населення, що передбачає можливість вільного вибору громадянами України будь-якого типу вищого навчального закладу.

Фізична доступність освіти характеризується наявністю достатньої та розгалуженої мережі навчальних закладів, у яких можуть здобувати освіту різні категорії населення відповідно до їхніх освітніх потреб, здібностей, відмінностями соціально-економічного, територіального та індивідуального характеру. На нашу думку, в Україні достатньо успішно забезпечується рівність прав і можливостей усіх громадян щодо фізичного доступу до освіти саме за рахунок наявності ЗВО I-II рівнів акредитації, в тому числі й Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу, які розташовані з урахуванням адміністративно-територіального поділу території України, що надає змогу здобуття професійних умінь та навичок, тобто отримання якісної освіти майбутніми фахівцями, в тому числі, й в віддалених куточках нашої держави.

Фінансова доступність розглядається через оцінку спроможності населення оплатити запропоновані освітні послуги і характеризує потенційну можливість здобуття освіти відповідного рівня, тобто фактично сам доступ до освіти для всіх громадян незалежно від раси, статі, віросповідання, матеріального становища та інших відмінностей. Фінансова політика навчальних закладів формується залежно від багатьох факторів, в тому числі від рівнів акредитації ВНЗ. Безумовно, плата за надання освітніх послуг в технікумах та коледжах, в тому числі ХДАДК, значно нижча ніж в провідних навчальних закладах України III – IV рівнів акредитації, що створює можливість реалізації права на освіту, передбачене статтею Конституції України [1,ст.53], для більшості громадян держави.

Підсумовуючи вищевикладене, ми вважаємо, що освітня політика в Україні формується під впливом загальносвітових тенденцій, характеризується достатньою повнотою й обґрунтованістю європейського спрямування, проте рівень забезпечення рівного доступу всіх громадян України до освіти свідчить про необхідність існування багаторівневої освітньої системи та запровадження сучасних методик оцінювання фінансової та фізичної доступності освіти, що базується на урахуванні соціально-економічних та інших характеристик споживачів, що беззаперечно повинно знайти відображення в законодавстві України.

Список використаних джерел

1.Гриценко М. В. Рівність в отриманні якісної вищої освіти і бар'єри її доступності / М. В. Гриценко // Вища освіта України. – Дод. 2 до № 3, т . VII (32). – 2011. – С.84 – 92. 2.Конституція України, прийнята 28.06.1996 р. на V сесії Верховної Ради України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 3.Новіков В. М., Куліков Г. Т. Проблеми гендерної рівності, зайнятості та бідності /НАН України. Ін-т економіки. – К., 2002. – 61 с. 4.Про освіту: Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380). 5.Про Національну доктрину розвитку освіти. Затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року N 347/2002.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ РОЗУМОВОЇ ПРАЦІ ШКОЛЯРА У ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОСВІДІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

На сучасному етапі становлення Української держави за умови складного політичного і соціально-економічного її стану особливо відчутний негативний вплив на сучасну школу таких суспільних явищ, як посилення аморальності, злочинності та інше, що призводить до знецінення освіти, падіння авторитету учителя, росту агресивності, жорстокості, нігілізму підлітків. Аналіз цих деструктивних процесів у сучасному суспільстві дозволяє зробити висновок, що є небезпека виростити бездуховне покоління, не «обтяжене» інтелігентністю, порядністю, яке зневажливо ставиться до культурних цінностей та не прагне до здорового способу життя.

Розв'язання цієї проблеми, як підтверджує вітчизняний і світовий досвід, можливе за умови оптимізації управління процесом виховання за допомогою гуманізації освіти, що має забезпечити утвердження пріоритету загальнолюдських цінностей у суспільстві на основі вивчення позитивного педагогічного досвіду.

Прикладом такої нової педагогіки з'явилася концепція В. О. Сухомлинського, що виявила значний вплив на всю українську педагогіку ХХ сторіччя. Вихідною точкою педагогічного світогляду В. О. Сухомлинського було завдання виховання в дитини особистого відношення до навколишньої дійсності, розуміння своєї справи і відповідальності перед рідними, товаришами і суспільством і, що головне, перед власною совістю і такий підхід до процесу виховання визначає актуальність даного дослідження та його мету – розглянути перспективи творчого застосування педагогічної системи В. О. Сухомлинського в освітньому просторі Нової української школи, а саме формування культури розумової праці школяра.

Педагогом була запроваджена у Павлиській середній школі система розумового виховання, спрямована на піднесення в учнів життєвої цінності знань, на залучення їх до розумової праці, на вироблення у них вміння і бажання вчитися. Він закликав до створення у школі культури знань. У Павлиській середній школі учням прищеплювалась думка, що знання не путівка до вузу, а багатство, яке є необхідним незалежно від того, ким стане дитина.

В.О.Сухомлинський вважав, що успішне розумове виховання можливе за умови, коли вчитель на кожному уроці буде одночасно викликати в учнів жадобу до навчання і вчити їх вчитися. З цією метою у Павлиші практикувалися уроки думки, творчі завдання, створення високого інтелектуального фону, прищеплення любові до читання, створення гуманного і вимогливого підходу до оцінювання, вміла організація виконання домашніх завдань, виховання самодисципліни у розумовій праці. Останню В. О. Сухомлинський розглядав у тісному зв'язку із зміцненням здоров'я учнів, вважаючи, що у більшості випадків їх відставання у навчанні головною причиною є поганий стан здоров'я. Успіх у навчанні починається з турботи про те, як харчується і як спить дитина, яке її самопочуття, як вона грає, скільки годин протягом дня буває на свіжому повітрі.

Переслідуючи ідею залучення учнів до розумової праці, В. О. Сухомлинський стверджував, що остання є не просто сидіння на уроці або дома за книжкою. Розумова праця – це зусилля думки. Мислення в учнів з'являється там, де є потреба відповісти на запитання, прагнучи до поєднання праці душі, мислення і рук. Важливе місце у цьому відводив проблемному навчанню, коли новий матеріал учитель подає як проблему, яку учні разом із ним повинні розв'язати.

В. О. Сухомлинський помітив, що думка в дітей починає працювати, якщо їх повести у ліс, на луг, в поле, і там ставити дітям тисячу запитань «чому», там чекати

відповіді і добиватися її. Емоційна радість, спільне переживання краси, спільне прагнення зрозуміти і дають це бажання пробудження думки. З точки зору В.О.Сухомлинського, діти повинні жити в світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії, творчості. У зв'язку з цим він практикував у своїй роботі уроки думки. Це були уроки на природі, де дітям можна задавати тисячі питань. Урок в природу – подорож до джерела живої думки. Пробудженню думки сприяло бажання зрозуміти природні явища, спостереження за ними. Сухомлинський вважав, що праця думки неможлива без дитячої творчості. Він залучав школярів до складання казок, творів, самостійного вивчення окремих тем та ін. [1, с.109].

Ідею перетворення освіти у важливу життєву цінність В.О.Сухомлинський тісно пов'язує з відсутністю чи наявністю в учнів інтересу до учіння. Він ставить вимогу, щоб учіння для учнів було радісною працею. Єдиним джерелом вогнику допитливості, жадоби до знань називає радість успіху у праці, а найголовнішим засобом досягнення цього вважав правильне оцінювання учнів. «Оцінка повинна винагороджувати працелюбство, а не карати за лінощі та нерадивість. Але не можна допустити, щоб оцінка балувала учнів, щоб не склалось легковажне ставлення до навчання. Дитина мусить усвідомлювати оцінку як результат розумових зусиль».

Інтерес до навчання, загальний розвиток учня неможливі, якщо у класі нема інтелектуального фону – постійного обміну знаннями в класі між учнями, якщо програмний матеріал не спирається на велику кількість матеріалу позапрограмного. Важливим джерелом інтелектуального фону є розвиток захоплень школярів. Кожний учень повинен мати свій улюблений предмет, де він знає більше за інших [3, с. 118].

Велика увага у Павлиші приділялась читанню. В. О. Сухомлинський не уявляв собі повноцінного, всебічного розвитку підлітка, юнака, дівчини без того, щоб вони не мали своїх улюблених письменників. Обов'язковою вимогою до дітей було за шкільні роки перечитати 200 книг із золотого фонду світової літератури, а до педагогів ставив вимогу навчати школярів працювати з книгою.

У вихованні культури мислення певне місце відводилось шахам, які дисциплінують мислення, розвивають пам'ять, виховують зосередженість, цілеспрямованість.

Для вироблення вміння вчитися важливо дотримуватись самодисципліни у розумовій праці.

Підсумовуючи вище викладене зазначимо, що на думку В. О. Сухомлинського, не можна зводити духовний світ маленької людини лише до навчання. Якщо учителі будуть прагнути до того, щоб всі сили школяра були поглинуті уроками, життя його стане нестерпним.

Виходячи з однієї з основних ідей своєї педагогіки – повноти щастя дитини – В.О.Сухомлинський вважав, що дитина не може бути щасливою, коли їй у школі погано. Запорука щастя – у шкільних успіхах. Дитині треба допомагати вчитися. Треба дати їй відчути себе достатньо здібною для оволодіння шкільною наукою. Вирішувати цю проблему В.О.Сухомлинський радить через відкриття навіть перед найважчим учнем тих сфер його розвитку, де він може досягти вершини, бути кращим за інших. Цьому сприяє, передусім, залучення дітей до участі у різних гуртках [2, с. 91].

Для переборення слабких сторін (в т. ч. і неуспішності з того чи іншого предмета) дитина черпає моральні сили у своїх успіхах в інших видах діяльності, де вона може найкраще проявити себе, розкрити свої духовні сили. Вихователі у Павлиші вбачали своє завдання, перш за все, у тому, щоб помітити у кожному вихованцеві все найкраще і розвинути його, не обмежуючись рамками шкільної програми.

Список використаних джерел

1. Лисенко П. Г. А.С.Макаренко і В.О.Сухомлинський. – Кременчук, 1999. – 113 с. 2. Луцюк А. М.

Василь Сухомлинський: Про пед. майстерність учителя. – Луцьк, 2003. – 205 с. 3. Педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського: погляд крізь роки: 36 наук. ст. / Черніг. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Упр. освіти і науки Черніг. обл. держ. адмін.; Редкол.: О. Ф. Явоненко та ін. – Чернігів, 2004. – 175 с.

Т. А. Білокур

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Якісна освіта розглядається сьогодні як один з індикаторів високої якості життя, інструмент соціальної та культурної злагоди й економічного зростання. Тому суспільство висуває перед сучасною школою завдання сформувати всебічно розвинену особу, яка повинна задовольнити потреби суспільства.

У Концепції розвитку загальної середньої освіти підкреслюється, що стрижнем освіти XXI ст. є розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем [12, с. 6].

Згідно Закону України «Про освіту», метою освіти є «всебічний розвиток як особливості як найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями» [4].

Досягнення цієї мети можливе лише за умов оптимального вибору методів навчання. Оскільки основною діяльністю школяра є навчання, то лише за допомогою використання раціональних методів навчання відбувається засвоєння учнями знань, умінь та навичок, а також формування світогляду, розвиток здібностей, реалізація навчаючої, розвиваючої та виховної цілей навчання. Від методів навчання значною мірою залежить розвиток учнів і якість засвоєння ними знань, і набуття навичок самостійної роботи [5, с. 41 – 42].

Суспільству потрібні особистості, які здатні приймати незалежні, самостійні рішення, проявляти ініціативу, нести відповідальність за вчинене [10]. Умовою успішного навчання є створення орієнтувальної основи для виконання навчальних дій, дотримання яких учнем забезпечить досягнення поставленої мети. Чіткі орієнтири виступають важливими умовами ефективного керованого навчання. Людина, яка добре орієнтується у своїй діяльності, є компетентною, обізнаною, підготовленою, добре навченою [11, с. 298]. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування логічного мислення шляхом використання проблемних ситуацій на уроках історії.

Шкільна програма з історії України та Всесвітньої історії відображає парадигму нової освітньої моделі і ставить до кола першочергових завдань розвиток логічного мислення учнів на базі вивчення історичного. Оволодіти такими основними прийомами розумової діяльності як аналіз, синтез, дедукція, індукція, порівняння, аналогія означає перетворити їх на прийоми розумових вмінь учнів. Не менш важливим завданням є формування навичок розрізнення головного і другорядного, істотного і поверхневого в історичних подіях і явищах, побудова причинно-наслідкових зв'язків історичних фактів [1].

Процес формування логічного мислення на уроках історії передбачає низку заходів, що ґрунтуються на прийомах порівняння і зіставлення. В результаті

порівняння історичних фактів учні отримують нові знання, що необхідні для адекватного розуміння сутності історичного процесу і історичних закономірностей. Принципово важливим є не тільки вміння оперувати історичними фактами, але й робити ґрунтовні узагальнення. Використання принципів системності, панорамності та ретроспективи вможливають встановлення причин та наслідків історичних подій, допомагають усвідомлювати закономірності і оцінювати значення різноманітних історичних явищ і процесів с позицій сьогоднішнього дня [1].

Важливим підґрунтям формування логічного мислення є створення умов активної розумової діяльності учнів на всіх етапах засвоєння історичного матеріалу [1]. При цьому необхідно пам'ятати, що розвиток мислення учнів відбувається у конкретній педагогічній ситуації і залежить від характеру матеріалу, типу завдання, віку і рівня розвитку учня (перспективи найближчого розвитку), способів навчання тощо [11, с. 306].

Критерієм оцінки навчальних досягнень учнів на уроках історії сьогодні стають не стільки знання фактичного матеріалу, скільки рівень розвитку мислення та вмінь школярів: працювати з різними джерелами, здобувати інформацію, аналізувати, узагальнювати, активно використовувати її в нестандартній (позанавчальній) ситуації [2].

На думку багатьох психологів та дидактів (Т.Кудрявцев, О.Матюшкін, В.Краєвський, І. Лернер та ін.), проблемна ситуація є центральною ланкою проблемного навчання. Це ситуація, що викликає у учнів усвідомлену трудність, шлях подолання якої потрібно шукати [7, с.24-25]. Характерною рисою проблемного навчання є постановка перед учнями проблемної ситуації, яка спонукає їх не тільки користуватися готовими знаннями, але й самостійно (або під керівництвом вчителя) здобувати нові знання. Учитель створює проблемну ситуацію, спрямовує учнів на її розв'язання, і в нього формують нові знання, він оволодіває новим способом дій. Слід враховувати, що проблемне навчання потребує диференційованого та індивідуального підходу. Основа проблемної ситуації – суперечність між старими знаннями і новими фактами, які не можна пояснити на основі старих знань. Першою ознакою проблемної ситуації в навчанні є створення труднощі, для подолання якої учень повинен виявити власну розумову діяльність [6, с. 4-5].

Проблемні ситуації можуть бути різні: за змістом невідомого, за рівнем проблемності та іншими методичними особливостями. У сучасній теорії проблемного навчання розрізняють два види проблемних ситуацій: психологічну і педагогічну. Перша стосується учнів, друга – організації навчального процесу. Педагогічна проблемна ситуація створюється за допомогою активізуючих дій, запитань вчителя, що наголошує на новизні, важливості, значущості та відмінності об'єкта пізнання. Психологічні проблемні ситуації завжди індивідуальні і використовуються на всіх етапах процесу навчання (засвоєння, закріплення, контроль) [2].

Проблемні ситуації породжуються проблемними задачами, завданнями та запитаннями. Проблемне запитання, як і проблемна задача, є характеристикою об'єкта мислення. Але між ними є відмінність. Структуру проблемної задачі характеризують три компоненти: дані (умова), вимога та невідоме. Питання ж, з одного боку, може входити у структуру проблемної задачі і виконувати функцію її вимоги, з іншого – бути відносно самостійною формою думки, як окреме проблематизоване висловлювання, що вимагає відповіді. Однак і в другому випадку, попередньо аналізуючи запитання, суб'єкт уточнює умови його постановки, відділяє умови від вимог, тобто поступово переформулює запитання у задачу [3, с. 29 - 30].

Відомий методист Ф. Левітас відзначає, що умовою для створення проблемної ситуації є включення в урок кількох, часом суперечливих поглядів щодо проблеми,

яка вивчається. Учні повинні вибрати правильну точку зору та обґрунтувати її [6, с.4].

Тож, як бачимо, для розвитку логічного мислення на уроках історії проблемні ситуації можна використовувати на різних етапах уроку: як мотивації до уроку, на етапі актуалізації знань учнів, під час вивчення нового матеріалу, в ході узагальнення та систематизації знань, умінь та навичок учнів.

Таким чином, сучасна загальна середня освіта загалом та шкільна історична освіта зокрема мають реально відповідати потребам суспільства і держави. Розвиток логічного мислення на уроках історії є системним, тривалим та багатоаспектним процесом навчання школярів. Розумова діяльність учнів стимулюється постановкою питань, які мають бути складними настільки, щоб викликати утруднення учнів, і в той же час посилюючим для самостійного знаходження відповіді. Проблемна ситуація повинна бути важливою для учня, а її створення пов'язане з його інтересами і досвідом. Тільки в такому разі проблемна ситуація забезпечить піднесення емоційного стану учня, збудить його інтерес до нового, створить сприятливі умови для активізації пізнавальної діяльності. Проблемні ситуації можливо використовувати на будь-якому етапі уроку, при цьому варто враховувати характер навчального матеріалу, тип завдання, вік і рівень розвитку учнів, способів навчання.

Список використаних джерел

- 1.Александрова Г.І. Розвиток логічного мислення на уроках історії шляхом використання інтерактивних технологій навчання / Г. І. Александрова, О.Ю. Ляшко. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2009/Pedagogica/54300.doc.htm.
- 2.Венцева Н.О. Дискусія як засіб розвитку мислення підлітків на уроках історії [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpbdpu/Ped/2008_4/Ventceva%20N..pdf.
- 3.Журба Л. Проблемні ситуації та способи їх створення на уроках новітньої історії України / Л. Журба // Історія в школі. – 2006. - №6. – С. 28 – 33.
- 4.Закон України «Про освіту» № 2745-VIII від 06.06.2019, ВВР, 2019, № 30, ст. 119.
- 5.Камлова О.Є Вимоги до розвитку умінь і навичок учнів на уроках історії та поради молодим вчителям / О. Є. Калова // Історія.- 2005. - № 2. - С. 41 - 43.
- 6.Левітас Ф. Л. Сучасний учитель та сучасний урок (методичні рекомендації щодо вивчення історії України та Всесвітньої історії в школі). [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ippo.org.ua/files/ІНФОРМАЦІЯ_ДЛЯ_ВЧИТЕЛІВ/Історія/Сучасний_урок_історії/1.doc.
- 7.Левітас Ф.Л. Методика викладання історії. Посібник учителя. / Левітас Ф.Л., Салата О.О - Х.: «Основа», 2006. – 96 с.
- 8.М'ясоїд П. А. Загальна психологія: Навч. посіб. / П. А. М'ясоїд. – К.: Вища школа, 2001. – 487 с.
- 9.Погоріла А. Формування творчої особистості старшокласників на уроках історії (50-60-ті роки ХХ ст..) / А. Погоріла // Гуманізація навчально-виховного процесу Випуск LV. Частина I. Слов'янськ – 2011. – С. 138 – 146. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gnvp/2011_55_1/15.pdf.
- 10.Савчин М. В. Педагогічна психологія: Навчальний посібник./ Мирослав Васильович Савчин. – К.: Академвидав, 2007. – 424 с.
- 11.Стельмах М. І. Використання проблемно-діалогічного методу на уроках історії / М. І.Стельмах [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.google.com.ua/url?Fvikoristannja_probleмно-dialogichnogo_metodu_na_ur.doc.
- 12.Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Михайло Михайлович Фіцула. – К.: Академія, 2000. – 544 с.

О. М. Галдіна, С. Ф. Лягушин, О. Й. Соколовський

УРОКИ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ СТВОРЕННЯ НАУКОВОЇ ШКОЛИ З ТЕОРЕТИЧНОЇ ФІЗИКИ В ДНІПРОВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Освіта, тісно пов'язана в Україні з наукою, переживає зараз глибоку кризу. Прагнучи знайти вихід із сучасної ситуації, вважаємо за доцільне звернутись до нашого дорогоцінного історичного досвіду. Минулий рік був ювілейним не тільки для Дніпровського університету, але й для кафедри теоретичної фізики ДНУ: вона від-

значила своє 90-річчя. Кафедра була першою спеціалізуючою кафедрою в університеті, ще з довоєнних років уславилась високим рівнем кваліфікації випускників, своєчасно відгукувалась на нові тенденції у світовій фізиці після війни й упевнено заявляє про себе в новому тисячолітті [3]. Засновником кафедри був професор Б.М. Фінкельштейн, який приїхав до Дніпропетровська з Ленінграда восени 1928 року в рамках програми створення нових наукових центрів у регіонах Радянського Союзу, ініційованої академіком А.Ф. Йоффе. Тоді ж почалася історія потужного центру фізичної науки в Харкові [4]. Активний науковець, Б.М. Фінкельштейн зорієнтував кафедру на дуже актуальні тоді квантову механіку, теорію розчинів електролітів і твердого тіла. Він був і першим директором Дніпропетровського фізико-технічного інституту в 1932-37 роках. У повоєнний час з ініціативи доцента О.О. Боргардта, випускника 1945 року, на кафедрі почали займатися квантовою теорією поля, що відкрило шлях до появи робіт, які стали етапними в революційних змінах у теорії фундаментальних взаємодій у другій половині минулого сторіччя (В.С. Ваняшин, завідувач кафедри в 1968-84 роках, і його учні). На кафедрі зробили правильний вибір, поклавши в основу підготовки фахівців викладання теорії поля, що є основою сучасної фізичної картини світу. У нових, дуже складних умовах уже більше 30 років лідер колективу – професор В.В. Скалозуб, відомий вчений і організатор науки, який заохочує розвиток багатьох напрямків теоретичної фізики навіть за умов значного кількісного скорочення кафедри, спираючись на єдність математичного апарату квантової теорії поля та статистичної фізики. Вражають огляд досягнень кафедри, перелік закладів, де працюють наші випускники, список видатних осіб серед них [3]. Ми назвемо одного – академіка РАН І.М. Халатникова, він відсвяткував у жовтні своє 100-річчя. Стверджуючи, що на кафедрі склалась наукова школа «Дослідження фундаментальних процесів в екстремальних зовнішніх умовах методами квантової теорії поля і статистики», ми віднесли до неї 26 осіб: 6 докторів наук, 11 кандидатів наук (PhD) і наукова молодь.

Запорукою досягнень були правильний вибір напрямків досліджень і постановки навчального процесу – врешті-решт наявність наукового лідера, здатного вирішувати ці завдання, тобто роль особистості в історії ніхто не заперечує. Звернімо увагу, що перший наш завідувач з'явився в тодішньому Інституті народної освіти завдяки державній програмі, його наступники виростили зі студентів кафедри: здібна молодь у нас є, тільки необхідно, щоб вона не пройшла повз своє покликання. Отже, було великим благом (незалежно від політичних цілей) те, що керівництво СРСР тих часів вважало за необхідне розвивати науку, в тому числі фундаментальну, яка не може давати швидко фінансову віддачу. При цьому професія вченого поетизувалась і забезпечувала досить високий рівень добробуту. Зараз ми буквально боремося за свого абітурієнта й, незважаючи на абсолютно недостатнє фінансування, практично щорічно вітаємо на кафедрі надзвичайно обдарованих юнаків і дівчат. Урок: не можна фінансувати науку й освіту за залишковим принципом. Усі найрозвиненіші країни нинішнього світу, вже постіндустріального, інформаційного, базували прорив у майбутнє на пріоритетному положенні науки й освіти. Прочитуємо Лі Куан Ю: «Саме кількість «майже геніїв» і тих, чий інтелект вищий від середнього рівня, у підсумку визначає майбутнє суспільства, в якому ці діти народились» [2]. Вихід України з кризи на шляху інновацій можливий лише за умови зміни теперішньої ситуації. Особливо прикро втрачати шанси за наявності наших славних традицій. Зауважимо, що теоретична фізика тут в особливому положенні. Фінансування теоретичних досліджень не потребує таких масштабних вкладень, як реалізація проектів експериментаторів, а втрата традицій наукової школи з теоретичних дисциплін надолужується найважче.

Другий урок: для розвитку фундаментальної науки найприродніший осередок – це навчальний заклад. Згадаємо найславетніші класичні університети світу! Їх роль, престиж, можливості та рівень забезпеченості загальновідомі. Університети нашої країни – далеко за межами першої тисячі... Це неважко зрозуміти, але від цього не зникає думка, що підготовку кадрів для науки доцільно поєднувати з просунутими науковими дослідженнями та пошуком талановитої молоді. Історія кафедри теоретичної фізики гарно ілюструє сказане. В Україні, коли грошей на науку катастрофічно не вистачає, ми бачимо «перетягування ковдри» між академічною та вузівською наукою, де науковці вишів знаходяться в програшній позиції, навіть із точки зору оплати праці, недостатньо високої, за світовими стандартами, й у академічних інститутах.

І ще один урок: необхідно створювати режим найбільшого сприяння для людей, які здатні займатися науковою творчістю. Їх час і сили – суспільна цінність. У розвинених країнах Заходу навчальне навантаження професури значно менше, ніж у нас. Наші наукові колективи у вищих закладах освіти прив'язані до «годин». Плідно працююча людина може залишитися без ставки, коли не прийшли абітурієнти, що протягом останніх років є вкрай актуальним. При цьому аудиторні години по тих курсах, які ми читаємо, невпинно скорочуються. Але тут зовнішні умови працюють проти якості навчання... Не на науково-педагогічних колективах варто економити. Ветерани згадують: раніше по вечорах у корпусах кипіло життя, обговорювались наукові задачі. При цьому відрядження можна було оформити протягом половини дня. Зараз ми обмежені в живому спілкуванні через економію коштів. 3 роки тому жорстко обмежили перебування ввечері в опалюваному корпусі: економили на електриці! Проблема комунальних платежів у державних вишах боляче б'є по освіті. Нарешті, непропорційно багато часу витрачається на заповнення всіляких звітних форм, обчислення балів. Це зворотній бік комп'ютеризації. Звичайно, документування нашої діяльності необхідне. Але клерк має допомагати науковцю й педагогу, а не командувати ними. А спроба нормувати години, витрачені на написання статті, у фізиці викликає лише посмішку. Про це чудово написано ще І. Грековою [1].

Сподіваємося на розквіт наукових шкіл в університетах України!

Список використаних джерел

1. Грекова И. Кафедра. – М.: Эксмо, Зебра Е, 2003. – 320 с. 2. Лі Куан Ю. Роздуми великого лідера про майбутнє Китаю, США та світу / Упорядники Г. Елісон, Р.Д. Блеквілл, Е. Вайн; Пер з англ. О. Лобастової. – К.: Вид. група КМ-БУКС, 2017. – 224 с. 3. Лягушин С.Ф. Становлення та розвиток теоретичної фізики в Дніпровському національному університеті / С.Ф. Лягушин, В.В. Скалозуб, О.Й. Соколовський // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Фізика. Радіоелектроніка. – 2017. – Т. 25, Вип. 24(2). – С. 3-24. 4. Таньшина А.В. Нариси з історії сучасної фізики. Книга 1. Харків / За ред. Ю.О. Храмова. – Х.: Квант, 2007. – 552 с.

В. М. Гамалія, С. П. Руда

СПРИЯННЯ НАУКОВИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ УЧАСТІ ЖІНОК У РОЗВИТКУ НАУКИ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТЬ)

В кінці ХІХ століття отримати вищу освіту на теренах України, як і в усій Російській імперії, жінки могли лише на Вищих жіночих курсах, організованих в 1878 р. в Києві професорами університету св. Володимира на громадських засадах. Проте в 1889 р. і цей заклад було закрито. Єдиною можливістю відтоді залишався від'їзд до Петербургу або взагалі за кордон. Проте це не зупиняло тих жінок, які понад усе прагнули здобути вищу освіту і прилучитись до творчої праці на користь своєї батьківщини. Однією з таких жінок була Софія Михайлівна Переяславцева.

Взимку 1869 р., закінчивши з золотою медаллю гімназію у Воронежі, вона приїхала до Петербургу, де почала слухати лекції Івана Сеченова в Медико-хірургічній академії. Серед дівчат-слухачок була її двоюрідна сестра Софія Корвін-Круковська, в майбутньому видатний математик Софія Ковалевська. Проте вже весною цього ж року Медико-хірургічну академію закрили через студентські заворушення, а коли знову відкрили, доступ жінкам до навчання був заборонений. Тому через два роки, заощадивши важкою працею необхідні кошти, Софія Переяславцева виїхала до Швейцарії. Вона стала студенткою філософського факультету Цюрихського університету, по закінченні якого отримала ступінь доктора філософії. В Цюриху навчалися і інші жінки з Росії, зокрема Надія Сулова (перша російська жінка – доктор медицини) та Марія Бокова (майбутня дружина Івана Сеченова). У 1872/73 рр. кількість жінок з Росії, що навчалися в Цюрихському університеті та політехнікуму, перевищувала 100 осіб. Царський уряд, ставлячись негативно до надання жінкам вищої освіти і побоюючись впливу на них революційної пропаганди в такому місті, як Цюрих, опублікував в «Урядовому віснику» від 21 травня 1873 р. таке повідомлення: «Уряд завчасно попереджає всіх російських жінок, які відвідують Цюрихський університет і політехнікум, що ті з них, які після 1 січня майбутнього 1874 року продовжуватимуть слухання лекцій в цих установах, після повернення в Росію не допускатимуться ні до яких занять, дозвіл яких залежить від уряду, а також ні до якихось іспитів або учбових закладів».

Оскільки ця заборона стосувалась виключно Цюриха, студентки з Росії могли продовжувати навчання в Парижі, Женеві або Берні. В 1893 р. вийшла постанова уряду Пруссії про дозвіл жінкам – вільним слухачкам – відвідувати лекції в університетах. Першим реалізував цю постанову Геттінгенський університет, до якого восени 1902 р. по закінченні Вищих жіночих (Бестужевських) курсів у Петербурзі приїхала народжена в Києві Тетяна Афанасьєва, в майбутньому відомий математик і фізик Тетяна Афанасьєва-Еренфест. А в листопаді 1904 р. вона одержала виключне право відвідувати лекції на філософському факультеті Віденського університету.

Вищі жіночі курси відкрилися в деяких великих містах Російської імперії під впливом демократичного руху 60-х рр. XIX століття. Перші такі курси з двома відділеннями – історико-філософським та фізико-математичним – відкрилися в 1869 р. в Петербурзі і Москві (без державних асигнувань на їх утримання). Навчальні програми були наближені до університетських, проте під час вступу на роботу особи, які закінчували ці курси, прирівнювалися до випускників середніх учбових закладів. В 1881 р., за часів правління Олександра III, уряд почав розпочав кампанію по закриттю Вищих жіночих курсів. В 1886 р. за наказом Міністерства народної освіти прийом на курси був заборонений, і невдовзі вони закрились. Проте в 1906 р., завдяки ситуації, що утворилася в 1905 р., Вищі жіночі курси на території царської Росії знову відродилися, і впродовж 1907-1909 рр. їх склад поповнився юридичними, медичними та економіко-комерційними відділеннями.

На початку XX століття на теренах України жінки неодноразово зверталися до університетів Києва, Харкова та Одеси з проханням дати їм можливість навчатися в них або дозволити відкрити вищі жіночі курси. В 1905 р. жінкам дозволили відвідувати лекції в Харківському університеті, але вже через два роки цей дозвіл було скасовано. Натомість 11 квітня 1906 р. Міністерство народної освіти зрештою дало згоду на відкриття в Києві з наступного навчального року Вищих жіночих курсів. Такі курси були відкриті також в Харкові та Одесі. Від Педагогічних рад всіх цих установ та від їх слухачок до Міністерства народної освіти часто надходили клопотання з проханням дозволити випускницям курсів складати державні іспити задля отримання дипломів нарівні з випускниками університетів. Тільки 19 грудня 1911 р. вийшов закон, який надавав випускницям Вищих жіночих курсів право складати

державні іспити або іспити на звання вчителів середніх навчальних закладів і забезпечував їм такі ж службові права, що і чоловікам. Спершу іспити можна було скласти при університеті, а в 1916 р. екзаменаційні комісії з правами державних університетських було створено при Вищих жіночих курсах [4]. За законом від 19 грудня 1911 р. жінки отримали також право здобувати при університетах вчені ступені магістра і доктора, яке до того вони могли реалізувати тільки за кордоном. Проте і за наявності наукового ступеня отримати місце в дер навіть отримала державній установі (в лабораторії чи на кафедрі) практично було неможливо. Так, Варвара-Кашеварова Руднева, хоча і дістала, як виняток, дозвіл на навчання у Петербурзькій медико-хірургічній академії і одержала диплом доктора медицини, не змогла знайти місце у державних установах і мала займатися приватною практикою.

Право на творчу працю талановитим жінкам-вченим на межі ХІХ-ХХ століть надавали лише недержавні установи – самоврядні наукові товариства. Участь жінок в роботі наукових товариств обумовлювалася відповідними параграфами статутів. Так, у §5 Статуту 1881 р. Харківського медичного товариства зазначалося: «Дійсними членами Товариства можуть бути: лікарі обох статей, фармацевти та ветеринари, що проживають у м. Харкові». А §4 Статуту Товариства для боротьби із заразними хворобами та §2 Статуту Київського товариства боротьби з сухотами та бугорчаткою формулювалися таким чином: «Членами Товариства можуть бути особи обох статей, всіх верств, знань та віросповідань».

Провідні функціонери наукових товариств, здебільшого професори університетів, сприяли тому, щоб жінки могли знайти собі відповідне місце в науці. Згадана вище Софія Переяславцева, вже ставши доктором наук та здобувши визнання як талановита дослідниця, три роки після повернення з-за кордону заробляла собі на життя випадковими перекладами. Нарешті, восени 1878 р. вона отримала посаду завідувачки Севастопольської біологічної станції, організованої та керованої членами Новоросійського товариства природознавців. В цьому їй допоміг відомий вітчизняний зоолог, академік Петербурзької академії наук, Олександр Онупрійович Ковалевський [5]. Працюючи на станції, Софія Переяславцева зробила помітний внесок у вивчення флори і фауни Чорного моря. Виступаючи після її смерті на засіданні Новоросійського товариства природознавців, його секретар Петро Бучинський сказав: «Софія Михайлівна завоювала почесне місце серед сучасних зоологів, але ще більше значення має як жінка-піонерка в історії прагнення жінки до самостійності і рівноправ'я».

Інша наша співвітчизниця, Олександра Смирнова-Замкова, майбутній академік Української академії наук, після навчання в Монпельє, у Франції, на батьківщині змогла знайти роботу тільки в Київському бактінституті, створеному Товариством для боротьби із заразними хворобами, лише завдяки директору інституту, члену Правління товариства, відомому патологоанатому Володимирі Високовичу, який став її вчителем і пам'ять про якого вона зберігала продовж всього життя [2]. Завідувач кафедри патологічної анатомії Вищих жіночих курсів, він також дав їй посаду асистента кафедри, на якій вона працювала з 1908 по 1920 рр.[3] Отримавши такий старт, Олександра Смирнова-Замкова досягла помітних успіхів у своїй професії, ставши у 1951 р. академіком Української академії наук [1]. Вона створила вчення про систему основної аргірофільної речовини – внутрішнє середовище органів і тканин, що сприймає імпульси від нервової системи і відіграє важливу роль у нейрогуморальній регуляції.

Список використаних джерел

1. Рудая С.П., Гамалея В.Н. Александра Смирнова-Замкова – действительный член Украинской академии наук // Материалы международной конференции «Медицинская профессура СССР». 20

мая 2011. Москва, 2011. С. 63-65. 2. Смирнова-Замкова А. И. Владимир Константинович Высокович (Воспоминание) // Врачебное дело. 1963. № 1. С. 153-155. 3. Томашевский С. П. Деятельность профессора В. К. Высоковича как одного из основателей Медицинского Отделения при Высших Женских курсах в г. Киеве. Киев, 1914. 10 с. 4. Ходаков В. Е. Высшее образование в Украине: взгляд со стороны и изнутри. Херсон, 2006. 338 с. 5. Ruda S., Gamaliia V. The first Russian woman-zoologist Sofia Perejaslavtseva // Abstracts of VI International Conference of the European Society for the History of Science. Lisbon, Portugal. 2014. P. 80.

Г. В. Жиліна, Н. М. Голуб

НЕДОЛІКИ СФОРМОВАНОСТІ ЗОРОВО-ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ ТА ЇХ КОРЕКЦІЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗІ СТЕРТОЮ ФОРМОЮ ДИЗАРТРІЇ

Однією з гострих проблем була і залишається тенденція збільшення чисельності дітей із перинатальною та ранньою постнатальною патологією ЦНС, що, своєю чергою, обумовлює зростання випадків порушень розвитку в дітей мовленнєвих та інших психічних функцій. Одним із розповсюджених порушень мовлення церебрально-органічного генезу є дизартрія (М. Ейдінова, О. Правдіна-Вінарська (1959), G. Bohme (1966), К. Семенова (1968), О. Мастюкова (1969, 1971, 1979, 1983), О. Вінарська, А. Пулатов (1973), Л. Данілова (1975), Н. Сімонова (1967), І. Панченко (1979), R. D. Neilson, N.O. Dwer (1984), О. Архіпова (2007), Л. Беякова, Н. Волоскова (2009), Н. Пахомова, М. Шеремет (2009), О. Боряк (2012) та ін.).

Найбільш поширеною є класифікація дизартрії на підставі визначення рівня локалізації ураження рухового апарату (О. Правдіна та ін.): бульбарна, псевдобульбарна, екстрапірамідна або підкоркова, мозочкова, кіркова. За іншою класифікацією виділяються категорії дітей з дизартрією на підставі їхньої клініко-психологічної характеристик залежності від загального психофізичного розвитку (О. Мастюкова, 1973, 1976; М. Іпполітова, О. Мастюкова, 1975, 1983; Н. Сімонова 1967; а також Г. Сухарева, 1965; М. Певзнер, 1966, 1972, 1973; В. Лубовський, 1972, К. Лебединська, 1982 та ін.). За указаною класифікацією виділяють дизартрію у дітей з: нормальним психофізичним розвитком; церебральним паралічем; олігофренією; гідроцефалією; затримкою психічного розвитку; мінімальною мозковою дисфункцією (ММД). Дітей із ММД найбільша кількість, саме у таких дітей часто спостерігаються легкі за ступенем прояву ознаки дизартрії.

У класифікації дизартрії за ступенем зрозумілості мовлення для оточуючих G. Tardier (1968) серед 4-х ступенів виділяє перший (і найлегший): при ньому порушення звуковимови виявляються тільки фахівцем у процесі обстеження дитини з церебральним паралічем.

Сьогодні ми виділяємо значну кількість дітей, у яких немає церебрального паралічу, а прояви дизартрії є цілком мінімальними (так звана «стерта дизартрія»). Термін «стерта» дизартрія був запропонований О. Токаревою (1969) для позначення легких (стертих) симптомів псевдобульбарної дизартрії. Сьогодні таку незначну за ступенем прояву патологію центрально-органічного генезу називають: «легкий ступінь дизартрії», «дизартричний компонент», «мінімальний дизартричний синдром», «мінімальні дизартричні розлади».

Важливо те, що фахівці розглядають прояви мовленнєвих порушень у таких дітей у нерозривному зв'язку з немовленнєвими симптомами, що визначає комплексний підхід і в діагностиці, і в корекції стертої форми дизартрії (Г. Гуровець, Р. Лалаєва, Р. Левіна, Л. Лопатіна, С. Маєвська, Р. Мартинова, Л. Спірова, Є. Соботович, С. Шаховська та ін.).

У логопедичній практиці відбувається активний пошук нових комплексних корекційно-педагогічних методик щодо усунення стертої дизартрії у дітей (Є. Серебрякова, 2001; Л. Лопатіна, 2001, 2004, 2005; Л. Позднякова, 2004; О. Архіпова, 2006,

2007, 2008; Н. Пахомова, М. Шеремет, 2009; С. Конопляста, В. Галущенко, 2011 та ін.). Однією з перших комплексну корекційно-логопедичну роботу по подоланню стертої дизартрії у дітей запропонувала О. Архіпова. Автор детально описала клініко-педагогічну характеристику даної категорії дітей, визначила етапи та напрями логопедичної роботи при дизартрії, методику автоматизації та диференціації звуків з використанням тактильно-кінестетичної стимуляції.

Комплексна діагностика і корекція стертої дизартрії є необхідними, оскільки внаслідок навіть незначних за ступенем прояву органічних порушень нервової системи у дітей сполучаються недоліки артикуляційної моторики, загальної моторики, дрібної моторики пальців рук. У наукових працях описано особливості розвитку немовленнєвих функцій у дітей зі стертою формою дизартрії, зокрема визначено, що для цієї категорії дітей є характерним уповільнене формування оптико-просторового гнозису, конструктивного праксису, просторово-часових уявлень (О.Мастюкова, 1977; Л.Бадалян, Л.Журба, О.Мастюкова, 1978; Л.Журба, О.Мастюкова, 1980, 1985).

Ще у XX столітті П.Анохін (1958), М.Жинкін (1958), О.Лурія (1978) акцентували увагу на ролі кінестезій в управлінні рухами, взаємодії кінестетичної та кінетичної організації рухових програм. Дослідники відмічали, що для здійснення рухового акту необхідна наявність двох складових компонентів: його кінестетичної основи, яка забезпечує певний характер і диференціальний рівень складних рухів, та його кінетичної структури, яка забезпечує основу утворення плавних рухових комплексів.

Сучасні уявлення про механізми дизартрії дають підставу стверджувати, що первинні механізми порушень при дизартрії тягнуть за собою вторинні і третинні відхилення в розвитку. Так, при дизартрії первинне порушення артикуляційної моторики призводить до недорозвинення фонематичного сприйняття, що тягне за собою недорозвинення лексико-граматичної сторони мовлення. Разом з тим, порушення моторної сфери, в цілому, призводять до затримки формування кінестетичного та кінетичного праксису, зорового гнозису та зорово-просторових уявлень. Для діагностики та корекції мовленнєвих і немовленнєвих порушень, оцінки стану самоконтролю мовленнєвої, рухової діяльності у дітей зі стертою формою дизартрії великого значення набуває концепція фактора, яка лежить в основі визначення несформованості або дефекту вищих психічних функцій, виявлення «первинного дефекту», який за визначенням О. Лурії розкриває різновид порушення, вказує на рівень ураження ієрархічної системи мозку.

У контексті нашого дослідження маємо акцентувати увагу на таких факторах:

- кінестетичний фактор - недостатність кінестетичних відчуттів призводить до несформованості кінестетичної основи мовлення та предметних дій.
- фактор просторового та квазіпросторового сприйняття - його недостатність може призвести до затримки у формуванні та розвитку всіх інших психічних функцій, у структуру яких він входить (розуміння граматичних конструкцій, лічба, письмо, читання, орієнтування на аркуші паперу тощо).

Отже, рівень сформованості зорового гнозису та зорово-просторових уявлень має велике значення для характеристики загального розвитку дитини та її готовності до шкільного навчання. Недорозвинення просторової функції у дітей зі стертою формою дизартрії є однією з причин, що обумовлюють труднощі в оволодінні дітьми навичками читання, письма та лічби.

О. Правдіна (1973), О. Мастюкова (1977; 1989), М. Іпполітова (1989), О. Серебрякова (2001); Л.Лопатіна (2001, 2004, 2005); Л. Позднякова (2004); О. Архіпова (2006, 2007, 2008); Н. Пахомова, М. Шеремет (2009); С. Конопляста, В. Галущенко (2011) та ін. відмічають необхідність спеціальної цілеспрямованої роботи з розвитку як артикуляційної моторики, проведення з дітьми зі стертою формою дизартрії дихальних та голосових вправ, так і необхідність роботи з розвитку в них загальної

моторики, дрібної моторики пальців рук, що паралельно сприятиме розвитку в дітей зорового гнозису та зорово-просторових уявлень.

Розвиток навичок орієнтування в просторі відбувається протягом усього дошкільного віку. Вже в ранньому дитинстві відбувається опанування індивідом вмінням враховувати просторове розташування предметів. Однак дитина ще не відокремлює напрямів простору й просторових відношень між предметами від самих предметів. У дітей зі стертою формою дизартрії розвиток зорово-просторових уявлень може дещо затримуватися, що потребує додаткової уваги з боку педагогів.

А. Люблінська (1956) виділила три категорії засвоєваних дитиною елементарних знань про простір: відображення віддаленості предмета і його місця розташування; орієнтування в напрямках простору; відображення просторових відносин між предметами [3].

Основні характерні для дошкільнят види діяльності - гра і продуктивна діяльність (малювання, конструювання, ліплення, аплікація). Гра і всі перелічені види продуктивної діяльності відрізняються загальною рисою - формуванням у дітей вмінь орієнтування в просторі. Так, займаючись творчими продуктивними видами діяльності, діти засвоюють такі зовнішні властивості предметів, як форма, розмір, просторові відношення.

Тобто, логопедична робота з дітьми дошкільного віку зі стертою формою дизартрії має будуватися таким чином, щоб під час розігрування того чи іншого сюжету безпосередньо вгрі, а також у процесі зображувальної діяльності діти вчилися імітувати рухи й застосовувати доступні їм визначення певних просторових характеристик.

У розвитку зорового гнозису та зорово-просторових уявлень у дошкільників зі стертою формою дизартрії важливе значення матимуть також прогулянки, екскурсії, рухливі забави, фізкультурні вправи і практичне орієнтування в навколишньому: груповий кімнаті, на вулиці.

Повноцінність оволодіння знаннями про простір, здатність допросторового орієнтування забезпечуватиметься взаємодією рухливо-кінестетичного, зорового й слухового аналізаторів під час здійснення різних видів діяльності дитини, спрямованих на активне пізнання навколишньої дійсності.

Розвиток просторового орієнтування відбуватиметься нерозривно з розвитком загальної моторики, дрібної моторики пальців рук, розвитком артикуляційної моторики, отже, в цілому, з розвитком як мовленнєвих, так і немовленнєвих функцій.

У зв'язку з недостатнім рівнем сформованості зорово-просторових уявлень у дітей старшого дошкільного віку ми розробили та реалізували проект «Формування зорово-просторових уявлень у процесі логопедичних занять з дітьми старшого дошкільного віку зі стертою формою дизартрії». В ньому були використані: артикуляційна гімнастика з площинною викладкою елементів «Пригоди веселого Язичка», відібрані фізкультхвилинки на закріплення просторових уявлень; розроблені дидактичні завдання («Викладаємо розповіді на планшетах») (в залежності від сезону: «У весняному лісі», «Білячі запаси», «Прикрашаємо ялинку», «Розкажи, що де стоїть») та дидактичні ігри («Цікаві подарунки», «Мандри», «Покупці» тощо).

Важливими завданнями нашої експериментальної роботи з дітьми зі стертою формою дизартрії були такі: 1) формування умінь пересуватися у реальному просторі відповідно словесних інструкцій; 2) навчання дітей усвідомленню схеми власного тіла, диференціації його правої та лівої частин; 3) розуміння просторових відношень між предметами, уміння позначати ці відношення з використанням прийменниково-відмінкових конструкцій; 4) формування навички орієнтування на площині, зокрема на аркуші паперу.

Отже, при плануванні та проведенні логопедичної роботи з дошкільниками зі стертою формою дизартрії ми цілеспрямовано спиралися на систему прийомів, які

сприяли збагаченню та розширенню чуттєвого досвіду дітей у процесі різних видів діяльності. Таким чином ми розв'язували цілий комплекс завдань, зокрема, розвивали артикуляційну, дрібну та загальну моторику, покращували лексико-граматичну та фонетико-фонематичну сторони мовлення, формували навички зв'язного мовлення, а також розвивали зоровий гнозис та зорово-просторові уявлення.

Список використаних джерел

1. Волкова Л. С. *Логопедия* / Л. С. Волкова. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. – 680 с. 2. Голуб А.В. *Актуальні проблеми діагностики та корекції мовлення при різних формах дизартрії у дітей старшого дошкільного віку* // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Зб. Наукових праць / відп.ред. Синьов В.М.- К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. - № 17, с. 46-49. 3. Лурия А.Р. *Основные проблемы нейролингвистики* / А.Р.Лурия –Изд.3-е. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 256 с. (Из серии мировой психологи). 4. Люблинская А.А. *Особенности освоения пространства детьми дошкольного возраста* // *Формирование восприятия пространства и пространственных представлений у детей*. – М.: АПН РСФСР, 1956. – Вып. 86. – С. 47-62. 5. Савінова Н. В. *Теоретичні основи розвитку самоконтролю мовленнєвої діяльності*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/ee21244a91de1ca72214097f6fc75670.pdf>.

О. Г. Жукова, А. В. Гончаренко

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

XXI століття характеризується стрімким розвитком всіх сфер діяльності людини. Особливу увагу світова спільнота приділяє питанню модернізації освіти, появою нових підходів до розвитку та процесу отримання якісної освіти.

Тенденція останніх десяти років свідчить про перехід від традиційного навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій, що супроводжується переглядом освітніх стратегічних пріоритетів, ціннісних уявлень, методологічних та методичних засад та ін. Чільне місце в такому переході зайняло дистанційне навчання. Це стало можливим завдяки розвитку мережі Інтернет, яка дає можливість пересилати необхідну кількість даних в будь-який куточок країни, світу, вільно проводити обговорення з іншими користувачами в режимі реального часу, розміщувати інформацію на різноманітних ресурсах, роблячи її доступною для всіх охочих.

Така тенденція в освіті дозволить розвивати і фундаментальну професійну підготовку, що в свою чергу забезпечить можливість виходу на міжнародний рівень, визнання знань та інформації основою соціальної інтеграції, конкурентоспроможності, можливість реалізувати глобальні соціально-економічні цілі.

Для успішного досягнення основних цілей розвитку освіти необхідно активно розвивати дистанційну освіту, що передбачено в Національній програмі інформатизації [1].

Дослідження розвитку дистанційного навчання у навчальних закладах країн Європи та Північної Америки дає можливість відстежити особливості формування та адаптації діючої системи освіти в Україні. Відповідно, розвиток, такого виду освіти перш за все залежить від нормативно-правової бази країни. Наприклад, відділення дистанційного навчання Університету Веркментасколін (Акурейра) не має повноважень від влади Ісландії на організацію дистанційного навчання у ВНЗ, тому адміністрацією було розроблено спеціальне положення про організацію дистанційної форми навчання з дотриманням певних правил для її проведення. В університетах Туреччини будь-який університет, окрім муніципальних, може надавати послуги дистанційного навчання. В США відповідно до документа KRS 164.800(3) регіональні університети повинні розробляти та використовувати у своїй роботі для

денного навчання програми і лише після того, пропонувати дистанційну форму навчання. В Канаді не має федеральної системи освіти, тому політика уряду щодо дистанційної освіти базується на відповідній освітній політиці.

В країнах колишнього Радянського Союзу функціонування дистанційної форми освіти базується на основі державних нормативно-правових актів та законів. Наприклад, у Латвії було розроблено «Концепцію віртуальної університетської програми», яка була спрямована на досягнення таких цілей: розробити нові методології та технології навчання, забезпечити доступність світи та її конкурентоспроможність [4].

Так, державною національною програмою України «Освіта. Україна XXI століття» [1,2] передбачається розвиток освіти на основі використання прогресивних технологій, науково-методичних досягнень, створення сучасної системи інформаційного забезпечення, у тому числі впровадження та забезпечення трансконтинентальної системи комп'ютерної інформації.

Сучасні технології дистанційного навчання можна використовувати і для інших форм навчання (очній, заочній), а також для підвищення кваліфікації освітнього рівня. Такий підхід дозволить забезпечити кардинально новий підхід надання якісної освіти незалежно від віку та фізичних особливостей.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про національну програму інформатизації» (дата набуття чинності 12 березня 1998 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/annot/74/98-%D0%B2%D1%80>. 2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України 20 грудня 2000 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua. 3. Про Державну національну програму «Освіта. Україна XXI століття» (затверджено Постановою від 3 листопада 1993 р. № 896) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/89693-%D0%BF>. 4. Kristovska I., Ivanova I. *Open and Distance Learning in Latvia // Towards Virtualization: Open and Distance Learning. New Delhi: Kogan Page, 2002. – P. 375–388.*

Н. В. Решетняк

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Освіта – це результат навчання, це процес і результат оволодіння людиною певної системи знань, умінь і навичок, на основі яких формується світогляд, ціннісні орієнтації людини.

Змінюється роль і місце освіти у суспільстві, її мета, завдання, переосмислюється саме поняття «освіта», критерій освіченості людини.

Система освіти уявляє собою один з соціальних інститутів, її розвиток повністю зумовлюється зміною потреб суспільства, які обумовлені характером і досягненням науково-технічного і соціального прогресу. Реагування освітніх систем на громадські виклики відбувається в процесі розвитку громадської думки та активності педагогів, громадських і державних діячів, відрізняючись певною інерцією.

У світовій системі освіти на початок 21 століття склались і виразно проявляються наступні глобальні тенденції: 1) посилюється загальне прагнення до демократизації освіти, насамперед, для талановитої молоді, незалежно від її соціального походження, 2) реальна можливість і рівні шанси для будь-якої людини отримати освіту в учбовому закладі будь-якого типу і рівня, 3) має місце помітне підвищення ефективності роботи початкової школи за допомогою перегляду її програм і змісту, 4) загальною тенденцією для розвинених стран є поступове ускладнення системи професійної освіти (в Україні почала набирати оберти дуальна освіта), 5) відбува-

ється пошук додаткових ресурсів для здобуття освіти дітьми з особливими потребами, 6) спостерігається поступове розростання ринку освітніх послуг і розширення їх спектру, 7) освіта стає пріоритетним об'єктом фінансування в усіх розвинених країнах світу, має місце усвідомлення перспективності інвестицій в людський капітал; 8) в сфері управління освітою відбувається пошук розумного компромісу між жорсткою централізацією і стандартизацією освіти та повною автономією навчальних закладів, 9) для освітнього процесу в вишах характерно потужне збагачення сучасними інформаційними технологіями, широке включення в систему з її багатими інформаційними ресурсами та інтенсивний розвиток дистанційних форм навчання, 10) відбувається об'єднання університетів з промисловими комплексами, формується база для наукових досліджень та адресної підготовки фахівців для сучасних фірм і підприємств, 11) регулярно оновлюються цілі, зміст і технології вищої професійної освіти, здійснюється коректування навчальних програм з урахуванням досягнень науково – технічного і соціального прогресу та вимог світових стандартів освіти.

В рішенні проблем світової освіти важливого значення набувають великі міжнародні проекти і програми, оскільки вони пропонують спільну участь в них навчальних закладів та педагогів - представників різних освітніх систем.

Проект Еразмус, завдання якого полягає в тому, щоб забезпечити мобільність студентів з країн Європейської Ради обов'язково пройти частину терміну навчання у вищому навчальному закладі іншої країни.

Проект Лінгва є програмою, призначеною для підвищення ефективності вивчення іноземних мов, починаючи з учнів молодших класів.

Проект Темпус є однією з найбільш потужних європейських програм, орієнтованих на розвиток мобільності університетської освіти і підвищення його конкурентоздатності на світовому ринку праці.

Проект Іріс є системою проектів, спрямованих на розширення можливостей отримання жінками професійної освіти та їх подальшого працевлаштування.

З 2020 року українські коледжі та технікуми почнуть надавати фахову передвищу освіту: вони готуватимуть фахових молодших бакалаврів і більше не набиратимуть вступників на «молодшого спеціаліста».

Документом передбачена можливість закладів освіти самостійно визначати форми освітнього процесу, можливість додаткового фінансування на підвищення кваліфікації тощо.

В законопроекті передбачено низку механізмів, спрямованих на розвиток освіти дорослих. Приміром, є можливість для вступу не тільки за результатами ЗНО, а й на базі випробувань у закладі. У такий спосіб українці, які давно закінчили школу і зараз хочуть змінити фах, зможуть безперешкодно вступити до закладу, і навіть більше – отримати кілька фахових освіт за бюджетні кошти. У проекті також є різні форми для отримання фахової передвищої освіти, зокрема, розвинули розуміння дуальної освіти. Усе це має стати запорукою як професійного розвитку молодих фахівців, так і трампліном для успіху тих, хто прийшов для здобуття нової професії.

А. В. Святненко

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИМО-КАТОЛИЦЬКИХ І ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ ПАРАФІЯЛЬНИХ ШКІЛ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ (ПОЧ. ХІХ СТ.)

На початку ХІХст. на Правобережній Україні при костелах і монастирях існувала доволі розгалужена мережа парафіяльних шкіл, призначених для навчання дітей незаможних родин. Саме на духівництво, що було найбільш наближене до простого народу, користувалося довірою й авторитетом, покладалася справа початко-

вої освіти. У містах та містечках діяли двох відділові школи, навчання в яких умовно поділялося на два розряди. У першому розряді учні вивчали: читання, чистописання, рахування, моральне навчання, катехізис. У другому розряді, вводилися дисципліни з практичної механіки, місцевої географії природничої історії, набували навички духовного співу, знайомилися з городництвом і землеробством. Строк навчання тривав чотири роки. Забезпечували навчальний процес два викладачі, від яких вимагалось якісне і доступне викладання і вибагливе ставлення до засвоєння учнями знань. У сільській місцевості існували переважно одновідділові школи. Строк навчання становив два роки, учні вивчали всі предмети, передбачені для міських шкіл за скороченою програмою [4].

Навчання проходило польською мовою, але в більшості шкіл водилося вивчення російської мови. Чимало шкіл надавало знання з основ латини.

Духівництво активно долучалося до шкільної справи. Так, орден тринітаріїв, спільнота отців-домініканців, францисканці, кармеліти босі, орден бернардинів, капуцини брали на себе опіку над школами, сплачували додатково кошти до зведеного шкільного бюджету, деякі заклади повністю знаходилися на їхньому утриманні, забезпечували учнів і школи навчальною літературою тощо [1].

Чернечі ордени для підготовки вчителів повинні були надсилати своїх представників до Віленського університету: трьох від тринітаріїв, двох від кармелітів, по одному від францисканців та реформаторів, трьох від домініканців [1]. Місцеві священники зобов'язані були щотижня відвідувати школи у своїх парафіях.

Духовенство контролювало обов'язковість дітей відповідного віку відвідували школи. Ті, хто цього уникав мали сплачувати штрафи. Школи були наповнені учнями, хоча їх склад різнився. Так, школа отців-місіонерів у м. Заслані нараховувала 60 осіб. Василіанська школа в м. Гоща нараховувала 15 осіб. При закладі знаходився пансіон, в якому на монастирському утриманні перебувало 6 бідних шляхетських дітей. За навчання встановлювалася платня у розмірі півкорця жита. Проте, діти батьки, яких підтверджували свою матеріальну неспроможність звільнялися від платні, отримували освіту безкоштовно [5].

В школах набували початки знань не тільки діти римо-католиків і греко-католиків, а й православних, хоча останніх було небагато. Так, із 26 дітей, які навчалися в школі у м. Старокостянтиніві лише двоє були православними.

Здобувати освіту могли не тільки хлопчики, а й дівчата, для яких духівництво відкривало спеціальні парафіяльні навчальні заклади. Так, школа для дівчат існувала у м. Березові (Новоград-Волинський повіт). У м. Дубно монастир кармеліток опікувався освітою дівчат. У м. Луцьк існувала школа, навчання в якій проходило у п'яти класах, була платною, але завжди при школі утримувалося кілька дівчат із бідних родин. Окрім загальнообов'язкових для парафіяльних шкіл дисциплін, дівчат вчили прясти, шити, вишивати, кулінарії, городньої справи. Увага приділялася духовному співу та засвоєнню основ доброчесності [6].

Ксьондзи й ченці, за рахунок яких функціонувала переважна більшість парафіяльних шкіл, при призначенні вчителів перевіряли їхній освітній рівень, влаштовували випробування, спостерігали за процесом навчання, регулярно відвідували школи і обов'язково були присутніми на екзаменах. До їх компетенції належало звільняти викладачів, якщо вони порушували училищні правила, вели аморальний спосіб життя чи не належним чином ставилися до своїх обов'язків. Разом з тим, широко використовувались заохочувальні заходи. Викладачів, учнів яких демонстрували гарні знання, нагороджували медалями, висловлювали подяки, видавали грошові премії.

Ефективним засобом залучення здібних і кращих сил до викладацької діяльності, було встановлення гідного матеріального їх утримання. Вчитель парафіяльної школи

отримував: щорічну платню у розмірі 300 злотих (45 карб, сріблом), сіножать в такому ж розмірі, 16,5 дес. орної землі, гроші на опалення, будинок з господарськими приміщеннями. При цьому обробка землі покладалася на батьків учнів [3].

До викладацької роботи активно залучалося й саме духівництво. Із загального складу викладачів 75 % - це священники і ченці. В ордені домініканців викладацькою діяльністю займалося 10% ченців, орден піарів мав 15% викладачів. В період з 1803-1822р. парафіяльні школи Віленського округу (Київська, Волинська, Подільська губернії) закінчили 5-7 тис. учнів [2].

Список використаних джерел

1.Белоголовов И. *Акты и документы, относящиеся к устройству и управлению Римско-Католической Церкви в России. Петроград, 1915. Т. 1. 1762-2825гг. С.210-216; Полное собрание законов Российской империи. СПб., 183-. Собр. 1. Т. 27. № 21089. С.1073-1077.* 2.*Культура Волині: історія та сучасність. Рівне. 2003. С.142-144.* 3.*Приходские фундушевые училища в юго-западном крае, их возникновение и средства содержания. К., 1900. 171 с.* 4.*Сборник постановлений по Министерству Народного просвещения. Царствование Александра I. СПб, Т. 1. С.500-502.* 5.*Страшкевич В. Монастырь в местечке Гоце Острожского уезда Волынской губернии в начале XIX столетия. Волыньские епархиальные ведомости. 1900. № 23. С.729-753.* 6.*Шостак І. Римо-католицьке парафіяльне шкільництво на Волині у XIX столітті. Рівне. 2003. С.32-35.*

О. С. Хмель, С. І. Хмель

БЕСІДА ЯК СПОСІБ ВИЗНАЧЕННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТА

Бесіда є одним з найдавніших словесних методів навчання. Проте чи так потрібна вона зараз?

Здавалося б, у вік інформаційних технологій, коли достатньо лише ввести пошуковий запит у google та дізнатися відповіді на майже всі запитання, необхідність мовного спілкування зникає сама по собі. Велике різноманіття доступної та безкоштовної інформації, теоретично, могло б звмінити необхідність прямого обговорювання теми. Окрім того, бесіда потребує навантаження на викладача, зокрема на його мовний апарат. Здавалося б, лише письмовий контроль з розв'язанням окремих питань, що не є зрозумілими для студентів, міг би вирішити всі проблеми, проте коріння даної ситуації лежить глибше. На даний час задля кращого навчання студентам необхідно оволодіювати надзвичайно великим об'ємом інформації за дуже короткий час. На жаль, вони не завжди здатні провести якісний відбір інформації, що стане їм у нагоді та дійсно має клінічне значення. Окрім того, як показує досвід, навіть завчивши весь матеріал, вони можуть не розуміти суті самих понять та процесів, що вивчають, проте це можливо виявити здебільшого лише завдяки тривалій бесіді та більш детальному обговоренні матеріалу. Саме під час бесіди можна краще зрозуміти хід думок студентів.

Також саме завдяки бесіді та дискусії можна наголосити на найбільш важливих аспектах теми, доступно донести матеріал та пояснити підчас складні процеси простими словами та прикладами. В той же час бесіда та дискусія дозволяють підтримувати постійну увагу студентів, бо викладач може звертатися до будь-кого з учнів, проте частково зникає негативний фактор стресу, як при опитуванні, і таким чином можна залучити найбільшу кількість учасників, що можуть вільно висловити свої думки та ідеї. Окрім того під час бесіди важливо не лише вислухати студента та оцінити його рівень знань, проте дати можливість логічно поміркувати та самостійно відобразити процес, що вивчається, з власної точки зору.

Таким чином, навіть на даний час, коли так широко розповсюджені інформаційні технології, можливість оцінки знань, в тому числі у формі бесіди, залишається актуальною.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕТИ ТА ЗМІСТУ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ У АГРАРНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

З 80-90-х рр. минулого століття намітилися нові тенденції у визначенні мети та змісту іншомовної освіти у аграрних закладах вищої освіти. Уся увага почала зосереджуватися на практичних аспектах оволодіння іноземної мови. В сучасній науковій літературі вони розглядаються як готовність використовувати іноземну мову у професійній діяльності, що проявляється у вільному читанні та розумінні спеціальної літератури, набутті умінь усного спілкування із використанням виробничої термінології [1,4]. Автори досліджень наголошують, що саме такі підходи є найбільш важливі, оскільки дозволяють студенту оволодіти тими мовними вміннями, які будуть їм необхідними на сучасному ринку праці. Переглядається і роль письма в іншомовній освіті студентів аграрних закладів вищої освіти. Якщо раніше воно виступало одним із засобів навчання, то в означений період письмовий виклад думок вважається самостійною метою навчання.

Разом з тим почали відходити на задній план виховне і розвивальне значення іншомовної освіти. Проте, усе більш очевидним стає те, що для повноцінного спілкування необхідно розуміти специфічні культурні особливості, властивих тій, чи іншій спільноті. Незнання цього позамовного матеріалу виступає суттєвою перешкодою для повноцінної комунікації студентської молоді. Тому, актуальним є використання текстів, пов'язаних з описом життя та побуту населення, мова якого вивчається.

У цьому зв'язку доречно згадати ті традиції, що існували ще в період радянської доби. Перед від'їздом за кордон відповідно з міністерськими наказами «Про обмін академічними групами для проходження ознайомчої виробничої практики та студентськими будівельними загонами між навчальними закладами СРСР та соціалістичних країн» майбутні аграрії для успішної адаптації у новому мовному середовищі прослуховували курси лекцій з історії, економіки, культури країн, до яких вирушали [5, с. 19].

Як справедливо вважає ряд дослідників, використання країнознавчих матеріалів, культурологічної інформації необхідно не стільки з точки зору посилення інтересу до вивчення іноземної мови, скільки пов'язано з підвищенням якості іншомовної освіти [2, 3]. У такий спосіб вона перетворюється у засіб всебічного комплексного розвитку особистості студента-аграрія.

Отже, протягом досліджуваного періоду провідною тенденцією у визначенні мети та змісту іншомовної освіти у аграрних закладах вищої освіти стає практичний аспект. Підготовка до використання іноземної мови у професійній діяльності стає головним імперативом у порівнянні з оволодінням іншомовною культурою. Реалізація поставленої мети відбувалася у всіх видах іншомовної діяльності студентів-аграріїв: говорінні, читанні, аудіюванні, письмі.

Список використаних джерел

1. Білик О. С., Ключковська І. М. Інтеграція методів навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. Педагогічний альманах КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»: збірник наукових праць. Херсон, 2016. Випуск 30. С. 75 – 81.
2. Бужиков Р. П. Педагогічні умови застосування інноваційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземних мов студентів вищих економічних навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 20 с.
3. Булахова Я. В. Педагогічні умови навчання іноземних мов майбутніх інженерів програмістів засобами мультимедійних програм: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2007. 315 с.
4. Гришкова Р. О. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв: Вид-во

О. В. Чернявська

МОБІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК ТРЕНД В ДІДЖІТАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Одним з провідних напрямків реформування національної системи вищої освіти є її всебічна діджиталізація, зокрема, діджиталізація навчання (digitalization of learning). Активна реалізація цієї глобальної тенденції в вищій освіті почалася з кінця ХХ століття, пройшовши кілька хвиль, вона триває і постійно модернізується.

Процес діджиталізації в освіті асоціюється, перш за все, з впровадженням ІКТ та ІТ-пристроїв / сервісів, на противагу / доповнення традиційного і дистанційного навчання, основою якого є електронна («e-learning») і мобільна («m-learning») технології навчання. М-learning вивчається і застосовується в світі вже 10-15 років, але саме останні роки інтерес до неї помітно зріс, а практика її використання стала провідним глобальним трендом в галузі освіти в цілому. Практично кожен викладач ситуативно і періодично в тій чи іншій мірі вже використовує елементи цієї технології. Але повного впровадження технології мобільного навчання ще не відбулося, не вистачає системності.

Мобільне навчання має багато різних визначень і відомо під різними назвами, такими як m-learning, персоналізоване навчання, навчання в мобільному режимі, повсюдне навчання, навчання в будь-який час і в будь-якому місці та ручне навчання тощо. Узагальнення наявних уявлень щодо цієї освітньої технології дозволяє трактувати мобільне навчання як такий вид навчання, що базується на інтенсивному застосуванні сучасних мобільних засобів та технологій і може відбуватися, коли студент не знаходиться в фіксованому, заздалегідь визначеному місці. Мета мобільного навчання – зробити процес отримання і засвоєння знань гнучким, доступним, персоналізованим.

Аналіз джерел дозволяє відзначити широкий спектр вивчення різних теоретичних та практичних аспектів даної технології, що відтворено в наукових публікаціях закордонних і вітчизняних авторів (Н.Озуоркун, Д.Стівенс, А.Кітченхем, Ф.Тебек, Дж.Трекслер, Р.Горбатюк, І.Голіцина., Н. Касаткіна, А.Кудрявцев, В. Куклев, В.Кухаренко, Н. Половнікова, Н.Рашевська, С.Семеріков, К.Татарінов, Ю.Тулашвілі та інші), зокрема: її особливості, можливості, засоби, форми, методи, моделі, основні напрямки реалізації та застосування, переваги та обмеження, структура тощо.

Слід зазначити, що за час практичного використання даної освітньої технології концептуальні підходи до неї змінювалися: 1) від технології, яка доповнює електронне навчання (її вид/ форма); 2) протистоїть електронній освіті, 3) окремий напрямок навчання, поряд з традиційним і електронним, 4) пріоритет «m-learning» освіти. Мобільне навчання – це природна еволюція «e-learning».

Наразі можна виокремити основні причини, що викликають зростаючий інтерес до технології мобільного навчання: 1) суттєве збільшення за останні 5-10 років технічних можливостей мобільних послуг, пристроїв, якості та кількості програмного забезпечення (як на платній, так і безоплатній основі); 2) забезпеченість засобами мобільного зв'язку та доступність інформаційних ресурсів, сервісів миттєвого обміну повідомленнями, збереження матеріалів для споживачів (студентів та викладачів); 3) зросла кількість та якість навчального мобільного контенту (як національного, так і глобального); 4) відбувається зміна поколінь (міленіалів на покоління Z з суттєвими відмінностями особливо щодо мислення, комунікації, сприйняття но-

вих знань, переймання технологічностію гаджетів тощо), 4) виникли об'єктивні соціальні та психологічні потреби й готовність суспільства, системи вищої освіти та переважної частини професійного середовища освітян до змін в процесі навчання, підвищення його ефективності; 5) визнання того, що в XXI столітті люди повинні продовжувати вчитися протягом усього свого життя, оскільки прогрес в області знань і технології швидко змінюються.

Як показує практика, мобільне навчання в наш час, безперечно, є трендом в діджиталізації сфери вищої освіти, відмінною можливістю для викладачів і студентів досягти поставлених цілей в умовах, що склалися, але в більшості випадків ця можливість використовується ще недостатньо ефективно. Впровадження мобільних технологій в навчальний процес, найчастіше ініціюється самими студентами. Необхідно підготувати викладачів до нових засобів m-learning (враховуючи технічні, інструментальні і психолого-педагогічні аспекти застосування інноваційних технологій до нового покоління студентів). Також перед впровадженням мобільних технологій в навчання доцільно оцінити технічну оснащеність і компетентність студентів ЗВО та їх психологічну готовність.

Таким чином, впровадження і використання технологій мобільного навчання в ЗВО потребує забезпечення: нормативного, організаційного, методичного, інформаційного, кадрового, технічного та фінансового. Мобільні технології продовжують нарощувати міць і функціонал, їх корисність в якості освітніх інструментів, як і передумови для їх повного й системного запровадження, будуть безсумнівно розширюватися, тому подальші дослідження необхідно спрямовувати на пошук нових практичних стратегій впровадження і використання m-learning в ЗВО.

Список використаних джерел

1. Горбатюк Р. М. Мобільне навчання як нова технологія вищої освіти [Електронний ресурс] / Р. М. Горбатюк, Ю. Й. Тулашвілі. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. – №27 – С. 31-34. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuiiped_2013_27_10. 2. Traxler, J. *Defining, Discussing, and Evaluating Mobile Learning: The moving finger writes and having writ...* / Traxler, J. // *International Review of Research in Open and Distance Learning*. – 2007. – June, Volume 8, Number 2. – P.1-11– Режим доступу: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ800946.pdf>

Н. Ф. Щербина

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В ОДЕСІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

Процес становлення і подальшого розвитку національної школи в Україні передбачає глибоке вивчення історії вітчизняної освіти і всебічний аналіз досвіду минулого. Розглянемо в загальних рисах стан народної освіти та позашкільної освіти в Одесі у другій половині ХІХ ст. Розвиток промисловості та впровадження машин у сільському господарстві подавала попит на розвинутого, освіченого і вправного робітника. Однак царське самодержавство проводило неухильну політику, спрямовану на те, щоб тримати народні маси в темряві, обмежувати мережу шкіл, зводити всю просвіту до початкової освіти, не допускати у гімназії дітей простих людей, скорочувати програми викладання. Відсоток неписьменних на Україні й в усій Росії був дуже великий.

Згідно з переписом 1892 року загальна кількість освічених в Одесі становила 44 відсотки [1; С.63]. Такий відсоток освіченості був нижче, ніж в Петербурзі, але значно вище інших міст. Цей рівень досягався в основному за рахунок службовців торговельних фірм.

Кількість навчальних закладів на 1893 р. в Одесі становила: університетів – 1 (студентів 492 особи); інститут шляхетських дівчат - 1 (218 осіб); гімназії та прогі-

мназії чоловічі – 5 (1560 осіб); гімназії та прогімназії жіночі – 6 (1522 особи); реальні училища – 2 (616 осіб); комерційні училища – 3 (619 осіб); ремісничі училища – 2 (1131 особа); приходські та народні училища – 60 (5075 осіб) [2].

У 1864 р. витрати на народну освіту в Одесі становили 9508 карбованців. Одеса за видатками на освіту на душу населення стояла серед великих міст на 18 місці. За загальною же сумою витрат на освіту займала 4-е місце після Риги, Петербургу та Москви. У 1893 р. витрати на утримання навчальних закладів, бібліотек, читалень, на різні допомоги і стипендії становили 288 тис. карбованців, тобто 84 копійки на одного мешканця. Щорічно сотням і тисячам дітей відмовлялося в прийомі у міські народні школи. Так, за офіційними даними, у 1885 р. таких відмов було 1383; у 1896 р.- 1611; у 1898 р.- 1715 [1; С. 64].

Значно гірше було поставлена народна освіта у сільській місцевості. За доповіддю земської управи Херсонської губернії у 1895 р. з 2755 великих населених пунктів, з 1,8 млн. мешканців, школи були тільки в 646 селах з населенням понад 900 тис. чоловік. Таким чином, половина сільського населення не мала шкіл за місцем свого проживання [3; С. 556].

Прогресивна інтелігенція вживала заходів щодо організації позашкільної освіти. В Одесі існувала народна аудиторія із загальнодоступними систематичними лекціями. Влаштувалися безкоштовні народні читання у прилеглих до Одеси селах. Працювало сім недільних шкіл. Заняття в них проводилися вечорами два рази на тиждень. У 1898 р. їх відвідувало до 800 чоловік, у більшості робітники й ремісники.

Великим успіхом користувалася відкрита у 1891 р., при Одеському відділенні російського технічного товариства, школа десятників будівельної справи із загальноосвітніми класами.

Подальшою стадією у розвитку вечірньо-недільних шкіл і курсів з'явилися «народні університети» із систематичними публічними лекціями. Активна робота народних університетів розгорнулася у другій половині 90-х років XIX ст. Народні читання організувало «Слов'янське суспільство» у міській аудиторії та в аудиторіях на Слобідці й Пересипі. У 1895 р. відбулося 36 читань, на яких були присутні понад 37 тис. чоловік, а у 1898 р. - 34 читання, їх відвідало 22 тис. осіб. Число відвідувачів зменшилася у зв'язку з цензурними обмеженнями.

В освітній роботі йшла боротьба двох напрямків. Часто брав верх реакційний напрям, який прагнув в лекційній роботі й в надрукованих бібліотечках «для народу» прищеплювати і поширювати ідеї релігійності і вірнопідданства. Народна аудиторія здавалася часто в найм під всілякі вистави, а також входила до складу релігійних громад.

Політика посилення впливу релігії, насадження формалістичного класицизму, становості, жорсткого адміністративного контролю в освіті тривала. Початкова школа розглядалася як самостійна, закінчена станова (селянська) школа. Зміст освіти у початкових школах скорочувався, робилися спроби професіоналізації шкіл, зазначалося якісне зниження навчальної літератури. Поряд з міністерськими школами, з 1884 р. був заснований і став розвиватися новий тип початкових шкіл - церковно-приходські, який мав на меті «затверджувати в народі православне вчення віри і моральності християнської й повідомляти початкові корисні знання». Урядові асигнування забезпечували швидке зростання шкіл нового типу, однак це тема для подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Лазарович С. *Духовная жизнь Одессы – Южнорусский альманах.* - Одесса: изд. Ю. Сандомирского, 1900., С. 60 – 68. 2. *Одесса, 1794-1894.* - Одесса, 1895, С. 691-692. 3. «По морю по суше», 1896, № 34., С. 556.

**ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ОСВІТИ В НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ - НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.
ТА РОЛЬ БУРЖУАЗІЇ У ЇЇ ВИРІШЕННІ**

Для подальшого розвитку і модернізації сучасної системи освіти важливим є переосмислення історичного досвіду та врахування найкращих надбань минулих поколінь. Історія становлення системи освіти впродовж другої половини ХІХ – початку ХХ ст. – це одна зі складових вітчизняної історії освіти.

В цей час тривав активний пошук концепції оптимального розвитку системи освіти на вітчизняному ґрунті, вивчення досвіду європейських країн тощо. У цьому контексті великий внесок в розвиток освіти зробила вітчизняна прогресивна інтелігенція та представники підприємницького прошарку. Актуальні проблеми обговорювали на засіданнях з'їздів, присвячених технічній і професійній освіті, що проводили за ініціативою «Імператорського Російського технічного товариства», а також Ради з'їзду гірничопромисловців Півдня Росії. Саме з промисловцями був пов'язаний важливий етап освітньо-культурного прогресу, розвиток благодійності.

У другій половині ХІХ ст. погляди промисловців під впливом подальшого буржуазного розвитку зазнавали помітних змін. Переважна більшість з них намагалися підвищити свій освітній рівень, займалися доброчинністю, будучи зацікавленими у створенні стабільних соціальних умов для розширення власної підприємницької діяльності. Представники буржуазії поступово усвідомлювали тісний взаємозв'язок між особистим та суспільним багатством і намагались активно впливати на суспільне життя через виборні посади в міських і професійних установах, як почесні члени благодійних товариств, попечителі шкіл, училищ та гімназій, засновники освітніх закладів.

З другої половини ХІХ ст. під впливом соціально-економічних змін, спричинених низкою реформ царського уряду, у тому числі відміною кріпосного права, зі стрімким розвитком ринкових відносин, відбулися перетворення, що призвели до вирішення проблеми освіти. І хоча проведені освітянські реформи дали відчутний поштовх в системі освіти, проте мізерне субсидіювання із державного бюджету і повна незацікавленість царського уряду в активній участі у створенні, відкритті і подальшому вдосконаленні роботи навчальних закладів не давали повноцінного розвитку освіти.

Загально-низький освітній рівень населення Російської імперії, який в Україні був ще нижчий, порівняно з центральною частиною Російської імперії, недостатня існуюча мережа освітніх закладів нездатні були задовольнити потреби зростаючої економіки освіченими фахівцями й грамотними робітниками. Для наочності наведемо відповідні дані про освітній рівень у Російській імперії та в інших країнах світу та Європи. Станом на 1898 р. на кожні 100 осіб населення в країні припадало грамотних: у Німеччині – 98 осіб, в Америці – 92 особи, в Англії – 90 осіб, у Франції – 85 осіб, в Австрії – 52 особи, в Російській імперії – 16 осіб. Як бачимо, серед країн світу наприкінці ХІХ ст. Російська імперія займала останнє місце стосовно рівня освіти населення [3, с.1].

До речі, 16 років потому ситуація мало покращилася – рівень грамотності в Російській імперії залишався низьким і складав лише 21 особу на кожні 100 осіб населення в країні [1, с. 64].

Незмірно мала сума коштів, які виділяла казна на освітній процес, в декілька разів була нижчою від сум, що виділялися відповідно у той час економічно розви-

неними країнами Західної Європи. Зокрема в Англії на неї виділялося 10%, у Франції – 6,4%, в Пруссії – 6%, у той час як в Російській імперії – всього 2% від загальної суми державного бюджету [2, с. 131].

Найбільш далекоглядні підприємці все більше відчували зв'язок із суспільством, яке потребувало розвитку освіти, науки та культури. Поряд з опікою незахищених прошарків суспільства, вони звертали свою увагу на розвиток освіти серед народу. Постійно відчуваючи брак досвідчених кадрів, їхній підприємницький прагматизм підказував, що кваліфікована праця робітників та службовців є набагато продуктивнішою. Тому вони організовували загальноосвітнє й професійне навчання як для своїх працівників, так і для суспільного загалу в цілому.

Представники буржуазії розуміли наскільки важливо створювати, розвивати та підтримувати освітні заклади, вони розглядали свою підприємницьку діяльність не лише як шлях до матеріального достатку, а і як особливу місію, яка передбачала участь у громадських справах.

Найбільш далекоглядні промисловці й купці стали ініціаторами створення та подальшого матеріального забезпечення діяльності численних освітніх закладів – курсів, шкіл, училищ, університетів, інститутів. Завдяки їх благодійності засновувалися стипендії, здійснювалися наукові дослідження, діяли товариства допомоги бідним студентам, будувалися нові будівлі училищ та вищих навчальних закладів.

Таким чином, становленню системи освіти у Наддніпрянській Україні наприкінці XIX – на початку XX ст. активно сприяли організаційні і фінансові зусилля підприємницького прошарку, завдяки ініціативі якого царський уряд був змушений більш активно сприяти розвитку освіти.

Список використаних джерел

1. Ежегодник «Приднепровье» и памятная книжка Екатеринославской губернии на 1914 год / ред.: Н. Г. Подковыров, А. Г. Авчинников. – Екатеринослав: Тип. Губернского Правления, 1914. – 420 с. 2. Лазанська Т. І. Витрати підприємців України по забезпеченню соціальних потреб робітничого класу наприкінці XIX ст. / Т. І. Лазанська // Проблеми історії України XIX – початку XX ст.: Зб. наук. пр.: Вип. I. – К., 2000. – С. 114 - 136. 3. Пругавин А. С. Законы и справочные сведения по начальному народному образованию / А. С. Пругавин. – С.- Петербург: О. Н. Попова, 1898. – [4], XXII, 785 с.

Т. М. Моїсеєва

СТАТУТИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ФЕЛЬДШЕРСЬКО-АКУШЕРСЬКИХ ТА ПОВИВАЛЬНИХ ШКІЛ (КІН. XIX – ПОЧ. XX СТ.)

Статути повивальних та фельдшерсько-акушерських шкіл є важливим джерелом дослідження однієї з ланок медичної освіти – закладів підготовки лікарського персоналу з «родовспоможения».

Медичні школи могли засновуватися урядовими та земськими установами, міськими громадськими управліннями, становими, благодійними та приватними закладами, товариствами і окремими особами [1, с. 126]. Тип засновника визначав, як підпорядкованість шкіл (губернським земським управам, міським радам суспільної опіки та ін.), так і порядок їх утримання (фінансування) [2, с. 1; 3, с. 3; 6, с. 1].

Метою фельдшерсько-акушерських шкіл була підготовка фельдшерів та акушерок, а «повивальних» шкіл – «повивальних бабок» першого, або другого розряду. При цьому, перше з цих звань можна було здобути «испытанием при родовспомогательном учебном заведении», друге – при повивальних школах [2, с. 1; 3, с. 2; 6, с. 1; 4, с. 3; 7, с. 150].

Терміни навчання довшими були в фельдшерсько-акушерських школах (4 роки) [4, с. 12; 6, с. 3]. В повивальних строки різнилися – від одного до двох років [2, с. 4; 3, с. 4; 5, с. 2].

Значущу інформацію містять статuti щодо формування *учнівського контингенту*. Прийом до фельдшерсько-акушерських шкіл відбувався на основі конкурсного відбору серед кандидатів, що мали освіту не менше чотирьох класів загально-навчальних учбових закладів (гімназій та прогімназій) [4, с. 10; 6, с. 2]. Головною вимогою для вступників повивальних шкіл була наявність «грамотності» (вміння читати і писати) [2, с. 2; 3, с. 6].

Що стосується вікового цензу абітурієнтів, аналіз статутів дає підстави стверджувати, що спільного критерію тут не існувало. Приміром, статут Київської фельдшерсько-акушерської школи визначав вік вступників – не молодше 14 років для хлопчиків і 16 років для дівчаток; устав акушерсько-фельдшерської школи при Подільській губернській лікарні – 17-25 років; нормальний статут земської повивальної школи – 18-30 років; устав Варшавської повивальної школи – 18-40 років [2, с. 2; 3, с. 6; 4, с.10; 6, с.2].

Навчання в усіх типах шкіл було платним (частина учнів могла утримуватися на кошти земств, товариств, приватних осіб). У випадках добровільного залишення навчального закладу, або відрахування за неуспіхи в навчанні, кошти учням не поверталися [2, с. 2; 3, с. 6; 4, с.9; 5, с. 2; 6, с.3].

Викладання здійснювалося по учбових планах та програмах, затверджених Міністром внутрішніх справ. Курс навчання поділявся на теоретичну (загальноосвітні та профільні дисципліни) і практичну частини. Для контролю рівня знань учнів передбачалися як проміжні, так і випускні іспити. Учениці, які не склали успішно проміжний, чи випускний іспит залишалися на «другий рік», або виключалися з закладу. По закінченні повного курсу навчання, випускницям видавалося свідоцтво (в залежності, від типу школи) фельдшера, фельдшера-акушера, повивальної бабки [2, с. 4-5; 3, с. 10-12; 4, с. 12-15; 5, с. 1, 3-4; 6, с. 4].

Представляє інтерес наявна в окремих статутах інформація щодо розподілення підготовлених кадрів. Так, кожна випускниця фельдшерсько-акушерських та повивальних шкіл, яка утримувалася за рахунок земських коштів, повинна була відпрацювати по своїй спеціальності, за призначенням місцевого земства, по півтора роки за кожен рік навчання [2, с.7; 4, с.15; 6,с.3].

Отже, статuti фельдшерсько-акушерських та повивальних шкіл є інформативним джерелом, яке дає уяву про головні аспекти їх діяльності: мету, критерії відбору учнів, особливості навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Высочайше учрежденная междуведомственная комиссия по пересмотру врачебно-санитарного законодательства. – Санкт-Петербург, 1916. – Т. 10. – 1057 с.
2. Нормальный устав земской повивальной школы. – Харьков: в университетской типографии, 1873. – 16 с.
3. Устав Варшавской повивальной школы при городских родильных покоях. – Варшава: Типогр. П. Амброзиевича, 1906. – 23 с.
4. Устав киевской земской фельдшерско-акушерской школы. – Киев: Типография Императорского университета Св. Владимира Акц. о-ва печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1910. – 16 с.
5. Устав родовспомогательного учебного заведения в г. Ялте, учрежденного бывш. профессором акушерства и женских болезней И.И. Федоровым. – Ялта: типография Н.Р. Лупандиной, 1910. – 7 с.
6. Учебный план, программа преподавания и устав акушерско-фельдшерской школы при Подольской губернской больнице. – Каменец-Подольск: Типография Подольского губернского правления, 1906. – 37 с.
7. Фрейберг Н. Г. Врачебно-санитарное законодательство в России. Узаконения и распоряжения правительства по гражданской медицинской, санитарной и фармацевтической частям, опубликованные по 1 января 1913 года. – Третье исправ. и доп. изд. – С.-Петербург: Издательство «Практическая медицина», 1913.

ОПТИМАЛЬНІ ШЛЯХИ ЗДІЙСНЕННЯ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В РАНЬОМУ ДИТИНСТВІ ТА ШКОЛІ

Ми живемо в першій чверті ХХІ століття, яке насичене бурхливими соціальними подіями в Україні. В стратегічному плані найважливішою ланкою є здоров'я та освіта, що сформульовано в стратегічній цілі №4 «Забезпечення охорони громадського здоров'я, благополуччя та якісної освіти в безпечних і життєстійких населених пунктах» проекту, розробленого українськими експертами за підтримки Програми розвитку ООН в Україні та Глобального екологічного фонду в рамках проекту «Інтеграція положень Конвенції Ріо в національну політику України: Стратегічна ціль №4: 4.1. Забезпечити охорону громадського здоров'я та сприяти благополуччю для всіх у будь-якому віці. 4.2. Забезпечити інклюзивну та справедливу якісну освіту і сприяти можливостям навчатися впродовж усього життя для всіх. 4.3. Зробити міста та населені пункти інклюзивними, безпечними, життєстійкими та збалансованими.

Автори статті почали працювати над проблемами здоров'я дітей та освіти по приїзді в місто Дніпро в 1984 р., проводячи обстеження дітей в дошкільних дитячих комбінатах та учнів молодших класів.

Результати доповіли на Міжнародному Конгресі СФУЛТ у 1994 р. [1], на VIII Міжнародному Конгресі СФУЛТ у Львові в 2000 р. [2], в «Педагогічній газеті» (Київ, 2000 р.) [3].

З тих пір продовжуємо працювати над вказаною проблемою, яка є невичерпною і актуальною по важливості, збагачуючись дослідженнями інших авторів. В останній час привернула увагу книжка проф. Барбари Оглін «Як навчитись вчитись та запустити свій мозок наповну?». Автор вважає головною проблемою інтелектуальний розвиток тих, хто вчиться.

Ми в своїх дослідженнях першими в світовій літературі дослідили і показали шляхи досягнення оптимального інтелектуального здоров'я. Для цього необхідно в перші три роки життя дитини розмовляти з нею генетично рідною материнською мовою. Найкращим варіантом є той, коли таке спілкування виконує рідна мати, що є природньо, бо коли наймають сторонніх людей, інтелектуальний розвиток погіршується. Генетично чужорідна мова, в т.ч. люба іноземна мова в перші три роки життя дитини при її спілкуванні з оточуючими людьми погіршують їх інтелектуальне здоров'я.

Список використаних джерел

1. Бачинський П.П., Дука К.Д., Цігнадзе Т.П. та ін. Вплив викидів автотранспорту на стан здоров'я дітей, які перебувають в дитячих комбінатах, розташованих поблизу автомагістралей та транспортних площ. Матер. V Міжнародного Конгресу СФУЛТ. Дніпро. 1994.-С. 48.
2. Бачинський П.П., Іванова Л.В., Цігнадзе Т.П. та ін. Зміна стану здоров'я, показників імунного захисту та вмісту важких металів в організмі дітей, які перебувають в дитячих комбінатах, розташованих поблизу металургійних заводів. Там же: С. 49-50.
3. Бачинський П.П. Вплив засвоєння першої мови на інтелектуальний розвиток. //Педагогічна газета. Київ.-2000.-№ 8.- С.4.
4. Бачинський П.П. Новий спосіб діагностики та профілактики порушень у першому періоді інтелектуального розвитку дітей. Матеріали VIII Міжнародного Конгресу СФУЛТ. Львів.-2000.-С. 146-147.
5. Бачинський П.П. Медико-екологічне обґрунтування права новонародженої дитини на забезпечення оптимального розвитку інтелекту. Матеріали VII Міжнар. конф. «Франція та Україна». Дніпро. 2001.-С. 67-74.

МІЖНАРОДНІ ПРОГРАМИ ЯК ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Міжнародні освітні проекти завойовують тисячі прихильників своїми цікавими пропозиціями та великими перспективами. Одним з головних надійних програм запропонованих від ЮНЕСКО в Україні стала програма Еразмус +. Ця програма дозволяє студентам з усього світу отримувати нові знання в тій сфері, яку обрала людина при вступі до вищого навчального закладу. В рамках міжнародного обміну ми можемо не тільки отримати знання та безцінний досвід, а й побачити різні точки зору на одну й ту ж саму проблематику. На наш час, на мою думку, кращої перспективи для розвитку у сфері знань годі бажати.

В Україні за функціонування програм Еразмус+ відповідає Національний Еразмус+ офіс. На сьогодні до програми вже долучилось близько 200 українських вищих навчальних закладів, органів державної влади, громадських організацій та підприємств. В Україні нараховується близько 656 навчальних закладів 1-4 рівня акредитації, кожен з яких може отримати партнерство та проекти у рамках програми за різними напрямками. За даними Офісу Еразмус+, з 2014 до 2016 року українські ВНЗ брали участь у 245 проектах в рамках програм з мобільності. Майже 4,5 тисяч грантів отримали студенти, викладачі та адміністративний персонал. За проектами з мобільності на початку 2016 року в університети ЄС відправились майже 1600 осіб. Порівняно з 2015 роком (майже 1800 осіб за рік), прогнозується значне зростання кількості учасників обміну [1].

В рамках програми студент має право обрати перелік предметів для вивчення. Суб'єкт обирає країну до якої збирається, іноді складає іспит на мову, якщо він має певні знання рідної мови для країни до якої збирається це буде великою перевагою, навчання проводиться безкоштовно, студенту виплачується стипендія, розмір якої визначає університет. Термін навчання буде заздалегідь обговорений у програмі, по закінченню цього часу, суб'єкт складає іспити з обраних дисциплін, а оцінки надсилаються до основного університету, в якому навчається людина.

«Кожен університет має свою стратегію відбору студентів. Ми дотримуємося принципів конкурентності, прозорості та доступності для всіх. Основними критеріями є мотивація студента, обґрунтування його/її вибору конкретного університету чи країни, знання іноземних мов, досвід прослуховування курсів іноземними мовами, громадська активність, рівень сформованості студента та відповідність до цінностей УКУ», – пояснює логіку відбору керівник міжнародного відбору Дмитро Шеренговський [3].

Значний відсоток фінальної оцінки формується безпосередньо під час співбесіди в університеті. *Потрібно переконати журі, що тобі потрібен цей досвід, що ти маєш конкретні цілі впродовж періоду навчання у Європі, що ти впорасишся з навантаженням.* «Бачу щонайменше три причини, чому програми мобільності є просто необхідні українському освітньому ринку, -розмірковує Дмитро Шеренговський. – Найперше – це виключно академічна потреба порівнювати освітні системи. Проводячи постійний самоаналіз, значно легше відповідати на сучасні виклики ринку, адаптовувати освітні програми, наближувати освітні стандарти до кращих європейських зразків. По-друге, для студента вкрай важливим є сам досвід мобільності – життя в іншій країні, перебування в іншому академічному середовищі, спілкування з представниками різних культур. Як на мене, здатність до мобільності є однією із основних рис ефективного розвитку суспільства» [3].

Міжнародні проекти та програми, що наразі реалізуються у Дніпровському національному університеті ім. Олеся Гончара:

1. За напрямом «Erasmus+» KA2 (розвиток потенціалу вищої освіти, колишній «TEMPUS») в університеті 15 жовтня 2016 р. розпочалося виконання проекту «Структурне співробітництво при проведенні дисертаційних досліджень, тренінги з передачі навичок та підготовка до написання наукових праць в регіонах України». У якості грант-холдера виступив Вільнюський університет. Метою проекту є прискорення впровадження на національному рівні програм навчання PhD-студентів в Україні за болонською моделлю шляхом розроблення відповідних структур.

2. За напрямом «Erasmus+» KA1 (академічна мобільність) у ДНУ активно реалізуються 11 проектів [2]

3. Програма академічної мобільності «MEVLANA» (офіційний веб-ресурс: <http://www.yok.gov.tr/web/mevlana/anasayfa>) розроблена Радою вищої освіти Турецької Республіки. Вона передбачає двосторонню мобільність студентів (5 місяців) та викладачів (3 тижні) та повністю фінансується урядом Туреччини. На даний момент ДНУ в рамках зазначеної програми співпрацює з наступними турецькими університетами: Караманським університетом ім. Мехметбея; Університетом Мехмета Акіфа Ерсоя; Університетом Кодзаелі.

Ерасмус + відкриває нові можливості не тільки для студентів ступенів бакалаврату та магістратури, а й також має розвиток щодо мобільності науковців, справжніх фахівців у своїй сфері.

Отже, міжнародні програми мобільності відкривають нам світ можливостей для розвитку та самовдосконалення. Ці знання дають нам можливість не тільки досягти піку у рівні своїх знань, а й стати висококваліфікованим фахівцем, що зможе працювати на благо своєї країни.

Список використаних джерел

1.Горобець В. Чи використовують вищі можливості європейських міжнародних обмінів? URL <https://blog.liga.net/user/vgorobets/article/24228>. 2.Міжнародні проекти та програми URL <http://www.dnu.dp.ua/view/projects>. 3.Яриш О. Вчитись у Європі: мрія здійснення. Як львів'янам скористатись Erasmus+ URL http://tvoemisto.tv/exclusive/vchytys_u_yevropi_mriya_zdiysnenna_yak_lvivyanam_skorystatys_erasmus_87634.html.

О. П. Глемботцька

ГЕНДЕРНИЙ ПАРИТЕТ ВИПУСКНИКІВ ЗВО НА РИНКУ ПРАЦІ

Відповідно до Основного закону держави рівність прав жінки та чоловіка забезпечуються: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності; у здобутті освіти і професійній підготовці; у праці та винагороди за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці; можливість поєднувати працю з материнством тощо... [1, ст. 24].

Вивчаючи питання гендерного паритету молодих спеціалістів на ринку праці, в першу чергу слід визначити основні напрями державної політики в сфері зайнятості населення та гендерний підхід щодо реалізації права громадян на забезпечення рівноправ'я (за статтю, віком, національністю, соціальним статусом, віросповіданням тощо) в питаннях надання всіх видів освітніх послуг з боку держави та створення належних умов для подальшого працевлаштування [2].

Питання працевлаштування випускників, відповідність отриманих вмінь і навичок за період навчання в коледжі міжнародним стандартам постійно аналізується з боку адміністрації Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу. Особлива увага приділяється вивченню правових питань, що виникають у процесі працевлаштування, а саме: висвітленню основних прав, пільг, обов'язків, соціальних

гарантій і компенсацій, передбачених для молодих спеціалістів; висвітленню нормативно-правового статусу першого робочого місця; з'ясуванню основних моментів регулювання трудових відносин між роботодавцем і працівником згідно чинного законодавства.

На державному рівні, на нашу думку, основні напрями політики зайнятості населення мають включати: гендерну експертизу існуючих законодавчих актів і законопроектів, що розробляються; розробку схем створення нових робочих місць і перепідготовки працівників з урахуванням гендерних чинників, спрямованих на задоволення різних потреб і поліпшення ситуації чоловіків і жінок; створення кризових центрів для психологічної та соціальної підтримки як безробітних жінок; розвиток практичних програм, що захищають інтереси жінок і чоловіків, які зазнали негативного впливу економічних реформ; розробка та впровадження програм і послуг в області зайнятості для жінок, які вступають і/або повертаються на ринок праці після репродуктивної перерви; вирішення проблем, що пов'язані з дискримінацією в практиці прийому на роботу та скорочення штатів, що передбачає впровадження стратегій і механізмів для розгляду скарг [5, с. 15].

Актуальною для України залишається проблема гендерного розриву в рівні оплати праці працівників з однаковими професійними характеристиками, за якої жінки концентруються на посадах нижчого рівня в усіх, без винятку, секторах економіки і внаслідок цього мають нижчі рівні заробітної плати. Жіноча зайнятість здебільшого формується за рахунок тих професій, що потребують нижчої кваліфікації, оскільки жінки становлять 64% усіх спеціалістів і технічних працівників в Україні, проте лише 38% – серед керівників усіх рівнів [4, с.326].

Ішим чинником гендерного розриву в оплаті праці є законодавче обмеження використання праці жінок на окремих видах робіт, важкі або шкідливі умови праці яких компенсуються значними пільгами. [3].

Аналізуючи сучасні гендерні дослідження, нормативно-правові акти та літературу щодо забезпечення доступності громадян України до освіти та шляхи працевлаштування випускників, можна дійти висновків про те, що високі рівні економічної активності населення України супроводжуються певними проявами гендерної нерівності в її реалізації стосовно якісних характеристик зайнятості й оплати праці. Зважаючи на високий освітньо-кваліфікаційний рівень жінок, який за окремими показниками навіть перевищує чоловічий, високий рівень економічної активності та традиційну орієнтацію на зайнятість в економіці, менш сприятливе становище жінок на ринку праці України не можна пояснити лише нижчою конкурентоспроможністю жіночої робочої сили, а й впливом ряду чинників: традиційним для України народженням дітей жінками в ранньому віці і одночасним зменшенням числа державних дитячих закладів; зростанням кількості осіб, які, після закінчення коледжів і технікумів, вступають до ЗВО III-IV рівнів акредитації; зменшенням числа робочих місць і переорієнтацією частини населення на «тіньовий» сектор і підсобне господарство; поширенням трудової міграції за кордон тощо. Рівна участь жінок і чоловіків у функціонуванні ринку праці та досягнення гендерної рівності щодо доступу населення до гідної праці має стати важливим напрямом державної політики зайнятості.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята 28.06.1996 р. на V сесії Верховної Ради України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Лібанова Е., Макарова О.В. Доступ жінок до ринку праці: ситуація сьогодні та можливості розширення // Матеріали національної тристоронньої конференції «Жінки на ринку праці України». – К., 1998.
3. Новіков В. М., Куліков Г. Т. Проблеми гендерної рівності, зайнятості та бідності /НАН України. Ін-т економіки. – К., 2002.
4. Про освіту: Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380).
5. Про охорону праці: Закон України// Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, № 49, ст.668.

ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

За останні роки вітчизняну та зарубіжну педагогіку наповнили різними видами нетрадиційних підходів до проведення занять – компаративний аналіз, різноманітні види досліджень (психологічне, філософське, соціологічне, мистецтвознавче), майстер-клас та ін., які, безперечно, поглиблюють сприйняття матеріалу, навчають креативно мислити, спонукають висловлювати думки. Однак вищезгадані типи занять не враховують такої психологічної ознаки як гендер. А у зв'язку з обраним Україною європейським напрямом розвитку, процеси реформування освіти є неможливими без врахування європейських стандартів у підготовці фахівців харчової промисловості. У сучасних умовах розвитку освіти є просто необхідним акцентувати увагу на вивченні та осмисленні різних аспектів гендерної проблематики. Більшість гендерних досліджень розроблені в психологічному, соціальному або педагогічному аспектах, питання ж дидактичних умов формування гендерної компетенції у процесі вивчення української літератури залишається й досі маловивченим. Тому метою статті є визначення педагогічних умов формування гендерної компетенції на заняттях з української літератури.

Через необхідність реалізації паритетного підходу у викладанні української літератури актуалізується проблема пошуку практичних шляхів формування гендерної компетенції. Через те що художній простір поділяють на чоловічий та жіночий, які взаємодіють між собою, у читача є можливість порівняти реальне та вигадане життя, знайти схожі або відмінні чоловічі або жіночі риси, проаналізувати свою здатність взаємодіяти з протилежною статтю, тобто формувати певний погляд на гендерну рівність. Саме художня література розвиває у молоді гендерну культуру, вчить уникати будь-якої дискримінації щодо представників протилежної статті, але все ж таки формування гендерної компетенції залежить не тільки від змісту художніх творів, але й від ефективності організації навчального процесу на заняттях з української літератури.

У цій статті наведемо кілька прикладів того, як можна формувати гендерну компетенцію студентів на всіх етапах занять української літератури. На етапі мотивації навчальної діяльності важливим є вступне слово викладача. Наприклад: «І.С. Нечуй-Левицький зобразив сімейний конфлікт у площині національного обшвиру, прагнучи звернути увагу читача на сутність родинної проблеми. Сьогодні на занятті ми спробуємо проаналізувати, який життєвий шлях обирають для себе чоловічі й жіночі персонажі повісті «Кайдашева сім'я», що завадило їм побудувати гармонійні інтеракції». Підвищенню інтересу студентів до гендерного аспекту твору сприяють проблемні питання. Наприклад: «Які вимоги ставив перед собою М. Коцюбинський щодо змалювання портретів і поведінки чоловічих і жіночих персонажів повісті «Тіні забутих предків?»». Також у процесі формування гендерної культури важливим є звернення до гендерного світогляду студентів шляхом установаження зв'язку з раніше вивченим матеріалом. Наприклад: «У яких творах зображується рівність або нерівність між жінкою та чоловіком?». На етапі повторення вивченого матеріалу доцільно пригадати гендерну термінологію, раніше вивчені твори, в яких презентується гендерна справедливість, проаналізувати вислови видатних людей про гендерну рівність тощо. На етапі засвоєння нових знань, формування практичних умінь, навичок та узагальнення й систематизації вивченого доцільним є зіставлення різних поглядів героїв на місце чоловіка та жінки в різних сферах, спостереження типів

чоловічих і жіночих світів, особливостей їх взаємодій. Можна запропонувати студентам проблемні завдання: на основі аналізу гендерних ролей визначити, до якого типу жінки належить Марічка Гутенюк («Тіні забутих предків» М. Коцюбинського). Асоціативне представлення взаємин Чіпки та Галі («Хіба ревуть воли, як ясла повні» Панаса Мирного) під час творчої роботи не лише актуалізує пізнавальну діяльність студентів, а й розвиває образне уявлення моделі гендерних стосунків у майбутній родині. Студентам можна запропонувати домашнє завдання у вигляді есе, в якому вони, проаналізувавши стосунки персонажів вивчених творів, мають описати модель бажаних гендерних взаємин.

Отже, формування гендерної компетенції на заняттях з української літератури спонукатиме майбутніх фахівців харчової промисловості до пізнання та удосконалення гендерної культури, реалізації гендерних знань, умінь, цінностей у повсякденному житті. Гендерне виховання засобами української літератури допоможе студентам в особистому та професійному житті адекватно оцінити гендерний світ, використовувати набуті знання для гармонійних інтеракцій з протилежною статтю.

Список використаних джерел

1. Дороніна Т. О. Проблема визначення поняття «гендерний підхід» у сучасній науці та освіті [Електронний ресурс] / Т.О.Дороніна. – Режим доступу: <http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/17777/6/doronina.pdf>. 2. Шустова Л.П. Подготовка педагогов к гендерному образованию и воспитанию детей // Современные проблемы науки и образования. – 2009. – № 2.; URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=1099>.

М. С. Денисенко

ГЕНДЕРНА ОСВІТА ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА ДИСЦИПЛІНА

Перш за все гендерна освіта – це освітні програми з гендерної проблематики, які викладаються в різних варіантах для студентів, як правило, соціогуманітарних спеціальностей. Воно може бути реалізовано у вигляді міні-дискусій, тренінгів, ділових і рольових ігор, круглих столів та фокус-груп, а також у вигляді обговорень творів та есе на занятті.

Проведення занять і лекцій з гендерної освіти в наш час дійсно необхідно. Це сприяє усвідомленню гендеру не як категорії стратифікації, а як культурної характеристики, що володіє рівною цінністю незалежно від норм і стереотипів, які нав'язує суспільство. Наприклад, в державах Близького Сходу, де в силу культурних, релігійних і ментальних особливостей народів домінування чоловіків над жінками (особливо серед представників ісламу) сприймається самими жінками як необхідність чи «благодать». В Україні ж справи йдуть трохи по-іншому. Зараз в нашій країні існує багато різних трактувань того, що ж таке гендерна рівність. Згідно із законодавством, це – рівність чоловіків і жінок. Можна часто чути, від жінок в тому числі, що нерівності не існує. Але більшість українців усвідомлюють, що, на жаль, рівності поки що немає: різні зарплати, стереотипи на роботі, навчанні, в колі близьких, обмеження в просуванні і т.п. Незважаючи на те, що в поняття гендер закладається поняття рівності чоловіків і жінок, нерозуміння цього призводить до негативу, який активно росте з боку релігійних або праворадикальних кругів. Саме тому основними цілями даної дисципліни є, в першу чергу, формування уявлень щодо права на рівність для всіх в однаковій мірі, а також виховання адекватного ставлення до гендерних відмінностей.

Зараз в університетах на рівні певних ініціатив і окремих людей створюються магістерські програми з гендерної освіти, як, наприклад, в Університеті ім. Т.Г.Ше-

вченка. Якби не окремі люди, то ця програма не була б створена. У Києво-Могилянській академії на кількох кафедрах викладаються гендерні студії – курси, пов'язані з гендерною тематикою, але це теж швидше індивідуальна ініціатива університету.

Гендерне навчання – діалог, спрямований на осмислення «себе в світі» і «світу навколо себе», власне тому під час лекцій метод «монологічного викладу інформації» є неприйнятним у використанні. Для того, щоб донести потрібну інформацію до слухача, необхідно теорію підкріплювати фактами і практиками (як історичними, так і, безумовно, сучасними). Важливо враховувати, що актуальність гендерних відносин була присутня в усі часи, і це дозволяє інтерпретувати гендерне знання як «теорію, засновану на практиці» (за Р. Коннелл).

Оскільки навчання практикам рівності досить специфічно і певна частина аудиторії може ставитися до цього скептично, викладачу варто бути готовим до дискусії. Для подібних випадків Д.С. Ліхачов озвучив кілька правил ведення суперечки, які викладач повинен дотримуватися під час занять по гендеру: «... 1) заперечувати, але не звинувачувати; 2) не «читати в серце», не намагатися проникнути в мотиви переконань опонента («ви стоїте на цій точці зору, тому що вона вам вигідна», «ви так говорите, тому що ви сам такий» і т.п.); 3) не відхилятися в сторону від теми спору; суперечку слід уміти доводити до кінця, або до спростування тези опонента, або до визнання його правоти». Якщо не дотримуватися цих правил, то викладач ризикує втратити частину студентів і послабити інтерес до предмету у інших.

Висновки зі сказаного можуть бути такими, що важливо розвивати гендерні підходи в освіті, які дозволяють враховувати здібності, можливості та освітні потреби представників чоловічої і жіночої статі; розкрити роль сучасного навчального закладу в системі формування гендерної самосвідомості суб'єктів освіти; уявити різноманітні форми гендерної освіти педагогічних кадрів: викладачів вузів, педагогів та шкільних психологів, а також студентів педагогічних вузів.

Список використаних джерел

1. Гендерное образование в Украине: куда движемся? URL: <https://zn.ua/SOCIUM/gendernoe-obrazovanie-v-ukraine-kuda-dvizhemsya-308347.html>. 2. Ліхачев Д. С. Письма о добром и прекрасном. М.: Дет. лит., 1985. 207 с. 3. Шустова Л. П. Гендерное образование педагогических кадров. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/gendernoe-obrazovanie-pedagogicheskikh-kadrov>. 4. Овчарова. Гендерное образование: методики равенства. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/gendernoe-obrazovanie-metodiki-ravenstva>

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор О.Б. Тарнопольський.

Ж. А. Джамбаева, К. К. Жырымбаева

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ КОНЦЕПТА «УЧИТЕЛЬ» В ЯЗЫКОВОМ СОЗНАНИИ КАЗАХСТАНСКИХ ШКОЛЬНИКОВ

В современном мире наблюдается тенденция к феминизации общества. Это проявляется в том, что женщины стремятся во всех сферах уравнивать свои права с мужчинами. В научных исследованиях, посвященных данной проблеме, широко применяется понятие «гендер», которое рассматривается как определенная социальная категория, регулирующая социальные отношения между полами.

Гендер является не просто набором признаков, а фундаментальной социальной категорией. Каждое общество разделяется на мужчин и женщин, и это разделение затрагивает все аспекты жизни, как отдельного человека, так и общества в целом. Например, гендер находит отражение в таких сферах жизни человека как религия, законодательство, трудовая сфера, образование и т.д. [2, с. 215].

Во всем мире идет борьба женщин за равные права с мужчиной: право занимать руководящие должности, занимать места во властных структурах и участвовать в политической жизни страны. Актуальна эта проблема и для Республики Казахстан.

С древних времен и до настоящего времени образовательные учреждения отражают состояние гендерной дискриминации, гендерного разделения общества. Современная система образования в Республике Казахстан демонстрирует неравный статус мужчин и женщин.

Гендерный подход к образованию обуславливает анализ ряда сторон и проблем образования, среди которых можно выделить:

1) процесс феминизации сферы образования, т.е. анализ проблемы преобладания количества женщин над мужчинами на низкооплачиваемых должностях. Из-за феминизации этой сферы падает престиж профессии учитель;

2) содержание образования. Необходимо проанализировать содержание учебных программ, учебников и пособий на предмет гендерного неравенства или гендерного равенства;

3) анализ стиля преподавания и общения с учениками с целью выявить гендерные стереотипы или гендерный сексизм, проявление превосходства одного гендера над другим [1, с. 184].

Все это влияет на идентификацию профессии по гендерному принципу. Из-за преобладающего числа женщин-педагогов в нашей картине мира сложился стереотип, что учитель – женская профессия.

В связи с этим мы считаем целесообразным выявить смысловое наполнение концептов «учитель-мужчина» и «учитель-женщина» в языковом сознании школьников. С этой целью нами был проведен свободный ассоциативный эксперимент. В нем приняли участие 100 учащихся 9-11 классов школы-лицея № 30 города Нур-Султан. Представим кратко результаты исследования.

На этапе статической обработки и интерпретации были установлены признаки ассоциативных полей концептов «учитель-женщина» и «учитель-мужчина», что дало возможность предпринять попытку их конструирования и интерпретации. Также на предложенные слова-стимулы был подсчитан процент негативных и позитивных реакций.

В языковом сознании школьников понятие «учитель мужчина» вызывает, прежде всего, следующие ассоциативные реакции: *физрук, трудовик, математик*, как основные занимаемые должности мужчин в школе (33 реакции); *строгость*, как основное качество, характеризующее мужчину-учителя (23 реакции); *редкость*, как фактор того, что в школах мало преподавателей мужчин (9 реакций). Реакции, характеризующие положительные качества, присущие учителю-мужчине: *умный* (7 реакций); *добрый* (5 реакций), *друг* (5 реакций), *терпеливый* (4 реакции) и т.д. Одиночных реакций – 49, в их числе назывались следующие: *наставник, физика, мастер, дисциплина, географ, уважение, стабильность, отец, знания, информатика* и т.д.

Приблизительно в 10% опросных листов встречаются и негативные реакции на слово «учитель-мужчина». У пятерых школьников возникла ассоциация *жестокость*, у четырех – *резкость*, у трех – *ненависть, грубость*, у двух – *злость*. Интересным представляется факт, что отрицательные реакции были получены в основном от старшеклассников мужского пола.

При анализе слова-стимула «учитель-женщина» были получены следующие положительные реакции: *доброта* (12 реакций), *мама* (7 реакций), *строгая* (6 реакций), *умная* (6 реакций), *руководитель* (4 реакции), *русский язык* (4 реакции), *лите-*

ратура (4 реакції), красивая (4 реакції), любов (3 реакції), вежливая (3 реакції), ум (2 реакції), ответственность (2 реакції) и т.д. Одиночных реакцій – 42, в их числе следующие: *трудолюбие, наставник, задорность, серьезность, понимающая, стойкая, мудрая, великодушная, любящая* и т.д.

Приблизительно в 9% опросных листов встречаются следующие негативные реакції: *жесткость (2 реакції), злая (2 реакції)*, остальные одиночные – *вредность, психованность, крикливая, хитрая, легкомысленная*. В данном случае негативные реакції были получены в основном от девочек-старшеклассниц.

Из полученных результатов можно сделать вывод, что в картине мира большей части информантов понятие «учитель-женщина» и «учитель-мужчина» носят положительный характер. Однако нельзя не учесть того, что в сознании школьников закреплён некий штамп: в школьном коллективе учитель-мужчина чаще всего должен занимать такие должности, как *физрук* и *трудовик*, реже *математик, физик* и др.; а учитель-женщина занимает должности преподавателей гуманитарных предметов таких, как *русский язык, литература* и т.д.

Ещё одна закономерность: при описании учителя-женщины школьники, прежде всего, ставят на первое место личностные качества *доброту, строгость, ум, красоту, понимание, любовь, заботу* и т.д. Возможно, именно поэтому параллельно с этими качествами в их сознании возникает образ *матери* и *руководителя*. При описании учителя-мужчины картина немного иная. Здесь на первом месте идут занимаемые мужчинами должности в школе, а уже потом личностные качества, лидирующими из которых являются *строгость* и *ум*.

Проведённый эксперимент показал неоднородную представленность концептов «учитель-мужчина» и «учитель-женщина» в языковом сознании казахстанских школьников. В целом аксиологическая составляющая данных концептов положительна.

Список используемых источников

1. Бендас Т.В. *Гендерная психология: Учебное пособие*. – СПб.: Питер, 2005. – 431 с. 2. Кирилина А.В. *Гендер: лингвистические аспекты*. – М., 2000. – 243 с.

О. О. Жидкова, О. В. Турута, Н. А. Москаленко

ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Впровадження гендерної рівності до всіх сфер життя є ознакою сучасності. В Україні прийнято та ратифіковано низку міжнародних документів, які спрямовані на забезпечення рівних прав жінок та чоловіків, зокрема рівного доступу до вищої освіти. «Результатом гендерної освіти стають нові способи мислення, означування, «діяння», без чого в мінливому суспільстві людина відчуватиме себе «сторонньою». Чутливість до відмінностей (статевих, расових, класових, вікових та ін.) стала значущою в українській освітньо-навчально-виховній діяльності. Такий підхід підтримує тенденцію на особистісно-орієнтовану освіту» [2, с. 8]. І тут дуже важливо зрозуміти методологію включення гендерної проблематики в навчання. Це є викликом для фахівців із питань гендерної освіти. Як краще організувати її? Які кроки необхідно зробити, щоб гендерний компонент увійшов до навчальних програм?

В Харківському національному університеті радіоелектроніки (ХНУРЕ) в 2012 році був створений Центр гендерної освіти. Мета створення такого центру – надання просвітницької, методичної та науково-практичної допомоги студентам/кам, аспірантам/кам, співробітникам/цям та викладачам/кам університету з впровадження ідей гендерної рівності та недискримінації в навчально-виховний

процес, шляхом посилення гендерного компонента в зміст соціально-гуманітарних дисциплін. Співробітники Центру допомагають в проведенні виховних заходів, організації науково-дослідної роботи з гендерної проблематики. Робота Центру гендерної освіти базується на принципах дотримання демократичних цінностей свободи, справедливості, рівності прав і можливостей, інклюзивності, толерантності, недискримінації, відкритості та прозорості.

В 2015 році в ХНУРЕ Центром гендерної освіти спільно з соціально-психологічною службою університету, профспілковим комітетом та помічником проректора з виховної роботи було проведено гендерний аудит. Ідея здійснення гендерного аудиту була схвально сприйнята керівництвом університету, яке виявилось зацікавленим як самим проектом, так й можливостями, які відкриваються перед університетською спільнотою на шляху реалізації політики гендерної рівності. В рамках здійснення гендерного аудиту було проведено семінари для профспілкового активу щодо мети та завдань цього заходу. Аудитом було охоплено 5 кафедр університету, викладацьким складом яких здійснюється підготовка студентської молоді у галузях ІТ та електронної техніки. Після проходження аудиту, було виявлено, що загалом, як і в більшості технічних навчальних закладах, кількість чоловіків на викладацьких посадах приблизно на третину більша за кількість жінок, але жінки-викладачки за рівнем наукового та методичного внеску не поступаються чоловікам, а на деяких кафедрах навіть і переважають в цьому. Враховуючи значний внесок жінок науково-педагогічного складу в загальний науково-методичний здобуток кафедри, Центром гендерної освіти було рекомендовано звертати увагу на дотримання гендерного паритету при формуванні кадрового складу кафедр.

В ХНУРЕ в 2010-2011 навчальному році викладачами кафедри філософії був прочитаний пробний курс в рамках дисциплін за вибором – «Гендерна психологія», який прослухали 4 групи студентів 2-го курсу всіх факультетів університету. Ця дисципліна була обрана як юнаками, так і дівчатами університету, і викликала жвавий інтерес у слухачів, оскільки питання соціальної ролі статі стають все більш актуальними, як в особистому житті, так і в професійній діяльності випускників ЗВО. З 2015-2016 навчального року на кафедрі філософії ХНУРЕ викладається курс «Гендерні проблеми сучасного суспільства», метою якого є здійснення аналізу окремих аспектів дослідження і регулювання гендерних відносин в сучасних суспільствах, у тому числі українському. Основне завдання курсу полягає у тому, щоб дослідити стан гендерних відносин у публічній (політика, економіка, освіта, релігія тощо) та приватній (сім'я) сферах на прикладі сучасних суспільств, навчитися оцінювати стан гендерної (не)рівності в суспільстві.

Отже, гендерна політика – це система взаємопов'язаних кроків, спрямованих на вирішення гендерних проблем і досягнення гендерної рівності. Крім того, у Всесвітній декларації «Про освіту для XXI століття» [1, с. 4] йдеться про те, що її метою є створення нового суспільства, яке не знає насильства і експлуатації. Тому при плануванні, складанні та реалізації будь-яких навчальних програм, видів просвітницької діяльності, важливим сьогодні є впровадження гендерного підходу, заснованого на партнерських засадах, рівних правах чоловіків і жінок.

Список використаних джерел

1. *Высшее образование в XXI в.: подходы и практические меры / От анализа к мобилизирующим принципам [начало публикации реферата Рабочего документа Всемирной конференции ЮНЕСКО «Высшее образование в XXI в.: подходы и практические меры» (Париж, 5-9 октября 1998 г.)] // Альма Матер (Вестник высшей школы). – 1998. – №1. – С. 3-9.* 2. *Гендерна педагогіка: Хрестоматія / За ред. Вікторії Гайденко. – Суми: ВТД «Університетська книга». – 2006. – 313 с.*

ВПЛИВ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ НА ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасному світі телебачення відіграє важливу роль, воно є найпопулярнішим засобом масової інформації. Якщо основним джерелом впливу на формування гендерних стереотипів дошкільників є сім'я, то одним з небагатьох доступних чинників формування гендерних стереотипів є перегляд дитячих мультфільмів.

У сфері досліджень гендерних стереотипів велике значення мають праці зарубіжних (Ш.Берн, М.Мід, Б.Фрідан) та вітчизняних вчених (І.Кон, О.Вороніна, П.Горностай). Спостерігається чимало науковців (Н. В. Гавриш, Г. А. Клокова, М. В. Сітцева), які у своїх статтях висвітлюють вплив мультфільмів на формування моральних якостей хлопчиків та дівчаток.

У сучасних умовах важливим фактором, що впливає на процес гендерної орієнтації, є передовсім медіа-простір. Саме ним стає мультиплікація. Кожен мультиплікаційний фільм містить персонажів, які уособлюють притаманні для даного суспільства моделі «жіночої» або «чоловічої» поведінки [1].

Мультиплікація – це універсальна та інтернаціональна мова спілкування дітей та дорослих усього світу. Мультиплікація є дуже близькою до світу дитинства, бо в ній завжди присутня гра, злет фантазії й немає нічого неможливого. Мультиплікація є універсальним багатогранним засобом розвитку дитини у сучасному візуально насиченому світі. Виразні засоби мультиплікації є найбільш природними для дитячого віку стимуляторами творчої активності та розкритості мислення [3, с. 188].

У сучасній мультиплікації дуже важко зустріти антропоморфний образ матері, яка була б молодою, повною сил, красивою, що викликала б бажання наслідувати. Зворушливі, сентиментальні сцени материнської турботи демонструють переважно такі мультиплікаційні фільми про тварин, як «Король-Лев», «Дамбо», «101 далматинець».

У сучасних умовах відбувається зміна ролей, які виконують і чоловік, і жінка в сім'ї. Жінка матеріально забезпечує, а чоловік веде домашнє господарство. Цю тенденцію демонструє сучасний популярний російський мультфільм «Маша та Ведмідь»: ведмідь виховує і доглядає Машеньку, а ведмедиця з'являється лише зрідка прогулятися і попиту чаю.

Так, у мультфільмі «Чіп і Дейл поспішають на допомогу» героїня Гайка єдина серед команди, до складу якої входять, окрім неї лише чоловіки, досконало ремонтує техніку й керує літаками. У мультфільмі «Мулан» головна героїня перевдягається чоловіком й іде на війну, щоб врятувати батька від військової повинності, адже вона залишилася єдиною дитиною в сім'ї. У мультфільмі «Шрек» головна героїня поводить не просто як чоловік, а як супермен, вона вправно б'ється з розбійниками, коли Шрек стоїть осторонь, тримаючи на руках зляканого віслюка [2].

Мультфільм «Смішарики» вважаються «сертифікованими» для показу дітям. Теми розглядаються цікаві, але розв'язки не спостерігається. Також є важливим той момент, що єдиний жіночий персонаж в мультику Ньюша (Хрюша) зображений досить негативно, як домінуючий тип жінки. Якщо герої чоловічої статі спокійні, розсудливі, інтелектуального спрямування, то Ньюша намагається всіма керувати. Можна стверджувати, що здорової жіночої моделі тут не показано. Загалом, ідея мультфільму хороша, але для дитячого сприйняття вона не до кінця продумана.

Найбільш цінними, на нашу думку, для дітей дошкільного віку є мультфільми

«Простоквашино» та «Малюк і Карлсон», адже саме в даних мультфільмах зображається повноцінна сім'я з її перипетіями, відносинами між подружжям та відносинами між батьками і дитиною. Особлива цінність мультфільму «Аріель» полягає в тому, що в даному мультфільмі висвітлюються конструктивні відносини між розсудливим батьком і донькою, яка намагається розкрити своє внутрішнє «Я», залишаючись при цьому люблячою донькою для свого батька. Що стосується мультфільму «Мауглі», то, на наш погляд, його цінність є в тому, що в даному мультфільмі розповідається історія представника чоловічої статі, який за допомогою своїх здібностей та наполегливості, зумів стати кращим з-поміж усіх, здобути визнання та повагу оточуючих, не соромлячись при цьому своїх внутрішніх переживань та емоцій. У мультфільмі «Бременські музиканти» неабиякою цінністю являється історія завоювання хлопцем-мандрівником руки і серця принцеси, яка викликала у даного молодого чоловіка ніжне почуття кохання.

Отже, мультиплікаційні фільми не лише віддзеркалюють трансформацію гендеру, а й володіють величезними ресурсами впливу на свідомість людей. Досліджувані нами мультфільми мають значний потенційний вплив на засвоєння дітьми дошкільного віку гендерних стереотипів щодо гендерних ролей, зовнішнього вигляду, поведінки, рис характеру, здібностей, цінностей, інтересів, почуттів, емоцій представників чоловічої та жіночої статі.

Список використаних джерел

1. Голик М. Влияние сказок и мультфильмов на формирование системы ценностей у старших дошкольников [Электронный ресурс]. – Режим доступа http://tombraider6.narod.ru/lib/gg/gendernye_otnosheniya_v_sovremenn/vlijanie_skazok_i_multfilmov_na_f.html.
2. Макаренков. П. Влияние мультфильмов на сознание детей. Видеоматериали [Электронный ресурс]. Режим доступа <http://rutube.ru/video/fd07368561f201d8e57356233204bd5a/>.
3. Силко Р. М. Мульт-терапия як технологія виховання дітей. Активна мульт-терапия / Р. М. Силко // Вісник. Серія : Педагогічні науки. – 2014. – № 120. – С. 188–190.

Ю. С. Товт

ВИВЧЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ПИТАНЬ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Сприяння гармонійному розвитку особистості дітей та молоді на засадах гендерної рівності лежить у сфері компетенції освітніх організацій і вимагає відповідної психологічної готовності їх керівників до впровадження гендерного підходу в управління освітньою організацією, що ґрунтується на формулі здорової гендерної реалізації: кожна людина має свої переваги незалежно від статі і мусить їх реалізувати, не прагнучи підмінити собою особу іншої статі або стати нею, щоби здобути схвалення оточуючих відповідно до їх гендерних установок і стереотипів [1, с. 117].

Зверніть увагу: частина вимог, що їх встановлює школа, є начебто однаковими для всіх, дитячі тіла дисциплінуються немовби за однаковими правилами. Проте на практиці порушення цих правил зазвичай тягне різну відповідальність для дітей різної статі. Скажімо, активні рухи і бешкетництво вважаються більш припустимими для хлопців і різко засуджуються, якщо його чинять дівчата. Останні також зазнаватимуть жорсткішого переслідування за лайку, спроби паління чи вживання алкоголю. І навпаки: хлопці відчують жорсткий педагогічний тиск, якщо носитимуть довге волосся або екстравагантні зачіски [3, с. 66].

Отже, для школи критично важливо, щоб діти різної статі якнайбільше відрізнялися – зовнішньо і внутрішньо.

У тих школах, де вимагають від дітей носити шкільну форму, вона, як правило, ніколи не буде однаковою для дівчат і хлопців. Попри схожу кольорову гаму і стиль,

форма покликана «маркувати» дитяче тіло, указувати на його стать. Виникає запитання: чому зовнішній вигляд і видима поведінка є настільки важливими для системи освіти? Адже, здається, її місія – передавати знання, а не «муштрувати»? На цю тему філософи й педагоги розмірковували давно, але найбільш радикальною і впливовою стала відповідь французького філософа Мішеля Фуко, який описав сучасні форми влад через різноманітні механізми дисциплінування й контролю людських тіл, прирівнявши школи за ступенем репресивності до в'язниць та психіатричних лікарень: «Дисципліна «фабрикує» особистостей, вона – специфічна техніка влади, що розглядає індивідів і як об'єкти влади, і як знаряддя відправлення влади» [2, с. 38].

Якщо погодитись із тим, що гендерна проблематика є достатньо важливою, щоб включити її до змісту шкільного навчання й виховання, то практичне втілення цієї думки можливе кількома способами. Найбільш відомий в Україні на сьогодні – це підготовка і проведення спеціальних гендерних уроків. Уперше про гендерні уроки в Україні заговорили у вересні 2007 року, коли Програма рівних можливостей ПРООН у співробітництві з Міністерством освіти і науки та Міністерством сім'ї, молоді та спорту оприлюднила ініціативу провести одноразовий Урок гендерної грамотності для школярів усіх ланок [2, с. 40].

Можна усвідомлено поставити і послідовно дотримуватися методологічної установки про те, що значення статі в соціальному житті людини не виправдано перебільшене. У той же час усі соціальні інститути працюють на те, щоб гендерувати людей, повсякчас розділяти їх за статтю, поляризувати як протилежних, неначе вони походять з різних планет. Відомий американський соціолог Майкл Кімел жартома назвав ці уявлення «теорією міжпланетарної відмінності». Якраз переклад книги М. Кімела «Гендероване суспільство» є одним з найкращих україномовних джерел для підготовки уроку за конструкціоністським підходом. Методичні прийоми для гендерного уроку за другим типом також можуть залучати поширене поняття «гендерний стереотип».[2,с. 129].

Зазвичай неважко пояснити дітям його зміст, а потім деконструювати, показуючи обмежувальну роль стереотипів у повноцінному розкритті людини і комунікуванні з нею. Разом з дітьми можна аналізувати різноманітні ситуації і з'ясовувати, як гендерні стереотипи перешкоджають порозумінню між людьми і між групами людей, стають перепонами для залагодження конфліктів, бар'єрами для щирих взаємин і продуктивного спілкування. Можна запропонувати дітям ідею множинності можливих гендерних презентацій себе, показувати, як важливо оминати оманливі «прості» й «очевидні» відповіді: мовляв, усі дівчатка охайні, а всі хлопчики – розбишаки й нечепури. Натомість варто запропонувати орієнтуватися на конкретних хлопчиків та дівчаток, і вибудувати розуміння того, як гендерні стереотипи насправді перешкоджають вирішенню актуальних питань для класу чи окремих особистостей. Щодо більш тактичних міркувань, то, звичайно було б добре зробити урок цікавим, максимально візуалізувати розмову, щоб утримувати дитячу увагу: використати комп'ютерну презентацію, відеоролики тощо. Також діти зазвичай з ентузіазмом аналізують і обговорюють привабливі для них речі – книжки або журнали, каталоги «Лего» тощо [3, с. 72].

Отже, важливою складовою первинної ланки освіти – початкової школи – є гендерна компонента, яка передбачає розкриття індивідуальності учнів та учениць, набуття ними гендерних та здоров'язбережувальних компетентностей на основі дотримання принципів рівних прав, можливостей, оцінювання результатів діяльності дівчаток і хлопчиків.

Список використаних джерел

1. Богачевська-Хом'як М., Гундорова Т.І, Орлов В.Ф. *Основи теорії гендеру: Навчальний посібник.* – К.: «К.І.С.», 2004. – 536 с. 2. Кравець В.П., Говорун Т.В., Кікінежді О.М. та ін. *Гендерні дослідження : прикладні аспекти: монографія /; за наук. ред. В. П.Кравця.* – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. – 448 с. 3. Марущенко О., Плахотнік О. *Гендерні шкільні історії // Харків: Монограф – 2012. – 88 с.*

Л. І. Шлєіна

ЗАКОНОДАВЧА БАЗА РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

Сучасні умови суспільного розвитку України позначені прагненням країни до вступу в загальноєвропейський культурно-політичний простір, що робить злובоденним питання реформування всієї системи освіти за рахунок переорієнтації на світові стандарти. Випускник навчального закладу сьогодні повинен бути людиною, спрямованою на подолання стереотипних уявлень минулого, вільною від будь-яких дискримінаційних установ, тобто бути людиною дійсно культурною, яка добре знайома з інтелектуальним досвідом попередніх поколінь та намагається поєднати кращі його надбання із сучасним рівнем наукового знання.

До документів національного законодавства у сфері забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків відноситься Конституція України, законодавчо-правові документи стосовно праці та зайнятості, шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства та батьківства; освіти, культури, охорони здоров'я; утворення та діяльності політичних партій, інших об'єднань громадян, органів виконавчої влади, державної служби тощо.

Ідеї дотримання прав людини та недискримінації за ознакою статі в освітній сфері відображені у національному законодавстві так, зокрема стаття 24 Конституції України (1996) [4] гарантує, що «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти та професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці та здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною та моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям» [5].

І. Грабовська вважає [1, с.199-200.], що на зламі ХХ–ХХІ ст. українське суспільство мало певні специфічні умови, що заважали впровадженню принципів гендерної рівності. Серед них: відсутність політичної волі до утвердження паритетності у владних стосунках, зокрема, на рівні створення паритетного парламенту; відсутність настанов на гендерно-паритетні стосунки в масовій свідомості громадян України; поширення патріархатних стереотипів у суспільній свідомості та їх активний вплив на формування владних та суспільних відносин між громадянами країни; орієнтація на традиційні форми взаємовідносин в економічній сфері, коли існує усталений традиційний поділ на жіночі та чоловічі професії, заняття; орієнтація на відновлене автентичне минуле, що, до того ж, відтворює чи створює домінуючі націєтворчі міфи.

Для українців це козацький міф, який априорі не передбачає рівності та рівноправності між жінками та чоловіками; існування в суспільстві домашнього насильства, абсолютна більшість потерпілих від якого – жінки; наявність в умовах тотальної кризи в Україні прагнення до сильної влади, що означає обмеження демократичних свобод, зокрема і в гендерному плані, що відсуває їх на маргінес суспільного розвитку; посилення свідомого опору усталенню гендерно паритетного суспільства як форма конкуренції між статями в соціальному просторі сучасної України.

Питання впровадження гендерного компоненту в національну систему підготовки фахівців відображене у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (№ 2866 – IV від 8 вересня 2005 р.), де зазначено, що «до навчальних програм вищих навчальних закладів включаються дисципліни, які вивчають питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, факультативне вивчення правових засад гендерної рівності на основі гармонізації національного і міжнародного законодавства» [5].

Отже, в Україні на сьогодні питання гендерної рівності актуалізовано як у ратифікованих міжнародних документах, так і у Конституції та низки освітніх законодавчих актах, що підтверджує потребу у закладанні підґрунтя для імплементації гендерного підходу в навчально-виховну програму підготовки здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1.Воровка М.И. Концепт «гендерная культура» в педагогических исследованиях на Украине / М.И. Воровка, А.Г. Петрученя // Психолого- педагогические проблемы личности и общества: материалы международной научно-практической конференции (20 февраля 2014 года). 2.Днепропетровск: Середняк Т. К., 2014. – С.199 – 200. 3.Грищак Н. В. Правове регулювання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні: стан та шляхи вдосконалення. // Державне управління: теорія та практика. Електронне наукове фахове видання. – 2005. – № 2 – URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/pol-prav/05gnvssv.pdf>. 4.Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/ed19960628>. 5.Конституція України. [Електронний ресурс]. – Офіційне інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/content/chapter01.html>.

О. С. Ядловська

РИСИ ПРОЯВУ ГЕНДЕРНИХ АРХЕТИПІВ В УКРАЇНСЬКИХ ЧАРІВНИХ КАЗКАХ

Ментальні настанови етносу та прояви ментальних рис у зразках народної творчості розглядаються через архетипні зразки, образи, символи, які, з одного боку, впливають на розвиток самого народу, а з іншому зберігають його самобутність. Архетип же як психологічна метафора або педагогічна настанова досліджується через аналіз поведінкової діяльності героїв та спектр їх психологічних, зокрема у казках.

Значення народної казки у формуванні світогляду народу, алегоричність казки як вияв усної народної творчості та ментальні особливості українців крізь призму народних казок досліджувалися рядом науковців, зокрема стали предметом розгляду у працях І.Вачкова, С.Бевз, Н.Годзь, Н.Ковтун, Т.Пархоменко, М.Панфілової, Р.Ткач та ін.

Архетипи цікаві не тільки як несвідомі психічні структури, а й як культурні феномени. Безумовно, архетипи колективного несвідомого є перш за все психічними структурами, першообразами. Але з часом, відповідно до місця, часу, умов, середовища – вони стають символами та образами, набираючи форм в художній творчості. В кожен момент існування народу піднімаються ті архетипні смисли, що

відповідають запитам сучасності, розуміння людей. Ґрунтовне дослідження, актуалізація способу функціонування архетипних сюжетів, образів, мотивів – можуть слугувати своєрідними сценаріями розвитку окремих народів. Звернення до архетипів – це особливий методологічний ракурс, в якому завдяки перетворенню минулого у символ твориться смисл майбутнього, що актуально в нових історичних та політичних українських реаліях, коли переосмислюється вся культурна парадигма та ведеться пошук нових шляхів національної ідентифікації [2].

Розглядаючи архетипи народу крізь призму усної народної творчості та фольклору, виокремлюємо ряд спільних рис, що будуть асоціюватися з основними психологічними характеристиками представника певного етносу у цілому та у його ментальності. У самих же зразках творчості такими рисами наділені персонажі.

Пласт чарівних казок значно менший за інші види (казки про тварин, соціально-побутові казки). Зупинимось на «жіночих» чарівних казках, у яких ініціацію повинна пройти дівчина. У «жіночих» казках переосмислення обряду ініціації відбувається інакше, ніж у «чоловічих». У них майже нема описів битв, а ініціація казкової героїні полягає передусім у випробуванні його духовних і моральних якостей. Жіноча ініціація передбачає переважно психологічні чинники. У «жіночих» казках героїня активна, а герой виконує допоміжну функцію, репрезентуючи внутрішню маскуліність. Таким чином, казка відображає процес індивідуалізації особистого, розщепленої на архетипи, а коли в центрі твору знаходиться жіночий персонаж, то герої-чоловіки сприяють чи заважають її психологічній ініціації [4, с. 44].

У більшості казок основним персонажем, що діє, є чоловік, при цьому жінці відводиться пасивна роль дружини-господині. Зі всіх 34-х казок, в яких згадується жінка, роль дружини згадується в 26 казках (76%). Типовий початок багатьох казок «Жили були дід та баба...» відображає традиційний погляд суспільства на співіснування чоловіка і жінки, причому, дуже часто подібного роду кліше на початку казки є єдиною згадкою про жінку у всьому творі. Лише у 5 казках (15%) виявлено чітку вказівку на господарчо-побутову функцію дружини (казки «Колобок», «Сірко», «Дід та рак»). Таким чином, можна констатувати, що в українських народних казках господарчо-побутової функції дружини надається дуже мале значення. Серед психологічних якостей жінки-дружини в українських народних казках виділяються ті, що яскраво контрастують розуміння, доброта і жорстокість, жадність. У 4-х казках (12%) згадується жадібна, жорстока дружина, яку, в кінці звичайного чекає покарання, розуміючи, добра дружина так само згадується лише в 4-х казках (12%) [1].

Серед добротворців українського зустрічаємо жінок, що втілюють архетип Матері, який діє через образ рідної матері та представлений більшою мірою («Івасик Телесик», «Про дідову і бабину дочку»). Окрему групу добротворців становлять казкові бабусі, які втілюють архетип Старої Матері, дають поради і дарують чарівні предмети. Архетип поганої Матері представлений через образи мачухи та злої відьми, які зазвичай залишаються переможеними, від злої мачухи найчастіше страждає пасербиця («Дідова і бабина дочка», «Про Марусю») [3]. Характерно, що в казкових традиціях чоловік кориться злій дружині, а не захищає своїх дітей.

Виявлені закономірності говорять про неоднозначність ролі української народної казки в гендерному вихованні. Більшість казок містять традиційні маскуліні моделі поведінки, причому як позитивні (сила, сміливість, винахідливість), так і негативні (недалекоглядність, необачність, скупість), причому негативні риси чоловіка зустрічаються у край рідко. Таким чином, казка є в основному джерелом інформації про типову чоловічу поведінку, що цілком обґрунтоване традиціями нашого народу. На наш погляд, сучасні діти важко сприймають також сюжети обов'язко-

вого досить раннього шлюбу (на разі це не є актуальним), а також нецікавими стають казки, що висвітлюють побутову роботу героїв, зокрема роль жінки як господині та те, що ця сфера є для неї основною (це викликає супротив у дітей). У цілому, аналіз українських народних казок виявляє спектр поведінкових моделей жінок та чоловіків, їх соціальну роль, відображає образ ідеальних взаємин, разом з тим виявляючи і різні ролі жінки: матері, мачухи та ін. Зазначимо, що в українських народних казках герої – чоловіки та жінки – є досить рівноправними, що відображає відповідні ментальні настанови.

Список використаних джерел

1. Желанова В. Потенціал української народної казки в гендерному вихованні. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16643/09Zhelanova.pdf?sequence=1>. 2. Міщенко М. Українські національні архетипи: від колективного несвідомого до усвідомленої національної ідентичності. URL: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/articles/etic/Mishhenko-M.M.-Ukrayinski-natsionalni-arhetypu.pdf>. 3. Савчук В.М. Архетип доброї та злої матері в українських та норвезьких чарівних казках: компаративний аналіз. URL: http://philology.knu.ua/files/library/lit_st/43-2/26.pdf. 4. Тиховська О. Архетипний зміст українських чарівних казок. Диво. (№2), 2013. С. 42-48.

Г. Мамедова

СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ ОБУЧЕНИЯ

Анализ современной педагогической литературы свидетельствуют о том, что повышение эффективности и качества учебно-воспитательного процесса предполагает использование самых современных педагогических теорий и технологий обучения. Психологической и педагогической науками разработано несколько концепций обучения, каждая из которых учитывает определенные закономерности познавательной деятельности человека и предполагает специфическую организацию и технологию учебных занятий. Наиболее фундаментально проработаны, психологически обоснованы и проверены на практике следующие концепции обучения: 1) ассоциативно-рефлекторная; 2) концепция поэтапного формирования умственных действий и понятий; 3) концепция проблемно-деятельностного обучения; 4) концепция программированного обучения.

Наиболее часто реализуемой является ассоциативно-рефлекторная концепция обучения. В соответствии с ней сформулированы дидактические принципы, разработано подавляющее большинство методов обучения. На основе учения о физиологии умственной деятельности разработана ассоциативно-рефлекторная концепция обучения. Кратко смысл данной концепции можно выразить следующими положениями:

1. Усвоение знаний, формирование навыков и умений, развитие личностных качеств человека есть процесс образования в его сознании различных ассоциаций – простых и сложных.

2. Приобретение знаний, совершенствование навыков и умений, развитие способностей (т.е. процесс образования ассоциаций) имеет определенную логическую последовательность и включает в себя следующие этапы: восприятие учебного материала; его осмысление, доведенное до понимания внутренних связей и противоречий; запоминание и сохранение в памяти изученного материала; применение усвоенного в практической деятельности.

3. Основным этапом процесса обучения выступает активная мыслительная деятельность обучаемого по решению теоретических и практических учебных задач.

4. Наивысший результат в обучении достигается при соблюдении ряда условий: формирования активного отношения к обучению со стороны обучаемых; подачи

учебного материала в определенной последовательности; демонстрации и закрепления в упражнениях различных приемов умственной и практической деятельности; применения знаний в учебных и служебных целях и др.

Последовательность формирования знаний, умений и навыков на основе ассоциативно-рефлекторной концепции обучения представлена в следующем виде: восприятие учебной информации; осмысление воспринятой информации; запоминание и сохранение учебного материала; применение знаний на практике; творческая профессиональная деятельность». Характерной чертой ассоциативно-рефлекторной теории обучения является направленность на активизацию познавательной деятельности и умственное развитие обучающихся, формирование у них самостоятельного творческого мышления. Реализуется это посредством использования активных, в том числе и игровых, форм обучения, позволяющих накапливать у обучаемых разнообразные профессиональные ассоциации и развивать интеллектуальные способности. Эффективное усвоение знаний, формирование навыков и умений, развитие интеллектуальных качеств зависит не только от познавательной активности обучаемых, но и от накопления ими конкретных приемов и способов профессиональной деятельности. В этом плане наибольший эффект дает обучение на основе концепции формирования умственных действий и понятий. Эффективность обучения на основе концепции поэтапного формирования умственных действий и понятий зависит от соблюдения ряда условий: конкретного описания конечного результата действия и его характеристик; выбора задач и упражнений, обеспечивающих формирование нужного действия; точного определения порядка выполнения всех исполнительных и ориентировочных операций, входящих в действие; правильности и полноты ориентировочной основы. Другая сильная сторона концепции поэтапного формирования умственных действий и понятий заключается в осуществлении жесткого управления процессом овладения знаниями, своевременным исправлением ошибок, организацией самоконтроля со стороны обучаемого по прохождению каждого этапа освоения профессионального действия. Четкая ориентировка в выполнении того или иного действия способствует формированию у обучаемых уверенности в своих силах, что особенно важно для тех кто теряется в обычных условиях и не может справиться с решением учебных задач. Вместе с тем следует подчеркнуть, что существует немало профессиональных творческих действий, для которых трудно, а иногда и невозможно создать ориентировочную основу. Обучение по строго определенной инструкции снижает возможности для творчества обучаемого в процессе овладения профессиональным действием и в определенной мере способствует формированию мыслительных стереотипов. Дальнейшим творческим развитием ассоциативно-рефлекторной концепции обучения и концепции поэтапного формирования умственных действий и понятий стала концепция проблемно-деятельностного обучения. Данная концепция реализует два основополагающих принципа развития психики человека: принцип проблемности и принцип деятельности в обучении. Сущность проблемно-деятельностной концепции обучения заключается в том, что в процессе учебных занятий создаются специальные условия, в которых обучающийся, опираясь на приобретенные знания, самостоятельно обнаруживает и осмысливает профессиональную учебную проблему, мысленно и практически действует в целях поиска и обоснования наиболее оптимальных вариантов её решения. В ходе учебных занятий, проводимых на основе проблемно-деятельностной концепции обучения, значительно повышается доля самостоятельной познавательной деятельности обучаемых по разрешению проблемных ситуаций, усиливается интенсивность их мышления в результате поиска новых знаний и новых спо-

собов решения профессиональных задач. Педагоги выделяют несколько этапов познавательной учебной деятельности, но такое выделение носит условный характер, поскольку мыслительная и практическая деятельность тесно взаимосвязаны и осуществляются одновременно. Выделение данных этапов необходимо лишь в целях понимания сущности проблемно-деятельностного обучения и методики его реализации. Эффективность проблемно-деятельностного обучения зависит от ряда дидактических условий, которые необходимо соблюдать при проведении занятий.

Во-первых, важно организовать интенсивное мышление обучаемых в процессе обучения, что обеспечивается последовательным наращиванием противоречий в их познавательной учебной деятельности. Повышению интенсивности мышления способствует как создание проблемных ситуаций, так и использование специальных методических приемов изложения учебного материала, таких как: подведение обучаемых к познавательному противоречию с предложением найти способ его разрешения; актуализация противоречий практической деятельности; изложение различных точек зрения на один и тот же вопрос; предложение обучаемым рассмотреть явление, предмет с различных сторон, разные грани его функционирования; побуждение обучаемых делать сравнения, обобщения, выводы из ситуации, сопоставлять факты; постановка проблемных вопросов; решение проблемных заданий и задач; резкое ограничение времени разрешения проблемной ситуации и других. Использование методических приемов создания проблемных ситуаций эффективно лишь в том случае, если они: а) имеют логическую связь с ранее изученным материалом и тем, что еще предстоит изучить; б) содержат в себе познавательные трудности и видимые границы известного и неизвестного; в) вызывают чувство удивления при сопоставлении с ранее известным и неудовлетворенность имеющимся запасом знаний». Во-вторых, следует добиться, чтобы процесс мышления стал «видимым», «замечаемым» как для руководителя занятия, так и для самих обучаемых. «Замечаемость» мыслительной деятельности обучаемых позволяет руководителю занятия определять недостатки в способе их мышления, вырабатывать меры помощи по его корректировке. «Замечаемость» мышления дает возможность увидеть, как обучаемые мыслят, сравнить, сопоставить способ их мышления со способом мышления своих однокурсников, исправить, уточнить ход своих мыслей. Для того, чтобы процесс мышления обучаемых стал «видимым», применяются следующие приемы: фиксация результата различных этапов мыслительной деятельности на учебной доске, бумаге; уточнение предложенной версии, ее конкретизация и объяснение; постановка вопросов на понимание, уточнение высказанного; показ руководителем занятия своего отношения к высказанной обучаемым мысли и другие». В-третьих, рекомендуется обеспечить индивидуальное самостоятельное прохождение обучаемыми всего процесса выработки решения профессиональных задач. Практика свидетельствует, что значительная часть руководителей занятий дает обучаемым типовые варианты, алгоритмы решения профессиональных проблем и стремится научить использовать их в практической деятельности. Однако профессиональная деятельность всегда сложнее, разнообразнее того набора возможных вариантов и алгоритмов, которые может дать обучаемым руководитель занятия. Индивидуальное прохождение всего процесса выработки решения позволяет не только получить определенное количество таких вариантов, но и формирует у обучаемых способность самостоятельно вырабатывать варианты разрешения любой проблемы. Достижению этого способствуют следующие методические приемы: индивидуальная разработка и защита каждым обучаемым варианта разрешения профессиональной проблемы, его уточнение и переработка, участие в выработке коллективной версии,

определении наиболее оптимального ее варианта и др. Подготовка на основе проблемно-деятельностной концепции обучения предполагает усиление проблемности при проведении учебных занятий, специфическую организацию их мыслительной и практической познавательной деятельности. Проблемно-деятельностное обучение позволяет приобретать не только новые знания, вырабатывать новые навыки и умения, но и развивать интеллектуальные способности, накапливать опыт творческого решения разнообразных профессиональных задач. Существуют и другие теоретические подходы к обучению. Достаточно успешно, например, реализуется концепция программированного обучения. Под программированным обучением понимается управляемое усвоение программированного учебного материала с помощью обучающего устройства (ЭВМ, программированный учебник, кинотренажер и др.) Программированный учебный материал представляет собой сравнительно небольшие порции учебной информации (кадры, файлы, «шаги»), подаваемые обучаемому в определенной логической последовательности. После каждой порции информации дается контрольное задание в виде вопроса, задачи, упражнения, которое нужно немедленно выполнить. В случае правильного выполнения контрольного задания обучаемый получает новую порцию учебной информации. Функцию контроля также выполняет обучающее устройство. В зависимости от способа представления информации, характера работы над ней и контроля усвоения знаний различают линейные, разветвленные, адаптивные и комбинированные обучающие программы. В соответствии с концепцией программированного обучения построены автоматизированные учебные курсы по освоению компьютерной техники. Таким образом, педагогической наукой разработано достаточно много разнообразных педагогических концепций, позволяющих на научной основе, эффективно и организовать процесс обучения. Выбор соответствующей концепции обучения зависит от характера подготовки специалистов, содержания проводимых учебных занятий, профессиональной компетенции и методического мастерства руководителя занятий.

А. Насирли

ВЛИЯНИЕ ВНЕКЛАССНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ЛИЧНОСТЬ УЧЕНИКА

Как известно из педагогики, педагогическое общение многомерно. Сотрудничество педагогики требует внимания и чуткости в процессе воспитания. Если учитель спросит, чем он интересуется, какие игры и развлечения ему небезразличны, он задает вопросы учителю, рассказывает о его трудностях.

Учитель должен достичь с помощью процесса аутсорсинга, прежде всего, для развития квалификации студентов. Потому что ученик должен серьезно относиться к каждому заданию, данному ему, и стараться отличаться от других в своем исполнении. Если работа настроена правильно, то студент поймет суть вопроса.

Роль художественных произведений, таких как сказки, поэзия, рассказы и смотреть фильмы, важна для повышения эффективности внеклассных мероприятий. Однако учитель должен правильно использовать этот эффект и уметь приводить примеры для бизнес-процесса. Коллективные формы работы должны быть предпочтительными при организации внеклассных мероприятий. Потому что коллективная работа мешает отношениям, и ученики приобретают ряд моральных качеств. В коллективном труде студенты видят себя, осознавая, что эти дети - будущие исполнители этой деятельности. Это повышает интерес к деятельности молодого поколения и психологически подготавливает их. Привлечение соответствующих примеров из художественной литературы обогащает их воображение.

Отношение школьников к проделанной работе психологически изменчиво. Эти

структурные изменения называются. Потому что каждое действие представляет собой комбинацию различных элементов. Например, мотивирует людей действовать. Цель указывает результат, достигнутый действием, объект выражает результат. Каждая из этих особенностей связана с определенной степенью в работе их учеников: конкретное задание ставится перед работой (перед работой). Учитель создает мотивацию для детей, используя различные методы и инструменты. Эти мотивы играют важную роль в достижении цели. Тем не менее, следует иметь в виду, что эти мотивы используются учителем по-своему: учитель использует эти мотивы, чтобы сделать внеклассные занятия более эффективными в воспитании учеников.

Мотив действия может быть разным. Некоторые ученики выполняют просьбу старейшины приветствовать учителей. Группа также участвует, чтобы увидеть конечный продукт труда. В ходе занятий школьники ведут себя по-разному. Студенты, под руководством и руководством учителя, устраняют недостатки и усердно работают. Это также создает правильное отношение к работе, выполняемой студентами. Процесс также предусматривает развитие других качеств, таких как личность. Развитие ума, мышления занимает особое место в этом отношении.

Чем выше стиль мышления студентов, тем точнее понимание различных областей работы. Одним из основных показателей развития сознания является понимание и синтез гендерного и феноменального. По мере того, как студент участвует в процессе работы, эти качества развиваются, и студент имеет правильное отношение к работе. Содержание работы побуждает ребенка связывать свои действия с действиями своих товарищей. Он понимает себя, свою роль, положение в процессе работы.

М. Вердиева

КОМПЕТЕНЦИИ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ

Как сказал американский писатель Марк Твен: «Образование - это развитие головы, а не заполнение памяти». В этом случае основная ответственность лежит на учителе. Компетенция, определенная для современного учителя в соответствии с навыками 21-го века, проявляется в самообразовании, грамотности, творческом мышлении, критическом мышлении, общении, эффективности, инициативе, решении проблем и конструктивном управлении эмоциями. Термин компетенция происходит от слова «Competence» и означает компетентность. Компетенция - в педагогической деятельности означает знания, навыки, интеграция ценностей и отношений, а также применение опыта. Преподаватель - это человек, который проходил специальное обучение и профессионально занимается педагогической деятельностью (1). Профессиональная педагогическая компетентность учителя реализуется в результате взаимодействия четырех метакомпетенций, которые перечислены ниже.

1. Анализ общества, 2. Диагностика ситуаций, 3. Саморефлектирование, выражать свои чувства, самосознание, 4. Профессиональное отношение (3,50).

Эти четыре компетенции сочетают в себе познавательные, эмоциональные и двигательные компоненты. В анализе общества, учитель принимает во внимания требования периода, в котором он живет. Он должен не только стремиться идти в ногу с требованиями времени, но также должен осознавать негативные последствия и пытаться защитить обучающего от трудностей, с которыми он может столкнуться. Он всегда должен думать над этим вопросом: «Что нужно сделать, чтобы воспитать социально здорового гражданина?». Профессия преподавателя имеет некоторые уникальные особенности. Хотя эти характеристики могут различаться в зависимо-

сти от цели системы, в которой работает учитель, среды, в которой находится учебное заведение, ожиданий родителей и цели школы, необходимо учитывать некоторые из следующих функций:

Личные особенности: 1. Быть непредубежденным и объективным по отношению к учащимся. 2. Держать ожидания студентов в центре внимания. 3. Умение исследовать проблемы связанные с образованием. в научных направлениях; 4. Держать в центре внимания индивидуальные особенности учащихся. 5. Умение само совершенствоваться, работая над собой; 6. Уметь понимать и размышлять об изменениях в обществе; 7. Способность отслеживать инновации в образовательных технологиях; 8. Ожидать высокий уровень мастерства;

Профессиональные особенности: 1. Эффективное использование времени, начать и завершить уроки вовремя; 2. Сотрудничать с другими учителями и руководством; 3. Обращать внимание на физические, эмоциональные и социальные характеристики учащегося и вести себя соответственно этому; 4. Стремиться к развитию решения проблем и навыков творческого мышления учащихся; 5. Подготовить учащихся к жизни, обществу и работе; 6. Отслеживать последние изменения в области образования и обучения и применять в классе; 7. Информировать учащихся, что образование и обучение - это процесс на протяжении всей жизни; 8. Уметь использовать все виды методов, приемов и стратегий в образовании (2).

Список использованных источников

1. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/202279>. 2. Педагогическая профессия и особенности. 3. *Erziehungswissenschaft: Professionalität und Kompetenz*.

N. Niftalieva

ANALYSIS OF THE WORK OF THE HEAD OF THE CLASS

The role of the class leader in the educational process is very important. The head of the class contributes to the development of the educational process in schools, the development of the team, the creation of a warm and friendly atmosphere. The class director must describe the class before developing a class action plan and organizing work in the class. The classification is based on the analysis of direction, student groups, student name, surname, form of completion and result. The focus of the analysis is on learning activities, social activities, bad habits, behavioral rules and extracurricular activities. «Evaluation and evaluation of the work of a school teacher is often complicated by situational behavior, mistakes, inexperience and other factors of children. Consequently, deficiencies in work cannot be assessed for individual actions or conflicts with classmates. « [6. S131] Other performance reviews are also needed. First of all, it is important to clearly define the functions of the teacher in the class, which must be performed in the first place. The teacher in the classroom is often given responsibilities related to the topic.

For example, a teacher who leads a specific subject is responsible for classroom discipline, homework, and integrity. He is also responsible for the educational functions of education: the formation of a scientific and materialistic worldview, the mastery of the foundations of science, the quality of the acquisition of knowledge and skills, the development of cognitive interests and a culture of mental work. The teacher in the classroom performs the functions that are most relevant for educational work: the formation of personal qualities and, in particular, their social orientation, team development and enthusiasm to help progressive and activists realize their action plans, coordinate the activities of teachers in the classroom, the formation of pedagogical positions and the needs of teachers, parents, active students.

This is reflected in the relevant legislation of the Republic of Azerbaijan. By order of the Minister of Education of the Republic of Azerbaijan No. 270 dated March 5, 2009, the Regulation on the class leader was approved. The content of this law includes general provisions, classroom activities, classroom rights, classroom responsibilities, classroom activities, classroom work, classroom assessment criteria, parenting, parenting and classroom activities. The head of the class is guided by the Law on Education of the Republic of Azerbaijan, the Law of the Republic of Azerbaijan on the Rights of the Child, the UN Convention on the Rights of the Child and the Model Charter of the school. According to the Charter, the class leader must form and develop a class team, protect the rights and interests of the student, and humanize relations between students and students, teachers and other activities. To discredit the personality and dignity of the child in the course of this activity, to humiliate him with words or actions; reduce the cost of thinking about academic performance during the lesson to punish the student; such as the artificial use of a child's trust, failure to fulfill his promise and his deliberate deception are unacceptable. Regularly get information about physical and psychological health of children; to coordinate the work of teachers (subject-matter teachers and other students) in the classroom; Initials are inversion effects, highlighters, cross-sectional, vertical, cross-sectional, elongated, elongated, elongated, elongated, elongated, lattice-like «Organizational Coordination, Communication and Analysis, Prediction and Predictability in the Organizational Processes of Leadership Classes.» [5]

References

1. Paşayev Ə., Rüstəmov F.. *Pedaqogika. Bakı: Elm və təhsil, 2012.* 2. İlyasov M.İ. *Müəllimin pedaqoji ustalığı. Bakı: Elm və təhsil, 2013.* 3. Никитина Н.Н., Куслинская Н.В. *Введение в педагогическую деятельность: Теория и практика. Москва: Академия, 2008.* 4. Петрова О.О., Долганова О.В, Шарохина Е.В. *Педагогика. Конспект лекций. Москва: Эксмо, 2008.* 5. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi. Sınıf rəhbəri haqqında əsasnamə.* 6. Кочетова А.И. *Педагогическая диагностика в школе. Минск: Народная асвета, 1987.*

С. М. Бойко

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЮ СФЕРУ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РІВНЯ

Сучасна соціально-економічна й політична ситуація, що склалася в нашій країні, потребує сутнісних змін у всіх сферах суспільного життя, в тому числі й в освіті. Інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами. Їх запровадження дозволяє вирішити суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті.

Помітним внеском у наукове осмислення специфіки та тенденцій впровадження інноваційних педагогічних технологій та процесів в освітню сферу України стали праці С. Бараннікової, І. Беха, О. Дубасенюк, Ю. Завалевського, В. Загвязинського, І. Зязюна, В. Кременя, С. Кириленко, Г. Коджаспарової, О. Мариновської, А. Моїсєєва, І. Підласого, Л. Подимової, С. Полякова, А. Пригожіна, В. Рибаківа, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, П. Щедровицького та ін. вчених.

Інноваційну педагогічну технологію вони розглядають як особливу організацію діяльності та мислення, які спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі, або як процес засвоєння, впровадження і поширення нового в освіті.

Сутнісною ознакою інновації, як зазначає О. Дубасенюк, є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне

поле освітнього середовища у закладі освіти, регіоні [1]. Джерелом інновації є ціле-спрямований пошук ідеї з метою розв'язання суперечностей, який відбувається шляхом апробації в формі педагогічного експерименту або пілотного впровадження.

На думку науковців, розвиток інновації залежить від того, наскільки соціально-психологічне середовище потребує нової ідеї. У подальшому ж існування інновації пов'язане з переходом її у стадію стабільного функціонування.

Мета дослідження: розкрити взаємодію науковців і освітян-практиків у впровадженні інноваційних педагогічних технологій в освітню сферу України на прикладі співпраці відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» з інститутами Національної академії педагогічних наук України та закладами загальної середньої і позашкільної освіти у рамках виконання науково-дослідної роботи на тему «Науково-методичні засади організації та проведення дослідно-експериментальної роботи в навчальних закладах України у контексті Концепції Нової української школи».

У 2019 р. відділ інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» тісно співпрацював з декількома інститутами НАПН України, а саме: з різними лабораторіями Інституту проблем виховання НАПН України (лабораторією громадянського та морального виховання, *лабораторією діяльності позашкільних закладів*), з відділенням психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України Інституту соціальної і політичної психології НАПН України, Центральним інститутом післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Одним із основних напрямів спільної роботи науковців і освітян-практиків є створення інноваційного простору в закладах загальної середньої та позашкільної освіти, який передбачає процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід освітньої системи до якісно іншого стану.

У процесі творчого співробітництва аналізуються парадигмальні тенденції розвитку освіти з урахуванням сучасних вимог світових та євроінтеграційних процесів, розкривається важливість впровадження в систему вітчизняної освіти національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені та ін. нагальні питання.

Співробітництво науковців зазначених вище установ передбачає інтегрування теоретичних засад і практичних результатів наукових та педагогічних парадигм і напрямів, сприяє послідовному переведенню різних типів закладів загальної середньої та позашкільної освіти у режим випереджувального інноваційного розвитку.

У рамках такої співпраці управління й організація інноваційної освітньої діяльності, проведення експериментів всеукраїнського рівня та дослідно-експериментальної роботи, які здійснюються на базі закладів загальної середньої та позашкільної освіти, відбувається на більш якісному рівні.

На підставі нормативно-правових актів, передбачених у Конституції та законодавстві України, науковцями у творчій діяльності розробляються рекомендації, які конкретизують вимоги до структури, змісту роботи закладів освіти, які проводять експерименти всеукраїнського рівня, здійснюють дослідно-експериментальну роботу та реалізують проектну діяльність.

Наукові співробітники відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» та інститутів НАПН

України є частими гостями експериментальних закладів освіти, де відбуваються зустрічі з вчителями, відпрацьовуються Концепції, розробляється діагностичний інструментарій, проводяться тренінги, вебінари, майстер-класи та ін. заходи.

Творчі групи педагогічних колективів та науковці, що координують їх роботу в процесі проведення експерименту чи дослідно-експериментальної роботи, постійно беруть участь у різноманітних науково-практичних конференціях, наукових читаннях, форумах, семінарах, фестивалях, круглих столах, на яких оприлюднюють результати своїх напрацювань.

Авторський колектив відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» за підсумками такої діяльності підготував узагальнену і систематизовану інформацію у вигляді інформаційно-аналітичних довідників [2], матеріалів конференцій та монографій, методичні поради [3].

Таким чином, співпраця відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» з інститутами НАПН України і закладами освіти є одним із ефективних шляхів модернізації та поліпшення системи освіти в Україні, який сприяє впровадженню інноваційних технологій в освітню сферу, враховуючи особливості суспільного й індивідуального життя людей, соціокультурні, політичні й економічні зміни в країні, утвердження пріоритетів сталого розвитку, глобалізаційні процеси та перехід до інформаційно-технологічного суспільства.

Список використаних джерел

1. Дубасенюк О.А. *Інновації в сучасній освіті // Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 12-28.* 2. *Інноваційні педагогічні технології в практиці роботи закладів загальної середньої освіти України: інформаційно-аналітичний довідник / Упорядники: К. В. Таранік-Ткачук, С. В. Кириленко, О. М. Косьмій, Н. А. Бессараб, І. Н. Євтушенко, І. Д. Кондратюк, Г. Е. Самойленко; За заг. ред. Ю. І. Завалевського. – Київ – Чернівці: Букрек, 2018. – 292 с.* 3. *Організатору інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі: методичний poradnik / автори-упорядники: І. Н. Євтушенко, Ю. І. Завалевський, С. В. Кириленко, О. І. Кіян, К. В. Таранік-Ткачук. – К. – Чернівці: Букрек, 2014 – 420 с.*

СЕКЦІЯ ІХ

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

В. С. Сірик, О. М. Мащенко

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ ФІТНЕС АЕРОБІКИ В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ УНІВЕРСИТЕТУ

Фізичне виховання студентів у вищих навчальних закладах є невід'ємною частиною освіти, елементом гуманітарного виховання, умовою оптимізації фізичного та психічного стану, фізичного розвитку особистості, підготовки до умов життєдіяльності [1].

Протягом останніх років проведено чимало досліджень, присвячених розвитку рухових здібностей саме дівчат-студенток. В освітній процес впроваджено різноманітні засоби й педагогічні методи впливу на фізичну підготовленість студенток відзначають зниження мотивації й інтересу студентів до занять з фізичного виховання. Результати цих досліджень вказують на одноманітність навчального матеріалу, недостатню ефективність застосування чинних методик і форм проведення занять. Тому перспективним кроком у вирішенні цієї проблеми є використання у процесі фізичного виховання студентів популярних видів рухової активності, залучення студентів до поза аудиторних занять, які можна проводити в різноманітних організаційних формах. Сучасні молоді дівчата виокремлюють заняття аеробікою серед інших видів рухової активності [2].

А. Харченко вивчала вплив занять оздоровчим фітнесом на розвиток якостей особистості студентів. У ході її досліджень було встановлено, що рухова активність, яка лежить в основі занять оздоровчим фітнесом сприяє: 1) розвитку спостережливості; 2) розвитку здібностей до орієнтації; 3) розвитку мислення.

Аеробіка впливає на всі системи організму людини – кровообіг, респіраторну, опорно-руховий апарат (систему м'язів, кісток, суглобів, зв'язок і сухожилів), травну, нервову, ендокринну, імунну, лімфатичну, репродуктивну, покривну тощо. Заняття аеробікою, із погляду здоров'я та фізичної підготовленості, мають позитивний вплив на стан здоров'я [2].

Проведення занять із фізичного виховання у вищих навчальних закладах за державною програмою не забезпечує формування у студенток необхідного рівня фізичної підготовленості та культури здоров'я. Наукове обґрунтування поза аудиторних занять за експериментальною методикою дає можливість створити новітню ефективну систему фізичного виховання у ВНЗ. Тому необхідне подальше проведення вільного часу студенток ВНЗ із застосуванням засобів аеробіки (скіпінгу, чердансу).

Аналіз занять аеробіки дозволив умовно поділити їх на дві групи, кожна з яких дає можливість враховувати інтереси та мотивацію до занять фізичними вправами студенток, а також вирішувати оздоровчу спрямованість таких занять: перша рекреаційно-танцювального напрямку (черданс), що служить для підвищення емоційного характеру занять; друга – оздоровчого напрямку, що направлена на формування статури і покращення рівня їх фізичних здібностей (скіпінг).

Аеробіка є однією із найбільш розповсюджених форм поза аудиторних занять серед студенток. Це пояснюється доступністю засобів, відсутністю необхідності використовувати дороге обладнання, а також високою емоційністю занять і мож-

ливістю урізноманітнення комплексів тренувань. Результати досліджень, проведених до і після занять аеробікою, свідчать про покращення самопочуття, настрою, зняття відчуття психічної напруженості, тривоги, депресії.

Список використаних джерел

1. Білоус Т. Л. Оптимальний розвиток фізичної підготовленості студентів в процесі занять з фізичного виховання / Т. Л. Білоус // Теорія та методика фізичного виховання, 2008. – № 2. – С. 15–17.
2. Синиця С. В. Використання занять оздоровчою аеробікою в професійно прикладній підготовці студенток педагогічних вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. наук фіз. вих. : 24.00.02 / Сергій Васильович Синиця. – Харків, 2014. – 22 с.

В. В. Пічурін

АНАЛІЗ ЩОРІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ СТУДЕНТІВ ДНУЗТ В 2019 РОЦІ

Проблема фізичної підготовленості студентів є однією із ключових для фізичного виховання у закладах вищої освіти. Вона досліджувалась багатьма фахівцями. Слід відзначити роботи М.М.Булатової [1], В.Л.Жула [2], П.Коханець [3], Т.Ю.Круцевич [4] та багато інших. Фахівці констатують низький рівень фізичної підготовленості студентів, недостатній розвиток загальних професійно важливих якостей. Як зазначається, ці фактори суттєво негативно впливають на професійну адаптацію майбутніх фахівців. Фізичне виховання і масовий спорт обґрунтовано розглядаються фахівцями як важлива складова процесу повноцінного розвитку студентської молоді та її виховання, дієвим засобом профілактики захворювань, підготовки до високопродуктивної праці, захисту Батьківщини, забезпечення творчого довголіття, організації змістовного дозвілля, запобігання антигромадським проявам.

У 2015 році прийнято постанову Кабінету Міністрів України № 1045 про затвердження «Порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України». Згідно з ним затверджено відповідні рухові тести і нормативи та з 1 січня 2017 року введено щорічне оцінювання фізичної підготовленості учнівської та студентської молоді.

На виконання вищезгаданої постанови Кабінету Міністрів України в університеті в 2019 році проведено відповідну роботу. До складання тестів з фізичної підготовки в університеті були залучені усі студенти, які пройшли медичне обстеження і за його результатами мали допуск лікарів.

Показники, які характеризують рівень фізичної підготовленості студентів університету представлено у таблиці 1.

Таблиця 1. Показники рівня фізичної підготовленості студентів університету

Кількість осіб, які отримали результати за рівнем фізичної підготовленості											
високий			достатній			середній			низький		
всього	з них		всього	з них		всього	з них		всього	з них	
	чоловіки	жінки		чоловіки	жінки		чоловіки	жінки		чоловіки	жінки
144	120	24	471	360	111	727	547	180	707	478	229

Аналіз даних, наведених у таблиці 1, показує наступне. У щорічному

оцінюванні фізичної підготовленості прийняли участь 86 % студентів. Це студенти, які не мають відхилень у стані здоров'я. Серед них високий рівень фізичної підготовленості продемонстрували 7 %, достатній – 23 %, середній – 36 %, низький – 34 %. При цьому, у вибірці чоловіків, високий рівень було зафіксовано у 8 %, достатній – у 24%, середній – у 36 %, низький – у 32 % студентів. У вибірці жінок високий рівень було виявлено у 5 %, достатній – у 20 %, середній – у 33 %, низький – у 42 % студенток.

Наведені дані дають підстави стверджувати, що 70 % студентів університету потребують підвищення рівня фізичної підготовленості. Не можна забувати і про 14 % студентів, які взагалі не були допущені до тестування за результатами медичного обстеження. Підсумовуючи результати тестування студентів слід відзначити необхідність покращення рівня їх фізичної підготовленості

Чинником, який суттєво позитивно впливає на рівень фізичної підготовленості студентів, є навчальні заняття з фізичного виховання. Насамперед це стосується обсягу таких занять. На нашу думку, навчальні заняття з фізичного виховання в обсязі 4 навчальних годин на тиждень є тим мінімальним рівнем, який необхідно забезпечити для студентів у закладах вищої освіти. Це суттєво позитивно вплине на рівень фізичної підготовленості здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Булатова М. М. Здоров'я і фізична підготовленість населення України / М. М. Булатова, О. Т. Литвин // *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. – 2004. – № 1. – С. 3-9. 2. Жула В. Л. Фізична підготовленість студенток вищого навчального закладу у процесі занять з фізичного виховання / В. Л. Жула // *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт: зб. наук. ст.* – Чернігів: ЧДПУ, 2011. – Вип. 86, Т. 1. – С. 191 – 193. 3. Коханець П. Контроль і диференційована оцінка показників фізичної і функціональної підготовленості студентів різного віку / П. Коханець, А. Антонюк // *Спортивний вісник придніпров'я*. – 2006. – № 2. – С. 103-115. 4. Круцевич Т. Ю. Научные подходы к определению нормативов физической подготовленности школьников и студентов / Т. Ю. Круцевич, Д. Даджани, Т. И. Лошицкая // *Современный Олимпийский и Паралимпийский спорт и спорт для всех: материалы XII междунар. науч. конгресса*. – М., 2008. – Т. 3. – С. 129-130.

Г. В. Охромий

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «РУХОВА АКТИВНІСТЬ – ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ – ЗДОРОВА НАЦІЯ» В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Актуальність проблеми не визиває сумнівів. З метою створення сприятливих умов для зміцнення здоров'я громадян як найвищої соціальної цінності був проведений аналіз схваленого Указу про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». Розроблення Національної стратегії базується на рекомендаціях Всесвітньої організації охорони здоров'я, Ради Європи, Європейського Союзу, нормах національного законодавства, відповідно до яких держава покликана забезпечити формування та реалізацію багатовекторної, комплексної політики заохочення громадян до оздоровчої рухової активності, що сприятиме зменшенню ризику виникнення неінфекційних захворювань - основної причини високих показників передчасної смертності в Україні.

Історическим методом за даними наукової літератури вивчено національна стратегія, яка передбачає подальший розвиток і оптимізацію системи ідей та поглядів, визначених Національною доктриною розвитку фізичної культури і спорту [1-3].

За результатами досліджень виявлено: Схвалення указу було зумовлено багатьма факторами, такими як: 1.Посилення негативного впливу на здоров'я людини внаслідок зменшення обсягу та інтенсивності рухової активності через впровадження автоматизованого виробництва, збільшення частки розумової праці у структурі трудової діяльності, а також через підвищення комфортності транспортних засобів, удосконалення побутової техніки, розвиток сфери комунальних послуг тощо; 2. Наявністю результатів наукових досліджень, які обґрунтовують фізичний стан населення на цей час. Виходячи з результатів цих досліджень припускається, що рухова активність впливає на підвищення функціональних та фізичних показників і профілактики низки захворювань у людей; 3.Необхідність впровадження ефективних механізмів профілактики хронічних неінфекційних захворювань, що стали основною причиною передчасної смертності людей [2,3];

Протягом останніх п'яти років у деяких державах - членах Європейського Союзу, США, Канаді, Австралії, Японії було прийнято національні стратегії та рекомендації з упровадження оздоровчої рухової активності різних груп. Водночас в Україні до XXI століття не спостерігався значний прогрес в питаннях залучення населення до оздоровчої рухової активності. За офіційною статистикою, кількість так званих фізкультурників традиційно завищувалася. Удаване зростання кількості залучених до спортивних занять громадян ніколи не відповідало рівню здоров'я населення. Статистика серед учасників всеукраїнського опитування свідчить про те, більша частина населення має низький рівень оздоровчої рухової активності населення. На початку XXI століття було проведено всеукраїнське опитування громадян, результати якого були дуже сумними: достатній рівень оздоровчої рухової активності (не менше 4 - 5 занять на тиждень тривалістю одного заняття не менше 30 хвилин) мали лише 3% населення віком від 16 до 74 років; середній рівень (2-3 заняття на тиждень) - 6%; низький рівень (1 - 2 заняття на тиждень) - 33% населення. Тобто, більшість, а саме 33% всього населення найбільш схильні до проблем із здоров'ям, а саме до захворювань. Нажаль, у цей період зростає серед дітей популярність малорухомого способу проведення дозвілля. Недосконалість системи охорони здоров'я, низький рівень усвідомлення цінності здоров'я як власного капіталу, перебування переважної більшості населення в умовах соціально-економічної нестабільності призвели до створення несприятливих для ведення здорового способу життя умов. Численними науковими дослідженнями доведено, що рухова активність значною мірою сприяє дотриманню людиною здорового способу життя, а також в окремих випадках зменшенню негативного впливу на організм людини шкідливих звичок, підвищенню стресостійкості та відволікає від асоціальної поведінки. Рухова активність є генеруючим та стимулюючим чинником у системі здорового способу життя, має важливе значення для вдосконалення фізичного розвитку і підготовленості особи, профілактики надмірної маси тіла та ожиріння, а також сприяє зменшенню ризику виникнення серцево-судинних захворювань, діабету, остеопорозу, окремих онкологічних захворювань та депресії. Судячи з цієї інформації впровадження цих стратегій на території України було дуже доречним [3].

Стан виконання Плану заходів щодо реалізації Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Дніпропетровській області «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація»:

1. Забезпечення координації дій усіх заінтересованих органів державної влади та органів місцевого самоврядування шляхом утворення координаційної ради з реалізації заходів Національної стратегії.

2. Формування інфраструктури сучасних спортивних споруд за місцем проживання, у місцях масового відпочинку громадян, на базі загальноосвітніх навчальних

закладів, що мають бути легкодоступні для різних верств населення, насамперед, для малозабезпечених осіб.

3.Формування ціннісного ставлення юнацтва, дітей та молоді до власного здоров'я, покращення фізичного розвитку та фізичної підготовки з урахуванням вимог майбутньої професійної діяльності.

4.Упорядкування мережі центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» та удосконалення нормативноправової бази діяльності таких центрів.

5.Збільшення кількості загальнодоступних спортивних заходів для активного сімейного відпочинку в місцях масового відпочинку громадян; облаштування безпечних маршрутів для пішохідного, велосипедного, водного туризму; створення мережі літніх шкіл плавання на відкритих водоймах.

6.Залучення інститутів громадянського суспільства, у тому числі молодіжних та дитячих громадських організацій, до проведення заходів з підвищення оздоровчої рухової активності населення.

7.Модернізація у навчальних закладах області системи фізичного виховання; посилення відповідальності керівників навчальних закладів за забезпечення, розвиток і модернізацію фізичного виховання та належний рівень рухової активності; забезпечення медико-педагогічного контролю за фізичним вихованням дітей у загальноосвітніх навчальних закладах.

8.Сприяння впровадженню всеукраїнськими спортивними федераціями в навчальний процес та позакласну роботу з фізичного виховання у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах популярних серед дітей та молоді видів спорту (розроблення методичних рекомендацій, покращення матеріально-технічного забезпечення тощо).

9.Впровадження рухової активності для первинної профілактики хронічних неінфекційних захворювань та фізичної реабілітації; запровадження практики призначення лікарями рухової активності як дієвого засобу зниження ризику неінфекційних захворювань; надання консультацій з питань використання оздоровчої рухової активності; удосконалення в цій частині підготовки та підвищення кваліфікації медичних працівників.

10.Удосконалення міського планування в частині створення місць для активного відпочинку, зокрема парків, для рухової активності та спорту на свіжому повітрі, та використання їзди на велосипеді як безпечного засобу пересування і ходьби; облаштування безпечних велосипедних та пішохідних доріжок; внесення необхідних змін до відповідних будівельних норм і стандартів.

11.Висвітлення у засобах масової інформації переваг оздоровчої рухової активності для зниження ризику неінфекційних захворювань, а також пізнавальних програм з питань використання рухової активності в процесі життєдіяльності та подолання стану суспільної байдужості до особистого здоров'я та здоров'я нації.

12.Запровадження системи моніторингу основних показників рухової активності різних вікових та соціальних верств населення, стимулюючих та стримуючих чинників.

13.Стан виконання Плану заходів щодо реалізації Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Дніпропетровській області «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» показав наступні результати: *Рівень залученого населення до оздоровчої рухової активності у Дніпропетровській області, за офіційними даними обласної державної адміністрації наступні: кількість населення регіону - 3 237068 (тис. осіб); кількість залученого населення - 695110 (тис. осіб); % залученого населення (співвідношення кількості залученого населення до кількості населення регіону) 21,47%.*

Список використаних джерел

1. Апанасенко Г.Л. Книга о здоровье / Г.Л. Апанасенко. – К.: Медкнига, 2007. – 132 с. 2. Балакірева О.Г. Здоров'я та поведінкові орієнтації української молоді: соціологічний вимір: За результатами нац. соц. опитування підлітків та молоді 10–22 років / О.Г. Балакірева. – Укр. ін-т досліджень; Українсько-канадський проект «Молодь за здоров'я–2». – К.: Укр. ін-т соц. досліджень, 2005. – 256 с. 3. Горащук В.П. Культура здоров'я – новий сучасний напрям формування здорового покоління / В.П. Горащук. – Київ, 2006. – 165 с.

Е. Р. Луценко, Л. В. Гомон, Г. М. Чикольба

ВПЛИВ ЛЕГКОАТЛЕТИЧНИХ ВПРАВ НА ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ

Актуальність теми. На сьогоднішній день питання вдосконалення фізичної підготовленості серед молоді, особливо студентів, є надзвичайно важливим і актуальним. Існування великої кількості способів підвищити рівень своєї фізичної готовності за допомогою певних видів спорту дає можливість молодим людям вибрати той вид, який підходить кожному. Вибір найбільш успішної фізичної активності через певний вид спорту є важливим аспектом у формуванні не тільки майбутнього спортсмена, а й розвиненої людини загалом. Одним з найпопулярніших способів поліпшити фізичну форму, і широко доступний молоді, є легка атлетика.

Мета дослідження. Ця робота спрямована на висвітлення особливостей впливу певних легкоатлетичних вправ на організм людини.

Легка атлетика – «королева спорту», що поєднує п'ять дисциплін – біг; спортивна ходьба; стрибки; метання; легкоатлетичні змагання. Це основні та найпопулярніші види спорту. Сучасний прогрес і цивілізація, з одного боку, покращують життя людства, з іншого – віддаляють його від природи. Зниження рухової активності – один із багатьох факторів, що перешкоджають нормальному життю людини [2, с.45]. Систематичні легкоатлетичні тренування розвивають витривалість, швидкість, силу та інші якості, необхідні в повсякденному житті.

Основна мета занять з використанням легкоатлетичних вправ – підтримка та зміцнення здоров'я, підвищення фізичної та розумової працездатності учнів, набуття навичок та здатності використовувати засоби фізичного виховання у своїй майбутній професійній діяльності. В легкій атлетиці, як і в інших видах спорту, слід виділити дві органічно пов'язані сторони, такі як тренування та виховання [3, с. 171].

Як саме фізичні вправи впливають на організм людини? Під час бігу на короткі дистанції (60, 100 та 200 м) відбувається короткочасна (6 - 20 сек.) швидкісна робота максимальної потужності. Лише до 18% потреби в кисні покривається безпосередньо під час цього пробігу; в м'язах переважає анаеробний глікогеноліз. Після повторного бігу на 100-200 м у тренуваних спортсменів пульс перевищує 120-160 ударів в хвилину, дихання - 30-40 за хв, максимальний тиск – 150-170 мм рт. ст. Стрибки (у висоту, довжину, із жердиною, потрійний) та метання (списа, молота, диску, штовхання ядра) – також швидкісні вправи, вони мають складну координаційну структуру. Вегетативні зрушення після неодноразових повторів кидків і особливо стрибків наближаються до змін, що спостерігаються під час швидкісного бігу. При бігу на середніх дистанціях (800, 1500 м) – робота субмаксимальної інтенсивності та на бігу на великі відстані (3, 5, 10 км) – робота високої інтенсивності є граничним напруженням аеробного обміну та значною мірою анаеробного глікогенолізу. Частота пульсу досягає 200 ударів в хвилину і більше, дихання – 54-66 в хвилину, артеріальний тиск – до 190-220 мм рт. ст. Під час бігу на довгі (марафонські) дистанції та ходьби м'язова робота помірної працездатності відбувається в умовах відносно стабільного споживання кисню. Відзначається різке падіння вмісту цукру в крові (іноді до 40 мг%). Після запуску визначається відносно низький зсув пульсу (до 150-

180 ударів в хвилину) і артеріальний тиск (150-180 мм рт. ст.) з тривалим періодом відновлення.

Більше половини бігунів довгі дистанції відчують збільшення розміру серця (гіпертрофія та тоногенна регуляторна дилактація); вони також часто виявляють фізіологічну брадикардію та гіпотонію. Давайте докладніше розглянемо вплив бігу як легкоатлетичних вправ та медичних досліджень на організм людини з відповідними тренуваннями. Основою методу побудови тренувального процесу з бігу є:

1. Поступове збільшення об'єму та швидкості бігу.

2. Рівномірний темп бігу в пульсовому режимі 120-140 ударів / хв для осіб, які займаються бігом у віці 20-30 років.

3. Дозування бігового навантаження на серцебиття, за умови, що воно зменшиться протягом 10 хвилин після бігу щонайменше на 25-35%.

Кожен, хто розпочав займатися бігом, повинен знати основні фізіологічні закономірності, за якими будується тренування [4, с. 189]. Відомо, що потужність серця визначається двома показниками: ударним об'ємом, тобто кількістю крові, яка за один удар проштовхується в аорту, і хвилинним об'ємом, який дорівнює добутку об'єму ударного об'єму до частоти серцевих скорочень (ЧСС).

Дослідження показали, що під час бігу частота серцевих скорочень при ЧСС до 130 ударів / хв збільшується як за рахунок збільшення ударного обсягу, так і за рахунок збільшення частоти серцевих скорочень. Крім того, зі збільшенням швидкості бігу збільшується частота серцевих скорочень, а об'єм удару серця залишається на рівні, досягнутому при частоті серцевих скорочень 130 ударів / хв. До частоти серцевих скорочень 170-190 ударів / хв, хвилинний обсяг серця досягає своїх максимальних значень. Таку частоту серцевих скорочень, а також швидкість бігу, яка спричинила такі фізіологічні зміни, називають критичною [3, с. 89]. У цей момент організм споживає максимальну кількість кисню. Збільшення частоти серцевих скорочень вище критичного значення призводить до зменшення як ударного, так і хвилинного об'єму серця.

Слід зазначити, що критична частота серцевих скорочень, а також максимальне споживання кисню (MSC), однак, залежать і від віку. Так, критичний пульс у бігунів до 20 років досягає 200 уд / хв, у бігунів 20-35 років – 190, 35-45 років – 180, 45-55 років – 170, а у бігунів старше 55 років – 160 ударів / хв.

Результати наукових досліджень дозволяють виділити три зони бігу за режимом роботи:

I зона. Біг зі швидкістю, яка спричиняє серцевий ритм до 130 ударів / хв. Цей режим збільшує капілярність (тобто збільшує кількість активних кровоносних судин - капілярів) м'язів і сприяє кращому кровопостачанню внутрішніх органів. Однак у цьому режимі працездатність серця розвивається мало.

II зона. Біг зі швидкістю, яка викликає збільшення частоти серцевих скорочень зі 130 до 150 ударів / хв. Цей режим можна назвати «основною або компенсаторною зоною», яка розвиває працездатність серця і подальшу капіляризацію м'язів. Споживання кисню становить 50-60% від максимального. Біг в цій зоні має важливе значення для людей, які займаються оздоровчою пробіжкою, тому що це збільшує ударний і хвилинний обсяг серця, а отже, зміцнює серцевий м'яз.

III зона. Біг зі швидкістю, яка викликає збільшення частоти серцевих скорочень на 150-170 ударів / хв. Такий біг найбільш ефективно розвиває субмаксимальні показники серцево-судинної діяльності. Споживання кисню в цій області становить 60-80% від максимального.

Для досягнення найбільшого ефекту від бігу слід дотримуватися загальновідомих правил фізкультури – розпочати наступний сеанс на тлі повного відновлення

або «надмірного відновлення», що характеризується підвищеною працездатністю [4, с. 100]. Оптимальний інтервал між окремими тренувальними заняттями повинен бути таким, щоб кожна наступна робота виконувалася на тлі сприятливішого стану організму, з його найвищою ефективністю, стану найвищої готовності до повторних навантажень. Результати наукових досліджень показують, що після дуже великого обсягу та інтенсивності тренувального навантаження фаза підвищеної працездатності настає через 72-120 годин. Тому заняття з високим навантаженням можна проводити через два дні на третій або навіть три на четвертий.

Отже, легка атлетика має важливе значення для правильного формування методики тренувань з урахуванням вищезазначених даних біологічних досліджень. Атлетичні вправи покращують діяльність опорно-рухового апарату, внутрішніх органів і систем організму в цілому. Завдяки легкій атлетиці можна здобути спеціальні знання, вдосконалити вміння керувати своїми рухами, зробити їх швидкими та економними, вдосконалити навички подолання перешкод і т.д.

Список використаних джерел

1. Артюшенко О.Ф. Легка атлетика: навч. посіб. для студентів факультетів фізичної культури / О.Ф. Артюшенко. – Черкаси: БРАМА-ІСУЕП, 2000. – 316 с. 2. Бур'яноватий О.М. Підвищення вестибулярної стійкості легкоатлетів на етапі початкової підготовки. Спортивний вісник Придніпров'я: науково-практичний журнал. 2017. № 2. С. 40-42. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus. (Особистий внесок автора полягає в організації, проведенні дослідження, систематизації матеріалу та формулюванні висновків). 3. Воропай С.М., Бур'яноватий О.М. Вплив занять спеціального легкоатлетичного спрямування на рівень прояву стійкості вестибулярного аналізатора. Фізичне виховання студентів. Харків, 2014. № 11. С. 171-175. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus. (Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні дослідження та формулюванні висновків, підготовці матеріалів до друку). 4. Коробченко В.В. Легка атлетика / В.В. Коробченко. – К. : Вища школа, 2007. – 137 с.

Т. В. Маленюк, Є. О. Жанталай

АТЛЕТИЧНА ГІМНАСТИКА ЯК ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Атлетична гімнастика – система вправ, яка розвиває силу у взаємозв'язку з загальною фізичною підготовкою, спрямована на зміцнення здоров'я, усунення недоліків фізичного розвитку. Крім того допомагає вирішити питання дозвілля молоді, відволікає від шкідливих звичок, прищеплює самодисципліну, сприяє формуванню здорового способу життя [1].

Позитивний вплив атлетичної гімнастики проявляється у морфологічних і функціональних змінах в організмі людини. Так, С.Ю. Ніколієв [5] стверджує, що у процесі виконання засобів атлетичної гімнастики посилюється діяльність серця, легень, залоз внутрішньої секреції, скелетних м'язів і головного мозку. В.В. Зотова і В.І. Терещенко [2] зазначають, що відбуваються позитивні зміни у серцево-судинній системі й системі крові: гіпертрофія стінок лівого шлуночка, зниження частоти серцевих скорочень, збільшення кількості еритроцитів і гемоглобіну. Т.Г. Кириченко [3] наголошує на змінах нервово-м'язового апарату: гіпертрофія м'язових волокон і збільшення фізіологічного поперечника м'язів; зростання м'язової маси, сили і силової витривалості. Вказані зміни пов'язані з тривалим збільшенням кровотока у працюючих м'язових групах на основі багаторазового повторення вправ, які поліпшують трофіку м'язової тканини.

Розробкою тренувальних програм комплексного спрямування з атлетичної гім-

настилки для підлітків і юнаків займалися такі науковці: В.М. Козлов (2002), В. Єднак (2005), В.В. Ягодин (2005), Ю.В. Козерчук та С.С. Новопашен (2014) та інші. На їх думку, у процесі занять з атлетичної гімнастики повинні використовуватися засоби загальної фізичної підготовки, силової підготовки, легкої атлетики, рухливих і спортивних ігор, плавання тощо.

Широке використання загально розвиваючих засобів без предметів та з предметами (набивними м'ячами, скакалкою, амортизаторами, еспандером, на гімнастичній стінці, канаті, брусах, рукоходах, перекладині тощо) забезпечує формування «фундаменту» для всебічної фізичної підготовленості та підвищення функціональних можливостей організму.

Спеціальна силова підготовка базується на виконанні вправ, які потребують від учнів більших фізичних зусиль, на відміну від звичайних умов. Класифікація засобів розвитку сили розроблена А.А.Тер-Ованесяном, І.А.Тер-Ованесяном (1986), перероблена і доповнена М.М. Линцем (1997). Відповідно до класифікації силові вправи поділяються на групи: вправи з обтяженнями масою власного тіла, вправи з обтяженням масою предметів, вправи з обтяженням опору зовнішнього середовища, вправи у подоланні опору еластичних предметів, вправи у подоланні опору партнера, вправи у самоопорі, вправи з комбінованим навантаженням, вправи на тренажерах.

Найпоширеніші силові вправи для зміцнення основних груп м'язів: шиї, плечового поясу, верхніх кінцівок, грудей, спини, черевного преса, тулуба і ніг систематизовані та представлені у наукових та методичних роботах фахівців [3, 4].

Силове тренування, на відміну від інших видів рухової діяльності, сприяє швидкому росту м'язової тканини. На початковому етапі тренувань рекомендується займатися три рази на тиждень упродовж 30-60 хвилин. В одному занятті силові вправи повинні навантажувати 2-3 м'язові групи. Під час виконання вправ необхідно застосовувати обтяження нижче граничного рівня, щоб тривалість вправи була не більше 10-12 разів (діапазон від 6 до 15 повторень), – гранично можлива кількість разів, 2-3 підходи, інтервал відпочинку звичайний (1-1,5 хвилини). Таке планування компонентів навантаження сприятиме зміцненню опорно-рухового апарату, підготовці м'язової системи до складніших вправ і застосуванню великих фізичних навантажень у майбутньому. Перші результати тренувальних занять простежуються через декілька місяців.

У процесі силової підготовки важливо дотримуватися порад щодо профілактики травматизму, які розроблені М. Линцем (1997).

Таким чином, серед підлітків та юнаків України атлетична гімнастика користується великою популярністю, тому що заняття сприяють зміцненню здоров'я, формуванню і корекції статури, розвитку силових здібностей, підвищенню рівня фізичної підготовленості та покращенню функціональних можливостей організму.

Список використаних джерел

1.Гордієнко О.І. Атлетична гімнастика як вид самостійних занять фізичною культурою в групах силової підготовки. URL: https://otherreferats.allbest.ru/sport/00952340_0.html (Дата звернення: 08.11.2019). 2.Зотов А.В., Терещенко В.І. Атлетична гімнастика: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2004. 161 с. 3.Кириченко Т.Г. Розвиток сили у школярів засобами атлетичної гімнастики. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. 2015. Вип. 8. С. 174-181. 4.Класифікація методів розвитку сили і фізических упражнєний в тяжелой атлетике, гиревом спорте, силовом троеборье и атлетизме: методические рекомендации / под ред. В.Г. Олешко. Киев: КГИФК, 1990. 41 с. 5.Николаев С.Ю. Атлетична гімнастика: теорія та методика викладання. Луцьк, 2009. С 20-23.

А. О. Саулевич, С. Е. Малютіна, Д. І. Оболкін, А. О. Сеймук

КОНТРОЛЬ СТАНУ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТА В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯМ

Вступ. В теперішній час особливу увагу необхідно звернути на студентську молодість – це еліта нашого суспільства, і від рівня її здоров'я, інтелектуальних здібностей та професійної майстерності залежить розвиток нашої країни у науковому, економічному, соціальному, культурному, оборонному та інших напрямках життєдіяльності країни.

Слід зазначити, що проведене дослідження виявило значне погіршення стану здоров'я студентів за останнє десятиріччя. Медичний огляд 10730 студентів закладів вищої освіти (ЗВО) показав, що десять років назад у основній медичній групі займалися фізичним вихованням 52,8 % студентів, а у підготовчій та спеціальній – 30,7% та у 14,0% відповідно. То повторний замір в наш час показав, що в основній, підготовчій та спеціальній групі займалися відповідно 35,4; 42,0 та 21,0% студентів [1]. Вказане негативно буде впливати на конкурентноспроможність випускників на ринку праці.

Численними дослідженнями, проведеними вченими як нашої країни, так і за її межами, доведено, що одним із основних напрямків для рішення вказаної проблеми є фізкультурно-реабілітаційні заходи. В той самий час на старших курсах ЗВО не проводяться, а на перших-третіх курсах значно зменшилась кількість годин на заняття з фізичного виховання.

В таких умовах одним із ефективних рішень вказаної проблеми є самостійні заняття студентів фізичним вихованням. У процесі таких занять не завжди враховується вплив основних стрес-факторів та реакцій організму на них. Тому проведення експрес-контролю стану організму студента є одним із ефективних напрямків рішення вказаної проблеми. Їх використання допомагає ефективно проводити самостійні заняття, що позитивно впливатиме на стан здоров'я студента. Але студенти не знають з допомогою яких методик необхідно проводити самоконтроль та експрес-контроль стану організму в процесі занять фізичним вихованням.

Мета дослідження – дослідити як впливає захворювання студентів спеціальної медичної групи на діяльність нервової, серцево-судинної системи та самопочуття.

Завдання дослідження: визначити методики для експрес-контролю за функціональним станом організму студента; провести порівняльний аналіз функціонального стану студентів основної та спеціальної медичних груп за допомогою електрошкіряного опору, частоти серцевих скорочень та самопочуття.

Методи та організація дослідження. Під наглядом протягом одного року знаходилися 25 студентів основної та 25 студентів спеціальної медичної групи із захворюваннями внутрішніх органів, віком від 17 до 23 років. Вимірювалися такі показники: частота пульсу на лучевій артерії лівої руки в положенні стоячи; електричний опір шкіри кисті (ЕОШ) по методиці, рекомендованій Юровим І. А. [2]. Також за загальноприйнятою методикою Доскіна В. А. та співавторів проводилося вивчення самопочуття студентів. Всі показники вимірювалися один раз на тиждень до та після занять.

Результати дослідження. Для визначення опору шкіри використовується прибор Мищука, яким можна виміряти опір шкіри датчиком зі шкалою від 0 до 1000 кОм. Збудженість студентів знаходиться в зворотній залежності від величини опору, тому про неї можна судити за абсолютними величинами опору. Зниження величини опору на 20% і більше відсотків свідчить про емоційну напругу, збільшення – на 20% і більше свідчить про надмірну дезактивованість студента. Час вимірювання вказаних показників і отримання інформації не більше 25-30 сек.

Проведене дослідження виявило, що середній показник частоти пульсу студентів основної медичної групи дорівнював 62,38 уд/хв; а студентів спеціальної – 85,83 уд/хв. Як видно, показники студентів спеціальної медичної групи перевищують дані студентів основної медичної групи на 37,59%. В той самий час, середній показник ЕОШ студентів спеціальної медичної групи перевищував показник студентів основної – на 46,14%. Самопочуття студентів основної медичної групи складало 4,7 бала, а студентів спеціальної – 4,1 бала. Останнє, на 12,77 % гірше показників студентів основної медичної групи. Як видно, що знижений рівень самопочуття та підвищений рівень частоти пульсу й ЕОШ є наслідком впливу захворювань внутрішніх органів студентів спеціальної медичної групи.

Необхідно відзначити, що в багатьох студентів перед початком занять після третьої пари ЕОШ значно перевищував фонові показники. В той же час частота пульсу та самопочуття були в нормі. Проведене заняття значно покращило ЕОШ, що вказує на нормалізацію діяльності вегетативного відділу нервової системи та ефективність занять фізичного виховання.

Висновки. 1. Показники частоти пульсу та ЕОШ у студентів спеціальної медичної групи вище, а самопочуття – гірше, ніж у студентів основної медичної групи.

2. Електрошіряний опір, частота пульсу та самопочуття можуть використовуватися для проведення експрес-контролю функціонального стану організму студентів основної та спеціальної медичної групи під час занять фізичним вихованням та лікувальної фізичної культури.

Список використаних джерел

1. Сеймук А. О., Хаджинов В. А. Психічна регуляція та фізичні вправи в процесі напруженої розумової діяльності: навч. посіб. Дніпро: Видавництво «Журфонд», 2014. 185 с. 2. Юров И. А. Методи диагностики психофизиологического состояния велосипедистов // Велосипедный спорт. Москва: Физкультура та спорт. 1980. С. 35-37.

Ю. О. Кондратенко

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВАЖКОАТЛЕТОК 12-14 РОКІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Важка атлетика як жіночий олімпійський вид спорту бере початок з 1992 року, чим спричинила виникнення багатьох питань, які до нашого часу так і залишаються невирішеними. Бурхливий розвиток жіночого важкоатлетичного спорту спонукає фахівців різних галузей спортивної науки на пошук шляхів і резервів удосконалення тренувального процесу. Аналіз шляхів підвищення ефективності, тобто результативності тренувального процесу дозволяє виділити основні напрями, які в найбільшій мірі впливають на зростання досягнень у жіночому важкоатлетичному спорті, а саме - психологічну підготовку.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Психологія спортивної діяльності включає найширше коло питань: мету і мотиви спортивної діяльності спортсмена, її взаємозв'язки з іншими видами суспільно корисної діяльності, психологічну структуру спортивної діяльності спортсмена, аналізує в психологічному плані методи навчання і тренування в спорті, розкриває психологію спортивних змагань, вивчає психологічні особливості спортсмена. Науковці мають свої твердження щодо контенту сучасної психологічної підготовки спортсменів загалом але одного спільного визначення не має, що актуалізує дане питання.

К.П.Жаров у психологічну підготовку включає комплекс заходів, спрямованих

на специфічний розвиток пізнавальних процесів, почуттів і волі, на виховання світогляду, моральних, інтелектуальних та фізичних якостей спортсменів, на виявлення і розвиток здібностей до певного виду спорту, на формування рухових навичок [3].

М.П.Мідлер, Д.А.Тишлер під психологічною підготовкою розуміють безперервний процес виховання спортсмена у ході всієї спортивної діяльності, що має на меті максимальний прояв загальної і спеціальної тренуваності, формування впевненості у власних силах, управління своєю поведінкою, діями та емоціями. Г.Д.Горбунов (1972, 1982) характеризує психологічну підготовку як процес практичного використання чітко визначених засобів і методів, спрямованих на створення психологічної готовності спортсмена [3].

М.Ванек психологічну підготовку спортсмена розглядає як взаємодію психолого-педагогічних принципів, завдань, методів і засобів, нерозривно пов'язаних із системою спортивного тренування і з рештою видів підготовки спортсменів[1]. А.В.Радионоу у процес психологічної підготовки включає систему психолого-педагогічних і медико-психологічних впливів, спрямованих на формування високого рівня тренуваності, виховання психічної надійності і готовності до виступу у відповідальних змаганнях. М.Епуран розглядає зміст психологічної підготовки як розвиток тих сторін психіки спортсмена, які забезпечують йому ефективну поведінку під час тренувань, повну адаптацію до вимог і стресових умов змагання[4].

Шляхи вирішення проблеми. Пропонуємо розробити методику формування психологічної підготовки спортсменок для чого необхідно вирішити наступні завдання: 1) вивчити теоретичну базу для обґрунтування новоствореної методики формування психологічної готовності юних важкоатлеток; 2) визначити найбільш ефективні засоби та форми психологічного тренінгу; 3) експериментально обґрунтувати комплексну методику формування психологічної готовності важкоатлеток 12-14 років до змагальної та тренувальної діяльності; 4) визначити факторну структуру всіх психологічних сторін (аспектів), які впливають на спортивний результат і забезпечують оптимальний психічний стан спортсменок; 5) дати оцінку інтегральній характеристиці індивідуальності спортсмена з урахуванням його досвіду, знань, умінь, навичок та спеціальної підготовленості; 6) створити систему індивідуальних засобів впливу на спортсменок (на основі вирішення перших двох завдань) при фундаментальній, прогресуючій, змагальній і рекордній зонах інтенсивності навантаження з урахуванням об'єктивних і суб'єктивних факторів.

Висновки. Велике значення має тренінг психологічних умінь і навичок. Багато тренерів намагаються коректувати недостатнє чи погане виконання якого-небудь прийому чи елемента, змушуючи спортсменок приділяти йому більше уваги на тренувальних заняттях. Однак найчастіше причина криється у відсутності не фізичних, а психологічних умінь. Спортсмен з ідеальною технікою може програти змагання через невміння концентруватися на релевантних аспектах, або через невміння розслаблятися, через відсутність мотивації чи недостатності впевненості в собі. Розвитку цих психологічних здібностей сприяє тренування психологічної готовності.

Рівень психологічної підготовленості визначає психічний стан спортсмена, який являє собою комплексне виявом дуже важливих і необхідних для спортивної діяльності психічних функцій і характеризується певним рівнем активності та інтенсивності. Психічний стан виявляється в динаміці психічних функцій, а вони, у свою чергу, визначають характер і ступінь його інтенсивності. Тому використання спеціальної системи психолого-педагогічних впливів, спрямованих на поліпшення психічних функцій і станів спортсмена, являє собою, на нашу думку, сучасним змістом психологічної підготовки.

Список використаних джерел

1. Ванек М., *Актуальные вопросы психологической подготовки спортсмена* / Гашек В. Психология

и современный спорт. – М.: Физкультура и спорт, 1982. – 112 с. 2. Горбунов Г.Д. Психология физической культуры и спорта : учебник для студ. высш. учеб. заведений / Г.Д. Горбунов, Е.Н. Гозунов. – М. : Издательский центр «Академия», 2009. – 256 с. 3. Жаров К.П. Волевая подготовка спортсменов / К. П. Жаров. – М.: Физкультура и спорт, 1976. - 151 с. 4. Психология физической культуры и спорта : учебник / [А. В. Родионов, В. Ф. Сопов, В. Н. Непопалов и др.]; под ред. А. В. Родионова. – М. : Издательский центр «Академия», 2010. – 368 с.

Д. О. Кудрицька, Л. В. Гомон, Г. М. Чикольба

ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ, СПРЯМОВАНИХ НА ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРАКТИКАМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В СПОРТИВНИХ ІГРАХ (БАСКЕТБОЛ)

Одним з найпопулярніших видів спорту у сучасному світі є баскетбол. Сучасний баскетбол перебуває у стадії швидкого творчого підйому та з кожним роком стає все більш популярним як спортивна гра.

Оскільки баскетбол – це атлетична гра, яка характеризується високою руховою активністю і вимагає від гравців повністю мобілізувати свої функціональні здібності, швидкість та силові якості, метод тренування баскетболіста повинен відповідати найсучаснішим умовам та стандартам тренувань та безпосередньо самих ігор. Високі вимоги ставляться до силових здібностей гравців, які значною мірою визначають висоту стрибків, швидкість виконання різних ігрових прийомів гри. Серйозний рівень сучасного баскетболу вимагає більш досконалої та цілеспрямованої організації навчально-виховного процесу студентів-спортсменів, використання більш конкретних форм, методів та засобів навчання. Саме це призвело до актуальності цього дослідження [1].

Оскільки баскетбол передбачає високу фізичну активність гравців, то в процесі такого фізичного виховання баскетбол задовольняє потребу у фізичних навантаженнях. Різні специфічні для баскетболу рухи, такі як ходьба, біг, зупинка, поворот, стрибки, ловлення, метання та ведення м'яча, допомагають зміцнити нервову систему, моторику, покращити обмін речовин та функціонування всіх систем організму.

Основна форма занять студентів-спортсменів – це тренування. Через систему тренінгів здійснюється цілеспрямований педагогічний вплив, вирішуються основні спортивні, оздоровчі та виховні завдання [3].

Основна мета тренувань полягає не стільки в тому, щоб спортсмени опанували певну систему вправ, а в тому, щоб вони зрозуміли і засвоїли певні правила розвитку чітких моделей оволодіння конкретними спортивними навичками, використовуючи які могли б відтворити будь-яку спортивну ситуацію.

В ході гри постійно мінливі ситуації вимагають здійснення нових комбінацій, рухів, які не запрограмовані заздалегідь. Це можливо завдяки здатності до екстраполяції – адекватної реакції організму на можливі нові ситуації без попереднього розвитку цієї специфічної рухової навички. Властивість екстраполяції базується на успадкованому або індивідуально набутому досвіді. Високі форми екстраполяції досягаються за наявності великого фонду набутих рухових навичок та досвіду, що потребує значної варіативності навчальних занять [2].

Команди прагнуть досягти переваги над супротивником, маскуючи свої замисли і одночасно намагаючись розкрити плани супротивника. Гра відбувається при взаємодії гравців команди та опорі супротивника, докладаючи всіх зусиль та вмінь, щоб відняти м'яч та організувати наступ. У зв'язку з цим на перший план висуваються вимоги до оперативного мислення гравця [4].

Система фізичних вправ складається з двох основних розділів – загального та спеціального. Підбір загально-навчальних вправ включає в себе види спорту, які

сприятимуть загальному фізичному розвитку гравців. Такі вправи зазвичай включаються у фізичну підготовку спортсменів у таких видах спорту, як спортивна акробатика та гімнастика, плавання. Комплекс також включає різні спортивні ігри.

Для досягнення високих результатів у навчанні студентів-спортсменів з баскетболу необхідно проводити не тільки командні чи парні ігрові тренування, а й виконати ряд навчальних занять з гімнастики, легкої атлетики та плавання. Зокрема, для гравців пропонуються такі гімнастичні вправи: 1. Вправи без предметів для зміцнення м'язів тулуба баскетболістів, верхніх і нижніх кінцівок. 2. Вправи на розтяжку максимальної амплітуди, різні удари та поштовхи руками, нахили, які слід виконувати з максимальною амплітудою, вигини, шпагат та ряд інших вправ, спрямованих на розвиток гнучкості та пластичності гравців. 3. Вправи на розвиток координації та акуратності руху. 4. Вправи на опір. 5. Вправи з предметами (гантелі, кульки, скакалки). 6. Вправи на гімнастичній стінці, брусах, лаві. 7. Стрибки через штангу з прямого бігу, опорні стрибки через козла.

Пропонуються такі серії вправ з легкої атлетики: 1. Біг на короткі та середні дистанції. 2. Біг з почерговою ходьбою. 3. Біг по сходах, по піску. 4. Стрибки вгору, відштовхуючись однією чи двома ногами. 5. Стрибок у довжину та стрибок у висоту.

Пропонуються наступні серії плавальних вправ: 1. Плавання на відстанях 25, 50 та 100 м у різних стилях. 2. Виконання повороту після відштовхування від стінки басейну.

Таким чином, загальна фізична підготовка в баскетболі використовує багато різних фізичних вправ. Однак, крім раціонального підбору способів, важливо правильно визначити ступінь фізичного навантаження та розподіл вправ у процесі тренувань та навчальних занять [2].

У процесі свого розвитку баскетбол став не лише популярним, яскравим та видовищним видом спорту, але й всебічним, комплектним засобом фізичної підготовки. У зв'язку з цим фахівці приділяють велику увагу організації занять, вибору тренувальних засобів з метою вдосконалення не лише спортивних навичок, а й здоров'я спортсменів.

Список використаних джерел

1. Ровный А. С., Пасько В. В. Совершенствование тренировочного процесса тренировки. – 2017. – №4, 51-55. 2. Романенко Ю. С., Чикольба Г. М. Организация и проведения досліджень спрямованих на ознайомлення з практиками фізичної підготовки в спортивних іграх (баскетбол). Перспективи розвитку сучасної науки. – 2016. – 137-140. 3. Несен О. О., Ширяева І. В., Свтушенко, І. М. Удосконалення технічної підготовленості баскетболістів 10-11 років на базі розвитку координаційних та швидкісно-силових здібностей. Спортивні ігри. – 2018. – №1, 13-21. 4. Ківернік О. Організаційні особливості процесу фізичного виховання у вищих навчальних закладах України / О.Ківернік. С. Гордянський, М. Пітін // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2015. – № 1-2. – С. 20-22.

V. V. Mukvych, O. S. Afanasieva

PHYSICAL CULTURE AS ONE OF THE MEANS OF FORMING HARMONIC, PHYSICAL AND SPIRITUAL DEVELOPMENT OF THE STUDENT YOUTH

Under the Ukrainian society development conditions, physical culture and sport shall play an important role as one of the components of universal human culture and factors of national progress, as well as a vital resource of the state, the improvement of which should become the main focus of its social policy. The National Doctrine of Education Development states that, through the use of physical education and health and fitness work, the foundations for ensuring and developing the physical, mental, social and spiritual health of each member of society are laid in all parts of the education system [7].

The realities testify to a steady decline in the level of students' health, which is negatively affected not only by sociogenic and environmental factors, but also by low motor activity, lack of awareness of the healthy lifestyle priorities, neglect of physical culture. As a consequence, there is an increase in the number of somatic and psychosomatic diseases, the spread of drug and alcohol addiction among young people in terms of chronic psycho-emotional stress [8].

Instead, education plays an important role in educating a healthy person, able to effectively respond to the challenges of today, successfully create spiritual and material values, generate new ideas and creatively implement them. It faces a task of forming a personality that strengthens its own health through physical exercise [5, 6].

Therefore, the purpose of the paper is to summarize the theoretical foundations for the formation of harmonious, physical and spiritual development in the student youth by means of physical culture.

Physical culture has considerable potential for the formation of a healthy generation, has a positive effect on the value sphere of youth, promotes its involvement in practical activities related to physical improvement, as an integral part of overall human health [1, 4]. Therefore, the involvement of a growing personality in the values of physical culture should become one of the promising areas of work in higher education establishments.

Physical education is a concept that covers a wide range of phenomena. These phrases denote a particular sphere of state or public activity, the formed way of life of the person directed to health promotion, proper physical development, comprehensive physical education and - formation of moral personality, vital motor skills and abilities, preparation for high-productivity labor. Physical culture of the person (individual) is considered as the process of mastering the knowledge and skills of educational and recreational activities for the purpose of further use for self-improvement, and as a result - the level of physical health that a person has been able to maintain or improve through his/her desire, knowledge, healthy lifestyle and physical activity. Physical education is a social phenomenon. In a broad sense, it is part of the general culture of our society in the totality of achievements in the creation and use of special means of physical improvement of the people. The main indicators of the totality of achievements are the level of health of people and the development of their physical abilities, sports skills; the degree of popularization of physical culture in the life of our country's population; the level of the physical education system development; availability of appropriate facilities for systematic training [3].

The problems of physical education of student youth were studied by N. Denysenko (formation of conscious attitude to health, organization of movement regime), V. Kainosov, M. Solopchuk, N. Khomenko (formation of the need for physical improvement), B. Vedmedenko, S. Zhevaha, Iu. Zhelezniak, M. Zubalii, V. Nazarov ((nurturing the habit of systematic physical education and sports), P. Zhorova, I. Nazarova, S. Putrov (positive attitude to physical exercises), Ie. Shcherbakov (developing interest in sports and physical activity), H. Vlasiuk, V. Novoselskyi, O. Markova, O. Yazlovetska (nurturing the desire for a healthy lifestyle), M. Amosov, H. Apanasenko, I. Brekhman, O. Dubohai, V. Naznacheyev, S. Kyrylenko, V. Orzhekhovska (systematic approach to the essence of health and its values) [2].

Thus, as a conclusion, it should be noted that this attitude towards physical culture reflects the integration of knowledge, values, personal qualities and practical skills in the field of physical culture, emotion and positive perception of physical education, the desire for self-analysis and self-education. In practice, this provides a choice of conscious behavior based on normative physical and moral principles. Values-based attitude to physical culture represents the main regulations of the personality's actions, fixed in its habits, traditions, principles of life and professional activity, in mental states, actions and qualities.

References

1. Kiselevska S., Vojtenko O. *Osnovi formuvannja znan shhodo fizichnogo zdorovja v sistemi fizichnogo vihovannja studentskoi molodi. Aktualni problemi fizichnogo vihovannja ta sportu v suchasnih umovah : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. Dnipro : Nova Ideologija, 2017. S.86.*
2. Kosheleva O., Tatarchenko L., Ruzanov V. *Osoblivosti teoretichnoi pidgotovki studentiv riznih grup specialnostej u sistemi fizichnogo vihovannja. Sportivnij visnik Pridniprovja. 2019. №4. S. 129-140.*
3. Krucevich T., Nesterenko O. *Stavlennja studentok do predmetu «Fizichne vihovannja» u vishhijih navchalnih zakladah. Sportivnij visnik Pridniprovja. 2004. № 7. S. 57-59.*
4. Kuznecova O.T. *Metodologichni osnovi osobistisno-orientovanogo vihovannja studentiv u procesi ih zaluchennja do cinnostej fizichnoi kulturi. Naukovij chasopis NPU imeni M.P. Dragomanova. 2017. №3 (84). S. 240-243.*
5. Sichov S. O. *Zasobi i metodi garmonijnogo fizichnogo rozvitku studentiv u procesi samostijnih zanjat fizichnimi vpravami. Pedagogika, psihologija ta mediko-biologichni problemi fizichnogo vihovannja i sportu. 2010. № 5. S. 125-128.*
6. Sichov S. O. *Osoblivosti priluchennja studentskoi molodi do cinnostej fizichnoi kulturi u procesi sportivnogo vdoskonalennja. Naukovij chasopis NPU imeni M.P. Dragomanova. 2010. Vip. 8. S. 207-210.*
7. Furduj S.B., Nifaka Ja.M. *Rol fizichnoi kulturi v procesi socializacii studentskoi molodi. Molodij vchenij. 2018. №1 (53). S. 395-399.*
8. Covh L.P., Bezgrebelna O.P., Ponomarov S.V. *Pitannja fizichnogo vihovannja studentiv VNZ, jak fundamentalnogo aspektu zabezpechennja ihnogo zdorovogo sposobu zhittja. Aktualni problemi fizichnogo vihovannja ta sportu v suchasnih umovah : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. Dnipro : Nova Ideologija, 2017. S. 185.*

В. О. Авраменко, Г. К. Тарасова

ПЛАВАННЯ ЯК СПОСІБ РЕАБІЛІТАЦІЇ СТУДЕНТІВ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом все більшої значимості набуває реабілітаційний напрям занять з фізичного виховання, у якості процесу відновлення здоров'я і працездатності студентів [4]. Студенти вузів представляють собою особливу групу ризику, вони частіше, ніж інші соціальні групи, підпадають під вплив негативних факторів навколишнього середовища і страждають різними захворюваннями (Юров Ю.М., 2007, [4]).

Порушення опорно-рухового апарату студентів відзначаються фахівцями в багатьох закладах вищої освіти України.

Тому актуальним є вивчення застосування плавання, як засобу фізичної реабілітації, для студентів з порушеннями опорно-рухового апарату.

Тож, **метою** наших наукових пошуків було визначити значимість занять з плавання у фізичній реабілітації студентів із порушеннями суглобо-зв'язкового апарату.

Результати дослідження та їх обговорення. Програма фізкультурно-оздоровчих занять зі студентами, що мають порушення суглобово-зв'язкового апарату передбачає виконання фізичних вправ, завданнями яких є зміцнення м'язів й формування гармонійного м'язового корсета; загальне підвищення сили та витривалості м'язів; відновлення й підтримання основних статичних і біомеханічних функцій хребта, нормальних фізіологічних вигинів, сприяння правильній поставі.

Основним завданням проведення занять з плавання в курсі фізичного виховання у ЗВО є сприяння корекції опорно-рухового апарату і особливо суглобо-зв'язкового [5].

Для вирішення такого роду завдань плавання вважається «ідеальним видом» фізичних вправ, оскільки водне середовище та його фізичний, механічний, біологічний, температурний впливи викликають потужні позитивні зрушення в організмі людини.

Плавання є життєво необхідною і природною навичкою для будь-якої людини. Його специфічна особливість визначається у можливості до рухової активності людини у водному середовищі, що обумовлює гігієнічно-оздоровчу, прикладну і спортивну цінність [2].

З точки зору реабілітації, плавання – це особливий засіб фізичного виховання, оскільки воно не є протипоказаним для більшості патологій [1,3,6]. Заняття з плавання як засіб лікування та реабілітації показані при всіх захворюваннях та багатьох травмах і порушеннях, вони ґрунтуються на принципі максимально можливого використання ресурсів організму людини, що й сприяє відновленню його порушених функцій.

Звичайно оздоровчо-тренувальні заняття плаванням не можуть бути панацеєю від усіх порушень опорно-рухового апарату, але правильно спланований і організований навчальний процес таких занять спроможний значною мірою покращити здоров'я студентів, що мають порушення в цієї сфері [1, 3, 6].

Психотерапевтичний ефект під час занять з плавання відіграє значну роль у досягненні мети щодо збереження рухових функцій. Підйомна сила води обумовлює втрату ваги тіла у водному середовищі й безсумнівно, сприяє тренуванням опорно-рухового апарату студентів, які мають його порушення [2]. При цьому особливого значення набуває ефект «втрати ваги», який створює умови для кондиційного тренування ослаблених м'язів. Також важливе значення мають вправи під водою, оскільки навіть мінімальна м'язова активність покращує фізичні кондиції студентів означеної категорії. Суттєво вагомих ефектом від таких занять є і їх допомога суглобам залишатися гнучкими, особливо в шії, плечах і стегнах. За даними фахової літератури показник сумарної рухливості в суглобах плавців значно вище, ніж у спортсменів інших спеціалізацій, що набуває значення у заняттях зі студентами з порушенням опорно-рухового апарату [2].

Таким чином, підведемо підсумок. Аналіз літературних джерел засвідчив, що саме застосування оздоровчого плавання як пріоритетного виду фізичних навантажень у студентів з порушенням опорно-рухового апарату значно покращує ефективність фізичного виховання через можливість чіткого диференціювання на групи за рівнем фізичної та функціональної підготовленості, сформованості спеціальних умінь та навичок, великих можливостей вибору засобів і методів підготовки (В.М. Платонов, Ю. Усачов, Л. Хайкін, С. Савельєва, В. Романенко). Прикладне значення і корекційно-оздоровча спрямованість плавання зумовлюють необхідність широкого використання його як в реабілітаційній, так і в рекреативній роботі.

Список використаних джерел

1.Булгакова Н. Ж. *Оздоровительное, лечебное и адаптивное плавание* / Н. Ж. Булгакова [и др.]. – М.: Academia, 2005. – 429 с. 2.Глазирін І. Д. *Плавання : навч. посіб.* / І. Д. Глазирін. – К.: Кондор, 2011. – 502 с. 3.Круглий А.В. *Применение лечебного плавания при заболеваниях опорно-двигательного аппарата: Учебное пособие.* – Ухта: УГТУ, 2000. 4.Олексієнко Я.І., Дудник І.О., Усатова І.А. *Фізичне виховання студентів з послабленим станом здоров'я.* – Черкаси, 2010. – 248 с. 5.Плавання: *Методичні вказівки до практичних занять з фізичного виховання для студентів усіх спеціальностей* /Уклад.: С.В. Пех, Д.М. Шарапов. – К.: КНУБА, 2004. – 60 с. 6.Шульга Л. М. *Оздоровче плавання.* / Л. М. Шульга. – К.: Олімпійська література, 2008. – 230 с.

А. Л. Бабенко, О. С. Левченко

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВІДБОРУ У БАСКЕТБОЛІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Актуальність питань відбору спортсменів на різних етапах спортивного удосконалення визначається високим рівнем спортивних досягнень і вимог. Однак пошук перспективних спортсменів ускладнюється з кожним роком, а тому вимагає науково обґрунтованого підходу. Це пов'язано з тим, що лише відмінне поєднання рухових та психічних якостей дозволяють досягнути спортивних результатів міжнародного рівня.

Виклад основного матеріалу. Сучасний спортсмен-баскетболіст повинен бути різносторонньо підготовлений. Він повинен вміло й сміливо поєднувати індивідуальні дії з відпрацюванням колективно-командних взаємодій під час гри, знати і чітко уявляти найбільш типові ігрові ситуації для вирішення оперативно-тактичних завдань команди, враховуючи індивідуальні особливості партнерів, суперників, вплив глядацької аудиторії на хід змагань, вміти аналізувати і правильно вибирати ситуацію при виконанні технічних елементів і тактичних завдань під час гри тощо.

Провідні науковці та практики спорту (В. О. Запорожанов, В. М. Заціорський, В. Н. Платонов, В. А. Бублик, В. М. Волков, В. А. Боженар, В. М. Корягін, В. З. Бабушкін та ін.), широко аналізуючи основні концепції відбору у світовій практиці спорту, визначають як загальнотеоретичні аспекти відбору, так і особливості організації відбору в різних видах спорту, зокрема, і в баскетболі. Вони стверджують, що найбільш ефективним у процесі відбору є використання показників, які дозволять всесторонньо оцінити потенційні можливості спортсменів.

Здійснюються постійні дослідження в провідних баскетбольних центрах Києва, Харкова, Дніпра, Одеси, Львова та ін. Їхні дані говорять про те, що найбільші втрати відбуваються при переході баскетболістів у віці 14–16 років з навчально-тренувальних груп у групи спортивного вдосконалення, а також при відборі в групи підготовки команд майстрів.

Відбір у баскетболі, як і у спорті взагалі, – це складна комплексна проблема [1]. Окреслимо його соціальні, педагогічні та медико-біологічні аспекти

Соціальні аспекти відбору в більшості відповідають питаннями економіки, оскільки процес підготовки спортсменів високої кваліфікації, враховуючи підготовку в ДЮСШ, вимагає значних капіталовкладень.

Педагогічні аспекти відбору пов'язують із загальною системою тренування в дитячо-юнацькому віці, темпами зростання спортивної майстерності, станом психічних процесів, рівнем мотивації.

Медико-біологічні аспекти включають широке коло питань діагностики стану здоров'я, рівня розвитку і стану основних систем життєздатності організму, які лімітують спортивні досягнення.

Слід звернути увагу, що саме у віці 14–17 років відбувається формування організму юних спортсменів, розвиваються, стабілізуються фізичні кондиції, зріст, швидкісно-силові можливості, здійснюється координація рухового апарату. У підготовці юнаків (15–17 років) повинна переважати технічна підготовка, так як саме цей аспект є базовим і сприятливим в цьому віковому періоді, спеціальна фізична й функціональна підготовка засвоюється у більш пізньому періоді (17–19 років). Тому особливу увагу потрібно звернути на біологічний розвиток організму баскетболістів у цей період.

Важливо, щоб контроль за перспективним гравцем-баскетболістом правомірно вели його спортивна школа, баскетбольний клуб і федерація з обов'язковим залученням в різноманітні збірні команди в залежності від його рівня підготовки, віку і продемонстрованих результатів. Однак більшість баскетбольних клубів не мають чіткої системи зв'язків з ДЮСШ та СДЮШОР, що призводить до досить значних втрат власних перспективних гравців. Зацікавленість тренерів на місцях постійно знижується, оскільки їх праця в плані затрат на підготовку, виховання, навчання і пошук перспективних спортсменів не отримує потрібної оцінки, компенсації, оплати.

Особливої уваги потребує питання про подальшу долю випускників ДЮСШ і СДЮШОР, про удосконалення їх майстерності після закінчення школи. Гостро і невідкладно постає питання про налагодження обміну інформацією, про планомірний і систематичний перегляд дитячих турнірів, агітація і пропаганда перспектив

навчання і самовдосконалення молоді за місцем проживання. Однак на даний час струнка система підготовки і передачі перспективних спортсменів поки що не налагоджена.

Великої уваги потребує студентський баскетбол: розвиток бази сучасних методик підготовки і навчання студентів-спортсменів, створення сильних студентських баскетбольних команд та клубів, адже саме вони можуть стати полігоном для «обкатки» і стажування перспективних випускників юнацького спорту. Для цього потрібно об'єднати зусилля всіх провідних організацій міста, спонсорів, виробничих колективів, спортивних відомств і Комітетів у справах молоді і спорту.

Висновки. Таким чином, спортивний відбір слід розглядати як систематичний, багатоетапний процес, який відбувається в процесі багаторічної підготовки спортсменів.

Список використаних джерел

1. Запорожанов В. А., Платонов В. Н. *Теоретические аспекты отбора в современном спорте* / В. А. Запорожанов, В. Н. Платонов // *Отбор, контроль и прогнозирование в спортивной тренировке*. – К., 1990. – С. 5–16.

О. В. Гайова

ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Вступ. Фізичне виховання у навчальних закладах невід'ємна складова професійної підготовки майбутніх фахівців. Воно спрямоване не лише на формування в студентів знань і вмінь вести здоровий спосіб життя, а й через професійно-прикладну фізичну підготовку (ППФП) - на формування вміння застосовувати фізичні вправи в процесі трудової діяльності, ураховуючи її специфічність.

Результати досліджень. Аналіз літературних джерел указує на те, що становлення професіонала - це складний і суперечливий процес, що вимагає великого інтелектуального, емоційного й волевого напруження. У сучасному виробничому процесі змінилися місце та функціональна роль людини.

В. П. Чергінєц зазначає, що до недавнього часу ППФП робітників і спеціалістів передбачала переважно формування професійно-важливих фізичних якостей та прикладних рухових умінь, необхідних працівникам в особливих умовах їхньої професійної діяльності. Останні дослідження підтвердили, що в процесі ППФП успішно формується ще й великий комплекс психофізичних якостей, зокрема психічні та волеві характеристики[3].

О.Е.Коломійцева стверджує, що ППФП дає змогу скоротити термін «адаптації» до професії, підвищити якість навчання, рівень фізичної та розумової працездатності й може служити профілактичним засобом професійних захворювань [1] В. М.Хомич розглядає ППФП як складову частину (підсистему) фізичного виховання й самовиховання, що найкраще забезпечує формування та вдосконалення фізичних і психофізичних якостей, умінь та навичок, які мають суттєве значення для конкретної професійної діяльності.

На підставі вищесказаного можна стверджувати, що науковці мають спільне бачення щодо позитивного впливу ППФП на професійний розвиток майбутніх фахівців. Оскільки одним зі стратегічних напрямів подальшого розвитку вищої освіти в Україні задекларовано гуманістичний і демократичний підходи до навчання студентів, то ППФП теж повинна сприяти розвитку особистості майбутніх фахівців.

ППФП студентів покликана озброювати їх теоретичними знаннями, виховувати фізичні та спеціальні якості, розвивати рухові навички, які забезпечують фізичну та психологічну готовність до майбутньої професійної діяльності. Таким чином, ППФП дозволяє реалізувати один із головних принципів навчання – принцип органічного зв'язку фізичного виховання з практикою професійної діяльності.

Необхідність подальшого впровадження ППФП у навчальні програми фізичного виховання студентів ДНЗ визначається головним чином тим, що час, затрачений на освоєння сучасних професій і досягнення професійної майстерності в них залежать від рівня функціональних можливостей організму; від ступеня розвитку рухових якостей індивіда; розмаїтості і досконалості набутих студентом рухових умінь і навичок; рівня його психофізичної підготовки [2]

Прикладна спрямованість фізичного виховання повинна визначатися професіограмою спеціальності. ППФП допомагає студентам самостійно оцінити свої професійні якості. Точність і адекватність самооцінки значною мірою визначаються характером уявлень про майбутню професію.

Професіограма являє собою стандартизований опис цілей, умов, особливостей конкретної професійної діяльності і вимог, які пред'являються до фахівця. Професіограма спеціальності повинна включати в себе соціально-економічні, виробничо-технічні, санітарно-гігієнічні, фізіологічні та психологічні характеристики професійної діяльності людини. Визначення особливостей професійної діяльності фахівця дозволить визначити психофізичне навантаження і вимоги до окремих видів моторики фахівця в процесі його професійної діяльності. Опис особливостей професійної діяльності спеціаліста дає можливість встановити обсяг і зміст знань в області фізичної культури, виявити необхідні в роботі рухові вміння та навички.

Висновки. На підставі аналізу літературних джерел та власного досвіду викладання виявлені актуальні задачі ППФП студентів ДНЗ: 1) поповнити й удосконалити індивідуальний фонд рухових умінь, навичок і фізкультурно-освітніх знань, що сприяють освоєнню обраної професійної діяльності; 2) підвищити ступінь резистентності організму стосовно несприятливих умов, у яких протікає професійна діяльність; сприяти збільшенню його адаптаційних можливостей; збереженню і зміцненню здоров'я; 3) сприяти вихованню моральних, духовних, вольових й інших якостей, що характеризують цілеспрямованих, активних членів суспільства.

Список використаних джерел

1. Коломійцева О. Е. Оптимізація професійно-прикладної фізичної підготовки студентів гуманітарних середніх навчальних закладів : автореф. дис.... канд. наук з фізичного виховання і спорту : спец. 24.00.02 «Фіз. культура, фіз. виховання різних груп населення» / Коломійцева Ольга Едуардівна. –Х., 2006. –22 с. 2. Професіограми і професіокарти основних професій. Книга 3. – К., 1996. – С. 50-67. 3. Раєвський Р. До проблеми кадрового забезпечення фізичного виховання студентської молоді / Р. Раєвський, С. Канішевський // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми розвитку руху «Спорт для всіх» у контексті авторської інтеграції України». –Тернопіль, 2004. –С. 335–337.

Н. Г. Собко, В. М. Пташинська

ШВИДКІСНІ ЗДІБНОСТІ ВЕЛОСИПЕДИСТІВ (ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ)

Постановка проблеми. Рівень досягнень у велосипедному спорті визначається умінням демонструвати свої максимальні швидкісні здібності з урахуванням особливостей функціонування організму в той або інший проміжок часу [5]. Ці максимальні швидкісні здібності стосовно спринтерської гонки повинні бути на одному,

вищому, рівні, а стосовно командної гонки на шосе – на іншому, нижчому, рівні. Але у всіх випадках максимально доступний рівень швидкісних здібностей є чинником, що істотно визначає рівень спортивних досягнень у будь-якому виді гонок.

Виклад основного матеріалу. Швидкість має вирішальне значення в спринтерських гонках, оскільки характеризує швидкісні прийоми маневрування і здатність спортсмена до їзди з максимально можливою швидкістю, визначає ефективність старту в індивідуальних і командних гонках переслідування, ефективність фінішування в індивідуальних гонках на шосе, гонках по очках на треку, їзді на спусках і при попутному вітрі [1;3].

Швидкість педалювання залежить не тільки від рівня швидкості, але і від величини передачі, довжини вживаних шатунів, техніки педалювання і ін. Тому при детальному аналізі швидкості показовими можуть бути її елементарні форми проявів [2].

На рівень швидкісних здібностей істотно впливає рухливість основних нервових процесів, а також ступінь міжм'язової і внутрішньом'язової координації, здатність до розслаблення, склад і структура м'язової тканини. За даними спеціальної літератури, низький відсоток волокон, що швидко скорочуються, ні за яких обставин не дозволить проявити високу швидкість рухів. Крім того, швидкісні здібності максимально виявлятимуться лише в тому випадку, якщо вони базуються на досконалій техніці їзди на велосипеді і техніці педалювання. Далеко не кожному велосипедистові вдається реалізувати свої елементарні форми швидкісних якостей, що проявляються в неспецифічних для велосипедного спорту рухових діях, в умовах спеціальної роботи [6].

Ніжегородцев А.Д. [4] зазначає, що на практиці при швидкісній підготовці кваліфікованих спортсменів використовуються два, найбільш актуальні режими роботи: у природних і штучно полегшених умовах. Робота в цих умовах: прискорення із спуску, за мотолідером, з партнерами (типу «ракета», «італійка»), з попереднім розгоном до надмаксимальної швидкості, на полегшених колесах, яка може виконуватися індивідуально, парами і в групі. Автор вказує, що довжина окремих відрізків – від 100 до 300 м і підбирається так, щоб час роботи не перевищував 20 с. Загальний час тренувального заняття швидкісної спрямованості може коливатися в широкому діапазоні і залежить від кількості відрізків і тривалості інтервалів відпочинку, які між вправами повинні плануватися з урахуванням повного відновлення сил до моменту чергової роботи. Для кваліфікованих спортсменів інтервал відпочинку складає 6-12 хв. Кількість швидкісних відрізків слід встановлювати індивідуально, залежно від підготовленості спортсменів, в межах 8-12. Роботу в занятті швидкісної спрямованості, як наголошує дослідник, слід припиняти при зниженні швидкості у вправі більш ніж на 4% і пам'ятати про можливість формування жорсткого стереотипу, що іменується «швидкісним бар'єром». Для попередження його утворення фахівці вказують на значній варіації інтенсивності, уникненні великого об'єму швидкісної роботи [1; 4; 6].

У спеціальній літературі обов'язковою умовою для ефективності підвищення швидкісних здібностей зазначається високий рівень мобілізації вольових зусиль спортсмена в тренувальному занятті. Методичними вимогами для розвитку швидкісних здібностей є підвищена швидкість, високий ступінь освоєння техніки і оптимальна тривалість навантаження [4].

У змагальному періоді високоєфективним засобом дії на швидкісні здібності як велосипедистів-трековиків, так і шосейників є їх участь в змаганнях за спринтерською програмою, гонках-критеріумах на шосе, де виникає додатковий стимулюючий чинник – висока мобілізаційна і вольова активність на проміжних фінішах [4].

Висновки. Визначено, що рівень швидкісних здібностей є одним із визначальних критеріїв рівня спортивних досягнень у будь-якому виді гонок у велоспорті. Розглянуто один із методичних підходів до швидкісної підготовки кваліфікованих спортсменів-велосипедистів.

Список використаних джерел

1. Брайан Лопес *Майстерність їзди на маунтінбайку* / Брайан Лопес, Лі Маккормак / переклад з англ. – М.: SPUTNIK BOOKS, 2006. – 208 с. 2. Бальсевич В.К. *Контуры новой стратегии подготовки спортсменов олимпийского класса [Текст]* / В.К. Бальсевич // *Теория и практика физической культуры*. – 2001. – № 4. – С. 9-10. 3. Захаров А.А. *Велосипедный спорт (гонки на шоссе)* / А.А. Захаров. – М.: Советский спорт, 2005. – 160 с. 4. Ніжегородцев А.Д. *Дослідження ефективності різних видів змагань у зв'язку з вихованням спеціальної витривалості велосипедиста (на прикладі гонки переслідування на 4 км): Режим доступу: https://otherreferats.allbest.ru/sport/00815607_1.html*. 5. Полищук Д.А. *Велосипедный спорт*. / Д.А. Полищук. – К.: Олимпийская литература, 1997. – 344 с. 6. Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5282888/page:9/>.

Т. Е. Соколова

ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА В СИСТЕМЕ ГУМАНИТАРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Культура как явление непосредственно отражает совокупность достижения человечества в его производственном, социальном и интеллектуальном наследии. Ее содержание полностью характеризует и определяется уровнем развития социального и интеллектуального наследия своего времени. Физическая культура как одна из неотъемлемых составляющих общего социокультурного наследия формируется потребностями сложившимися общественными отношениями. Как специализированный вид деятельности ее развитие связано в удовлетворении нею коллективных потребностей, которые заключаются в необходимости защиты коллективных интересов и подготовке к соответствующей профессиональной деятельности.

В процессе социальной эволюции происходило формирование специализированных потребностей развития различных направленностей физической культуры, являющихся востребованными в соответствующей сфере жизнедеятельности. Именно сфера жизнедеятельности определяет потребность в уровне физического развития и направленности физической подготовленности, которая обеспечивает их необходимый уровень для удовлетворения спроса в структуре дифференцированных общественных отношениях.

Потребность определенной направленности формирования взаимообусловленных в обществе отношений приводит к накоплению соответствующих знаний. Это порождает формирование соответствующих научных направлений. Уровень развития такого рода научных направлений зависит от меры их востребованности и наличия методов, обладающих достаточной разрешимости поставленных задач. Во многих случаях высказанные глубоко обоснованные научные положения не находили достаточного понимания в свое время и оставались забытыми на сотни лет. В последующем они были переоткрыты в других сферах знаний с аналогичной судьбой своего вклада в науку и мерой достаточного его понимания. Примером подобного могут служить вклад Чезаре Баккариа в понимании единства законов самоорганизации в материальном мире, который утверждал еще в середине XVIII века, что «Все происходящее в обществе и в природе подчиняется законам материального мира, и подобно всему природному явлению имеет ограниченную среду действия, пределы которой по разному обусловлены пространством и временем. И только предвзятое

толкование может произвольно менять пределы, раз и навсегда установленные Вечной истиной» [3].

Спустя сотни лет подобные, достаточно обоснованные утверждения были высказанные А. Пуанте в его конвенциональной концепции, согласно которой «Разделение наук на отдельные области обусловлено не столько природой вещей, сколько ограниченностью человеческого познания. В действительности существует непрерывная цепь от физики и химии, через биологию и антропологию к социальным наукам, цепь, которая ни в одном месте не может быть разорвана, разве лишь по произволу» [7].

Спустя еще более полувека после появления работ Ф. Гальтона [5], Л. Берталламу [4], П.К. Анохина [2], Г. Хакена [9], Л. Заде [6], В.Н. Самсонкина [8], К. Шеннона [10], практически уже к середине XX столетия была сформирована единая теория самоорганизующихся адаптивных систем. В восьмидесятых годах было более всесторонне раскрыто понятие «нормы», в основу чего был положен принцип статистического наложения проявляемых форм встречающихся взаимообусловленных отношений, раскрыты понятия популяционной, региональной, индивидуальной норм; введены понятия «нормы состояния» и «состояние нормы», что выступает эквивалентом отношений понятий популяционной и индивидуальной нормы [1].

Все это в целом существенно изменило понимание социальной значимости физической культуры в системе гуманитарного образования. В настоящее время в Харьковской государственной академии физической культуры разработаны и апробированы методы интегральной оценки биологического возраста и прогнозирования особенностей его протекания. Это легло в основу метода донозологической диагностики конституционных заболеваний, основанного на анализе индивидуальной структуры строения соматотипов; прогнозирования филогенетической предопределенности к специфическим разновидностям функциональной деятельности.

Установленные закономерности протекания нормы адаптационных процессов позволило разработать методы непрерывного контроля за текущим состоянием индивида. Анализ характеристик движения центров масс биокинематических пар тела и его общего центра масс позволил разработать ряд методов дистанционного безконтактного контроля текущего состояния наблюдаемого в реальном масштабе времени.

Использование данного метода раскрыло структуру построения движения с учетом долевой значимости статического напряжения и динамических усилий, обеспечивающих кинематические перемещения.

Представление полученной информации в признаковых семантических пространствах с введенной в них единой мерой сопоставляемых характеристик позволяет получить аналитическую закономерность, отражающую их взаимообусловленность. Методы такого рода обработки информации разработаны в ХГАФК.

Все отмеченные разработки представляют принципиально новые методы исследования, обладающие значительно большей разрешимостью, а следовательно, и рассмотрения соответствующих задач, которые оставались недоступны при использовании классических методов исследования.

Список используемых источников

1. Ажитто А.Ю., Пугач Я.И., Пятисоцкая С.С., Жерновникова Я.В., Друзь В.А. *Онтология теории построения контроля и оценки уровня физического развития и физического состояния: монография*. Харьков, ХГАФК, 2015. 192 с. 2. Анохин П.К. *Общая теория функциональных систем организма. Процесс в биологической и медицинской кибернетике*. Москва, Медицина, 1974. С. 52-110. 3. Баккария Чезаре. *О преступлениях и наказаниях*. Москва, фирма «Стелс» БИМПЛ, 1995. 204 с. 4. Берталламу Л. *Общая теория систем (критический обзор)*. Исследование по общей теории систем. Москва, Прогресс, 1969. 654 с. 5. Гальтон Френсис. *Цит. по Тереньеву П.В. «К истории биометрии». Методы современной биометрии*. Москва, 1978. С. 5-

23. 6. Заде Л.А. понятие лингвистической переменной и его применение к принятию приближенных решений. Москва, «Мир», 1976. 165 с. 7. Пуанкаре Анри. О науке. Москва, Наука, 1983. 260 с. 8. Самсонкин В.Н., Друзь В.А., Федорович Е.С. Моделирование в самоорганизующихся системах. Донецк, 2010. 104 с. 9. Хакен Г. Синергетика, иерархия неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах. Москва, «Мир», 1985. 420 с. 10. Шенон К. цит. по книге Брославец М.Е., Гуревич Т.Ф. Кибернетика. Киев, 1977. С. 103-137.

А. Л. Бабенко, К. О. Ліщенко

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ВИЯВ ВИТРИВАЛОСТІ В РІЗНИХ ВИДАХ РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Успішність підготовки спортсменів у сучасних умовах залежить від ефективності методів організації, управління та контролю, раціонального застосування сучасних технологій у тренувальному процесі, урахування індивідуальних, вікових, морфо-функціональних особливостей. Про загальний стан здоров'я спортсмена, про його підготовленість до змагальної діяльності опосередковано, але з великою мірою точності, свідчить рівень витривалості, тобто рівень функціональних можливостей дихальної, серцево-судинної та м'язової системи. Витривалість, тобто здатність тривалий час виявляти оптимальні м'язові зусилля, – це одна з найбільш значущих в професійно-прикладній фізичній підготовці та спорті рухових якостей.

Виклад основного матеріалу. Різні аспекти розвитку витривалості були висвітлені в цілому ряді досліджень: Т. Ю. Круцевич (2008), А. І. Босенко (2011), О. М. Худолій (2007), О. В. Іващенко (2013) та ін. Науковці встановили фактори, які визначають, як проявляється витривалість: біоенергетичні фактори; фактори функціональної та біохімічної економізації; фактори функціональної стійкості; особистісно-психічні фактори; фактори генотипу та середовища [2, с. 104].

До біоенергетичних факторів, за допомогою яких можна оцінити рівень розвитку витривалості, відносять об'єм енергетичних ресурсів, якими володіє організм, і функціональні можливості його систем (дихальна, серцево-судинна системи та ін.), які забезпечують обмін, продукування і відновлення енергії в процесі роботи. Витривалість визначається властивостями центральної нервової системи та процесами, які відбуваються в ній під час м'язової діяльності, а також енергетичним обміном в організмі. Енергетичні можливості спортсменів характеризуються показниками максимального споживання кисню, максимального кисневого боргу, максимуму накопичення молочної кислоти тощо.

Фактори функціональної та біохімічної економізації визначають співвідношення результату виконання вправи і витрат на його досягнення. Зазвичай, економичність пов'язують з енергозабезпеченням організму під час роботи, а так як енергоресурси (субстрати) в організмі практично завжди обмежені або за рахунок їх невеликого обсягу, або за рахунок факторів, що ускладнюють їх витрата, то організм людини прагне виконати роботу за рахунок мінімуму енерговитрат.

Фактори функціональної стійкості дозволяють зберегти активність функціональних систем організму при несприятливих зрушеннях в його внутрішньому середовищі, що викликаються роботою (наростання кисневого боргу, збільшення концентрації молочної кислоти в крові і т.д.). Від функціональної стійкості залежить здатність людини зберігати задані технічні та тактичні параметри діяльності, незважаючи на наростаюче стомлення.

Особистісно-психічні фактори впливають на прояв витривалості особливо в складних умовах. До них відносять мотивацію на досягнення високих результатів, стійкість установки на процес і результати тривалої діяльності, а також такі вольові

якості як цілеспрямованість, наполегливість, витримка і вміння виконувати роботу через «не можу» [2, с. 105].

Фактори генотипу (спадковості) і середовища впливають як на загальну (аеробну) витривалість, так і на розвиток анаеробних можливостей організму. Високі коефіцієнти спадковості (0,62–0,75) виявлені в статичній витривалості; для динамічної силової витривалості вплив спадковості і середовища приблизно однакові. Учені встановили, що спадкові фактори більше впливають на жіночий організм при роботі субмаксимальної потужності, а на чоловічий – при роботі помірної потужності [2, с. 106].

Слід наголосити, що спеціальні вправи і умови життя істотно впливають на зростання витривалості. У людей, які займаються різними видами спорту, показники на витривалість цієї рухової якості значно (іноді в 2 рази і більше) перевершують аналогічні результати тих, хто не займається спортом.

Висновки. Витривалість є складною комплексною фізичною якістю і визначається як рівнем розвитку вегетативних функцій, що забезпечують необхідний кисневий режим організму, так і станом нервово-м'язового апарату. Основними завданнями з розвитку витривалості є: створення умов для неухильного підвищення загальної аеробної витривалості на основі різних видів рухової діяльності; створення умов для розвитку швидкісної, силової і координаційно-рухової витривалості, що дозволить домогтися різнобічного і гармонійного розвитку рухових здібностей; досягнення максимально високого рівня розвитку тих видів і типів витривалості, які відіграють особливо важливу роль у видах спорту, обраних в якості предмета спортивної спеціалізації. Для реалізації цих завдань в практиці напрацьований великий спектр методик, засобів і прийомів.

Список використаних джерел

1. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: У 2-х т. / За ред. Т. Ю. Круцевич. – Київ: НУФВСУ «Олімпійська література», 2008. – Т. 1. – С. 226–246. 2. Холодов Ж. К., Кузнецов В. С. Теорія і методика фізичного виховання і спорту [Текст]: Учеб. для студентів вузів / Ж. К. Холодов, В. С. Кузнецов. – М.: Академія, 2000. – С. 103–121.

О. В. Музичук, Г. К. Тарасова

ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ СПОРТСМЕНА У ЗМІШАНИХ ЄДИНОБОРСТВАХ

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сьогодні змішані бойові єдиноборства як вид спорту став омолоджуватися. Постійно зростаюча конкуренція і вимоги до спортсменів, що посилюються з кожним роком і визначають специфіку виду спорту, свідчать про необхідність розробки нових засобів і методик спортивного тренування єдиноборців змішаного стилю, а також викликають необхідність змінювати програму тренувального процесу, збільшуючи обсяг фізичної підготовки.

Дані спеціальної літератури вказують на те, що найбільш гостро означена проблема підвищення ефективності спеціальної фізичної підготовки спортсменів, які спеціалізуються в змішаних єдиноборствах та розвитку таких спеціальних фізичних якостей, прояв яких визначає успіх змагальної діяльності в цілому і в свою чергу багато в чому детермінує спортивний результат і обумовлює її актуальність (В.М. Волков, В.П. Філін, 1983; В.С. Міщенко, 1990; І.М. Солопов, А.І. Шамардін, 2003; І. М. Солопов, 2007). У зв'язку з цим питання наукового обґрунтування раціональної структури засобів спеціальної фізичної підготовки в змішаних єдиноборствах становлять знач-

ний інтерес для фахівців в галузі спорту, а означені обставини обумовлюють необхідність пошуку організаційних форм, методичних підходів і засобів, що дозволять істотно підвищити ефективність спеціальної фізичної підготовки спортсменів, які займаються змішаними єдиноборствами.

В такий спосіб нами була поставлена *мета* на основі результатів аналітичних досліджень дати розгорнуту характеристику та дослідити з урахуванням специфіки та особливостей змішаних єдиноборств спеціальні фізичні якості, що забезпечують ефективність рухових дій.

Результати дослідження та їх обговорення. Багато авторів (Л.П.Матвеев, 1986; М.Г. Озолін Ю.В., 1970; Верхошанський, 1988 й ін.) відзначають, що фізичні якості настільки тісно пов'язані між собою, що розвинути одну з них до високого рівня неможливо без оптимального розвитку інших. У реальній практиці спортивних єдиноборств мають місце комплексні форми прояву фізичних якостей.

І тому не всі види єдиноборств однаково розвивають фізичні якості організму спортсмена. Найчастіше, в боротьбі існує необхідність в розвитку переважно силових здібностей, так, як між суперниками відбувається безпосереднє протидія один одному.

На думку фізіологів [2] карате-до, бокс, спортивна боротьба, рукопашний бій – це фізична робота субмаксимальної і максимальної потужності. Великі миттєві фізичні напруги в поєдинку в різні моменти змінюються повною м'язовою релаксацією в інтервалах бою або ж виснажливою роботою і потребують значних фізичних витрат для подолання атакуючих дій противника. Для цього спортсмен-єдиноборець повинен мати гарну спеціальну фізичну підготовку.

У роботах фахівців [3, 13, 14] відзначається тісний зв'язок рівня розвитку швидко-силових якостей зі спортивним результатом у контактних видах єдиноборств.

Бойові єдиноборства, що є складовими змішаних єдиноборств, припускають у своїй основі, перш за все обмін ударними діями між суперниками, а це в свою чергу буде вимагати від спортсмена розвитку вибухової сили (Городнічев Р.М., 2001; Сорокіна Л.В., 2012; Терзі М.С., 2014), а від опорно-рухового апарату, можливість виконувати високо амплітудні рухи, без помітних спотворень технічної дії, вимагаючи від спортсмена високого рівня розвитку гнучкості і координаційних здібностей (Сімаков А.М., 2010; Волкова Ю.А. 2010; [1]).

Крім того, в навчально-виховному процесі має систематично здійснюватися виховання і вдосконалення таких фізичних якостей, як швидкість, сила, витривалість, спритність і гнучкість, а м'язова робота повинна забезпечуватися за рахунок переважно аеробного джерела [3, 5].

Аеробна та анаеробна продуктивність організму є базисом для розвитку спеціальної витривалості, тому що в процесі поєдинку задіюються як анаеробні, так і аеробні процеси. При розвитку спеціальної витривалості застосовуються два основних методичних підходи: 1) аналітичний, заснований на вибірково направленому впливі на кожен з факторів, від яких залежить рівень її прояву; 2) цілісний підхід, заснований на інтегральному впливі на різні фактори спеціальної витривалості.

В даному виді спорту необхідно виховувати стрибкову, координаційну, силову і швидкісну витривалість. Перераховані види спеціальної витривалості вимагають від бійця здатності довго виконувати специфічні навантаження з урахуванням тривалості раунду – 5 хвилин.

Стрибкова витривалість необхідна при виконанні переміщень по рингу. Швидкісна витривалість проявляється у вигляді виконання різних технічних прийомів

(захоплення, ударів, ухилення) максимально швидко, різко і несподівано для суперника. Координаційна витривалість в ММА специфічна в силу сукупності змагальних дій, що ведуть до втрати орієнтації в просторі. Це можуть бути наслідки прийнятих ударів в голову, кидків, вимушена зміна оперативної пози тощо [5].

Спеціальну витривалість тренують засобами ЗФП і СФП, виконуючи вправи і рухові дії (удари руками і ногами, кидки, стрибки) з коломежевою інтенсивністю на тлі втоми, тобто тривало.

Тож правильні рухи тілом, сила реакції, швидкість нанесення удару або виконання кидка допомагають збільшити і сфокусувати потенційну силу.

Швидкість, що грає важливу роль в єдиноборствах, повинна постійно нарощуватися за рахунок простих складових рухів, які виконуються в поєднанні з рухом тіла. Тому, в процесі силової підготовки вправи, які спрямовані на розвиток сили м'язових груп, повинні чергуватися з вправами, які спрямовані на вдосконалення швидкості [3, 4].

Заняття єдиноборствами сприяють вихованню спритності тільки в тому випадку, якщо зміст їх відповідає цьому завданню.

Висновки. Таким чином, на основі теоретичного аналізу фахової літератури встановлено, що в змішаних єдиноборствах для успішного вирішення техніко-тактичних завдань необхідно проявляти на високому рівні як фізичні якості, характерні для «борців» (сила, спеціальна витривалість), так і якості, характерні для «боксерів» (швидкість реакції, різкість, швидко-силові якості). Крім того, зростають вимоги до адаптаційних здібностей організму, в тому числі і до різкої зміни режимів м'язової діяльності.

Список використаних джерел

1. Ашкинази С.М. *Технико-тактическая подготовка спортсменов в смешанных единоборствах: монография* / С.М Ашкинази, К.В. Климов ; СПб. гос. ун-т физ. культуры им. П.Ф. Лесгафта. – Санкт-Петербург: [б. и.], 2007. – 104 с. 2. Веретельник Е. Н. *Физиологическая оценка изменений сердечно-сосудистой системы в процессе адаптации к физическим нагрузкам у лиц различного пола и возраста: автореф. дис. . канд. биол. наук: 03.00.13* / Веретельник Е. Н. Самара, 2000. – 22 с. 3. Затірка В. В., Камаєв О. І. *Особливості спеціальної фізичної підготовки кваліфікованих спортсменів у змішаних єдиноборствах // Основи побудови тренувального процесу в циклічних видах спорту: збірник наукових праць.* – Харків: ХДАФК, 2019. – Вип. 3. – С.168. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journals.urau.ua/cvs_konf/issue/archive. 4. Коноплев В.В. *Инновационные технологии в подготовке спортсменов-профессионалов по смешанным боевым единоборствам* / В. В. Коноплев // *Проблемы и достижения современной науки: Материалы 5-й Международной научно-практической конференции* – Уфа: «Ника», 2018. – С. 12 – 15. 5. Промысловский К. *Пошаговое руководство для изучающих смешанные единоборства без тренера // Боевые искусства, Спорт, Психология.* М.: Советский спорт, 2015. – 220 с.

Л. П. Троць

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ОСНОВНОГО КОМПОНЕНТУ У ПІДВИЩЕННІ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ВНЗ

Вступ. Збереження здоров'я людини та попередження розвитку хвороб – це головна мета соціального розвитку в кожній державі. Як відомо, здоров'я людини значною мірою впливає на процеси і результати економічного, соціального і культурного розвитку країни, і є важливим соціальним критерієм ступеню розвитку і благополуччя суспільства.

Сучасне життя молоді характеризується надзвичайно складними екологічними,

соціально-економічними, психологічними умовами, негативним впливом цих факторів на здоров'я і фізичний стан молодого організму. Ситуація, яка складається сьогодні із здоров'ям молоді, потребує негайного розв'язання проблеми на загальнодержавному рівні. Впровадження здорового способу життя серед молоді є гарантом здоров'я нації і наступних поколінь [3].

Проте не всі люди мають достатньо знань про здоровий спосіб життя, а деякі свідомо ним нехтують. Ведення здорового способу життя важливе для кожної людини, і в першу чергу – для студентської молоді. Так, фізична культура – запорука здорового способу життя, а зміцнення і збереження здоров'я є пріоритетним напрямком в нормативно-правових документах з фізичної культури.

Результати досліджень. Аналіз науково-методичної літератури засвідчив, що стан здоров'я населення України залишається незадовільним, про що свідчать демографічні показники. Також, доведено, що стан здоров'я дитячого населення України прогресивно погіршується.

Дослідження Н.А.Башанець [1] свідчать, про високий рівень захворюваності населення, в тому числі і студентської молоді на хвороби серцево-судинної, дихальної, ендокринної та інших систем організму. За даними науковців у навчальних закладах з кожним роком зростає кількість студентів, які відносяться до спеціальних медичних груп, а фізична підготовленість студентів перебуває на низькому рівні [2].

Проаналізувавши різноманітність хвороб студентів-першокурсників ДНЗ, можна зробити висновок, що вони майже не змінюється і у перших рядах знаходяться такі захворювання як: міопія, вегето-судинна дистонія, сколіоз, пієлонефрит, гастрит та інші. Головною причиною прогресування захворюваності серед юнаків і дівчат, на нашу думку, пояснюється зниженням рухової активності і відсутністю мотивації до здорового способу життя. Поступове зниження рухової активності і зацікавленості спортом, тривале перебування на робочому місці у тій самій позі, відпочинок за комп'ютером дуже обмежує рухову активність молоді людини. Як наслідок – значні порушення в діяльності життєво важливих систем.

Основні завдання формування рухової активності студентської молоді в полягають у тому, щоб надати студентам знання і сформувати мотивації дотримання здорового способу життя; сформувати стійку звичку до щоденних занять фізичними вправами, використовуючи різні раціональні форми; проводити систематичні фізичні тренування з оздоровчою або спортивною спрямованістю; інформувати студентів про головні цінності фізичної культури і спорту. Ефективне вирішення цих завдань можливе в разі застосування у процесі фізичного виховання диференційованого підходу, який зумовлений різним складом студентів за інтересами та мотивами.

На початковому етапі необхідно вивчити стан здоров'я, рівень фізичної підготовленості студентів, їхнє ставлення до фізичного виховання, фізкультурно-спортивні інтереси. Для формування рухових функцій доцільно використовувати комплекс вправ, які направлені на набуття і вдосконалення загальної фізичної підготовки: для гармонійного розвитку маси і сили м'язів – гімнастичні вправи без снарядів, із снарядами, біг, стрибки, метання, вправи з набивними м'ячами, рухливі і спортивні ігри; для розвитку загальної витривалості – легкоатлетичні кроси, греблю, їзду на велосипеді, футбол, плавання; для підвищення швидкості в різноманітних рухах – багаторазове виконання комплексів вправ, які складаються з миттєвого виконання вправ за сигналом, повторне виконання вправ з максимальною швидкістю, виконання швидких рухів в полегшених умовах тощо; для покращення рухливості в суглобах і гнучкості хребта – повторне виконання вправ з більшою амплітудою рухів тощо; для покращення спритності і координації рухів – баскетбол, футбол, гімнастичні вправи.

Комплексне використання всіх форм фізичного виховання повинно забезпечити впровадження фізичної культури у повсякденне життя студентів, досягнення оптимального рівня їх фізкультурної активності.

Висновок. Для нормального функціонування організму студента необхідна певна кількість рухової активності, яка втілюється у фізичних вправах. Регулярні фізичні навантаження призводять організм у стан тренуваності, в основі якого лежить процес адаптації, тобто пристосування функцій різних органів до нових умов їх діяльності.

Список використаних джерел

1. Башанець Н. А. Стан захворюваності сучасної студентської молоді та шляхи його поліпшення. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2011. № 7. С. 6-10. 2. Грибан Г.П. Життєдіяльність та рухова активність студентів/Г.П.Грибан. –Житомир : Рута, 2009. –594 с. 3. Долженко Л.П. Захворюваність і рухова активність студентів з різними рівнями соматичного здоров'я / Л.П. Долженко // Теорія та методика фіз. виховання і спорту. –2004. –№1. –С. 21–24.

П. И. Шелудько

УПРАВЛЕНИЕ СПОРТИВНЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ

Физическая культура и спорт стали неотъемлемыми элементами общественной жизни. Неуклонно возрастает их значение в сфере социально-экономических отношений. Актуальность изучения проблемы управления спортивными организациями объясняется теми переменами, которые произошли в последние годы в жизни Украинского общества, а так же глобальными изменениями в той роли, которую играет физическая культура и спорт во всем мире. Они повлекли за собой существенные изменения как в организационно-методических подходах к управлению спортивными организациями, так и в реальной практике управления [2].

Управление организациями физической культуры и спорта и отраслью в целом в условиях рыночных отношений достаточно подробно исследовано, однако несмотря на достаточно обширную литературу по данному вопросу, следует заметить, что некоторые проблемы до настоящего времени остаются за пределами научных интересов отечественных авторов. Речь в данном случае идет о проблемах поиска наиболее эффективных методов управления на уровне как отдельно взятой спортивной организации или спортивного сооружения, так и в региональном масштабе [1].

Корпоративная культура в компании формируется на основе таких факторов, как личность руководителя, сфера бизнеса и этап развития компании. Американский социолог Ханги на основе анализа ряда крупнейших американских компаний предложил типологию, в основе которой лежит распределение власти и связанные с ней ценностные ориентации личности, которые обуславливают специфический характер отношения индивида и организации, структуру организации и характер ее деятельности на различных этапах ее эволюции.

По этому критерию выделяют четыре типа организационной культуры:

1. Силовая культура («культура Зевса»). Силовая культура формируется главным образом тогда, когда директор является не просто руководителем, но и хозяином. Этот человек должен обладать личностной силой, быть неизменным лидером. Чаще всего у такого руководителя есть рядом некоторое количество особо приближенных сотрудников.

2. Ролевая (бюрократическая) культура («культура Апполона»). Наиболее характерна для больших компаний, работающих на достаточно стабильном рынке и занимающих твердые позиции на нем. Отличительная особенность такой структуры в том, что все права и обязанности абсолютно всех сотрудников четко определены

и расписаны. Люди как бы встраиваются в ячейки.

Такая культура жестко ограничивает человека. При подборе работников учитываются не столько их профессиональные способности, сколько вероятность того, насколько хорошо они подойдут под конкретные должностные инструкции.

3. Личностная культура («культура Диониса»). Этот вид встречается довольно редко. Его отличие состоит в том, что весь коллектив состоит из людей высокопрофессиональных. Они вообще могут работать как без руководителя, так и друг без друга. Просто по каким-то причинам на данный момент им удобнее находиться вместе.

4. Целевая культура («культура Афины»). Целевая культура формируется в компаниях, деятельность которых направлена на решение конкретных задач. Они приспособлены для работы в условиях динамично развивающегося рынка [3].

Основное внимание в таких компаниях уделяется профессионализму сотрудников. Целевая культура требует командной работы.

Крупнейший американский специалист в области управления У. Оучи предложил свой вариант типологии организации, который базируется на различиях в регуляции взаимодействий и отношений. По Оучи, существует три наиболее распространенных типа культуры: рыночная, бюрократическая, клановая [5].

Методической основой решения вышеперечисленных проблем могло бы стать усиление маркетинговой ориентации в деятельности спортивной организации. Именно нацеленность на удовлетворение потребностей различных групп населения и должна быть той путеводной нитью, которая выведет спортивные организации на дорогу, ведущую к принципиальному повышению как экономической, так и социальной эффективности их деятельности [4]. Важно отметить, что совершенствование деятельности спортивных организаций и учреждений должно быть решающим образом взаимосвязано с повышением уровня социальной защищенности отдельных слоев населения в части возможности потребления таких социально важных.

Список использованных источников

1. Виноградський М.Д., Виноградська А.М., Шканова О.М. Менеджмент в організації: навч. посіб. для студ. екон. спец. вузів. Київ, «КОНДОР», 2002. 654 с. 2. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту. Київ, Академвидав, 2003. 415 с. 3. Майер-с Дэвид. Соціальна психологія / переклад з англ. Санкт-Петербург, Пітер Ком, 1998. С. 18-25. 4. Управление персоналом: современная российская практика. Санкт-Петербург, Питер, 2003. С. 47-51. 5. Хант Девон Управление людьми в компании / пер. с англ. Москва, Олимп-Бизнес, 1999. С. 11-17.

Є. М. Вербовий

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК СКЛADOVA ЧАСТИНА ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Вступ. Вагома роль у вихованні здорової людини, спроможної ефективно реагувати на виклики сьогодення, успішно створювати духовні й матеріальні цінності, належить освіті. Перед нею постає завдання сформувати особистість, яка зміцнює власне здоров'я у процесі занять фізичною культурою. Фізична культура містить значний потенціал для формування здорового покоління, позитивно впливає на ціннісну сферу молоді, сприяє залученню її до практичної діяльності, пов'язаної з фізичним удосконаленням, як невід'ємною складовою загального здоров'я людини. Тому, залучення підростаючої особистості до цінностей фізичної культури має стати одним із перспективних напрямів роботи закладів освіти, у т. ч. професійно-технічних навчальних закладах [2, с.130].

Результати досліджень. До вивчення проблем фізичного виховання молодого покоління зверталися Н.Денисенко (формування свідомого ставлення до здоров'я), В.Кайносов, М.Солопчук, (формування потреби у фізичному вдосконаленні),

П.Жорова, І.Назарова, (позитивне ставлення до занять фізичною культурою).

Реалії сьогодення засвідчують неухильне зниження рівня здоров'я студентів, на яке негативно впливають не лише соціогенні та екологічні фактори, а й низька рухова активність, недостатнє усвідомлення пріоритетів здорового способу життя, нехтування фізичною культурою. Як наслідок, спостерігається зростання кількості захворювань, поширення в молодіжному середовищі наркотичної і алкогольної залежності в умовах хронічного психоемоційного стресу.

Ціннісне ставлення до фізичної культури відображає інтеграцію знань, ціннісних орієнтацій, практичних умінь у сфері фізичної культури, емоційно-позитивне сприйняття занять фізичною культурою, прагнення до самоаналізу й самовиховання. На практиці це забезпечує вибір свідомої поведінки, яка ґрунтується на нормативно-фізичних і моральних засадах.

Зміцнення та збереження здоров'я студентів, підвищення рівня їхньої фізичної підготовленості є актуальними завданнями, які стоять перед українським суспільством. Для розв'язання цієї складної проблеми необхідно узгодити спосіб життя студентів із закономірностями оптимального функціонування організму, дотримуватися раціонального режиму праці та відпочинку [1,с.11].

Пильна увага суспільства до фізичного виховання і спорту у навчальних закладах освіти вимагає науково обґрунтованого підходу до управління навчальним процесом з фізичного виховання, який враховував би морфофункціональні можливості, психофізичні особливості, структуру захворюваності студентів, специфіку майбутньої професійної діяльності.

Кожен студент ДНЗ має усвідомити необхідність докладання максимальних особистих зусиль у використанні доступних засобів фізичної культури для підвищення рівня своєї фізичної підготовленості, функціональних можливостей систем організму, профілактики захворювань, зміцнення здоров'я, організацію активного дозвілля, сприяння успішній соціалізації на всіх етапах життєдіяльності.

Фізичне виховання та загальнодоступний спорт, нетрадиційні методи й системи оздоровлення мають посісти особливе місце в кожному навчальному закладі та стати обов'язковим атрибутом відпочинку кожного студента [3, с.13].

Реалізація державної політики у сфері фізичної культури і спорту передбачає перехід до нової гуманітарної моделі фізичної культури і спорту, коли в центрі уваги системи будуть інтереси, потреби та мотиви майбутнього фахівця, що уможливить значно активізувати процес самореалізації особистості, модернізувати механізми ресурсного забезпечення розвитку фізичної культури і спорту із розв'язанням завдань збереження та оздоровлення довкілля. Основна мета фізичного виховання студентів - сформувати гармонійно розвинену, високодуховну й високоморальну особистість, кваліфікованого фахівця, який оволодів міцними знаннями й навичками у сфері фізичної культури.

Висновки: 1. Аналіз спеціальної літератури показав що ціннісне ставлення особистості до власного здоров'я сприяє емоційно-позитивному сприйняттю занять фізичною культурою, прагненню до самоаналізу й самовиховання. 2. Залучення до фізичної культури сприяє кращому пізнанню закономірностей фізичних якостей, рухових умінь і навичок, забезпечує підвищення працездатності. 3. Система фізичного виховання в ДНЗ потребує вдосконалення через: удосконалення програмно-методичного забезпечення навчального процесу; широку пропаганду основ здорового способу життя. 4. Зміни критеріїв оцінки студентів з фізичного виховання - відхід від оцінювання за рівнем фізичної підготовленості, надання переваги фіксуванню особистого прогресу відповідних показників, усебічне стимулювання набуття спеціальних знань та рухових здібностей для самостійних занять спортом, підтримки постійного інтересу до них, формування глибокого розуміння суті фізичного виховання для всіх.

Список використаних джерел

1. Бех І. Цілісність особистості у виховному контексті / І.Бех, – Освіта. – 2008. – 9-16 квіт. – С. 11. 2. Козак Є.П. Організаційно-методичні основи фізичного виховання студентів навчальних закладів: [монографія] / Є.П. Козак, В.І Мудрік, О.З. Леонов. – К.: Пед. думка, 2010. – 192 с. 3. Язловецький В.С. Спортивно- масова та фізкультурно – оздоровча робота у вищій школі. Навчальний посібник./ В.С Язловецький, А.Л. Турчак, Г.А Лещенко. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. – 284 с– С. 11-13.

О. В. Авдєєнкова, Л. В. Гомон, Г. М. Чикольба

УЗАГАЛЬНЕННЯ ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЛЕГКОАТЛЕТИЧНИХ ВПРАВАХ

Актуальність теми. На сьогоднішній день заняття спортом набуває важливе значення у світі, через те виникають підстави розглядати його одним із основних видів людської діяльності. Існування великої кількості способів підвищення рівня своєї фізичної підготовки через певні види спорту дає можливість молодим людям обрати саме той вид, який підходить кожному окремо. Наразі, найбільш популярним способом покращення фізичного стану та здоров'я є легкоатлетичні вправи.

Мета дослідження. Дана робота направлена на висвітлення особливостей впливу певних вправ легкої атлетики на організм людини, висновки із порівняння отриманих даних з профільних досліджень. Цією темою також цікавились такі вітчизняні науковці як Мединський С.В., Васильчук А.Г., Ніколенко С.В., Ячнюк І. В., Прекурат О.Т., Слобожанінов А.А., Тумак Ю.І.

Виклад основного матеріалу. Легка атлетика – навчальна і наукова дисципліна, що включає в себе знання про основні рухи і дії під час ходьби, бігу, стрибків і метань. Одночасно легка атлетика – це вид спорту. На факультетах фізичного виховання педагогічних інститутів та університетів вивчають теорію і методику викладання легкої атлетики в школі. Термін «атлетика» в перекладі з грецької означає «боротьба». Атлетами греки називали учасників змагань у силі і спритності. Тепер атлетами називають людей, добре фізично розвинутих і сильних. Назва «легка атлетика» – умовна, бо базується на уявній легкості виконання атлетичних вправ на противагу «важкій атлетиці». У Франції легку атлетику називають просто атлетикою, а в США і Англії – «вправами на біговій доріжці» і «вправами на полі» [2].

Легкоатлетичні вправи включають в себе п'ять розділів: ходьба, біг, стрибки, метання і багатоборства, які в свою чергу діляться на види, різновиди і варіанти.

У процесі занять ходьбою і бігом виховуються також вольові якості, набувається вміння розраховувати свої сили. Як засоби тренування ходьба і особливо біг допомагають підвищувати рівень досягнень в інших видах спорту. Спортивна ходьба відрізняється від звичайної технікою рухів і має вдвічі більшу швидкість, що, звичайно, вимагає підвищених енергозатрат. Заняття спортивною ходьбою зміцнюють внутрішні органи і системи, поліпшують їх працездатність.

Легка атлетика має важливе оздоровче значення, адже заняття в основному проводяться на свіжому повітрі, а у виконанні вправ бере участь більшість м'язів тіла. Легкоатлетичні вправи поліпшують діяльність опорнорухового апарату, внутрішніх органів і систем організму в цілому.

Для оцінки підготовленості легкоатлетів, стимулювання занять, а також для більш раціональної організації і проведення змагань існує поділ на розряди, норми яких періодично змінюються.

Розглянемо, як легка атлетика впливає на організм людини.

Під час і після бігу активізується процес кровотворення - утворюється «молода», здорова кров. Серцево-судинна система першою отримує оздоровчий імпульс при заняттях бігом. Як стверджують фахівці, серце і судини дуже позитивно

реагують саме на навантаження середньої інтенсивності тривалістю 30-60 хвилин. Заняття на силових тренажерах добре розвивають скелетно-мускульну тканину, при цьому, зовсім не стимулюючи розвитку серцевого м'яза і судин. На відміну від цього біг вважається одним з кращих способів відновлення і підтримання серцево-судинної системи на належному рівні [1].

Про позитивний вплив фізичного розвитку на розумовий знали в Китаї, ще за часів Конфуція, в стародавній Греції, Індії, Японії. У монастирях Тибету і Шаоліня фізичні вправи і праця застосовувалися на одному рівні з теоретичними дисциплінами.

Як і чому фізична активність покращує психічне здоров'я в даний час ще до кінця не вивчено. Деякі теорії, наприклад, розглядають вплив фізичного навантаження на різні гормони і інші хімічні речовини нашого організму.

Людині достатньо 30 - 60 хвилин легкого бігу або ходьби в середньому темпі, щоб поліпшити своє здоров'я. У наш час фізичне, психологічне стан кожного з нас може стати позитивним фактом для країни в цілому. Цей показник є візитною картою держави. З здоров'я кожного мешканця країни, складається здоров'я нації.

Список використаних джерел

1. Жилкин А.И Легкая атлетика – учебное пособие – М. : АСАДЕМА, 2003. – 461 с. 2. Легка атлетика з методикою викладання : навч. посібник /уклад.: Семенов А. А., Осадченко Т. М., Маєвський М. І. , Ільченко С. С.– Умань: ВПЦ «Візаві», 2014. – 206 с.

Д. В. Болтоматіс, Б. І. Струк

ВИХОВАННЯ У СТУДЕНТІВ ВАЛЕОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ СПОРТИВНО-МАСОВОЇ РОБОТИ

Актуальність. Актуальною проблемою системи фізичного виховання закладів вищої освіти є масове залучення студентів до систематичних занять фізичною культурою. Покоління студентів, яке сформувалося в нинішній час, відрізняється низьким рівнем здоров'я і фізичної підготовленості. З кожним роком зростає число студентів, що займаються в підготовчих і спеціальних медичних групах. Це зумовлено, насамперед, способом життя сучасної молоді.

У цьому контексті формування здорового способу життя і культури дозвілля студентської молоді має стати однією з важливих сфер діяльності закладів вищої освіти.

Попри те, що останнім часом різко активізувався інтерес до різних видів спортивно - орієнтованої діяльності, зростає потреба молоді до активних форм відпочинку, в сучасній науково-методичній літературі недостатньо висвітлене питання організації спортивно-масової роботи як інструмента формування ціннісного відношення студентів до здорового способу життя. У зв'язку з цим, метою цієї статті є дослідження можливостей спортивно-масової роботи як інструменту виховання в студентів валеологічних цінностей.

Результати дослідження. Нашими дослідженнями встановлено, що участь молоді в різних видах спортивно - орієнтованої діяльності активізувалася, що стимулює розвиток не лише традиційних, але й нових видів спорту, які за своїм змістом найбільше відповідають тим цілям, які студенти зазвичай ставлять, займаючись фізкультурною діяльністю. Доведено, що в студентів, які систематично займаються фізичною культурою і спортом, виробляється певний стереотип режиму дня, підвищується впевненість поведінки, спостерігається підвищення життєвого тону.

Аналізуючи наукову літературу, виявили, що сьогодні не існує однозначного тлумачення поняття «спортивно-масова» робота.

На нашу думку, спортивно-масову роботу необхідно визначати як спеціально

організований процес планування та організації спортивно-масових заходів, спрямований на залучення студентської молоді в фізкультурну діяльність та формування у них ціннісної установки на здоровий спосіб життя, розвиток фізичних якостей і психолого - емоційної стійкості. Таке визначення дає можливість розглядати спортивно-масову роботу як керовану педагогічну систему фізичного і фізкультурного виховання.

Розглядаючи проблему взаємозв'язку між спортивно-масовою роботою і формуванням у студентів ціннісної установки на здоровий спосіб життя, необхідно зазначити, що сама ця цінність перебуває в полі взаємодії з цінностями фізичної культури. Вважаємо, що студент, усвідомивши, що фізична культура є для нього певною цінністю прагне зберегти її, що стає неможливим поза ціннісним відношенням до здорового способу життя, який є інструментом, що забезпечує можливість занять фізичною культурою.

Особливе значення для особистості має освоєння мобілізаційних цінностей фізичної культури. Мобілізаційні цінності фізичної культури мають валеологічну спрямованість: самоорганізація здорового способу життя, вміння протистояти несприятливим впливам зовнішнього середовища, потреба в постійному удосконаленні особистих фізичних кондицій.

Саме фізичне виховання, як частина спортивно - масової роботи має стати її важливою складовою, а формування у студентів ціннісної орієнтації на здоровий спосіб життя визначає її провідну роль у процесі валеологічного виховання студентів.

Як основну складову спортивно-масової роботи, що дозволяє залучати широкі маси студентської молоді в фізкультурну та культурно-оздоровчу діяльність, ми розглядаємо спортивно-масові заходи. При цьому технологічною підставою спортивно-масової роботи виступають пріоритет емоційного аспекту фізкультурно-спортивних занять, ефект задоволення і успіху. Ми вважаємо, що формування у студентів установок на здоровий спосіб життя може бути реалізоване через такі напрями спортивно-масової роботи: 1) урізноманітнення фізкультурно-масових заходів спортивної та фізкультурної спрямованості та форм спортивних змагань; 2) організація і проведення зустрічей з видатними спортсменами; 3) створення гуртків спортивної орієнтації, що дасть можливість долучитися до фізкультурного руху всім бажаючим.

Отже, в умовах закладу вищої освіти, масові фізкультурно-спортивні заходи сприятимуть вирішенню широкого кола завдань фізичного виховання, розвитку студентського спорту та впровадженню здорового способу життя. Окрім цього, вони є методом залучення студентів, аспірантів, викладачів і співробітників до фізичної культури і спорту, підвищення рівня їх фізичної підготовленості, виховання корисних рухових навичок і умінь, стимулювання інтересу до подальших занять фізичними вправами і спортом, вирішуючи тим самим проблему формування валеологічних цінностей у студентів.

Висновки. Враховуючи, що сучасна вища освіта трансформується на вимогах створення умов для соціального розвитку майбутнього фахівця, підготовки його до сучасних реалій життя та професійної діяльності, спортивно-масова робота виступає як один з основних компонентів виховання у студентів валеологічних цінностей.

Результатом освоєння валеологічних цінностей фізичної культури є самоорганізація здорового способу життя, вміння протистояти несприятливим впливам зовнішнього середовища. Будучи підсистемою цілісного освітнього процесу, фізичне виховання також орієнтоване на виконання сучасного замовлення суспільства з підготовки здорового фахівця, здатного організувати і вести здоровий спосіб життя і переносити значні фізичні, психічні та інтелектуальні навантаження.

Формування у студентів інтересу до здорового способу життя і ставлення до здоров'я як найважливішої цінності сьогодні є основними завданнями кафедр фізичної культури та спорту.

Список використаних джерел

1. Завидівська Н., Ополонець І. Шляхи оптимізації фізкультурно-спортивної діяльності студентів вищих навчальних закладів. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. 2010. № 2 (10). С. 50-55. 2. Максимчук Б.А. Теоретичні основи валеологічної підготовки студентів у процесі фізичного виховання. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2012. № 29. С. 425-428. 3. Плачинда Т.С. Педагогічні умови стимулювання активності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до фізкультурної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти» / Т.С. Плачинда. – Кіровоград, 2008. – 20 с. 4. Сабадаш В.І. Роль вищої школи у формування валеологічної культури майбутніх фахівців. Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології, ХНТУ, 2014. С. 132-136. 5. Язловецький В.С. Організація та методика оздоровчої фізичної культури: [Навч. посібн.] / В.С. Язловецький, А.Л. Турчак. – Кіровоград: Поліграфічне підприємство «Ексклюзив - Систем», 2010. – 312 с.

С. В. Бондаренко, Р. Б. Бочак

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ РУХОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Стан здоров'я учнівської молоді все частіше пов'язується науковцями з деградацією людської популяції. У цьому зв'язку Є.Г. Буліч, І.В. Мурашов відмічають, що сучасна людина так примудрилась облаштувати власну життєдіяльність, що пришвидшує цим власну загибель, оскільки радикально змінює умови існування, до яких тисячі років адаптувався людський організм [3].

Відсутність імперативу здоров'язбереження в системі національної освіти призвела до того, що навчальний процес у закладах середньої та вищої освіти все більше набуває ознак жорстких здоров'явитратних технологій у зв'язку з невпинною інтенсифікацією навчальної праці. Цим негативним трендом сприяє неприховане згортання процесу фізичного виховання у вищих країни.

Чи можуть бути шляхи покращення ситуації. Вважаємо, що оздоровчий потенціал засобів фізичної культури, їх місце в сучасному освітньому просторі залишається нереалізованим, не зважаючи на нагальну потребу в цьому. Саме тому сьогодні спостерігається справжній бум на «винаходи» нових видів спорту, поєднання вже відомих спортивних дисциплін, поява численних різновидів оздоровчого і спортивного фітнесу, спортивно-рухових ігор, відродження національних та поширення східних одноборств та ін. Всі ці новоявлені засоби фізичної культури спрямовані на пошуки задоволення природної біологічної потреби організму людини в різноманітних рухах, або за Р.М. Могендовичем – кінезофілії, рівень якої катастрофічно знижується з віком у кожній людині в сучасному перенасиченому інформацією, стресами-дістресами, негативними емоціями, соціальними негараздами та, головне, хворим на сидячо-лежачий спосіб життєдіяльності суспільстві.

Соціологічні дослідження різних років стверджують, що потяг та стійка мотивація до систематичних занять різними видами рухової активності практично завжди базується на мотивах гедонізму, тобто отриманні тілесного і морального задоволення від улюбленої рухової діяльності з елементами прямої або опосередкованої змагальності [4,5].

Запровадження такої обов'язково уподобаної рухової активності в щоденний «раціон» життєдіяльності дітей та учнівської молоді є по суті поверненням до оптимального, генетично детермінованого балансу між біологічною і соціальною природою людини.

Достатньо перспективним та науково обґрунтованим шляхом цивілізаційного бекграунда людини до природовідповідного (а отже здорового) способу життя може бути вивчення особливостей та закономірностей розвитку кінезіологічного потенціалу в різні періоди онтогенезу [1,2].

Це, на нашу думку, дозволить гармонізувати оздоровчий чинник рухової активності з потребами соматичного та психологічного здоров'я людини і ступенем адекватності навантаження з боку зовнішніх, середовищних і, насамперед, соціальних факторів [2].

Таким чином проблема вибору засобів фізичної культури є не такою вже простою, як видається. Спонукає, а радше схилити дітей та молодь до систематичних занять навіть улюбленими фізичними вправами в наші часи надзвичайно важко. Для повернення школярів та учнівської молоді до лав активних користувачів цінностями рухової активності на основі науково обґрунтованих, ретельно відібраних спортизованих вправ слід керуватися новими інтегративними знаннями онтокінезіології, соціології фізичної культури і спорту, ширше використовувати сучасні конверсійні методики, (наприклад, ДНК-діагностика моторної схильності та рухової обдарованості дитини) які апробовані на полігонах олімпійського спорту вищих досягнень.

Список використаних джерел

1.Бальсевич В.К. Феномен физической активности человека как социально-биологическая проблема / В.К.Бальсевич // Вопросы философии. – 1981. – №8 – с. 78-89. 2.Бальсевич В.К. Очерки по возрастной кинезиологии человека /В.К.Бальсевич. – М.: Советский спорт, 2009. – 220 с. 3.Булич Э.Г. Здоровье человека: Биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в ее стимуляции // Э.Г. Булич, И.В. Муравов. – К.: Олимпийская литература. – 2003. – 424 с. 4.Здоровье студентов. Вып.1 Здоровый образ жизни и физическая культура студентов: социологические аспекты / Под ред. В.М. Лабскира и В.И. Столярова. – Москва – Харьков, 1990. – 136 с. 5.Столяров В.И. Введение в социологию спорта, физической культуры и физкультурной двигательной деятельности: учебник / В.И. Столяров. – Бишкек: «Максат», 2013. – 256 с.

М. Ю. Галатюк

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Аналіз науково-педагогічних досліджень свідчить про існування потреби в підвищенні якості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання. Актуальність цієї проблеми визначається відповідальністю щодо рівня надання освітніх послуг закладами вищої освіти. Тому й не дивно, що проблема підготовки сучасних учителів фізичного виховання перебуває в епіцентрі педагогічної думки.

Наша мета – визначити деякі з основних соціально-педагогічних передумов розвитку спортивної культури студентів як важливої складової підготовки сучасного фахівця фізичного виховання.

Щоб досягти вказаної мети, потрібно визначитися з розумінням поняття «передумова».

Враховувши наведені в словниках визначення понять «передумова» та «умова» [1; 2], сформулюємо дефініцію соціально-педагогічних передумов. Отже, в контексті нашого дослідження, *соціально-педагогічні передумови розвитку спортивної культури студентської молоді – це стійкі, об'єктивні причини (чинники) та соціально значущі обставини, які викликали нагальну потребу, іншими словами – порушили проблему розвитку спортивної культури студентської молоді.*

Коротко висвітлимо зміст деяких важливих соціально-педагогічних передумов розвитку спортивної культури студентів.

1-ша передумова – відсутність у студентів мотивації до фізкультурного самовдосконалення та занять спортом. Цю передумову пов'язуємо з утрудненнями, які виникають у процесі визначення студентом пріоритетних мотивів навчально-тренувальної та змагальної діяльності. Студент повинен уміти здійснювати планування, аналіз, рефлексію своїх дій, а також прогнозувати ближні та далекоглядні результати фізкультурного самовдосконалення.

2-га передумова – наявність демографічної кризи як проблеми українського суспільства. На наше глибоке переконання, важливою складовою демографічної кризи в країні є низький рівень здоров'я українців. Іншими словами, в країні немає конструктивної ідеології здоров'я і спортивного стилю життєдіяльності підростаючого покоління. З цього приводу Т. Яковенко відзначається про те, що однією з основних компонентів існуючої демографічної кризи в Україні є криза здоров'я нації, як найбільш значущої складової поняття «якість населення». Систематичне знищення традицій вітальних цінностей, нездатність людини самостійно дбати про своє здоров'я – причина негативної динаміки показників захворювань поколінь українців [3]. На нашу думку, розвиток спортивної культури підростаючого покоління (школярів і студентів) допоможе позитивно вплинути на низьку «якість населення», про яку згадується в науковій статті – «Особливості сучасної демографічної кризи в Україні» [3]. Звичайно, розвиток спортивної культури підростаючого покоління не вирішить проблему деформації соціально-економічного стану країни, але цілком ймовірно, може вважатися важливим чинником позитивного впливу на сучасний стан демографічної ситуації в Україні.

3-тя передумова полягає в необхідності профілактики поширення соціальних хвороб серед студентської молоді. Зміст цієї передумови тісно взаємопов'язаний з думками попередньої, адже поширення соціальних хвороб детермінує рівень демографічної кризи в країні. До широко розповсюджених соціальних хвороб належать такі: наркоманія, тютюнопаління, ігроманія, Інтернет-залежність, депресивні стани та ін.

4-та передумова полягає в пошуках шляхів реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Суть змісту цієї передумови полягає в розвитку спортивної культури на засадах національно-патріотичного виховання школярів і студентів. На наше переконання, цільовий елемент дидактичної системи розвитку спортивної культури повинен враховувати проблему виховання самодостатнього громадянина-патріота України.

5-ту передумову пов'язуємо з існуванням потреби в цілеспрямованому відборі найбільш здібних учнів і студентів до занять конкретними видами спорту. Аналіз практики організації навчання в європейських сучасних закладах вищої освіти свідчить про великий обсяг системної роботи центрів студентського спорту. Ця робота стосується створення умов, які надають можливість студентам поєднувати навчально-пізнавальну діяльність і спортивну. Зауважимо, що центри студентського спорту, які функціонують у структурі закладів вищої освіти є стратегічною «кузницею» з підготовки майбутніх професійних спортсменів. У відзначених центрах здійснюється відбір учнів і студентів, їх підготовка до змагань європейського рівня та участі у Всесвітніх універсиадах. Саме тут широко задіяні механізми розвитку спортивної культури студентської молоді, використовуються сучасні спортивно-орієнтовані технології підготовки, а також реалізується індивідуальний підхід до кожного вихованця.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. 2. Ефремова Т. Ф. Новый толково-образовательный словарь русского

языка: в 2 т. / Ефремова Т. Ф. Москва: Русский язык, 2000. Т. 2. 1088 с. 3. Яковенко Т. В. Особливості сучасної демографічної кризи в Україні. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. Харків. 2014. № 1122. С. 77–83.

О. Л. Дворікова, О. В. Нутріхіна

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Ситуація, що склалася сьогодні, характеризується погіршенням фізичного, психічного і духовного здоров'я, особливо молодого покоління і на думку учених обумовлена способом життя людини, пов'язаним із відривом від природи, гіподинамією. Саме на фізичному вихованні потрібно активізувати роботу по зміцненню здоров'я учнів і формуванню у них здорового способу життя.

Одним із основних завдань школи у галузі освіти є турбота про здоров'я дитини, виховання фізично загартованого підростаючого покоління. Цим зумовлена необхідність посилення виховної роботи у школі та обґрунтування ефективних методик виховання учнів, здатних наполегливо навчатися у школі та займатися фізичною культурою. Виходячи з вимог сьогодення, робота з фізичного виховання в школі характеризується різноманітністю форм: уроки фізичної культури, фізкультурно – оздоровча робота в режимі дня (гімнастика до початку занять у школі, фізкультхвилинки на уроках із загальноосвітніх предметів, рухливі ігри і розваги на великих перервах, спортивні години в групі продовженого дня), позакласна спортивно-масова робота, самостійні заняття, а також участь у методичних заходах для підвищення методичної грамотності вчителів.

В освітньому процесі педагогами використовуються такі форми організації дітей, як: спеціально організована освітня діяльність (уроки), самостійна діяльність дітей (рухова, ігрова), індивідуальна робота за всіма розділами програми, позакласні заходи та розваги, гуртки тощо.

На сучасному етапі розвитку закладу загальної середньої освіти значне місце приділяється впровадженню в освітній процес інноваційних технологій, орієнтованих на перспективу розвитку нетрадиційних форм та систем оздоровлення, що допоможе учням встановити зв'язки з природою, навчитись керувати своїми емоціями, поведінкою, рухами, досягти гармонії між тілом і духом. Правильний добір форм та напрямів роботи дає можливість вчителю спрогнозувати позитивне ставлення учнів до уроку фізичної культури та спорту, активно впроваджують методи інтерактивного навчання, використовуючи «асоціативний куш», «мікрофон», роботу в парах та груповий метод, метод колового тренування, роботу на станціях, ігрові технології та для реалізації міжпредметних зв'язків практикують бінарні уроки, де творчість двох педагогів переростає у творчий процес учнів та формує в останніх креативну компетентність. На бінарних уроках фізична культура – основи здоров'я здійснюється діяльнісний підхід, який дає можливість обґрунтувати спрямованість творчого розвитку і ставлення учнів до свого потенціалу. З метою відновлення балансу і створення гармонії між душею і тілом, широко застосовується тандем фізична культура – музичне мистецтво. Правильно підібраний музичний матеріал, як один із методів емоційного розвантаження, дозволяє досягти «здорового звучання» організму.

Виховання на основі українознавства, зокрема ознайомлення з добою козацтва – це осмислення і прагнення засвоїти кращі риси своєї нації, що найбільш відповідає потребам сучасної України.

На сучасному етапі розвитку освіти має місце і використання на уроках фізич-

ної культури комп'ютерних технологій. Уроки включають великий об'єм теоретичного матеріалу (техніка виконання вправ, історичні факти розвитку видів спорту, біографії спортсменів, профілактика травматизму, правильне харчування, правила гігієни тощо). Застосування сучасних інформаційних технологій дозволяє вирішувати проблему ефективного використання урочного часу та спонукає учнів до самостійного опрацювання матеріалу, а вчителю допомагає перевірити виконання домашнього завдання та правильно оцінити учня з теорії.

Видатний вчений-педагог К.Д.Ушинський зазначав: «Дайте дитині трохи порухатися, і вона знову подарує вам 10 хвилин уваги, а десять хвилин жвавої уваги, якщо ви зуміли їх використати, дадуть вам більше, ніж цілий тиждень напівсонних занять». У зв'язку з цим вчені рекомендують відводити на кожному уроці, особливо третьому і наступних, 1-2 хв. для проведення фізкультхвилинки. Фізкультхвилинка стала обов'язковим елементом кожного уроку в початковій школі (крім тих уроків, на яких сам процес навчання передбачає достатню рухливість: уроки музики, трудового навчання, фізичного виховання). Щоденне проведення в школі ранкової зарядки перед заняттями, фізкультхвилинки і рухливих перерв сприяє підвищенню не тільки фізичної, а й розумової працездатності учнів. Зарядка проводиться на свіжому повітрі, включаючи вправи на дихання, корекцію постави, координацію (щомісяця змінюється комплекс вправ), підвищує розумову й фізичну працездатність учнів.

Фізичне виховання підвищує гуманістичні й культурологічні цінності фізичної культури школярів в системі гуманітарної освіти.

Слід особливо відзначити, що використання ігор і фізичних вправ у школі на заняттях фізичної культури значною мірою сприяє залученню уваги учнів до занять фізичною культурою.

Використання в педагогічному процесі по фізичному вихованню ігор надають викладачу можливість суттєво розширити педагогічний арсенал і етичне вдосконалення школярів, виховує національну самосвідомість, розширює коло спілкування.

Список використаних джерел

1.Енциклопедія українознавства. Словникова частина: в 11т. /Наукове товариство ім. Т.Г.Шевченка: гол.ред.проф., д-р В. Кубійович - Париж, Нью-Йорк, Львів: Молоде життя, 1954. 2.Енциклопедический словарь по физической культуре и спорту. Т. I - III - М.,1954. 3.Закон України «Про фізичну культуру і спорт».

А. О. Завертайло, Л. В. Гомон, Г. М. Чикольба

УЗАГАЛЬНЕННЯ ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ТРЕНАЖЕРНИХ ЗАЛАХ

Фізичне виховання – це організований педагогічний процес, спрямований на морфологічне та функціональне вдосконалення людського організму, формування та вдосконалення його основних життєво важливих рухових навичок, умінь, фізичних якостей та суміжних знань. Кожен може досягти високих результатів та успішно встановити стандарти, якщо за допомогою тренера правильно підбере вправи та навантаження та буде систематично їх виконувати. Тренажери – тренувальні прилади для розвитку рухових навичок, удосконалення спортивного обладнання та аналітичних функцій організму.

Процес фізичного виховання в тренажерних залах спрямований на: зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичної працездатності, можливе усунення функціональних порушень фізичного розвитку.

Не тільки покращують здоров'я тренажерні зали, але й можуть завдати шкоди тим, хто їх відвідує. Вправи в тренажерних залах також мають свої недоліки. А саме:

1. Відсутність м'язового захисту хребта збільшує ризик пошкодження міжхребцевих дисків та суглобів. 2. Міжхребцеві диски та суглоби потребують ретельного догляду, оскільки в них відбуваються аномальні зміни. 3. У людей зі слабким м'язовим корсетом або будь-яким відхиленням у структурі хребта тренування в тренажерних залах може погіршити стан хребта.

Саме тому необхідно розробити пропозиції та рекомендації щодо проведення занять фізичною культурою за допомогою тренажерного залу. Вони включають: 1. Введення систематичного графіку відвідування тренажерного залу: робити це потрібно близько 3 разів на тиждень, але не більше. М'язам потрібно звикати до навантаження, інакше вони будуть боліти, і людина не зможе вправлятися; 2. Введення індивідуалізації в кожне заняття: будь-який тренажерний зал обладнаний групою кардіо тренажерів (бігова доріжка, велосипед, еліпсоїд), зоною блок-тренажерів (стаціонарні тренажери) та зоною вільної ваги (гантелі, штанги, бруси). Кожна група тренажерів по-різному впливає на організм. У кожної людини є свої особливості організму, свій тип статури і різні рівні витривалості навантажень. Тому необхідно вибрати відповідний набір тренажерів та тип тренувань, попередньо обговоривши цей вибір з тренером. 3. Суворе дозування навантаження та його поступове збільшення: по-перше, на заняттях потрібно зробити кілька повторень для всіх груп м'язів, щоб організм адаптувався до навантаження, необхідно відпрацювати техніку виконання вправ, щоб не травмувати себе в майбутньому і досягти найкращого результату. Почати потрібно з комплексу для початківців, обійти з тренером усі тренажери, щоб з'ясувати, як вони працюють.

Під час проведення даного дослідження, яке спрямоване на підвищення ефективності занять в тренажерних залах, взяла участь експериментальна група із 10 студентів віком від 18-20 років, 4 хлопців та 6 дівчат, які навчаються у ВНЗ. Їм було запропоновано певний комплекс фізичних вправ, який вони виконували три рази на тиждень на протязі двох місяців. У цей комплекс входили вправи, спрямовані на покращення фізичного стану (серцево-судинної та дихальної системи).

ЧСС вимірювалося за допомогою пальпації променевої та сонної артерії. Бралися показники ЧСС за 1 хв. у молодих людей. В загальному середня ЧСС у спокої становить 67 уд/хв., після навантаження 170 уд/хв. до початку експерименту, що говорить про збільшення ЧСС майже на 100%, що є нормою для нетренованих людей. Через 2 місяці середня ЧСС у спокої становить 65 уд/хв., після навантаження 150 уд/хв., отже збільшення ЧСС відбулося приблизно у 2 рази.

При оцінці АТ визначалися функціональні здібності серцево-судинної системи молоді. Середній АТ (систоличний) на початку експерименту становив 120/80 мм.рт.ст., діастолічний – 65 мм.рт.ст. до фізичного навантаження та 130/90 мм.рт.ст. після фізичного навантаження. Через 2 місяці середній АТ (систоличний) становив 115 мм.рт.ст., діастолічний – 115/73 мм.рт.ст. до фізичного навантаження та 128/85 мм.рт.ст. після навантаження.

Після 2-х місяців тренування в тренажерному залі відбулося також «спалювання жиру».

Середня вага на початку експерименту у жінок становила 61 кг. У чоловіків – 85 кг. Через 2 місяці середня вага у жінок становила 58 кг., у чоловіків 87 кг. (вага збільшилася за рахунок збільшення м'язової маси). Так як фізичні вправи були направлені в першу чергу на покращення стану серцево-судинної та дихальної систем, то результат зменшення ваги є задовільним, а тренування в деяких випадках призвело до збільшення м'язової маси.

Отже, після проведеного дослідження зробимо висновок, що помірне фізичне

навантаження у тренажерних залах позитивно впливає на фізичний стан та покращує самопочуття в цілому.

Список використаних джерел

1. Як збільшити свою швидкість бігу [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://tng.in.ua/yak-zbilshiti-svoyu-shvidkist-bigu-pro-big/>. 2. Полещук А. А. Конспект лекцій з курсу «Легка атлетика» за дисциплінами «Фізичне виховання», «Фізична культура», (для практичних занять студентів 1-5 курсів усіх спеціальностей Академії) / А. А. Полещук., 2017. 3. Як не нашкодити здоров'ю на велотренажері. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ladytoyear.ru/zdorov-ja-2/aktivnij-sposib-zhittja/2011-jak-ne-nashkoditi-zdorov-ju-na-velotrenazheri.html>.

О. О. Іващенко

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ФОРМУВАННІ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність проблеми формування загальнокультурних компетенцій у здобувачів вищої освіти в процесі освоєння дисципліни «Фізичне виховання» обумовлена потребами суспільства в підготовці компетентних фахівців з достатнім рівнем здоров'я і психофізичної підготовленості до професійної діяльності.

Визначаючи важливість наявних досліджень з даної проблеми, треба відзначити, що в теорії і практиці підготовки здобувачів вищої освіти не достатньо розкрити аспекти і мало вивчені проблеми в професійній підготовці студентів, що пов'язані з формуванням загальнокультурних компетенцій засобами фізичного виховання.

Сучасна система освіти недостатньо забезпечує необхідний рівень формування загальнокультурних компетенцій у студентів в період їх професійної підготовки. Система фізичного виховання у закладах вищої освіти (ЗВО) в основному орієнтована на рішення рухових завдань і здачу контрольних нормативів, що недостатньо забезпечує вирішення завдань загальнокультурного розвитку студентів [2,5]. Тим, не менш загальнокультурні компетенції складають основу професійних компетенцій, які дозволяють випускникам ЗВО бути більш затребуваними на ринку праці і успішно реалізовувати себе в соціальній і професійній діяльності [4].

На соціологічному і педагогічному рівнях, формування компетентності вивчають, як процес і діяльність, пов'язані зі становленням людини і самоактуалізації особистості (К.Абульханова-Славская, Г.Костюк, Л. Мітіна).

Сутність і межі застосування різних підходів до формування професійної компетентності розкриті в роботах Г. Кравчука, Г. Атанова, О.Овчарук.

Проблема дослідження полягає в пошуку і науковому обґрунтуванні змісту, форм і методів формування загальнокультурної компетентності студентів в освітньому процесі ЗВО.

Процес фізичного виховання студентів, що спрямований на формування загальних компетенцій, повинен здійснюватися таким чином, щоб паралельно реалізовувати завдання комплексного розвитку фізичних якостей, формування та вдосконалення основних рухових навичок, загартовування організму, підвищення стійкості до несприятливих умов природного середовища та професійної діяльності.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що освітній процес у ЗВО буде більш ефективним, якщо формування загальнокультурної компетентності здобувачів вищої освіти буде забезпечуватися: позитивною мотивацією студентів до фізкультурної діяльності, як високоінтелектуальної праці; участю студентів у відборі змісту, методів і форм організаційного процесу; поетапного включення студентів в міжкультурну комунікацію.

При вивченні дисципліни «Фізичне виховання» активно використовуються методи, як групова дискусія, ігровий метод, проблемне навчання. Такі методи відкривають нові можливості для розвитку пізнавальних здібностей студентів: пам'яті, мислення, уяви, для активізації творчої ініціативи.

При такому підході до навчання акцент переноситься на розвиток мислення, а не пам'яті: через постановку навчальної проблеми, її прийняття і рішення, студенти засвоюють і самі знання, і способи оволодіння ними, а також опановують здатністю до пошуку шляхів і засобів вирішення проблемних ситуацій. Інформація в значній своїй частині не передається студентам в готовому вигляді - знання формуються ними в процесі самостійної пізнавальної діяльності. Групові завдання, які вимагають колективних зусиль для вирішення поставленого завдання, сприяють оволодінню засобами спілкування і технікою проведення партнерської бесіди, формуванню навичок роботи в команді, співпраці, аргументації і контраргументації. Слід враховувати і те, що за допомогою інтерактивних форм проведення занять заповнюється недолік емоційного компонента в навчанні, який сприяє розбудові психіки для сприйняття великого обсягу інформації.

Слід зазначити і те, що впровадження в навчальний процес нових методів навчання і освітніх технологій призводить і до зміни ролі викладача, який тепер стає не тільки і не стільки носієм знань, скільки керівником і «ініціатором» самостійної роботи і творчої активності студентів [6]. Крім того, реалізація компетентнісного підходу в навчанні означає підвищення уваги до особистості студента. Викладач, орієнтований на реалізацію компетентнісного підходу в навчанні, повинен навчитися бачити кожного студента з точки зору наявності у нього набору якостей, важливих для успіху в тій або іншій діяльності, і при виборі форм і методів навчання зупинитися на тих, які будуть сприяти виявленню та формуванню компетентностей студентів в залежності від їх особистісних схильностей та інтересів.

У підсумку необхідно відзначити, що загальнокультурні компетенції незалежно від професійної їх приналежності дають можливість випускникам бути конкурентоспроможними на ринку праці, успішно реалізовувати себе в різних сферах діяльності, крім цього вони складають основу професійних компетенцій. Досягнення студентами високого рівня розвитку загальнокультурних компетенцій в процесі освоєння дисципліни «Фізичне виховання» є істотною умовою професійного та особистісного зростання, підготовленості випускників як компетентних фахівців, здатних з гарантованими результатами виконувати покладені на них обов'язки і функції.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности. – М. : Наука, 1980. – 334 с.
2. Гончаренко С. Дидактична концепція змісту освіти / С. Гончаренко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – Київ ; Вінниця : ДОВ Вінниця, 2002. – 571 с.
3. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К., 1989.
4. Компетентність саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі / О. О. Біла, Т. Р. Гуменникова, Я. В. Кічук та ін.; Наук. ред., упорядкув. Н. В. Кічук; Півден. наук. центр АПН України. Ізмаїл. держ. гуманіт. ун-т. – Ізмаїл, 2007. – 235 с.
5. Кузікова С. Б. Аналіз чинників саморозвитку особистості в ракурсі функціонального напрямку в психології. Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка – Том X. Частина 4. – К., 2008. – 682 с. – с. 298-307.
6. Міляєва В. Р. Формування фахової компетентності державних службовців у системі підвищення кваліфікації: монографія. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка, 2011. – 298 с.
7. Митина Л. М. Психология развития конкурентоспособной личности. – М. : МПСИ; Воронеж : МОДЭК, 2002. – 400 с.

**ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНИХ УСТАНОВОК СТУДЕНТІВ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ЩОДО ФІЗИЧНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ
ТА СИСТЕМАТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ**

Організація процесу фізичного виховання у вищих навчальних закладах потребує вдосконалення, спрямованого на покращення здоров'я студентів. В основному процес побудований на широкому використанні новітніх технологій в галузі соціальних та педагогічних наук, проте останнім часом він дещо ускладнюється, оскільки обумовлений багатьма факторами, серед яких значущою є мотивація до занять фізичною культурою. Необхідною передумовою успішної реалізації занять фізичного виховання у вищих навчальних закладах є формування у студентської молоді позитивних мотиваційних установок та звички до систематичних занять фізичними вправами. Проте, як показує досвід, та численні наукові дослідження, в більшості студентів не має належної мотивації до занять фізичною культурою, вони без зацікавлення відносяться до цього важливого предмету.

Постійне оновлення різних сторін суспільного життя вимагає нових підходів в організації освіти. Освіта у всіх його формах визнається як пріоритетний напрям у розвитку особистості. Тому здатність до самовдосконалення, самовиховання, саморозвитку стає особливо значущою і в процесі становлення особистості важливу роль відіграє освіта в галузі фізичного виховання.

Метою фізичного виховання сьогодні є сприяння підготовці гармонійно розвинених висококваліфікованих фахівців, задоволення об'єктивної потреби в освоєнні системи спеціальних знань, набуття професійно значущих умінь та навичок.

Відповідно до базової навчальної програми з фізичного виховання для вищих навчальних закладів виділено три основні форми фізкультурної роботи студентів: академічні заняття в навчальний час, де передбачається комплексне вирішення трьох основних завдань: освітнього, виховного й оздоровчого; заняття в секціях спортивного вдосконалення у позанавчальний час, основна мета – підвищення рівня спортивної майстерності та виступ у спортивних змаганнях; самостійні заняття із пріоритетною оздоровчою спрямованістю.

Мотивація - найважливіший фактор забезпечення постійних регулярних самостійних занять фізичними вправами. Зниження мотивації студентів до занять фізичними вправами спричиняють не тільки регулярні пропуски занять, але й зниження рівня їх фізичного стану.

За даними опитувань, переважна більшість студентів несерйозно ставиться до свого здоров'я. Так, на питання: «Чи стежите ви за станом свого здоров'я?», були отримані такі відповіді: стежу регулярно - 13% юнаки, 23% дівчат; стежу від випадку до випадку - 37% юнаки, 39% дівчат; починаю стежити тільки тоді, коли відчую нездужання - 50% юнаки, 38% дівчат.

Специфіка фізичного виховання полягає в тому, що усвідомлена інформація стає мотивованим стимулом до виконання фізичних вправ, використання природних сил та формування такого способу життя який би сприяв досягненню як особистих, так і суспільних цілей. Критерієм ефективності цього процесу повинен бути рівень здоров'я студентів, рівень їхньої фізичної працездатності і соціальної активності.

На формування мотивів впливають різні чинники як об'єктивні так і суб'єктивні. Суб'єктивні чинники такі як: відповідність естетичним смакам; розуміння особистісної значущості заняття; духовне збагачення; розвиток пізнавальних здібностей та інші. До об'єктивних факторів належать: стан матеріальної спортивної бази;

спрямованість навчального процесу з фізичного виховання та зміст занять; рівень вимог навчальної програми; особистість викладача; стан здоров'я тих що займаються; частота проведення занять, їх тривалість та емоційне забарвлення.

Проведений аналіз літературних джерел свідчить про недостатню дослідженість особливостей формування мотивації у юнаків і дівчат, що навчаються у вищих навчальних закладах.

Мотивація студентів неоднорідна та залежить від багатьох факторів: вікових, статевих, індивідуальних особливостей. Якщо мотиви, які спонукають до самостійних занять, сформувалися, то визначається мета занять, нею може бути: активний відпочинок, зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичного розвитку і фізичної підготовленості, виконання різних тестів, досягнення спортивних результатів.

Всебічний розвиток фізичних здібностей студентів за допомогою самостійних занять фізичними вправами допомагає зосередити всі внутрішні ресурси організму на досягненні поставленої мети, підвищує працездатність, зміцнює здоров'я.

Список використаних джерел

1.Павленко І. О. Формування у студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до фізичної культури / І.О. Павленко, Л.І. Бережна, О.Р. Сидоренко// Теорія і практика фізичного виховання. – 2010. – № 1–2. – Том 1. – С. 605 – 610. 2.Алексейчук І., Добровольська Н., Начата О. Мотиви занять фізичною культурою і спортом у вищій школі // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Зб. наукових праць. – Луцьк, 2002.– Том 1. – С. 173-175. 3.Петровський В. В. Особисті потреби і мотивація як один із факторів, що визначає направленість занять фізичними вправами / В. В. Петровський, Т.Ю. Круцевич // Світоч. – 1997. – № 4. – С. 22.

О. В. Квасниця, О. О. Адаменко

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ-БОДІБІЛДЕРІВ У ЗМАГАЛЬНОМУ ПЕРІОДІ

Розвиток бодібілдингу, як чинника, що впливає на фізичне оздоровлення молоді, набуває в наш час великого значення як в Україні, так і в інших державах. Разом із цим, бодібілдинг стає популярним не тільки серед молоді, але й серед людей середнього і старшого віку, оскільки він сприяє не лише збільшенню м'язової маси, а й покращенню роботи серцево-судинної, нервової та інших систем організму.

Бодібілдинг (bodybuilding) – вид спорту, де спортсмени намагаються найбільш гармонійно розвинути свою статуру. На змаганнях з бодібілдингу критеріями оцінки спортсменів є м'язова маса. Протягом змагального періоду підготовки спортсмени намагаються знизити відсоток жирової маси та покращити пропорції тіла.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури показав, що багато праць було присвячено побудові тренувального процесу підготовки спортсменів-бодібілдерів. Серед найбільш значних досліджень виділимо наступних авторів: Байдеру Б., Борькіна Н., Джима В., Олешко В., Пилипко В., Платонова В. [1], Самсонову А. [2], Славітяка О. [3], Тихорського О. [4], Уайдера Дж., Усиченка В. [5], Шварцнегера А., Шенкмана Б.

Самсонова А.В. [2] показала, що бодібілдери (bodybuilder) потребують особливого підходу до тренувального процесу. Вона зазначила, що процес підготовки у бодібілдингу відрізняється від інших силових видів спорту, де розвиток м'язових волокон є лише наслідком силового тренування.

Платонов В.М. [1] довів у своїх дослідженнях необхідність мікро- та макроперіодизації в різних видах спорту. За його методикою введення різних за рівнем навантаження мікроциклів, допомагає спортсменам збільшувати м'язові об'єми та знижувати показник підшкірного жиру.

Усиченко В.В. [5] проаналізував існуючі варіанти макроперіодизації. Дослідник показав переваги та недоліки одноциклової, двоциклової та трициклової системи планування у бодібілдингу.

Славітяк О.С. [3] запропонував удосконалювати тренувальний процес спортсменів у бодібілдингу на основі оптимального застосування базових та формуючих вправ у мезоциклах підготовки.

Тихорський О.А. [4] обґрунтував методику побудови тренувального процесу висококваліфікованих спортсменів-бодібілдерів з використанням різних методів підготовки.

Отже, аналіз джерел продемонстрував високий інтерес дослідників до побудови тренувального процесу спортсменів-бодібілдерів, але залишається актуальною проблема пошуку нових методик підготовки спортсменів-бодібілдерів у змагальному періоді, що і зумовило вибір теми магістерської роботи: «Методика підготовки спортсменів-бодібілдерів у змагальному періоді».

Мета роботи полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні і експериментальній перевірці методики підготовки спортсменів-бодібілдерів на основі застосування комплексних вправ на м'язові групи, що забезпечують максимальні досягнення у змагальному періоді.

Реалізація поставленої мети зумовлює вирішення наступних завдань: 1. Здійснити аналіз науково-методичної літератури з проблем підвищення ефективності тренувальної і змагальної діяльності спортсменів, що займаються бодібілдингом. 2. Дослідити залежність тренувальної роботи від будови тіла спортсменів-бодібілдерів. 3. Визначити групи м'язів, що забезпечують найвищий рівень оцінки у змагальних позах. 4. Розробити та експериментально перевірити методику удосконалення підготовки спортсменів-бодібілдерів із застосуванням спеціалізованих вправ у змагальному періоді.

Об'єкт дослідження – тренувальний процес спортсменів-бодібілдерів у змагальний період.

Предмет дослідження – методика підготовки спортсменів-бодібілдерів на основі застосування спеціалізованих вправ для оптимізації стану м'язів.

У дослідженні використано *теоретичні та експериментальні методи*: теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури; педагогічне спостереження; вивчення досвіду практичної роботи тренерів з бодібілдингу, шляхом опитування та анкетування; педагогічний експеримент: констатувальний для перевірки ефективності раціонального застосування спеціалізованих вправ у змагальному періоді підготовки спортсменів-бодібілдерів; формувальний для отримання результатів впроваджуваної методики підготовки спортсменів-бодібілдерів у змагальному періоді; кількісна оцінка величин тренувального навантаження; морфофункціональні вимірювання; методи статистичної обробки даних: зокрема вибіркового методу.

У даному дослідженні брали участь 10 висококваліфікованих спортсменів-бодібілдерів м. Миколаєва. Вік спортсменів 20-25 років. Маса тіла спортсменів становить: 85 ± 2 – 100 ± 2 кг. Учасники були розподілені на дві групи: контрольну ($n=5$) та експериментальну ($n=5$). Дослідження проводилося на базі Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова та спортивного комплексу «Фабрика здоров'я».

За результатами дослідження ми прийшли до наступних висновків. По-перше, запропонована методика удосконалення тренувального процесу суттєво зменшує ймовірність формування несприятливих зрушень функціонального стану спортсменів (перенапруження, перетренування, травми). По-друге, вона дозволяє досягти необхідного рівня спортивної форми без перенапруження адаптаційно-компенсаторних механізмів. По-третє, дана методика дозволяє спортсменам набувати максимального рельєфу, покращувати пропорції з мінімальними втратами м'язових об'ємів.

Список використаних джерел

1. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения / В. Н. Платонов. – Киев: Олимп. лит., 2004. – 808 с. 2. Самсонова А.В. Гипертрофия скелетных мышц человека: монография / А.В. Самсонова; Национальный гос. Ун-т физ. культуры, спорта и здоровья им П.Ф. Лесгафта, Санкт-Петербург, 2011. – 204 с. 3. Славитяк О.С. Особливості структури програм тренувальних занять юних бодибіlderів на етапі початкової підготовки / О. С. Славитяк А. О. Твеліна, І. О Чабан, К. С. Кулаков // Український журнал медицини, біології та спорту. - 2016. - № 1. - С. 263-268. 4. Тихорський О.А. Удосконалення тренувального процесу висококваліфікованих бодибіlderів у підготовчому періоді, загальнопідготовчому етапі / О.А. Тихорський, В.Ю. Джим // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків: ХДАФК, 2015. - №4(48). - С. 90-95. 5. Усьиченко В. В. Периодизация годичного цикла подготовки спортсменов специализирующихся в бодибилдинге / В.В. Усьиченко // Педагогіка, психологія та медикобіологічні проблеми фіз. виховання і спорту: зб. наук. пр. за ред. С. С. Єрмакова – Харків: ХДАДМ (ХХІІІ). – 2006. – №7. – С. 123–125.

Є. В. Курпенко, М. І. Будур, С. В. Палевич

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АДАПТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ОРГАНІЗМУ ШКОЛЯРІВ 10-12 РОКІВ

Як свідчать статистичні дані МОЗ України та матеріали наукових досліджень, сьогодні спостерігається тенденція до зростання загальної захворюваності, поширеності хронічних хвороб та інвалідності дітей.

Чинниками, що зумовлюють такі відхилення у стані здоров'я, є не тільки погіршення екологічної ситуації, зниження рівня соціального забезпечення та медичної культури населення, стрімкий розвиток технічного прогресу, а і недостатнє регулярне застосування та правильне дозування фізичних вправ. При чому ефективність фізичних тренувань у великій мірі зумовлена віковим чинником.

Застосування засобів фізичної культури з метою підвищення адаптивних можливостей організму набуває особливого значення у підлітковому віці, незважаючи на те, що в цей період онтогенезу функціональні можливості організму інтенсивно зростають, разом з тим його здатність адаптуватися до фізичних навантажень різного спрямування знижується (Апанасенко Г.Л., 1985; Данько Ю.Н., Тихвинський С.Б., 1991). Пояснюється даний феномен гетерохронністю розвитку різних систем, що проявляється на фоні гормональної перебудови організму (Вілмор Дж.Х., Костілл Д.Л., 2003; Богдановська Н.В., Маліков М.В., 2006).

Спрямованість і зміст фізичного виховання школярів загальноосвітніх навчальних закладів, фізичне виховання яких регламентується лише державною програмою з використанням урочної форми занять, не забезпечує повноцінного вдосконалення адаптивних можливостей організму (Круцевич Т.Ю., 1999; Сергієнко Л.П., 2001; Волков Л.В., 2002).

Для підвищення ефективності управління вдосконалення адаптивних можливостей хлопців дослідниками було обґрунтовано використання факторного аналізу. Виявлені вікові особливості, зміни значущості факторів в структурі адаптивних можливостей дітей дозволяють на науковій основі цілеспрямовано підбирати засоби і методи розвитку психомоторних здібностей в період шкільного навчання. Оскільки роботи вчених показали, що факторна структура адаптивних можливостей організму дітей в різні вікові періоди далеко не однозначна за своїм рівнем між функціональними і психомоторними компонентами, то проблема дослідження структури адаптивних можливостей організму до фізичних навантажень є досить актуальною.

У дослідженні брали участь хлопчики 10-12-річного віку. Загальна кількість дітей складала 180 чоловік. Нами були відібрані здорові діти із середнім рівнем фізичного розвитку, пов'язані з основної медичної групи. На підставі медичного

контрольного обстеження встановлено, що до початку досліджень стан здоров'я хлопчиків було хорошим, хронічних захворювань не відзначалося. Спостережувані хлопчики були розподілені за віковими групами 10, 11, 12 років. В кожну вікову групу були віднесені хлопчики, починаючи з 6 місяців попереднього року і до 5 місяців 29 днів наступного року. Наприклад, в групу 10-річних були віднесені хлопчики від 9 років 6 місяців до 10 років 5 місяців 29 днів і т.д.

У цьому дослідженні ми використовували доступні, інформативні, не інвазійні методи, які дозволяють охопити значні групи дітей протягом короткого періоду. (під час обов'язкових медичних профілактичних оглядів учнів (Наказ МОЗ України від 16.08.2010 № 682). Оцінка фізичного розвитку здійснювалося шляхом порівняння антропометричних (довжини і вага тіла) з показниками вікової та регіональних стандартів з використанням класичного методу.

Для визначення адаптації до навантаження застосовується індекс Руффьє, що широко використовується при масових обстеженнях школярів.

Адаптаційний потенціал системи кровообігу (в балах) оцінювався за методом Баєвського

Функціональний стан апарату зовнішнього дихання оцінювався за пробою Штанге та пробою Генчі.

Для кількісної оцінки енергопотенціалу організму людини застосовується показник резерву – «подвійне добуток» (ПД) – індекс Робінсона [2].

Оцінка фізичної підготовленості здійснювалась у ході проведення щорічного обов'язкового оцінювання учнівської молоді закладів освіти згідно інструкцію про організацію проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України.

Результати моніторингу якісних параметрів фізичного розвитку та показників функціональної підготовленості хлопців 10-12 років, засвідчили, що заняття фізичним вихованням, яке обмежується лише уроками фізичної культури, не сприяють ефективному вдосконаленню адаптивних можливостей організму.

При розгляді результатів школярів, які не займаються спортом, можна знайти їх помітне відставання у всіх показниках, що характеризують рівень розвитку різних сторін фізичної підготовленості. Результати тестування дозволяють однозначно вказати причину цього факту, яка, по всій видимості, полягає у відсутності достатніх фізичних навантажень.

Ця обставина є підставою до твердження про необхідність інтенсифікації процесу фізичного виховання школярів з обмеженим режимом рухової активності через заняття у спортивних секціях.

Результати факторного аналізу показали зміни факторної структури адаптивних можливостей у процесі вікового розвитку у хлопчиків [1]. Причому зміни у факторній структурі у 12-річних хлопчиків більш суттєві, що пов'язано з термінами сенситивних періодів розвитку рухових якостей. Результати факторного аналізу свідчать також про те, що рухова діяльність хлопчиків у віці 11-12 років має багато спільного. Так, фактори фізичного розвитку, які виділено, подібні за значущістю та внеском у факторну структуру. Фактори адаптації до навантаження у 10-річних є загальними для усіх груп, але відрізняються за місцем у факторній структурі та внеском у загальну дисперсію.

Отримані результати мають прогностичне значення для раціональної послідовності використання сукупності і обсягу засобів і методів фізичного виховання в цей віковий період для даної вікової групи під час занять Кіокушинкай карате.

Дослідження проводилося відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри олімпійського та професійного спорту інституту фізичного виховання і спорту Державного закладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Список використаних джерел

1.Тихвинский, С.Б. Детская спортивная медицина : руководство для врачей / С.Б. Тихвинский, С.В. Хрущев. – М. : Медицина, 1991. – 560 с. 2.Апанасенко Г.Л. Физическое развитие детей и подростков. – Киев: Здоров'я, 1985а. 80 с. 3.Тихвинский С.Б., Хрущёв С.В. Детская спортивная медицина / Тихвинский С.Б., Хрущёв С.В. – М., Медицина, 1980.

О. М. Нестеренко, Д. Е. Семакіна, О. В. Товкун

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ХАРЧУВАННЯ СТУДЕНТІВ

Підтримання високого рівня працездатності, успішна адаптація до умов навчання у вузі залежать від стану здоров'я людини. Найголовніший шлях – це формування здорового способу життя, який передбачає дотримання певних правил, спрямованих на підтримку і розвиток високого рівня життєдіяльності й ґрунтується на оптимальному поєднанні праці та відпочинку, раціональному харчуванні, утриманні від шкідливих звичок, руховому режимі, вмінні застосовувати засоби відновлення. Особливу увагу привертає стан здоров'я та умови харчування молоді, оскільки є умовою створення міцного суспільства.

Одним з найважливіших факторів зовнішнього середовища є їжа, яка бере участь у всіх життєвих процесах. Харчування – це засіб підтримки життя, росту, розвитку і працездатності людини. А раціональним є таке харчування, яке відповідає потребам організму і виробленим ним енергетичним витратам. Основним принципом раціонального харчування є його збалансованість і правильний режим.

Мета дослідження - вивчення та аналіз смакових уподобань та їх вплив на фізіологічні показники сучасних студентів.

Завдання дослідження: 1) узагальнити наукові та літературні джерела за тематикою дослідження; 2) охарактеризувати режим, повноцінність і режим харчування студентів факультету управління Університету митної справи та фінансів; 3) розробити практичні рекомендації щодо поліпшення якості та режиму харчування.

Методи дослідження: теоретичний (аналіз та узагальнення даних наукової та методичної літератури, матеріалів мережі Інтернет), соціологічний метод (анкетування) та статистичний.

Результати дослідження. Згідно з останніми дослідженнями, економічна недоступність населенню натуральних харчових продуктів та намагання виробників здешевити свою продукцію за синтетичних речовин призводять до істотних змін у якості харчування всіх верств населення. Також все частіше люди вживають їжу та напої, які є висококалорійними, але малопоживними, що одержали назву «їжа-сміття» [1,с.21]. Це негативно впливає на здоров'я населення, особливо молоді, призводить до розвитку так званого «прихованого голоду», дефіциту мінеральних речовин і вітамінів.

Популярні сьогодні продукти швидкого приготування з хімічними добавками, консервантами, барвниками, цукор та його штучні замінники, рафіновані продукти, чіпси, алкоголь, кофеїн, тютюн є шкідливими стимуляторами, які через високий підйом рівня інсуліну призводять до значного викиду гормону настрою. Але поліпшення самопочуття триває недовго, і незабаром, щоб не було депресії від нестачі серотоніну, мозок починає вимагати наступної порції стимуляторів. Так у людини виникає залежність від стимуляторів, які мають кумулятивну дію щодо порушення обміну речовин і наносять величезну шкоду організму, викликаючи серйозні захворювання. А основним споживачем цих «продуктів» є молодь [2, с. 173].

Також слід відзначити шкідливий вплив на здоров'я студентів широкого споживання ними рафінованого цукру, який у вигляді добавок є присутнім в безлічі

продуктів (цукерки, тістечка, печиво, торти, солодкі напої та ін.). На його засвоєння витрачається велика кількість кальцію, що у свою чергу як би вимиває кальцій з кісткової тканини і сприяє остеопорозу.

Слід також зазначити, що серед факторів негативного впливу на організм студентів, також можна виділити високий рівень розумових навантажень у період сесії. Фахівці зазначають, що кількість прийомів знижується до 1-2 на день, при цьому харчування є інтуїтивним та незбалансованим [3,с.252].

З метою виявлення особливостей харчування студентів було проведено анкетування в порівняльному аспекті серед представників 1 та 4 курсів, вік яких склав від 17 до 21 років. В опитуванні брало участь 40 респондентів 1 курсу і 40 респондентів 4 курсу факультету управління Університету митної справи та фінансів. Отримані результати показали, що більшість студентів харчуються неправильно, не дотримуються збалансованої дієти харчування, не замислюються на складом спожитого, його калорійністю та користю. Багатьом властиві перекуси на ходу, перевагу надається фастфуду, бутербродам і сильно газованим напоям (Фанта, Кола).

У студентів 1 курсу найбільша частина прийому їжі приходить на вечерю (67%), на відміну від студентів 4 курсу: тільки 32% респондентів переїдають на ніч. Часто беруть їжу за комп'ютер або телевізор 52% першокурсників і 49% респондентів з числа студентів 4 курсу. Разом з тим, студентки намагаються стежити за своєю вагою, виключаючи з раціону, як їм здається, висококалорійні продукти або, просто голодують. Число студентів, які не вживають м'ясо, на 1 курсі становить 5 %, 4 курс – 10 %. Не вживають овочі і фрукти: 1 курс – 16 %, 4 курс – 5 %. Відмовляються від морепродуктів на 1 курсі 51 %, на 4 курсі – 39% через їх високу ціну.

Очевидно, що для досягнення повноцінної біологічної активності харчування, особливо в умовах його обмеження, потрібне введення до складу раціону правильно підібраних вітамінно-мінеральних комплексів.

Крім того, вважаємо за доцільне запровадити щомісячний моніторинг фізичних показників і якості харчування студентів, задля більш ретельної оцінки динаміки змін показників життєдіяльності, в залежності від збалансованості раціону (табл.1).

Таблиця 1.Паспорт здоров'я студента

Показник	Нормальне значення	Ваші дані
Ріст		
Маса	належна за інд. Брока	
Частота дихання	120-110/60-80 мм рт ст	
Артеріальний тиск	60-80/хв	
Рухова активність (в км/добу)	6-10 км/добу	
Самопочуття (в балах)	відмінне	
Апетит (в балах)	відмінний	
Характер харчування (раціональне, нераціональне, кількість разів на день)	раціональне 4-5 разів на день	
Шкідливі звички	відсутні	
Частота і тривалість простудних захворювань	відсутні (1-2 рази в рік)	
Група здоров'я	1	

Джерело: [2]

Висновки. Фактичне харчування більшості студентів полідефіцитне, розбалансоване за багатьма нутрієнтами, що в свою чергу приводить до порушення функції

ШКТ, падіння працездатності та ефективності навчання. Неправильна організація харчування пов'язана з відсутністю належного рівня знань з питань здорового харчування, необхідних для побудови здорового харчування, що виявляється в необ'єктивній оцінці раціонів та відсутності навичок його корекції.

Список використаних джерел

1. Горобей М.П. Проблеми збалансованого харчування студентів / М.П. Горобей // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 10. – С. 20-22.
2. Козік Н. М. Дослідження особливостей харчування студентів вищої школи як складової способу життя / Н. М. Козік, Н. А. Стратійчук, Г. М. Пилип, Л. Г. Логуш // Молодий вчений. – 2017. – № 3.1. – С.172-176.
3. Сеймук А. О. Вивчення працездатності та стрес-факторів, які впливають на організм студентів / А. О. Сеймук, В. А. Хаджинов, Н. Г. Чекмарьова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – 2014. – №. 3. – С. 251 – 254.

Н. Н. Павлик

ЗНАЧИМОСТЬ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В СТРУКТУРЕ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ СТУДЕНТОВ

Проблема здоровья молодого поколения является приоритетом для любого цивилизованного общества и государства. Одним из наиболее значимых факторов, препятствующих укреплению и сохранению здоровья молодых, является гиподинамия (малоподвижный образ жизни) [1]. Распространённость гиподинамии возрастает в связи с урбанизацией, автоматизацией и механизацией труда и достижениями научно-технического прогресса, в первую очередь это средства, ускоряющие получение информации – телевидение, радио, различные видов связи (телефон, интернет и т. д.).

Ни для кого не является откровением, что противодействием гиподинамии является физическая активность. Именно физическая культура является профилактикой многих заболеваний и средством продления жизни. Учёные всех эпох утверждали: движение – это жизнь. Огромное количество людей разного возраста занимаются оздоровительной физической культурой. Физкультурные технологии, главным образом направленные на укрепление здоровья и защитных сил организма, являются неотъемлемым компонентом отдыха, лечения и воспитания у человека убеждённости в необходимости регулярно заниматься физической культурой и спортом [2].

Но так ли активно занимаются студенты оздоровительной физической культурой в стенах нашего ВУЗа, понимают ли они до конца её значение в оздоровлении организма?

С целью выявления степени двигательной активности и определения значимости физического воспитания в структуре ЗОЖ студентов как противодействие гиподинамии, выяснение структуры мотивов, побуждающих студентов заниматься или не заниматься физической культурой, нами было проведено эмпирическое исследование в форме анкетирования. Всего в исследовании принимали участие 43 человека – 41 девушка и 2 юношей в возрасте 18–20 лет. По результатам анкетирования мы получили следующие данные: состояние своего здоровья как хорошее оценили 41 % респондентов, удовлетворительное – 47 % респондентов, а 13 % оценили его как плохое. Из 43 человек 58 % респондентов не имеют каких-либо хронических заболеваний, 31 % опрошенных имеют заболевания и 11 % не имеют точных сведений о своем здоровье. Об отрицательных последствиях гиподинамии знают и пытаются с ней бороться 77 % респондентов, остальные 23 % двигаются мало.

Главными факторами здорового образа жизни (ЗОЖ) 46 % респондентов счи-

тают занятия физкультурой, 24 % респондентов – правильное питание, 20 % – закаливание, режим дня – 10 % респондентов. Вместе с тем, 74 % опрошенных ответили, что занимаются физическим воспитанием только на занятиях по физической подготовке, 14 % делают утреннюю зарядку и 12 % регулярно занимаются определенными видами спорта. Основную физкультурную группу посещают 66 % респондентов, а 34 % посещают подготовительную и специальную. У 43 % респондентов отношение к занятиям по физкультуре положительное, а у 57 % – отрицательное по причине не привлекательного ведения занятий. По этой причине 73 % респондентов не считают нужным увеличивать количество часов занятий по спортивным дисциплинам, 16,5 % ответили, что им все равно и 10,5 % считают правильным такое увеличение. Мало того, 47 % ответили, что оптимальным возрастом для начала занятий физкультурой считается зрелый возраст.

Анализируя результаты наших исследований среди студентов, мы выявили дефицит двигательной активности, причиной которого, является низкая осведомленность в области здоровьесбережения, недооценка важности физических упражнений, непривлекательность занятий как таковых, обычная лень, вредные привычки и отсутствие необходимой мотивации на поддержание и укрепление своего здоровья и ведения ЗОЖ.

Воспитание ЗОЖ в студенческой среде является неотъемлемой частью образования. На сегодняшний день многое дается для формирования ЗОЖ студенчества: в образовательный процесс студентов БрГУ им. А.С. Пушкина включены дисциплины, на занятиях по которым делается акцент на ЗОЖ, – это основы медицинских знаний, валеология, возрастная физиология и гигиена, физическое воспитание и ряд других дисциплин. Ведется работа по профилактике вредных привычек в студенческой среде – демонстрируются научно-популярные фильмы по заданным темам, проводятся диспуты, конференции, акции. Традиционными стали ежегодные акции «Молодёжь против СПИДа», посвященные Всемирному дню борьбы со СПИДом, брейн-ринг «Быть здоровым – это модно!», приуроченный к Всемирному дню здоровья, кинолектории.

Эффективность процесса воспитания ценностного отношения к здоровью и здоровому образу жизни в немаловажной степени зависит от здоровьесберегающих позиций и целенаправленной работы самого молодого человека по уменьшению факторов риска и усилению факторов защиты здоровья [1].

Список использованных источников

1. Павлова, Е. О. Формирование ценностного отношения к здоровому образу жизни среди подростков в учебно-воспитательном процессе / Е. О. Павлова // Молодой ученый. – Казань: Молодой ученый, 2014. – № 6. – С. 745–748.
2. Нестерова, И. А. Здоровый образ жизни в контексте категории «здоровье» / И. А. Нестерова // Высшее образование сегодня. – М.: Логос, 2011. – № 2. – С. 92–94.

В. О. Кожем'яка, Л. В. Гомон, Г. М. Чикольба

УЗАГАЛЬНЕННЯ ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ГІМНАСТИЧНИХ ВПРАВ

Фізичне виховання – це вид навчання, специфікою якого є навчання руху (рухових дій) та виховання (управління розвитком) фізичних якостей людей. У системі фізичного виховання гімнастика займає одне з провідних місць як засіб всебічної фізичної підготовки, розвитку рухових навичок, здібностей та якостей. У статті запропоновано пропозиції та рекомендації щодо впровадження досліджень у практиці фізичного виховання за допомогою гімнастичних вправ [1, с. 26].

У сучасній гімнастиці використовується велика кількість загальнорозвиваючих

вправ для загального розвитку та спеціальних вправ на гімнастичних пристроях, за допомогою яких вирішуються певні педагогічні та оздоровчо-гігієнічні завдання. Всі гімнастичні вправи вимагають поглибленого вивчення та вдосконалення під час навчально-тренувального процесу.

Отже, навчання та тренування – це складний і тривалий педагогічно-виховний процес, який передбачає всебічний фізичний розвиток учнів, оволодіння спеціальними руховими навичками, досягнення високих атлетичних результатів на змаганнях, а також виховання глибокої моральної чистоти, почуття патріотизму.

Сучасні досягнення у спортивній гімнастиці стали можливими завдяки оволодінню спортсменами технікою виконання найскладніших вправ, що вимагають тривалої та напруженої тренувальної та навчальної роботи. Відомо, що для вивчення складної комбінації спортсмен повинен володіти належною силою, гнучкістю, витривалістю, вміти координувати рухи, добре враховувати просторові та часові параметри. Тому необхідно, щоб організм спортсмена був повністю адаптований до складних та напружених спортивних занять. Також важливо виховувати моральні та вольові якості.

Зрозуміло, що все це займає багато часу. Спостереження показують, що спортсмен витрачає 4-8 років [2, с. 54], щоб досягти високого рівня спортивної майстерності. Але оскільки процес вдосконалення спорту практично безмежний, робота над розвитком та вдосконаленням рухових та морально-вольових якостей не обмежується певним часом.

Різні терміни тренувань для гімнастів залежать насамперед від індивідуальних особливостей гімнаста, здібностей, умов тренувань, відданості справі та інших факторів. Бувають випадки, коли спортсмен від природи наділений надзвичайними здібностями до рухової активності, але займається гімнастикою без особливого бажання. Природно, що в цьому випадку шлях до спортивної майстерності унеможливується. Буває, що спортсмени з меншими можливостями, завдяки високому бажанню, наполегливості та відданості, а головне – великій старанності, досягають значних спортивних успіхів за порівняно короткий проміжок часу.

Дуже часто можна спостерігати, коли одні й ті ж гімнастичні вправи дають неоднаковий ефект, також різні фізичні вправи також можуть призвести до подібних результатів. Аналіз цих явищ показує, що ефективність фізичного виховання залежить не тільки від використовуваних фізичних вправ, але і від факторів, що впливають на їх виконання. Тому знання цих факторів підвищить ефективність занять. До факторів належать: індивідуальні особливості спортсменів; особливості самих вправ, їх характер, складність та трудність; новизна та емоційність; зовнішні умови виконання вправ (місце проведення, кліматичні, метеорологічні та санітарно-гігієнічні умови, стан матеріально-технічної бази, місцевість); ті, що визначають вплив вправ, представляють дії тренера в раціональній побудові процесу фізичного виховання [2, с. 58].

Для забезпечення інтересу спортсменів тренер повинен не лише враховувати ці фактори, а й використовувати їх для вирішення конкретних педагогічних завдань.

Для дослідження практики фізичного виховання було обрано показник швидкості та витривалості. Всього в цьому дослідженні було обстежено 21 гімнастку 18-23 років, 11 з них склали контрольну групу і 10 – експериментальну. Вправу використовували для поліпшення результатів фізичної підготовки: для м'язів рук і плечей, тулуба і шиї, ніг, а також методи повторення, метод великих зусиль та комбінований метод, про який більш докладно розглядається в цій статті [3, с. 179].

Для дослідження практики фізичного виховання у спортивній школі за допомогою гімнастичних вправ було обрано показник швидкості та витривалості.

На початку дослідження експериментальна група не відповідала стандартам. Для найкращих результатів запропоновано наступний метод.

1. Метод багатократних повторень. Вправа повторюється зі звичайною швидкістю без напруги або з гантелями (1-3 кг), набивними м'ячами (2-3 кг), при опорі партнера або пружних предметів до вираженої втоми тих м'язів, які виконують основну роботу.

2. Метод великих зусиль. Потрібно докласти великих зусиль для виконання складних вправ, які можна робити не частіше 3-4 разів поспіль, а іноді лише один раз. Вправи з великими м'язовими зусиллями включають: вправи з гирями (гантелі 5-10 кг, набиті м'ячі 5 кг, гантелі, мішки з піском, штанги, гумові пов'язки, амортизатори), з опором партнера, долаючи власну вагу.

3. Комбінований метод. Ця ж вправа виконується у певній послідовності: спочатку в динамічному, потім в ізометричному режимі, потім з великим м'язовим зусиллям і, нарешті, методом повторних зусиль. Перерва на 1-2 хвилини робиться після кожної серії (повторення). Всі серії повторюються 3-4 рази.

Порівняння середніх значень тестів, які проводилися перед експериментом та після експерименту, показало, що практично за всіма показниками спеціальної фізичної та технічної підготовленості результати спортсменів експериментальної групи покращилися, в той час показники контрольної групи покращилися не достовірно або не так явно, як в експериментальній групі.

Таким чином, підсумовуючи результати впливу розробленого методу на працездатність спеціальної фізичної та технічної підготовленості гімнастів, можна зазначити, що відсоток покращення показників спеціальної підготовленості у гімнастів експериментальної групи збільшився на 1,81-32,99%, тоді як у контрольній групі цей відсоток становив від 0,21 до 16,78% [3, с. 192].

Застосування у навчальному процесі даного дослідження допоможе покращити фізичні здібності спортсмена.

Висновок. Комплексний метод тренувань команд з гімнастики у спортивних закладах, який застосовувався у навчальному процесі гімнастів експериментальної групи, сприяв покращенню майже всіх показників тестування спеціальної фізичної підготовленості.

Список використаних джерел

1. Курашин Ю. Ф. Теорія і методика фізичної культури / Ю. Ф. Курашин. - Москва: Спорт, 2010. - 320 с. 2. Гімнастика: Навч. для студ. вищ. пед. навч. закладів / [М. Л. Журавин, О. В. Загрядская, Н. В. Казакевич та ін.]. - Москва: Видавничий центр «Академія», 2012. 3. Художня гімнастика. Теорія і методика / І. А. Вінер-Усманова, Е. С. Гачок, Е. Н. Медведєва, Р. Н. Терьохіна., 2015. - (С: «Бібліотечка тренера»).

В. С. Савченко, О. О. Адаменко

УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ КОМЕРЦІЙНОЮ СТРУКТУРОЮ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ТА СПОРТІ

Нині у значній кількості країн відбувається інтеграція сфери фізичної культури і спорту у ринкове середовище і створення комерційних структур, що надають платні послуги. Це об'єктивно призводить до виникнення у сфері послуг фізичної культури та спорту якісно нових процесів та явищ. Відбуваються істотні зміни у системі соціально-економічних відносин у галузі, утворюються нові форми власності та форми господарювання, що активно впливає на поведінку всіх учасників фізкультурно-спортивної діяльності.

Наведена ситуація повною мірою притаманна і Україні. Можливість якісних змін у розвитку фізичної культури та спорту країни сьогодні багато в чому обумовлюється рівнем реалізації Закону України «Про фізичну культуру і спорт» (1993), Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту, затвердженої Указом

Президента України від 28 вересня 2004 р., № 1148/2004, Концепції Державної цільової програми розвитку фізичної культури та спорту на період до 2020 року, затверджена Кабінетом Міністрів від 9 грудня 2015 р. № 1320-р.

Для поліпшення фінансового забезпечення галузі ці документи, зокрема, орієнтують її виконавців на активне залучення ринкових механізмів розширеного відтворення діяльності фізкультурно-спортивних організацій. У зв'язку з цим набуває актуальності розробка моделі управління сучасною комерційною структурою у сфері фізичного виховання та спорту. Це, у свою чергу, дозволить науково обґрунтувати практичні дії та наступні шляхи, пов'язані з перетворенням відносин власності, впроваджувати нові технології управління фізкультурно-спортивними структурами, що діють на комерційній основі, врегульовувати правове забезпечення спортивної та фізкультурної діяльності сучасних комерційних структур та долати негативні тенденції в економіці фізичної культури та спорту.

Значний внесок у розвиток теорії і практики управління сферою фізичного виховання та спорту здійснили Жданова О. [1], Мудрик В., Сейранов С. Серед вітчизняних дослідників можна виділити наступних: Городинська І.[1], Гузар В., Дутчак М., Куделко В., Мічуда Ю.[3], Олійник М., Платонов В., Чеховська Л., Шкретій Ю. та ін.

Водночас роботи названих авторів, незважаючи на те, що в них висвітлюються численні важливі аспекти функціонування та розвитку фізичної культури і спорту в умовах ринкових відносин, не дають системного уявлення про процес управління сучасною комерційною структурою у фізичному вихованні та спорті. Це і зумовило вибір теми магістерської роботи: «Управління сучасною комерційною структурою у фізичному вихованні та спорті».

Мета дослідження полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці моделі управління сучасною комерційною структурою у фізичному вихованні та спорті та розробці практичних рекомендацій щодо її подальшої реалізації.

Реалізація поставленої мети зумовлює вирішення наступних *завдань*: 1) здійснити аналіз науково-методичної літератури з проблем управління сферою фізичної культури та спорту; 2) дослідити стан правової та економічної урегульованості спортивної та фізкультурної діяльності сучасних комерційних структур; 3) розробити модель управління сучасною комерційною структурою у фізичному вихованні та спорті; 4) сформулювати практичні рекомендації щодо забезпечення подальшої діяльності комерційних структур у фізичному вихованні та спорті.

Об'єкт дослідження – діяльність комерційної структури у фізичному вихованні та спорті.

Предмет дослідження – модель управління сучасною комерційною структурою та рекомендації щодо забезпечення її подальшої ефективної діяльності.

У процесі виконання магістерської роботи були використані такі методи дослідження: метод системного аналізу; аналіз наукової літератури та документів, що характеризують функціонування та розвиток комерційних структур сфери фізичної культури і спорту; статистичні методи аналізу; моделювання; анкетування власників комерційних структур, тренерів та клієнтів.

Розвиток комерційної діяльності у сфері фізичної культури і спорту забезпечує високу ефективність її функціонування. Ефективне підприємництво у сфері фізичної культури та спорту можливе лише за наявності певної ситуації – комерційного середовища, тобто ринкової системи відносин, а також свободи підприємця, яка дозволяє приймати найбільш ефективні рішення. Сприятливе середовище, включає в себе високий ступінь економічної свободи, наявність певних спортивних підприємств, домінування у сфері діяльності фізкультурно-спортивних організацій та під-

приємств економічних стосунків ринкового типу, можливість використання необхідних ресурсів: фінансових, матеріальних, людських та наявність відповідного законодавства та оподаткування.

Список використаних джерел

1.Городинська І.В. *Управління фізичною культурою і спортом: навч. Посібник для студентів факультету фізичного виховання та спорту /І.В. Городинська/ – Херсон: Видавництво ХДУ, 2010. – 112 с.* 2.Жданова О.М. *Управління сферою фізичне виховання і спорту /О.М. Жданова, Л.Я. Чеховська/ Навч. Посібник для фізкультурних вузів. – Дрогобич: Коло, 2009. – 224 с.* 3.Мічуда Ю.П. *Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку : закономірності функціонування та розвитку /Ю.П. Мічуда/. – К. : Олімпійська л-ра, 2007. – 215 с.*

Г. О. Топчієва

ВИХОВНА РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

На сучасному етапі розвитку країни в умовах якісного перетворення всіх сторін життя суспільства зростають вимоги до фізичної підготовленості нашої молоді та співгромадян, необхідної для успішної їх трудової діяльності. Перебудова вищої освіти в Україні поставила перед вищою школою завдання докорінного й усебічного поліпшення професійної підготовки і фізичного виховання майбутніх фахівців.

У нових умовах підвищується соціальна значимість фізичного виховання у формуванні гармонійно розвиненої особи випускника ВНЗ із високою мірою готовності до соціально професійної діяльності. Отже, не викликає жодних сумнівів актуальність здійснення багатобічного дослідження виховних якостей фізичної культури і спорту серед української студентської молоді [5].

Фізична культура і спорт є однією із складових частин загальної культури, вона виникає та розвивається одночасно разом з матеріальною та духовною культурою суспільства [2].

Фізичний і духовний розвиток студентської молоді, органічно доповнює один одного та сприяє підвищенню соціальної активності особи.

Студентський вік має особливо важливе значення. Фізична культура є засобом не лише фізичного оздоровлення, але й виховання соціальної, трудової і творчої активності молоді, що істотно впливає на розвиток соціальної структури суспільства. Зокрема, від фізичної підготовленості, стану здоров'я, рівня працездатності майбутніх фахівців народного господарства багато в чому залежить виконання ними соціально професійних функцій. Постійно зростаючий обсяг інформації, ускладнення навчальних програм, різні громадські доручення роблять навчальну працю студентської молоді все більш напруженою й інтенсивною. Останнє призводить до зменшення рухової активності (гіподинамії), а одночасне збільшення навантаження на психіку, негативно впливає на організм, ускладнює навчання і фізичну підготовку до майбутньої виробничої діяльності.

Потреба належного стану здоров'я і високого рівня працездатності є однією з основних потреб студентської молоді. В останні роки здоров'я студентського контингенту має явно виражену тенденцію до його погіршення. Сучасні складні умови навчання у ВНЗ диктують більш високі вимоги до біологічних і соціальних можливостей студентського юнацтва [1].

Малорухомий спосіб життя є однією з головних причин важких хронічних захворювань внутрішніх органів. Обмеження рухової активності призводить до того, погіршується розумова працездатність, відбуваються негативні зміни в центральній нервовій системі, знижуються функції уваги, мислення, пам'яті, ослабляється емоційна стійкість, порушується нормальна діяльність найважливіших органів і систем.

Високий і середній рівень рухової активності підвищує резистентність організму і при цьому, фізичний розвиток носить гармонійний характер. Дозовані фізичні навантаження під час навчання у ЗВО в режимі навчального дня, необхідні кожному студенту з урахуванням стану здоров'я. Тільки тривале і систематичне застосування різних фізичних вправ загального та спеціального характеру, наростаюча тренуваність, адекватна функціональним можливостям організму, в кінцевому підсумку можуть забезпечити адаптацію організму до навантажень і призвести до ліквідації захворювань [4].

Діапазон можливостей у вдосконаленні фізичної природи людини практично безмежний. У процесі теорії та практики розглядають спосіб життя студентської молоді як систему основних видів діяльності, яка пов'язана з підготовкою фахівців висококваліфікованої розумової праці з доброю фізичною підготовленістю, за допомогою якої розкриваються характер і міра активності молоді, міра реалізації соціальних функцій [3].

У процесі фізичної культури і спорту здійснюється морфологічне і функціональне вдосконалення організму людини, формування потреби у підтримці високого рівня фізичної і розумової працездатності, поліпшення його життєво важливих фізичних якостей, рухових навичок, умінь і знань, побуті, сім'ї та раціональної організації вільного часу з творчим освоєнням всіх цінностей фізичної культури і спорту; створення умов повної реалізації творчих здібностей студента; моральний, естетичний, духовний та фізичний розвиток студентів під час процесу, організованого з урахуванням сучасних загальнонаукових і спеціальних технологій. Ряд авторів наголошують, що виховання відповідального ставлення до людського здоров'я є одним з пріоритетних завдань системи освіти України [2].

Отже, фізична культура і спорт у ЗВО, є: 1) невід'ємною частиною способу життя студентської молоді, співробітників, викладачів; 2) сферою задоволення необхідних потреб в руховій діяльності, що дозволяє цим особам як найповніше реалізувати свої фізичні можливості.

Крім того, вони грають в одну з найважливіших ролей у вирішенні проблеми раціонального використання вільного часу. Важливо, щоб держава виступала, насамперед, координаційним суб'єктом і всіляко сприяла виконанню вищенаведених якостей фізичної культури і спорту у ЗВО, а суспільство здійснювало за цим контроль.

Список використаних джерел

1. Волкова Л.М. *Физическая культура студентов: состояние и пути совершенствования: монография* / Л.М. Волкова, В.В. Евсеев, П.В. Половников. – [2-е изд]. – СПб.: СПб ГПУ, 2013. – 151-154 с.
2. Волкова Н. П. *Педагогика : учеб. пособие* / Н. П. Волкова. : К. : Академвидав., 2007. – 610-611с.
3. Довгенько Ю.І. *Програмноцільове управління матеріалотехнічної базою олімпійського та паралімпійського спорту в Україні: автореф. дис. к. фіз. вих. і спорту: 24.00.01* / Ю.І. Довгенько; НУ-ФіС України.- К., 2006
4. Дубогай О.Д. *Фізичне виховання і здоров'я: навч. посіб.* / О. Д. Дубогай, Завидівська Н.Н., та ін. – К.: УБС НБУ, 2012. - 270 с.
5. Литвиненко О.М. *Формування здорового способу життя в студентській молоді* / О.М. Литвиненко // *Наукові праці ЧДУ ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер.: Педагогіка. - 2012. - Вип. 187. – 42-46 с.*

Т. О. Ячник, О. В. Іщенко

НЕОБХІДНІСТЬ ВІДВІДУВАННЯ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМАНДНОГО ДУХУ СТУДЕНТІВ

Ні для кого не секрет, що студентське життя – це найяскравіший час у житті кожного. Саме тоді у кожній людині розкривається її прихований потенціал, що згодом може послужити їй засобом досягнення успіху. Сьогодні більшість вищих

навчальних закладів України приділяє особливу увагу вивченню студентами іноземних мов та аналітичних дисциплін в умовах інтеграції Болонського процесу в українську освіту. Саме тому студенти витрачають більше часу на основні предмети, часто забуваючи про необхідну складову будь-якого навчального процесу – періодичні тренування на заняттях з фізичної культури та участь в студентських спортивних змаганнях. Загальною тенденцією для студентів ВНЗ є ухилення від занять з фізичної культури, що пояснюється надмірною завантаженістю іншими предметами та неспроможністю відвідувати заняття фізичної культури через незручність графіку та місця тренувань. На прикладі Національного Університету імені Тараса Шевченка, навчальний заклад забезпечує студентів усім необхідним для занять спортом, а також зручним розкладом занять та місцем знаходження спортивного залу. Тому небажання студентів відвідувати заняття залишається незрозумілим.

Студенти запевняють, що компенсують нестачу тренувань регулярними відвідуваннями тренувальних залів, спортивних клубів, де вони мають змогу наодинці попрацювати над фізичною формою без втручання тренера або вчителя. Але вони забувають про важливу функцію дисципліни «Фізична культура», яку не зможе виконати жоден тренувальний зал. Цією функцією є формування командного духу студентів, який є необхідною складовою навчального процесу та корисним інструментом досягнення успіху. Як зазначає Вікторія Горбунова [1, с.10], студенти працюють над своєю індивідуальною метою – скласти сесію, але іноді необхідним може виявитися об'єднатися в команду для більш успішного результату. Тоді їм в нагоді можуть статися навички роботи в команді, тому що це, перш за все, соціалізація, без якої неможливо знайти своє місце в суспільстві.

Заняття з фізичної культури допомагають людині визначити своє місце в команді, адже в жодній спортивній грі немає неважливої ролі, кожен з членів команди виконує свої функції, саме тоді в команді немає місця для «білої ворони», колективний дух швидко дає про себе знати і такі люди підкорюються суспільній думці. Це сприяє встановленню рівності між усіма студентами а також підвищенню їх ефективності та продуктивності навчання, адже небажання підвести команду також є рушійною силою в багатьох випадках спільної роботи над проектами та іншими завданнями.

Студентське життя зазвичай є дуже насиченим різного роду позанавчальними заходами, під час яких навички роботи в команді є вкрай необхідними. З цього приводу я маю особистий досвід, який дуже влучно підтвердить думку, що заняття з фізичної культури допомогли студентам досягти поставленої мети. Щороку у моєму навчальному закладі проводиться змагання між факультетами до Дня Народного Єдинства, під час якого кожна команда має представити певну країну або цивілізацію, продемонструвавши її кухню та звичаї. Цього року наша баскетбольна команда вирішила взятися за організацію та підготовку виступу, адже минулого року наш факультет посів останнє місце у змаганнях через безвідповідальність організаторів. Завдяки нашій кооперації та готовності допомогти один одному, інші студенти підтримали усі запропоновані ідеї та допомогли зробити все так, як треба. Майже місяць плідної роботи, численних репетицій, безсонних ночей приніс нам довгоочікувану перемогу. Більше того, багато студентів висловили бажання долучитися до спортивної діяльності та створили свої команди з футболу та волейболу.

Отже, командний дух є невід'ємною частиною процесу навчання у вищому навчальному закладі, він є основою успішної життєдіяльності студентів. Найкращим способом формування командного духу є постійне залучення у спортивних змаганнях та заходах, якими забезпечує студентів університет. Як казав викладач Гарвардської школи бізнесу та відомий бізнес-консультант Organizational Effectiveness

Consulting Том Дибськи [2]: «Працювати в команді не потрібно лише роботам». Саме тому я можу впевнено заявити, що будь-яка академічна та позанавчальна діяльність стане легшою для студентів, якщо вони будуть справжніми командними гравцями, в чому їм допоможуть заняття з фізичної культури.

Список використаних джерел

1. Богданова В. Психологія командотворення. 2014. 2. Працювати в команді не потрібно лише роботам - Том Дибськи. - Режим доступу: http://management.lviv.ua/aktualno/news/item/349-tom_dybski.

С. В. Халайджі, Т. В. Захлевська, Н. Г. Лаговська, Л. М. Цапенко

ОСНОВНІ МОТИВИ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯМ СТУДЕНТОК МОЛОДШИХ КУРСІВ ОНАХТ

В останні роки в Україні спостерігається прогресуюча деградація здоров'я населення, особливо студентської молоді. За даними щорічного медичного огляду більш ніж половина студентів має якесь захворювання, а іноді і не одно. При цьому багато студентів (особливо студенток) не відчувають потреби в систематичних заняттях фізичною культурою [2, 5].

З літературних джерел відомо, що вузівське фізичне виховання може в значній мірі покращити стан здоров'я студенток [4], але кількість учбових годин за програмою навчання на молодших курсах не відповідає необхідному для молодої людини фізичному навантаженню. Тому потреба у самостійних заняттях стоїть дуже гостро [1, 3, 6,].

Завданнями нашого дослідження було визначити найбільш значущі мотиви до самостійних оздоровчих занять фізичною культурою в позаучбовий час.

Для вирішення поставлених завдань ми застосували метод анкетування студенток молодших курсів ОНАХТ щодо мотивації до додаткових самостійних занять в позаучбовий час.

Дослідження проводилося у вересні 2018 року з 142 студентками I курсу 4 факультетів Технологічного інституту харчової промисловості ім. М.В. Ломоносова, а саме: факультету товарознавства та технології харчової промисловості і продовольчого бізнесу, факультету технології зерна і зернового бізнесу, факультету інноваційних технологій харчування і ресторанно-готельного бізнесу і факультету технології вина та туристичного бізнесу.

Студентки розташовували за рейтингом від найвагомшого до самого неважливого 8 запропонованих їм найбільш розповсюджених мотивів до додаткових занять фізичними вправами у вільний час: зміцнення здоров'я, добре самопочуття, зменшення ваги, профілактика захворювань, спілкування, удосконалення фігури, розвиток рухових якостей, зняття стресу. Далі засобами статистичної обробки ми визначали значущість кожного з мотивів у відсотках і розташовували їх за рейтингом.

Проаналізувавши рейтинг запропонованих студенткам мотивів, ми отримали наступні результати. Домінуючим мотивом виявився мотив «Удосконалення фігури», якому віддали голоси 31,2 % опитаних дівчат. Це пояснюється тим, що бути стрункою і зовні привабливою – провідна потреба жінки, що є домінуючим мотивом до занять.

Другу позицію зайняв мотив під назвою «Зміцнення здоров'я». Йому віддали перевагу 25,1 % студенток, що пояснюється їх прагненням до покращення та збереження здоров'я засобами різноманітних фізичних вправ.

Третім за рейтингом з результатом 11,6% був названий мотив «Зменшення ваги». Це свідчить про те, що частина дівчат бажають схуднути і поліпшити свій

м'язовий тонус.

Далі з невеликою різницею розташувалися за рейтингом мотиви «Профілактика захворювань» (8,3%), «Розвиток рухових якостей» (7,5%), «Добре самопочуття» (6,4 %), «Зняття стресу» (5,7%) і «Спілкування» (4,2 %).

Висновки та рекомендації. Основною мотивацією до самостійних оздоровчих занять для більшості студенток I курсу є потреба мати красиву фігуру і міцне здоров'я, а також можливість корегувати вагу.

Для залучення студенток до занять в позаучбовий час бажано створити у ЗВО умови для додаткових занять студенток в оздоровчих групах за різними оздоровчими фітнес-програмами: стрейчинг, пілатес, фітнес-йога, степ-аеробіка, танцювальна аеробіка, аква-аеробікою (за наявності басейну у вузі), в секціях спортивних ігор для початківців (волейбол, баскетбол, футзал). Використання цих рекомендацій дозволить значно зміцнити стан здоров'я студенток і покращити їх фізичну підготовленість до подальшої активної життєдіяльності.

Список використаних джерел

1.Гордієнко Ю.В. Мотивація студентів до занять з фізичного виховання в технічному вузі/ Ю.В. Гордієнко, О.В. Гордієнко//Актуальні проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту та туризму: тези доповідей на V Міжнародної наук.-практ. конференції 10-11 жовтня 2013 р. – Запоріжжя: КПУ, 2013.– С. 71-72. 2.Кривошеєва Г.П. Формування культури здоров'я студентів університету:автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти»/ Г.П. Кривошеєва.– Луганськ, 2001. – 20 с. 3.Лисяк В.М. Вивчення ціннісних орієнтацій до занять фізичними вправами у процесі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів/ В.М. Лисяк// Педагогіка, психологія та методико-біологічні проблеми фіз. виховання та спорту: Зб. наук. праць за ред. С.Є Єрмакова. –Х.ХІІІ, 2009. – №7. – С.92-95. 4.Литвинова З.П. Формирование ценностного отношения личности к культуре здоровья в образовательном процессе вуза: дис. ... канд. Пед. Наук: 13.00.01/ Литвинова З.Н. – Ставрополь, 2004. – 192 с. 5.Раевский, Р.Т. Здоровье, здоровый и оздоровительный образ жизни студентов/ Р.Т. Раевский, С.М. Канишевский. – О.: Наука и техника, 2008. – 556 с. 6.«Паспорт здоров'я студентів» як один із мотиваційних чинників на заняттях фізичною культурою в закладах вищої освіти» Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини: Електронний збірник тез наукових доповідей II Міжнародної інтернет-конференції 9-10 листопада 2018 року Одеса, Університет Ушинського, С. 36-41.

Н. Г. Собко, І. А. Богатько

КРОСФІТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ СИЛИ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Постановка проблеми. Демократизація системи освіти, надання їй національної спрямованості вимагають пошуку нових шляхів підготовки підростаючого покоління до активного творчого життя, значних розумових і фізичних навантажень [2].

Юнаки-випускники загальноосвітніх шкіл у майбутніх професіях можуть зіткнутися як з необхідністю прояву високого рівня рухових здібностей, так і з необхідністю протидіяти наслідкам малорухливого способу життя [1].

Сьогодні практично кожний учитель для зміцнення здоров'я дітей, гармонійного розвитку, підвищення працездатності їх організму і розширення функціональних можливостей, опірності організму до хвороб застосовує в своїй діяльності нетрадиційні форми навчання [4].

Відзначаючи зростаючий інтерес молоді до занять силовими видами спорту, дослідники [3; 5] вказують на необхідності їх застосування в урочній і позакласній роботі зі школярами, зокрема старшокласниками, оскільки в даний час в теорії та

практиці фізичного виховання найбільш гостро стоїть саме проблема вдосконалення фізичної підготовленості юнаків в старшій школі [5].

Авторами звертається увага на розвиток силових здібностей юнаків у силових видах спорту (Безкоровайний Д.О., 2014; Л.Д. Гурман, 2013); актуальність розробки секційних занять з пауерліфтингу (Скрипка І.М., Черідніченко С.В., Лисяк М.О., 2018); необхідність оптимізації фізичної підготовки учнів старших класів засобами силової аеробіки (Санжарова Н.М., Кропивка Т.М., 2015); важливість використання занять у тренажерному залі (Галяс В.В., 2011; Літус Р.І., 2016).

Оскільки розвиток кросфіту в Україні почав набирати оберти, в літературних джерелах [4] наголошується на доцільності використовувати елементи цих тренувань на уроках фізкультури. Це допоможе учням ознайомитися з цим видом спорту і, можливо, зацікавитись ним у житті поза школою.

Специфіка кросфіта полягає саме у відмові від будь-якої спеціалізації. Комбінування важкої атлетики, гімнастики, бігу, гирьового спорту, вправ з власною вагою, плавання, веслування дає широкий спектр різних тренувань на кожен день, що дозволяють внести різноманітність і зробити заняття набагато цікавішим і ефективнішим. Принципи, що лежать в основі системи, дозволяють легко адаптувати кросфітівські елементи тренування для людей різного рівня фізичної підготовки [4].

Кінцевою метою занять кросфітом є поліпшення загальної фізичної форми, витривалості і готовності до будь-якої життєвої ситуації, що вимагає активних фізичних дій. Ця система тренувань допомагає розвивати силу, підвищує працездатність дихальної та серцево-судинної систем, покращує координацію і сприяє зниженню ваги і формуванню ідеальної фігури [4].

Висновки. Аналіз спеціальної літератури підтвердив нагальну потребу пошуку нових шляхів підготовки підростаючого покоління до активного творчого життя. Дослідники єдині в своїх судженнях щодо необхідності застосування елементів силових видів занять в урочній і позакласній роботі зі старшокласниками. Серед низки запропонованих ними ефективних засобів виділено кросфіт.

Список використаних джерел

1. Гурман Л.Д. До проблеми силової підготовки школярів старших класів / Л.Д. Гурман // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. – 2013. – Вип. 6. – С. 86-91. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkrpii_fv_2013_6_15.
2. Кокошко Роман Використання технічних засобів для розвитку силових здібностей на уроках фізичної культури / Р. Кокошко // Фізична культура, спорт та фізична реабілітація в сучасному суспільстві. – 2017. – С. 39-43.
3. Ніколаєв С.Ю. Розвиток силових здібностей в учнів старших класів засобами атлетичної гімнастики / С.Ю. Ніколаєв, В.С. Полюхович // Молодіжний науковий вісник. – 2009 – С. 8-11.
4. Слюсаренко В.В. Використання елементів тренувань з програми кросфіту на уроках фізкультури в загальноосвітній школі. / В.В. Слюсаренко // Методичний посібник. – Вінниця, 2017. – 60 с. – Режим доступу: <https://dorobok.edu.vn.ua/article/view/2451>.
5. Царук О.В. Силова підготовка юнаків старших класів на уроках фізичної культури / О.В. Царук // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2012 – №7 – С. 111-114.

Д. В. Гостєва, Г. К. Тарасова

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ ЛЕГКОАТЛЕТІВ У ПЕРЕДЗМАГАЛЬНИЙ ПЕРІОД

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій. В даний час наука про спорт і її відповідний рівень дає всі підстави для того, щоб визнати взаємозв'язок між результативністю, безпекою змагальної діяльності спортсмена і його станом психіки, який передуює або супроводжує таку діяльність [1]. Правильне

відчуття поточного рівня майстерності, тобто справжніх можливостей, а так само межі між емоційними і розважливими діями забезпечує потрібний психологічний настрій і відповідно формує оптимальний внутрішній психологічний стан для надійного виступу [2].

Все це стало підґрунтям для проведення дослідження психологічних ресурсів успішної спортивної діяльності, а саме рис і установок, які корисні для регуляції поведінки в різних стресових ситуаціях.

Таким чином, **мета** наших наукових пошуків полягала у дослідженні психологічних ресурсів у легкоатлетів в передзмагальний період та їх впливу на результативність виступів.

Методи дослідження. Для вивчення передзмагальних психічних станів спортсменів використовувалася методика А.М. Миколаєва [5]. У ній запозичені 6 шкал з методики САН В. А. Доскіна й ін. (1973), в якій піддослідним пропонувалося оцінити самопочуття, активність, настрої, напруга, тривожність, впевненість, емоційне збудження по 11-бальній шкалі.

Для оцінки психоемоційного стану спортсменів використовували методику «Самооцінка психологічної підготовленості до змагань» Гордона-Ямпільського. Психічні стани спортсменів досліджувались у їх динаміці (за 10 днів до змагання, за 1 день і за одну годину до старту).

Показники впевненості в собі були отримані за допомогою таких відомих методик, як «Тест впевненості в собі В. Р. Ромека» і «Визначення впевненості на усвідомлюваному рівні Д. Ковача». Також використовувались методика «Самооцінка особистості» [4], методика самооцінки особистості С.А. Будассі, проведення яких супроводжувалося індивідуальною бесідою. Контингент випробуваних склали кваліфіковані спортсмени було обстежено 50 спортсменів-легкоатлетів різної спеціалізації у віці від 17 до 26 років і з рівнем кваліфікації не нижче 1 розряду.

Результати дослідження та їх обговорення. За результатами констатуючого експерименту ми визначили, що самопочуття і активність спортсменів-легкоатлетів як за 10 днів до старту, так і безпосередньо перед стартом знаходяться на досить високому рівні.

Виявлено, що значення показників варіації досить високі, наприклад показник настрою за 1 годину до старту має коефіцієнт варіації 63,6%, а безпосередньо перед стартом – 81%. А ось варіативність показника активності за 10 днів до старту і за 1 день найбільш низька: 19,6% і 17,4% відповідно.

Виявлено досить виражений спад показника активності за 1 день до старту ($p \leq 0,05$) і поліпшення самопочуття за 15 хвилин до старту ($p \leq 0,05$), що можна пояснити накопиченням втоми і виникненням стану монотонії перед відповідальними змаганнями.

Однак, після значного зниження навантажень за їх обсягом і інтенсивністю, перед змаганням цей показник на момент старту повертає до вихідного рівня (як і за 10 днів до старту), а спортсменами-легкоатлетами зазначається також поліпшення самопочуття, що можна пояснити тим, що безпосередньо перед стартом вся увага зосереджена на майбутньому виступі і всілякі неприємні відчуття йдуть на другий план ($p \leq 0,01$).

Крім того в день змагань середні показники самооцінки психологічної підготовленості у спортсменів всіх спеціалізацій мали тенденцію до збільшення. Причому, більш істотна різниця досліджуваних параметрів встановлена при порівнянні їх з показниками за 1 тиждень до змагань.

Дослідження особливостей регуляції передстартового стану у легкоатлетів різної кваліфікації показало, що тривалі заняття спортом не забезпечують повною

мірою розвитку даного навичку навіть у висококваліфікованих спортсменів, що підтверджено іншими науковими дослідженнями [1; 3]. Високий рівень сформованості навичок регуляції передстартового стану виявлено у 68% (КМС і МС) висококваліфікованих і 36% у більш низької кваліфікації спортсменів (1-го розряду) ($p > 0,05$).

Найчастіше спортсмени знаходяться в стані підвищеного (20%) і сильного збудження (30%) перед стартом, що може несприятливо позначитися на результаті змагальної діяльності.

Результатом проведення методики «Самооцінка особистості» стало те, що 70% випробовуваних показали високий рівень розвитку особистості. Це свідчить про те, що у даних спортсменів гармонійне ставлення до себе і оточуючих, вони гідно оцінюють себе, свої сили і можливості, при цьому у них спостерігається відсутність будь-яких психологічних проблем і відхилень.

Вказаний факт також може говорити про те, що спортсмен має достатній запас психологічних ресурсів, тому що впевненість в собі і реальна оцінка ситуації сприяє позитивному настрою перед змаганнями, знижує рівень психологічної напруги і сприяє високим показникам в спортивній діяльності. У 20% випробовуваних мають кваліфікацію 1 розряд виявлено псевдовисокого рівень, який свідчить про завищену самооцінку.

Завищена самооцінка може позитивно позначитися на спортивних результатах, хоча існує небезпека, що спортсмен, переоцінивши свої можливості, може отримати травму, стати жертвою емоційного виснаження або зриву. У групі КМС і МС псевдовисокого рівень не показав ніхто, тут переважає середній рівень, який виявлений у 10% «успішних» спортсменів.

Також для спортсменів кандидатів у майстри спорту характерним є формування стратегії поведінки відповідно цілям діяльності. Успіх справляє на них стимулюючу дію, невдача не викликає різких негативних емоційних реакцій, що сприяє прояву наполегливості в досягненні мети і прагненню визначити дійсні причини невдачі.

За допомогою проведеного дослідження встановлено первинні показники впевненості (до участі в тренінгових заняттях) серед кваліфікованих легкоатлетів-стрибунів. Для них характерні такі показники впевненості в спортивній діяльності: 50% з дуже високим рівнем впевненості і 50% із заниженим рівнем впевненості в своїх можливостях. За наявності впевненості в собі як властивості особистості у цих спортсменів наступні дані: 40% - самовпевнені, 20% - не впевнені в собі і у 40% - оптимальний рівень впевненості в собі.

За даними аналізу фахової літератури [2; 3], ми з'ясували, що особистість, у якій спостерігається тенденція до завищення самооцінки, здатна тверезо оцінити власні можливості, зважити свої сильні й слабкі сторони, відповідно до цього розробити план дій, спрямованих на конкретний результат і сформуванню реалістичні домагання. І у підсумку такий спортсмен є емоційно більше стійким і ефективним (Дашкевич О.В., 1981; Медведєв У.В., 1993).

Тож все це позитивно позначається на результативності спортивної діяльності, прагненні до успіхів, створенні здорової впевненості в собі й адаптованості особистості як у спорті, так і у всіх інших сферах життя.

Така самооцінка спортсменів (в нашому випадку це – 60% легкоатлетів) краще оцінюють не тільки власний потенціал, але й уміють давати правильну оцінку собі, здатні реально оцінити можливості суперника і вибрати відповідну стратегію поведінки, що сприяє поліпшенню їх результативності у змагальній діяльності (Левіт Л.З., 1988; Медведєв У. В., 1993; Попов А.Л., 2000). На відміну від цього, коли спортсмен

має неадекватну самооцінку (занижену або завищену), знижуються його здатності до саморегуляції (Гогунов Є.Н., Мартьянов Б.І., 2000; Левіт Л.З., 1988) і для такого спортсмена характерним є зниження спортивних результатів, можуть повторюватися поразки, розлади саморегуляції, внутрішні й міжособистісні конфлікти, що в свою чергу може супроводжуватися негативними проявами особистісних характеристик спортсмена, таких як підвищена особистісна тривожність (Дашкевич О. В., 1981; Козлова Н. М., 1979), відсутність адекватного рівня домагань (Дмитриєнкова Л. П., Ганюшкин А., 1979; Медведєв В. В., 1993), переважання мотивація уникання невдач (Лозова Г.В., 2003), унеможливлення реалізації мети через емоційні переживання.

Висновки. Отже ми дослідили психоемоційні стани спортсменів різних спеціалізацій в легкій атлетичі на етапі передзмагання і з'ясували необхідність проведення психодіагностики спортсменів-легкоатлетів для вдосконалення їх передстартових станів і психологічних ресурсів у період підготовки до змагань.

Список використаних джерел

1.Гричанов А.С. Контроль в процессе предсоревновательной подготовки спортсмена [Текст] / А.С. Гричанов, В.В. Денискин // Проблемы физического воспитания и спортивной работы в системе образования. – Иркутск: Восточно-Сибирский институт МВД России, 2005. – С.171 – 173. 2.Жаринова Л.Е. Психолого-педагогическая характеристика готовности к спортивной деятельности. Автореф. ... дисс. канд. психол. наук / Л. Е. Жаринова; ЛГУ. – Л., 1984. – 17 с. 3.Кузнецова В.А. Взаимосвязь предстартовых психических состояний велосипедистов с успешностью их выступлений / В.А. Кузнецова // Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта. – 2012. – № 11 (33). – С. 77 – 81. 4.Мотков О.И. Методика Самооценка личности. – М.: Физкультура и спорт, 2003. – 233 с. 5.Николаев А.Н. Методика изучения предстартовых психических состояний спортсменов // Психологические основы педагогической деятельности. – Вып. 2. – СПб., 2001. – С. 81–84.

В. О. Бабаніна, Н. М. Микитчук

ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА РОЗВИТОК ЛЮДИНИ

На сьогодні склалася загрозна ситуація зі станом здоров'я значної частини населення України, насамперед у молоді. Вчені вважають, що ця проблема пов'язана із способом життя людини: з курінням, вжитком алкоголю та наркотиків. Саме на фізичному вихованні потрібно робити акцент, адже в такому випадку у молоді буде формуватися поняття про здоровий спосіб життя.

Фізична культура відіграє важливу роль у формуванні здорового покоління, позитивно впливає на ціннісну сферу молоді, сприяє залученню її до практичної діяльності, пов'язаної з фізичним удосконаленням, як невід'ємною складовою загального здоров'я людини. Тому, залучення молоді до фізичної культури має стати одним із перспективних напрямів роботи закладів освіти.

Головною складовою фізичної культури є біологічна потреба людини в руховій активності. Рухова активність-це невід'ємна складова повноцінного розвитку та функціонування організму. Ми звикли чути, що вона життєво необхідна, і це дійсно так. Рухова активність являється запорукою здорового розвитку організму. Через недостатню кількість руху організм починає втрачати сили та стає дуже чутливим до несприятливих чинників навколишнього середовища.

З огляду на започатковані кардинальні зміни в українській вищій школі, які визначаються змістом Болонського процесу, можна без перебільшення стверджувати, що така система визначить назавжди судьбу звичного для нашої країни вузівського «Фізичного виховання». Тож вкрай необхідним треба вважати аналіз нової для вузівського фізичного виховання ситуації, що виникла, а також пошук обґрунтованого й зрозумілого місця «Фізичне виховання» у контексті трансформацій нашої вищої школи.

Існуюча проблема породжується протиріччям між важливістю для українського суспільства збереження якісно іншої вузівської дисципліни, витоками якої є «Фізичне виховання», та існуючим недостатнім усвідомленням і визнанням освітянами важливих для її розвитку системно утворюючих підстав.

У зв'язку із визначеними конкретними для країн-учасниць Болонського процесу спільними заходами (формуванням спеціалістів широкого профілю, скороченням терміну базової вищої освіти, введенням накопичувального перевідного кредиту, єдиного Додатку до диплому тощо), в Україні навряд чи вдасться зберегти дисципліну «Фізичне виховання» у її нинішньому форматі, змісті й формах організації навчального процесу. Перспективним є нове розуміння фізичного виховання, як частини складного процесу гуманітаризації освіти, котрий й надалі буде зберігати гідне місце у системі сучасної вищої освіти. Адже, гуманітаризація освіти, це система заходів, спрямованих на пріоритетний розвиток загальнокультурних компонентів у змісті освіти і, таким чином, на формування особистісної зрілості осіб, що навчаються.

Чи дійсно фізкультура зникає із розкладів студентів? Нещодавно фізична культура для студентів тернопільських університетів стала перетворюватися на факультатив за бажанням. Заняття у секціях відвідує 30-50% менше молоді у порівнянні з минулими роками, коли фізичне виховання було обов'язковим предметом у розкладі. Новий закон «Про вищу освіту» фахівці називають знищенням здорової нації. Колективи навчальних закладів неодноразово звертались до уряду із вимогою повернути фізкультуру в розклад студентів.

На жаль, як виявилось, випускники вузів не є активними в спортивному житті. Через це багато вчених та фахівців наголошують на модернізації навчально-виховного процесу за допомогою нових шляхів і методів проведення фізкультури. Цим вони хочуть підвищити силу волі, витривалість та досягти високого рівня здоров'я та фізичного розвитку, а також підвищити духовний стан студентів. За статистикою 85% першокурсників мають проблеми зі здоров'ям. На думку спортсменів, цей відсоток після відмови від традиційної фізкультури зросте.

Отже, фізичне виховання є невід'ємною частиною розвитку людей, особливо молодого покоління. Також фізична культура є обов'язковою навчальною дисципліною для всіх спеціальностей. За час навчання студентам важливо зрозуміти як вести здоровий спосіб життя, слідкувати за собою, зрозуміти справжні цінності фізичного виховання і нарешті зрозуміти, що фізкультура дуже важлива та корисна для здоров'я.

Список використаних джерел

- 1.http://teren.in.ua/2015/11/24/fizkultura_znykaye_iz_rozkladiv_ternopilskykh_studentiv/
- 2.<http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/znachennya-rukhovoyi-aktivnosti-ponyattya-pro-fizi.html>

С. Г. Собко, В. В. Бондаренко

РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР

Беззаперечним фактом є те, що діти відчувають гостру потребу в рухах. Рухливі ігри є одним з найдоступніших засобів задоволення цієї потреби, адже супроводжуються яскравими емоційними хвилюваннями, приносять задоволення, радість, пов'язані з виконанням великої кількості різноманітних рухів: ходьби, бігу, стрибків, метання, опору, боротьби тощо. Процес гри дозволяє оволодіти дітям технікою нових рухів, удосконалюючи спритність, швидкість та інші фізичні якості. Прави-

льно організовані рухливі ігри ефективно впливають на оздоровлення дитячого організму, мають велике виховне значення. Вони привчають дитину діяти в колективі, підпорядковувати особисті інтереси його інтересам, поважати й точно виконувати правила гри. В іграх зміцнюється воля, формується характер [4].

Рухлива гра розвиває дитину, але, на відміну від фізичних вправ, не набридає їй завдяки своєму цікавому характеру. Особливості застосування рухливих ігор у фізичному вихованні школярів та їх вплив на організм дітей ґрунтовно вивчали Андрощук Н.В. (2001), Бабюк С. (2006), Богуш А.М., Лисенко Н.В. (2002), Вільчковський Е.С. (1998), Вольчинський А.Я. (2009), Огніста К.М., Огністий А.В. (2004), Приступа Є.Н., Петришин Ю.В. (2014), Кудикіна Н.В. (2009), Левків В.І. (1998), Мудрик С.Б. (1999), Цьось А.В. (1994), Яницька О.Ю. (1992) та інші.

Великого значення грі надавав видатний фахівець у справі фізичного розвитку дітей П.Ф. Лесгафт, вважаючи, що вона є вправою, за допомогою якої дитина готується до життя [2].

Мета роботи – аналіз впливу рухливих ігор на розвиток фізичних якостей дітей молодшого шкільного віку.

При організації дослідження ми спиралися на досвід Демідової Оксани та Люльченко Ольги [1]. Так, дослідження проводилось з жовтня 2018 по травень 2019 р. на базі Червоноярського навчально-виховного комплексу «Заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів – заклад дошкільної освіти» Кропивницької районної ради Кіровоградської області.

Для проведення експерименту було створено контрольну (КГ) і експериментальну (ЕГ) групи у кількості 10 осіб 7-8 років у кожній групі (по 5 хлопчиків і дівчаток). На початок експерименту достовірних розбіжностей у показниках фізичної підготовленості між групами не спостерігалось ($P > 0,05$).

Контрольна група займалась за програми з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4 класів [3], для експериментальної групи нами була розроблена програма проведення занять з фізичного виховання з використанням рухливих ігор для підвищення фізичного стану дітей молодшого шкільного віку. Наприкінці основної частини уроку, в залежності від змісту програмного матеріалу, пропонувались ігри для розвитку тих фізичних якостей, які розвивались в ході заняття.

Показниками фізичної підготовленості виступили: біг на 30 м, с; біг на 100 м, с; біг 4 x 9 м, с; вис на зігнутих руках, с; стрибок в довжину з місця, см; гнучкість в нахилі вперед з положення сидячи, см [5].

Дані експерименту засвідчили безперечну перевагу в темпах приросту показників фізичної підготовленості школярів експериментальних груп при $P < 0,05$.

Отримані результати переконливо свідчать про ефективність запропонованої експериментальної програми, яка дозволила значно підвищити рівень фізичної підготовленості молодших школярів 7-8 років.

Список використаних джерел

1. Демідова О., Люльченко О. Підвищення фізичного стану молодших школярів 7-8 років засобами рухливих ігор / Оксана Демідова, Ольга Люльченко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2016. – № 3. – С. 48 – 53.
2. Демчишин А.А., Мозола Р.С. Подвижные игры. – К. – Рад. шк., 1985. – 190 с.
3. Фізична культура для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4 класи: програма / авторський колектив: Т.Ю.Круцевич, керівник творчого колективу, В.М.Срмолова, Л.І.Іванова [та.ін] – К.: – 2017. – 55 с.
4. Цвек С.Ф. Фізичне виховання дітей молодшого шкільного віку // С.Ф. Цвек / К.: Здоров'я. – 1975. – 248 с.
5. Швець О.П. Розвиток фізичних якостей молодших школярів у процесі фізичного виховання на засадах системного підходу: Автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Оксана Петрівна Швець. – ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». – Івано-Франківськ, 2011. – 25 с.

ОСНОВИ СИЛОВОЇ ТА ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ У ПАУЕРЛІФТИНГУ

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз літератури показав, що пауерліфтинг або силове триборство – це силовий вид спорту, в якому атлети виступають на змаганнях у певних вагових категоріях, намагаючись подолати максимальну вагу в трьох видах вправ: присідання зі штангою на плечах, жим штанги лежачи на горизонтальній лаві й станова тяга, які разом визначають кваліфікацію спортсмена [6].

Дані спеціальної літератури вказують на те, що м'язова робота у пауерліфтингу носить комбінований статико-динамічний характер; техніка виконання змагальних вправ у пауерліфтингу передбачає здійснення «підключення» максимально можливої кількості м'язів, що забезпечують на визначеному етапі виконання вправи рівномірно-поступальний рух (без ривків) при загальній стійкості положення тіла [5].

Дослідження, проведені в останні роки вітчизняними та зарубіжними вченими (А.А.Бондаренко, 2008, 2009; Д. Белл, 2004; В.І.Воропаєв, 2008; П. Гузєєв, Ю. Піменов, 2003; А.Н.Полунін, 1995; Дж. Уайдер, 1990; А.В. Фалєєв, 1999; А.А. Хабаров, 1997; D. Douglas, 2000; KASquatting, 1994; L. Simmons, 2000 і ін.) свідчать, що вміло організована силова підготовка з урахуванням індивідуального підходу в загальній системі тренування, дозволяє досягти високих результатів в силовому триборстві. Тим часом, представлена проблема розкрита не повністю і залишається актуальною.

Тож нами була поставлена *мета* на основі результатів аналітичних досліджень провести аналіз силової та технічної підготовки спортсменів, що займаються пауерліфтингом.

Результати дослідження та їх обговорення. Виявлено, що техніка спортивних вправ – це найбільш раціональний і ефективний спосіб виконання вправи, що сприяє досягненню високого спортивного результату. Під технікою в пауерліфтингу ми розуміємо – сукупність специфічних рухових дій на тренуванні. Зокрема таких як положення тіла, траєкторія руху, напрямок, швидкість руху та інші [4].

Найбільш значущою фізичною якістю для спортсменів, що займаються пауерліфтингом, є сила. Але можливість проявлення максимальної сили можлива за умови оволодіння спортсменом досконалою технікою вправ, оскільки її відсутність може призводити до виникнення помилок.

Виникнення технічних помилок в основних вправах, таких як присідання, жим лежачи та тяга є дуже небезпечними для здоров'я спортсмена і може привести до серйозних травм, тому особливо уважно потрібно стежити за виконанням вправ, контролювати рухи та помірно збільшувати навантаження [1].

Також за даними спеціальної літератури й експериментальних досліджень з'ясовано, що граничні й біляграничні обтяження ускладнюють самоконтроль за технікою рухових дій, збільшують ризик травматизму й перенапруг [3].

Але окрім технічної підготовки на прояв силових здібностей спортсмена і його показник результату змагальної діяльності в процесі тренувань суттєво впливає тип статури. Це пояснюється тим, що спортсмени з різними типами статури по-різному реагують на навантаження, по-різному у них протікають процеси відновлення [3]. Тож з огляду на той факт, що екоморфи відновлюються найбільш повільно, слід планувати силові навантаження таким чином, щоб в тиждень кожна змагальна вправа виконувалася один раз. На відміну від них ендоморфи відновлюються трохи швидше, тому вони можуть виконувати змагальні вправи два рази на тиждень, але

при цьому одне тренування може бути з високою інтенсивністю, а інше – із середньою або низькою.

Мезоморфи найбільш пристосовані до силових навантажень, тому їм можна рекомендувати використовувати дводенний спліт, який передбачає виконання змагальних вправ через тренування. Тобто три рази на два тижні при триразових тренуваннях на тиждень [5].

Висновки. Таким чином, на основі теоретичного аналізу спеціальної літератури нами з'ясовано, що силова підготовка спортсмена в пауерліфтингу може стати основою досягнення високого спортивного результату тільки на базі технічної підготовки.

Список використаних джерел

1. Бельский И.В. Системы эффективной тренировки: Бодибилдинг, бодипресс, пауэрлифтинг: Теоретические основы методики тренировки, системы восстановления. – М.: Виду-Н, 2004. – 352 с.
2. Воробев А.М., Сорокин Ю.К. Анатомия силы. – М.: Физкультура и спорт, 1999. – 180 с.
3. Гузеев П., Пеганов Ю. Пауэрлифтинг: Методичний посібник – М.: Terra-Спорт, 2010. – 56 с.
4. Дворкин Л.С. Силовые единоборства: атлетизм, культуризм, пауэрлифтинг, гиревой спорт: – М.: Феникс, 2003. – 384 с.
5. Стеценко А. І. Пауерліфтинг. Теорія і методика викладання: [навч. посіб.] / Стеценко А. І. – Чернігів: Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008 – 460 с.
6. Шейко Б. И. Методика достижения результатов в пауэрлифтинге: от начальной подготовки до спортивного совершенства / Б. И. Шейко. – Омск, 2000. – 134 с.

Д. М. Галян, Г.К. Тарасова

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СУМІСНОСТІ СПОРТСМЕНІВ У ВЕСЛУВАЛЬНОМУ ЕКІПАЖІ

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема сумісності і вміння співпрацювати в спортивній діяльності і досі залишається однією з актуальних в практиці спорту, а також недостатньо розробленою. Оскільки кожен вид спорту має свою специфіку, то сумісність і вміння співпрацювати в тандемі, групі чи екіпажі будуть залежати від індивідуальних особливостей особистості кожного зі спортсменів. Важливість таких досліджень обумовлена, перш за все, практикою спортивної підготовки з формування оптимальних по психологічному складу пар, тандемів, груп, команд чи екіпажів, що мають максимальні можливості для досягнення поставлених перед ними завдань [1, 2, 4].

На необхідність досліджень психологічної сумісності в спорті неодноразово вказували багато авторитетних учених, в роботах яких психологічна сумісність розглядається як фактор, що інтегрує членів групи на виконання спільної діяльності і обумовлює її ефективність [1-6].

Через відсутність науково-методичних розробок з цієї проблеми в спортивній практиці комплектування тандемів, груп або складів екіпажів часто здійснюється тренером інтуїтивно, без урахування психологічної сумісності спортсменів. При цьому тренери в основному враховують рівень спортивної підготовленості спортсменів. Через це виникають різні негативні явища в спільно виконуваній спортивній діяльності.

Узгодженість командного механізму може створювати потужний підсумок технічної та тактичної майстерності. Тому, питання психологічної сумісності спортсменів у спортивному екіпажі досить актуальні, але одночасно є складними для дослідження. Однак багато питань залишаються на сьогодні не вирішеними

Тому **метою** дослідження стало теоретичне обґрунтування значимості психологічної сумісності в веслувальних екіпажах.

Результати дослідження та їх обговорення. Відомо, що психологічна сумісність – ефект оптимального поєднання різноманітних індивідуально-психологічних характеристик учасників взаємодії [1] або поєднання особистісних характеристик, що позитивно впливають на результати спільної діяльності. Основний компонент сумісності – суб'єктивна задоволеність взаємодіючих людей [1, 4, 6 та ін.].

Дослідження, які проводилися з метою досконалого пізнання поняття психологічної сумісності, дали можливість виділити загальне характерне для сьогоденного часу розуміння обраного явища. З одного боку воно розглядається як груповий феномен, а з іншого – передбачає певне поєднання властивостей взаємодіючих особистостей по відношенню до цілей їх взаємодії.

Спрацьовування визначається як єдність (оптимальність) взаємодіючих людей при виконанні спільної діяльності. В якості ознак спрацьовування виступають: висока продуктивність членів групи, точність і узгодженість дій, сприятливі міжособистісні взаємини, надійність колективної роботи, швидкість оволодіння новими спільними діями, стабільність їх виконання [1-4 та ін.].

Виходячи з вимог синхронного виконання моторних актів членами одного веслувального екіпажу, сумісність спортсменів повинна характеризуватися скоріше схожістю, ніж взаємодоповнюваністю [2, 5 та ін.].

Вивчаючи команди веслярів, М. А. Новиков вказав [5], що до особливостей академічного веслування відноситься не тільки одночасність дій партнерів, що вимагає стереотипності рухових актів, а й постійна готовність ломки цього стереотипу при зміні змагальної ситуації. Це вимагає поєднання стандартності і мобільності і створює підвищені навантаження для нервової системи спортсмена. З цієї точки зору високому взаєморозумінню веслярів в човні відповідає принцип гострої психофізіологічної сумісності, що суттєво відрізняє гребні екіпажі від інших спортивних команд.

М.А.Новиков [5] вперше ввів поняття «гомфотерної» групи у академічному веслуванні. На його думку, «гомфотерність» може бути забезпечена правильним доббором спортсменів за технічними, антропометричними і психологічними показниками в комплексі.

У проведених експериментах [5] була виявлена кореляція між взаємодією веслярів на установці «гомеостаті» і відчуттям ходу човна. Це дозволило автору говорити про зв'язок психофізіологічної сумісності веслярів в командному човні з комплексом командних відчуттів, як одного з параметрів ефективності техніки.

Також веслувальний екіпаж відрізняється можливістю автономізуватися, в результаті чого у ньому формується складна комунікативна структура, що складається з різноманітних зв'язків: емоційних, інформаційних, діяльнісних і т. ін., яка і забезпечує цілісність реагування складу.

Вторгнення в екіпаж тягне за собою деформацію комунікативної системи і викликає напругу. Екіпажу не байдуже, якщо до його складу вводиться новий партнер, змінюється розсадження веслярів в човні [3].

Окрім цього необхідно враховувати, що веслувальний екіпаж – система ізольована, що під час проходження дистанції змагання не може зазнавати заміни спортсмену чи спортсменів, оскільки члени екіпажу не можуть покинути його.

Тож спортивний результат цілком і повністю залежить від всієї системи в ланцюжку «команда-інвентар», а партнери по команді орієнтовані виключно на загальний внесок в спільну роботу, де індивідуалізація діяльності є невидимою для глядача стороною [3].

Висновки. Таким чином, веслувальні екіпажі, будучи єдиними біосоціальними і одночасно біомеханічними системами, мають не тільки специфічний моторний

компонент у спільній циклічній роботі, але і стійку соціально-психологічну структуру, що зберігає свої зовнішні та внутрішні параметри поза екіпажем, при інших видах діяльності на суші. Саме тому знання про психологічну сумісність складу екіпажу веслярів може сприяти прогнозуванню і підвищенню ефективності спільного виконання професійних завдань, не тільки в умовах змагальної і тренувальної діяльності, але й у звичайних умовах.

Список використаних джерел

1. Бабушкин Г.Д. Психологическая совместимость и срабатываемость в различных видах спортивной деятельности / Г. Д. Бабушкин // Теория и практика физической культуры. – 2005. – № 10. – С. 28 – 30. 2. Баранова М. В. Основы командообразования в гребном спорте / М. В. Баранова, Л. А. Егоренко // Учен зап. ун-та им. П. Ф. Лесгафта. – 04 фев. 2010. – Вып. 1 (59). – С. 6 – 9. 3. Гиссен, Л.Д. Психология и психогигиена в спорте (из опыта работы в командах по академической гребле) / Л.Д. Гиссен. – М.: Физкультура и спорт, 1973. – 149 с. 4. Донцов А.И. Проблемы групповой сплоченности / Донцов А. И. – М.: Изд-во Московского университета, 2005. – 128 с. 5. Новиков М.А. Некоторые принципы комплектования экипажей в академической гребле / М.А. Новиков, Е.Б. Самсонов // На веслах: (сборник статей по гребному спорту). – М.: Физкультура и спорт, 1970. – С. 21 – 28. 6. Немов Р.С. Социально-психологические анализ эффективной групповой деятельности коллектива / Немов Р. С. – М.: Педагогика, 2004. – 200 с.

СЕКЦІЯ X

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПРАВОВИХ НАУК. ПРОБЛЕМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Г. В. Дугінець

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ПОТОКІВ УКРАЇНИ В XXI СТ.

У 2015–2016 рр. статистика міжнародної торгівлі була нерівномірною не тільки відповідно до наведених тенденцій, а й щодо загальної економічної ситуації. Так, у той час, як світова економіка продовжувала повільно зростати в 2015–2016 рр., світова торгівля мала тенденцію до скорочення. Зазначені тенденції вплинули відповідним чином на розвиток економіки України, яка вперше після 2013 р. припинила падіння і почала незначне зростання в 2016 р., однак перспектива її відновлення є досить повільною та неоднозначною. Реальний валовий внутрішній продукт України (з урахуванням сезонного чиннику) в 2016 р. у порівнянні з 2015 р. зріс на 2,3%. Номінальний ВВП склав 2383,2 млрд грн і його зростання відбувається завдяки девальвації гривні, зростанню відпускних цін на імпортовані та вітчизняні товари, а також значному підвищенню тарифів на житлово-комунальні послуги.

Структура ВВП України є такою: 12% формує сільське господарство, 28% – промисловість, 60% – сфера послуг. Загалом істотний спад ВВП зазначено у двох періодах: перший (2008–2009 рр.) пов'язаний з реакцією на світову фінансову кризу, а другий, більш глибокий, підтверджує істотний вплив проведення Антитерористичної операції на Донбасі. Причому цей вплив був як прямим (через руйнування виробничої та транспортної інфраструктури, порушення економічних зв'язків між регіонами тощо), так і опосередкованим (через переоцінку інвесторами геополітичних ризиків, відтік капіталу, розгортання панічних настроїв населення та погіршення ділових очікувань).

Іншими чинниками зниження реального ВВП у період з 2013 р. були падіння цін на світових сировинних ринках, торговельні обмеження з боку Російської Федерації (РФ), стримана фіскальна та монетарна політика, а також зниження купівельної спроможності населення. Все це відобразилося в суттєвому зниженні приватного споживання, інвестицій та експорту, яке частково було компенсоване подальшим падінням імпорту.

Вагомість зовнішньої торгівлі як важливої складової економіки України підтверджує частка експорту у ВВП, яка коливається в різні роки близько 50% [3]. Важливо, що в українському експорті суттєвою є частка імпортованих складових, від яких залежить діяльність національних підприємств. В останні роки відбуваються істотні зміни у зовнішньоторговельній діяльності, наслідки яких мають різновекторний вплив на економіку нашої країни.

З початком дії Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ+) з Європейським Союзом українські експортери та імпортери отримали змогу ще активніше інтегруватися у світові торговельні потоки та європейські виробничі мережі. Європейський Союз є однією з найбільших економік світу. Це найважливіший торговельний партнер для 80 країн світу (для порівняння: Сполучені Штати є першим торговельним партнером приблизно для 20 країн).

За даними Державної служби статистики, в останні 5 років найбільші обсяги експорту складає сировина, а імпорту – високотехнологічні товари та складні хімічні сполуки. Така товарна структура експортно-імпортних операцій є індикатором залежності зовнішньоторговельної сфери України від змін у зовнішньому середовищі. Складні соціально-політичні умови за останні 5 років призвели до деформації в характеристиках концентрації та диверсифікації українського експорту. Так, імпорт тривалий час залишається набагато більш високотехнологічним та ширшим за номенклатурою, ніж український експорт. Трансформація географічної структури експорту з країн СНД на ЄС призвела до зменшення ринку збуту товарів з високою доданою вартістю та збільшення поставок сировини та продукції низького ступеня переробки. Зазначене дає змогу стверджувати, що для України питання диверсифікації експортного кошика є стратегічно важливим завданням. Це підтверджується також висновками низки дослідників зовнішньоторговельної сфери України (див., наприклад, [2]). Значущість цього напрямку зовнішньоторговельної політики держави посилюється особливостями сучасного розвитку виробничого сектору економіки. Зростання диверсифікації експорту можливе лише на шляху розширення товарної номенклатури підприємств та виробництва загалом.

Проте очевидно, що диверсифікація вітчизняного експорту має здійснюватися за рахунок нарощування експорту товарів з високим рівнем доданої вартості.

Слід зазначити, що створення ПВЗВТ+ між Україною та ЄС відбуватиметься поступово, протягом 10 років. Планується, що результатами її реалізації стануть тісна економічна інтеграція, створення практично таких же умов для торгівлі між Україною та ЄС, що мають місце у торгівлі всередині Союзу [4]. Особливість угоди полягає в тому, що вона накладає на Україну зобов'язання, які характерні для держав-кандидатів, але не містить жодного посилення на перспективу повноцінного членства у майбутньому. Враховуючи це, реалізацію ПВЗВТ+ краще сприймати як можливість досягнення європейських стандартів якості з метою подальшого виходу не лише на ринок країн ЄС, а й на ринки інших країн світу.

Необхідно зазначити, що зовнішня торгівля України з країнами ЄС і раніше була дефіцитною. При цьому у міру відкриття українського ринку для європейських компаній цей дефіцит може збільшуватися. У цій ситуації Україні важливо встигнути наростити експорт до країн ЄС, інакше може скластися така ситуація, коли Україні все більше валюти потрібно буде віддавати за європейські товари, не отримуючи натомість істотних валютних надходжень за українські товари від ЄС.

Незважаючи на складні соціально-політичні умови, українські підприємства мають значний потенціал для виходу на європейський ринок, але також існує низка перешкод для подальшого розвитку торговельних відносин в європейському напрямі [1]. Найбільш вагомими вважаємо необхідність усунення в суспільній свідомості переваги родинних зв'язків над відкритими (отже, конкурентними) публічними мережами відносин, а також подолання властивості ставити на перше місце формально-статутні ознаки, а не реальний зміст (сутність) відносин.

Також важливою є необхідність змінити соціокультурне спрямування підприємницької діяльності, а саме формування здатності мислити й поводити себе стратегічно з орієнтацією на довгострокові цілі розвитку. Саме те, що Угода про асоціацію має термін дії 10 років, повинно спрямовувати на розробку та впровадження довгострокових стратегій розвитку. Тривалий час економічний розвиток країни мав епізодичний характер відповідно до цілей провладних структур на той чи інший проміжок часу. У випадку реалізації угоди, незалежно від того, хто буде президентом, необхідно дотримуватися умов, закладених у ній. До речі, можливо, вперше в історії України існує нагальна потреба в розробці дієвої стратегії розвитку на всіх рівнях –

державному, регіональному, секторальному (бізнес-асоціації), суспільно-гуманітарному (недержавні організації різного профілю). Зараз в українському суспільстві поки що немає загального розуміння, що Угода про асоціацію стосується всіх і кожного. Дійсно, створення зони вільної торгівлі насамперед торкнеться експортерів української продукції, проте масштабна гармонізація законодавства, технічних регламентів, санітарних та фітосанітарних норм стосуватиметься й тих, хто продає продукцію навіть виключно на внутрішньому ринку.

Отже можна визначити основні імперативи трансформації зовнішньоторговельних потоків України – це глобальні зміни в соціально-політичній системі світової економіки. Наприклад, подальший хід інтеграційних відносин в ЄС буде залежати від правильності чи хибності прийняття рішень та якості регіонального й державного управління. У будь-якому випадку Європейський Союз виходить на новий рівень розвитку взаємовідносин з нагальною необхідністю зрозуміти та прийняти існуючий у країнах-членах євроскептицизм. А також необхідність адаптуватися правлячим політичним силам до нових соціальних очікувань та як результат – трансформувати подальшу політику взаємовідносин з ЄС.

Список використаних джерел

1. Дугінець Г., Тронько В. Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ЗВТ+) між Україною та ЄС: реалії і перспективи. *Економічний часопис-XXI*. 2015. №155 (11-12). С. 10-13. 2. Горянська Т. В. Конкурентні позиції експортоорієнтованих секторів економіки України. *Економіка промисловості*, 2012, № 1-2. С. 138-141. 3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 4. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Урядовий портал. 2015. URL: http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_%28body%29.pdf. 5. *Deep and comprehensive free trade agreement with the EU: advantages and downsides for the Ukrainian society : monograph / G. Duginets, O. Diachenko, N. Mazaraki, O. Golovachova ; edited by Ganna Duginets. – Kyiv : Kyiv National University of Trade and Economics, 2019. – 212 p.*

Я. В. Казимир

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ В РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Характерною рисою сучасного суспільства є поява глобальної інформаційної гіпермедійної системи, що отримала назву Інтернет. Водночас це середовище для співпраці та спілкування, засіб всесвітнього мовлення та розповсюдження інформації, віртуальне економічне середовище та потужний інструмент ведення бізнесу. Інтернет містить у собі величезний інформаційний простір практично з усіх галузей знань та життєдіяльності суспільства, динамічно розвивається, представляє більшість провідних фірм світу та широкі маси користувачів, формує нові рушійні економічні сили та є найбільш привабливою сферою для інвестицій венчурного характеру.

Глобальні масштаби та всеохоплюваність процесу входження Інтернету у різні аспекти життя суспільства створили нову, так звану віртуальну реальність. Значення її для суспільства нині навіть неможливо оцінити, настільки глибокими та неоднозначними можуть бути її результати.

Успішне існування в новій реальності визначається значною мірою застосуванням як традиційного маркетингу, так і розробкою специфічних прийомів і засобів роботи в Інтернеті. В цілому мова йде про формування нового напрямку в маркетингу – Інтернет-маркетингу.

Інтернет-маркетинг сьогодні є одним з найперспективніших напрямів розвитку в Україні. Ця сфера активно розвивається, незважаючи на економічні кризи та різні

зовнішні і внутрішні перешкоди. Але незважаючи на її розвиток, інтернет-маркетинг в Україні розвинений недостатньо.

Електронний маркетинг, е-маркетинг, також інтернет-маркетинг – ведення маркетингу на основі електронних технологій. Практично це стосується інтернет-технологій продажу: електронної комерції та традиційної комерції, яка використовує засоби Інтернету як допоміжну технологію. Якщо маркетинг – це залучення і утримання клієнтів, то інтернет-маркетинг – залучення і утримання клієнтів в Інтернеті [3].

У світовій практиці Інтернет-маркетинг сприймається як цілий комплекс дочірніх галузей, що включають не тільки банерну рекламу та public relations, але й методики проведення маркетингових досліджень в Інтернеті, зокрема, вивчення попиту і споживчої аудиторії, освоєння алгоритмів формування та забезпечення високої ефективності рекламних кампаній, способів правильного позиціонування торгової марки на ринку, а також багато іншого. А, отже, через неправильне розуміння предмету вітчизняні фахівці не мають змоги використовувати можливості Інтернет-маркетингу на максимальних потужностях. Це, у свою чергу, не дає змоги підприємствам успішно використовувати віртуальний простір для вирішення своїх виробничо-комерційних завдань [3, с.63].

Інтернет переносить деякі підприємства на зовсім інший рівень, полегшує та покращує укладання різних договорів між підприємствами, пришвидшує комунікацію і сприяє пошуку цільової аудиторії, а також допомагає здійснити реалізацію своєї продукції чи/та послуг через Інтернет. Можна зазначити, що Інтернет набуває все більшого значення не лише для основного користувача Інтернет, але навіть для економічного розвитку різних. Інтернет повністю змінив стиль ведення бізнесу і значно скоротивши затрати фірм на проведення маркетингу.

Отже, використання Інтернет-маркетингу в сучасних умовах дозволяє скоротити маркетингові витрати, розширити клієнтську базу підприємства, підвищити ефективність реклами і, що найважливіше, здійснювати ефективний таргетинг. Це, в свою чергу, дозволяє спрямувати маркетингові зусилля підприємства в правильному напрямку, сприяє економії часу і ресурсів при виявленні цільової аудиторії

Для вирішення проблеми становлення інтернет-маркетингу в Україні та забезпечення його подальшого розвитку у вітчизняній економіці необхідно: 1) зробити в Україні доступні ціни на послуги інтернет-провайдерів; 2) використовувати необхідні інструменти інтернет-маркетингу; 3) вдосконалити законодавство в сфері електронної комерції; 4) використовувати накопичений міжнародний досвід поширення інтернет-маркетингу; 5) створити умови для стимуляції інтернет-маркетингу в Україні.

Вирішення цих питань створить умови для високих темпів розвитку інтернет-маркетингу, а відповідно до цього розвиток економіки та вихід на новий рівень українських підприємств.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л.В. *Управління маркетинговою діяльністю підприємства* : монографія / Л.В. Балабанова, Н.М. Гуржій ; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. - Донецьк : [ДонНУЕТ], 2010. - 184 с.
2. Бойчук І.В., Музика О.М. *Інтернет в маркетингу: Підручник*. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 512 с.
3. Голік В.С. *Ефективність Інтернет-маркетингу в бізнесі*. - М. 2008. - 293 с.
5. Ляшенко Г. П. *Інтернет-маркетинг та його інструменти* / Г. П. Ляшенко, Р. В. Моткалюк // *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. - 2013. - № 3. - С. 59-65.
6. Литовченко І. Л. *Інтернет-маркетинг. Навчальний посібник* – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 332 с.
- Політологія для вчителя : навч. посібн. для студ. педагогічних ВНЗ / за заг. ред. : К. О. Ващенко, В. О. Корнієнка*. - К. : Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2011. - 406 с.

АСПЕКТИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ В УМОВАХ НТФ

Не новою є думка про те, що оновити економіку можна лише за умови панування у суспільстві економічної культури. Отже, можна стверджувати, що успіх створеної економічної системи, збалансованість дій професіоналів, координація зусиль по досягненню демократії, свободи, процвітання, соціальної гармонії певною мірою залежать від рівня кваліфікації спеціалістів в усіх галузях господарства.

Значна роль у підготовці майбутніх фахівців - економістів, бухгалтерів, менеджерів, маркетологів відведена вищим закладам освіти, які формують систему економічних знань у молоді, сприяють розширенню та оновленню професійних знань на найсучаснішому рівні у практикуючих фахівців з економіки. Так у закладах освіти готують економічну еліту держави, рівень освіти і виховання якої повинні відіграти відповідну роль в культурі суспільства.

Методика викладання облікових дисциплін як оптимальне поєднання загально-дидактичних методів, прийомів та засобів навчання є світоглядною дисципліною, яка вимагає від викладача відповідного рівня розуміння законів управління та специфіки розвитку бухгалтерського обліку як науки, наявності власного світогляду та економічного способу мислення. Методика викладання економічних дисциплін є одночасно мистецтвом, технологією передачі знань, таємницею засвоєння предмета, невидимою канвою, у яку вплетене знання та навички тих, хто навчається, інтелектуальною власністю викладача [1, с.9].

Методика викладання як навчальна дисципліна для студентів ґрунтується на здобутих знаннях з економіки, маркетингу, професійно-орієнтованих дисциплін. Як практична діяльність викладача вона має підґрунтям дидактичне мислення, активну життєву позицію, розумну ініціативу, творчу здатність, вміння організувати процес передачі знань до студента, засвоєння останнім методик управлінського обліку, вміння навчити студента самостійно здобувати нові знання і постійно підтримувати високий професійний рівень.

У навчальному процесі використовуються різноманітні інноваційні педагогічні методики, основою яких є інтерактивність та максимальна наближеність до реальної професійної діяльності майбутнього фахівця і які ґрунтуються на використанні передових інформаційних технологій.

Проведення практичних занять в умовах Навчально-тренувальної фірми має такі переваги: 1. Навчання в системі НТФ допомагає зрозуміти і засвоїти механізм зв'язків між відділами (підрозділами) фірми. 2. Необхідність працювати із зовнішніми партнерами дає можливість практично тренуватися з різного виду комунікаціями (факс, Internet та ін.). 3. Міжнародні ділові зв'язки сприяють використанню іноземної мови на практиці, що допомагає її глибшому вивченню.

Рис. 1 Структура Навчально-тренувальної фірми

Організаційна структура імітованої фірми має два рівні управління – директор та начальники відділів, така організація фірми передбачає розподіл праці з чітко визначеними завданнями та обов'язками серед персоналу.

Так на практичному занятті у відділі бухгалтерії викладач пояснює, чому саме від поведінки головного бухгалтера чи бухгалтера-аналітика, бухгалтера-менеджера залежить взаємозв'язок між функціями управління та системою обліку. Бухгалтер приймає участь у складанні та узгодженні бюджетів, розробці норм та нормативів, надає інформацію про історичні події на підприємстві та складає розрахунки наслідків майбутніх дій, узагальнює, систематизує і надає інформацію, і, що важливо, готує рекомендації щодо можливих наслідків обраного менеджерами прямої дії. Його роль на підприємстві вимагає формування наявності таких якостей як компетентність, професіоналізм, чесність, потяг до власного успіху, інтуїція, тактовність, дипломатичність, комунікабельність.

Створювати, розвивати й обігрувати різні виробничі ситуації; моделювати внутрішньовиробничі взаємозв'язки між структурами організацій і відтворювати атмосферу ділового спілкування, ділових зв'язків безпосередньо в процесі навчання; спробувати свої сили при роботі на конкретному робочому місці.

Основною метою, яка встановлює всі напрями навчально-тренувальної фірми, є формування у студентів необхідних знань, умінь та навичок у сфері підприємницької діяльності на основі використання сучасних технологій навчання.

Набуття практичних навичок дає можливість випускникам перейти до трудової діяльності повноцінними спеціалістами, що збільшує процент працевлаштування.

Список використаних джерел

1. Косміна Р. М. *Бухгалтерський (фінансовий) облік: навч. по-сіб. для студ. екон. спец. ВНЗ / Ю.Д. Чацькіс (ред.). - К. : Вища школа, 2008. - 255 с.* 2. Лучко М.Р., Бенько І.Д. *Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. Навч. посібник. - К.: Знання, 2006. - 311с.* 3. Мних Є.В. *Економічний аналіз: Підручник. - Київ, 2003.- 412 с.* 4. Савицька Г.В. *Економічний аналіз діяльності підприємств: Навчальний посібник. - Київ, 2007.*

О. Є. Апанасенко, Н. Є. Скрипник

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

У економічній науці вже давно відомі такі поняття як: світовий ринок, лібералізація міжнародної торгівлі, глобальна економіка тощо. Та глобалізація має не лише позитивні наслідки, серед головних проблем постає посилення тіньової економіки. Тіньова економіка – це сукупність усіх різновидів господарської діяльності, які не враховуються офіційними інститутами. Жодній країні в світі ще не вдалося остаточно подолати це явище. Саме тому актуальним питанням постає вивчення цієї проблеми.

Значний внесок у дослідження тіньової економіки та її детінізації належить таким відомим зарубіжним ученим, як: Д.Блейдс, В.Танзі, Е.Фейг та ін. Розробкою проблеми детінізації економіки займалися такі вітчизняні науковці: Я. Жаліло, М.Кім, В.Мунтіян, А.Чухно та ін. Проте це питання залишається актуальним і сьогодні й має великий вплив на світову спільноту. Саме тому це питання потребує додаткової уваги й вивчення.

Можна виокремити декілька видів тіньової економіки: 1) приховування прибутку від оподаткування; 2) присвоєння або перерозподіл доходів; 3) виробництво та збут товарів, які для цього не передбачувані законодавством; 4) торгівля людьми.

Основними компонентами тіньової глобалізації є: глобалізація тіньової економіки, глобалізація злочинності та глобалізація тероризму. Серед основних причин тіньової економіки виділяють: високе оподаткування; нестабільність політичних чи економічних ситуацій; відсутність стабільної ефективної правової бази; безробіття, низький рівень доходів населення та інші аспекти.

Глобальна злочинність в свою чергу має такі тенденції розвитку як: зростання кількості злочинних угруповань, що в свою чергу становить загрозу для міжнародної безпеки. Також досить відчутний відтік високопрофесійної робочої, капіталу та інтелектуальної сили в багаті країни, в результаті посилюється соціальне напруження та постає питання дефіциту професіоналів. З'являються нові форми інтелектуальної злочинності – кримінальне хакерство, за даними вчених саме на нього припадає 80-90% всіх сучасних злочинів.

На боротьбу з глобальним тероризмом країни щорічно витрачають величезні кошти, наприклад за підрахунками економіста з Гарварда Лінди Білмес та нобелівського лауреата Джозефа Стігліца витрати США на боротьбу з тероризмом вже оцінюють у 3 трильйони доларів [1].

Усі ці чинники в сукупності несуть велику загрозу для світової спільноти та національних економік в першу чергу. Тіньова економіка існує в будь-якій країні, незалежно від рівня розвитку чи соціального положення. На рис.1 репрезентовано рівень тіньової економіки в структурі національних економік відносно до рівня валового внутрішнього продукту за 2018 рік. [3]

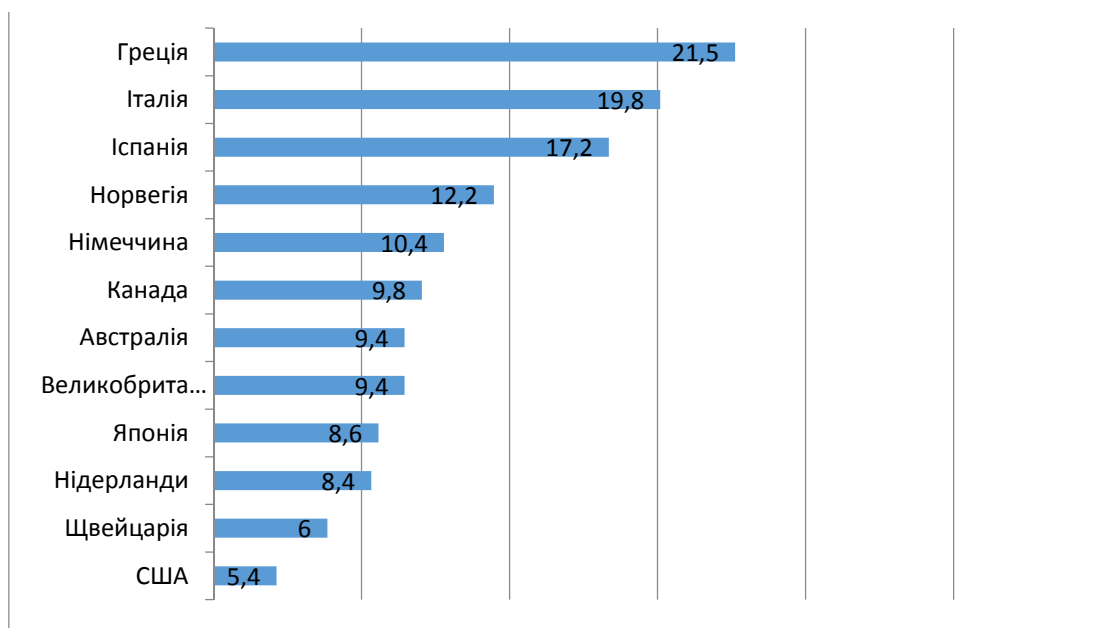

Рис. 1. Рівень тіньової економіки в світі. Складено за даними IAW

Досить високий рівень тінізації в Греції та Італії можна пов'язати із діяльністю так званих синдикатів «італійська мафія» (Коза Ностра) та високим рівнем грецької корупції.

Проте найвищі показники тіньової економіки в Азербайджані (66,12%), Нігерії (46,99%) та Україні (46,1%) [1]. Найнижчі показники в таких країнах: США (5,4%), Швейцарії (6%) та Японії (8,6%)[1].

Проте, тіньова економіка може мати й позитивні наслідки. Вона може стати справжнім каталізатором перетворень, формувати недержавну фінансову базу для вирішення соціальних завдань, сприяє забезпеченню певних робочих місць і т.д.

Підсумовуючи слід зазначити, що в усіх країнах світу незалежно від рівня економічного розвитку існує тіньова економіка. Її неможливо докорінно винищити чи подолати, однак можливо зменшити її масштаби. А це ефективніше зробити, якщо

знаєш її сутність. Саме тому ми виокремили декілька видів тіньової глобалізації й охарактеризували її основні компоненти. Також ми проаналізували рівень тінізації як частини національних економік світу, і дійшли до висновку, що найбільший показник тіньової економіки в Азербайджані, а найнижчий у США. Проте тіньова економіка несе в собі не лише негативний характер, а й може стати рушієм до кардинальних змін.

Список використаних джерел

1. Афанас'єва А.О. Особливості тіньової економіки в різних за рівнем розвитку економік груп країн. Наукові записи молодих дослідників. 2019. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/osobennosti-tenevoy-ekonomiki-v-razlichnyh-po-urovnyu-razvitiya-ekonomiki-gruppah-stran>. 2. Боротьба з тероризмом коштуватиме США дорожче за участь у другій Світовій війні. Тиждень.ua. веб-сайт. URL: <https://tyzhden.ua/News/25591>. 3. IMF Working Paper. International Monetary Fund. January, 2018.

Т. Є. Немцова

ЕКОЛОГІЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ

В наш час важливим став тісний взаємозв'язок розвитку економіки зі змінами у навколишньому середовищі. Сучасне підприємництво супроводжується надто активним, часто виснажливим використанням природних ресурсів та негативним впливом на навколишнє природне середовище. Таке «агресивне» природокористування не тільки створює загрозу екологічних катастроф, невідновлюваності природного середовища, але й ставить під сумнів можливість безпечного існування майбутніх поколінь.

Глобальні протиріччя між зростаючими потребами населення і занепадом довкілля свідчать про необхідність гармонійного поєднання економічного, соціального та екологічного компонентів розвитку, зміщення акцентів розвитку економіки України на користь екологічної складової, що вимагає істотного корегування діяльності всіх суб'єктів економіки і політики. Зменшення негативних екологічних наслідків можливе через вжиття заходів щодо екологізації господарської діяльності та розвитку екологічного підприємництва.

У преамбулі Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» проголошується, що невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку України є охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини і суб'єкти підприємницької діяльності мають нести за це відповідальність. Так, підприємець зобов'язаний не завдавати шкоди навколишньому середовищу та здоров'ю людей, а за завдану шкоду і збитки несе майнову та іншу встановлену законом відповідальність, у т.ч. кримінальну. [1]

В Україні першими видами діяльності, які можна вважати екологічним підприємництвом, стали виробництво очисного обладнання, впровадження ресурсозберігаючих безвідходних технологій і використання відновлюваних джерел енергії.

Виділяють наступні напрямки екологічного підприємництва: 1) виробництво спеціальної екологічної техніки, пристроїв, приладів і апаратів для контролю стану навколишнього середовища і очищення викидів, скидів і відходів від забруднюючих компонентів; 2) застосування вторинних ресурсів і здійснення екологічного відтворення; 3) створення і впровадження менш шкідливих і ресурсозберігаючих технологій, техніки і обладнання; 4) формування у суспільства необхідного екологічної освіти та виховання; 5) надання спеціалізованих екологічних послуг. [2]

Одним з напрямків екологічного бізнесу необхідно назвати діяльність з виробництва екологічно чистих товарів. Першим кроком у цьому напрямі є екологічне

маркування. На кінець 2015 року 55 компаній вже були власниками 85 чинних екологічних сертифікатів на свої товари та послуги за схемою сертифікації згідно з ISO 14024.

Механізм екологічного підприємництва повинен включати: 1) значний об'єм державного замовлення, тобто, номенклатуру і об'єми постачання екологічної продукції; 2) максимально стимулювати споживання екологічної продукції за допомогою пільгового кредитування і послідовного вдосконалення системи платного природокористування; 3) узаконити специфіку ціноутворення в екологічному підприємстві, забезпечивши таким чином адекватні умови фінансової стабільності їх діяльності; 4) забезпечувати адресне виділення засобів з орієнтацією на конкретну екологічну продукцію і на переважне фінансування місцевих програм; 5) формувати джерела фінансування, особливо на місцевому рівні, залежно від об'ємів споживання природних ресурсів і від конкретного стану екологічної ситуації; 6) активно використовувати можливості механізмів зовнішнього фінансування.

Водночас екологічне підприємництво розглядається не тільки як діяльність суб'єктів господарювання, а й значно ширше – як галузь економіки, що полягає у реалізації природоохоронних і ресурсозберігаючих програм різного рівня, забезпеченні механізму компенсації збитків, понесених унаслідок техногенних і природних надзвичайних ситуацій та під час ліквідації їх наслідків.

Список використаних джерел

1. Бобкова А. *Щодо правових засад планування екологічного підприємництва* / А. Бобкова // *Право України*. – 2011. – № 2. – С. 124–131. 2. Купалова Г. І. *Екологічне підприємництво як невід'ємна складова сталого розвитку України* / Г. І. Купалова // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. – 2011. – № 26. – С. 35–39.

А. В. Молочкова, Н. Є. Скрипник

ВПЛИВ ОБМЕЖЕНОСТІ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ НА СУЧАСНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

У сучасному світі людство зіткнулося з цілою низкою проблем, які отримали назву «глобальні» завдяки їх масштабності та важливості для життя людей. На першому місці постають такі важливі проблеми, як запобігання будь-яких війн (хімічних, бактеріологічних, і особливо термоядерних), зупинення політичних протистоянь, уникнення локальних і глобальних конфліктів із застосуванням зброї. Також велику небезпеку для людства представляє стан навколишнього середовища, який знаходиться в катастрофічному стані, а ще паливно-енергетичне і сировинне забезпечення країн. За означеною тематикою існують багато публікацій таких відомих вчених як К. Лоренц, А. Печчеї, В. Вернадський, О. Білоус, Л. Мельник [1] та інші. До того ж, багато міжнародних організацій публікують щорічні звіти за цією проблемою. Одним з найкращім прикладом є звіти Міжнародного економічного форуму (World Economic Forum) [4].

Дослідження присвячено більш детальному розгляду проблеми вичерпності природних ресурсів. Під природними ресурсами традиційно розуміють тіла і сили природи, що на рівні розвитку продуктивних сил можуть бути використані в суспільному виробництві [1, с. 12].

Енергетична і сировинна проблема характеризується, передусім, проблемою забезпечення людства паливом і сировиною. Паливно-енергетичні ресурси постійно виснажуються, і за кілька сотень років можуть узагалі зникнути.

Проблема нестачі природних ресурсів полягає в дефіциті нафти, газу, корисних

копалин, прісної води, ушкодження лісів, в результаті хімічних викидів та токсичних речовин, що спостерігається на нашій планеті, перші ознаки якого з'явилися ще в другій половині 20-го століття.

Не менш руйнівними діями є інтенсивний розвиток сільського господарства, активний видобуток корисних копалин і урбанізації, що значною мірою посилило виснаження потенційно відновлюваних ресурсів - верхнього ґрунтового шару, лісів, пасовищ, а також популяцій диких тварин і рослин. До того ж, прискорене вичерпання природних, сировинних та енергетичних ресурсів зумовлює тенденцію до завищення цін на них, а також необхідність фінансування та вкладення чималих ресурсів на пошук нових джерел енергії та сировини. Найбільш небезпечним із цих дефіцитів може бути зростаючий дефіцит прісної води, який вже стає найбільш обговорюваною проблемою серед вичерпаних природних ресурсів. До того ж, економічний розвиток країн потребує додаткового зростання попиту на прісну воду. Від дефіциту прісної води, за статистичними даними, страждає близько 40% всього населення Землі, і ця цифра постійно збільшується [4]. ООН визнає дефіцит води проблемою №1 у світі. До 2025 року 3,2 мільярда жителів планети будуть страждати від нестачі прісної води [2].

В одному недавньому дослідженні «Beyond Limits» використовується комп'ютерне моделювання, щоб спробувати спрогнозувати, які можливі наслідки нашого сучасного образу життя [3]. В якості основи для своїх досліджень автори прийняли поточні дані про темпи нарощування населення, використання ресурсів та забруднення. Програма запускала кілька раз із різними умовами або «сценаріями».

В першому сценарії, який передбачає, що все в світі продовжується, як існує, відбувається крах (наприклад, неконтрольоване зниження чисельності населення та виробництва), в основному з-за втрати невідновлюваних ресурсів.

У другому сценарії передбачається, що існує значно більша кількість невідновлюваних ресурсів. У двох сценаріях основним фактором, що викликає колапс, є нестача ресурсів.

А у третьому сценарії передбачається, що технологія боротьби з забрудненням призводить до успішного зниження рівня забруднення, але на цей раз населення росте до тих пір, поки воно не буде занадто високим для годування.

В четвертому сценарії передбачається, що технології збільшення урожайності землі будуть зростати, однак ерозія земель викликає крах.

Як відомо, через бурхливий економічний розвиток країн, екологія досягає занепаду та краху. Дефіцит природних ресурсів є однією з головних проблем сучасності. Паливно-енергетичні ресурси є вичерпними, тому вкрай необхідно впроваджувати нові технології щодо відновлення енергоресурсів та мінімізувати використання невідновлювальних ресурсів через реформування національної системи країн. За допомогою таких заходів людство зможе покращити екологічну ситуацію у світі. Вчені ніколи не можуть точно передбачити, що станеться в майбутньому, проте вони можуть показати нам можливі наслідки наших дій та спільного напруження, в якому рухається планета.

Список використаної джерел

1. Мельник Л. Г. Економіка природних ресурсів / Л. Г. Мельник, І. М. Сотник, О. Ю. Чигрин. – Суми: Університетська книга, 2010. – 348 с. 2. Проблема нестачі питної води у світі: інфографіка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://rubryka.com/infographics/pytevaya-voda/>. 3. Beyond Limits [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://beyonddlimitsresearch.com/research>. 4. The Global Risks Report 2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2019>.

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

На даному етапі Україна має вкрай низький рівень екологічної свідомості. Українцям необхідно вже зараз змінювати щоденний стиль життя, аби запобігти незворотнім процесам, які відбуваються у навколишньому природному середовищі.

Для вирішення більшості екологічних проблем буде замало тільки технічних та економічних заходів з боку урядів всіх країн, в тому числі України. Успішність реформування екологічної сфери в Україні у більшості випадків залежить від бажання самих громадян змінювати свою повсякденну поведінку.

Загострення екологічної ситуації в Україні, масштаби негативного, деструктивного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище, соціум та людину зокрема зобов'язує державу та суспільство формувати нову державну екологічну політику, запроваджувати ефективний механізм її забезпечення на глобальному, національному та регіональному рівнях [1].

Неможливо вирішити ці проблеми лише технологічними новаціями, впровадженням ресурсо-енергозберігаючих технологій, заходами з охорони природи і законодавчим та нормативним регулюванням.

В Україні є нормативна база, відповідні владні структури, природоохоронна громадськість, екологічні партії і на кінець виділяються чималі кошти на природоохоронні заходи, однак ситуація принципово не змінюється на краще і навіть не стабілізується.

Причиною катастрофічного погіршення екологічної ситуації є насамперед низький рівень екологічної свідомості суспільства. Формування екологічної свідомості, як найважливішого фактора забезпечення екологічної політики держави, визнається як пріоритетний напрямок діяльності багатьма міжнародними організаціями та провідними державами світу. Це ж задекларовано і у національному природоохоронному законодавстві.

Формування екологічної свідомості в умовах соціоекологічних трансформацій є не простим процесом, але водночас надзвичайно важливим. На формування екологічної свідомості впливає багато чинників: суспільна свідомість, екологічне мислення, освіта, політико-правова база, діяльність екологічних організацій та засобів масової інформації (ЗМІ), моніторинг соціоекологічного балансу. До переліку зазначених показників можна додати також і такі: екологізація всіх сфер життєдіяльності суспільства (економіка, політика, право, освіта), об'єктивне висвітлення екологічної ситуації та прийняття раціональних рішень щодо її поліпшення, високий рівень відповідальності за екологічну політику як на індивідуальному, так і на суспільному рівнях, вміння суспільства адаптувати власні потреби до природних реалій.

Формування високого рівня екологічної свідомості населення необхідно розпочинати з підростаючого покоління.

У «Концепції екологічної освіти в Україні» [2] відзначається, що настав час виховувати підростаюче покоління не у згубній традиції якомога більше брати від природи, а в іншій, притаманній українському народові, – у гармонійному співіснуванні з природою, раціональному використанні та відтворенні її багатств, у психологічній готовності постійно оберігати природні цінності. У вирішенні цих завдань першорядну роль повинна відігравати екологічна освіта. У процесі еко-

логічного виховання необхідно дотримуватися інтегрованого підходу, який включає взаємозв'язок дослідницької діяльності, музики, образотворчого мистецтва, фізичної культури, гри, театральної діяльності, літератури, моделювання, тобто здійснювати екологізацію різноманітних видів діяльності.

Тож, для українського суспільства проблема формування екологічної свідомості є нагальною, і у найближчих десятиліттях вона повинна стати найважливішим фактором його розвитку.

Екологізація свідомості населення повинна охоплювати наступні завдання: розумне та раціональне користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, зокрема, економія водних ресурсів, використання альтернативних видів енергії (сонячної, вітрової), користування світлом та електроприборами лише за необхідності; мінімізація використання пластикових пакетів, заміна їх на еко-сумки чи паперові, тканинні мішечки; сортування сміття; частіше користування замість автомобілів громадським транспортом, велосипедами; зміна раціону харчування, використовуючи здорову їжу та органічну продукцію тощо.

Отже, підвищити рівень екологічної свідомості населення – означає поважати та жити за законами Природи, сприймати її як належне, не намагаючись їти всупереч, руйнуючи все на своєму шляху.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6FC00A.html. Концепція екологічної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01>.

О. І. Симоненко

ПРОБЛЕМИ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Головне завдання національної економіки України є вирішення проблеми забезпечення населення країни продуктами харчування і підвищення рівня продовольчої незалежності. Аграрне виробництво визначає обсяги пропозицій і вартість основних видів продовольства, формує валютні доходи країни від експорту. Розміри експорту аграрної продукції демонстрували спадний тренд як і решта експортних товарів, проте темпи їх скорочення були меншими ніж загальні і зростання поставок спостерігалось вже у 2016 році. За 2017 рік загальний експорт аграрної продукції склав 43,3 млрд дол. США, що на 19% більше ніж за 2016 рік. Вже у 2018 році загальний експорт продукції з України становив 47,3 млрд дол. США, що на 9,2% більше порівняно з 2017 роком. За останні 5 років частка продукції АПК у структурі експортної виручки України зросла з 31% у 2014 році до 39,3% у 2018. Україна є світовим лідером з виробництва і експорту зернових культур, а також олійних та продуктів їх переробки.

Зерновиробництво може стати головним чинником розвитку української економіки за умови забезпечення стабільно високої врожайності зернових. У Законі України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [1] наголошено на важливості розробки середньострокових прогнозів і ефективності виробництва в різних галузях економіки, визначення тенденцій і напрямків розвитку відповідної галузі протягом середньострокового періоду.

Методи планування і прийняття управлінських рішень ґрунтуються на статистичному аналізі і прогнозуванні із застосуванням новітніх комп'ютерних технологій [2]. Сучасний підхід до моделювання економіки передбачає застосування методів нелінійної динаміки, фрактального аналізу і прикладної теорії випадкових процесів. Велика частина публікацій останніх десятиліть в цьому напрямку присвячена аналізу динаміки фінансових інструментів. Практично відсутні роботи, які демонструють застосування зазначених методів для аналізу аграрного виробництва. Це обумовлено як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. До перших слід віднести той факт, що нелінійна динаміка і фрактальний аналіз, зазвичай, оперують великими масивами даних, а такі обсяги інформації важко знайти в статистичній звітності сільськогосподарського виробництва, яка відображує щорічний зріз даних. Суб'єктивними причинами невеликої кількості робіт, які використовують сучасні статистичні методи аналізу аграрного виробництва, є нерозуміння важливості сільськогосподарського виробництва в порівнянні з промисловою або фінансовою діяльністю.

Видатний український економіст-математик Е.Е. Слуцький [3] вперше звернув увагу на необхідність прогнозування часових рядів на основі теорії пов'язаних рядів і побудував методіку прогнозування випадкових процесів. Ця методіка розрахована на довгострокові прогнози із заданими межами похибки.

Лінійні залежності виявилися неспроможними описати такі складні системи як економічні і їх замінили нелінійні парадигми. Це дало поштовх широкому застосуванню методів нелінійної динаміки для статистичного аналізу економічних процесів і явищ на основі використання сучасних комп'ютерних технологій, які дозволяють реалізувати ці методи. Важливо розуміти, що вибір методу прогнозування багато в чому залежить від обсягу і структури статистичної інформації. Доступність даних про декількох параметрів системи за певний часовий період дає можливість застосовувати метод кореляційного аналізу. Якщо дослідженнями встановлена помітна кореляційна залежність між окремими параметрами, це є підставою для побудови регресійних прогнозних моделей виду : $y_t = a_0 + a_1 x_{1t} + \dots + a_p x_{pt} + \varepsilon_t$ (1).

За умовою, що вплив відомих факторів на досліджувану ознаку є слабким (або нелінійним), прогнози будуються з використанням методу декомпозиції часового ряду з наступною екстраполяцією тренду і циклічної складової.

Для економічних процесів типовим є те, що вплив деякого фактору на показник, який формує процес, виявляється поступово через деякий період часу, так званий лаг. У таких випадках використовують модель авторегресії. Якщо ми за допомогою деякої процедури визначимо, що істотний вплив на фактор y_t надають найближчі p попередніх спостережень, тоді отримаємо регресійну модель процесу y_t від його попередніх значень $y_{t-1}, y_{t-2}, \dots, y_{t-p}$ і авторегресійна модель p -порядку, або АР-модель p -порядку матиме вигляд: $y_t = a_0 + a_1 y_{t-1} + a_2 y_{t-2} + \dots + a_p y_{t-p} + \varepsilon_t$ (2).

Більш досконаліми статистичними моделями прогнозування є комбіновані моделі авторегресії - змінного середнього та їх узагальнення - моделі АRІМА .

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» // поточна редакція – Редакція від 02.12.2012, підстава - 5463-VI Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 25. - с. 195. 2. Симоненко О.І. Економетрика: навчально-методичні вказівки до вивчення дисципліни для студентів ОС «Бакалавр» економічних спеціальностей . -К.: Компрінт, 2019.-100 с. 3. Слуцький Е.Е. Сложение случайных причин как источник циклических процессов / Е.Е. Слуцкий // Вопросы конъюнктуры. – 1927. – т.3, вып.1. – с. 34–64.

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Перетворення в системі міжнародних економічних відносин спричинили різке поглиблення нестабільності міжнародного порядку. Асиметричний, конфліктогенний, і часто некерований характер глобалізації пов'язують із загостренням ряду т. зв. глобальних проблем, що можуть наносити шкоду одночасно декільком системам (економічній, соціальній тощо) і водночас підсилювати одна одну. В умовах взаємозалежності суб'єктів міжнародних економічних відносин глобальні проблеми мають потенціал до надзвичайно швидкого поширення й перетворення на загрозу світовому розвитку, що зумовлює актуальність їх вивчення та необхідність їх попередження.

Глобальні проблеми стали предметом наукового дослідження з 60-х рр. ХХ ст. Вони, передусім, висвітлені в працях таких закордонних та відчизняних вчених, як А. Печчеї, Д. Медоуз, К. Лоренц, Д. Лук'яненко, В. Вернадський та О. Білорус.

В першу чергу, варто відзначити проблему зростаючого поглиблення нерівномірності світового економічного розвитку. В основі економічної глобалізації неоліберального типу лежить загострення конкурентної боротьби за контроль над природними ресурсами і ринками збуту. Економіки окремих держав отримують додаткові можливості; розподіл благ відбувається нерівномірно, і, з точки зору деяких держав, – несправедливо.

«Вільна конкуренція» та відкриті кордони стають механізмом для того, щоб держави, які монополізують капітал, високі технології, воєнну міць, і контроль над міжнародними організаціями, могли вільно здійснювати конкуренцію з державами третього світу. Частина територій, що мають високу цінність для глобальної економіки, включаються у світову економічну мережу, а інші – фактично виключаються з неї. Диспропорція розподілу глобального валового продукту постійно поглиблюється, що підтверджується даними ООН та МВФ [1].

Значна частина населення Африки, Азії, й Латинської Америки все ще перебувають на межі або за межею бідності. Диференціація світового простору розширює і поглиблює прірву між країнами розвинутого «центру» і капіталістичної периферії за такими основними показниками, як: ВВП і ВНД (загальними і на душу населення), рівнем залежності від міжнародної торгівлі, продуктивності праці, галузевим розвитком і розвитком НТП, рівнем життя населення. Зростаюча нездатність багатьох країн наздогнати високорозвинені країни концентрують соціальну напругу у світі.

Проблема нерівномірного економічного розвитку підсилюється іншими глобальними проблемами – демографічною та ресурсною. Внаслідок т. зв. «демографічного вибуху» чисельність світового населення з сер. ХХ ст. зростає вдвічі і в 2019 р. сягнула позначки в 7,7 млрд. осіб. При цьому, переважна більшість приросту населення припадає на країни Азії, Африки та Латинської Америки, що розвиваються, і в майбутньому, саме тут буде концентруватися 9/10 світового населення [3].

Економічна поляризація світу, у поєднанні з демографічним вибухом в державах, що розвиваються, підсилює глобальний тиск у бік міграції, що є дестабілізуючим фактором у світовій системі, і може активізувати прояви асиметричних загроз. Окрім цього, збільшення кількості населення підсилює небезпеку дефіциту природних ресурсів, а саме загрозу нестачі енергетичних ресурсів, корисних копалин, питної води та харчових ресурсів. Зростає розрив між потребами людства у відновлювальних та невідновлюваних природних ресурсах і реальною можливістю задовіль-

нити ці потреби. Усвідомлення вичерпаності традиційних природних ресурсів сприяють створенню розробок в сфері нетрадиційної енергетики, хоча останні вимагають значних інвестицій, відповідної і сприятливої законодавчої бази, усвідомлення населенням цієї необхідності [2].

Вважається, що серйозні виклики економічному розвитку, глобальні проблеми виникають через суперечливість наслідків глобалізації, їх неспівпадаючих оцінок. Наростання небезпечних тенденцій системного характеру, криза застарілих доктрин і моделей управління змушують здійснити переоцінку орієнтирів в різних сферах.

Таким чином, дані кризові тенденції вимагають змінити звичну зовнішню і внутрішню політику, стратегію і тактику ведення народного господарства, повсякденний спосіб життя і поведінки, відносини між народами і державами і між окремими групами і індивідами. Неготовність надати адекватну відповідь на глобальні проблеми стала однією з причин тої всеосяжної системної кризи, який світ переживає впродовж останніх декілька років. Якщо ці проблеми і далі не будуть отримувати відповідного вирішення, криза може набути постійного характеру. Здійснювати посправжньому істотні перетворення, людство зможе лише усвідомлюючи взаємозв'язок світових процесів, взаємозалежність всіх держав і народів світу, а отже, і будуючи свою діяльність на основі цього розуміння і світовідчуття.

Список використаних джерел

1.Річний звіт МВФ 2019. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2019/eng/assets/pdf/imf-annual-report-2019-ru.pdf>. (дата звернення: 12.11.2019). 2.Сидорова Д. С. Проблеми та перспективи розвитку альтернативної енергетики в світі//Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2014. 248 с. 3.UNFPA Strategic Plan for 2018-2021. URL: <https://www.unfpa.org/strategic-plan>. (дата звернення: 12.11.2019).

А. М. Овсієнко

МАЛЕ ТА СЕРЕДНЄ ПІДПРИЄМНИЦТВО В ТОРГІВЛІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах структурних змін перехідного періоду, що відбувалися в Україні, починаючи з 1992 року, саме суб'єкти малого та середнього підприємництва, які не потребують великих стартових інвестицій та гарантують високу оборотність ресурсів, дозволили у стислі терміни вирішувати проблеми реструктуризації економіки, формування та насичення ринку споживчими товарами, стимулювати розвиток конкуренції та сприяти економічному зростанню в основних галузях народногосподарського комплексу.

Підприємства малого та середнього підприємництва в короткі терміни окупають витрати на здійснення господарської діяльності, вони більш активні в інноваційній діяльності, забезпечують необхідну рівновагу на споживчому ринку, сприяють послабленню монополізму, формуванню конкурентного середовища, що дозволяє пришвидшити перехід до ринково орієнтованої моделі економіки.

Розвиток та становлення малого та середнього підприємництва сприяє також активному розвитку різних форм власності та адекватної їм моделі господарювання, в якій ефективно співпрацюють конкурентний ринковий механізм та державне регулювання підприємств великого, середнього та малого бізнесу. Саме від розвитку малого і середнього бізнесу в економічно розвинених країнах залежать темпи економічного зростання, зайнятість населення, структура і рівень валового національного продукту.

Більшість економістів характеризують економічну природу малого та середнього підприємництва по-перше як сектор економіки, що об'єктивно існує та розвивається як певна цілісність на національному, регіональному та місцевому рівнях; по-друге, як особливий тип підприємницької діяльності. Підхід до малого та середнього підприємництва як до сектору економіки заснований на виявленні єдності двох сторін суспільного виробництва – соціально-економічної та організаційно-технічної. Перша сторона представлена виробничими відносинами, що утворюють суспільну форму виробництва, друга – продуктивними силами, тобто сукупністю матеріально-речових елементів виробництва, робочої сили та форм організації виробництва [2, с.10-11].

Як особливий тип підприємницької діяльності малий та середній бізнес характеризується як будь-яка діяльність (виробнича, комерційна, фінансова, страхова тощо) суб'єктів господарювання, що спрямована на реалізацію власного економічного інтересу [1, с.55].

В Україні підприємницький рух фактично розпочався з набуттям нею незалежності. Тому сучасна історія його становлення налічує менше трьох десятиліть. Активний розвиток підприємництва в Радянському Союзі був неможливим у зв'язку з відсутністю конкуренції та приватної власності на засоби виробництва.

На наш погляд, вітчизняний малий та середній бізнес має характерні риси, які суттєво відрізняють його від підприємництва більшості зарубіжних країн. До них відносять низький рівень технічної озброєності малих підприємств, що стало наслідком відносно невеликого терміну існування приватної власності та особливостями вітчизняної економіки, що розвивалася в умовах жорстко централізованої економіки, яка була орієнтована на великі державні підприємства; відсутність достатніх економічних знань у менеджменту малих підприємств, що характерні для ринкової (конкурентної) економіки та, відповідно, низький управлінський рівень керівників підприємств; відсутність практичного досвіду та культури ринкових відносин; характерне для вітчизняних малих підприємств поєднання в межах одного підприємства декількох, часто несумісних, видів діяльності.

Відносно невеликий термін розвитку підприємництва в Україні та відсутність тривалий час законодавчої бази, що його регламентувала, були основними причинами нерівномірного розвитку чисельності малих та середніх підприємств.

Так, якщо у 1995 році загальна чисельність малих підприємств складала 96,2 тис. од., у 2000 р. – 217,9 тис. одиниць, у 2010 р. – 357,2, то у 2017 році – 323,0 тис. од. (зростання у 3,4 рази). Аналогічна тенденція була характерною і для мікропідприємств. При цьому чисельність середніх підприємств починаючи із 2010 року, має чітку тенденцію до скорочення: у 2010 р. – 20834 од., у 2015 р. – 15111, у 2016 р. – 15012, у 2017 р. – 14883 од. (скорочення чисельності на 28,6%) [6].

Однією із перших галузей підприємницького типу, що розпочала перехід до ринково орієнтованої економіки, була внутрішня торгівля, яка через процеси комерціалізації та приватизації впроваджувала ринкові принципи господарювання. «Світовий досвід і практика господарювання свідчать про те, що суб'єкти малого торговельного підприємництва відіграють важливу роль у формуванні інфраструктури ринку, реалізації інноваційних процесів, удосконаленні фінансово-кредитних механізмів. Вони швидко пристосовуються до мінливого ринкового попиту, здатні за короткий час забезпечити суттєві структурні зрушення в економіці, поглибити ринкові відносини» [5, с.70-71].

Основні тенденції у розвитку в Україні малих та середніх підприємств оптової та роздрібною торгівлі наведені у таблиці 1.

Як свідчать дані таблиці, починаючи з 2000 року загальна чисельність торговельних підприємств має чітку тенденцію до скорочення (із 113723 до 90140 од., або на 20,7%), що пов'язано з проведенням в Україні масштабних реформ у сфері торгівлі: скороченням малих і неперспективних торговельних підприємств за рахунок продажу та ліквідації , проведенням переспеціалізації та перетипізації наявної мережі, активним розвитком мережевого ритейлу, відкриттям нових форматів підприємств тощо. Ця ж тенденція характерна і для великих, середніх та мікропідприємств.

Таблиця 1. Зміни у чисельності торговельних підприємств малого та середнього бізнесу за 2000-2017 рр. [6].

Показники	Роки					2017 р. у % до	
	2000	2010	2015	2016	2017	2000р.	2010р.
Усього підприємств, од.	113723	110154	93643	82192	90140	79,3	81,8
у т.ч.: великі	–	220	94	82	90	–	40,9
середні	–	4075	2715	2630	2884	–	70,8
малі	101108	105858	90834	79480	87165	86,2	82,3
з них мікропідприємства	–	87545	78208	67081	74091	–	84,6

Для успішного розвитку підприємництва в Україні важливе значення має оптимальне поєднання ринкових важелів саморегулювання підприємницької діяльності з ефективним механізмом її державного регулювання, що дозволить забезпечити реалізацію конкурентної політики держави, сприяти формуванню ринкової економіки підприємницького типу та становленню вітчизняного підприємництва, врівноваженню сукупного попиту і сукупної пропозиції, спрощенню відтворювальних процесів, дасть змогу підприємницьким структурам протистояти дисфункціям ринку.

Необхідність державного регулювання малого та середнього бізнесу в умовах економіки ринкового типу та конкуренції на ринку товарів та послуг обумовлена відсутністю дієвих механізмів, здатних відстоювати суспільні інтереси держави, та не допустити небажаних для суспільства наслідків у майбутньому. Ринкова економіка не забезпечує справедливого розподілу доходів, не гарантує права на працю, не націлює на охорону навколишнього середовища й не підтримує незахищені верстви населення. Саме держава, виконуючи свої функції, повинна регулювати практично усі сфери господарського життя, у тому числі і малий та середній бізнес. Державне регулювання бізнесу – це вплив держави на діяльність підприємницьких структур, суб'єктів бізнесу та ринок з метою забезпечення нормальних умов їх функціонування [4, с.173].

Ефективність реалізації основних завдань державного регулювання підприємництва визначається, на нашу думку, можливістю створення державою відповідних умов для нормального функціонування підприємницьких структур в економіці країни, запровадженням законодавчих та нормативних актів, які сприяли б розвитку ринкової конкуренції та дотриманню етико-правових норм у сфері підприємницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Гетьман О.О. Економіка підприємства: Навч. посібник / О.О. Гетьман, В. М. Шаповал. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 488 с. 2. Говорушко Т.А. Малий бізнес: Навч. посібник / Т.А. Говорушко, О. І. Тимченко. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 200 с. 3. Денисова І.Н. Розничная торговля непродовольственными товарами: монографія. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2015. – 223 с. 4. Донець Л.І. Основи підприємництва. Навч. посібник / Л.І. Донець, Н.Г. Романенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 320 с. 5. Краус К.М. Управління маркетингом малого торговельного бізнесу: кон-

І. П. Жибак, О. В. Корнута

КРИПТОВАЛЮТА ТА ЇЇ МІСЦЕ В ЕКОНОМІЦІ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій трансформує сучасну економічну систему. За різними підрахунками обсяг інтернет-торгівлі у 2017 році перевищив позначку в 2,5 трлн. дол. США. Водночас, якщо інтернет-торгівля – це лише зміна способу продаж, то криптовалюти кидають виклик існуючій грошовій системі та базовим її засадам. Так майже дев'ять років назад, одночасно з першими транзакціями Bitcoin (Біткоїн) – «першою децентралізованою цифровою валютою», в лексикон економістів і науковців увійшло поняття криптовалюти [3].

Нині, в період поглиблення кризових явищ в економіці України, домогосподарства та суб'єкти господарювання, як правило, уникають заощадження грошових ресурсів у національній валюті. Така ситуація пояснюється різким падінням курсу гривні (протягом 2010 – 2017 років у 3,35 та 2,85 рази до долара США та євро відповідно) [4]. Станом на 20 жовтня 2018 р., у світі існує вже більше тисячі криптовалют та їх кількість зростає надалі. Збільшення кількості криптовалюти пов'язане з тим, що вона, безумовно, може конкурувати та бути альтернативою традиційним грошам. На основі проведеного аналізу були виокремлені такі особливості криптовалют: 1) обмін на товари або послуги; 2) обмін на класичну валюту; 3) оплата товарів та послуг; 4) мінімальний рівень неможливості викрадення; 5) платежі, швидкі і прямі транзакції; 6) інвестиційний актив; 7) розвиток бізнесу на криптовалюті.

Прогнозувати курс криптовалюти є досить складно, оскільки він зумовлений факторами, які до кінця ще не є дослідженими. До всіх вкладень потрібно підходити з максимальною обережністю, оскільки цифрові активи не просто так називають високо ризиковими [2].

Ринок криптовалют є системою, яка поєднує в одне ціле всі елементи, що забезпечують випуск (емісію) криптовалют та їх обіг за законами попиту та пропозиції між учасниками цього ринку. Криптовалютний ринок знаходиться у процесі формування та розвитку. Постійно вдосконалюються його правила, з'являються нові складники, змінюється поведінка учасників ринку. До системи забезпечення функціонування криптовалют можна віднести біржі, онлайн та офлайн-обмінники, емітентів та майнерів криптовалют. На ринку України проводять діяльність такі біржі: KUNA, Exmo, BTC TRADE UA.

Випуском криптовалют в обіг займаються компанії-емітенти та майнери. Лише протягом 2017–2018 рр. пройшло близько 25 ICO (Initial coin offering- первинне розміщення монет) компаній з українським походженням, які отримали від користувачів \$99,3 млн. Що стосується майнінгу криптовалют, то оцінити його обсяг є великою проблемою. Добута криптовалюта не має географічної прив'язки, тому вона одразу стає частиною глобального ринку. За експертними оцінками BRDO (Регулювання ринку криптовалют в Україні), розмір цього сегмента майнінгу може досягати \$100 млн. Динамічні зміни фінансової системи вимагають особливої уваги регуляторів. Саме тому важливою групою стейкхолдерів є зацікавлені державні органи: Національний банк України, Міністерство фінансів, Державна фіскальна служба, Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національна комісія із цінних паперів та фондового ринку, Державна служба фінансового моніторингу, Міністерство економічного розвитку та

торгівлі. Проте, у чинних нормативно-правових актах поки що не визначено основні терміни, що стосуються ринку криптовалют, не прописано дозвільні процедури та порядок оподаткування, а також не встановлено вимоги до операцій із криптовалютами. Держава має чітко визначити обсяг прав та відповідальності фізичних та юридичних осіб, що діють на ринку криптовалют. Це сприятиме вдосконаленню наявної інфраструктури та її інтеграції на міжнародному рівні [1].

Розвиток криптовалют у перспективі матиме суттєвий вплив на економіку країн. Ураховуючи значні переваги для користувачів у найближчому майбутньому криптовалюти стануть розповсюдженим засобом платежу та перспективним інвестиційним інструментом. Сприятимуть цьому активізація держави щодо визначення чіткого правового статусу криптовалют та оптимізація регуляторної діяльності державних органів, унаслідок чого більшість недоліків її використання для користувачів буде усунено. Це, своєю чергою, сприятиме подальшому розвитку інфраструктури криптовалютного ринку та збільшенню кількості учасників, як наслідок, зростатиме обсяг розрахунків у крипто валюті [1]. І хоча сьогодні криптовалюти суттєво не впливають на функціонування традиційних валют, проте в майбутньому слід очікувати зміну такої ситуації.

Список використаних джерел

1. Деуліт З. П. Криптовалюта: стан та тенденції розвитку [Електронний ресурс]. - Режим доступу :URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2019/4.pdf. 2. Дученко М.М. Вплив криптовалют на економіку країни [Електронний ресурс]. - Режим доступу :URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/150.pdf. 3. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період) [Електронний ресурс]. - Режим доступу :URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>. 4. Петрук О.М., Новак О.С. Сутність криптовалюти як методологічна передумова її облікового відображення. Вісник ЖДТУ. 2017. № 4 (82). С. 48-55

Н. А. Дубовик, П. І. Беленька

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА СТИЛІ КЕРІВНИЦТВА КОМПАНІЯМИ

Не дивлячись на велику кількість досліджень у напрямку пошуку оптимального стилю управління компанією, універсальної формули не знайдено, але її і не можливо створити, як неможливо знайти двох однакових людей. Велика кількість різноманітних факторів впливає на успіх функціонування і розвиток компанії. Звичайно, динаміка становлення будь-якої організації залежить від стилю управління керівника. Кожен управлінець є унікальним, він поєднує свій власний характер з ефективними технологіями впливу на підлеглих. У керівника завжди існує три сторони іміджу: який він є насправді, яким він бажає бути, яким його бачать інші. Та сторона, яку бачать інші, повинна формуватися з урахуванням результативності впливу на підлеглих та отримання від цього бажаного результату. Керівник не може виробити такий стиль, який би подобався усім, однак саме від стилю залежать ставлення і мотивація до праці, стосунки всередині колективу та багато іншого. Знання стилів управління дозволяє вирішити проблему професійної придатності.

Стиль керівництва являє собою інтегральну характеристику, що включає в себе особливості як керівника, так і об'єкта. Стиль керівництва – це цілісна, відносно стійка система методів, способів, прийомів впливу керівника на колектив для ефективної реалізації управлінських функцій [2, с.296]; це система методів впливу керівника на підлеглих, також це особливості взаємодії керівника з колективом, що стабільно проявляються і формуються як під впливом об'єктивних і суб'єктивних умов управління, так і індивідуально-психологічних особливостей керівника [1, с.75].

Загальновідомим є класичний розподіл стилів управління: авторитарний, демократичний, ліберальний. Усі можливі різновиди впливу можна звести до цих трьох основних.

Авторитарний стиль керівництва за демократичного устрою суспільного життя фактично стає неприйнятним. Він придушує творчі здібності працівників, обмежує свободу думки співробітників. Фактично управління зводиться до диктаторських позицій однієї особи, безпосередньо керівника компанії, з притаманними йому нав'язуваннями власного бачення, примушенням, без альтернативністю чи консенсусного підходу щодо шляхів розвитку і існування компанії. Однак, даний стиль керівництва може бути актуальним як тимчасовий або оперативний кризис-менеджмент, з метою виходу з кризової ситуації, яка склалася, або на початковому етапі розвитку і становлення нової компанії.

Демократичний стиль є найбільш прийнятним та продуктивним, він забезпечує високу вірогідність прийняття оптимальних рішень, так як заснований на поєднанні принципу одноосібного прийняття рішення керівником компанії з залученням до активного обговорення поставлених цілей і задач усіх підлеглих. Тим не менш, остаточне рішення приймається безпосередньо керівником. Такий стиль управління вважається оптимальним ще й тому, що керівник враховує соціально-психологічні особливості колективу, заохочує творчу активність підлеглих, створює здорову робочу атмосферу. Демократичний стиль керівництва вимагає багато сил і уваги для контролю, потребує висококваліфікованого персоналу, щоб створити сприятливий клімат у колективі.

Ліберальний стиль вважається нейтральним, характеризується тим, що керівник ставить проблемну задачу перед підлеглими і створює певні робочі умови, визначає термін виконання, однак сам відходить на другий план. За собою він зберігає функції консультанта, експерта, арбітра, надає оцінку отриманому результату. Керівнику такого стилю управління треба вміло розподіляти повноваження, мати гарні стосунки з підлеглими, вміти диференціювати завдання, розставляти пріоритети. Однак, такий стиль керівництва не мотивує самого керівника і тому, ставлення до такого керівництва неоднозначне. Формально керівник один, а реально керівництво здійснює хтось інший. Позитивним є те, що комусь ще надається шанс проявити себе та зростати по службових сходах. Але, найчастіше, такий стиль не сприяє зростанню ефективності компанії.

Сучасне управління потребує поєднання різноманітних стилів керівництва, що залежить і від розмірів компанії, і від особистості самого керівника, і від ситуації, яка склалася. Від стилю керування залежить особистісний імідж управлінця і імідж компанії. Неправильно обраний стиль шкодить і унеможливорює створення згуртованого, успішного та професійного колективу.

Список використаних джерел

1. Калушка Л. В. Вплив стилю керівництва на ефективність управління персоналом / Л. Калушка // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 2 (7). – С. 74-80. 2. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3. / С.В. Мочерний. – К.: Видавничий центр «Академія» - 2002. – 952 с.

А. В. Гайдаш, Н. Є. Скрипник

«РЕСУРСНЕ ПРОКЛЯТТЯ»: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ

XXI століття внесло зміни в траєкторію соціально-економічного розвитку як окремих держав, так і всієї світової системи, яка сьогодні характеризується новими глобальними процесами і викликами в різних сферах життя людини. Критерієм,

який дозволяє державам бути залученими в сучасні глобальні явища та брати участь в прийнятті рішень загальнопланетарного характеру виступає рівень їхнього розвитку. Однак для країн характерними є великі диспропорції в контексті міри їхньої могутності, через що актуальність дослідження становить питання про те, чи справедливо пов'язувати розвиток держави із природно-географічним виміром, що в науці називається «ресурсним прокляттям».

Дослідження присвячене визначенню сутності поняття «ресурсне прокляття», а також аналізу впливу надлишку природних ресурсів на розвиток держави та виявленню ознак ресурсного прокляття.

Теоретичні аспекти «ресурсного прокляття» вивчали такі зарубіжні і вітчизняні вчені як Р. Ауті, Д. Асемоглу, В. Козюк, Н. Кравчук, В. Попова [1; 2]. Якість політичних еліт та інститутів в умовах «ресурсного прокляття» висвітлено в працях Дж. Фірона, У. Ніконенко. В роботах Р. Ходлер і С. Бхатачарія основну увагу приділено питанням залежності між ресурсним багатством і рівнем корупції в країні, а М. Росс аналізував конфлікти за сировинну ренту.

Вперше у науковий обіг ввів термін «ресурсного прокляття» географ-економіст Р.Ауті у 1933 році, однак ще в 80-90-их роках ХХ ст. в роботах Дж. Сакса та А.Уорнера йшла дискусія з приводу негативних наслідків від надлишку природних ресурсів для ресурсозабезпечених країн [2]. В сучасному розумінні під дефініцією поняття мається на увазі ситуація, коли країни з великими природними запасами розвиваються набагато повільніше і потерпають від низки проблем, на відміну від країн, що обділені ресурсами. Найбільш згубно наслідки ресурсного надлишку проявляються в нафтогазовій галузі і пояснюються це найбільшою затребуваністю гравцями, наявністю монополій, що робить механізм проведення операцій не прозорим, а також високою складністю технологічних процесів, правових, налогових засобів держави, що керують ці потоки.

«Ресурсне прокляття» простежується в тому, що держава стає надзвичайно вразливою до зовнішніх змін, а недиверсифікована економіка страждає від коливання цін. З надходженням «легких грошей» за природні багатства пов'язана неефективність державного управління, що тягне за собою корупцію і нестійкість демократії, авторитарність правління, слабкість юридичної і судової систем, домінування неформальних правил при ухваленні управлінських рішень. В структурі експорту домінуюче місце займають сировинні галузі, знижується конкурентоспроможність інших секторів і сповільнюються темпи проведення економічних реформ, зникає мотивація для розвитку інноваційних галузей та виробничої сфери, бо навіть за поточного устрою сировинні доходи дають змогу непогано існувати [1].

При владі у країнах із ресурсним надлишком утверджується корисливе чиновництво, яке опікується лише отриманням ренти і прагне до встановлення одноосібного контролю над ресурсними доходами, ведучи боротьбу з конкурентними кримінальними угрупованнями і купуючи за гроші народну підтримку. Через постійну боротьбу за доступ до ресурсів для таких суспільств є характерними латентні конфлікти і нестабільність. Спостерігається явище збагачення керівної верхівки і в той же час масове зубожіння більшості населення на фоні занепаду інфраструктури і загального економічного регресу. З багатством природних ресурсів має прямий зв'язок майнова нерівність. Пряма рента стає головним джерелом доходів, а не податки з населення, що призводить до втрати можливостей контролювати уряд податкоплатникам [2].

Іншим негативним аспектом є інтелектуальна еміграція з країн, що покладаються в розвитку на природні ресурси та не потребують висококваліфікованої робочої сили. Такі держави утримуються від обмінів і співпраці як сучасних факторів

могутності сильних держав. Взаємовідносини між багатими і бідними на ресурси країнами будуються в контексті «Центр-Периферія» з одностороннім характером зростання, з боку Півночі на Південь [2]. Серед механізмів країн щодо захоплення ресурсних джерел є використання системи «плаваючих» цін на енергоресурси та практики особливих пільгових знижок. Не менш очевидним є тактика підтримання нестабільності всередині ресурсозабезпеченої держави і заохочення окремих громадянських кіл, що породжує внутрідержавний конфлікт і різновекторні «центри впливу». Подібна стратегія дає змогу розвиненим державам використовувати наявні та штучно інспіровані протиріччя у відносинах країн для просування власних цілей і реалізації глобальних політичних проєктів [1].

Отже, ресурсні багатства значним чином впливають на розвиток країн та їхню політико-економічну ситуацію. Як правило, ресурсозабезпечені держави потерпають від ряду негативних факторів, не останню роль в підсиленні таких проявів відіграють треті країни, які отримують від цього певні переваги. Однак немає наукових підстав стверджувати, що за відсутності природних багатств, внутрішня ситуація країн та шлях їхнього розвитку були б іншими.

Список використаних джерел

1. Козюк В. Ресурсне прокляття: роль слабких інститутів та кроні-секторів // *Ідеологія і політика*. 2018. № 1. С. 68-86. 2. Проблема ресурсного прокляття як джерело міждисциплінарних досліджень. URL: <file:3459-12720-1-PB.pdf> (дата звернення 14.11.2019).

V. I. Bilous

ECONOMIC DEVELOPMENT TRENDS OF ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT IN UKRAINE

The rapid development of economic relations, the economy in general in modern conditions, encourages the development of accounting in the theoretical and applied aspects. The theory and practice in the field of accounting are closely linked, ignoring the economic laws repeatedly forced to return to the primary sources of fundamental principles. Therefore, the issue of accounting development, in accordance with the current conditions and the prospective development of the country's economy, has always been, is and will be relevant [1].

Ukraine is not an exception to this rule, and accordingly, needs breakthroughs of scientific thought in the specified direction. Currently active development of private (non-state) forms of ownership and various types of business is underway. At the same time, accounting should be developed, adapting to modern realities. In modern studies, the systematic perception of accounting is increasingly attracting attention, which allows you to consider the development of accounting not only from the standpoint of improving its individual elements, but complex in the light of recent advances in system theory, organization theory, and other systems-oriented sciences.

Most domestic scientists, although not in common, are actively working to improve accounting in Ukraine. So, according to S. Holova, a prerequisite for the further development of accounting in Ukraine are:

- review of the theoretical foundations of accounting taking into account the complexity of management, the growth of the role of intellectual capital as a key factor in competitiveness, modern information technology, that is, the study of modern theories, review of the subject and method of accounting;

- differentiation of requirements for financial reporting. Thus, business entities should apply uniform principles for the assessment and disclosure of information, but the amount of information is determined solely by the needs of users;

- reconfiguration of accounting and reporting, which provides for the abandonment of strict forms of financial reporting with mandatory line codes, and the preservation of only the general structure of financial statements and minimum disclosure requirements, etc .;

- continuing vocational education, certification of accountants, contributing to the growth of accountants' qualifications and the prestige of the profession, reducing the risk for participants in the stock market and financial institutions, harmonizing the Ukrainian system of professional training of accountants with international standards, improving the efficiency of the corporate governance system, strengthening the monitoring of compliance with professional ethics accountants and auditors;

- active position of the accounting community, namely, professional organizations of accountants and auditors, mass media, in particular professional accounting publications;

- the formation of a modern paradigm of accounting and reporting, the purpose of which is to create an information infrastructure that is adequate to the requirements of a market economy in the interests of all members of society [3].

Accordingly, the development of accounting can be seen as its change, improvement in comparison with its current state. Taking into account economic and social peculiarities of Ukraine's development, state regulation should be introduced. It is necessary to strictly observe the requirements of normative acts forming the Ukrainian system of accounting legislation. To date, an institutional restructuring of the accounting and reporting system is needed, where the state will play a leading role with the active participation of professional public accounting organizations.

Improvement of national accounting systems on the basis of harmonization will bring the dynamic characteristics of activity closer together, bringing economically less developed countries to the level of more developed ones. This will create objective conditions for the acceleration of positive processes and business development in the region as a whole. Taking into account the inevitable impact of globalization on the development of both the country's economy and the accounting system that exists in Ukraine, it is first necessary to take into account and protect national needs and interests; otherwise the development of the national accounting system will take place in the opposite direction.

References

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік в Україні. Міфологія. Ч.2. – Житомир, 2003. – 524 с.
2. Георгієва А. І. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації / А. І. Георгієва // Бухгалтерський облік, аналіз і аудит. – 2011. – № 53. – с. 184 – 186.
3. Голов С. Ретроспективний погляд на реформування бухгалтерського обліку в Україні. Антиміфологія // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. - №2. – с. 3 – 13.
4. Замлинський В. А. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації / В. А. Замлинський // Вісник Таврійського державного агротехнологічного університету. – 2012. – № 2. – с. 187 – 192.
5. Яструбський М. Перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні / М. Яструбський // Економічний аналіз. – 2010. – № 5. – с. 41 – 43.

А. П. Ніколаєва, Н. Є. Скрипник

РЕГУЛЮВАННЯ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ НА ОСНОВІ РИНКОВИХ МЕХАНІЗМІВ У КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗМІНОЮ КЛІМАТУ

Боротьба зі зміною клімату є глобальним викликом, який вимагає широкої міжнародної співпраці, глобальний консенсус щодо якої знайшов своє відображення у низці послідовно укладених міжнародних угод: Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, Кіотському протоколі. Враховуючи, що за допомогою інстру-

ментів, передбачених першими двома угодами суттєвого скорочення викидів парникових газів досягти не вдалося, 195 країн світу, включаючи основні потужні економіки, уклали Паризьку угоду, яка набрала чинності 4 листопада 2016 р.

Вуглецевий ринок – це важливий економічний та організаційний інструмент стимулювання регіонів, підприємств, фірм, домогосподарств до модернізації виробництва з метою досягнення енергоефективності. Він охоплює торгівлю вуглецевими одиницями в рамках національних, регіональних та міжнародних систем торгівлі викидами парникових газів.

Метою дослідження є аналіз державного регулювання викидів парникових газів на основі ринкових механізмів.

Питання регулювання викидів парникових газів розглядали у своїх наукових працях О.В.Бабінська, Д. В. Волошин, Ю. Ю. Туниця, О. А. Хумаров, І. М. Школа та інші.

Існують різні підходи для стимулювання національних підприємств до переходу на більш досконалі виробничі процеси, які сприяють зменшенню кількості викидів CO₂. Економічні механізми регулювання викидів парникових газів зазвичай представлені так званим «екологічним (парниковим, вуглецевим)» податком.

Заходи зі зменшення викидів парникових газів передбачають не лише скорочення частки вуглецевісних ресурсів в економіці – нафти, газу, вугілля і т.д. Необхідно проводити модернізацію економіки, зокрема енергетики, шляхом підвищення ефективності та використання «зелених» технологій.

В Україні діючим фіскальним інструментом скорочення викидів парникових газів є запроваджений у 2011 р. податок на викиди двоокису вуглецю для стаціонарних джерел (Стаття 243 Розділу VIII Податкового Кодексу), ставку та порядок адміністрування якого передбачено переглянути згідно з положеннями Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 р.

Директивою Євросоюзу 87/2003 передбачено створення та впровадження внутрішньої системи торгівлі квотами на викиди парникових газів. Україна послідовно імплементує її відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [3].

Метою створення системи торгівлі квотами є скорочення викидів парникових газів, а також стимулювання модернізації економіки. Раніше передбачалося, що Україна вже до вересня 2019 р. має завершити всі процедури зі створення національного ринку торгівлі парниковими квотами. Однак впровадження повної системи торгівлі квотами – це складний та тривалий процес.

Заходи зі зменшення викидів парникових газів передбачають не лише скорочення частки вуглецевісних ресурсів в економіці – нафти, газу, вугілля. Необхідно проводити модернізацію економіки, зокрема енергетики, шляхом підвищення ефективності та використання «зелених» технологій. Проект Закону «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів», розроблений Міністерством екології та природних ресурсів, є ще одним кроком трансформації суспільства та переходом до низьковуглецевої інноваційної та модернізованої економіки. У лютому 2019 р. законопроект був прийнятий Парламентом у першому читанні.

Вважаємо, що регулювання внутрішнього ринку парникових квот має включати такі заходи: 1) формування реєстрів викидів парникових газів; 2) визначення щорічних обсягів квот на викиди парникових газів, які розподілятимуться серед учасників ринку; 3) визначення пріоритетних напрямів використання коштів, отриманих від продажу квот; 4) розроблення нормативно-правової бази для впровадження цивілізованого ринку прав на квоти викидів вуглецевих одиниць; 5) адміністративний контроль за функціонуванням ринку квот.

Отже, у майбутньому проблема обмеження викидів парникових газів в Україні буде вирішуватися на рівні вільного саморегульованого ринку парникових квот. Система внутрішньої торгівлі квотами зробить економіку інноваційною, підвищить енергетичну незалежність, залучить іноземні інвестиції в проекти зі зміни клімату, а також покращить міжнародний імідж України.

Список використаних джерел

1. Туниця Ю. Ю. *Екоеконіміка і ринок: подолання суперечностей* / Ю. Ю. Туниця. – К. : Знання, 2018. – 314 с. 2. Волошин Д. В. *Економіко-екологічні аспекти запобігання небезпечним змінам клімату (методологія, завдання, механізми)* / Д. В. Волошин. – К. : Наукова думка, 2016. – 276 с. 3. Хумаров О. А. *Удосконалення інституційного забезпечення управління парниковими газами в Україні* / О. А. Хумаров // *Економічні інновації*. – 2017. – 57. – С.400–411. 4. EMA Website – Energy Market Authority [Електронний ресурс] – Режим доступу www.ema.gov.sg/.../2013/01/oncise-JohnNg.html.

В. М. Кміть, К. О. Семенчук

ПІДВИЩЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПДВ В УКРАЇНІ

Значний дефіцит державного бюджету вимагає підвищення фіскальної ефективності податкової системи. Враховуючи те, що ставки основних податків в Україні є досить високими порівняно з середньоєвропейськими, то додаткова мобілізація коштів має відбуватися не шляхом зростання фіскального тиску на платників податків чи запровадження нових податків, а шляхом покращення адміністрування наявних податків та підвищення їх фіскальної ефективності.

Найбільш суперечливим податком, з точки зору ефективності, є податок на додану вартість (далі – ПДВ). Дискусія щодо напрямів підвищення фіскальної ефективності даного податку ведеться на протязі багатьох років.

ПДВ – це непрямий загальнодержавний податок, порядок справляння якого регламентується Розділом V Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [1].

ПДВ в Україні є основним бюджетоутворюючим податком, незважаючи на складність механізму його адміністрування, що пов'язано з високим рівнем податкового боргу, ухиленням, податковими пільгами. Невідповідність між податковими надходженнями ПДВ до бюджету та фінансовими потребами держави загострює проблему підвищення ефективності адміністрування цього податку та пошуку резервів щодо збільшення надходжень цього податку, адже дефіцит фінансових ресурсів негативно позначається на рівні добробуту населення, що не лише поглиблює кризові явища в економіці, але й ускладнює процес їхнього подолання.

Попри статус головного бюджетоутворюючого податку, ПДВ не приносить ефективного результату державі через невиконання планових показників, сальдо експортно-імпортних операцій, обсяг податкових пільг, податковий борг платників податків, обсяг бюджетного відшкодування та його простроченої заборгованості та інші [2].

Підходи вчених-економістів до визначення фіскальної ефективності ПДВ узагальнимо в такі групи, як забезпечення: 1) своєчасності та повноти надходження податку до бюджету; 2) оптимального співвідношення між надходженнями податку та витратами, пов'язаними з його адмініструванням; 3) значення співвідношення між фактичними і плановими показниками надходження податку на рівні одиниці; 4) відповідного рівня частки надходжень ПДВ у ВВП країни.

На фіскальну ефективність здійснює вплив значна кількість факторів. Серед них виділено: базу оподаткування, еластичність споживання щодо цін та доходів, диференціацію ставок ПДВ, податкові пільги, сезонні коливання надходження

податку, рівень точності планування надходжень податку, рівень податкової дисципліни [3].

Аналізуючи податкові надходження до державного бюджету України за три квартали 2019 року, можемо стверджувати бюджетоутворюючу роль ПДВ, оскільки за даними Державної казначейської служби його частка склала близько 51% від величини усіх податкових надходжень і більше ніж 41% загальних доходів державного бюджету [4].

Обсяг мобілізації податку до державної казни складає 10,5 % від ВВП [5], що є досить вагомим значенням. При цьому, його питома вага в податкових надходженнях є досить високою протягом останніх років, що можна пояснити меншою чутливістю до зміни економічної кон'юнктури.

Однак, незважаючи на значну частку ПДВ у доходах Зведеного бюджету України (далі – ЗБУ), сьогодні цей податок характеризується низкою недоліків, серед яких:

1. *Недосконалість податкового законодавства.* Одним із найбільш суперечливих питань у системі оподаткування, що гальмує прибутковість вітчизняних підприємств та створює сприятливе середовище для фінансових зловживань і навіть відвертого шахрайства, є законодавчі суперечності щодо ПДВ. Зокрема, ухвалений у 2011 р. ПКУ не розв'язав усіх проблем і неузгодженостей попереднього законодавства щодо справляння та адміністрування ПДВ.

2. *Фіскальна достатність ПДВ.* Хоча обсяги ПДВ щороку збільшуються, проте його частка в доходах ЗБУ залишається в середньому на одному рівні.

3. *Високі ставки ПДВ.* Як відомо, високі ставки не стимулюють бізнес, а, навпаки, стримують його розвиток. В Україні відносно висока базова ставка ПДВ – 20% (7% – на лікарські засоби), яка ефективно забезпечує фіскальну функцію, проте фактично не реалізує інші функції податку. Також треба нагадати, що ПКУ було передбачено поступове зниження базової ставки ПДВ до 17%, а згодом і до 15%, однак ця ставка досі залишається незмінною.

4. *Недосконалість діючого механізму відшкодування ПДВ із бюджету.* Попри впровадження системи електронного відшкодування сьогодні чинним законодавством не передбачено механізм відшкодування сум ПДВ, включених до Тимчасового реєстру, та структуру такого реєстру [6]. Так, зокрема ключовою проблемою при реалізації податкової політики вважаємо несвоєчасне відшкодування ПДВ з бюджету поряд з наявністю численних випадків безпідставного декларування платниками до відшкодування від'ємного значення податку [7].

5. *Значна кількість пільг із ПДВ,* цільове призначення яких є непрозорим, а процес податкового контролю (нагляду) – складним.

6. *Необхідність ведення платниками ПДВ як фінансового, так і податкового обліку,* оскільки усі операції, які відображаються у податковій звітності, здійснюються за першою з подій.

7. *Існування «тіньових» схем ухилення від сплати ПДВ.* Мінімізація сплати ПДВ набула критичного обсягу, про що свідчить низька продуктивність податку за досить обмеженої кількості податкових пільг, які в ідеалі мають бути єдиним фактором, що знижують продуктивність [6].

До чинників, що сприяють підвищенню фіскальної ефективності ПДВ в податковій системі України можна віднести такі: 1) своєчасність і повнота надходження податку до бюджету, створення відповідних умов, що сприяють повноцінній сплаті ПДВ; 2) вдосконалення електронної системи адміністрування ПДВ, забезпечення оптимального співвідношення між надходженням податку та витратами, пов'яза-

ними з його адмініструванням; 3) стабільність податкового законодавства й узгодженість нормативно-правових актів як між собою, так і з Директивами Ради ЄС про ПДВ; 4) боротьба з необґрунтованим розширенням податкового кредиту.

До чинників, що, навпаки, сприяють зниженню фіскальної ефективності ПДВ належать такі: 1) недосконалість механізму адміністрування ПДВ, що дає можливість приховувати чи ухилятися від сплати ПДВ [8]; 2) мінімізація сплати ПДВ, що пов'язано з штучним формуванням податкового кредиту за допомогою використання фіктивних банкрутів і фальшивих накладних діючих підприємств, віртуальними фінансово-господарськими операціями, реалізацією продукції через спрощену систему оподаткування, фіктивним експортом [9]; 3) збереження широкого переліку пільг із ПДВ незважаючи на те, що їхній перелік є економічно та соціально обґрунтованим, виникає багато питань щодо ефективності використання вивільнених коштів); 4) проблема відшкодування ПДВ (створення різноманітних корупційних схем у частині виведення коштів із державного бюджету) [8].

Враховуючи зазначені чинники, можна зробити висновок, що фіскальний та регулюючий потенціал ПДВ не здійснюється в повній мірі. Для ефективного розвитку економіки податкова політика повинна бути гнучкою і залучати додаткові фінансові ресурси для її модернізації, а задля досягнення цієї цілі потрібно зосередитись на підвищенні фіскальної та регулюючої ефективності ПДВ. Відтак, потрібно здійснити наступні заходи: 1) надалі поліпшувати законодавство у сфері ПДВ та адаптувати його до вимог ЄС; 2) ліквідувати неефективні пільги з ПДВ [6]; 3) удосконалити механізм бюджетного відшкодування; 4) спростити процес адміністрування ПДВ; 5) застосовувати досвід країн ЄС щодо диференційованих ставок з метою посилення фіскальної та регулюючої ефективності податку; 6) ліквідувати шахрайські схеми справляння ПДВ [2]; 7) запровадити підвищену ставку ПДВ у розмірі 23-0% на товари розкоші, на низку товарів, які сьогодні доступні невеликому прошарку населення чи соціально шкідливі. До переліку об'єктів оподаткування ПДВ за підвищеною ставкою доцільно зарахувати, зокрема, операції з придбання автомобілів з великим об'ємом двигуна, квадроциклів, яхт, ювелірних виробів тощо. Однак у будь-якому разі не викликає сумніву потреба удосконалення бази оподаткування [7].

Отож, реалізація хоча б частини зазначених заходів дасть можливість підвищити фіскальну ефективність ПДВ і сприятиме розробленню ефективної податкової політики, оскільки дієвість останньої в умовах модернізаційних перетворень – це шлях до соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Далекорей Т. М. Фіскальна ефективність податку на додану вартість в Україні / Т. М. Далекорей, Н. В. Бошота // Молодий вчений. – 2018. – № 9(2). – С. 470-472.
3. Оксенюк О. І. Фіскальна ефективність податку на додану вартість в економіці України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. / Оксенюк О. І. – Л., 2015. – 16 с.
4. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua>.
5. Валовий внутрішній продукт / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2018/>.
6. Кміть В. М. Непряме оподаткування в Україні та шляхи його вдосконалення / В. М. Кміть, В. В. Сусяк // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. – 2018. – Т. 29(68), № 1. – С. 91-96.
7. Лучишин Л. М. Підвищення фіскальної ефективності податкової системи на шляху до вступу в ЄС / Л. М. Лучишин // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: збірник наукових праць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017.

– № 862. – С. 180-186. 8.Товкун Л. В. Місце податку на додану вартість у податковій системі України / Л. В.Товкун // Юридичний науковий електронний журнал. – 2018. – №4. – С. 112-114. 9.Коваленко Л. О. Адміністрування ПДВ в системі фінансового менеджменту / Л. О. Коваленко, Т. В. Міхеєнко // Науковий вісник Полісся. – 2016. – № 4 (8). Ч. 2. – С. 293-302.

А. І. Крушеницька, Н. Є. Скрипник

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА СТАН НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується посиленням взаємовпливу та взаємозалежності національних економік держав. Тобто розгортається процес глобалізації. Економіка України також підпадає під вплив глобалізаційних тенденцій. Вони знаходять свій прояв у міжнародному русі капіталів та робочої сили, у діяльності ТНК. Ці явища містять у собі низки ризиків та викликів для нашої держави. Саме тому є актуальним дослідження негативних наслідків глобалізації для української економіки та виявлення можливих способів їх нейтралізації.

Сутність та розвиток глобалізації досліджували у своїх працях З. Бжезінський, О.Білорус, А.Чухно, В. Іноземцев, Е. Кочетов та ін. Розвитку України в умовах глобалізації приділяли увагу такі дослідники: А.Гальчинський, А.Кредісов, Д.Лук'яненко та ін.

Оскільки глобалізація містить у собі, як нові можливості, так і загрози, метою роботи є дослідити та зрозуміти сутність останніх, а також запропонувати шляхи усунення цих загроз.

А. Чухно зазначав, що «глобалізація є багатограним процесом, який виявляється у багатьох формах». До її характеристик відносять збільшення частки експорту у ВВП країн світу, зростання прямих іноземних інвестицій, розповсюдження туризму, посилення трудової міграції [3].

Сьогодні глобалізація охопила всі сфери світового господарства і породила низку проблем для національних економік. Посилення інтеграційних зв'язків і відкритості кордонів, формування та розвиток єдиного світового ринку супроводжуються різким розшаруванням усього світового суспільства на бідних і багатих.

Нова модель торгівлі змушує держави або підвищувати свою конкурентоспроможність, або вимушено втрачати прибуток. У таких умовах менш розвинені країни потерпають від домінування іноземних товарів на внутрішньому ринку та сповільнення розвитку тих галузей економіки, які виявляються менш конкурентоспроможними. Як наслідок, рівень доходів громадян знижується ще більше, а кількість трудових мігрантів за кордон невпинно зростає. Саме цими явищами глобалізація загрожує економіці України [1].

В Україні досі не було точно сформульовано та впроваджено стратегію інтеграції аграрного сектору до процесів економічної глобалізації. Імітаційно-адаптаційна модель, що лежить в основі цієї стратегії, не забезпечує ефективного використання наявних конкурентних переваг та залучення інновацій.

Сформувавши національну господарську модель, яка б складалася з багатьох рівнів та підсилюючих одна одну складових, наша країна стала б на шлях конкурентоспроможного розвитку економіки.

На вищому рівні такої моделі мають знаходитись транснаціональні цикли відтворення, формування та розподілу. На другому – інтеграція нашої держави до системи економічних відносин у регіоні згідно зі стандартами ЄС. Нарешті, третій рівень повинен включати в себе двосторонні відносини з країнами, що перебувають на тому ж рівні розвитку, що й Україна.

Крім того Україні не варто беззастережно підвищувати рівень відкритості національної економіки для іноземних виробників. Низький ВВП на душу населення свідчить про нездатність виробничо-промислового комплексу ефективно адаптуватися до вимог світового ринку. Необхідно підтримувати вітчизняних виробників, створювати умови для підвищення їхньої конкурентоспроможності. Лише таким чином можна запобігти занепаду цілих галузей економіки України.

Економіка України в умовах глобалізації має сконцентруватися на активізації руху капіталу, розвитку інтеграційних тенденцій, системній ринковій трансформації та активній участі в роботі міжнародних організацій та інтеграційних угруповань [2].

Отже, глобалізація є основним процесом, що характеризує сучасний розвиток міжнародних економічних відносин. У результаті виникає єдиний ринок, де відбувається вільний рух капіталу, робочої сили, товарів і послуг.

Глобалізація загрожує економіці України витісненням вітчизняних товарів із внутрішнього ринку, а також занепадом і подальшим зникненням неконкурентоспроможних галузей.

Щоб уникнути негативного впливу глобалізації та скористатися її перевагами, нашій державі необхідно підвищувати свою конкурентоспроможність на світовому ринку, контролювати рівень відкритості економіки та зосередитися на пріоритетних напрямках її розвитку.

Список використаних джерел

1. Ковальова, Г. П., Даніл'ян В. О. *Україна у світових глобалізаційних процесах: виклики і відповіді. Вісник ХНПУ імені ГС Сковороди*. 2019. №45. С. 229-241. 2. Шевченко О. М., Солод В. С. *Глобалізація та аналіз її впливу на економічні процеси в Україні. Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 1105-1108. 3. Чухно А. А. *Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України*. К. : Логос, 2003. 631 с.

В. А. Мамедли

ОСОБЕННОСТИ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ МУНИЦИПАЛИТЕТОВ

Баланс социальной и экономической политики отражает цель развития общества. Социальная политика, с планами действий государства и муниципалитетов, охватывает область уровня жизни, увеличение человеческого капитала, предоставление социальных услуг и развитие социальной инфраструктуры на местном уровне. Социальная политика - это реализация основных конституционных прав граждан. Основными инструментами реализации социальной политики являются определение норм финансирования, разработка стандартов и программ, а также принятие соответствующих законов. Социальная политика связана с экономической политикой. Таким образом, экономическая политика направлена на экономический рост и увеличение материальных ресурсов. Это дает возможности для реализации социальной политики в регионе. Социальная политика отражает неуклонность социального развития [1].

Определение и проведение социальной политики - сложная проблема. Таким образом, социальная политика связана с социальным благополучием общества в целом и уровнем жизни каждого человека. Во многих странах, особенно в которых муниципалитеты еще молодые, расходы социальной сферы, связанные с социальной политикой муниципалитетов, основаны на «остаточном» принципе [2]. В то же время социальные меры государства направлены на увеличение доходов и улучшение социального обеспечения населения. Сегодня социальная политика муниципалитетов в нашей стране основана на этом принципе. Основная причина этого заключается в том, что муниципалитеты не имеют достаточных финансовых ресурсов

и не имеют четкого определения полномочий этих органов в социальной сфере. Таким образом, в соответствии со статьей 4, Закона Азербайджанской Республики «О статусе муниципалитетов» местные программы социальной защиты предоставляют социальные пособия в дополнение к государственному социальному обеспечению для категории граждан, определяемых муниципалитетом [3]. Следует отметить, что проводимая государством социальная политика, основанная на принципе «достаточности», в достаточной мере гарантирует социальную защиту каждого человека. Социально ориентированные рыночные отношения основаны на использовании таких государственных гарантий каждым предпринимателем. Все социальные проблемы являются объектом социальной политики, проводимой государством. Социальная политика государства основана на принципах создания реалистичного социального пространства для стимулирования инвестиций в социальную сферу, реализации базового социального обеспечения в сфере образования и здравоохранения. Целью социальной политики муниципалитетов является решение вопросов социального развития, которые не предусмотрены или не дополнены государственными программами социального развития. Их гарантии могут быть непрерывными и одноразовыми. Основным направлением муниципальных социальных программ является оказание дополнительной помощи детям-сиротам, пациентам, пожилым людям, инвалидам, лишенным родительской опеки, а также одаренным детям. Социальная политика предприятий в области способствует повышению уровня жизни. В практике корпоративной социальной политики есть два понятия. Согласно первой концепции, бизнес работает только для получения прибыли. В дополнение к своей экономической функции бизнес предоставляет членам общества рабочие места, выплачивает заработную плату и выплачивает дивиденды акционерам [4]. Согласно второй концепции, предпринимательская деятельность не должна ограничиваться экономической деятельностью, а должна помогать работникам и местным жителям в решении социальных проблем. Несомненно, вторая концепция связана с прибыльной деятельностью предприятий. Эта концепция основана на принципе сочетания социальной защиты населения с повышением экономической эффективности производства на основе социального партнерства. Социальное партнерство в основном основано на сотрудничестве и взаимной выгоде предпринимателей (работодателей) и наемных работников из двух социальных групп. Здесь должны быть основаны интересы как государства, так и наемного работника и предпринимателя. Основой идеологии социального партнерства на предприятиях (фирмах) является координация проблем доходов и заработной платы и улучшение условий труда и жизни.

Мы считаем, что социальная политика муниципалитетов должна охватывать следующие вопросы: 1. Разработка местных социальных программ; 2. Определение жилищно-коммунального хозяйства. Содействовать включению регионов в программы развития путем разработки проектов по увеличению таких объектов; 3. Увеличение социальной инфраструктуры; 4. Предоставление социальной помощи социальным группам; 5. Улучшение, озеленение и другие мероприятия административного планирования; 6. Организация питания для одиноких, больных и престарелых, приготовление пищи, уборка домов, выход из дома и торг; 7. Организация ярмарок для безработных, оказание церемонных услуг, сохранение памятников истории и культуры; 8. Реализация экологических программ, сбор бытовых отходов.

В мировой практике социальные проблемы решаются путем сочетания «адаптационных» и «защитных» методов. Адаптация – это те, кто трудоспособен, работает, способен зарабатывать для себя и своей семьи; Защитник - охватывает социальную защиту людей с ограниченными возможностями и социально уязвимых людей, которые не могут выжить без государственной поддержки. Практики адаптации включают активную политику содействия занятости, социальные партнерства между трудом и капиталом и систему социального страхования в регулировании

распределения заработной платы и доходов. Мы считаем, что если государство является основным субъектом адаптационной социальной политики, то защитную политику должны проводить муниципалитеты. Таким образом, с созданием муниципалитетов население нашей страны превратилось из пассивного объекта социальной политики в активный субъект политики.

Список использованных источников

1. Мамедли В.А. «Экономика и бизнес». Теория и практика. №10, Новосибирск-2016, С.73-77. 2. «Государственное и муниципальное управление». Учебник. Баку, 2011. С.319-325. 3. Закон Азербайджанской Республики «О статусе муниципалитетов». Баку, 2 июля 1999 года, № 698-ІQ. 4. Бабич А.М., Павлова Л.Н. Государственные и муниципальные финансы. Москва. 2002. С.420-425.

Р. Б. Багиров

РЕФИНАНСЫ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В НЕФТЯНОЙ СЕКТОР

Быстрый рост научно-технического прогресса, сокращение транспортных и коммуникационных расходов и заключение международных соглашений привели к повышению уровня интернационализации торговли, финансов и инвестиций. Глобализация оказала существенное влияние на производительность факторов производства, повышение уровня жизни и расширение возможностей сотрудничества и специализации. Глобализация и интернационализация экономической жизни взаимосвязаны. Поэтому зачастую трудно установить точные границы между ними. Под экономической глобализацией понимаются пространственные ассоциации рынков, построенных в пределах экономических и государственных границ, или высокая степень интернационализации за этот период. Ключевые черты глобализации связывают либерализацию международной торговли, интернационализацию производственных комплексов и возникновение финансовых потоков, имеющих национальные границы. Иностранные инвестиции являются важной формой финансовых потоков. Иностранные инвестиции играют важную роль в экономическом развитии каждой страны. Важнейшим показателем динамичного развития и международной экономической интеграции для любой страны является уровень привлечения иностранных инвестиций. Иностранные инвестиции в Азербайджане также являются важным фактором экономического развития. Созданная в стране инвестиционная среда, преимущества, предоставляемые иностранным инвесторам, позволяют привлекать долгосрочные инвестиции, позволяя иностранным партнерам активно участвовать в приватизации и модернизации промышленных предприятий. Основной задачей в наше время является повышение привлекательности таких инвестиций для ненефтяного сектора. С этой точки зрения тема статьи выбрана с учетом актуальности. Следует отметить, что иностранные инвестиции в развитие национальной экономики не играют позитивной роли. Опыт многих зарубежных стран показывает, что масштабный приток иностранных инвестиций не гарантирует стабильных и высоких темпов экономического роста. Доказательством этого является опыт крупных развивающихся стран, таких как Бразилия, Мексика и Аргентина. За последние десятилетия они были одними из основных покупателей иностранных инвестиций. Однако, несмотря на то, что были привлечены большие объемы иностранных инвестиций, их экономическое развитие оставалось чрезвычайно стабильным в течение последних 25 лет. В период с 1980 по 2004 год ВВП в Мексике и Бразилии сократился в 5 раз, а в Аргентине - в 9 раз. Иностранные инвестиции исторически играли особую роль в развитии стран Латинской Америки. С момента обретения политической независимости иностранный капитал оказал влияние на

формирование структуры его экономики и социально-политической среды. Во многих отношениях под влиянием иностранных инвестиций на основе экспорта ресурсов был создан широкий спектр видов развития. Известно, что, хотя объем прямых иностранных инвестиций увеличивается, срок их погашения также увеличивается. В связи с этим следует поощрять создание крупных иностранных и совместных предприятий, которые оказывают существенное влияние на развитие ненефтяного сектора. Одной из основных задач, стоящих перед современным периодом, является увеличение иностранных инвестиций и внесение изменений в его структуру. Прежде всего, необходимо изменить направление иностранных инвестиций в экономику и принять во внимание развитие ненефтяного сектора. Одним из таких аспектов является привлечение иностранных инвестиций в сектор производства и обслуживания товаров народного потребления. В настоящее время улучшения в этой области дают положительные результаты. Структура экономики Азербайджана и возможности ее диверсификации показывают, что существует острая необходимость в реконструкции обрабатывающей промышленности, промышленности, сельского хозяйства, транспорта и связи. В настоящее время более привлекательные регионы для иностранных инвестиций расположены в прилегающих районах Баку, в частности в Абшеронском, Гарадагском, Хызынском и Нефтчалинском районах, где перерабатывающая промышленность нуждается в крупных инвестициях в иностранные инвестиции. Мингечаур, где расположены предприятия легкой промышленности Сумгайыта, химическая и химическая продукция, нуждаются в иностранном финансировании, в то время как город Гянджа и его окрестности, которые занимаются первичной и конечной переработкой сельскохозяйственного сырья, по-прежнему имеют очень мало иностранного финансирования. есть. В целом, привлечение и рациональное использование иностранных инвестиций оказывают положительное влияние на конкурентоспособность национальной экономики участвующих стран. Следует отметить, что Указ № 1897 от 16 марта 2016 года «Об утверждении основных направлений Стратегической дорожной карты для народного хозяйства и основных отраслей экономики и производства Президента Азербайджанской Республики» имеет важное значение для привлечения иностранных инвестиций. Стратегическая дорожная карта отражает законодательные требования и правовую защиту, чтобы побудить инвесторов участвовать в разработке благоприятных условий для экономического развития Азербайджана. Мировая практика последнего времени показывает, что привлечение и использование иностранных инвестиций является одной из стран, привлекающих эти инвестиции. оказывает положительное влияние на повышение внутренней конкурентоспособности национальной экономики. Происходит процесс увеличения производства и количественного и качественного роста рабочих мест за счет внедрения в страну новых технологий и технологий. Компенсации и гранты для общих, иностранных и совместных предприятий должны быть конкретно связаны с политикой стимулирования экономического развития государства, а не привлечения иностранных инвестиций. Часто при принятии решения об иностранных инвестициях в не нефтяной сектор важно определить, какая сфера или продукт должны быть более прибыльными в развитии экономики. Создание инновационных продуктов можно считать более подходящим с этой точки зрения. Таким образом, иностранные инвестиции более привлекательны, чем инновации. В целом, объем иностранных инвестиций должен быть на одном уровне, чтобы экономика инвестиций принимающей страны была эффективно обеспечена. Инвестиционная среда в стране в направлении привлечения иностранных инвестиций в не нефтяной сектор в разные годы является требованием реальности.

СПЕЦКОМЕНДАТУРА – СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД ВИПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ У 1970–1980-ТІ РР.

В основі системи виконання кримінального покарання не пов'язаного з позбавленням волі, зразка 1970–1980-х рр., був контроль за умовно-засудженими та умовно-звільненими з обов'язковим залученням до праці на будівництві підприємств народного господарства, який, у свою чергу, покладався на спеціальні державні органи правоохоронного характеру, а точніше – спецкомендатури.

Виникнення відповідної служби було безпосередньо пов'язано з прийняттям Указу Президії Верховної Ради СРСР від 12.06.1970 р. №5253-VII «Про умовне засудження до позбавлення волі з обов'язковим залученням засудженого до праці». Вже 7.10.1971 р. МВС СРСР затвердило Інструкцію про роботу спецкомендатур з обліку і нагляду за «умовниками» задля роботи на будівництві підприємств народного господарства [2, с. 191].

Спецкомендатури входили до структури територіальних органів внутрішніх справ, а їх працівники були співробітниками П'ятого Главку Міністерства внутрішніх справ. Дані установи створювались безпосередньо при міських чи районних органах внутрішніх справ за місцем знаходження підприємств або будівельних майданчиків, на яких працювали піднаглядні їм особи [1, с. 148].

Маючи пряме відношення до сфери кримінально-правового регулювання, даний правовий інститут був створений з метою збереження соціальних зв'язків засуджених, де подальше виправлення та перевиховання яких було можливе без ізоляції від суспільства, але в умовах здійснення постійного нагляду. Тобто, перед співробітниками П'ятого Главку стояло пряме завдання – відновити в соціальному відношенні особистість засудженого і не допустити її подальшої моральної деформації [2, с. 192].

У цій нелегкій справі працівникам спецкомендатур допомагали трудові колективи підприємств та будівельних майданчиків, на яких працювали «умовники», насамперед адміністрація та представники громадських організацій цих установ. Опора на широкі можливості громадськості була центральним завданням нової служби, адже позбавлення волі замінювалось не просто працею, а супутнім йому моральним вихованням. Саме цьому відводилось їй першорядне значення [1, с. 149].

Структура спецкомендатури помітно відрізнялась від інших правоохоронних служб. Тут приділялась особлива увага соціально-психологічному вивченню засуджених з тим, щоб на основі цього розробляти індивідуальні карти їх перевиховання. Саме задля цього була розпочата організація системи підготовки кваліфікованих кадрів й перепідготовки при відповідних навчальних закладах [2, с. 193].

Штат спецкомендатури складався з начальника, його заступників, керівників загонів, співробітників чергової частини, працівників спецчастин, секретарів, інспекторів карного розшуку [1, с. 149–150].

Під спецкомендатуру відводився гуртожиток. На першому поверсі будівлі розташовувались її адміністративно-господарські служби: чергова частина, спецчастина, хімчистка, їдальня, бібліотека тощо. Решта поверхів займав спецконтингент [2, с. 194].

До безпосередніх обов'язків працівників спецкомендатури входило: доставляння новоприбулого спецконтингенту до гуртожитку, інформування засуджених про умови перебування у ньому, розподілення та ознайомлення «умовників» з їх обов'язками на новому місці роботи, допомога в освоєнні робочих професій, проведення виховної роботи серед засуджених та організація їх дозвілля [1, с. 150].

Трудові будні спецконтингенту проходили в наступному порядку: залишаючи

гуртожиток, кожен з них отримував у черговій частині табель обліку робочого часу; на роботу «умовники» добирались самостійно; після закінчення зміни в табелі засудженого розписувався майстер; повертаючись у спецкомендатуру «умовники» повертали табеля назад до чергової частини [2, с. 194].

У вільний від роботи час засуджені мали можливість займатись саморозвитком: брати участь у самодіяльності, або ж відвідувати бібліотеку при гуртожитку [1, с.151].

Самовільне залишення будівлі гуртожитку та робочого місця каралось направленням засудженого добувати свій строк покарання у виправно-трудовій установі закритого типу [2, с. 194].

Отже, наявність спецкомендатур у кримінально-виконавчій системі України в 1970–1980-х рр. красномовно засвідчує цілеспрямованість пенітенціарної політики держави в напрямку її подальшої гуманізації шляхом надання засудженому шанс змінити себе без ізоляції від суспільства.

Список використаних джерел:

1.Горох, О. П. (2013). Кримінально-правова політика у сфері звільнення від покарання на українських землях у першій половині XIX ст. – на початку XXI ст. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки, Т. 144–145. С. 146–151. 2.Звенигородський, О. М. (2016). Історико-правовий аналіз становлення інституту контролю та нагляду за особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням в Україні. Юридичний науковий електронний журнал, 6. С. 191–194.

Л. Р. Бадай, Л. А. Касинюк

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Треба багато вчитися, щоб знати хоч трохи.
Шарль Луї Монтеск'є

Право на освіту є визначальним правом у системі культурних прав і свобод, оскільки свідомість особи, правомірність її поведінки залежить, зокрема, від рівня її освіти. У статті 26 Загальної Декларації прав людини зазначається, що початкова освіта має бути обов'язковою, технічна і професійна освіта має бути доступною широкому загалу, а вища освіта має бути однаково доступна на підставі здібностей кожного. Освіта має бути спрямована на всебічний розвиток особи та повагу до прав людини та основних свобод.

Основні права і свободи людини і громадянина в Україні закріплені й гарантовані Конституцією. Ст. 57 Конституції України передбачає, що кожному гарантується право знати свої права та обов'язки, що закони та інші нормативно-правові акти мають бути доведені до відома населення. Реалізація цього обов'язку держави має здійснюватися через розвиток правової освіти, використання засобів масової інформації тощо. На наш погляд, значна увага повинна приділятися саме розвитку правової освіти в навчальних закладах усіх рівнів.

Саме правова освіта сприяє підвищенню рівня правосвідомості і правової культури громадян України, без чого побудова правової держави є неможливою, - підкреслював І. Голосніченко [1, с.25].

З метою підвищення рівня правової освіти населення, створення належних умов для набуття громадянами правових знань, а також забезпечення їх конституційного права знати свої права і обов'язки Указом Президента України від 18 жовтня 2001 року затверджено Національну програму правової освіти населення. В ній зазначається, що становлення України як демократичної правової держави, формування засад громадянського суспільства зумовлюють необхідність підвищення рі-

вня правової культури населення. Потребують вирішення на державному рівні питання подальшого розвитку правосвідомості населення, подолання правового нігілізму, задоволення потреб громадян у одержанні знань про право [2].

Однак, надання громадянам правових знань потребує удосконалення. Навчальна дисципліна «Правознавство» у неюридичних вищих навчальних закладах є вибірковою. В реаліях це означає, що задля збільшення кількості годин для вивчення спеціалізованих предметів, вилучаються курси правових дисциплін. Такі нововведення підривають гуманізацію освітнього процесу. Відомо, що рівень професійної підготовки майбутнього спеціаліста залежить від набуття ним у вищому навчальному закладі широкого обсягу знань з різних навчальних дисциплін. Неможливо заперечувати, що оволодіння достатнім обсягом правових знань є одним з пріоритетних напрямів у формуванні правової свідомості студентської молоді – нашого майбутнього.

У тих навчальних закладах, де збережено навчальну дисципліну «Правознавство», викладання проводиться з акцентом на теоретичні питання, зокрема, теорію держави та права. Цей підхід є правильним, адже він знайомить з основами юридичної науки, однак, для студентів неюридичних спеціальностей: інженерів, економістів, хіміків та ін., акцент у курсі «Правознавство» потрібно робити на практичних аспектах з урахуванням їх майбутньої спеціальності, а також зважати на потреби, продиктовані життям.

Велике значення має методика викладання. Вирішення проблемних ситуацій (задач), ігрові форми практичних занять, запрошення спеціалістів-практиків – усе це може забезпечити зацікавленість предметом «Правознавство», а як наслідок – інтерес до поведінки у межах закону, до захисту своїх прав та інтересів юридичними засобами.

Отже, зважаючи на вищевикладене, можна зазначити, що навчальна дисципліна «Правознавство» в неюридичних навчальних закладах має бути обов'язковою. Вивчення права має стати дієвим інструментом реалізації мети сучасної вищої освіти – всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвитку її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до активної творчої професійної діяльності, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, освітньо-культурного потенціалу народу, забезпечення потреб суспільства у висококваліфікованих фахівцях [3, с.369].

Список використаних джерел

1. *Голосніченко І. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави // Право України. – 2005. – № 4. – С. 25.* 2. *Національна програма правової освіти населення. Затверджена Указом Президента України від 18 жовтня 2001 року №992/2001.* 3. *Ципко В.В. Методична система навчання суспільствознавчих дисциплін студентів технічних університетів // Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. – Київ, 2015. – С. 534.*

Л. А. Касинюк, Е. А. Мельник

РОЛЬ ПРАВОВИХ ЗНАНЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Важливою умовою успішного розвитку будь-якої країни світу є високий рівень освіти і науки. Відповідно до ст.1 Закону України «Про вищу освіту» вища освіта це - сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти... [1]. Сучасний інженер, менеджер, педагог окрім професійних знань і навичок, повинен бути носієм

високої загальної культури, яка формується гуманітарними, суспільствознавчими дисциплінами.

Важливою складовою успішної підготовки висококваліфікованих фахівців є викладання правових дисциплін. Саме правова освіта сприяє підвищенню рівня правосвідомості і правової культури громадян України, без чого побудова правової держави є неможливою. Ще давньогрецький філософ Сократ висловив думку, що людина вчиняє погано тому, що не знає, як саме вона має вчиняти, оскільки моральне зло йде від незнання, значить, знання – джерело моральної досконалості.

Якщо раніше навчальна дисципліна «Правознавство» вивчалася студентами неюридичних спеціальностей у вищому навчальному закладі в обов'язковому порядку, то сьогодні вона віднесена до вибіркових дисциплін, перелік яких пропонує вищий навчальний заклад. В реаліях це означає, що задля збільшення кількості годин для вивчення спеціалізованих предметів, вилучаються правові навчальні дисципліни. Такі нововведення підривають гуманізацію освітнього процесу і породжують запитання: як побудувати в Україні правову державу, коли молоді фахівці, ті, на кому базується майбутнє країни, не будуть знати ні що таке право взагалі, ні своїх прав зокрема? Адже розуміння основ конституційного, адміністративного, цивільного, трудового та інших галузей права є необхідною умовою життєдіяльності кожного громадянина України. Майбутній спеціаліст повинен бути здатним самостійно вирішити конкретну правову задачу. Молодь – це майбутнє держави, це ті, хто складатиме її економічний потенціал, будуватиме нову демократичну розвинуту країну. Тому найважливішим завданням держави є виховання такої молоді, яка стане гідними громадянами своєї країни, висококваліфікованими фахівцями в усіх галузях науки.

Українська держава потребує проведення реформи в освітній сфері, одним із напрямків якої має бути ретельне вивчення основ права усіма суб'єктами. Важливим при цьому є створення безперервної системи правової освіти, починаючи з дошкільних навчальних закладів з наступним продовженням у загальноосвітніх, вищих та інших навчальних закладах [2, с.125, с.13]. Вважаємо, що навчальну дисципліну «Правознавство» потрібно закріпити як нормативну. Знання права формують правовий світогляд майбутніх фахівців. Мета кожного викладача – дати не тільки необхідні знання, а й навчити правильно використовувати правові норми як у наступній професійній діяльності, так і в особистому житті.

Ряд спеціальностей вимагають більш глибокого вивчення юридичних дисциплін. Наприклад, випускник спеціальності «Менеджмент» має вивчати конституційне, адміністративне, трудове право тощо. Інакше виникає ситуація, коли фахівець з управління немає елементарного уявлення про публічне управління, трудовий договір, порядок прийому і звільнення працівників з роботи. Випускники спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» повинні чітко знати основи цивільного права, фінансове право, правове регулювання підприємницької діяльності та інші галузі права. Для студентів будівельних спеціальностей варто запровадити навчальну дисципліну: «Правове регулювання будівельної діяльності», яка поєднала б цивільне, господарське, трудове, адміністративне, кримінальне та інші галузі права з урахуванням спеціальності та специфіки навчального закладу.

Якщо говорити про сучасні освітні системи світу, то їх характерною особливістю є поєднання двох основоположних елементів – навчання та виховання. Відсутність правових знань, юридичне невігластво, зниження правової культури українського суспільства в цілому породжує правовий нігілізм. Правове виховання зміцнює життєву позицію, підвищує громадянську активність, загострює почуття

непримиренності до негативних явищ. Тоді кожна молода людина зрозуміє, що додержання закону є вигіднішим, ніж правопорушення.

Набуття правових знань, залучення громадян України до правових цінностей, зміцнення законодавства у державі, забезпечення принципу верховенства права повинно стати важливим напрямком політики держави.

Список використаних джерел

1. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004. 2. Макарова О. В. Правовий нігілізм: теоретико-правовий аспект : автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / О. В. Макарова. – К., 2010. – 186 с.

Т. В. Кучер, Е. М. Кавун, Ю. Ю. Овчинникова

ПРАВОВІ ОСНОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Завдяки сприятливому географічному місцезнаходженню Україна характеризується одним із найвищих в Європі показником біологічного різноманіття. Проте, в результаті техногенного навантаження кількість та якість природних ландшафтів знизилась через їх деградацію. Має місце знищення оселищ популяцій, зменшення біорізноманіття і пряма загроза існуванню багатьох видів. Вже сьогодні Україна безповоротно втратила значну частину свого біорізноманіття. Створення національної екомережі, як частини Всеєвропейської екологічної мережі є ефективним методом вирішення проблеми подальшої деградації та втрати біологічного, ландшафтного, екосистемного та генетичного різноманіття не тільки України, але й континенту загалом.

Українська нормативно-правова база, що забезпечує формування екологічної мережі та охорону біорізноманіття створювалась за аналогією і як адаптація до положень Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995р.) [3]. Як результат Україна прийняла Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 рр. від 21 вересня 2000 р., Закон України «Про екологічну мережу України» від 24 червня 2004 р. [2, с. 233]. Ці закони, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.) та створені на його основі і згідно до його цілей більш спеціалізовані нормативно-правові акти, спрямовані на оптимізацію природокористування та охорону біоценотичного різноманіття, а також міжнародні конвенції та угоди, ратифіковані Україною. Саме вони визначають законодавство щодо формування вітчизняної екомережі на усіх рівнях. Вони врегульовують питання створення, охорони, збереження та раціонального використання екологічної мережі [4, 5]. Основні правові засади формування екомережі Вінницької області повністю відповідають відповідним Законам України.

Різними авторами було проведено дослідження з метою виявлення невідповідностей в екологічному законодавстві України задля удосконалення і полегшення процедури створення екомережі на усіх рівнях. Г.О. Білявський і О. В. Мудрак виділили основні проблеми розвитку екомережі в Україні, які зумовлені недосконалістю системи управління в галузі заповідної справи, низьким рівнем цільового фінансування, недостатнім матеріально-технічним забезпеченням та розвитком спеціальних наукових досліджень, слабкою правовою відповідальністю за порушення режиму заповідних територій і об'єктів [1, с.12-127].

Т.Кондратюк, в свою чергу, наголошує на відсутності належного організаційного забезпечення формування екологічної мережі, недолугості підходів до визначення меж структурних частин екомережі, невідповідності Закону України

«Про екологічну мережу» до Всеєвропейської стратегії в питанні ролі та функцій буферних зон. Вказується на невідповідність Закону України «Про екологічну мережу», «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015» та Земельного Кодексу, піднімається питання надання територіям, що є частиною екомережі особливого охоронного статусу навіть якщо вони не є частиною природо-заповідного фонду [7, с. 54-57].

О.В. Клімов звернув увагу на проблематику створення екомережі на регіональному і локальному рівнях, а саме на питання її методичного забезпечення. На його думку чинні методичні рекомендації мають певні недоліки, оскільки вони не забезпечують єдиного підходу щодо розробки схем екомережі і потребують їх удосконалення та доповнення [6, с.121].

Таким чином, оптимізація національної та регіональних екомереж, зокрема екомережі Вінницької області, повинна розпочатись з перегляду, ускладнення та уточнення нормативно-правових актів спрямованих на їх формування. Особливої уваги вимагають питання розробки критеріїв включення нових територій до існуючої мережі, охорони та підвищення відповідальності фізичних та юридичних осіб за завдання шкоди біорізноманіттю, а також підвищення екологічної самосвідомості за збереження видового різноманіття.

Список використаних джерел

1. Білявський Г. О. Проблеми формування екологічної мережі України в контексті збалансованого розвитку / Г. О. Білявський, О. В. Мудрак // Вісник ЖНАЕУ. – 2009. – № 1. – С. 117–129.
2. Ващишин М. Особливості правового забезпечення формування екологічної мережі в країнах Європи / М. Ващишин // Вісник Львівського університету. Серія юридична. - 2014. - Вип. 60. - С. 233-239.
3. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного й ландшафтного різноманіття : Міжнародний документ від 25 жовтня 1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Закон України «Про екологічну мережу України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1864-15>.
5. Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1989-14>.
6. Клімов О. В. Проблеми методичного забезпечення формування національної екологічної мережі України / О. В. Клімов, Д. О. Клімов, І. М. Гайдріх, Г. С. Надточій // Проблеми охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки. - 2016. - Вип. 38. - С. 121-132.
7. Кондратюк Т. Окремі проблеми формування національної екологічної мережі / Т. Кондратюк // Підприємництво, господарство і право. - 2016. - № 5. - С. 53-56

В. В. Макаруч

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ З МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Норми міжнародного міграційного права та його загальні принципи, міжнародні договори України у цій сфері є важливими складовими правової системи України.

Подальший процес розвитку міграційного права в Україні тісно пов'язаний з євроінтеграційними та глобалізаційними тенденціями, учасником яких є Україна.

На думку українського дослідника Супруновського А.І. на даний час існує «... безпрецедентне розширення масштабів міжнародної міграції і формування своєрідної «нації мігрантів»; розширення географії міжнародних міграцій, залучення до орбіти світових міграцій практично всіх країн і територій світу; зміна структури міграційних потоків відповідно до потреб глобального ринку праці; набуття визначального значення економічною і, перш за все, трудовою міграцією; неухильне зростання нелегальної імміграції; збільшення масштабів і розширення географії виму-

шених міграцій; зростання значущості міжнародної міграції населення в демографічному розвитку світу і, перш за все, приймаючих країн; суперечність між національним і транснаціональним регулюванням міграційних потоків». [5, с. 11-12]

Слід зазначити, що на сьогодні Україна є в основному транзитною країною для міграції іноземців або країною постачальником українців-мігрантів, особливо зважаючи на воєнні події на сході держави та анексію Криму.

Провідною установою у сфері координації, організації та здійснення програм щодо міграції є Міжнародна організація з міграції, створена у 1951 р. як міжурядова організація для розселення переміщених осіб-мігрантів у Європі [4, с. 234]. З часом вона розширила сферу своєї діяльності й зараз охоплює широке коло завдань, пов'язаних з управлінням міграційними процесами у всьому світі. Хоча Міжнародна організація з міграції не належить до системи Організації Об'єднаних Націй, вона підтримує з нею тісні робочі відносини.

Правовий режим діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні оснований на «Угоді між Кабінетом Міністрів України та міжнародною організацією з міграції щодо статусу Міжнародної організації з міграції в Україні та співробітництва у сфері міграції», [6] яка ратифікована Законом України «Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Міжнародною організацією з міграції щодо статусу Міжнародної організації з міграції в Україні та співробітництва у сфері міграції». [3]

На сьогодні триває реалізація проекту «Підтримка управління міграцією та притулком в Україні», який імплементується Представництвом міжнародної організації з міграції в Україні. Строк реалізації проекту: 36 місяців (16 грудня 2016 – 15 грудня 2019). [2]

«Це найбільший із усіх проектів Європейського Союзу у сфері міграції, що коли-небудь реалізовувалися у країнах Східного Партнерства. Ми надамо 27,2 мільйона євро у наступні три роки для впровадження проекту управління міграційними процесами та притулком в Україні», – зазначив Голова Представництва ЄС в Україні Хюг Мінгареллі. Крім того прикордонники висловили задоволення ходом реалізації проекту та у зв'язку з тим, що деякі компоненти не зможуть бути втілені до кінця поточного року, погодилися з пропозицією щодо продовження терміну реалізації проекту до грудня 2020 року [1].

Враховуючи подальше зростання міграції в світі діяльність Міжнародної організації з міграції в Україні буде розширюватись. Будуть укладені нові міжнародні угоди та реалізовані нові проекти.

Список використаних джерел

1. ЄС надасть Україні 27,2 мільйона євро на підтримку управління міграцією : Урядовий портал. Новини. URL: <https://www.kmi.gov.ua/news/249706897>.
2. Підтримка України щодо управління міграційними процесами та надання притулку : Угода між Україною та Європейським Союзом від 18.12.2013, № 984_009 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009.
3. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Міжнародною організацією з міграції щодо статусу Міжнародної організації з міграції в Україні та співробітництва у сфері міграції : Закон України від 17.11.2000 р., № 1891-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-14>.
4. Римаренко Ю. Міграційні процеси у сучасному світі: світовий, регіональний, національний виміри (понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика) : Енциклопедія. Київ: Довіра, 1998. 912 с.
5. Супруновський А. І. Міграційне право в системі права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2011. 19 с.
6. Угода між Кабінетом Міністрів України та міжнародною організацією з міграції щодо статусу Міжнародної організації з міграції в Україні та співробітництва у сфері міграції : Угода між Кабінетом Міністрів України та Міжнародною організацією з міграції від 03.12.1999 р. № 995_411. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_411.

ЩОДО ПРОБЛЕМ ЗАЛУЧЕННЯ ЕКСПЕРТА З ПИТАНЬ ПРАВА

Із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03 жовтня 2017 року [2], у цивільному процесуальному законодавстві однією з новел стала участь у судовому процесі нових його учасників – помічника судді та експерта з питань права. Щодо останнього, слід зазначити, що схожі процедури використовувались Конституційним Судом України та Верховним Судом України у випадках звернення до наукових або навчальних закладів про надання висновку з правових питань, які мають спірний характер.

При Верховному Суді України та Вищому спеціалізованому суді з розгляду цивільних і кримінальних справ функціонували науково-консультативні ради, однією з функцій яких було надання висновків та рекомендацій з правових питань, що виникають у судовій практиці.

Потрібно також зазначити, що створення цього інституту не є новинкою. Такі експерти вже давно існували в міжнародній практиці. Найбільш відомий широкому колу приклад це існування так званих «amicus curiae», що в перекладі з латинського означає «друг суду». Такий інститут вже існує в ряді таких країн як: США, Велика Британія, Вірменія, Грузія, Російська Федерація, а також в міжнародних судових інстанціях. Цей термін визначає особу, яка надає сприяння суду, пропонуючи увазі суду інформацію, яка має відношення до справи, при тому що ця особа не є стороною в справі, і не залучається до справи учасниками процесу. Інформація яку надає «друг суду» може бути двох видів: фактична і правова.

Доктор юридичних наук Артур Гамбарян дає таке визначення поняттю «amicus curiae»: «фізична або юридична особа, яка не будучи учасником судового процесу, наділене правом на добровільних засадах, надавати інформацію або давати висновки про питання, яке обговорюється в суді, до прийняття судового акту» [1].

Проте вже на даний час виникає нагальна потреба у з'ясуванні правосуб'єктності експерта з питань права як учасника цивільних процесуальних правовідносин, порядку його залучення, ролі висновку експерта для суду, місця такого висновку в системі доказів, адже норми статей 73, 114-115 ЦПК України викликають більше запитань, аніж відповідей.

Висловлюючись про роль висновків експерта з питань права, слід зауважити, що у відповідності зі статтею 115 ЦПК України вони не є доказом, і мають допоміжний (консультативний) характер. Також слід зауважити, що законодавець підмінює поняття використовуючи в статті 73 визначення «експерт з питань права», а вже у 114 статті цього ж кодексу – «експерт у галузі права», цим самим виникає термінологічна колізія, яка може призвести до суперечностей в суді [3]. Виходячи з аналізу статей, можна дійти висновку, що і статус експерта є допоміжним, і заради економії, суд може взагалі уникнути залучення такого учасника. Також слід зазначити, що законодавець не передбачив норм щодо відповідальності експерта за завідомо неправдивий висновок або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків, не визначив правосуб'єктність експерта з питань права, не розкрив обсягу його процесуальних прав, стадії та механізму залучення.

Безумовно, призначення експерта з питань права полягає у наданні допомоги в питаннях, вирішення яких потребує спеціальних знань.

Потребують доопрацювання і питання визначення співмірних розмірів витрат на оплату експерта та порядку їх відшкодування стороні, на користь якої ухвалено судові рішення.

Підсумовуючи викладене, потрібно вказати, що введення в цивільне процесуальне законодавство інституту експерта з питань права є хоча і неоднозначною, проте позитивною новеллою. Застосування положень міжнародної судової практики, безумовно, буде сприяти реалізації принципу верховенства права. Певні недоліки регулювання правового статусу експерта з питань права, в тому числі і ті, про які йшлося вище, потребують виправлення на законодавчому рівні.

Список використаних джерел

1. Гамбарян А.С. *Институт Amicus Curiae как средство обеспечения эффективности судебной политики Республики Армении* // [Електронний ресурс] <http://www.iaaj.net/node/1323>. 2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 року // *Відомості Верховної Ради*. – 2017. – № 48. – Ст. 436. 3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV: за станом на 13 лип. 2017 р. // *Офіційний вісник України*. – 2004. – № 16 (07.05.2004). – Ст. 1088 (із змінами).

Н. А. Сокирська

ПРАВОВА ОСНОВА ДЕРЖАВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ СПІВДРУЖНОСТІ НАЦІЙ

Втрата Великою Британією своїх колоніальних володінь у Північній Америці в кінці XVIII ст. спонукала британський політикум більш виважено підходити до питання запитів своїх колоній. Упродовж останнього півтора століття Великою Британією вироблявся досвід цивілізованого виходу з конфліктних ситуацій, збереження своєї присутності в регіонах, захисту своїх економічних та політичних інтересів. Увесь цей час британські політики, економісти та юристи працювали над виробленням заходів для послаблення відцентрових тенденцій.

Метою наукової розвідки є вивчення особливостей формування державно-територіального устрою колишньої Британської імперії у процесі її трансформації у Співдружність націй.

У 1917 р. на імперській конференції за домініонами було визнано статус автономних держав Британської імперії. Участь делегації Канади у Паризькій мирній конференції дало можливість їй домогтися для домініонів права самостійно підписувати мирні договори, мати окреме від Англії представництво в Лізі націй [5, с. 53].

На імперській конференції, що проходила у 1923 р., Англія визнала за домініонами право самостійно укладати договори з іноземними державами, а також визначати у кожному окремому випадку свою участь/неучасть у міжнародних договорах, укладених метрополією. Англійський уряд у 1919–1921 рр. був змушений визнати незалежність Афганістану, Єгипту, перевести в розряд домініонів Ірландію [4, с. 287]. У 1921 р. за Англо-ірландським договором шість північно-східних графств (Ольстер), які становили найбільш розвинену в промисловому відношенні частину Ірландії, відійшли від Англії і утворили домініон Британської імперії під назвою Ірландська вільна держава.

Політична криза 1925–1926 рр. в Канаді, викликана прямим втручанням англійського генерал-губернатора у внутрішні справи країни, отримав значний резонанс в імперії. Він остаточно переконав правлячі кола метрополії в необхідності надання обмежених поступок домініонам.

Уряд метрополії змушений був скликати чергову імперську конференцію, яка стала кульмінаційним моментом у боротьбі домініонів за суверенітет у міжвоєнний період. Для зміцнення суттєво послаблених зв'язків з домініонами була скликана чергова імперська конференція 1926 р. [2, с. 169]. Комітет з внутрішньо імперських

відносин на засіданні 18 листопада 1926 р. затвердив доповідь, яка отримала за ім'ям голови комітету лорда Артура Бальфура назву «Декларація Бальфура» [1, с. 156]. Ця доповідь мала велике значення, оскільки у ній формально було закріплено повну рівність домініонів і метрополії, підводився підсумок багаторічної боротьби за встановлення канадського суверенітету. Цей документ був другим за значенням після Акту про Британську Північну Америку 1867 р., сприяв отриманню Канадою повного суверенітету. Домініон від цього часу отримував право проводити незалежну політику у сфері міжнародних відносин.

Однак, у той же час, права домініонів залишалися обмеженими. Вони не мали права виходу зі складу імперії. Остаточний голос у визначення зовнішньої і військової політики залишався за Англією. До того ж, права домініонів не мали ніякого законодавчого підтвердження. Конференція показала, що уряди домініонів не готові піти на остаточне розірвання відносин з метрополією, потребуючи її ринків, фінансів і армії. Побожування того, що боротьба за повну незалежність від метрополії може викликати посилення соціальних протиріч, керівництво домініонів поспішило виразити своє задоволення обмеженими поступками, до яких вдалася Англія у 1926 р.

Для збереження контролю над ресурсами цієї країни у новій формі – непрямого управління, на загальноімперській конференції домініонів у 1926 і у 1930 рр. було розроблено Конституцію Британської імперії. 11 грудня 1931 р. набрав чинності Вестмінстерський статут. Він закріпив об'єднання домініонів у Британську співдружність націй і створив конфедерацію [3, с. 87].

Таким чином, Вестмінстерський статут став тим документом, що підвів підсумок тривалій боротьбі домініонів за свої права. Він став логічним завершення тривалого процесу трансформації внутрішньо імперських стосунків, боротьби домініонів за рівноправність з метрополією у внутрішній і зовнішній політиці.

Список використаних джерел

1. *История государства и права зарубежных стран: Учеб. пособие в 2-х частях, Часть 2, книга 2.: документы и материалы по истории государства и права Нового и Новейшего времени / Сост. Н.А. Крашенинникова. М.: Изд-во «Юридический колледж МГУ», 1994. 278 с.*
2. *Зимулина Л.А. Доминионы и неокOLONиалистская политика Англии. Владимир, 1990. 347 с.*
3. *Кочегарова Н.И. Великобритания и новая канадская конституция (1980–1982 гг.) // Великобритания, Франция и США в международных отношениях нового и новейшего времени. М., 1986. С.84–105.*
4. *Крылова Н.С. Содружество наций: политико-правовые проблемы. М., 1991. 423 с.*
5. *Палл Р.Д. Кризис Британии и Британской империи. М.: Издательство иностранной литературы, 1959. 158 с.*

А. С. Солодун

ПРАВОВА СИСТЕМА НЕЗАЛЕЖНОЇ ГРУЗІЇ

Після розпаду Радянського Союзу перед Грузією постали безліч питань, що вимагала термінового вирішення - надання автономії окремим регіонам, слабо розвинута інфраструктура, проте найголовніше, який мати курс, європейський чи російський?

В данній статті ми маємо на меті простежити основні тенденції розвитку правової системи республіки Грузія, розкрити імплементацію і дію різноманітних кодексів і законів у сучасному грузинському суспільстві.

9 квітня 1991 р. Верховна рада ухвалила Акт про відновлення державної незалежності Грузії, в найкоротші терміни було необхідно здійснити реформи, зокрема в системі правового регулювання.

Правова система Грузії належить до романо-германської правової сім'ї, займаючи в ній разом з правовими системами інших держав СНД відокремлене положення («євразійська» група). Перша Конституція незалежної Грузії прийнята Установчими зборами в лютому 1921 р. і діяла лічені дні до встановлення тут радянської влади. За її часів було прийнято та відредаговано ще 3 Конституції: у 1922 р., 1936 р., 1978 р. Конституція 1921 р. була формально відновлена в 1991 р. як символ незалежності. Можна зазначити той факт, що саме з початку 1990-х рр. загальні напрямки реформ грузинського права мало чим відрізнялися від перетворень в інших колишніх республіках Радянського Союзу, а саме: політичний та ідеологічний плюралізм, ринкова економіка, розширення прав та свобод особистості і зміцнення їх гарантій [5].

Преамбула Конституції Грузії 1995 р. свідчить про абсолютну готовність грузинського, абхазького та осетинського народів бути єдиною нацією, вирішувати проблеми своєї країни незалежно від держави - протектора та здобути міжнародне визнання. Вона, за традицією, знаходиться перед I главою і повністю відповідає своєму завданню.

Основний закон Грузії пронизаний західно-ліберальним духом, про що свідчать наступні статті:

* Джерелом державної влади в Грузії є народ. Державна влада здійснюється в межах, встановлених Конституцією Грузії (стаття 5).

* Держава визнає і дотримується загальноновизнані права і свободи людини як неминущі і вищі людські цінності (стаття 7).

* Всі люди від народження є вільними і рівними перед законом незалежно від раси, кольору шкіри, мови, статі, релігії, політичних та інших поглядів, національної, етнічної та соціальної приналежності, походження, майнового і станового положення, місця проживання (стаття 14) [3].

Подальші розділи Конституції розкривають соціально-економічну систему Республіки, перелічують та гарантують соціально-економічні права громадян.

За темпами правових реформ Грузія випередила багато колишніх союзних республік. Були прийняті нові Цивільний (1997 р.), цивільно-процесуальний (1997 р.), Кримінально-процесуальний (1998 р.), Кримінальний (1999 р.), а також Повітряний (1996 р.), Морський (1997 р.), Податковий (1997 р.), Митний (1997 р.) кодекси. Вони заклали основи сучасної правової системи Грузії, що базувалася на принципах ринкової економіки і у відповідності до демократичних традицій.

Формування основ сучасного цивільного права в Грузії завершилося прийняттям 26 червня 1997 р. Цивільного кодексу Грузії № 786–II (надалі - ЦКГ). На відміну від, наприклад, Цивільного кодексу України, грузинський був підготовлений за участю німецьких вчених та не схожий на Цивільний кодекс, що затверджений Міжпарламентською Асамблеєю держав-учасниць СНД. За своєю структурою, змістом і термінологією грузинський Цивільний кодекс наближений до центральноевропейських кодексів.

Кодекс складається із 6 книг, які поділені на розділи і глави та нараховує 1511 статей. Книга перша - Загальні положення Цивільного кодексу Грузії; Книга друга – Речове (майнове) право; Книга третя – Зобов'язання; Книга четверта – Право інтелектуальної власності; Книга п'ята – Сімейне право; Книга шоста – Спадкове право.

Відповідно до ст. 7 ЦКГ об'єктами приватноправових відносин можуть бути матеріальні і нематеріальні блага, що мають майнову або немайнову цінність і які не вилучені із обігу у встановленому законом порядку.

Норми ЦКГ не містять окремого розділу чи глави, в якій би мова йшла про особисті немайнові права. Хоча в тексті Цивільного кодексу можна знайти норми, які

закріплюють право фізичної особи на ім'я, його зміну, право на використання імені, на місце проживання фізичної особи, норми, що передбачають правовий захист в разі порушення особистого немайнового права (захист честі, гідності, ділової репутації і т. д.).

Відповідно до ст. 17 ЦКГ кожна фізична особа має право на ім'я, що включає себе ім'я та прізвище. Пункт 2 ст. 17 ЦКГ визначає, що допускається зміна імені. Але для цього потрібно подати обґрунтовану заяву до відповідного державного органу, який має її розглянути. Зміна імені не являє собою підставу для припинення чи зміни прав і обов'язків, набутих під попереднім іменем. Особа зобов'язана здійснити всі заходи по попередженню кредиторів і боржників про зміну імені [2].

З плином часу цивільне законодавство перетворилося з класичного радянського у сучасне європейське з дотриманням основних принципів демократичної держави та продовжує оновлюватися.

22 липня 1999 р. був прийнятий Кримінальний кодекс Грузії, що складається із Загальної (розділи 1-6, глави I-XVIII) та Особливої частин (розділи 7-15, глави XIX-XLIX). В Загальній розглядаються більш теоретичні питання, як положення про кримінальне покарання, підстави кримінальної відповідальності повнолітніх та неповнолітніх, а особлива має більш практичний характер та відображає ієрархію цінностей, що охороняються кримінальним правом - на першому місці стоять злочини проти людини, потім - економічні злочини та злочини проти суспільних та державних інтересів:

* знищення доказів у кримінальній, цивільній або адміністративній справі карається штрафом або позбавленням волі на термін від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати посади або займатися діяльністю на строк до трьох років (стаття 368) ;

* перебування на військовій службі іноземної держави або іноземної організації, що завдає шкоду зовнішньої безпеки Грузії, а також схилення інших осіб до вчинення такого діяння караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років (стаття 310) [6].

Кодекс враховує положення міжнародного права, встановлюючи відповідальність, зокрема, за злочини, що передбачені міжнародними договорами і конвенціями - легалізація незаконних доходів і тероризм. Також до кодексу регулярно вносяться зміни, що відображають зміни врегульованих громадських відносин і появу нових видів і форм суспільно небезпечних діянь.

Податковий кодекс Грузії розкриває загальний стан правомірності, адекватності податків та формування бюджету країни. Діюча податкова система кодифікована в Податковому кодексі Грузії, прийнятому в 2005 р. зі спрощеною системою оподаткування, тим самим сприяючи розвитку бізнесу в цій країні. Зокрема, була ліквідована множинність точок збору податків: скасовані спеціальні фонди, в тому числі Пенсійний фонд, і держбюджет став єдиним місцем акумуляції податкових доходів, а Служба доходів - єдиним центром їх адміністрування. Кількість податків було зменшено до 6 з фіксованими ставками, які не допускали дискреції по відношенню до платника, серед яких прибутковий податковий платіж, податковий внесок на прибуток, ПДВ, акциз, митний збір, податок на майно.

Проте, необхідно відмітити, що процес формування системи оподаткування Грузії не закінчився. Час від часу відбуваються зміни, що привносять деяку нестабільність в податкове законодавство і ускладнюють роботу апарату податкових і інших фінансових служб. У податковій політиці Грузії відзначається тенденція зниження оподаткування прибутку (бізнесу) при зростанні оподаткування споживача. Все ще залишається низьким рівень податкових надходжень. Їх частка в обсязі

ВВП в кращому випадку досягають 8-10%. Необхідні також зусилля до скорочення тіньової економіки, так як в Грузії частка прихованої від оподаткування продукції і послуг по відношенню до ВВП оцінюється майже в 40%[2].

Грузія виділяється від більшості своїх сусідів, які продовжують наближатися до авторитаризму. Це, в першу чергу, твердий поступ до створення стійкої демократичної політичної системи. Змагальні вибори вже стали в цій країні нормою, основоположні свободи - обіцянки, збори, союзи - дотримуються. За останні двадцять вісім років в Грузії пройшли реформи державних інститутів і рівень їх підзвітності громадянам країни істотно підвищився. З цим твердження погоджується і норвезький вчений Пол Стронські, який наголошує на унікальність країни, яка в умовах достатньо суперечливих відносин із сусідніми країнами, змогла створити міцну європейську правову систему, що не суперечить сучасному грузинському суспільству [4].

Список використаних джерел

- 1.Гражданский Кодекс Грузии. URL:<https://matsne.gov.ge/ru/document/download/31702/%20%2075/ru/pdf>. 2.Григалашвили Е. Г. Результаты реформы налоговой системы Грузии и перспективы ее развития. Теория и практика общественного развития. 2013, № 10.С.361. 3.Конституция Грузии. URL: <https://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain/opensdocpdf.pdf?docid=548f04404>. 4.Paul Stronski, Александра Вриман. Независимой Грузии двадцать пять лет: в сложном положении. URL: <https://carnegie.ru/2018/03/01/ru-pub-75652>. 5.Правовые системы стран мира: Энциклопедический справочник. М., 2003. - 976 с. 6.Уголовный Кодекс Грузии. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/16426/143/ru/pdf>.

Д. С. Хомуецкий

СУТЬ ПРИНЦИПУ СУВОРИШОЇ КАРАНОСТІ ГРУПОВОГО ЗЛОЧИНУ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В сучасній практиці досудового розслідування доволі часто доводиться стикатися з груповими злочинами, тому необхідно з'ясувати, чому за їх вчинення передбачене суворіше покарання.

За кримінальним кодексом України до групових злочинів можна віднести: злочини, вчинені у співучасті, групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою та злочинною організацією [5]. При цьому варто враховувати, що немає групових злочинів взагалі без змови, і під вчиненням злочину групою осіб варто розуміти таке, за якого змова була досягнута вже після початку вчинення діяння [1, с.92].

Виходячи з кримінально-правової доктрини та змісту норм кримінального кодексу, можна зробити висновок, що загалом суворість покарання за той чи інший злочин визначається ступенем його суспільної небезпечності. Суспільна небезпека (або небезпечність) злочину – це така властивість кожного злочину, яка полягає в тому, що діяння суб'єкта заподіює або створює загрозу заподіяння істотної шкоди суспільним відносинам. Групові злочини караються суворіше згідно зі ст. 67 КК України, також відповідно до кваліфікованих складів деяких злочинів, зокрема ст. ст. 187, 206, 296 [5].

Спільність вчинення злочину включає загальну усвідомленість кожного співвиконавця про те, що у вчиненні злочину беруть участь кілька осіб, що вони діють спільно, взаємопоєднано, допомагають один одному і кожен з них розраховує на таку взаємодопомогу. Це головним чином усвідомленість згуртованості, єдності всіх учасників злочину, розуміння того, що злочин чиниться гуртом (що надає сили,

впевненості), і кожен співучасник, розуміючи спільність вчинення злочину, розраховує на підтримку, на взаємодопомогу, на сприяння з боку інших співучасників [1, с. 93-94]. Тому груповий злочин сам по собі несе вищу суспільну небезпечність.

В кримінальних законодавствах деяких інших країн, на відміну від України, не закладено поняття «груповий злочин» взагалі, наприклад, у Швейцарії. Відповідно, за вчинення злочину групою осіб злочинці не понесуть суворішого покарання, аніж за вчинення його наодинці [6]. В кримінальному кодексі Бельгії йдеться лише про співучасть, і кожен співучасник несе кримінальну відповідальність окремо від інших [2]. За кримінальним законодавством таких країн як Румунія, Таджикистан, Росія вчинення злочину групою осіб так чи інакше визнається обтяжуючою обставиною чи ознакою кваліфікованих або особливо кваліфікованих складів злочинів [3;4;7]. Отже, можна припустити, що суворіша караність групових злочинів є традицією держав сходу.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що українському законодавцю, можливо, варто відмовитись від надмірної репресивності в покараннях за групові злочини. Враховуючи обраний в 2014 році європейський вектор політичного та культурного розвитку, ми повинні розуміти те, що осучаснення кримінального кодексу України і вдосконалення його відповідно західних принципів гуманності, які є основою кримінального законодавства Європейського Союзу, є необхідністю для чіткого виконання однієї з найважливіших вимог ратифікації угоди України з ЄС, а саме доведення всього наявного українського законодавства до європейських стандартів. Також вважаємо за доцільне створити єдину систему призначення покарання за групові злочини. В будь-якому випадку, дана тема потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів. Навчальний посібник. Видання 2-ге - К.: Атіка, 2002, - 640 с. 2. Кримінальний кодекс Бельгії [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-belgii/>. 3. Кримінальний кодекс Республіки Таджикистан [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-respubliki-tadzhikistan/>. 4. Кримінальний кодекс Румунії [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-rumynii/>. 5. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] // Кодекс від 05.04.2001 № 2341-III. – 2001. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. 6. Кримінальний кодекс Швейцарії [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pa01.twirpx.net/0239/0239667_71B1DFCE/ugolovnyy_kodeks_shveytsarii.pdf. 7. Уголовный кодекс Российской Федерации [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ppt.ru/kodeks.phtml?kodeks=20>.

С. Ю. Бучинский, І. І. Капріцин

ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ЦІННОСТЕЙ У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Сьогодні Україна розпочала широкомасштабну реформу місцевого самоврядування, яка передбачає, зокрема, й розвиток людського потенціалу на службі в органах місцевого самоврядування. Загальною практикою в більшості європейських країн стає формування нової культури та нових цінностей в роботі органів місцевого самоврядування з орієнтацією на запити і потреби населення, підвищення відповідальності за свою діяльність. Сьогодні розробка і використання власних корпоративних цінностей стає все більш популярним атрибутом стратегії розвитку територіальної громади.

В останні роки питанням формування та розвитку корпоративних цінностей, як

складової системи корпоративної культури в різних колективах та організаціях приділяється значна увага. Так, серед вітчизняних науковців, що досліджували різні аспекти корпоративної культури, доцільно виокремити роботи Н. Артеменко, Т. Василевської, Н. Власової, С. Демещенко, О. Жадана, В. Князева, А. Кукулі, О. Руденко, М. Таран та ін. Водночас, наразі набуває особливого значення більш ґрунтовне дослідження питань розвитку корпоративної культури та стандартів публічної етики як складового елементу модернізації служби в органах місцевого самоврядування.

Так, ступінь спорідненості, відображення і забезпечення корпоративних інтересів громади в заходах стратегій, програм і планів розвитку територіальних громад характеризує корпоративізм місцевого самоврядування. Він становить собою сукупність методів і інструментів реалізації складових елементів і корпоративних завдань місцевого самоврядування представницькими органами, фахівцями та іншими учасниками, залученими до процесів самоврядування [1, с. 177].

Синтез понять «корпоратизм» і «корпоративізм» формує нову значущу змістовно-інституційну форму суспільногостану територіальних громад – корпоративність місцевого самоврядування. Вона формує особливі корпоративні, інтегровані риси місцевого самоврядування, які спрямовуються на розвиток демократичного корпоративного суспільства, що інституціалізується в системі місцевого самоврядування. Це явище характеризує рівень злагодженості, довіри і взаєморозуміння влади з громадою. Воно здатне сприяти всебічному врахуванню і забезпеченню інтересів жителів, розвитку територіальних громад за рахунок зростання соціального і економічного капіталу, що обумовлюється динамічними системними змінами в багатоаспектному просторі середовища існування і ефективної корпоративної взаємодії жителів адміністративно-територіальних одиниць [2].

Теоретичне підґрунтя корпоративності місцевого самоврядування стає методичною платформою для визначення джерел її розвитку – корпоративної культури місцевого самоврядування і підходів до побудови моделі її запровадження в процесах трансформаційних змін і реформаторських заходів. Корпоративна культура розглядається як інструментальний апарат, за допомогою якого кожний член територіальної громади, колектив чи організація можуть вирішувати конкретні завдання [3].

У загально визначеному розумінні корпоративна культура сприймається як система цінностей, вірувань, очікувань, ділових принципів, традицій і ритуалів, які складаються в організаціях, формують корпоративний дух, визначають межі загальних відносин і поведінку в організаціях та приймаються більшістю їх членів [4, с. 87]. В умовах сучасних реформ в Україні та стрімкого впровадження принципів децентралізації, питання корпоративних цінностей, як складової системи корпоративної культури, стає найбільш гострим, оскільки розробка корпоративних цінностей в органах місцевого самоврядування – тривалий і складний процес.

Відповідальними за формування корпоративності, корпоративної культури, корпоративних і людських відносин у середовищі муніципальних утворень, за їх інноваційне використання і формування збалансованих суб'єкт-суб'єктних принципів господарювання, якісне формування і підтримку суспільного порядку в муніципальному корпоративному суспільстві стають органи місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування, побудоване на корпоративності, буде являти собою інноваційний соціальний простір і інноваційне соціальне середовище, які породжують нове облаштування, нові соціальні відносини і вищу ступінь соціальної відповідальності органів місцевої влади, стають дієвими чинниками впливу на економічний і соціальний розвиток територіальних громад [2].

Отже, корпоративність і її інструментарій – корпоративні цінності місцевого самоврядування здатні систематично оновлювати існуючі цінності з урахуванням

сьогоденних змін, транслювати їх до подальшої стратегічної інноваційності, озброювати колективи стратегічною і водночас інноваційною поведінкою, яку треба врахувати при вирішенні завдань управління. Це створює синергетичний ефект, підвищує ефективність місцевого самоврядування, формує як загальні, так і особливі закономірності його розвитку і детермінує появу його нових моделей.

Список використаних джерел

1. Посохов І.М. Модель корпоративного управління України: становлення, особливості, основні напрями подальшого розвитку. *Вісник Національного технічного університету : Технічний прогрес та ефективність виробництва*. 2012. №25. С. 175-183. 2. Поліщук Н.С. Вплив моральних цінностей та особистих потреб на формування корпоративної культури державних службовців. URL: http://www.nbu.gov.ua/ejournals/tppd/20083/R_3/08pnskds.pdf. 3. Кубанов А.Я. Управление персоналом: Энциклопедический словарь. URL: <http://znanium.com/catalog/product/435765>. 4. Савчук Л., Бурлакова А. Розвиток корпоративної культури в Україні. *Персонал*. 2005. №5. С. 86-89.

Д. А. База, С. В. Ставченко

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНСТИТУТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В СТРУКТУРІ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ

Модернізація та розвиток інститутів, механізмів і моделей публічного врядування є актуальною науковою та практичною проблемою для багатьох країн світу, зокрема для України. Ще більш актуальним напрямком дослідження виявляється визначення сутності інститутів забезпечення виборчого процесу в структурі публічного врядування.

Існують різні організаційні підходи до підготовки та проведення виборів, але також існує багато спільних тем і проблем, з якими стикаються всі країни при здійсненні виборчих процесів. Переважно виборчі органи відображають виборчі системи та політичні, географічні та демографічні фактори держави[3].

Правова база виборчої системи завжди передбачає склад, обмеження повноважень, розмір та членство у інституціях із забезпечення виборів, і всі ці фактори мають безпосередній вплив на неупередженість даних інституцій.

У демократичних країнах державні чиновники як на національному, так і на місцевому рівнях, як правило, призначаються електоратом для управління виборчими процесами і їх статус визначається їх нейтралітетом. А звичайні суди мають юрисдикцію вирішувати виборчі спори, оскільки вони користуються довірою виборців.

В інших випадках, у демократичних державах, що розвиваються, тенденції більше до створення незалежних інституцій із забезпечення виборчих процесів, як важливого кроку у розбудові та підтримці традиції неупередженості, а також у довірі виборців та політичних партій до виборчого процесу. Однак, відсутність визначення ідеально визнаного стандарту незалежності змушує термін «незалежна виборча інституція» відносити до самостійності та неупередженості.

На основі багатьох стандартів можна класифікувати типи органів управління виборами, але загалом для класифікації інституцій, що забезпечують проведення виборів існують три найважливіші критерії: 1) незалежність функцій (незалежні, урядові та змішані); 2) географічна юрисдикція (централізовані та децентралізовані); 3) тривалість юрисдикції (постійні та тимчасові) [3].

Окрім цих трьох основних критеріїв, існує обмежений тип інституцій, що забезпечують вибори, який називається «міжнародні», який стосується виключно перехідних процесів управління виборами [3].

Незалежність органів управління виборами стосується інституційної автономії

від виконавчої влади держави, де виборчі інституції несуть пряму відповідальність та мають повноваження щодо управління виборами, а також керують власним бюджетом, незалежні інституції складаються з членів, які є за межами виконавчої влади. Іншими словами, незалежні не підзвітні жодному урядовому міністерству чи відомству, хоча вони можуть бути підзвітними законодавчій гілці, судовій владі чи главі держави. Незалежні виборчі інституції можуть також відносно користуватися певним рівнем автономії щодо фінансової та підзвітної діяльності, якщо це не призводить до конфлікту з іншими органами влади, такими як законодавчі органи чи судові органи, коли вони мають конституційну юрисдикцію щодо всіх інститутів держави щодо фінансової та підзвітної діяльності.

Отже, приходимо до висновку, що деякі незалежні виборчі інституції поділяються на два під-інститути чи органи через розподіл обов'язків, обидва з яких є самоврядними та незалежними від виконавчої влади і можуть розглядатися як незалежні. Так чи інакше, механізм двох підконтрольних органів управління виборами застосовує однакову ідею взаємозв'язку між законодавчою та виконавчою гілками держави. Один з цих підорганів, має завдання та повноваження щодо законодавства та прийняття рішень щодо виборчого процесу, а інший несе відповідальність за здійснення виборчих операцій.

Список використаних джерел

1. Ключковський Ю.Б. *Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія*. URL: <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/401765?download=true>. 2. Козутюк В.Ю. *Теоретико-методологічні засади розвитку державного управління виборчим процесом в Україні (на основі досвіду країн ЄС)* URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/137/files/7a2280c6-71db-4351-8752-de5dc94804f3.pdf>. 3. Muhammad Al Musbeh *Managing Elections: Definition and Classification of Election Management Bodies* URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2271279.

С. Ю. Бучинский, І. І. Капріцин

КОРПОРАТИВНІ ЦІННОСТІ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Успішне реформування місцевого самоврядування як складного багатоаспектного явища повинно супроводжуватись і підтримуватись різними інноваційними способами й управлінськими інструментами, які будуть сприяти швидкому переходу місцевої влади до демократизації управління, створювати умови для її самодостатності, самовідтворення і самозабезпечення. Це викликає необхідність підвищення уваги і внесення необхідних змін в існуючу практику діяльності органів місцевого самоврядування, розширення їх корпоративних цінностей.

Окремі аспекти корпоративної культури та корпоративних цінностей, зокрема, досліджували такі вітчизняні науковці, як Н. Артеменко, Т. Василевська, Н. Власова, С. Демещенко, О. Жадан, В. Князєв, А. Кукуля, О. Руденко, М. Таран та ін. Тим не менш, незважаючи на великий інтерес з боку вчених до феномену корпоративних цінностей, можна констатувати невисокий ступінь вивченості цієї області. Зокрема, залишаються поза полем наукової зацікавленості питання інституціоналізації органів місцевого самоврядування через найважливіший механізм – корпоративні цінності, емпіричні шляхи дослідження останньої, специфіка її впливу на організаційне поле.

Під корпоративними цінностями в місцевому самоврядуванні потрібно розуміти цілісну систему відносин, взаємозв'язків і спільних узгоджених активних дій, серед яких домінує позитивна соціальна позиція кожного представника місцевого

соціуму громади, представників влади і господарюючих суб'єктів, ідентифікація їх поведінки до збагачення спільних цінностей, здатність до підвищення соціального внеску в суспільно-значущу діяльність, готовність до відповідальності за власні і спільні вчинки перед суспільством. Необхідно зазначити, що формування поняття «корпоративні цінності в місцевому самоврядуванні», усвідомлення їх глибокої і практично спрямованої дії не відбудеться автоматично. Насамперед, органів місцевого самоврядування і суспільство повинні прийняти певні соціальні зобов'язання і відповідальність за їх дотримання. А, отже, виховання і підтримка відповідної поведінки повинні здійснюватися постійно, системно, протягом довгого періоду часу, формуючи і зміцнюючи фундамент корпоративних цінностей[1, с. 450].

Відповідно до змісту корпоративних цінностей, можна стверджувати, що вони повинні бути невід'ємним елементом будь-якої системи суспільства. У місцевому самоврядуванні вони формуються в ланцюзі: людина–суспільство–адміністративна і місцева влада. Соціальне поле і середовище формування і прояву корпоративних цінностей у місцевому самоврядуванні створюють органи місцевого самоврядування, суб'єкти муніципального господарювання, суспільні організації, колективи і жителі за окремими сферами[2].

У науковій літературі склалося безліч підходів до дослідження феномену корпоративних цінностей органів місцевого самоврядування. Наприклад, інституційний підхід орієнтує на вивчення інститутів, в рамках яких формується і розвивається той чи інший стиль організації; антропологічний підхід вимагає не обмежуватися вивченням впливу соціального середовища або розумної, раціональної мотивації, але виявляти ірраціональні, інстинктивні, біологічні та інші мотиви поведінки, зумовлені людською природою; психологічний підхід до дослідження корпоративних цінностей відрізняється від інших підходів, в першу чергу, глибиною аналізу різних аспектів культури і відповідно більшою складністю і теоретичною обґрунтованістю застосовуваних методів [1, с.452]; компаративістський (порівняльний) підхід сприяє плідному використанню досвіду інших країн і народів у галузі дослідження корпоративних цінностей. Творче використання даного підходу, з урахуванням національної специфіки, особливо актуально для сучасних вітчизняних досліджень корпоративних цінностей [2].

Розвиток корпоративних цінностей активно сприяє суспільній соціальній взаємодії, силі законів співтовариства, спільній соціальній відповідальності, саморозвитку і самоорганізації населення, що дозволяє поглибити демократичні основи місцевого самоврядування і сприяти вирішенню соціально-політичних проблем.

Серед інструментів розширення корпоративних цінностей місцевого самоврядування особливої уваги заслуговує формування середовища й атмосфери спільної корпоративної відповідальності в органах місцевого самоврядування, господарюючих суб'єктів і жителів територіальної громади, їх корпоративна культура і корпоративне управління процесами життєдіяльності в просторі їх адміністративно-територіальних одиниць. Останні є впливовими чинниками перетворення, що створюють особливу атмосферу і передумови інноваційного соціального розвитку, формують інноваційну поведінку учасників і виокремлюють пріоритети позитивних соціальних змін у суспільстві. Вирішення цих питань актуалізує пошук нових і вдосконалення існуючих методичних підходів до формування корпоративних цінностей у місцевому самоврядуванні, підвищення його корпоративної соціальної відповідальності і подальшого наповнення соціальним змістом[3, с. 174].

Отже, процес формування та розвитку корпоративних цінностей потребує усвідомленої та цілеспрямованої системи дій, яка формалізується в програмі або проєкті розвитку корпоративної культури органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Бабич О. Основні засади створення корпоративної культури як інструменту управління. Вісник Української академії державного управління. 2003. №2. С. 449-456. 2. Баюра Д.О. Методологічні підходи до формування корпоративної культури у системі корпоративного управління URL: [http://www.nvisnik.geci.cn.ua/pdf/2011/nv_4\(12\)/024-028.pdf](http://www.nvisnik.geci.cn.ua/pdf/2011/nv_4(12)/024-028.pdf). 3. Корпоративна культура: навчальний посібник/ заг. ред. Г.Л.Хаєта. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 403 с.

К. А. Скринченко

СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМ МОНІТОРИНГУ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В УКРАЇНІ

Програма обов'язкового моніторингу якості атмосферного повітря включає сім забруднюючих речовин: пил, двоокис азоту (NO₂), двоокис сірки (SO₂), оксид вуглецю, формальдегід (H₂CO), свинець та бенз(а)пірен. Деякі станції здійснюють спостереження за додатковими забруднюючими речовинами [3,4].

Стан атмосферного повітря м. Запоріжжя та Запорізької області залишається незадовільним. Зростаючий вплив несприятливих факторів навколишнього середовища, що залежить від антропогенного забруднення атмосферного повітря, є одним з факторів розповсюдженості захворюваності у дорослих та дітей.

Основними підприємствами-забрудниками в Запорізькій області є: ПАТ «Запоріжсталь», ПАТ «Дніпроспецсталь», ПАТ «Запорізький завод феросплавів», ПАТ «Український графіт», ПАТ «Запорізький абразивний комбінат», ПрАТ «Запоріжкокс», ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат», ПАТ «Запоріжвогнетрив», ВАТ «Запорізький завод зварювальних флюсів та скловиробів», АТ «Мотор Січ». При цьому, Запоріжжя - єдине місто в області, де проводяться дослідження стану атмосферного повітря на постах спостереження забруднення. Спостереження за рівнем забруднення атмосферного повітря проводиться Державною гідрометеорологічною службою на п'яти стаціонарних постах за такими забруднюючими речовинами: пилом, діоксидом сіркою, діоксидом азоту, оксидом азоту, оксидом вуглецю, фенолом, фтористим воднем, хлористим воднем, формальдегідом, повідомило управління у справах преси та інформації облдержадміністрації[8].

Основним методом визначення концентрацій забрудників є відбір проб повітря на стаціонарних постах спостереження. Кількість постів визначається розміром міста і особливостями структури промисловості. Вона може коливатись від одного поста для міст з населенням, меншим за 50 тисяч мешканців, до двадцяти постів для міст-мільйонників [1].

Далі, результати фіксуються і порівнюються з ГДК. На цьому ґрунтуються висновки про стан атмосфери в цілому. Але ці данні нічого не сповіщають про стан атмосфери навкруги пункту відбору проб.

Окрім стаціонарних точок спостереження, в розвинених країнах використовують методи біоіндикації і математичного моделювання. Це дозволяє визначити якість повітря на великих територіях та робити прогнози розрахунки, які є відносно дешевими [5].

На даний час в Україні не функціонує жодної програми для оцінки стану атмосфери на площі. Хоча, моделей для розробки програм існує багато. Як приклад: моделі Гауса(дво-вимірні), Ейлерові моделі турбулентного розсіювання домішок, Лагранджеві моделі та Ейлєро-Лагранджеві моделі(трьох-вимірні). Кожна з них моделює викид з урахуванням основного показника – концентрації речовини. Різниця в масштабах та кількості чинників, що впливають на дисперсію забруднювача[9].

Побудова трьох-вимірної моделі з урахуванням параметрів основних джерел забруднювачів та особливостей кліматичного режиму дозволить провести оцінку стану

атмосфери щодо поллютанта, виявити територію, що найбільше піддається впливу та визначати концентрацію забруднювача в будь-якій точці модельованої території в фіксований момент часу. Точність прогнозу буде залежною від кількості і точності параметрів оточуючого середовища (висоти, температури, тиску тощо), процесів, що впливатимуть на дисперсію речовини і даних, щодо вмісту речовин у викиді. Процеси що впливають на дисперсію поділяють на реактивні (хімічні реакції; ферментативні реакції; фотоліз; гідроліз; біотрансформація) і не реактивні процеси (адвекція, дифузія, адсорбція – десорбція, абсорбція – звітрювання, осідання – зависання, біологічне поглинання – біологічне вивільнення). Їх математичне вираження допоможе точніше виявити шляхи розповсюдження поллютанта [6].

Інформації щодо вхідних даних викиду залежить від доброчесності підприємств-забруднювачів. Але, данні з постів стаціонарних спостережень дозволять проводити калібрування результатів, що в перспективі зможе допомогти виявити не доброчесність у роботі очисних підприємств. Якість роботи такої програми буде залежною від роботи існуючої стаціонарної програми моніторингу.

На даному етапі розвитку технологій, написання і виконання програми, що моделює розповсюдження викидів у просторі не є лімітуючим чинником в запровадженні системи моніторингу і моделювання стану навколишнього середовища. Сучасні комп'ютери здатні обробити подібний об'єм даних, а при компактизації коду, навіть генерувати достатню швидкість операцій для по-годинного виводу даних з певної місцевості [7].

Моделі з урахуванням параметрів основних джерел забруднювачів та особливостей кліматичного режиму є пріоритетною для побудови відкритої системи моніторингу за ксенобіотичними речовинами. Це може стати основою для відкритого доступу інформації щодо стану оточуючого середовища і доступ до прозорих даних щодо викидів, знаходження перекривань одного джерела забруднення іншим. А в перспективі: спростити діагностику ендемічних захворювань, оптимізувати урбаністичні процеси, збалансувати антропогенне навантаження на території та підвищити рівень обізнаності і свідомості населення. Інформація про поллютант і його переміщення може бути такою ж доступною як прогноз погоди.

Розробка примітивних аналогів програми можлива вже зараз. Навіть оперуючи меншим об'ємом даних, без врахування реактивних процесів, можливо створити робочу програму. За накопичення даних її точність можна буде підвищувати.

Список використаних джерел

1. Директива 2008/50/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи.
2. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державно екологічної політики України на період до 2020 року» від 21.12.2010 р. № 2818-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.
3. Порядок організації та проведення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря. – Постанова КМУ N 343 від 9 березня 1999 р, м. Київ.
4. Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля. – Постанова КМУ N 391 від 30 березня 1998 р, м. Київ.
5. Методи математичного моделювання в екології : моногр. / В. І. Лаврик. – Київ : Філософіоцентр, 1998. – 131 с.
6. Методы системного анализа окружающей среды : пер. с англ. / Р. Пэнгл. – М. Соляник Н.А. М.: Мир, 1979. – 215 с.
7. Сайт Міністерства екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecobank.org.ua/state/Pages/default.aspx>.
8. «Стан довкілля в Запорізькій області» інформаційно-аналітичний огляд -Запорізька Обласн Державна Адміністрація Департамент екології та природних ресурсів– 2018 р.
9. Numerical simulation modelling of air pollution: an overview. Air pollution / P. Zannetti // Computational Mechanics Publications. – 1993. – P. 3-14.

Наук. керівник доцент кафедри екології Маслова О.В.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Авдєєнкова Олесь Віталіївна, студент Університету митної справи та фінансів.

Авер'янова Ніна Миколаївна, к. філос. н., науковий співробітник Центру українознавства КНУ імені Тараса Шевченка.

Авраменко Володимир Олександрович, студент магістрант Національного університету кораблебудування ім. адм. Макарова м. Миколаїв.

Авраменко Уляна Володимирівна, аспірант Запорізького національного університету.

Агарков Сергій Федорович, д. мед. н., проф., професор кафедри загальної медицини з курсом фізичної терапії Дніпровського національного університету імені Олесь Гончара.

Адаменко Оксана Олександрівна, к. пед. н., доцент кафедри теоретичних основ олімпійського та професійного спорту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Ананьєва Анастасія Володимирівна, магістр Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Ананьєва Інна Анатоліївна, викладач-методист вищої категорії, голова циклової комісії дисциплін комерційного спрямування та торговельного обслуговування Черкаського комерційного технікуму.

Анісенко Олена Володимирівна, ст. викладач Харківського національного університету ім. О. М. Бекетова.

Апанасенко Олександра Євгенівна, студентка Дніпровського національного університету ім. О. Гончара.

Афанасьєва Олександра Сергіївна, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, старший викладач кафедри «Фізична терапія, ерготерапія» Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.

Бабаніна Владислава Олександрівна, студентка Дніпровського національного університету ім. О. Гончара.

Бабенко Андрій Леонідович, к. пед. н., старший викладач кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Багіров Риад Бахтияр оглы, магістр, ведучий спеціаліст Агентства по управленню активами банку, г. Баку, Республіка Азербайджан.

Багно Юлія Миколаївна, к. пед. н., доц., доцент кафедри педагогіки; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Багрій Ганна Вікторівна, заступник директора з НВР Індустріального коледжу Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет».

Бадай Лілія Русланівна, студентка Харківського національного університету будівництва та архітектури.

База Дар'я Анатоліївна, студентка навчально-методичного центру післядипломної освіти та підвищення кваліфікації за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» Дніпровського національного університету імені Олесь Гончара.

Байдюк Любов Миколаївна, викладач-стажист кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Батрун Ірина Володимирівна, кандидат педагогічних наук, учитель російської мови та літератури Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 101.

Бачинський Петро Петрович, д.м.н., заслужений проф. Дніпровського національного університету імені О. Гончара.

Безушка Юлія Анатоліївна, магістрант 5 курсу спеціальності «Початкова освіта», факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, лаборант кафедри педагогіки та методики початкової освіти.

Беленька Поліна Іллівна, студентка 2 курсу факультету економічних наук, спеціальність менеджмент, Національного університету «Києво-Могилянська Академія».

Белова Наталя Вікторівна, к. філос. н., доц., доцент кафедри «Філософські науки та Історія України» Приазовського державного технічного університету.

Белослудцева Ксенія Олегівна, к. мед. н., доцент кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Бигар Ганна Павліна, кандидат педагогічних наук, доц., доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Бигар Павло Любомирович, магістрант 5 курсу денної форми навчання, спеціальності «Фізична культура. Середня освіта», факультету фізичної культури та здоров'я людини Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Бідняк Софія Станіславівна, студентка ДДУВС.

Білокур Тетяна Анатоліївна, Криворізька загальноосвітня школа I-III ст. №59 КМР ДО.

Білоножко Артем Олександрович, студент магістратури ХНЕУ ім. Семена Кузнеця.

Білоус Валентина Іванівна, заступник директора з навчальної роботи, викладач іноземної мови Чернятинського коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Білоус Юлія Володимирівна, магістрант Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка.

Білошицький Сергій Володимирович, д. політ. н., доц., доцент кафедри менеджменту та освітніх технологій Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Богатько Іван Анатолійович, студент-магістрант II курсу, групи ФК18М факультету фізичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Бойко Ірина Вячеславівна, викладач, спеціаліст I категорії Харківського державного автомобільно-дорожного коледжу.

Бойко Світлана Миколаївна, кандидат філософських наук, завідувач сектору організаційної культури та етики педагогічних працівників відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти».

Болтоматіс Денис Васильович, старший викладач кафедри фізичної культури та спорту ОНАХТ.

Бондарева Оксана Олександрівна, к. мед. н., асистент кафедри ендокринології ДЗ «Дніпропетровська державна медична академія МОЗ України».

Бондаренка Віктор Вікторович, магістр Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Бондаренко Олександра Ігорівна, викладач кафедри гуманітарного спрямування № 3 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

Бондаренко Сергій Васильович, к. пед. н., доц., завідувач кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка.

Борисова Інна Станіславівна, д. мед. н., доц., завідувач кафедри медико-соціальної експертизи і реабілітації ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Боровець Олена Віталіївна, к. пед. н., доц., доцент кафедри педагогіки початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету.

Бородкіна Олена Олександрівна, викладач, спеціаліст вищої категорії Харківського державного автомобільно-дорожного коледжу.

Ботвінікова Лариса Аркадіївна, к. мед. н., доцент кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Бочак Роман Борисович, Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім. Володимира Винниченка.

Будур Микола Ігорович, курсант Харківського національного університету Повітряних Сил імені І. Кожедуба.

Бучинський Станіслав Юрійович, магістр факультету соціології та управління Запорізького національного університету.

Вакарчук Ігор Миколайович, к. т. н., доц., доцент кафедри аеропортів Національного транспортного університету, м. Київ.

Ванджура Ярослава Леонідівна, к. мед. н., доцент кафедри внутрішньої медицини №2 та медсестринства Івано-Франківського національного медичного університету.

Василенко Тетяна Василівна, к. мед. н., асистент кафедри акушерства та гінекології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Васюк Володимир Леонідович, д. мед. н., проф., завідувач кафедри травматології та ортопедії ВДНЗУ «БДМУ», м. Чернівці.

Ващенко Олександра Григорівна, викладач загальноосвітніх дисциплін Лубенського фінансово-економічного коледжу Полтавської державної аграрної академії.

Велесик Віталія Степанівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» Рівненського державного гуманітарного університету.

Вербовий Євген Михайлович, викладач Дніпровського транспортно-економічного коледжу.

Вердиева Мехбану, докторант кафедри педагогіки і методики дошкільного образования Азербайджанського державного педагогічного університету.

Вишнівський Дмитрій, студент магістратури кафедри методики навчання суспільних дисциплін і гендерної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Вовченко Ганна Олександрівна, магістрант, асистент кафедри педагогіки та спеціальної освіти ДНУ ім. О. Гончара.

Волік Олена Валеріївна, викладач кафедри гуманітарних дисциплін факультету № 2 Донецький юридичний інститут МВС України, місто Маріуполь.

Волкова Світлана Петрівна, старший викладач кафедри українознавства, документознавства та інформаційної діяльності ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».

Воропасва Тетяна Сергіївна, к. психол. н., доц., старший науковий співробітник Центру українознавства КНУ імені Тараса Шевченка.

Гайдаш Альона Валентинівна, студентка IV курсу факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету ім. О. Гончара.

Гайова Олена Володимирівна, викладач Дніпровського транспортно-економічного коледжу.

Галатюк Михайло Юрійович, к. пед. н., доцент кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету.

Галдіна Олександра Миколаївна, кандидат фізико-математичних наук, провідний науковий співробітник НДЛ квантової хромоплазми кафедри теоретичної фізики Дніпровського національного університету імені Олеса Гончара.

Галушак Ірина Володимирівна, доктор філософії, доц., доцент кафедри фізики Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Гальонко Людмила Петрівна, вчитель початкових класів Березнянського опорного ЗЗСО I-III ст.

Галян Дмитро Миколайович, магістр спеціальності 017- Фізична культура і спорт Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Гамалія Віра Миколаївна, д. і. н., завідувач кафедри історія і філософія науки і техніки Державного університету інфраструктури і технологій.

Гарагуля Ганна Андріївна, к. мед. н., асистент кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Гасько Михайло Васильович, к. мед. н., доцент кафедри травматології та ортопедії ВДНЗУ «БДМУ», м. Чернівці.

Гетман Марина Геннадіївна, к. мед. н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини №3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Гільдебрант Катерина Йосипівна, к. філол. н., доц., доцент кафедри соціально-гуманітарних наук та права Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету.

Глемботцька Олеся Павлівна, викладач, спеціаліст вищої категорії Харківського державного автомобільно-дорожного коледжу.

Глубоченко Олена Володимирівна, к. мед. н., доцент кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб ВДНЗУ «БДМУ», м. Чернівці.

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди.

Гомон Людмила Василівна, старший викладач кафедри фізичного виховання та спецпідготовки Університету митної справи та фінансів.

Гонтар Дмитро Анатолійович вчитель історії та правознавства Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів № 90.

Гончаренко Артем Вадимович, кафедра охорони праці та навколишнього середовища Київського національного університету будівництва та архітектури.

Гончаренко Наталя Миколаївна, викладач, спеціаліст вищої категорії Харківського державного автомобільно-дорожного коледжу.

Горобей Дарина Ігорівна, студентка 1 курсу Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Гороховцева Ірина Вадиміна, студентка ОС Магістр спеціальності «Середня освіта. Українська мова та література» Маріупольського державного університету.

Гостєва Діана Володимирівна, студентка 3-го курсу Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Григоренко Любов Вікторівна, к.мед.н., доцент кафедри гігієни та екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

Грицак Наталія Русланівна, докторант кафедри методики викладання світової літератури Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Губа Юлія Василівна, к. мед. н., асистент кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Гук Людмила Пилипівна, викладач суспільних дисциплін Чернятинського коледжу Вінницького НАУ.

Гуляєва Ілона Вячеславівна, магістрантка 2 курсу ДНУ імені О. Гончара.

Гуцько Микита Владиславович, старший викладач Харківського національного університету будівництва та архітектури.

Гура Ірина Володимирівна, викладач української мови та літератури Коледжу переробної та харчової промисловості Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Гутнік Ігор Олександрович, к. мед. н., асистент кафедри внутрішньої медицини 3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Давиденко Олена Борисівна, викладач кафедри сучасних мов Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (м. Миколаїв).

Давлетова Надія Олександрівна, асистент кафедри онкології і медичної радіології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

Дворікова Ольга Леонідівна, директор ЗСО № 59 м. Кривий Ріг.

Демченко Борис Владиславович, магістр зі спеціальності прикладна фізика та наноматеріали, програміст-технолог ТОВ Дніпровський трубний завод.

Демченко Тетяна Валентинівна, к. мед. н., доцент кафедри акушерства та гінекології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Денисенко Марія Сергіївна, студентка спеціальності «Прикладна лінгвістика» Університету імені Альфреда Нобеля.

Деніна Руслана Валентинівна, к. мед. н., доцент кафедри внутрішньої медицини №2 та медсестринства Івано-Франківського національного медичного університету.

Деніна Руслана Валентинівна, к. мед. н., доцент кафедри внутрішньої медицини №2 та медсестринства Івано-Франківського національного медичного університету.

Джамбаева Жанар Абінсериковна, докт. філол. наук, доцент кафедри теоретической и прикладной лингвистики Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Республика Казахстан.

Дитятковська Євгенія Михайлівна, д. мед. н., доц., професор кафедри професійних хвороб та клінічної імунології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Дмитриченко Валерія Валеріївна, к. мед. н., доц., доцент кафедри професійних хвороб та клінічної імунології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Довгодько Ольга Костянтинівна, аспірантка Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського.

Донець Ігор Олексійович, к. пед. н., начальник кафедри фізичної підготовки Академії Державної пенітенціарної служби.

Дралова Олександра Анатоліївна, к. мед. н., асистент кафедри дитячих інфекційних хвороб Запорізького державного медичного університету.

Дубина Наталя Миколаївна, вчитель української мови та літератури ЗОШ І № 55 І-ІІІ ступенів Запорізької міської ради Запорізької області.

Дубовик Наталія Анатоліївна, к. політ. н., доц., доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності Державного університету телекомунікацій.

Дугінець Ганна Володимирівна, д. е. н., доц., завідувач кафедри світової економіки Київського національного торговельно-економічного університету.

Дудка Ярослав Віталійович, викладач історії та географії Державного професійно-технічного навчального закладу «Харківське вище професійне училище будівництва».

Дудко Олексій Геннадійович, к. мед. н., доцент кафедри травматології та ортопедії ВДНЗУ «БДМУ», м. Чернівці.

Дьяченко Ніна Костянтинівна, старший викладач кафедри вищої математики Дніпровського аграрно-економічного університету.

Євстігнєєв Ігор Володимирович, к. мед. н., асистент кафедри внутрішньої медицини №3 ДЗ «Дніпропетровська державна медична академія МОЗ України».

Жанталай Євген Олександрович, магістрант Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Жданов Дмитро Костянтинович, вчитель географії Одеської ЗОШ №82.

Жибак Ірина Петрівна, студент групи ЕК-18-1 Івано-Франківського національного університету нафти і газу Інституту економіки та менеджменту.

Жидкова Оксана Олегівна, старший викладач кафедри філософії Харківського національного університету радіоелектроніки.

Жиліна Галина Вікторівна, здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди.

Жукова Олена Григорівна, кандидат технічних наук, доцент кафедри охорони праці та навколишнього середовища Київського національного університету будівництва та архітектури.

Жырымбаева Карина Казбековна, магістрант 2 курсу Евразійського національного університету ім. Л.Н. Гумілева, г. Нур-Султан, Республіка Казахстан.

Завертайло Анастасія Олександрівна, студентка Університету митної справи та фінансів.

Завізіон Віктор Федорович, к. мед. н., доцент кафедри онкології і медичної радіології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Загребельна Ніна Іванівна, к. і. н., доц., доцент кафедри методики навчання суспільних дисциплін і гендерної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Задорожна Тетяна Павлівна, старший викладач кафедри сучасних мов Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв.

Зайка Оксана Володимирівна, к. пед. н., старший викладач кафедри фізико-математичної освіти та інформатики Глухівського Національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Зарудко Тетяна Петрівна, викладач хімії Коледжу Національного фармацевтичного університету.

Захлевська Тетяна Вікторівна, старший викладач кафедри фізичної культури та спорту Одеської національної академії харчових технологій.

Зуб Тетяна Олександрівна, к. мед. н., асистент кафедри медико-соціальної експертизи і реабілітації ФПО ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Зубчик Олег Анатолійович, доктор наук з державного управління, кафедра державного управління філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Ильяшева Виктория Викторовна, к. пед. н., заведуючий кафедрою соціальної роботи Учреждения образования «Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина, Республіка Белурась.

Іващенко Олена Олександрівна, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, завідувача кафедри фізичного виховання Дніпровського державного аграрно-економічного факультету.

Ільїнова Ірина Владиславівна, викладач, спеціаліст вищої категорії, «викладач-методист» Харківського державного автомобільно-дорожного коледжу.

Іщенко Андрій Миколайович, старший викладач Харківського національного університету будівництва та архітектури.

Іщенко Олена Валентинівна, старший викладач кафедри фізичної культури і спорту Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Кавун Едуард Михайлович, кандидат біологічних наук, доц., в.о. завідувача кафедри зоології Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Казимир Яна Валеріївна, спеціаліст I категорії, викладач Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка.

Капріцин Ігор Ілліч, доктор філософських наук, професор кафедри соціології та управління Запорізького національного університету.

Касинюк Лариса Адамівна, доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін Харківського національного університету будівництва та архітектури.

Квасикова Ганна Сергіївна, к. фіз.-мат. н., завідувач денного відділення «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка. Готельно-ресторанна справа (ЕЕЕ ГРС)» коледжу Одеської державної академії технічного регулювання та якості.

Квасниця Олександр Віталійович, магістрант спеціальності 017- Фізична культура і спорт, ОП «Олімпійський та професійний спорт» Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Кирпенко Євген Віталійович, студент Луганського національного університету імені Т.Шевченка.

Кислиця Віра Семенівна, к. мед. н., асистент кафедри онкології і медичної радіології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Кіндратець Олена Миколаївна, доктор політичних наук, проф., професор кафедри політології Запорізького національного університету.

Кір'янова Ірина Юліївна, вихователь санаторної групи середнього віку КЗ«ДНЗ (ясла-садок) № 3 КТ» КМР.

Ключник Руслан Максимович, к. політ. н., доцент кафедри політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля.

Кміть Віра Мирославівна, к. е. н., доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка.

Коваленко Анастасія Євгенівна, студентка Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Коваль Дар'я Сергіївна, к. мед. н., асистент кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Ковальчук Петро Євгенович, к. мед. н., доцент кафедри травматології та ортопедії ВДНЗУ «БДМУ», м. Чернівці.

Кожем'яка Влада Олександрівна, студент Університету митної справи та фінансів.

Козинська Аліна Вікторівна, студент ДонНУ.

Козуб Катерина Іванівна, викладач української мови та літератури Коледжу переробної та харчової промисловості Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Коломієць Наталія Євгенівна, к. філол. н., доцент кафедри української та світової літератур Криворізького державного педагогічного університету.

Колонтаєвська Світлана Володимирівна, викладач кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Конакова Ольга Володимирівна, к. мед. н., доц., доцент кафедри дитячих інфекційних хвороб Запорізького державного медичного університету.

Кондратенко Юлія Олександрівна, магістрант другого року навчання спеціальність 017 Фізична культура і спорт.

Конопкіна Людмила Іванівна, д. мед. н., проф., завідувач кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Корнута Олена Володимирівна, к.т.н., доцент кафедри інженерної та комп'ютерної графіки Івано-Франківського національного університету нафти і газу.

Коробова Ірина Олександрівна, к. філол. н., старший викладач кафедри української та іноземних мов Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Костенко Вікторія Геннадіївна, кандидат філологічних наук, доцент Української медичної стоматологічної академії.

Котеля Валентина Олександрівна, викладач іноземної мови вищої категорії, викладач-методист Чернятинського коледжу ВНАУ.

Котляр Тетяна Іванівна, директор Прилуцького медичного коледжу.

Кошляцька Наталія Олександрівна, старший викладач музичного мистецтва та окремих методик ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського».

Кравець Аліна Олександрівна, головний спеціаліст відділу претензійно-позовної роботи департаменту правового забезпечення Міністерства освіти і науки України, магістр публічного управління та адміністрування, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Кравченко Оксана Юріївна, аспірантка, асистент кафедри методики навчання суспільних дисциплін і гендерної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Крамарьова Юлія Сергіївна, к.мед.н., доцент кафедри гігієни та екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Красніцький Євген Васильович, магістр спеціальності 017- Фізична культура і спорт Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Крутієва Лариса Анатоліївна, вихователь-методист КЗ «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №210» Криворізької міської ради.

Крушеницька Анастасія Ігорівна, студент Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Кубрак Олег Вікторович, старший викладач кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Сумського національного аграрного університету.

Кудрицька Дарина Олексіївна, студентка Університету митної справи та фінансів.

Кузьміна Лідія Володимирівна, старший викладач кафедри механізації виробничих процесів у тваринництві Дніпровського аграрно-економічного університету.

Кулакова Оксана Миколаївна, к. філос. н., доц., доцент кафедри філософії та соціології Національного фармацевтичного університету.

Кулачинський Микола Миколайович, к. політ. н., доц., доцент кафедри суспільних наук Одеського національного медичного університету.

Кундеревиц Олена Вікторівна, кандидат філософських наук, доц., доцент кафедри філософії і педагогіки Київського національного університету культури і мистецтв.

Купрас Віра Василівна, к. пед. н., заступник директора навчально-реабілітаційного центру №12; викладач кафедри педагогіки та спеціальної освіти КЗО «Навчально - реабілітаційний центр № 12» Дніпропетровської обласної ради.

Курган Кирил Олегович, студент другого курсу групи 3М факультету природничої та фізико-математичної освіти Глухівського Національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Курилко Людмила Мефодіївна, викладач КВНЗ «Полтавський базовий медичний коледж».

Кучер Тетяна Василівна, студент магістратури II курсу Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Лаговська Надія Георгіївна, старший викладач кафедри фізичної культури та спорту Одеської національної академії харчових технологій.

Лазоренко Віра Миколаївна, магістрант Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка.

Лакіза Тетяна Владиславівна, к. мед. н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини №3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Левченко Олег Сергійович, магістрант факультету фізичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Лисиченко Євгенія Миколаївна, магістрант ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Литвиненко Анна Сергіївна, студент навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Ліщенко Костянтин Олександрович, магістрант факультету фізичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Лук'яненко Світлана Федорівна, асистент кафедри англійської філології Львівського національного університету імені Івана Франка.

Луценко Емма Русланівна, студентка Університету митної справи та фінансів.

Лягушин Сергій Федорович, кандидат фізико-математичних наук, доц., доцент кафедри теоретичної фізики Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Макарчук Віталій Володимирович, кандидат юридичних наук, асистент кафедри теоретико-правових та соціально-гуманітарних дисциплін факультету права та лінгвістики Білоцерківського національного аграрного університету.

Маковійчук Олеся Василівна, к. пед. н., асистент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Маленюк Тетяна Володимирівна, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доц., доцент кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Малютіна Софія Едуардівна, студент 3 курсу транспортного факультету Університету митної справи та фінансів.

Мамедли Вюгар Ахмед оглы, докторант Мингячевирского Государственного Университета, г.Баку, Республика Азербайджан.

Маммедова Гунель Нураддин кызы, к. пед. н., докторант Азербайджанского Государственного педагогического университета, Республика Азербайджан, г.Баку.

Мартинюк Леся Петрівна, викладач української мови та психології КВНЗ «Бердичівський медичний коледж».

Маслак Ганна Сегіївна, д.біол.н., доц., зав. кафедри біохімії та медичної хімії ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Маслова Оксана Володимирівна, доцент кафедри екології ЗНУ.

Маслянікова Ольга Федорівна, студентка Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Мащенко Оксана Миколаївна, старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту Харківського національного університету будівництва та архітектури.

Мелентьєва Тетяна Миколаївна, к. культурології, доц., доцент кафедри філософії та соціології Національного фармацевтичного університету, м. Харків.

Мельник Емілія Анатоліївна, кандидат філософських наук, доц., доцент кафедри правових наук та філософії Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського.

Мизгіна Тамара Іванівна, к. мед. н., викладач КВНЗ «Полтавський базовий медичний коледж».

Микитчук Наталія Миколаївна, к. і. н., доцент кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Мироненко Олена Валеріївна, к. мед. н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини І ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Міненок Антоніна Олексіївна, д. пед. н., проф., професор кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Мірошніченко Любов Василівна, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультет юридичний ДДУВС.

Мітягіна Світлана Сергіївна, методист науково-методичного центру організації наукової роботи та моніторингових досліджень Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Моїсеєва Тетяна Миколаївна, к. і. н., доц., доцент кафедри міжнародних відносин та права Одеського національного політехнічного університету.

Молочкова Аріна Валеріївна, студентка IV курсу факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Монастирна Олександра Валентинівна, магістрантка 2 року навчання спеціальності «Прикладна лінгвістика» Університету імені Альфреда Нобеля.

Москаленко Наталія Андріївна, аспірант Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Музичук Олександр Валерійович, магістрант спеціальності 017- Фізична культура і спорт Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Муквич Вікторія Володимирівна, викладач кафедри «Фізична терапія, ерготерапія» Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.

Навроцька Марія Михайлівна, к. пед. н., викладач кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Надтока Катерина Олегівна, студентка магістратури Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Насирли Арзу, докторант Бакинського Славянського Університета.

Недвиг Віктор Вікторович, студент Обласного комунального закладу «Лозівський вищий коледж мистецтв» (Харківська обл.).

Немцова Тетяна Євгенівна, викладач Коледжу переробної та харчової промисловості Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Нестеренко Олександр Миколайович, старший викладач кафедри фізичного виховання та спеціальної підготовки Університету митної справи та фінансів.

Нифталиева Нигяр, аспірант кафедри педагогіки начального образования Азербайджанського Государственного педагогического университета, Республіка Азербайджан, г.Баку.

Ніколаєва Анна Петрівна, студентка IV курсу, спеціальності «міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Нікольченко Марія Владиславівна, кандидат філологічних наук, доц., доцент кафедри української філології Маріупольського державного університету.

Нутріхіна Олена Володимирівна, заступник директора з виховної роботи ЗЗСО № 59 м. Кривий Ріг.

Оболкін Дмитро Ігоревич, студент 3 курсу транспортного факультету Університету митної справи та фінансів.

Овсієнко Антон Михайлович, аспірант Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Овчинникова Юлія Юріївна, доцент кафедри зоології Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Олексин Олег Орестович, асистент кафедри суспільних наук Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Онищук Оксана Василівна, кандидат філософських наук, доц., доцент кафедри філософії Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка».

Осінська Марія Сергіївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекедова.

Охромій Галина Василівна, д. мед. н., проф., професор кафедри «Фізичної культури, спорту та здоров'я» ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет».

Павлик Ніна Николаевна, старший преподаватель кафедри соціальної роботи Учреждения образования «Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина, Республіка Беларусь.

Павлій Дар'я Олегівна, студентка Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Павлова Валентина Андріївна, д. е. н., проф., професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Університет імені Альфреда Нобеля.

Палевич Сергій Володимирович, старший викладач кафедри «Фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту» Харківського національного університету Повітряних Сил імені І. Кожедуба.

Пальчевська Тетяна Георгіївна, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка.

Панченко Сергій Павлович, к. техн. н., доц., завідувач кафедри будівельної механіки та опору матеріалів ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва і архітектури».

Пахольчук Тетяна Миколаївна, к. мед. н., доц., доцент кафедри дитячих інфекційних хвороб Запорізького державного медичного університету.

Педоренко Юлія Олександрівна, студентка – магістрантка спеціальності «073 Менеджмент Донецького національного університету ім. В.Стуса.

Пелешенко Ганна Борисівна, к.біол.н., доцент кафедри біохімії та медичної хімії ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Переславська Ірина Олександрівна, студентка магістратури Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Перетокін Андрій Геннадійович, к. і. н., доцент кафедри українознавства, документознавства та інформаційної діяльності, докторант кафедри Історії України Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Перун Світлана Василівна, викладач Коледжу управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії.

Писаревська Ольга Василівна, к. мед. н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини №3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Пісоцька Людмила Анатоліївна, д. мед. н., доц., кафедра внутрішньої медицини №3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Піц Ірина Іванівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Пічурін Валерій Васильович, к. психол. н., доц., завідувач кафедрою фізичного виховання ДНУЗТ ім. акад. В.Лазаряна.

Плеханова Оксана Валеріївна, к. мед. н., асистент кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Полудьонна Наталія Станіславівна, к. психол. н., доц., професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ (м. Київ).

Полякова Ганна Анатоліївна, к. пед. н., доц., керівник відділу забезпечення якості освіти та інноваційного розвитку Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Пташинська Валентина Михайлівна, студентка IV курсу групи ФК16Б факультету фізичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Пугачова Ніна Георгіївна, завідувач відділення «Правознавство», викладач Харківського державного автомобільно-дорожного коледжу.

Пурцхванідзе Ольга Вахтангівна, канд.філос.наук, доцент кафедри соціології, філософії і права Одеської національної академії харчових технологій.

Рачкевич Мар'яна Русланівна, студентка Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Резунова Валерія Валеріївна, викладач англійської мови кафедри мовної підготовки ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Решетняк Наталія Вячеславівна, зав.відділенням, викладач вищої категорії Харківського державного політехнічного коледжу.

Романюк Надія Василівна, асистент кафедри маркетингу інновацій та регіонального розвитку Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Рублевська Надія Іванівна, д.мед.н., проф., зав. кафедри гігієни та екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Руда Світлана Петрівна, д. і. н., професор кафедри історія і філософія науки і техніки Державного університету інфраструктури і технологій.

Рудаченко Світлана Іванівна, викладач, спеціаліст вищої категорії, «викладач-методист» Харківського державного автомобільно-дорожного коледжу.

Ружеви́ч Яна Ігорівна, к. пед. н., старший викладач кафедри іноземних мов Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

Рябека Тамара Іванівна, викладач КВНЗ «Полтавський базовий медичний коледж».

Савченко Віталій Сергійович, магістрант спеціальності 017- Фізична культура і спорт Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Сапожниченко Людмила Володимирівна, к. мед. н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини 3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Саулевич Анастасія Олександрівна, студент 4 курсу юридичного факультету Університету митної справи та фінансів.

Сахневич Інна Андріївна, к. пед. н., доцент кафедри англійської мови Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Свиридова Галина Григорівна, к. пед. н., викладач Обласного комунального закладу «Лозівський вищий коледж мистецтв» (Харківська обл.).

Святненко Анна Василівна, к. і. н., доц., доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП), м. Київ.

Сеймук Анатолій Олексійович, к. ю. н., доц., доцент кафедри фізичного виховання та спеціальної підготовки Університету митної справи та фінансів.

Семакіна Діана Едуардівна, студентка 4-го курсу Університету митної справи та фінансів.

Семенчук Катерина Олександрівна, студентка магістратури спеціальності «Фіскальне адміністрування та митна справа» Львівського національного університету імені Івана Франка.

Сергєєва Галина Анатоліївна, к. філол. н., доцент, доцент кафедри іноземних мов №1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків.

Сергійчук Олена Миколаївна, к. і. н., доц., доцент кафедри педагогіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Симоненко Олена Іванівна, к. е. н., доцент кафедри статистики та економічного аналізу Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Сипченко Ольга Миколаївна, к. пед. н., доц., доцент кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Сич Марія Вікторівна, студентка факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Сікорська Ольга Олександрівна, к. філол. н., доц., завідувач кафедри суспільних наук Одеського національного медичного університету.

Сіліна Єлизавета Андріївна, к. мед. н., асистент кафедри дитячих інфекційних хвороб Запорізького державного медичного університету.

Сімонова Тетяна Анатоліївна, к. мед. н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини №3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Сірик Володимир Степанович, доцент кафедри фізичного виховання та спорту Харківського національного університету будівництва та архітектури.

Скороход Марина Вадимівна, студент 2 курсу Університету імені Альфреда Нобеля.

Скринченко Каріна Андріївна, студент ЗНУ, спеціальність Екологія та охорона навколишнього середовища, 1 курс(магістр).

Скрипник Наталія Євгенівна, к. е. н., доцент кафедри економіки та управління національним господарством Дніпровського національного університету ім. О. Гончара.

Скрипник Наталія Євгенівна, к. е. н., доцент кафедри економіки та управління національним господарством Дніпровського національного університету імені Олеса Гончара.

Смольянова Олександра Вікторівна, асистент кафедри внутрішньої медицини 3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Собко Наталія Григорівна, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький.

Собко Сергій Григорович, к. пед. н., доц., завідувач кафедри фізичного виховання і оздоровчої фізичної культури Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Сокирська Наталія Анатоліївна, студентка (магістрант) юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Соколова Тетяна Євгеніївна, викладач кафедри спортивних та рухливих ігор Харківської державної академії фізичної культури.

Соколовський Олександр Йосипович, доктор фізико-математичних наук, проф., професор кафедри теоретичної фізики Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Сологор Ірина Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент Української медичної стоматологічної академії.

Солодун Антоніна Сергіївна, студент III курсу факультету географії, туризму та історії Криворізького державного педагогічного університету.

Сорока Юлія Борисівна, викладач КВНЗ «Полтавський базовий медичний коледж».

Сорочинська Оксана Андріївна, к. пед. н., викладач кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Стояно Оксана Олександрівна, к. філос. н., доцент кафедри соціології, філософії і права Одеської національної академії харчових технологій.

Строчка Олена Борисівна, к. мед. н., асистент кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Струк Богдан Іванович, к. пед. н., доц., в.о. завідувача кафедри фізичної культури та спорту ОНАХТ.

Суматохіна Ірина Миколаївна, к. геогр.н., доц., доцент кафедри географії ДНУ імені О. Гончара.

Сурженко Віта Миколаївна, старший викладач кафедри історії та права ДВНЗ «Донецький національний технічний університет».

Сухолова Маріанна Анатоліївна, аспірант, асистент кафедри «Музичне мистецтво» Мукачівського державного університету.

Тарасова Ганна Костянтинівна, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри теоретичних основ олімпійського та професійного спорту Національного університету кораблебудування ім. адм. Макарова м. Миколаїв.

Тарнопольський Олег Борисович, д. пед. н., проф., завідувач кафедри прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних мов Університету ім. Альфреда Нобеля.

Тишкевич Марина Миколаївна, студентка IV курсу напряму «Транспортні технології» Національного транспортного університету, м. Київ.

Тищенко Ірина Валентинівна, к. мед. н., доцент кафедри ендокринології ДЗ «Дніпропетровська державна медична академія МОЗ України».

Ткаченко Валентина Миколаївна, викладач української мови та літератури Коледжу переробної та харчової промисловості Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Товкун Ольга В'ячеславівна, студентка 4-го курсу Університету митної справи та фінансів.

Товт Юлія Сергіївна, магістр факультету історичної освіти НПУ ім. Драгоманова.

Тодорцева Юлія Вікторівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри психології та соціальної роботи Одеського національного політехнічного університету.

Токун Інна Іванівна, викладач англійської мови кафедри мовної підготовки ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Толстікова Олена Олександрівна, к. мед. н., доц., доцент кафедри кафедра педіатрії 3 та неонатології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Топчієва Ганна Олександрівна, старший викладач кафедри фізичного виховання Національного університету харчових технологій, м. Київ.

Троць Лідія Павлівна, викладач вищої категорії Дніпровського транспортно-економічного коледжу.

Турута Олена Василівна, кандидат юридичних наук, доц., доцент кафедри філософії Харківського національного університету радіоелектроніки.

Уварова Олена Олександрівна, к.і.н., доц., доцент кафедри суспільних наук Одеського національного медичного університету.

Усачова Олена Віталіївна, д. мед. н., проф., зав. кафедри дитячих інфекційних хвороб Запорізького державного медичного університету.

Фесенко Олександр Володимирович, к. мед. н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Франц Валерія Андреевна, к. полит. н., доц., доцент кафедри інтегрованих маркетингових комунікацій и брендинга Школи государственного управления и предпринимательства Уральского федерального университета имени первого Президента России Б.Н. Ельцина.

Халайджі Світлана Владиславівна, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри фізичної культури та спорту Одеської національної академії харчових технологій.

Ханюков Олексій Олександрович, д. мед. н., проф., завідувач кафедри внутрішньої медицини 3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Хмель Олена Станіславівна, к. мед. н., викладач кафедри патологічної фізіології Державного закладу «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

Хмель Станіслав Іванович, к. мед. н., викладач кафедри патологічної фізіології Державного закладу «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

Хоменко Лідія Миколаївна, аспірантка кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Хомутецький Даниїл Сергійович, студент II курсу юридичного факультету ЛНУ ім. Івана Франка.

Хоружева Леся Євгенівна, старший викладач кафедри української та іноземних мов Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Хохлова Любов Михайлівна, викладач вищої категорії, завідувач денного відділення Черкаського комерційного технікуму.

Черних Лариса Олександрівна, к.пед.н.,доц., доцент кафедри математики та методики її навчання Криворізького державного педагогічного університету.

Чігішвілі Вікторія Вікторівна, викладач Національного Фармацевтичного університету, м. Харків.

Цапенко Людмила Миколаївна, старший викладач кафедри фізичної культури та спорту Одеської національної академії харчових технологій.

Цігнадзе Тетяна Петрівна, дитячий лікар першої категорії обласної Дніпровської клінічної лікарні.

Чередниченко Наталія Олексіївна, к. мед. н., асистент кафедри онкології і медичної радіології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Черкасова Ольга Григорівна, к. мед. н., доцент кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Черненко Галина Петрівна, к.біол.н., викладач кафедри біохімії та медичної хімії ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Чернихівська Анна Володимирівна, к.е.н., доцент, професор кафедри зеленої економіки Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління.

Чернишова Каміла Сергіївна, студентка Лубенського фінансово-економічного коледжу Полтавської державної аграрної академії.

Черноусова Наталія Михайлівна, к.біол.н., доц., доцент кафедри біохімії та медичної хімії ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Чернявська Оксана Володимирівна, к. соціол. н., доц., доцент кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Чикольба Геннадій Миколайович, старший викладач кафедри фізичного виховання та спецпідготовки Університету митної справи та фінансів.

Чупракова Ірина Євгенівна, викладач фізичного виховання КВНЗ «Бердичівський медичний коледж».

Швирка Вікторія Миколаївна, к.пед.н.,доц., доцент кафедри педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Шкор Лидія Александровна, кандидат искусствоведения, доцент кафедри музикально-педагогического образования, докторант Белорусского государственного педагогического университета им. М. Танка.

Шостак Інна Миколаївна, студент магістрант Рівненського державного гуманітарного університету.

Щербакова Інна Миколаївна, методист Донбаського державного коледжу технологій та управління.

Шамрук Олег Павлович, к. психол. н., начальник факультету пробації Академії Державної пенітенціарної служби.

Шевченко Олександр Анатолійович, д.мед.н., професор кафедри гігієни та екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Шевченко Тетяна Миколаївна, д. біол. н., проф., завідувач кафедри загальної медицини з курсом фізичної терапії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Шелудько Павло Іванович, старший викладач кафедри футболу та хокею Харківської державної академії фізичної культури.

Шлєіна Людмила Іванівна, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного.

Шульга Альона Валеріївна, к. пед. н., асистент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, факультет педагогіки, психології та соціальної роботи

Шуляк Андрій Сергійович, аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Щербина Надія Федорівна, к. і. н., доц., доцент кафедри філософії, історії та політології Одеського національного економічного університету.

Щудро Світлана Анатоліївна, д.мед.н., доцент кафедри гігієни та екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Юзик Ольга Протасіївна, к. пед. н., доцент кафедри природничо-математичної освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Юнак Вікторія Георгіївна, старший викладач кафедри української та іноземних мов Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Юшко Ірина Володимирівна, вихователь-методист КЗ «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №210» Криворізької міської ради.

Ядловська Ольга Степанівна, кандидат історичних наук, доц., доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Ячник Тетяна Олександрівна, студентка Інституту міжнародних відносин Київського Національного університету імені Тараса Шевченка.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ VII. ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	3
<i>Павлова В. А.</i> Про підготовку здобувачів вищої освіти: очікування та реалії....	3
<i>Ильяшева В. В.</i> Прогностическая концепция управления качеством образовательного процесса в учреждениях высшего образования.....	4
<i>Сергеева Г. А.</i> Іноземна мова у вищій освіті України: новітні тенденції.....	6
<i>Frants V. A.</i> Potential of Video Blog as a Communication Tool for Mutual Rapprochement of Foreign and Local Students of Universities in the Context of «Soft Power with Mutual Effect».....	12
<i>Полякова Г. А.</i> Холістичний підхід до управління якістю освітнього середовища закладу вищої освіти.....	17
<i>Квасикова Г. С.</i> Педагогічний маркетинг у діяльності закладів освіти.....	19
<i>Борисова І. С.</i> Впровадження міжнародної класифікації функціонування та обмежень життєдіяльності у сучасну медичну освіту.....	24
<i>Волкова С. П.</i> Особливості національного виховання сучасної студентської молоді.....	26
<i>Грицак Н. Р.</i> Формування у студентів-філологів умінь жанрового аналізу художнього твору з урахуванням національної специфіки (на прикладі «Різдвяних оповідань» Ч. Діккенса).....	27
<i>Хоружева Л. Є., Юнак В. Г.</i> Рольова гра у формуванні комунікативної компетенції студентів-іноземців.....	29
<i>Гільдебрант К. Й.</i> Шляхи та засоби формування «суб'єкт - суб'єктної» іншомовної комунікативної взаємодії на заняттях з іноземної мови професійного спрямування.....	30
<i>Коломієць С. І.</i> Вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» в майбутній діяльності фахівців з бухгалтерського обліку та податківців.....	32
<i>Конопкіна Л. І., Черкасова О. Г., Мироненко О. В., Ботвінікова Л. А., Фесенко О. В., Белослудцева К. О., Губа Ю. В.</i> Досвід формування професійних вмінь у лікарів-інтернів терапевтичного профілю.....	33
<i>Толстікова О. О., Шевченко Т. М., Агарков С. Ф.</i> До питання про деякі відмінності в термінах, що застосовуються в медичній освіті України і англomовних країн.....	35
<i>Коробова І. О.</i> Використання методу проєктів на практичних заняттях з іноземної мови у вищих навчальних закладах спортивного спрямування.....	36
<i>Токун І. І., Резунова В. В.</i> Особливості навчання іноземної мови для професійних цілей у немовних вищих учбових закладах.....	38
<i>Котляр Т. І.</i> Фахова передвища освіта: пріоритетні шляхи розвитку навчального закладу.....	42
<i>Коваленко А. Є., Маслянікова О. Ф.</i> Вплив глобалізації на болонський процес в Україні.....	44
<i>Кравець А. О., Зубчик О. А.</i> Сучасні тенденції реформування та реалізації державної політики у галузі освіти України: демократизація управління.....	46
<i>Давиденко О. Б., Задорожна Т. П.</i> Конфліктні ситуації у ЗВО України та шляхи їх розв'язання.....	48

Навроцька М. М. Формування позитивної мотивації щодо розвитку професійного іміджу в умовах післядипломної освіти.....	49
Мизгіна Т. І., Курилко Л. М., Рябека Т. І., Сорока Ю. Б. Психолого-педагогічні підходи та етико-деонтологічні аспекти викладання предмету «Медсестринство в педіатрії».....	51
Сипченко О. М. Упровадження медіаосвіти у заклади вищої педагогічної освіти України.....	52
Шуляк А. С. Впровадження технологій змішаного навчання у вищій школі....	53
Галушак І. В. Саморозвиток – рушійна сила освітнього процесу.....	54
Гетман М. Г., Сімонова Т. А., Лакіза Т. В., Пісоцька Л. А., Писаревська О. В. Сучасні підходи до атестації випускників Медичної Академії.....	56
Кулакова О. М., Мелентьєва Т. М. Проблемне поле якості освіти вищої школи.....	57
Лисиченко Є. М. Підвищення рівня конкурентоспроможності ЗВО комунікаційними засобами.....	59
Панченко С. П., Зуб Т. А. Особенности преподавания биомеханики у студентов технических и медицинских вузов.....	60
Юзик О. П. Аналіз професійно важливих якостей та професійних компетентностей учителя інформатики.....	61
Khapiukov O. O., Sapozhnicenko L. V., Smolyanova O. V. The Place of Scientific Competence at the Undergraduate Level of Education.....	63
Конопкіна Л. І., Мироненко О. В., Губа Ю. В., Коваль Д. С., Плеханова О. В., Строчка О. Б. Ефективність симуляційного навчання студентів при опануванні ними внутрішньої медицини.....	64
Білоножко А. О. Розробка комплексу інтернет-технологій для просування ЗВО.....	66
Анісенко О. В. Формування комунікативної компетенції студентів в процесі вивчення іноземної мови в технічних вузах.....	67
Бєлова Н. В. Криза освіти та фундаментальна наука.....	68
Агарков С. Ф., Шевченко Т. Н., Толстикова Е. А. Использование системы управления базами данных (СУБД) MS ACCESS при разработке тестовых задач КРОК-3.....	69
Конопкіна Л. І., Мироненко О. В., Фесенко О. В., Ботвінікова Л. А., Коваль Д. С., Губа Ю. В. Використання активних методів навчання у вищому медичному навчальному закладі.....	71
Вакарчук І. М., Тишкевич М. М. Вища освіта: перспективи накопичувальної системи «Як стати міністром?».....	72
Гарагуля Г. А., Черкасова О. Г. Новітні педагогічні технології на кафедрі Внутрішньої медицини 1.....	74
Завізіон В. Ф., Кислицина В. С., Чередниченко Н. О., Давлєтова Н. О. Інтерактивні методи навчання на практичних заняттях для студентів медичних вузів.....	75
Зайка О. В., Курган К. О. Використання програми BLENDER під час вивчення проєктивної геометрії.....	76
Уварова О. О., Сікорська О. О., Кулачинський М. М. Необхідність формування професійного іміджу в контексті вищої медичної освіти.....	78

Усачова О. В., Пахольчук Т. М., Конакова О. В., Сіліна Є. А., Дралова О. А. Провідна роль самостійної роботи в практичній підготовці майбутніх лікарів на кафедрі Дитячих інфекційних хвороб.....	79
Volik O. V. Modern Innovation Tendences in Improving Foreign Language Training of Future Law Enforcers.....	82
Ващенко О. Г., Чернишова К. С. Соціально-гуманітарні дисципліни та їх значення.....	83
Костенко В. Г., Сологор І. М. Напрямки оптимізації англомовної післядипломної фахово-орієнтованої підготовки спеціалістів у галузі медицини на основі діяльнісно-орієнтованого підходу.....	85
Кіндратець О. М. Вплив соціально-гуманітарних дисциплін на якість вищої освіти.....	87
Кубрак О. В. Роль гуманітарних дисциплін у вищій школі.....	88
Олексишин О. О., Рачкевич М. Р. Місце гуманітарного знання в культуроцентричній моделі підготовки студентів технічних закладів вищої освіти.....	90
Онищук О. В. Соціально-гуманітарні дисципліни та філософія у сучасній освітній парадигмі.....	91
Osinska M.S. Humanities Majors and Soft Skills in the STEM Area: US Experience	93
СЕКЦІЯ VIII. СУЧАСНА ОСВІТА: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА. ГЕНДЕРНА ОСВІТА.....	95
Шкор Л. А. Влияние полихудожественного образования на творческое развитие личности.....	95
Кошляцька Н. О. Новій українській школі – високо моральні, духовні педагогічні фахівці.....	98
Жданов Д. К. Нестандартні уроки з використанням ігрових моделей інтелектуальних ігор	100
Крутієва Л. А., Юшко І. В. Формування гуманістичних відносин у дітей старшого дошкільного віку засобами волонтерської діяльності	102
Scorokhod M. V. Experiential learning. Active and Interactive Teaching Methods..	105
Сурженко В. М. Соціальні мережі як форма комунікації: Інтернет-залежність української молоді.....	109
Tarnopolsky O. V., Monastyrna O. V. Students Workshops as an Experiential Activity of Constructivist Blended Learning Approach Implementation in Teaching English as a Foreign Language at Tertiary Schools.....	111
Свиридова Г. Г., Недвига В. В. Сучасні засоби активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів музично-виконавських спеціальностей у закладах фахової передвищої мистецької освіти.....	112
Тодорцева Ю. В. Мобільний підхід у соціально-профілактичній роботі зі студентами щодо попередження їхньої суїцидальної поведінки.....	115
Суматохіна І. М., Гуляєва І. В. Профілізація сучасних закладів середньої освіти в Дніпропетровській області.....	116
Sakhnevych I. A. Sebreaing as One of the Effective Innovative Teaching Techniques to Motivate Students to Learn English for Specific Purposes.....	119
Дьяченко Н. К., Кузьміна Л. В. Актуальність міжпредметних зв'язків у професійній підготовці студентів.....	121
Евстигнеев И. В. Кейс-метод (Case Based Learning) в обучении студентов медицинских вузов.....	123

<i>Гутнік І. О.</i> Інтерактивний підхід до викладання теоретичних та практичних аспектів невідкладних станів в курсі внутрішньої медицини.....	124
<i>Пурицхванідзе О. В., Стояно О. О.</i> Університет в сучасному світі: проблеми та перспективи.....	126
<i>Кравченко О. Ю.</i> Медіаосвіта та медіаграмотність як чинник підвищення якості вищої педагогічної освіти в Україні	127
<i>Котеля В. О.</i> Впровадження мультимедійних технологій у навчальний процес: проблеми і перспективи.....	129
<i>Ключник Р. М.</i> Особливості роботи з текстом у процесі викладання англійської мови студентам-психологам.....	131
<i>Зарудко Т. П.</i> Професійна спрямованість викладання хімічних дисциплін у підготовці фармацевта	132
<i>Бигар Г. П., Бигар П. Л.</i> Створення здоров'язбережувального середовища в навчальному закладі.....	133
<i>Гук Л. П.</i> Застосування інформаційно-комп'ютерних технологій в сучасній освіті.....	135
<i>Переславська І. О., Никоненко Н. В.</i> Особливості формування творчої особистості дитини молодшого шкільного віку з аутизмом.....	136
<i>Пугачова Н. Г.</i> Методологічні засади застосування продуктивних педагогічних технологій в світлі вимог Закону України «Про фахову передвищу освіту» та національної рамки кваліфікацій.....	138
<i>Надтока К. О., Купрас В. В.</i> Особливості розвитку просторового орієнтування дошкільників із косоокістю.....	139
<i>Маковійчук О. В.</i> Реалізація творчого потенціалу молодших школярів у процесі проектно-технологічної діяльності.....	140
<i>Рудаченко С. І.</i> Організація професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців згідно потреб ринку праці в умовах реформування системи вищої освіти.....	142
<i>Ільїнова І. В.</i> З досвіду впровадження оновленої системи професійно-правової підготовки студентів.....	143
<i>Шульга А. В.</i> Розвиток мотивів і професійних інтересів як педагогічна умова формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до роботи з батьками молодших школярів з неповних сімей.....	144
<i>Мірошніченко Л. В., Бідняк С. С.</i> Актуальність вивчення державної мови в сучасному суспільстві.....	146
<i>Дубина Н. М.</i> Диференціація та індивідуалізація навчання на уроках української мови і літератури.....	147
<i>Бойко І. В., Гончаренко Н. М.</i> Розвиток державно-приватного партнерства в професійній освіті в контексті євроінтеграції.....	149
<i>Загребельна Н. І., Вишнівський Д. Б.</i> Переваги хмарних технологій в освіті... ..	150
<i>Піц І. І., Безушка Ю. А.</i> Особливості прояву та шляхи профілактики булінгу у початковій школі.....	151
<i>Авраменко У. В.</i> Особливості соціально-педагогічної роботи з сім'ями дітей інклюзивних класів.....	153
<i>Багно Ю. М., Сергійчук О. М.</i> Компетентнісний підхід у підготовці вчителя до інклюзивного навчання.....	154

<i>Авер'янова Н. М., Воропаєва Т. С.</i> Роль сучасної освіти у реалізації стратегії «розумної сили» як основи для деконфліктизації соціуму та реінтеграції окупованих українських територій.....	156
<i>Багрій Г. В.</i> Особливості впровадження дуальної форми навчання як засобу формування професійної компетентності здобувачів освіти.....	161
<i>Байдюк Л. М., Сич М. В.</i> Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання аудіо-лінгвального методу навчання іноземної мови.....	163
<i>Білоус Ю. В., Лазоренко В. М.</i> Теоретичні засади формування культурно-гігієнічних навичок дітей в закладі дошкільної освіти.....	164
<i>Білошицький С. В.</i> методична підтримка керівників науково-дослідницьких робіт учнів як актуальний напрямок діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти.....	166
<i>Бондарева О. О., Тищенко І. В.</i> Підвищення якості підготовки майбутніх лікарів: організаційні та проблемні питання.....	167
<i>Бондаренко О. І.</i> Медіація як допоміжний інструмент спілкування.....	169
<i>Боровець О. В., Велесик В. С.</i> Реалізація інтегрованого підходу в освітньому процесі нової української школи.....	170
<i>Ванджура Я. Л., Деніна Р. В., Ванджура І. Ю., Барила Г. Г.</i> Формування просвітницько-профілактичної складової в компетентнісному становленні особистості медичного працівника.....	172
<i>Вовченко Г. О.</i> Еволюція освіти. духовна тріада: фізична культура.....	173
<i>Гонтар Д. А.</i> Методика розвитку критичного мислення старшокласників на уроках всесвітньої історії.....	174
<i>Demchenko V. V.</i> Differential Learning in Physics, Differential Learning, Methods and Materials in Using in Modern Ukrainian Education.....	176
<i>Дитятковська Є. М., Дмитриченко В. В.</i> Особливості проведення тематичного удосконалення по алергології для лікарів хірургічних спеціальностей.....	177
<i>Дудка Я. В.</i> Впровадження ІКТ як спосіб зацікавлення учнів на уроках в закладах професійної-технічної освіти.....	178
<i>Донець І. О., Шамрук О. П.</i> Роль закладу вищої освіти в реалізації питань гендерної соціалізації молоді.....	180
<i>Кір'янова І. Ю.</i> Екологізація освітнього процесу та аспекти екологічного виховання в закладах дошкільної освіти.....	182
<i>Dudko O. G., Glubochenko O. V., Vasuk V. L., Kovalchuk P. Ye., Gasko M. V.</i> Improvement of Education for Foreign Students by Mean of Application of Lecture Tests.....	183
<i>Демченко Т. В., Василенко Т. В.</i> Нові освітні технології в роботі кафедри акушерства та гінекології Дніпропетровської медичної академії Міністерства охорони здоров'я України.....	185
<i>Щербакова І. М.</i> Оптимізація освітнього процесу шляхом впровадження мультимедійних технологій при викладанні спецдисциплін у коледжі.....	186
<i>Шостак І. М.</i> Сюжетно-рольова гра як засіб формування творчих здібностей дітей дошкільного віку.....	188
<i>Швирка В. М.</i> Потенціал квесту як сучасної технології навчання в ЗВО.....	189
<i>Кундеревиц О. В.</i> Етична складова в сучасній середній освіті: світський і релігійний аспекти.....	190

<i>Козинська А. В.</i> Модернізація системи планування роботи закладу загальної середньої освіти.....	192
<i>Литвиненко А. С., Сорочинська О. А.</i> «Метод проєктів» у формуванні основ природознавчої компетентності дітей дошкільного віку.....	193
<i>Maslak H. S., Chernenko G. P., Chernousova N. M., Peleshenko H. B.</i> Educational and Research Work of Students as a Way to Increase Professional Motivation.....	195
<i>Міненко А. О., Гальонко Л. П., Ананьєва А. В.</i> Компетентнісний підхід на уроках природничої галузі в початковій школі.....	196
<i>Мартинюк Л. П., Чупракова І. Є.</i> Бінарне заняття у формі квесту як інтерактивна технологія навчання.....	197
<i>Лук'яненко С. Ф.</i> Викладання бізнес англійської.....	199
<i>Мітягіна С. С.</i> Розвиток науково-дослідницької компетентності педагогічних працівників у рамках післядипломної освіти.....	200
<i>Нікольченко М. В., Гороховцева Л. В.</i> Інтерактивні технології навчання на уроках української літератури у закладах середньої освіти.....	201
<i>Педоренко Ю. О.</i> Проблема управління педагогічною творчістю вчителів загальноосвітніх навчальних закладів.....	203
<i>Полудьонна Н. С.</i> Квест-технологія: новація чи інновація.....	204
<i>Романюк Н. В.</i> Мережевий підхід до трансформації освітньої сфери регіону та формування ринку знань.....	205
<i>Рублевська Н. І., Шевченко О. А., Крамарьова Ю. С., Щудро С. А., Григоренко Л. В.</i> Значення охорони праці для професійної діяльності працівника медичної та фармацевтичної галузі.....	207
<i>Ружевич Я. І.</i> Кроскультурна підготовка студентів у процесі формування ціннісних орієнтацій засобами зарубіжної літератури.....	209
<i>Сухолова М. А.</i> Імідж як необхідна складова професійного становлення педагога-вокаліста.....	210
<i>Хохлова Л. М., Ананьєва І. А.</i> Інформаційно-комунікаційні технології – засіб удосконалення професійної підготовки фахівців.....	212
<i>Черних Л. О.</i> Основні рівні дослідження процесу навчання математики.....	214
<i>Читишвили В. В.</i> Довузовская подготовка иностранных студентов на английском языке.....	215
<i>Бородкіна О. О.</i> Доступність громадянам України усіх форм і типів освітніх послуг: правове підґрунтя та реалії сьогодення.....	217
<i>Батрун І. В.</i> Формування культури розумової праці школяра у педагогічному досвіді В. О. Сухомлинського.....	219
<i>Білокур Т. А.</i> Розвиток логічного мислення шляхом використання проблемних ситуацій на уроках історії.....	221
<i>Галдіна О. М., Лягушин С. Ф., Соколовський О. Й.</i> Уроки історичного досвіду створення наукової школи з теоретичної фізики в Дніпровському Університеті.....	223
<i>Гамалія В. М., Руда С. П.</i> Сприяння наукових товариств України участі жінок у розвитку науки (кінець ХІХ – початок ХХ століть).....	225
<i>Жиліна Г. В., Голуб Н. М.</i> Недоліки сформованості зорово-просторових уявлень та їх корекція у дошкільників зі стертою формою дизартрії.....	228

<i>Жукова О. Г., Гончаренко А. В.</i> Сучасні тенденції розвитку дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України.....	231
<i>Решетняк Н. В.</i> Сучасні тенденції вищої освіти.....	232
<i>Святненко А. В.</i> Функціонування римо-католицьких і греко-католицьких парафіяльних шкіл на правобережній Україні (поч. ХІХ ст.).....	233
<i>Хмель О. С., Хмель С. І.</i> Бесіда як спосіб визначення знань студента.....	235
<i>Хоменко Л. М.</i> Тенденції розвитку мети та змісту іншомовної освіти у аграрних закладах вищої освіти.....	236
<i>Чернявська О. В.</i> Мобільне навчання як тренд в діджиталізації вищої освіти... ..	237
<i>Щербина Н. Ф.</i> Освітній процес в Одесі у другій половині ХІХ ст.....	238
<i>Перетокін А. Г.</i> Проблема розвитку освіти в Наддніпрянській Україні у другій половині ХІХ - на початку ХХ ст. та роль буржуазії у її вирішенні.....	240
<i>Моїсеєва Т. М.</i> Статути як джерело дослідження загальних засад діяльності фельдшерсько-акушерських та повивальних шкіл (кін. ХІХ – поч. ХХ ст.)	241
<i>Бачинський П. П., Цігнадзе Т. П.</i> оптимальні шляхи здійснення медичної освіти в ранньому дитинстві та школі.....	243
<i>Микитчук Н. М., Горобей Д. І.</i> Міжнародні програми як перспектива розвитку сучасної освіти.....	244
<i>Глемботцька О. П.</i> Гендерний паритет випускників ЗВО на ринку праці.....	245
<i>Гура І. В., Ткаченко В. М., Козуб К. І.</i> Формування гендерної компетенції майбутніх фахівців харчової промисловості на заняттях з української літератури.....	247
<i>Денисенко М. С.</i> Гендерна освіта як обов'язкова дисципліна	248
<i>Джамбаева Ж. А., Жырымбаева К. К.</i> Інтерпретація концепта «учитель» в мовному свідомості казахстанських школярів.....	249
<i>Жидкова О. О., Турута О. В., Москаленко Н. А.</i> Гендерний вимір сучасної освіти.....	251
<i>Колонтаєвська С. В.</i> Вплив мультиплікаційних фільмів на формування гендерних стереотипів у дітей старшого дошкільного віку.....	253
<i>Товт Ю. С.</i> Вивчення гендерних питань в загальноосвітній школі.....	254
<i>Шлеїна Л. І.</i> Законодавча база реалізації гендерної культури в навчально-виховному процесі ЗВО.....	256
<i>Ядловська О. С.</i> Риси прояву гендерних архетипів в українських чарівних казках.....	257
<i>Мамедова Г.</i> Современные концепции обучения.....	259
<i>Насирли А.</i> Влияние внеклассной деятельности на личность ученика.....	262
<i>Вердиева М.</i> Компетенции современного учителя.....	263
<i>Niftalievа N.</i> Analysis of the Work of the Head of the Class.....	264
<i>Бойко С. М.</i> Впровадження інноваційних педагогічних технологій в освітню сферу України шляхом проведення експериментів всеукраїнського рівня.....	265
СЕКЦІЯ ІХ. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ.....	268
<i>Сірик В. С., Мащенко О. М.</i> Вдосконалення фізичного виховання засобами фітнес аеробіки в системі гуманітарної освіти університету.....	268
<i>Пічурін В. В.</i> Аналіз щорічного оцінювання фізичної підготовленості студентів ДНУЗТ в 2019 році.....	269

Охромий Г. В. Шляхи реалізації національної програми «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» в Дніпропетровській області.....	270
Луценко Е. Р., Гомон Л. В., Чикольба Г. М. Вплив легкоатлетичних вправ на організм людини.....	273
Маленюк Т. В., Жанталай Є. О. Атлетична гімнастика як засіб фізичного виховання учнівської молоді.....	275
Саулевич А. О., Малютіна С. Е., Оболкін Д. І., Сеймук А. О. Контроль стану здоров'я студента в процесі занять фізичним вихованням.....	277
Кондратенко Ю. О. Проблема формування психологічної готовності важкоатлеток 12-14 років на початковому етапі змагальної діяльності.....	278
Кудрицька Д. О., Гомон Л. В., Чикольба Г. М. Організація і проведення досліджень, спрямованих на ознайомлення з практиками фізичної підготовки в спортивних іграх (баскетбол).....	280
Микуш V. V., Afanasieva O. S. Physical Culture as One of the Means of Forming Harmonic, Physical and Spiritual Development of the Student Youth.....	281
Авраменко В. О., Тарасова Г. К. Плавання як спосіб реабілітації студентів з порушеннями опорно-рухового апарату.....	283
Бабенко А. Л., Левченко О. С. Організаційно-методичні аспекти відбору у баскетболі.....	284
Гайова О. В. Значення професійно-прикладної фізичної підготовки для майбутніх фахівців.....	286
Собко Н. Г., Пташинська В. М. Швидкісні здібності велосипедистів (теоретико-методичний аспект).....	287
Соколова Т. Е. Физическая культура в системе гуманитарного образования....	289
Бабенко А. Л., Ліщенко К. О. Фактори впливу на вияв витривалості в різних видах рухової діяльності.....	291
Музичук О. В., Тарасова Г. К. Характеристика фізичних якостей спортсмена у змішаних єдиноборствах.....	292
Троць Л. П. Роль фізичної культури як основного компоненту у підвищенні рухової активності студентів-першокурсників ВНЗ.....	294
Шелудько П.И. Управление спортивными организациями.....	296
Вербовий Є. М. Фізичне виховання студентів як складова частина гуманітарної освіти.....	297
Авдєєнкова О. В., Гомон Л. В., Чикольба Г. М. Узагальнення емпіричних досліджень фізичної підготовки в легкоатлетичних вправах.....	299
Болтоматіс Д. В., Струк Б. І. Виховання у студентів валеологічних цінностей у процесі спортивно-масової роботи.....	300
Бондаренко С. В., Бочак Р. Б. Проблема вибору засобів фізичної культури у формуванні рухової складової здорового способу життя учнівської молоді.....	302
Галатюк М. Ю. Соціально-педагогічні передумови розвитку спортивної культури студентів – майбутніх фахівців фізичного виховання.....	303
Дворікова О. Л., Нутріхіна О. В. Фізична культура в системі гуманітарної освіти.....	305
Завертайло А. О., Гомон Л. В., Чикольба Г. М. Узагальнення емпіричних досліджень фізичної підготовки в тренажерних залах.....	306
Іващенко О. О. Фізичне виховання в формуванні загальнокультурних компетенцій у студентів закладів вищої освіти.....	308

<i>Ищенко А. М., Гунько М. В.</i> Формування мотиваційних установок студентів вищих навчальних закладів щодо фізичного самовдосконалення та систематичних занять фізичними вправами.....	310
<i>Квасниця О. В., Адаменко О. О.</i> Методика підготовки спортсменів-бодібілдерів у змагальному періоді.....	311
<i>Кирпенко Є. В., Будур М. І., Палевич С. В.</i> Порівняльний аналіз адаптивних можливостей організму школярів 10-12 років.....	313
<i>Нестеренко О. М, Семакіна Д. Е, Товкун О. В.</i> Дослідження особливостей харчування студентів.....	315
<i>Павлик Н. Н.</i> Значимість фізического виховання в структурі здорового образу життя студентів.....	317
<i>Кожем'яка В. О., Гомон Л. В., Чикольба Г. М.</i> Узагальнення емпіричних досліджень фізичної підготовки за допомогою гімнастичних вправ.....	318
<i>Савченко В. С., Адаменко О. О.</i> Управління сучасною комерційною структурою у фізичному вихованні та спорті.....	320
<i>Топчієва Г. О.</i> Виховна роль фізичної культури і спорту серед студентської молоді.....	322
<i>Ячник Т. О., Ищенко О. В.</i> Необхідність відвідування занять з фізичної культури для формування командного духу студентів.....	323
<i>Халайджі С. В., Захлевська Т. В., Лаговська Н. Г., Цапенко Л. М.</i> Основні мотиви до занять фізичним вихованням студенток молодших курсів ОНАХТ..	325
<i>Собко Н. Г., Богатько І. А.</i> Кросфіт як ефективний засіб розвитку сили старшокласників.....	326
<i>Гостєва Д.В., Тарасова Г.К.</i> Дослідження психологічних ресурсів легкоатлетів у передзмагальний період.....	327
<i>Бабаніна В. О., Микитчук Н. М.</i> Вплив фізичної культури на розвиток людини.....	330
<i>Собко С. Г., Бондаренко В. В.</i> Розвиток фізичних якостей молодших школярів засобами рухливих ігор.....	331
<i>Красницький Є. В., Тарасова Г. К.</i> Основи силової та технічної підготовки спортсменів у пауерліфтингу	333
<i>Галян Д. М., Тарасова Г. К.</i> Теоретичні аспекти психологічної сумісності спортсменів у веслувальному екіпажі	334
СЕКЦІЯ Х. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПРАВОВИХ НАУК. ПРОБЛЕМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	337
<i>Дугінець Г.В.</i> Трансформація зовнішньоторговельних потоків України в ХХІ ст.....	337
<i>Казимир Я. В.</i> Теоретичні і практичні аспекти використання Інтернет-маркетингу в розвитку бізнесу.....	339
<i>Пальчевська Т. Г.</i> Аспекти методики викладання бухгалтерського обліку на практичних заняттях в умовах НТФ.....	341
<i>Апанасенко О. Є. Скрипник Н. Є.</i> Основні тенденції розвитку тіньової економіки в глобалізаційному просторі.....	342
<i>Немцова Т. Є.</i> Екологічне підприємництво в Україні.....	344
<i>Молочкова А. В., Скрипник Н. Є.</i> Вплив обмеженості природних ресурсів на сучасний економічний розвиток.....	345

<i>Чернихівська А. В.</i> Підвищення рівня екологічної свідомості населення України – пріоритетний напрям екологічної політики	347
<i>Симоненко О. І.</i> Проблеми статистичного аналізу аграрного виробництва.....	348
<i>Павлій Д. О., Скрипник Н. Є.</i> Глобальні проблеми економічного розвитку та основні шляхи їх вирішення.....	350
<i>Овсієнко А. М.</i> Мале та середнє підприємництво в торгівлі як важливий чинник трансформації вітчизняної економіки.....	351
<i>Жибак І. П., Корнута О. В.</i> Криптовалюта та її місце в економіці.....	354
<i>Дубовик Н. А., Беленька П. І.</i> Сучасний погляд на стилі керівництва компаніями.....	355
<i>Гайдаш А. В., Скрипник Н. Є.</i> «Ресурсне прокляття»: концептуалізація проблеми.....	356
<i>Vilous V. I.</i> Economic Development Trends of Accounting, Analysis and Audit in Ukraine.....	358
<i>Ніколаєва А. П., Скрипник Н. Є.</i> Регулювання викидів парникових газів на основі ринкових механізмів у контексті боротьби зі зміною клімату.....	359
<i>Кміть В. М., Семенчук К. О.</i> Підвищення фіскальної ефективності ПДВ в Україні	361
<i>Крушеницька А. І., Скрипник Н. Є.</i> Шляхи подолання негативного впливу економічної глобалізації на стан національної економіки України.....	364
<i>Мамедли В. А.</i> Особенности социальной политики муниципалитетов.....	365
<i>Багиров Р. Б.</i> Рефинансы иностранных инвестиций в нефтяной сектор.....	367
<i>Довгодько О. К.</i> Спецкомендатура – соціально-правовий досвід виправлення засуджених в Україні у 1970–1980-ті рр.....	369
<i>Бадай Л. Р., Касинюк Л. А.</i> Деякі аспекти правової освіти у вищих навчальних закладах України.....	370
<i>Касинюк Л. А., Мельник Е. А.</i> Роль правових знань у формуванні професійної компетентності майбутнього фахівця.....	371
<i>Кучер Т. В., Кавун Е. М., Овчинникова Ю. Ю.</i> Правові основи оптимізації екологічної мережі Вінницької області.....	373
<i>Макарчук В. В.</i> Правовий режим діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні.....	374
<i>Перун С. В.</i> Щодо проблем залучення експерта з питань права.....	376
<i>Сокирська Н. А.</i> Правова основа державно-територіального устрою Співдружності націй.....	377
<i>Солодун А. С.</i> Правова система незалежної Грузії.....	378
<i>Хомутецький Д. С.</i> Суть принципу суворішої караності групового злочину: порівняльно-правовий аспект.....	381
<i>Бучинский С. Ю., Капріцин І. І.</i> Формування корпоративних цінностей у системі місцевого самоврядування.....	382
<i>База Д. А., Ставченко С. В.</i> Класифікація інститутів забезпечення виборчого процесу в структурі публічного врядування.....	384
<i>Бучинский С. Ю., Капріцин І. І.</i> Корпоративні цінності як складова системи місцевого самоврядування: сутнісна характеристика.....	385
<i>Скринченко К. А.</i> Сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку систем моніторингу атмосферного повітря в Україні.....	387
<i>Інформація про авторів</i>	389

Proceedings of the International Scientific Conference
Theory and Practice of Modern Science and Education
Dnipro, Ukraine
November 29-30, 2019
Part II

Scientific editor
Prof. Oleksandr Vysotskyi

Наукове видання
Науковий редактор: *О.Ю.Висоцький*

Т 33 Теорія та практика сучасної науки та освіти. Матеріали Міжнародної наукової конференції. 29-30 листопада 2019 р., м.Дніпро. Частина II. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2019. – 414 с.

У збірник вміщено матеріали Міжнародної наукової конференції «**Теорія та практика сучасної науки та освіти**», що присвячені осмисленню найбільш важливих наукових та освітніх проблем сучасності, окресленню перспектив їх вирішення, розробці стратегій подальшого розвитку наукового та освітнього потенціалу в світовому контексті, узагальненню досвіду викладання та визначенню шляхів реалізації виваженого підходу до оптимізації освітніх практик з огляду на нові виклики та кращі світові досягнення. Рекомендовано для студентів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів, науковців.

СПД «Охотнік» В.С.
49040, м. Дніпро, Запорізьке шосе, буд.40, к. 194.
Код за ДРФО 1708213264
Свідоцтво И № 816689 від 01.01.2011.

Здано на складання 25.11.19. Підписано до друку 26.11.19. Формат 60x84/16.
Папір офс. Друк різнографічний. Гарнітура Times. Умовн.друк.арк. 36,03.
Умовн.фарб.-відб. 36,03. Обл.-видавн. арк. 37,05. Наклад 300 прим. Зам. № О_1716

